

DÜNYA UŞAQ ƏDƏBİYYATINDAN SEÇMƏLƏR

LÜİS KEROLL

**ALİSA MÖCÜZƏLƏR
ÖLKƏSİNDƏ**

REDYARD KIPLİŇQ

MAUQLİ

JOZE QOMES FERREYRA

**CƏSUR JOANIN QƏRİBƏ
MACƏRALARI**

**“ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”
BAKİ-2005**

Bu kitab "Lyuis Keroll. Alisa möcüzələr ölkəsində" (Bakı, Gənclik, 1986) və "Redyard Kiplinq. Mauqli" (Bakı, Gənclik, 1986) nəşrləri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır

Tərcümə edənlər:

Aydın İbrahimov
Mustafa Əfəndiyev
Cəlil Nağıyev

803.387 - dc 21

AZE

Lüis Keroll. Alisa möcüzələr ölkəsində.

Redyard Kiplinq. Mauqli.

Joze Qomes Ferreyra. Cəsur Joanın qəribə macərələri.

Bakı, "Öndər nəşriyyat", 2005, 448 səh.

Dünya ədəbiyyatının bir çox nümayəndələri öz yaradıcılıqlarında nağıl janrına da geniş yer vermiş, yazılı ədəbiyyatın bu şəkildə uşaqların indi də sevə-sevə oxuduqları qiymətli əsərlər qələmə almışlar.

"Dünya uşaq ədəbiyyatından seçmələr" in təqdim olunan cildində tanınmış ingilis yazıçısı Lüis Kerollun bütün dünyada məşhur "Alisa möcüzələr ölkəsində" adlı sehrli nağıl-povesti, Avropa ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən, Nobel mükafatı laureatı Redyard Kiplinqin zahiri macəraçılıq xüsusiyyətlərinə və dərin ideya-bədii məzmununa görə çox sevilən "Mauqli" əsəri və şöhrətli Portuqaliya yazıçısı Joze Qomes Ferreyranın, sehrli nağıllar aləminin ab-havasının ustalıqla canlandıran parlaq "Cəsur Joanın qəribə macərələri" nağıl-romanı toplanmışdır.

ISBN 9952-416-58-9

© "ÖNDƏR NƏŞRİYYAT", 2005




Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

**“Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında”**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir



QƏRBİ AVROPA YAZIÇILARININ NAĞILLARI

(*L.KEROLL, R.KİPLİŇQ, J.Q.FERREYRA*)

Dünya ədəbiyyatı yarandığı gündən müxtəlif, fərqli yollarla inkişaf etmiş, bizim günümüzə çoxşaxəli, çoxçalarlı bir mənəvi fenomen şəklində gəlib çatmışdır. Bu ədəbiyyatda şifahi xalq yaradıcılığı, əsətir, yazılı ədəbiyyat nümunələri ya bir-birlərini əvəzləyə-əvəzləyə, mənəvi-estetik dəyərlər estafetini bir-birlərinə ötürə-ötürə, ya da bir-birlərindən asılı olmadan, eyni vaxtda, paralel şəkildə inkişaf etmişdir.

Məlum həqiqətdir ki, dünya yazılı ədəbiyyatı hələ lap ilkin çağlardan başlayaraq şifahi yaradıcılıq materiallarından qidalanmış və bu qidalanma bu gün də davam etməkdədir. Dünyanın bütün böyük yazıçıları şifahi xalq yaradıcılığının və əsatin zəngin materiallarından geninə-boluna yararlanmış, bəlkə elə ona görə də böyük yazıçı olmuşlar. Tükənməz xəzinə olan xalq yaradıcılığı və əsətir yazılı ədəbiyyatın yaranmasında və inkişaf edərək bugünkü səviyyəyə gəlib çatmasında, heç şübhəsiz ki, əvəzsiz rol oynamışdır.

Dünya ədəbiyyatı eyni zamanda həm də çox maraqlı formalara malikdir. Tarixin müxtəlif kəsiklərində, dünyanın fərqli ölkələrində bədii ədəbiyyat fərqli janrlarda, ədəbi növlərdə və bədii formalarda yaranıb inkişaf etmişdir. Müxtəlif millətlərin hələ lap qədim dövrlərdən bir-birləri ilə qaynayıb qarışması – inteqrasiyası ümumbəşəri ədəbi dəyərlərin yaranmasına, ümumdünya ədəbi-bədii sistemlərin formalaşmasına gətirib çıxarmışdır. Ən qədim dövrlərdən başlayaraq Şərqi-Qərbi ədəbi birliyi mövcud olmuş və bəşəriyyət bu birlikdən çox şey qazanmışdır. Dünya yazılı ədəbiyyatı yarandığı gündən həm ayrı-ayrı milli mədəniyyətlər bir-birlərinə təsir etmiş, həm də ədəbi əlaqələrin genişlənməsi prosesi dərinləşmişdir. Yazılı ədəbiyyatda ədəbi təsirlərlə yanaşı, folklor təsirləri, xalq yaradıcılığı əlaqələri də çox geniş şəkildə olmuşdur.

Şifahi xalq yaradıcılığının bir çox növləri, janrları hələ lap qədim zamanlardan başlayaraq yazılı ədəbiyyata yol tapmış, bu ədəbi nümunələrin arasında özünə möhkəm yer eləmişdi. Artıq heç kim Homerin

“İliada” və “Odiseya” dastanlarının xalq dastanları əsasında yaranması faktını inkar etmir (Hərçənd ki, bu dastanların xalq ədəbiyyatı nümunəsi olduğunu da deyənlər var). Bəlkə də elə bu tipli əsərlərdən sonra dünya yazılı ədəbiyyatında epik dastan növü köklü şəkildə möhkəmlənmişdir. Qərbi Avropa xalq ədəbiyyatının çox yayılmış nümunələrindən olan ballada və sonetlər də yazılı ədəbiyyatda özünə elə möhkəm yer eləmişdir ki, az qala onların şifahi ədəbiyyatdan gəlməsi unudulmuşdur. Şifahi xalq ədəbiyyatının ən populyar növlərindən biri olan nağıl janrı da təxminən eyni taleyi yaşamışdır. Hələ lap qədim zamanlardan (Qədim Misir ədəbiyyatından) başlayaraq nağıl janrı yazılı ədəbiyyatın ayrılmaz hissəsinə çevrilmiş, bu ədəbi formada bir-birindən qiymətli bədii əsərlər yazılmışdır.

Dünya ədəbiyyatı tarixində nağılvary üslubda, daha konkret desək, lap elə sırf nağıl janrında yazılan əsərləri saymaqla qurtarmaq olmaz. Qədim Roma ədəbiyyatında Apuley özünün məşhur “Metamorfoza” (“Qızıl eşşək”) romanını məhz fantastik nağıl üslubunda qələmə almışdır. Sonrakı dövrlərdə, xüsusilə, Orta əsrlərdə və İntibah dövründə həm Şərq, həm də Qərb yazılı ədəbiyyatlarında nağıl janrı daha geniş yer tutmağa başlayır. Nağıl janrının yazılı ədəbiyyatda belə geniş şəkildə işlənməsinin başlıca səbəblərindən biri, çox güman ki, “Min bir gecə” və bir sıra digər Şərq nağıllarının dünyanın müxtəlif xalqları arasında çox geniş yayılması olmuşdur.

“Min bir gecə” təsirləri və nağıl ünsürləri əvvəlcə N.Gəncəvinin poemalarında, xüsusən “Yeddi gözəl” əsərində, Dantenin “İlahi kome-diya”sında, C.Çoserin “Kənterberi hekayələri”ndə, C.Bokkaççonun “Dekameron”unda, bir qədər sonra isə M. de Servantes Saavedranın “Don Kixot” və F.Rablenin “Qarqantua və Pantaqrue” romanlarında tam parlaqlığı ilə öz ifadəsini tapdı. Heç şübhəsiz ki, C.Sviftin “Qulliverin səyahəti” və D.Defonun “Robinzon Kruzo” romanları da bilavasitə nağılçılıq ənənələrinin təsiri altında yaranmışdır.

XVIII əsrin sonları – XIX əsrin əvvəllərində Qərbi Avropa ön romantizm və romantizm ədəbi cərəyanları təşəkkül tapmağa başlayanda bu ədəbiyyatlarda nağıl janrına maraq daha da artdı. Xalq nağıllarına xas olan xüsusi macərə ovqatı, sehrli aləm, əlçatmaz əfsanəvi aləmin realılıqla çulğalanması bu ədəbi cərəyanların ana xəttini təşkil etdiyi üçün bu cərəyanlara daxil olan yazıçılar tez-tez nağıl formasına müraciət etməyə başladılar. Bekfort, Uolpol və Kazot XVIII əsrin sonla-

rında İngiltərədə, Vodsvort, Tik və Hofman XIX əsrin əvvəllərində Almaniyada dəhşətli və sehrli-fantastik nağıllar formasında qiymətli əsərləri yazdılar.

XIX əsrin ortalarında, Qərbi Avropa ədəbiyyatlarında romantizm və tənqidi realizm ədəbi cərəyanları sürətlə inkişaf etdiyi dövrdə nağıl janrı ən populyar ədəbi növlərdən biri oldu. Qrim qardaşları, Hauf, J.Sand, O.Balzak, H.Heyne kimi məşhur Avropa yazıçıları da öz yaradıcılıqlarında nağıl janrına geniş yer ayırdılar. Beləliklə, XIX əsrin 60-70-ci illərinə qədər Qərbi Avropa yazılı bədii ədəbiyyatında nağıl janrı geniş şəkildə işlənmiş və cilalanmış, böyük bir inkişaf yolu keçmiş, kifayət qədər təcrübə toplamışdır.

Avropa ədəbiyyatında modernist, dekadent ədəbi ənənələrin yaranması ilə dünya ədəbiyyatı tarixinə yeni nəfəs, yeni ovqat gəlmişdir. Klassik ənənəvi təsvir vasitələrini inkar edən, keçmişə, ənənəçiliyə az qala nihilist münasibət bəsləyən Avropa modernistləri və dekadentçiləri xalq ədəbiyyatı sehrindən yaxa qurtara bilməmişlər, öz yaradıcılıqlarında bu ədəbiyyatın ənənələrindən geninə-boluna istifadə etmişlər. Hətta, bir çox modernist yazıçılar ən qədim xalq yaradıcılığı nümunələrini müasirləşdirərək onlara modernisi məna vermişlər. Bu da bir daha onu sübut edir ki, xalq ədəbiyyatı, xüsusilə də xalq nağılları elə universal səciyyə daşıyır ki, onun materiallarından istənilən dövrdə, istənilən formada istifadə etmək mümkündür.

Beləliklə, göründüyü kimi, ən qədim dövrlərdən başlayaraq bu günlərə qədər dünya ədəbiyyatının ən böyük nümayəndələri – korifeyləri şifahi xalq ədəbiyyatından yararlanmış, öz yaradıcılıqlarında nağıl ənənələrinə geniş yer ayırmışlar. Bu yazıçıların böyük əksəriyyəti hətta nağıl da yazmışlar. Yazıçıların şifahi xalq yaradıcılığına belə münasibət bəsləməsi, onun materiallarından belə fəal istifadə etmələri və öz yaradıcılıqlarında nağıl janrına belə geniş yer ayırmaları müəyyən məqsədlə edilmişdir. Yazıçıların nağıl yazmasının, nağıl ənənələrinə müraciət etməsinin başlıca səbəbi bu ədəbi formanın cəlbediciliyi və böyük estetik potensiala malik olmasıdır. Bundan başqa, ən ciddi ictimai problemlərin də nağıl formasında ifadə olunması, onların daha anlaşılıqlı olmasına və problemlərin daha asanlıqla çözülməsinə şərait yaradır. Nəhayət, nağıllar daha çox uşaqlar üçün böyük maraq kəsb edir. Uşaqlar isə cəmiyyətin gələcəyidir. Onların mənəvi-əxlaqi, etik və estetik cəhətdən daha sağlam və düzgün tərbiyələnməsi bədii ədəbiyyatın qarşısında

dayanan ən vacib məsələlərdən biri olmuşdur. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, böyükler nağılı heç də az sevmirlər. Onlar öz daxillərində olan və real aləmdə əldə edə bilmədikləri ülv hissələrə, arzulara, ideal-lara məhz nağıllarda qovuşmağa çalışırlar. Doğrudur, ola bilsin ki, bəzi böyükler bunu boyunlarına almaq istəmirlər, bu hissələrini nə iləsə ört-basdır etməyə çalışırlar, ancaq daxildə onlar da nağılı çox sevirler.

Beləliklə, heç də elə hesab etmək lazım deyildir ki, nağıllar yalnız uşaqlar üçün nəzərdə tutulur, əyləncə məqsədilə yazılır. Ən qədim zamanlardan başlayaraq ulu babalarımız nağıl yaradarkən həm uşaqların, həm də böyüklerin mənəvi-əxlaqi tələbatlarını nəzərə alırdılar. Dünya ədəbiyyatının ən "ciddi" yazıçıları da məhz nağılın bu xüsusiyyətində istinad edərək bu janrdə əsərlər yazmışlar.

Dünya ədəbiyyatının çox görkəmli nümayəndəsi olan məşhur ingilis yazıçıları Lüs Keroll, Redyad Kiplinq və keçən yüzilin tanınmış Portuqaliya (Portəgiz) yazıçısı Joze Qomes Ferreyra da öz yaradıcılığında nağıl janrına geniş yer ayırmış, yazılı ədəbiyyatın bu formasında çox qiymətli əsərlər yazmışlar.

* * *

XIX yüz ildə alman yazıçıları E.-T.A. Hofman, A.fon Şamisso, Qrim qardaşları, V.Hauf, məşhur Danimarka nağılçısı H.-X.Andersen öz yaradıcılıqlarında nağılvarilik üslubuna və ayrıca nağıl formasına üstünlük vermişdilər. Bu əsrin ikinci yarısında Qərbi Avropanın bir sıra görkəmli yazıçıları bədii ədəbiyyatın digər formaları ilə yanaşı nağıl janrında da qiymətli əsərlər yazmışlar ki, bunlardan biri də görkəmli ingilis yazıçısı **Lüs Keroll** olmuşdur.

Çarlz Lütvic Doçson bütün dünyada Lüs Keroll adı ilə tanınmışdır. Onlar həm eyni adam olub, həm də yox. Ç.L.Doçson Oksford şəhərində Krayst Çerç ruhani kollecinin dekanı işləyib, qırx ilə yaxın riyaziyyat dərsi deyib, Oksford universitetinin professoru olub, hətta bəzən ruhanilik də eləmişdir. Lüs Keroll isə çox istedadlı yazıçı olmuşdur, özü də bir-birindən maraqlı çoxlu bədii və elmi əsərlər yazmışdır, xüsusilə də onun möcüzələr aləminə düşmüş Alisa haqqında söylədiyi ağılasız macərəlar, sehrli hadisələr, şən və qorxulu əhvalatlar dünyanın bütün uşaqlarının və böyüklerinin çox xoşuma gəlmişdir. Hətta oksfordluların özləri belə uzun müddət Lüs Keroll imzası ilə qəribə əsərlər yazan

adamın kim olduğunu bilməmişlər və günlərin bir günü professor Ç.L.Doçson dedikdə ki, bu əsərləri o yazıb və Lüis Keroll adicə olaraq onun ədəbi təxəllüsüdür, heç kim ona inanmamışdır. Müasirlərinin, hətta tanışlarının çoxusu: “Necə?! Bu ola bilməz! Bu cansıxıcı quru, xırdaçı adam heç belə əyləncəli kitablar yazıb bilər?” – deyərək təəccüblə bir-birlərinin üzünə baxmışlar.

Lüis Keroll, yəni Çarlz Lütvic Doçson 1832-ci ildə Dersberi adlı kiçik bir kənddə ruhani ailəsində anadan olmuşdur. Onun atası Çarlz Doçson kənd ruhanisi, anası Frensis Ceyn Lütvic isə evdar qadın olmuşdur. Lüisin atası çox yaxşı təhsil almış, Oksfordda ilahiyatı, klassik dilləri və riyaziyyatı dərindən öyrənmişdir. Çarlz ailənin böyük uşağı idi və onun üç qardaşı, yeddi bacısı vardı. Uşaqılıq illərini Çarlz doğulduğu Dersberi əyalətində keçirtmiş, on bir yaş tamam olanda onların ailəsi Yorkşirlə Darhem arasında yerləşən Krofta köçmüşlər. Onun atasına burada yeni ruhani vəzifəsi verilmişdi. On iki yaşında olarkən Çarlz məktəbə qoyurlar. O, əvvəlcə Riçmond, sonra isə məşhur Reqbi məktəblərində oxumuşdur. O, xüsusilə riyaziyyata və klassik dillərə maraq göstərirdi. Burada təhsili başa vurandan sonra Çarlz Oksfordda Krayst Çorç kollecində təhsilini davam etdirmiş və bundan sonra onun bütün həyatı Oksfordla bağlı olmuşdur. Oksford universitetində təhsilini başa vurandan sonra onu universitetdə işləmək üçün saxlayırlar və bir müddətdən sonra ona professor vəzifəsi verirlər. Çarlz ömründə bir-cə dəfə vətəninə kənara səyahətə çıxmış, onda da Rusiyaya getmişdir.

Doktor Doçson tənha həyat tərzi keçirmiş, ömrü boyu kəkələməkdən və cəsarətsizlikdən əziyyət çəkmiş, yeni tanışlıqlardan qaçmışdır. Universitetdə hamı onu pedant bir adam kimi tanıyırdı. O, həm də yuxusuzluqdan əziyyət çəkirdi. Bəzən gecə səhərə kimi yatağında uzanaraq baş sındıran riyazi məsələlərin həlli ilə məşğul olurdu.

Gənlik illərində Çarlz Doçson rəssam olmaq arzusu ilə yaşayırdı. L.Keroll öz əsərləri üçün karandaş və kömürlə çoxlu illüstrasiyalar çəkir və fotoqrafiya ilə məşğul olmağı çox sevmiş və hətta. 1855-ci ildə o, rəsm əsərlərinin bir neçəsini “Tayms”ın yumoristik əlavəsinə göndərir, lakin onları qəbul etmirlər. Bu zaman Keroll fotoqrafiya ilə məşğul olmaq qərarına gəlir. O, fotoaparət alır və o zaman üçün çox çətin olan bu sənətlə çox ciddi şəkildə məşğul olmağa başlayır və tezliklə bu sahədə də böyük nailiyyətlər qazanır.

O, XIX əsrin ən yaxşı fotoqrafı olmuşdur və onun çəkdiyi foto şəkillər hətta XX əsrin tamaşaçısını da valeh edir.

Günlərin bir günü gələcək yazıçı parkda oynayan üç qız uşağının fotosəklini çəkmiş və onun əsl Alisa ilə tanışlığı belə başlanmışdır. Bu qızlardan biri Alisa Liddell idi. Təsadüfi deyildir ki, Alisanın şəkli 1977-ci ildə Sotbi auksionunda (hərracında) bir fotosəkil üçün o zaman görünməmiş bir qiymətə – 5 min funta satılmışdır. Sonralar bu qız yazıcının “Alisa möcüzələr aləmində” adlı sehrli nağıl-povestinin baş qəhrəmanına çevrilmişdir.

L.Keroll dünyada hər şeydən və hamıdan çox uşaqları sevirdi. Onun fikrincə (əslində bu həqiqətən də belədir) böyüklər əsl hissiyyatdan məhrumdurlar. İyirmi dörd yaşlı yazıçı gündəliyində belə bir qeyd etmişdir: “Mən fikirləşirəm ki, mənim gördüyüm uşaqların böyük bir hissəsi öz təbiətlərinə görə heyvanlardan elə də uzağa getməyiblər. Onların yalnız bir qismi həyatda maraqlı kəsb edən yeganə şeylər haqqında maraqlanırlar”.

Qaraqabaq, adamayovuşmaz L.Keroll uşaqların arasına düşən kimi tamam dəyişirdi. O, inanılmaz dərəcədə şən və maraqlı həmsöhbət olurdu. Məktublarının birində o, yazırdı: “Mən başa düşə bilmirəm uşaqları necə sevməmək olar. Onlar mənim həyatımın üçdən birini təşkil edir”. L.Keroll uşaqlarla uzun-uzadı səyahətlər edir, onları teatra aparır, evinə qonaq çağırır, uydurduğu çoxsaylı hekayələrlə onları əyləndirir və gülməli şəkillər çəkirdi.

Öz sakit iş otağına çəkilən Ç.Doçson balaca dostlarına məktublar yazırdı. Məşhur ingilis şairi U.H.Odenin dediyi kimi, bu məktublar öz əhəmiyyətinə görə heç də yazıcının nağıllarından geri qalmırdı. Eyni zamanda bu məktublar sayəsində Kerollun dünyagörüşünü daha aydın anlamaq mümkün olur. Onun balaca dostları olan Bettiyə, Edit Cebbə, Maqdelənə, Adaya və Hertrudaya ünvanladığı məktublar ilk növbədə bədii əhəmiyyəti ilə, sonra isə dərin hissiyyatı və səmimiyyəti ilə diqqəti cəlb edir. Kerollun məktublarında tez-tez “üç qız – Liddellər”dən bəhs olunur. Bu qızlar Kraysst Çörç kollecinin rektorunun qızları idi. Onların adları Lorina-Şarlotta, Alisa və Edit idi. Bu vaxt Alisanın on yaş var idi. Məhz elə 1862-ci ilin 4 iyulunda Hodstou çayında gəzinti zamanı bu qızlara danışdığı hekayələr sonralar “Möcüzələr aləmində Alisanın macərələri” əsərinin əsasını təşkil etmişdir. Qayıqda onlarla gəzintiye çıxan Dakvort bu günü belə xatırlayır: “Mən qayığın arxa

hissəsində oturub avar çəkirdim, o isə qayığın qabaq hissəsində oturmuşdu. Nağıl demək olar ki mənim çiyinlərim üzərində yaranırdı. Alisa Liddell bizim qayığın sükançısı idi. Yadımdadır, mən geriyə, ona tərəf dönüb soruşdum: Doçson bütün bunların hamısını siz özünüz uydurursunuz?”. O isə cavab verdi: “Bəli mən onları bədahətən yaradıram”. Alisa ondan xahiş etdi ki, bu nağılı qələmə alsın. O, əvvəlcə boyun qaçırdı, sonra isə onun xahişini yerinə yetirməyə söz verdi. 13 noyabrda o, gündəliyinə qeyd etmişdir: “Alisa üçün nağıl” yazmağa başladım – ümidvaram ki, onu Mövlud bayramına kimi bitirərəm.

L.Kerollun bu əsəri 1865-ci ildə Makmillanda işıq üzü görmüşdür.

Əsərin əsas süjeti Alisanın gördüyü qəribə yuxular əsasında qurulmuşdur. 1867-ci ildə L.Keroll Londonda Alisa Teodora Reyks adlı başqa bir Alisa ilə də tanış olmuş, sonralar bu qızın özü də yazıçı olmuşdur. Yazıçı bu mövzunun davamı olan ikinci “Alisa güzgü arxasında” nağıl-povestini beş ilə yazıb qurtarmışdır.

“Möcüzələr aləmində Alisanın macəraları” nağıl povestinin baş qəhrəmanı Alisa adlı yeddi yaşlı bir viktorian qızıdır. O, bütün viktorian uşaqların xeyirxahlıq təcəssümüdür: xoşqılıqdır, ciddidir, onun şəxsi ləyaqət hissi güclüdür. Bu qız yuxuda Möcüzələr aləminə və Güzgü arxasına səyahət edir. Alisa burada öz məntiqi və qanun-qaydaları ilə yaşayan cürbəcür fantastik varlıqlar və nağıl qəhrəmanları ilə qarşılaşır.

Alisanın düşdüyü aləmi, tərəddüd etmədən cəfəngiyat aləmi adlandırmaq olar. Əvvəla ona görə bu aləm cəfəngiyat aləmidir ki, bu hadisələr fantaziyalar aləmində yaşayan bir uşağın yuxusunda cərəyan edir. İkinci də ki, bu bütün ömrü boyu riyaziyyatla məşğul olmuş bir professorun uydurduğu qeyri-adi nağıllardır.

Bu aləmdə təsvir olunan qəhrəmanlar və çoxsaylı personajlar qeyri-adi xasiyyətə malikdirlər: onlar gördükləri hər şeyə qulp qoyurlar, tez küsürlər, inciyirlər, əsəbidirlər. Bütün bunlara baxmayaraq, Alisa asanlıqla bu personajlarla dil tapır, onların xasiyyətlərinə uyğunlaşmağa çalışır, həyatı necə varsa, eləcə qəbul edir, bir sözlə taleyin hökmü ilə barışmalı olur. Möcüzələr aləminin və Güzgüarxası aləmin bütün bu izah olunmayan qəribəliklərinə, qeyri-adiliklərinə baxmayaraq buranın öz məntiqi, öz qayda-qanunları mövcuddur. Bu aləmdə hər şey hərfi mənada qavranılır, obrazlılıq, metafora öz ilkin funksiyasını itirir, burada söz oyununa (kalambura) yer yoxdur və paradoks məntiqi düşüncənin əsasını təşkil edir.

Alisanın qarşısında qəribə bir aləm açan məntiq – heç də əşyaların, şeylərin məntiqi ilə uyğun gəlməyən sözün məntiqi deyildir. L.Keroll bu nağıllarını yuxu şəklində təsvir etdiyinə görə bəzi tədqiqatçılar bu qeyri-adi yazıcının yaradıcılığını psixanaliz formasında da təhlil etmişlər. Hətta bu əsərləri sürrealizmin başlanğıcı hesab edənlər də olmuşdur.

L.Keroll “Deyingənin ovu” və “Silviya və Bruno” adlı əsərlər də yazmışdır. Bunlardan başqa da o, çoxlu-çoxlu əsərlər yazmışdır, lakin onun adını bütün dünyada ilk növbədə Alisa haqqında söylədiyi nağılları tanıtmışdır.

XX əsr ingilis ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri olan Virciniya Vulfun dediyi sözlər bu böyük yazıcının ədəbi portretini tam şəkildə əks etdirir. O, deyir ki, L.Keroll əsl professor idi, həm də çox xeyirxah, çox pak və dupduru su kimi bir adam olmuşdur. Bax bu xasiyyətlərinə görə də onu uşaqlar da, böyükklər də çox sevmişlər. Virciniya Vulf deyirdi: “Ancaq bu şəffaf təmizlik arxasında qeyri-adi möhkəm kristal dayanır. Onun da altında uşaqlıq gizlənmişdir. Uşaqlıq onda, tamamilə, bütün dolğunluğu ilə qalmışdır... O, heç kimə müyəssər olmayan bir şey etmişdir – uşaqlıq aləminə qayıda bilmişdir; onu elə təsvir etmişdir ki, biz də uşaqlaşmışıq... Alisa kitablarıdır ki, onları oxuyanda biz də uşaq oluruq”.

Ömrünün axırlarına kimi fotoşekillər çəkən və gözəl əsərlər yazan L.Keroll 1898-ci ildə vəfat etmişdir.

* * *

Bu kitaba əsəri daxil edilən ikinci yazıçı **Redyard Kiplinqdir**. Avropa ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri olan, məşhur ingilis yazıçısı, Nobel mükafatı laureatı Redyard Kiplinqin də yaradıcılığında nağıl janrı böyük yer tutur. 1907-ci ildə “müşahidəçilik, parlaq fantaziya, yetkin ideya və hekayə yaratma qabiliyyətinə görə” ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatını alan R.Kiplinq çoxsaylı hekayə və şer, dörd roman və uşaqlar üçün üç nağıl kitabı yazmışdır.

Cozef Redyard Kiplinq 1865-ci ilin dekabr ayını 30-da Hindistanın Bombey şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. Dekoratorluq və heykəltəraşlıq sahələrində elə də uğur qazana bilməyən R.Kiplinqin atası Con Lovkud Kiplinq gənc arvadı ilə birlikdə daimi maaşı olan iş yeri, sakit həyat və cəmiyyətdə müəyyən mövqə tutmaq məqsədilə Hindistana səfər etmiş və uzun müddət bu əsrarəngiz Şərqi ölkəsində yaşamış-

dır. Redyard da burada anadan olmuşdur. Uşaq anadan olanda onun atası Bombay şəhərində incəsənət liseyinin direktoru vəzifəsində işləyirdi.

Altı yaşına qədər R.Kiplinq hindli dayələrin nəzarəti altında gözəl bir ailədə yaşamış, qayğısız günlər keçirmişdir. Hindistanlı dayə və xidmətçilər onun nazı ilə oynamış, onu çox ərköyün böyütmüşlər. Uşaq yaşlarından hindli dayələrin, xidmətçilərin və uşaqların əhatəsində yaşadığından o, ingilisdən çox, bir hindli kimi böyüyürdü. Təsədüfi deyil ki, uşaq yaşlarında Kiplinq yerli hindi və urdu dillərini doğma ana dili – ingilis dilindən də yaxşı bilirdi. Sonralar öz uşaqılıq illərindən bəhs edən yazıçı, bu illəri həyatının ideal dövrü, əsl cənnətdə yaşadığı illər kimi təsvir edirdi.

Birdən bu ideal dünya dağıldı, bu cənnət bir xülya kimi qeyb oldu, Redyardı, kiçik bacısı ilə birlikdə İngiltərəyə, uzaq qohumlarının himayəsində yaşamağa göndərdilər. Onun yaşadığı evin sahibəsi çox tələbkər və ciddi bir qadın idi. O, elə ilk gündən özünü çox sərbəst aparan balaca Redyardı sevmir. Beləcə, Kiplinqin əzablı günləri başlayır. Yazıçının “Ümitsizlik evi” adlandırdığı bu yerdə o, təhqir olunur, döyülür, yerli-yersiz danlaqlarla və qadağalarla üzləşir, əzab çəkir. Burada, özünün dediyi kimi, o, “nifrət etmək elminə sahib olur”. Gözlənilmədən doğmalarından ayrı düşməsi və vərdiş etdiyi azad yaşayış tərzindən məhrum olması onun həyatını kökündən dəyişir, o, hamıdan qisas almaq arzusu ilə yaşayır, ancaq fiziki cəhətdən çox zəif olduğu üçün heç cıncırını da çıxarda bilmir. Əslində isə, Redyard heç sən deyən elə də möhkəm iradəli qisasçı da deyildi. Sonralar, o, məşhur yazıçı olduğu zaman, öz düşmənlərindən bu qisasını əsərlərində yaratdığı obrazlar vasitəsilə alır (“Mauqli” nağıl povestinin mənfi qəhrəmanları).

“Ümitsizlik evi”ndə yaşadığı altı il Redyarda baha başa gəlir. O, bərk xəstələnir, bir neçə ay həтта gözləri tutulur, uzun müddət dəli olmaq vəziyyətində qalır. Anasının vaxtında özünü yetirməsi uşağı, sözün əsl mənasında, ölümdən xilas edir. Bu dəhşətli mühitdən ayrılmasına baxmayaraq, həmin illərin təsiri onun həyatında dərin, silinməz izlər buraxır. Bu illərin acı nəticəsi kimi o, bütün ömrü boyu qarabasmadan əzab çəkmiş, qorxu, dəhşət içərisində yaşamışdır ki, bütün bunlar yazıçının bədii təxəyyülünün tərkib hissəsi olmuş və onun şer, hekayə və nağıllarında öz ifadəsini tapmışdır.

Anası ilə Hindistana qayıdıandan sonra onu Deron (kişilik) məktəbinə qoyurlar. “İmperiyanın qurucularını” yetişdirən bu məktəbdə

uşaqlardan ancaq bilik deyil, həm də mütilik, əmrlərə kor-koranə tabe olmaq tələb olunurdu. Bu məktəb də R.Kiplinqin həyatında əsaslı rol oynamışdır. Ömrünün beş ilini keçirdiyi bu məktəbdə o, daha ağır, daha cansıxıcı şəraitlə qarşılaşır. Bir sözlə yağışdan çıxıb, yağmura düşür. “Ümitsizlik evi”ndə olduğu kimi burada da çox ciddi, yarımhərbi qanun-qaydalar mövcud idi və bu qaydaları pozanları ağır cəzalar gözləyirdi; burada böyük yaşlılar kiçik yaşlıları, güclülər – zəifləri istisnar edirdi, azadlıq isə ən böyük qəbahət sayılırdı. Əgər “Ümitsizlik evi”ndə Redyard bir adamın zorakılığına məruz qalırdısa, burada onun hüquqlarını böyük bir təşkilat tapdalayırdı. Sonralar R.Kiplinq bu kətək tərbiyəsinə hətta bəraət də qazandırır. Onun fikrincə, bu tərbiyə üsulu vacibdir və ədalətlidir, çünki o, adamı onun üçün ayrılmış vəzifəni (həyatda hamının müəyyən vəzifəsi var) qeydsiz-şertsiz yerinə yetirməyə məcbur edir, qanun-qaydalara tabe olmağa alışdırır.

R.Kiplinq on yeddi yaşında təhsilini burada başa vurur. Yaşının az olmasına baxmayaraq o, artıq xeyli bişmiş, bərkimiş və müəyyən təcürbə qazanmışdı. Maddi vəsaiti olmadığı üçün o, təhsilini davam etdirə bilmir və səhhəti yol vermədiyinə (onun qolunun biri qısa idi) görə hərbi karyeradan da imtina etməli olur. Bu vaxt Redyard qəti şəkildə yazıçı olmaq qərarına gəlmişdi. Çünki, onun şairlik istedadı hələ şagird olduğu dövrdə özünü göstərməyə başlamış və o, şeir yazmağa başlamışdı. Hindistana, valideynlərinin yanına qayıdan gələcək yazıçı bir müddət Laxor şəhərində çap olunan “Vətəndaş və hərbi qəzet”də müxbir vəzifəsində işləyir. Müstəmləkəçi bir dövlətin qəzet işçisi kimi, o, çoxlu səyahət edir, yüzlərlə adamla görüşür və mürəkkəb, bəzən lap çıxılmaz vəziyyətlərə düşür, başına qeyri-adi macərələr gəlir, hər an ölüm və təhlükə ilə qarşılaşır.

Jurnalistlik fəaliyyəti R.Kiplinqin dünyagörüşünü zənginləşdirir və həyata münasibətini dəyişir. O, həm müstəmləkəçi ingilislərdən, həm də yerli əhalinin nümayəndələrindən intervülər götürür, müharibə və yoluxucu xəstəliklər barədə reportajlar yazır, ətraf mühitə diqqət yetirir, dərin müşahidələr aparır. Hətta Britaniyanın Hindistandakı baş komandanı Qəndaharlı Roberts belə onun yerli şərait və mühit haqqında söylədiyi fikir və məsləhətlərlə hesablaşır. Peşəkar jurnalistlik fəaliyyəti Redyarda imkan verir ki, o, özünəməxsus Hindistan həyatını, yerli əhalinin məişətini, psixologiyasını, adət-ənənələrini, zəngin əsatirlərini və şifahi xalq yaradıcılığını dərinlən öyrənsin. Bütün

bu biliklər həm gələcəkdə onun daha uğurla burada fəaliyyət göstərməsinə, həm də orijinal bir yazıçı-sənətkar kimi yetişməsinə şərait yaratmışdır. Təsadüfi deyil ki, R.Kiplinq öz əsərlərinin böyük əksəriyyətinin mövzunu məhz Hindistan həyatından götürmüşdür. Yeri gəlmişkən onu da qeyd etmək lazımdır ki, Kiplinq demək olar ki, bütün başqa Qərb yazıçılarından fərqli olaraq Şərqə, Hindistana bir ekzotik ölkə kimi baxmamışdır. Bu möcüzələr diyarı onun ikinci vətəni idi və o, ömrünün böyük bir hissəsini burada keçirmiş, bu yerlərə çox yaxşı bələd olmuşdu.

Bir müddət qəzetdə işlədikdən sonra o, yenidən İngiltərəyə qayıtmış və on bir il burada yaşamışdır. Hindistanda yaşadığı dövrlərdə apardığı müşahidələr, yaşadığı hisslər və topladığı təcrübələr onun bədii yaradıcılığının formalaşmasına, yazıçı təxəyyülünün dərinləşməsinə və əsərlərinin ideya-məzmun istiqamətlərinin müəyyən olunmasına imkan vermişdir. Hindistan, Şərq mövzusu R.Kiplinqin “Departament nəğmələri” kitabında toplanmış şerlərinin də başlıca mövzusu olunmuşdur. Bir qədər sonra, 1887-1889-cu illərdə Kiplinq “Hindistan dəmir yolu kitabxanası” bülletenində hekayələrini çap etdirmişdir. Bu hekayələrin də mövzuları başlıca olaraq Hindistan həyatından götürülmüşdür.

İlk bədii əsərlərində (istər şeirlər olsun, istərsə də hekayələr) R.Kiplinq ingilis, Avropa oxucuları üçün Hindistan həyatını bir ekzotika kimi vermişdir. Belə ki, o dövrdə həm İngiltərədə, həm də ümumiyyətlə bütün Avropada Şərq mövzusu əsas etibarilə ekzotika məqsədilə verilirdi. C.H.Bayronun, (“Şərq poemaları”, “Çayld Haroldun səyahəti” və “Don Juan”, P.B.Şellinin “İslamın üsyanı” və V.Skottun “Tilsim”) əsərlərində Şərq mövzusu bilavasitə ekzotik səciyyə daşıyırdı. Eyni zamanda, R.L.Stivensonun və R.Haqqardın ekzotik əsərləri Avropa (Qərb) oxucuları tərəfindən çox böyük maraqla qarşılanırdı. Eləcə də, T.Hardi, C.Meredit və H.Ceyms psixoloji-macəra romanlarında Şərq-Qərb qarşılıqlı problemlərinə geniş yer ayırırdılar. Kiplinq bu iki dünyanın belə qarşılaşdırılması və bir-biri ilə qarşı-qarşıya qoyulması ilə razılaşmırdı. Təsadüfi deyil ki, “Şərq və Qərb haqqında ballada” şerində o, yazırdı:

Eh, Qərb elə Qərbdir, Şərq də ki, Şərq,
Ayrılmayınca məhsər gününə qədər Göy Yerdən,
Çıxmayacaq onlar öz məhvərindən.

Dünyanın sonunda güclülər dursa üz-üzə,
Onda nə Şərq olacaq, nə Qərb olacaq,
Tayfa, vətən, soy da olmayacaq yerli-dibindən.

R.Kiplinqin bütün başqa Qərb yazıçılarından fərqli düşünməyə əsası var idi. Çünki o özünü daha çox şərqli, hindistanlı sayırdı, bu yerlər onun üçün rəqib, düşmən ölkə deyildi, əlbəttə ki, bu yerlər onun üçün ekzotika da ola bilməzdi, çünki o, Şərqlə yaxşı bələd idi, şərqililər onun üçün doğma idilər. Bununla belə, R.Kiplinq ekzotikadan heç imtina da etmirdi. Onun yaradıcılığında ekzotika gözəllik, cazibədarlıq, macəraçılıq vasitəsidir, məzmununda çox formadır. Ümumiyyətlə, Şərq həyatı R.Kiplinqə çox şey öyrətmişdir, Şərqlə bağlı onun mənimsədiyi hikmətlərdən biri də reallığın arxasında gizlənmək, həqiqi sifətini göstərməmək hikməti olmuşdur. Həqiqətən də həyat reallıqlarından qaçmaq üçün R.Kiplinq nağıl yazır, özü də əsl Şərq nağılı. Onun nağıl aləmi, həm rəmzdır, həm həqiqət, həm əfsanədir, həm də reallıq. Rikki-Tikki-Tavi də, Mauqli də real, həyatdan götürülmüş obrazlardır.

R.Kiplinq əsərlərində başlıca olaraq güclü insan obrazı yaradır. Təsadüfi deyil ki, onu “dəmir Redyard” adlandırdılar. Onun qəhrəmanları – ingilis zabıtları və hindli-ingilislər quran, yaradan adamlar idi, onlar hərəkət, iş adamları idi. Onlar yollar çəkmək, körpülər salmaq, xəstələri müalicə etmək, zəifləri müdafiə etmək, tikib-qurmaq üçün dünyanın axırına belə getməyə hazır olan insanlar idi. Bu “ağ adamlar” dünyada mədəniyyət daşıyıcıları vəzifəsini yerinə yetirməli idilər. Yazıçı bu ideyaya və ya ideologiyaya o qədər aludə olur ki, hətta ifrata varır və deyir ki, inkişaf etmiş imperalizm və imperialist ölkələr geri qalmış “vəhşi” insanları, ölkələri işıqlığa çıxardır, onlara mədəniyyət bəxş edir, ağ günə çıxardır.

R.Kiplinqin bədii yaradıcılığı çox mürəkkəb, ziddiyyətli şəraitdə və mühitdə formalaşmışdır. İyirmi dörd yaşında olarkən o, Amerika Birləşmiş Ştatlarına səfər etmiş və bir neçə il bu ölkədə yaşamışdır. Yazıçı hələ Amerikada olduğu dövrdən başlayaraq bədii yaradıcılığını davam etdirməklə yanaşı həm də ictimai-siyasi fəaliyyətlə məşğul olmuş, bir sıra dövlət işlərində yaxından iştirak etmişdir. Siyasi dünya-görüşlərinə görə o, konservatorların tərəfində dayanaraq liberallara qarşı mübarizə aparmışdır. Bütün bu ictimai-siyasi fəaliyyət onun dünyagörüşünün formalaşmasında müəyyən rol oynamış və bədii yaradıcılığına da təsir göstərmişdir.

Dövrünün çox nüfuzlu siyasi xadimlərindən biri sayılan R.Kiplinq həm də Avropada imperialist ədəbiyyatının yaradıcısı olmuş və müstəmləkəçilik ideologiyasını idealizə və tərənnüm etmişdir. Onun fikrincə, mədəni cəhətdən daha inkişaf etmiş, öncül yerlərdən birini tutan ingilislər geri qalmış, inkişaf etməmiş xalqlara mədəniyyət gətirir, onları dünyanın qabaqcıl xalqları səviyyəsinə qaldırırlar. Beləliklə, yazıçı İngiltərənin Hindistanda, Afrikada və bir sıra digər Şərq ölkələrində apardıqları, müstəmləkəçilik, qəsbkarçılıq, talançılıq siyasətinə bəraət qazandırmağa çalışırdı. Yazıçı həm də bu dediklərinə ürəkdən inanırdı. Bu ideyalar xüsusilə onun “İşıq söndü”, “Cəsur dənizçilər” və “Kim” romanlarında, çoxsaylı hekayələrində və silsilə şerlərində parlaq şəkildə ifadə olunmuşdur.

Dünya ədəbiyyatı tarixində ilk növbədə belə “ciddi” əsərləri ilə məşhur olan, zahirən zəhmli, qaşqabaqlı və bir qədər də “ətiacı” R.Kiplinq uşaqları ürəkdən sevmiş, bu balaca məxluqların daxili-mənəvi aləmini, hiss və həyəcanlarını, duyğu və düşüncələrini, arzu və qayğılarını çox yaxşı bilməmiş, onların psixologiyasına dərinləndən bələd olmuş və heç kimin gözləmədiyi halda uşaqlar üçün (həm də böyüklər üçün) bir-birindən qiymətli və gözəl nağıllar yazmışdır. “Uşaqlar üçün elə-belə nağıllar” adlanan kitabına daxil olan əsərləri ilk növbədə öz dərin ideyası, böyük əxlaqi-tərbiyəvi əhəmiyyəti, yüksək bədii xüsusiyyətləri, qeyri-adi gözəl ifadə və təsvir vasitələri, obrazlar sistemi ilə diqqəti cəlb edir.

Artıq bir əsrə yaxındır ki, dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan uşaqlar (həm də böyüklər) bu “zəhmli, qaşqabaqlı” ingilis babanın “Balinanın boğazı nə üçün dardır”, “Dəvənin belindəki hörgücü necə əmələ gəlib”, “Kərgədanın dərisi niyə kələ-kötürdü”, “Özbaşına gəzən pişik”, “Rikki-Tikki-Tavi” kimi və neçə-necə belə dərin mənalı, məzəli və şirin nağıllarına qulaq asırlar.

R.Kiplinqin ən məşhur əsərlərindən biri də “Mauqli” nağıl povestidir. Bu povest ilk növbədə zahiri macərəçilik xüsusiyyətlərinə və dərin ideya-bədii məzmununa görə diqqəti cəlb edir. Əgər R.Kiplinqin digər “ciddi” səciyyəli əsərlərində və bu əsərlərin qəhrəmanlarının, obraz və personajlarının təsvirində müəyyən qədər statiklik, oxşarlıq varsa, bu povestdə təsvir olunan bütün qəhrəmanlar Ata və Ana canavar, xeyrixah Ayı Balu, igid qara panter, kələkbaz və eyni zamanda ağıllı Fil Xatxi, iri İlan Kaa, qanıçən, qəddar yırtıcı pələng

Şirxan, yaltaq, ikiüzlü və riyakar çaqqal Tabaki, eləcə də digər personajların hamısı öz xasiyyətləri, davranışları və fərdi cizgiləri ilə seçilir və yaddaşlara həkk olunurlar.

“Mauqli” povestinin baş qəhrəmanı bir təsadüf nəticəsində heyvanların arasına düşən, təzəcə anadan olan vaxtdan dişi qurdun himayəsi altında və onu südü ilə böyüyən, İnsan balası (bədəni tüksüz olduğunu görə heyvanlar onu qurbağaya bənzədirdilər) Mauqlidir. İnsanlar arasında olduğu kimi, heyvanat aləmində də Xeyir və Şər qüvvələr hökm sürür. Müəllif bu məsələdə heyvanat aləminə üstünlük verir, yəni heyvanlar insanlara nisbətən daha xeyirxahdır. Əsərdəki hadisələr nağil şəkildə verilsə də bu hadisələr gerçəkliklə, real həyatla tamamilə uyğun gəlir, səsləşir və yazıçı insanlarla yanaşı insan xasiyyətli heyvanların da dolğun, inandırıcı, təbii psixoloji portretlərini yaradır, onların daxili-mənəvi aləmini, hətta özünəməxsus “hiss və həyəcanlarını” böyük məharətlə təsvir edir.

Təsadüfi deyil ki, məşhur ingilis şairi U.B.Yeyts R.Kiplinq nəslinə daxil olan yazıçıları faciəvi nəsil adlandırmışdı. “Yerin göydən ayrıldığı məhşər gününü” görmək məhz bu nəslə mənsub olmuşdur. Yaşadığı dövrün, mühitin ümumi səciyyəsiindən gələn bədbinliyə, ruh düşkünlüyünə, ümitsizliyə baxmayaraq, Kiplinq güclü adam idi. O, bütün əsərlərində işığa can atırdı, insanlara, dünyaya xidmət etmək istəyirdi.

O dövrdə Şərq haqqında formalaşmış mənfi, neqativ fikirlərin əksinə olaraq Redyard Kiplinq böyük Asiya mədəniyyətini inkar etmirdi. Əksinə, o, var gücü ilə çalışırdı ki, elə də sadə olmayan Şərq mədəniyyətini dərk etsin, hətta dünyaya da bir şərqli gözü ilə baxmağa çalışırdı. Beləliklə, bu böyük yazıçı əgər bir tərəfdən ingilis imperializminin şərəfinə nəğmələr qoşurdusa, digər tərəfdən insanlıq manifestini yaradırdı.

* * *

XX yüzillikdə də nağil dünya ədəbiyyatında aparıcı istiqamətlərdən biri olaraq qalır. Keçən əsrin bir çox görkəmli yazıçıları qədim əsatir və folklor materiallarına müraciət edərək müasir insanların, bəşəriyyətin bugünkü dərd-sərlərini, qayğılarını, problemlərini açmağa çalışmışlar. Belə yazıçılardan biri də XX əsrdə yaşamış görkəmli Portuqaliya (Portəgiz) yazıçısı **Joze Qomes Ferreyra** olmuşdur.

XX əsrin ikinci yarısında dünya tarixində çoxsaylı möhtəşəm hadisələr baş vermişdir. Yavaş-yavaş dünyanın siyasi ab-havası dəyişməyə başlayır. Avropanı bürüyən, bütün dünya üçün, bəşəriyyət üçün bir təhlükə olan millətçi-şovinizm siyasəti – faşizm iflasa uğrayır, insanlar yeni, demokratik dəyərlər uğrunda mübarizə etməyə başlayır. Dünyanın siyasi xəritəsində yeni rənglər, yeni sərhədlər yaranmağa başlayır. Bununla belə, hələ bu gün də nəinki ideal, heç normal cəmiyyətdən danışmaq mümkün deyil. Dünyanın bir tərəfində aclıq və səfalət, digər tərəfində cah-calal, eys-ışrət hökm sürür. Yenə güclü zəifi əzir, güclü haqlı, zəif haqsız sayılır. Əsasən Şərq ölkələrini bürümüş müharibə hər gün yüzlərlə günahsız müsəlmanın həyatına son qoyur. Bir ovuc siyasət işbazlarının hoqqaları sayəsində elə bu gün də Fələstində, Əfqanıstanda, Balkanlarda, İraqda və Qarabağda neçə-neçə qadın-uşaq, qoca-cavan dünyasını dəyişir, şəhid olur. Min illərdən bəri davam edən bu çəkişmələrdə dünyanın ən yırtıcı varlığı olan insanlar vəhşicəsinə bir-birinin ətinə yeyir, qanını içir. İnsanpərvərlik (humanizm), demokratiya anlayışları böyük, daha güclü dövlətlərin kiçik, daha zəif dövlətlər üzərində ağalığ etməsi üçün bir vasitə, bir dekorasiyaya çevrilməkdədir. Bu gün üstünlük Qərbdədir, güc mərkəzi Qərbə keçib, Qərb Şərq üzərində hökmranlıq edir, sanki bu Qərb min illərdən bəri içində bəslədiyi, əsrlər boyu əzizləyə-əzizləyə qoruyub saxladığı Şərqə olan kin-küdurətini üzə çıxardaraq, ondan qisas alır.

Ancaq ədəbiyyat, sənət bu hisslərdən həmişə uzaq olub, həmişə bu siyasət dəllallarını ifşa edib, insanları birliyə, qardaşlığa çağırır. Məşhur Portuqaliya yazıçısı **Joze Qomes Ferreyra** da məhz belə yazıçılardan biri olmuşdur. J.Q.Ferreyra böyük demokratik əməlləri olan Portuqaliyada yaşamış və yazıb-yaratmışdır. Onun bədii yaradıcılığı dünya ədəbiyyatı tarixində özünəməxsus bir mövqeyə malikdir.

Dünya ədəbiyyatına modernist şair və nasir kimi daxil olan, neorealizm ədəbi cərəyanının görkəmli nümayəndəsi Joze Qomes Ferreyra daha çox “Cəsur Joanın qəribə macərələri” romanı ilə tanınmışdır. Bu kitab bəşəriyyətin bugünkü problemlərinə həsr olunmuş real-əfsanəvi bir nağıldır. Bəli-bəli, real və əfsanəvi bir nağıl. Çünki bu kitab ənənəvi nağıl üslubuna uyğun olaraq fantastik, əfsanəvi formada yazılsa da, burada bugünkü bəşəriyyəti narahat edən problemlərin əksər hissəsi tam reallıqla təsvir edilmişdir. J.Q.Ferreyranın bu kitabı heç şübhəsiz ki, dünya ədəbiyyatında bu formada yazılmış nəhəng əsərlərin davamı idi.

J.Q.Ferreyra bu əsərini yazarkən F.Rablenin “Qarqantua və Pantaquiel”, M. de Servantesin “Don Kixot”, C.Sviftin “Qulliverin səyahətləri” kimi nümunəvi əsərlərindən qidalanmış, ilham almışdır. L.Kerolun Alisası kimi, Ferreyranın da Cəsur Joanı öz nağıl dünyasına səyahət edir, bütün başqa nağıl qəhrəmanları kimi, o da bərkə-boşa düşür, həyatın ağır, ölümcül sınaqlarından keçir, şərin kökünü kəsmək, insanları bəlalardan, dər-dələmdən qurtarmaq üçün olmanın əzablarını, işgəncələrini çəkməli olur. Bu qəhrəman elə Joze Qomes Ferreyranın özü idi.

Joze Qomes Ferreyra 1900-cü ildə Portu şəhərində anadan olub. Jozenin 17 yaşı olanda Lissabonda ilk musiqi əsəri – “Kənd idilliyası” simfoniyası ifa edilir. Elə həmin ildə onun “Dağ zanbaqları” adlı ilk lirik şerlər kitabı çap olunur. İki ildən sonra bu istedadlı gənc qələmini süngüylə əvəz edərək “Tələbə alayı” sıralarında monarxiyaçılarla mübarizə etmək üçün cəbhəyə gedir. 21 yaşında olarkən Joze Qomes Ferreyranın “Uzaq” adlı ikinci şerlər kitabı çapdan çıxır.

J.Q.Ferreyra 1924-cü ildə Lissabon Universitetinin hüquq fakültəsini bitirir. Təhsilini başa vuran kimi o Norveçə gedir və beş il müddətində Kristianzund (Oslo) şəhərində konsul vəzifəsində işləyir. 1926-cı ildə baş vermiş faşist çevrilişi zamanı o, hələ Kristianzund şəhərində idi və ancaq bundan 4 il sonra vətənə qayıtmışdır.

Onun vətənə qayıtdığı 30-cu illərin əvvəllərində Portuqaliyada siyasi durum gərginləşərək son həddə çatmışdı. Diktator Oliveyra Salazarın gücü günü-gündən artırdı. Lissabon sürətlə faşist Berlini və Roması ilə yaxınlaşdı. 1936-1939-cu illərdə Portuqaliya Pireney yarımadasında faşist Almaniyası və İtaliyasının forpostuna çevrilmişdi. Bu vaxt dünyanı müharibə alovu bürüdü. Şer deyən, nəgmə oxuyan tuti dillər susmağa məcbur edildi. Məhz bu ərəfədə J.Q.Ferreyra anladı ki, onun peşəsi şairlikdir. O, yazırdı: “1931-ci ilin 8 may gecəsində, Markezde-Fronteyr küçəsinin səkilərini təpiklədiyim vaxt mənə bədahətən əyan oldu: mənim əsl istedadım – əsl poeziyadır”. Ancaq müharibənin başlanması, dünyanın belə qarışması J.Q.Ferreyranı bədii yaradıcılıqdan məhrum etmişdi. Yalnız 40-cı illərin sonlarında, iyirmi yeddi illik fasilədən sonra o, yenidən əlinə qələm aldı və 1948-ci ildə “Poeziya I” şerlər toplusunu çap etdirə bildi. 1950-ci ildə onun “Poeziya II” kitabı işıq üzü görür.

İkinci dünya müharibəsindən sonra, bütün Avropa ölkələrində olduğu kimi, Portuqaliyada da bədii ədəbiyyatın forması və məzmunu

dəyişilməyə, yeniləşməyə başlayır, modernist ədəbi cərəyanlar ön plana keçir. J.Q.Ferreyra da Avropada gedən bu ədəbi prosesin fəal iştirakçısı idi və o da yeni ədəbiyyatın yaradıcılarından biri kimi çıxış edir. “Poeziya I” və “Poeziya II” kitabları çap olunandan sonra ədəbi tənqid onun haqqında yazırdı: “Bu toplular bizə imkan verdi ki, biz neorealist cərəyana qoşulan ən dəyərli bir poeziya fiquru ilə tanış olaq”.

Həmin dövrdə Portuqaliyada qabaqcıl ziyalı təbəqəsi məhz neorealizm cərəyanı ətrafında birləşmişdi ki, onların ən parlaq nümayəndələrindən biri də J.Q.Ferreyra idi. İstedadlı bəstəkar, gözəl şair, böyük nəsr ustası, Portuqaliya folklorunun bilicisi olan Joze Qomes Ferreyra həm də xalqının milli şərəfini qoruyan mütərəqqi ziyalılarından biri idi. 1950-1962-ci illərdə o, bir neçə hekayələr toplusu çap etdirmişdir. Bunlardan xüsusilə “İnsan yaşamayan dünya”, “Özgə varlıqlar dünyası”, “Lissabon sirləri” əsərlərini göstərmək olar. Bu kitablarda Portuqaliyanın müasir həyatı bütün çılpahlığı ilə realistsəsinə təsvir olunmuşdur. 1963-cü ildə J.Q.Ferreyranın ən parlaq əsərlərindən biri olan “Cəsur Joanın qəribə macərələri” nağıl-romanı çapdan çıxır və bu əsər tezliklə həm yazıcının öz vətənidə, həm də vətənidən çox-çox uzaqlarda oxucuların sevimli əsərinə çevrilir. Bu roman öz üslubuna, forma və məzmununa görə daha çox roman-satiradır. Qrotesk formasından istifadə edən yazıçı dünyanın bütün böyük satirik yazıçıları kimi, dövrünün bir çox vacib, əhəmiyyətli, aktual problemlərini göstərmək və onlara öz kəskin, tənqidi münasibətini bildirmək üçün nağıl formasını seçmişdir. Necə ki, bir vaxtlar F.Rable, E.-T.A.Hofman, A. fon Şamisso və A.Dode belə etmişlər.

“Cəsur Joanın qəribə macərələri” romanının baş qəhrəmanı qorxu bilməyən Joandır, bəli, Cəsur Joandır. Bu romanda təsvir olunan Joanın yaşadığı kənd də, sonra onun düşdüyü əfsanəvi nağıl aləmi də qeyri-adi, qəribə yerlərdir. Bu yerlərin adamları da qəribə adamlardır. Joanın başına gələn macərələr də qəribə macərələrdir. Beləliklə, bu kitabda təsvir olunan hər şey və hamı qəribədir və başlıcası da odur ki, həm də onların hamısı realdır, həyatidir və ümumbəşəridir.

Joan digər həmyerliləri kimi, çox qəribə bir yerdə – Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndində yaşayır. Müəllif bu kəndi və onun sakinlərini xüsusi bir yumor hissi ilə belə təsvir edir: “...bu kəndin sakinləri – səhərdən axşamacan göz yaşı axıdan bu zavallı ağlağanlar, öz kölgələrindən belə qorxurdular. ...bu ağzı seliklilər hələ körpəlikdən ağla-

mağa və ah-nalə çəkməyə vərmiş eləmişdilər, onlar gecə-gündüz özlərinin miskin daxmalarında oturdular, bayırda isə sanki buludların gözləri nəm yerdə idi və minlərlə ağlağan söyüd (göz yaşını udanlar üçün bu söyüdlər əziz-xələf idi) öz qəmli kirpiklərindən göz yaşını axırdırdılar” və s. Bu kənddən bir nəfər – Joan çıxır, o, qərara alır ki, ağlamaqdan bir şey çıxmaz və heç kimin cəsərət etmədiyi bir addım atır, kəndin yaxınlığında olan divarı aşmış sehrli nağıl dünyasına qədəm basır və burada o, saysız-hesabsız dəhşətlər, qeyri-adi hadisələr və çox qəribə varlıqlarla rastlaşır.

Joanın bu nağıl aləmində rast gəldiyi ilk hadisə xüsusilə diqqəti cəlb edir. Divarın o tayında onun qarşısına nağıllarda olduğu kimi, iki yol çıxır; şər, bədbəxtlik yolu və xeyir, xoşbəxtlik yolu. Təbiidir ki, Joan, xeyir, xoşbəxtlik yolunu seçir. Ancaq bu yolla getmək üçün, qaydaya görə adamın boynunu vururlar, çünki xoşbəxt olmaq üçün baş lazım deyil. Əksinə o, üstəlik hələ xoşbəxt olmağa mane də olur. Təbiidir ki, Cəsur Joan başsız qalmaqdansa çətin yolu, bədbəxtlik yolunu seçir. Beləliklə, Joanın məşəqqətli günləri başlayır.

Bu roman əsas etibarilə qorxu və cəsərət motivlərinə həsr edilib. Bütün əsər boyu yazıçı müxtəlif mümkün yollarla qəhrəmanına qorxu hissini aşılamağa çalışır, qəhrəman isə bu hisslə, qorxu ilə mübarizə aparır. Təsadüfi deyil ki, yazıçı bu əsərdə Cəsur Joanın əksi olan Qorxaq Joan obrazını da yaratmışdır. Belə bir xüsusi, qeyri-adi ədəbi priyomdan istifadə edən müəllif həyatın müxtəlif tərəflərini, müxtəlif problemlərini obrazlı formada göstərməyə çalışmışdır.

Nağıl üslubunu, nağılılıq prinsiplərini kifayət qədər yaxşı mənimsəyən J.Q.Ferreyra sehrli aləm ab-havasını məharətlə yaradır. Burada, sehrli nağıllarda olan pərilər, sehrli çubuq da var, burada başsız adam, adamın ayağını dişləyən daşlar, Joanı top kimi oynadan ağaclar, qramafon adamlar, sehrli qəsr, bu qəsrin qeyri-adi sakini və s., və i. neçə-neçə belə nağıl obrazları, personajları və qəhrəmanları var. Müəllif, bilərəkdən bu tarixi bilinməyən sehrli qəhrəmanlarla yanaşı ən müasir motivlərə, hətta elmi-fantastik obrazlara da müraciət edir. Beləliklə, yazıçı keçmişlə bu günü, bu günlə sabahı obrazlı şəkildə bağlamağa çalışır.

Bu sehrli aləmdə sehrli çubuq O.Balzakin Şaqren dərisi rolunu ifa edir, Ş.Perronun “Çəkməli pişiyində” olan nəhəng və Qrim qardaşlarının təsvir etdiyi Ölüm pərisi bu romanda tam müasir səpgidə verilir.

Burada təyyarələr, yerin altı ilə hərəkət edən maşınlar, qramafonlar, asfalt yollar və bu yollarla sürətlə hərəkət edən avtomaşınlar var ki, bütün bunlar əsərin müasir ruhda səslənməsinə yardım edir. Əsərin başlıca ideyası da məhz elə bu müasir ruhla bağlıdır. Ferreyra, dövrünün bir çox eybəcər hadisələrini bu motivlər, obrazlar və süjetlər vasitəsilə ifadə etmişdir. Bu əsər, əslinə qalanda, həm də siyasi pamfletdir. Yazıcının vətəni Portuqaliyada, ümumiyyətlə, bütün dünyada və Avropa ölkələrində o dövrdə baş verən bir sıra siyasi hadisələr bu əsərdə kəskin satirik, bəzən isə yumşaq yumoristik formalarda təsvir olunmuş və müəllif bütün bu neqativ hallara özünün bir ziyalı münasibətini bildirmişdir.

Əsərin hələ lap əvvəlində müəllif diplomatlarla bağlı fikrini belə bildirir: "...estetik tələblərə uyğun olaraq, bizim bütün xaricdə olan diplomatik nümayəndələrimiz (nə etmək olar, onların işi belədir) xüsusi üstünlükdən istifadə edirlər: bilirsən, burada vəziyyət başqadır, cərrahlar onların başlarını kəsmir, yalnız saman çöpü ilə onların beynlərini sorurlar. Belə ki, qıraqdan baxanda onların başı adi başdır. İngilislər, məsələn, görsünlər ki...". Müəllif bu diplomat tiplərini öz ölkəsinin yaxın tarixindən götürüb. Belə ki, onlarla tanış olmaq istəsən BMT-nin Baş Assambleyasında Portuqaliya diplomatlarının çıxışlarına nəzər salmaq kifayətdir.

Romanda Tərs-Məssəb şəhəri təsvir olunub. Bu şəhərdə insanlar tərəsi üstə gəzir, tərs-məssəb iş görür, ağlamaq lazım olanda gülür, gülmək lazım olanda ağlayırlar, çimərlikdə paltarla, qonaqlıqda çimərlik paltarında gəzirlər və s. Bu detallı da yazıçı real həyatdan götürüb: o vaxt Lissabonda kəllə-mayallaq gəzməyənləri faşist həbsxanalarında və konslagerlərində "müalicə" edirdilər.

Romanın çox maraqlı yerlərindən biri də müəllifin incəsənət və ədəbiyyata münasibətini ifadə edən yeridir. Yazıçı özü modernist (neorealizm) ədəbi cərəyanın nümayəndəsi olmasına baxmayaraq, həmin dövrdə Avropanı bürüyən eybəcər, bəzən mənasız, saxta və uydurma ədəbi məktəblərə çox mənfi münasibət bəsləmiş, onları ən kəskin üsullarla tənqid atəşinə tutmuşdur. "Qanadlı qramafon" fəslində bu mövzuya həsr olunmuş bir parçada müəllif xüsusilə geniş yayılmış ekzistensializmə münasibətini belə bildirmişdir:

- "Kitab mağazasında yazıçılar satıcılara belə müraciət eliyirdilər:
- Zəhmət olmasa, Parisdən göndərilmiş axırıncı valları göstərin.
 - Bizdə mavi kədər sousunda Ultrarasional irrasionalizm var.

– Əla!

– Bir də, çəhrayı ümid sousunda İnfrairrasional irrasionalizm təklif eliyə bilərik.

– Xariqə!

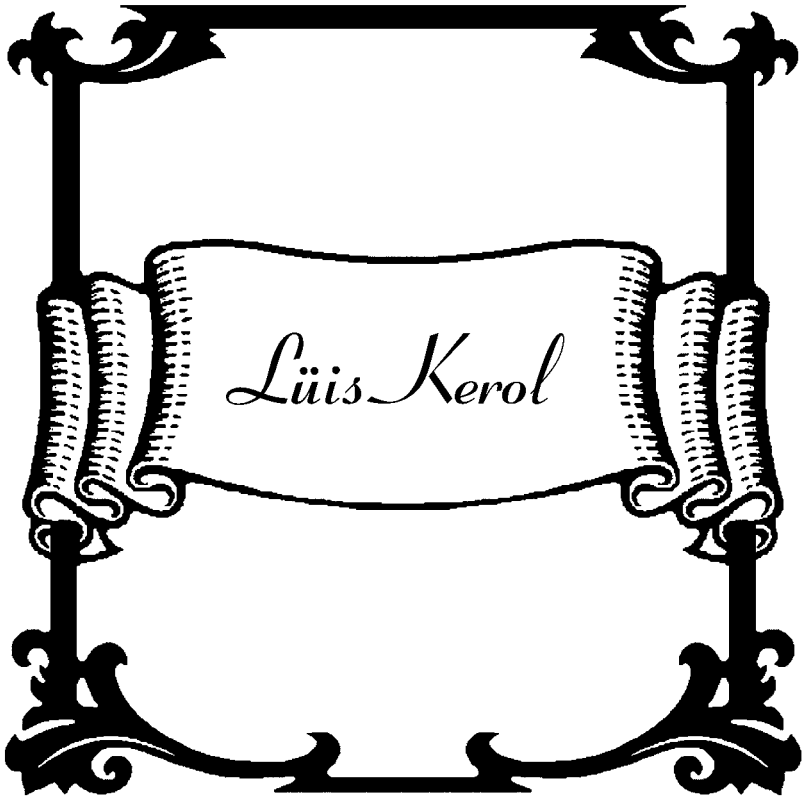
– Bundan başqa, Eşitmə üzrə Məktəblər yeni məktəbinin valları var. Yeni estetik normadı! Sizə səssiz və cisimsiz dünya olan təlatümlər gəlib çatanda, qapalı gözlərlə yazmaq lazımdı.

– Möcüzə!

Və yazıçılar qoltuqlarının altında hazır mənəvi məmulatlar apararaq, mağazanı tərk eliyirdilər. Hər cür, o cümlədən də dahiyənə məmulatlar...”

Bütün bunlarla yanaşı, Joze Qomes Ferreyra həyata inamla baxır, Cəsur Joanın Qorxaq Joana, eləcə də onu əhatə edən bütün saxta pərilərə, üzməklə qurtarmayan gölə, adamı ağaca çevirən qüvvələrə, Joanı hissə-hissə udan sehrlı çubuğa, sehrlı qəsrə və oradakı ölüm mələyinə, bədheybət nəhəngə qalib gələcəyinə inanır. Cəsur Joan qorxunun özünə qalib gəlir. Bu işdə, həmişə olduğu kimi, xeyirxah qüvvələr – bal rəngli saçları olan qızcığaz, Qırmızı papaq qoca, Joze Qomes Ferreyranın özü onun köməyinə gəlir (dünya xali deyil, hələ xeyir qüvvələr var!). Bir də ki, heç nə olmasa da yer üzündə gözəl, işıqlı nağıllar var. Özü də belə nağılları bizim avropalı qardaş və bacılarımız, baba və nənələrimiz danışırsa demək hər şey yaxşı olacaq. Vəssalam!

Cəlil Nağıyev



Lüis Kerol



I fəsil

DOVŞAN YUVASI İLƏ ÜZÜAŞAĞI

Alisa sahilədə, böyük bacısının yanında oturub, boş-bekar darıxırdı. Başını qatası heç bir məşğuliyyət yox idi. Doğrudur, o, bir-iki dəfə boylanıb, bacısı oxuyan kitaba baxdı, ancaq orada nə şəkil var idi, nə də yazını oxuya bildi. O düşündü: “Şəkilsiz, oxuya bilmədiyən kitabın nə əhəmiyyəti var”.

Qız dilxor-dilxor düşünməyə başladı (əlbəttə, belə isti gündə düşünmək də asan iş deyildi, başı heç işləmirdi) ki, qızçıqəyindən çələng hörmək, əlbəttə, pis olmazdı, amma bunun üçün gərək ayağa duraydı, gedib qızçıqəyi dərəydi. Elə bu zaman yanından qırmızı gözlü ağ dovşan qaçdı.

Burada, əlbəttə, qeyri-adi bir şey yox idi. Dovşanın öz-özü-nə “Ah fəlakət, fəlakət! Mən gecikirəm!” deməsi də Alisaya o qədər qeyri-adi görünmədi. Sonralar Alisa bunu xatırlayanda ağlına gəldi ki, axı buna təəccüblənməli idi. O zaman isə ona hər şey təbii görünmüşdü.

Dovşan jiletinin cibindən saat çıxarıb baxdı, sonra daha da bərk qaçdı, bunu görə Alisa yerindən sıçradı, çünki birdən ağlına gəldi ki, hələ indiyə qədər nə jilet geyən, nə də cibindən saat çıxaran dovşan görməyib. Qız maraqla onun dalınca cumdu, xoşbəxtlikdən lap vaxtında Dovşanın qəfildən hasarın yanındakı böyük dovşan yuvasına girdiyini gördü.

Alisa cəld Dovşanın ardınca yuvaya girdi və heç fikirləşmədi ki, onu yuvadan kim çıxaracaq.

Dovşanın yuvası əvvəl yeraltı yol kimi düz idi, sonra gözlənilmədən elə bir uçurum çıxdı ki, qarşısına, Alisa özünü saxlaya bilməyib, dərin quyuya düşdü.

Ya quyu çox dərin idi, ya da o həddindən artıq yavaş enirdi – çünki bu müddətdə ətrafa baxmağa və nə baş verəcəyi barədə düşünməyə onun kifayət qədər vaxtı vardı. Alisa çalışdı ki, əvvəl aşağına görsün, sonra hara düşəcəyini bilməyə cəhd etdi. Aşağı çox qaranlıq idi, heç nə görmək olmurdu.

Qız quyu divarlarına baxdı: orda bufet və kitab ləmələri gördü. Hər tərəfdə payalardan xəritələr və şəkillər asılmışdı. O, aşağı uça-uça ləmələrin birindən, üstündə “PORTAĞAL MARMELADI” yazılmış banka götürdü, amma çox məyus oldu, banka bomboş idi. Alisa onu aşağı atmağa cəsarət etmədi, çünki kimi isə zədələyəcəyindən qorxdı. Fərsət tapıb bankanı yanından ötüb-keçdiyi bufetin birinə qoydu.

– Bəli, – Alisa düşündü, – belə bir uçuşdan sonra mənim üçün nərdivandan yerə yıxılmaq boş şeydir. Evdə məni yamanca qoçaq sayacaqlar ha! Nərdivan nədir! Mən damdan belə yıxılısam, səsimi də çıxarmaram. (Bu lap həqiqətə bənzəyirdi).

Aşağı, aşağı, aşağı... Bu uçuşun əvvəl-axır sonu çatacaqmı görəsən?

O ucadan dedi:

– Maraqlıdır, görəsən, bu müddətdə mən nə qədər məsafə uçmuşam? Yəqin ki, Yerın mərkəzinə yaxınlaşıram. Məncə Yerın mərkəzi min altı kilometr dərinliyindədir. (Çünki Alisa sinifdə dərş zamanı buna oxşar bir şey eşitmişdi. Hərçənd, düşdüyü vəziyyəti Alisaya öz biliyini göstərməyə yol verməsə də – axı burda onu dinləyən yox idi – hal-hazırda keçmiş dərsləri təkrarlamak üçün münasib fərsət yaranmışdı). Bəli, bu təxminən dəqiq məsafə idi. İndi də bilmək istəyirdi Yerın hansı Uzunluq və En dərəcəsinədir? (Uzunluq və En dərəcələri barədə bir təsəvvürü olmayan Alisa, elmi istilahları işlətməyi çox sevərdi).

O yenidən sözbə başladı:

– Maraqlıdır, bəlkə yerin ortasından keçib o taya çıxacağam? Başı üstə gözən adamların içinə düşsəydim, nə gülməli olar!

Mənə elə gəlir ki, onların adı anti... antipatıyadır... (Ancaq indi razı qaldı ki, nə yaxşı onu eşidən yoxdur, çünki axırıncı söz çox da doğru deyilməmişdi). Ancaq mən kimdənsə soruşmalıyam: Xanım, zəhmət olmasa, deyin görüm, sizin ölkənin adı nədir?! Bura haradır? Yeni Zelandiya, yoxsa Avstraliyadır? (Bunu deyə-deyə o, reverans etməyə çalışdı – təsəvvür edin: havada reverans etmək! Bəlkə siz də belə edə bilərdiniz?) – Hə avam qızıcığazdır, – deyib onlar mənim haqqımda düşünəcəklər! Yox, bunu əsla soruşmaq olmaz; bəlkə də ölkənin adı bir yerdə yazılıb.

Aşağı, aşağı, aşağı... Başqa iş görmək qeyri-mümkün olduğu üçün Alisa, öz-özüylə danışmağa başladı:

– Təsəvvür edirəm, axşam Dina mənsiz necə darıxacaq! (Dina pişikdir). Güman edirəm ki, çay içiləndə, ona da bir nəlbəki süd verməyi unutmazlar. Dina, əzizim, elə istəyirəm ki, indi burda mənim yanımda olasan! Təəssüf ki, burda siçan yoxdur, amma sən havada yarasa, (bilirsənmi yarasa da siçana oxşayır) ya da qırxa-yaq tuta bilərdin. Maraqlıdır, pişik qırxaayağı yeyirmi görəsən?

Sonra Alisa mürgülədi, yuxulu-yuxulu təkrarlamağa başladı:

– Pişik yarasanı yeyirmi görəsən? Pişik yarasanı yeyirmi görəsən? Bəzən də, – yarasa pişiyi yeyir, – deyirdi. (Çünki qız bu iki sualın heç birinə cavab verə bilmədiyindən, arasında fərq görmürdü).

Sonra o, doğrudan yuxuladı və belə bir yuxu gördü: Dinanın pəncəsindən tutub gəzir və ciddiyyətlə deyir: “Dina, indi düzünü de, ömründə yarasa, ya qırxaayaq yemisən?” – Birdən, Şap, Şarap! Şap – O, çır-çırpının, quru yarpaqların üstə düşdü və bununla da uçuş qurtardı.

Alisa zərrə qədər də əzilmədi. Bir göz qırpımında o ayağa qalxdı. Yuxarı baxdı, lakin başının üstü tamam qaranlıq idi. Qarşıda uzun bir yol göründü. Bu yol boyu sürətlə qaçan Ağ Dovşan hələ də uzaqdan görünürdü. Bir saniyə də itirmək olmazdı. Alisa elə vaxtındaca yel kimi götürüldü, çünki tini burulub, gözdən itən Ağ Dovşanın sözlərini eşitdi:

– Ay aman, yazıq qulaqlarım, bığlarım! Mən nə yaman gecikirəm!

Alisa tini burulub ona çatınca Dovşan görünməz oldu: qız işıqlı, alçaq tavanlı uzun zala gəlib çıxmışdı. Tavandan yan-yana sallanmış çiraqlar zalı işıqlandırırdı.

Zalın hər iki tərəfində çoxlu qapı vardı, amma hamısı bağlı idi. Alisa zalın hər iki tərəfini gəzə-gəzə bir-bir qapıları açmaq istədi – bacarmadı, sonra da necə və nə vaxt burdan çıxacağını düşünə-düşünə kədərlə zalın ortasına qayıtdı.

Birdən Alisa qarşıda qalın şüşədən düzəlmiş üçayaqlı, balaca masa gördü. Masanın üstündə kiçik bir qızıl açar vardı. O, dərhal fikirləşdi ki, açar zaldakı qapıların hansı birinə düşə bilər. Əfsus, ya açar yeri çox iri idi, ya da açar çox kiçik idi. Açar qapıların heç birinə düşmədi. Ancaq zalı ikinci dəfə dolandıqda ilk dəfə görmədiyi oyuncaq pərdəyə yanaşdı. Pərdənin dalında, otuz santimetr hündürlüyündə balaca qapı vardı. Alisa açarı qapının açar yerinə saldı – açarın qapıya düşməsi qızı bərk sevindirdi.

Alisa qapını açdı. Siçovul yuvasından azca enli bir yol gördü. O, dizləri üstə durub içəri baxdı. Sizin heç xəyalınıza da gəlməyən çox gözəl bir bağça gördü. Alisa bu qaranlıq zaldan çıxmaq və yaraşlıq gül ləkləri, sərin fəvvarələri olan həmin o bağçada gəzmək istədi! Lakin o, qapıdan başını da belə içəri sala bilmədi. “Başımı sala bilsəm də, – zavallı Alisa düşündü, – xeyri yoxdur. Bəs çiyinlərim? Ah, kaş mən teleskop kimi yığıla biləydim. Bu işə necə başlayacağımı bilsəydim, zənn edirəm ki, öhdəsindən gələrdim”.

Bilirsinizmi, son zamanlar Alisanın başına o qədər qeyri-adi hadisələr gəlirdi ki, qız az qala hər şeyin mümkün olduğuna inanmağa başlamışdı.

Qapının ağzında gözləmək faydasız idi. Ona görə geri, – māsaya tərəf qayıtdı. O az da olsa ümid edirdi ki, masanın üstə başqa bir açar, ya da nisanın teleskop kimi yığılam biləcəyini öyrədən bir kitab tapacaq. Bu dəfə masanın üstündə kiçik şüşə gördü. Alisa düşündü: “Şübhəsiz ki, şüşə əvvəl burda yox idi”. Şüşəyə bağlanmış kağız parçasında çox gözəl, iri hərflərlə “MƏNİ İÇ” sözləri yazılmışdı.

“Məni iç” deməyə nə var ki, lakin ağıllı, balaca Alisa çox da tələsmədi.

– Yox, əvvəlcə baxım görüm orda “Zəhər” sözü yazılmayıb ki. – O, yanğın, vəhşi heyvanlar, başqa xoşagəlməz hadisələrin qurbanı olan uşaqlar haqqında tez-tez məzəli əhvalatlar oxuyardı. Çünki bu uşaqlar, dostlarının öyrətdikləri sadə qanunları yada salmaq istəmişdilər. Məsələn; əgər siz bərk közərməmiş atəş-keşi əlinizdə çox saxlasanız əlinizi yandırar, əgər siz bıçaqla əlinizi dərinləndən kəssəniz, mütləq qan axar. Alisa heç vaxt yadından çıxartmırdı ki, əgər siz “Zəhər” yazılmış şüşədən bir xeyli içsəniz, çox güman ki, tez, ya gec qarınınız pozular.

Lakin şüşədə “Zəhər” yazılmamışdı. Ona görə Alisa ürək edib, şüşənin içindəkinin dadına baxdı. Ləzzətli olduğunu görüb, (həqiqətən də bu maye albalı tortu, peçenye, ananas, qızarmış hindtoyuğu, qaymaqlı saqqız konfeti, süd və yumurta qatışığının dadını verirdi) şüşəni lap başına çəkdi.

Alisa qışqırdı:

– Özümü qəribə hiss edirəm! Sanki teleskop kimi yığılıram!

Doğrudan da, indi onun boyu iyirmi-iyirmi beş santimetr idi. Alisanın üzü güldü, çünki yadına düşdü ki, balaca qapıdan o gözəl bağçaya girmək üçün elə bu boyda olmaq lazım idi. Amma, Alisa daha kiçilməyəcəyinə əmin olmaq üçün iki-üç dəqiqə də gözlədi. O, bir az həyəcanlı idi. “Bu elə ola bilər ki, – Alisa düşündü, – mən şam kimi əriyib tamamilə yox olam. Maraqlıdır, görəsən onda nəyə oxşayaram?” – O, sönmüş şamın alovunu təəvvür etməyə çalışdı. Lakin bacarmadı. Çünki indiyə kimi buna bənzər bir şeyi heç yuxusunda da görməmişdi.

Bir az keçdi, daha kiçilməyəcəyinə əmin oldu və nəhayət, bağçaya girmək qərarına gəldi. Zavallı Alisanın bələli başı! O, qapıya yaxınlaşdıqda məlum oldu ki, qızıl açarı unudub; açarın dalınca qayıtdı, gördü ki, onu götürməyə boyu çatmır; şüşə masanın üzərindəki açarı aydınca görürdü, amma masanın ayağından

yapışib yuxarı çıxmağa nə qədər çalışdısa bacarmadı, çünki masanın ayağı çox sürüşkən idi. Qızıl açarı əldə etmək təşəbbüsünün faydasız olduğunu görüb, zavallı balaca yorulub döşəməyə düşdü, acı-acı ağladı.

Sonra Alisa sərt tərzdə öz-özünə dedi:

– Bəsdir zarıdın! Bircə bu çatmırdı. Ağlamaqla yara sağalmaz. Məsləhət görməzdim gözünün yaşını tökəsən.

O çoxdandır ki, özünə yaxşı məsləhətlər verməyə adət etmişdi (hərçənd onları nadir halda yerinə yetirirdi) və hərdən özünü elə sərt danlayırdı ki, gözləri yaşarırdı. Bir dəfə öz-özüylə kroket oynayan zaman özünü aldatdığına görə, özünə qulaqburması vermişdi. Ümumiyyətlə, bu qərribə uşaq, iki müxtəlif adamı bir sifətdə görmək həvəsində idi. “İndi isə özümü iki adam kimi görmək, – zavallı Alisa düşündü, – mənasızdır. Zənnimcə, mənim indiki vəziyyətim tək-cə bir ləyaqətli adama çata-çatmaya!”

Bir az keçəndən sonra o, masanın altında kiçik şüşə qutu gördü. Qız qutunu açdı, balaca bir piroq tapdı. Piroqun üstü xırda kişmişlə, gözəl xətlə yazılmışdı: “MƏNİ YE”.

Alisa dedi:

– Yaxşı, mən piroqu yeyərəm. Əgər boyum uzansa açarı götürə bilərəm, əgər qızsalsa, onda sürünüb qapının altından keçərəm. Hər iki halda mən bağçaya girə bilərəm. Bunun necə baş verəcəyinin qeydinə qalmaqacağam!

O, bir tikə uddu, “hər iki halda! Hər iki halda!” – sözlərini nigarançılıq içində bir neçə dəfə təkrar etdi. Alisa uzandığını, yaxud qısaltdığını bilmək üçün əli ilə başını tutdu.

O, bir tikə uddu, “hər iki halda! Hər iki halda!” – bir sözlə, piroq yeyən hər bir kəs belə olur. Amma Alisa qeyri-adi hadisələrin mütləq baş verəcəyinə vərdiş etmişdi, buna görə indiki adi vəziyyətin gedişi ona dözülməz dərəcədə darıxdırıcı göründü.

Qız tələm-tələsik piroqu yeyib qurtardı.

II fəsil

GÖZ YAŞI GÖLÜ

Qəribədir, çox qəribədir! – deyə Alisa qışqırdı. – (O elə təəcüb-lənmişdi ki, sadə sözlərlə fikrini ifadə edə bilmirdi, özündən təzə sözlər uydurmağa başladı). – İndi mən Yer üzündə misli gör-rünməmiş lap böyük teleskop kimi uzanıram! Əlvida, dabancılıqla-rım! (Çünki o, aşağı, ayaqlarına baxdıqda, onlar elə uzaqlaşmışdı ki, sanki tamam gözdən itmişdi). Ah, mənim yazıq, balaca ayaq-larım! Görəsən indi sizə bəs corabı, ayaqqabını kim geydirəcək! Əminəm ki, mən bunu edə bilmərəm. Mən indi çox uzaqdayam, sizin qeydinizə qala bilmərəm, özünüz öz dərdinizə qalın...

“Lakin onlara qarşı mütləq mərhəmətli olmaq lazımdır. – Alisa düşündü. – Yoxsa, bir də gördün ki, mənə istədiyim yerə apar-madılar. İcazənilə, hər yeni ildə onlara bir cüt təzə başmaq bağışlayacağam!”

Qız bu işin planını ölçüb-biçməyə başladı. O düşündü: “Onları kuryerlə göndərmək lazım gələcək. Məzəli olacaq: öz ayaqla-rıma hədiyyə göndərəcəyəm! Ünvanı da çox qəribə olacaq:

Alisanın evi

Uzun xalça küçəsi

şəxsən sağ ayaq həzrətlərinə

– Mən yaman boşboğazlıq edirəm! Nə deyirsən de, boyum azı üç metr var. Nəhayət, o, qızıl açarı götürdü və tələsik bağça-nın qapısına tərəf getdi.

Zavallı Alisa! O, böyrü üstə uzandısa da bağçaya ancaq bir gözü ilə baxa bildi. İndi içəri girməyə cəhdi əvvəlkindən də ümitsiz idi. Qız yenə hönkürüb ağladı.

Sonra dedi:

– Heç utanmırsan! Böyük qızsan, (belə deməyə tamamilə ix-tiyarı vardı) amma bu cür bağırırsan! Əmr edirəm, bu dəqiqə səsini kəs!

Lakin qız o qədər göz yaşını axıtdı ki, ətrafda böyük bir göl yarandı.

Bir az keçmiş o, uzaqdan yüngül ayaq səsi eşitdi və tez gözünü sildi ki, görsün gələn kimdir. Bir əlində bala geyilən dəri əlcək, o birində böyük yelpik tutmuş, gözəl geyimli Ağ Dovşan geri qayıdırdı. O, zal boyunca tənğnəfəs qaça-qaça burnunun altında mızıldayırdı:

– Ah, hersoginya, hersoginya! Ah! Mən onu gözlətməli olsam qəzəblənəcək!

Alisa elə bir vəziyyətdə idi ki, kim olursa-olsun kömək istəyəcəkdi. Ona görə Dovşan yaxınlaşanda qız yavaş səslə, qorxa-qorxa dedi:

– Bağışlayın... xahiş edirəm.

Dovşan bərk diksindi, dəri əlcəyi və yelpiyi yerə saldı, bacardığı qədər sürətlə qaçıb, qaranlıqda yox oldu.

Alisa yelpiyi, əlcəyi yerdən qaldırdı və zal çox isti olduğundan yelpikləyə-yelpikləyə dedi:

– Gör ha! Bu gün hər şey nə qəribədir, dünən isə hər şey həmişəki qaydada idi. Maraqlıdır, görəsən mən bir gecədə dəyişilmişəmmi? Qoyun bir fikirləşim, səhər yuxudan duranda həmişəki kimi idim? Deyəsən yadıma düşür, bir azca özümü başqa cür hiss edirdim. Yaxşı, əgər mən – mən deyiləmsə, onda bəs ümumiyyətlə mən kiməm? Ah bu nə çətin tapmaca imiş!

O, tanıdığı yaşıdlarından birinə çevrilib-çevrilmədiyini bilmək üçün onları bir-bir xəyalından keçirdi.

– Əminəm ki, Ada deyiləm, çünki onun uzun, buruq-buruq saçları var, mənim isə saçım qəti burulmur. Əminəm ki, Mabel ola bilmərəm, çünki mən savadlıyam, o isə... Eh, o çox az bilir! Bir də ki o – odur, mən isə – mən. Eh! Bütün bu işlər necə də dolaşıqdır! Baxaq görək keçmişdə bildiyimin hamısını indi bilirəmmi? İcazənizlə: dörd dəfə beş on iki, dörd dəfə altı on üç, dörd dəfə yeddi... Eh! Bu üsulla mən heç vaxt iyirmiyə çatmaram. Bir də ki, vurma cədvəlini bilmək, hələ heç bir şey demək deyil. Coğrafiyaya baxaq: London – Parisin paytaxtıdır. Paris – Romanın paytaxtıdır, Roma da... Yox, əminəm ki, bütün bunlar düz deyil. Deyəsən mən çevrilib Mabel olmuşam! “Ş ə n a r ı m ə s - k ə n i n d ə ...” şerini görüm əzbərdən deyə bilərəmmi?

O sanki müəlliməyə cavab verirmiş kimi döşlüyündə əllərini cütlədi və şəri deməyə başladı. Lakin səsi xırıltılı və qəribə çıxırdı, sözləri də düzgün demirdi:

O yerdə ki, tənbel Nil¹
Yarıb keçir səhranı.
Bala timsah üzərək
Qamışlıqdan boylanır.

Zərli quyruğunu o
Çırpır səslənən suya.
Qızılı zirehinə
Yağış yağdırır guya.

Açıb ağzını gülür
(Sən güləmməzsən belə!)
Körpəcə balıqları
Udmaqçın, tutur dilə.

– Əminəm ki, şəri başdan-ayağa səhv deyirəm! – Zavallı Alisa qışqırdı və şerin gerisini söyləmək istədikdə gözü yenə yaşardı. – Şübhəsiz mən, bu gündən sonra Mabeləm. Mən onların mənfur evində yaşamalı olacağam. Yox, bu barədə bir daha fikirləşməliyəm! Əgər mən – Mabeləmsə, yaxşısı budur elə buradaca qalım. Onlar əbəs yerə başlarını quyuya sallayıb: “Yuxarı çıx, əzizim!” məni çağıracaqlar. Mən isə ancaq yuxarı baxıb soruşacağam: “Mənə əvvəlcə deyin görüm mən indi kiməm?” Onların dedikləri ad xoşuma gəlsə, burdan çıxaram, xoşuma gəlməsə, başqa adam olana qədər burada qalaram... Aman allah! – Alisa yenə göz yaşları içində çığırdı. – Mən indi, doğrudan da, istəyirəm ki, onlar başlarını quyuya sallayıb məni səsləsinlər. Burada tək-tənha qalmaqdan lap cana gəldim!”

O bunu deyib, öz əllərinə baxdı və təəccübləndi, danışdığı müddətdə Dovşan balaca, dəri əlcəyindən birini geymişdi. “Bu-

¹ Şerlərin tərcüməsi Fikrət Sadığındır.

nu necə edə bilərdim? – deyə düşündü. – Deyəsən yenə kiçildim”. O, ayağa qalxdı və masaya yaxınlaşdı ki, onun vasitəsilə boyunu ölçsün. Bəli, indi o, təxminən iki fut hündürlükdə idi, amma sürətlə kiçilirdi. Tezliklə anladı ki, bunun səbəbi əlində tutduğu yelpikdir. Tamam kiçilib yox olmamaq üçün elə vaxtındaca tələsik onu yerə tulladı.

– Mən güclə xilas oldum! – Alisa gözlənilməz dəyişiklikdən yaman qorxdı, – amma hələ də salamat qalmağından razı idi, – hə, indi də bağçaya!

O cəld geri, balaca qapıya tərəf qaçdı! Qapı yenə bağlı, qızıl açar da əvvəlki kimi şüşə masada idi. “İşim əvvəlkindən də pis oldu, – qız düşündü. – Mən heç vaxt indiki qədər kiçilməmişdim! Xəbərdar edirəm ki, bu boyda kiçilmək pisdir, olduqca pisdir!”.

Birdən onun ayağı sürüşdü, bir anda – şapp! – Alisa çənəsinə qədər şor suya düşdü. İlk növbədə ağlına gəldi ki, yəqin dənizə düşüb.

Öz-özünə dedi:

– Əgər belədirsə, dəmiryol qatarı ilə qayıda bilərəm. – Alisa ömründə bircə dəfə dəniz sahilində olmuşdu və belə bir nəticəyə gəlmişdi ki, İngiltərə sahillərinin hansı yerində olursunuzsa olun, dənizin hər yerində soyunmaq üçün çoxlu kiçik otaq, taxta bellə qum qazıyan çoxlu uşaq, mebellə təchiz edilmiş bir sıra ev və dəmiryol stansiyası görəcəksiniz. Alisa üzmək bacarırdı, amma bir qədər keçəndən sonra anladı ki, bayaq boyu doqquz fut hündürlükdə olanda ağlayıb tökdüyü göz yaşı gölündədir.

Gölü uzununa və eninə üzərək quruya çıxmağa cəhd edən Alisa dedi:

– Elə ağladığım üçün təəssüf edirəm! Cəza olaraq indi öz göz yaşlarım içində boğulmalıyam! Əlbəttə, bu çox qəribə olacaq. Lakin bu gün hər şey qəribədir.

Bu zaman o, lap yaxında suda şappıltı eşitdi və nə olduğunu bilmək üçün yaxına üzdü. Əvvəlcə elə bildi ki, bu su inəyi, ya da begemontdur. Lakin çox kiçildiyi yadına düşdükdə diqqətlə baxdı və özü kimi sürüşüb gölə düşmüş bir siçan gördü.

Alisa düşündü: “Görəsən bu siçanla danışmağın mənası varmı?” Burda hər şey qeyri-təbiidir və mən əminəm ki, o danışa bilir. Hər halda yoxlamaq çətin deyil”. O, sözə başladı:

– Ay siçan! Siz göldən çıxmaq üçün bir yol bilirsinizmi? Mən bayaqdan o qədər üzümüşəm ki, yorulmuşam, ay Siçan! (Alisa elə bilirdi ki, Siçanla ən düzgün danışmaq üsulu belədir: o heç vaxt buna oxşar vəziyyətə düşməmişdi, qardaşının latın qrammatikası kitabında oxuduğu yadına düşdü: “Siçan – siçanı – siçanla – siçan haqda!”).

Siçan şübhə ilə ona baxırdı, sanki xırda gözü ilə ona göz vurur, lakin cavab vermirdi.

“Bəlkə ingiliscə başa düşür. – Alisa düşündü. – Güman edirəm ki, bu siçan hələ istilaçı Vilhelmlə gəlmiş fransız Siçanıdır”. (Çünki onun tarixdən bildiyi bütün məlumatlarına əsasən bu hadisədən neçə il keçdiyini çox da dəqiq təsəvvür edə bilmirdi) – O bu dəfə fransızca sözə başladı:

– Ue ma şa? (Mənim pişiyim hardadır?) – Onun fransız dərsliyindən bildiyi ilk cümlə bu idi.

Siçan gözlənilmədən sudan sıçradı və dəhşətdən titrədi.

– Ah, üzr istəyirəm! – deyə tez səhvini düzəldən Alisa yazıq heyvanın hissyyatını təhqir etdiyinə görə qüssələndi. – Mən tamam unutmuşdum ki, siz pişikləri sevmirsiniz.

– Pişikləri sevmirəm! – Siçan kəskin, coşqun səslə qışqırdı. – Mənim yerimə sən olsaydın, pişikləri severdinizmi?

Alisa mülayim səslə dedi:

– Çox güman ki, yox. Buna acığınız tutmasın! Amma təəssüf ki, bizim pişiyimiz Dinanı sizə göstərə bilmirəm; zənnimcə onu bircə dəfə görsəniz, pişikləri bəyənərsiniz. O, çox gözəl, sakit heyvandır. – Alisa tənbel-tənbel göldə üzərək sanki öz-özünü danışmış kimi davam edirdi. – Pişik sobanın yanında uzanıb, pəncəsini yalayır, üz-gözünü yuyur... Onu yedizdirəndə elə məhraban və səliqəli olur ki... Siçanları tutmaqda məharətinə də söz ola bilməz!.. Oy, məni bağışlayın – Alisa yenə qışqırdı, çünki Siçan tüklerini qabartdı, bu dəfə əməlli-başlı hirsələndiyi aşkar hiss olundu. – Əgər istəmirsinizsə, daha bu barədə danışmırıq!

Quyruğunun ucuna qədər tir-tir əsən Siçan qışqırdı:

– Bəli, biz bu barədə danışmayacağıq! Guya ki, mən bu barədə danışmaq istəyirdim! Biz siçanlar həmişə pişiklərə nifrət edirik: onlar iyrenc, murdar, alçaq heyvandır! Mən bu sözü eşitmək istəmirəm!

Söhbəti dəyişməyə çox çətinlik çəkən Alisa dedi:

– Daha bu barədə danışmaram. – Siz... Siz... itləri sevirsiniz?

Siçan cavab vermədi. Alisa ehtirasla davam etdi:

– Bizim evin yanında çox gözəl, balaca bir it var... Parlaq gözlü, balaca teryer, bilirsinizmi...m...o! Bax, belə uzun, qıvrım şabalıdı tükləri var! Siz ona nə atsanız, hər şeyi qapar, dal ayaqları üstə durub yemək istəyər, o, ümumiyyətlə hər işi bacarır! Onun bacardıqlarının yarısı da yadıma düşür. Bilirsinizmi o, fermerin itidir, sahibi deyir ki, o, çox faydalı heyvandır. Qiyməti də yüz funtdur! Fermer deyir ki, teryer bütün siçovulları məhv edir və “oy, əzizim!” – Alisa pərt olaraq qışqırdı. – Təəssüf edirəm, mən yenə sizi hirsələndirdim! – Çünki Siçan iri dalğaları yararaq bacardıqca tez üzüb ondan aralandı.

Alisa nəvazişlə Siçanı çağırdı:

– Əziz Siçan! Geri qayıdın. Sizin xoşunuza gəlmirsə, bundan sonra biz nə itdən, nə də pişikdən söhbət açarıq.

Bunu eşidən Siçan çöndü və yavaş-yavaş geri, Alisaya tərəf üzdü; onun üzü ağappaq idi. (Alisa düşündü, “hirsələndir”) Siçan boğuş, titrək səslə dedi:

– Sahilə çıxmaq, mən başıma gələn əhvalatı başdan-ayağa sənə danışaram. O zaman başa düşərsən nə üçün mən pişiyə, itə nifrət edirəm.

Sudan çıxmaq vaxtı idi: gölə düşmüş Qaz və Dront, Tutuquşu, Lori və Qartal, cürbəcür başqa qəribə quşlar və heyvanlar suda qaynaşırdılar. Alisa başda olmaqla bütün dəstə sahilə tərəf üzdü.

III fəsil

KÖNÜLLÜ CIDIR VƏ DAVAMI

Sahildə çox qəribə dəstə toplaşmışdı: ağırlıqdan qanadları yerlə sürünən quşlar, dərisi bədəninə yapışmış heyvanlar. Hamısı da yamyaş, hirsli, narazı!

Əlbəttə, birinci, ən vacib iş qurunmaq idi; onlar bu barədə məsləhətləşirdilər. Bir neçə dəqiqədən sonra Alisa sıxılmadan söhbət edirdi. Sanki onları çoxdan tanıyırdı. O, uzun-uzadı Lori ilə höcətləşdi. Nəhayət, qaşqabağını sallamış Lori dedi:

– Mən səndən böyük olduğuma görə daha yaxşı bilirəm. Onun yaşının nə qədər olduğunu təsəvvür etməyən Alisa bununla razılaşa bilməzdi. Lori isə yaşını deməkdən qəti imtina etdi və beləliklə də söhbət bitdi.

Görünür onların içində xüsusi hörməti olan Siçan nəhayət bildirdi:

– Əyləşin və mənə qulaq asın! Mən sizi çox tezliklə qurudaram.

Hamı o saat Siçanı dövrəyə aldı. Alisa gözlərini ondan çək-mirdi, çünki əmin idi ki, tez qurunmasa, möhkəm xəstələnəcək.

Siçan təkəbbürlə dedi:

– Hım! Hazırsınız mı? İndi danışacağım əhvalat bildiklərimin ən qurusudur. Xahiş edirəm sakit olun! İngiltərəni istila etmək üçün Roma papasının xeyir-duasını alan İstilaçı Vilhelm şahlara ehtiyacı olan ingilislər tərəfindən tezliklə tərkisilah edildi. Daha sonra ingilislər tac alınmasına və istilaya tamamilə alışdılar. Edvin, Morkar, Mersiya, Nortumbriya qrafları...

Lori titrəyə-titrəyə dedi...

– Uf!

– Üzr istəyirəm! – Siçan narazılıqla ona baxdı, lakin çox hörmətlə etiraz etdi. – Siz nə dediniz?

– Mən susmuşam, – deyərək Lori tələsik cavab verdi.

Siçan dedi:

– Mənə elə gəldi ki, siz nəsə dediniz. Davam edirəm. Edvin, Morkar, Mersiya, Nortumbriya qrafları onun tərəfinə keçdilər.

Hətta vətəninə sevən baş Kenterberiya keşişi Stiqand bu hərəkəti bəyəndi...

Ördək soruşdu:

– Nəyi bəyəndi?

– Bunu bəyəndi! – deyə Siçan çox acıqla cavab verdi. – Siz, əlbəttə ki, “bunun” nə olduğunu bilirsiniz?

– Mən bir şey tapanda “BUNUN” nə olduğunu çox yaxşı bilirəm, – Ördək dedi. – Həmişəki kimi bu, qurbağa, ya da soxulcan olur. Məsələn baş keşişin məhz nəyi tapmasındadır?

Siçan onun sualına fikir vermədi, lakin tələsik davam etdi:

– O, Edqar Atelinqlə birlikdə Vilhelmi qarşılamağa çıxdı və tacı ona təklif etməyi doğru bildi. Əvvəlcə Vilhelm özünü çox sadə aparırdı. Lakin normanlıların həyasızlığı... Mənim əzizim, indi özünü necə hiss edirsən? – deyə o, gözlənilmədən Alisaya müraciət etdi.

– Əvvəlki kimi yamyaşam, – deyə Alisa məyus halda cavab verdi. – Deyəsən heç qurumuram.

Ayağa duran Dront vüqarla dedi:

– Elə isə mənim təklifim var, iclası kəsək və başqa bir tədbir tökək.

Qartal dedi:

– İngiliscə danışın! Mən bu uzun sözləri başa düşmürəm və əminəm ki, siz də heç nə başa düşmürsünüz.

Qartal təbəssümünü gizlətmək üçün başını salladı, quşların bəzisi qaqqıladı.

– Demək istəyirəm ki, – deyə Dront incik halda davam etdi, – qurumağımız üçün ən yaxşı üsul könüllü cıdır təşkil etməkdir.

Alisa soruşdu:

– Könüllü cıdır nədir? – qız bir o qədər də bunu bilmək istəmirdi. Dront isə başqa birinin də sualını gözləyirmiş kimi dayandı. Lakin heç kim heç nə soruşmadı.

– Hə, – Dront dedi, – başa salmağın ən yaxşı üsulu göstərməkdir!

Drontun nə etdiyini sizə söyləmək istəyirəm. Çünki qış günlərinin birində bəlkə siz də belə bir şey etmək istədiniz.

Əvvəlcə, o, dairəyə oxşar formada cıdır yolu çəkdi, (“bunun dəqiq olmasının mənası yoxdur” – dedi) sonra da hamı cıdır boyu istədiyi yerdə durdu. “Bir, iki, üç, irəli!” – komandası da heç verilmədi. Hər kəs istədiyi vaxt qaçır, istədiyi vaxt dayanırdı. Beləliklə, yarışın qurtarmasını bilmək olmurdu. Amma bütün dəstə yarımca saat qaçdıqdan sonra qupquru qurudu. Dront gözlənilmədən komanda verdi:

– Yarış qurtardı!

Heyvanlar və quşlar onu dövrəyə alıb, ağır-ağır nəfəslərini dərərək soruşdular: “Bəs qalib gələn kim oldu?”

Dront ciddi fikirləşməmiş bu suala cavab verə bilməzdi. O, barmağını alnına dirəyib (siz adətən Şekspiri şəkillərdə bu vəziyyətdə görürsünüz), bir müddət dayandı, hamı səssizcə gözləyirdi. Nəhayət Dront dedi:

– Hamı udub və hamı da mükafat almalıdır.

Hamı xorla soruşdu:

– Mükafatı kim verəcək?

– Əlbəttə o, – deyə Dront Alisanı göstərərək cavab verdi və hamı səs-küylə qızı dövrəyə aldı.

– Mükafat! Mükafat!

Alisa nə edəcəyini bilmirdi. O, ümitsiz halda əlini cibinə saldı və bir qutu nabat çıxartdı (xoşbəxtlikdən şor su qutunun içinə keçməmişdi). Qız hamıya bir-bir nabat paylayıb qurtardı.

Siçan dedi:

– Bilirsinizmi, axı o özü də mükafatlanmalıdır.

Dront qətiyyətlə dedi:

– Əlbəttə. – O, Alisadan soruşdu. – Cibində daha nə var?

Alisa kədərli-kədərli dedi:

– Bircə üskük var.

– Bura ver, – deyə Dront tələb etdi.

Hamı yenə onun ətrafına toplaşdı və Dront bu sözlərlə üsküyü qıza verdi:

– Səndən xahiş edirik bu gözəl üsküyü qəbul edəsən.

Onun qısa nitqindən sonra dəstə razılıqla qışqırdı.

Alisa baş verən əhvalatın mənasız olduğunu düşündü, amma quşlar və heyvanlar elə ciddi idilər ki, o, gülməyə cürət etmədi. Qız fikirləşib cavab tapa bilmədiyindən ədəblə baş əydi, təmtə-raqlı görünməyə çalışaraq üsküyü aldı.

Sonra hamı nabata girdi. Çaxnaşma və hay-küy qopdu, çünki böyük quşlar şikayətlənirdilər ki, nabatın “dadına da bax-madılar”, balacalar isə boğulduqlarından kürəklərinə çoxlu qapaz vuruldu. Nəhayət, nabat qurtardı. Hamı yenə Siçanı dövrəyə alıb, ondan yeni bir şey danışmağı xahiş etdi.

Alisa Siçana dedi:

– Siz əhvalatı sona çatdırmalısınız. – Siçanın yenə də inci-məsindən qorxan qız qətiyyətsizliklə pıçıldadı: – Nə üçün “P” və “İ”-yə nifrət etməyiniz barədə danışmağa söz vermişdiniz.

– Danışaram. Ancaq mənim əhvalatım çox uzun və kədərli-dir, – deyərək Siçan, üzünü Alisaya tutaraq, ah çəkdi.

Alisa təəccüblə aşağı, Siçanın quyruğuna baxıb dedi:

– Söz yox ki, b u n u n davamı uzundur. Amma nə üçün siz ona kədərli deyirsiniz? – Siçan öz əhvalatını danışmağa başladığı zaman qız xeyli baş sındırırdı.

Bu dəfə
Qanın gedib,
Yaxşı düşdün
Əlimə.
Talançılıq,
Oğurluq.
Sənin peşən
bu olub.
Nə eləmişən
bir-bir
sayacağam
sənə mən.
Bu gün ancaq
bununçün
boş-bekaram
səhərdən”.

Teryerə
tutub
üzünü,
Siçan da
dedi
sözünü:
”Hakimsiz
və
vəkilsiz.
Məhkəmə
ağlasıǵmaz,
hay-küyü
boşlayın,
Ser!
Mən edirəm
eti
raz!”
Küp
qarısı
dilləndi.
Dedikləri
başdan-başa
hiylədir.
“Mən
qanuni hakiməm.
Vəkil də
Mən özüməm,
Şahid də
Mən özüməm.
Mən nə desəm
olacaq
Buna heç yoxdur
şübhəm.
Varsa əgər
danışan,

az danışsın,
az dinsin,
sən
qatil
və
oğrusan,
cəzan
ölümdür
sənin!”

- Siçan qəzəblə Alisaya dedi:
– Sən diqqətsizsən! Nə haqda düşünürsən? Dillən bir görək!
– Bağışlayın, – deyə Alisa çox təvazökarlıqla cavab verdi.
– Zənnimcə siz, beşinci döngəyə çatdınız.
Siçan əsəbiliklə qışqırdı:
– Sən hər şeyi tərsinə başa düşürsən! Məni hələ heç kim belə utandırmamışdır...
– USANMISINIZ! – Alisa düz eşitməyib onun sözünü kəsdi. Həmişə bacardığı qədər yaxşılıq etməyə hazır olan qız, qayğıkeşliklə Siçana baxdı: – Ah, icazə verin nədən usandığımızı bilim!
Durub getmək istəyən Siçan dedi:
– Mənim heç nəyə ehtiyacım yoxdur. Sən boş danışığımla məni təhqir edirsən.
– Mən heç də bu niyyətdə deyildim! – deyə zavallı Alisa üzr istədi. – Siz çox tez inciyrirsiniz!
Siçan cavab verməyib mırıldadı.
– Xahiş edirəm geri qayıdın və əhvalatı danışib qurtarın!
– deyə Alisa onu çağırdı.
Hamı bir ağızdan ona qoşuldu.
– Bəli, xahiş edirik qurtarın!
Siçan isə başını tərpedib, tez çıxıb getdi.
– Çox təəssüf ki, onu saxlamaq mümkün deyil! – O, gözdən itəndən sonra Lori ah çəkdi.
Qoca Yengəc də vəziyyətdən istifadə edib qızına dedi:

– Ah! Mənim əzizim! Qoy bu sənə dərs olsun, həmişə özünü saxlamağı bacar!

– Az danış, ata! – deyə qızı bir qədər kobud cavab verdi.
– Sən ilbizi də özündən çıxartmağa qadirsən!

Həç kimə müraciət etməyən Alisa ucadan dedi:

– Əgər bizim Dina burda olsaydı, nə edəcəyimi bilərdim. Dina tez onu geri qaytarardı!

– Cəsarət edib soruşa bilərəmmi: o Dina kimdir? – deyə Lori soruşdu.

Alisa məmnuniyyətlə cavab verdi – sevimlisi barədə o həmişə danışmağa hazır idi.

– Dina bizim pişikdir. Siz təsəvvür edə bilməzsiniz ki, o, siçanları necə məharətlə tutur... və... eh, bircə görəydiniz o quşları necə qovur! O, balaca quşu bir saniyədə udur.

Bu sözlər bütün dəstəni həyəcana saldı. Bəzi quşlar o saat qaçdılar. Qoca Sağsağan büzüşə-büzüşə dedi:

– Mən hökmən evə getməliyəm, gecənin soyuq havası boğazıma ziyandır.

Sarı bülbül qorxa-qorxa balalarını çağırırdı:

– Bura gəlin, mənim əzizlərim! Çox gecdir, siz indi gərək yatağınızda olaydınız.

Hərə bir bəhanə ilə qaçıb dağıldı. Alisa tək qaldı.

O kədərlə dedi:

– Mən Dinanı yada saldığım üçün çox heyfsilənirəm. Deyəsən burda, aşağıda onu sevən yoxdur, buna baxmayaraq əminəm ki, o, dünyada ən yaxşı pişikdir. Ah, mənim əziz Dinam! Səni bir də görmək mənə qismət olacaqmı?! – Özünü tək-tənha hiss edən, tamam ruhdan düşən Alisa, yenə ağlamağa başladı.

Bir az keçmiş o yenə uzaqdan gələn zəif ayaq tappılısı eşitdi və səbirsizliklə gözlərini qaranlığa zillədi. Qız hələ də bu ümid-də idi ki, Siçan, öz qərarını dəyişib geri dönəcək, hekayətini nəql edib qurtaracaq.

IV fəsil

DOVŞAN BALACA BİLLİ EVƏ YOLLAYIR

Bu, Ağ Dovşan idi. O yavaş-yavaş geri qaçırdı və sanki nəşə itirmiş kimi yolda hər şeyə diqqətlə baxırdı. Alisa onun donqultusunu eşidirdi:

– Hersoginya! Hersoginya! Ah, mənim əziz əllərim! Ah, mənim dərim, bıgım! O, əmr edəcək ki, məni öldürsünlər. Mütləq əmr edəcək, buna söz ola bilməz! Heç bilmirəm yelpiyi, əlcəkləri harda itirmişəm!

Alisa o saat başa düşdü ki, Dovşan yelpiyi və bir cüt ağ dəri əlcəyi axtarır, o da ürək açıqlığı ilə ətrafa göz gəzdirməyə başladı. Ətrafda heç nə yox idi – göldə üzməyə başladığı vaxtdan hər şey sanki dəyişmişdi – böyük zal, şüşəli masa, balaca qarlı yerli-dibli yox olmuşdu.

Tezliklə Dovşan, Alisanın da nə isə axtardığını gördü və acıqla onu səslədi:

– Hey, Meri Anna, sən burda nə edirsən? Tez evə qaç, mənə bir cüt əlcək və yelpik gətir! Di, tez ol!

Alisa elə qorxdı ki, Dovşanın səhv etdiyini belə deməyib, o saat göstərilən səmtə qaçdı.

– O məni öz qulluqçusu bildi, – qız qaça-qaça dedi, – əslində mənim kim olduğumu bilsəydi, çox təəccüblənərdi! Nə isə, yaxşısı budur gedib yelpiyi və əlcəkləri ona gətirim. Əlbəttə, əgər tapsam.

Alisa elə bunu demişdi ki, qarısının mis lövhəciyində “A. Dovşan” adı həkk edilmiş təmiz, kiçik bir ev gördü. Qız qarını döyməmiş evə girdi, yüyürüb pilləkənlərdən qalxdı. O qorxurdu ki, əsl Meri Annaya rast gələcək və yelpiyi, əlcəkləri tapmamış evdən qovulacaq.

– Ağ Dovşanın qulluğunda olmaq nə qəribədir, – deyərək Alisa öz-özünə dedi. – Güman edirəm ki, bir azdan Dinanın da buyruq qulu olacağam.

O təsəvvür etdi: “Miss Alisa! Tez ol, bura gəl, biz gəzməyə gedirik!”. “Bu saat, dayə! Mən siçan yuvasının keşiyini çəkməli-

yəm ki, Dina qayıdana qədər siçan qaçmasın...” Lakin Dina da insanlara Ağ Dovşan kimi hökm etsə, şübhəsiz onu evdən qovurlar.

Bu zaman o, balaca, səliqəli otağa girdi. Pəncərənin yanındakı masada (güman etdiyi kimi) yelpik və iki, ya üç cüt çox kiçik ağ dəri əlcək vardı. Otaqdan çıxmaq istəyirdi ki, gözü güzgünün yanında duran balaca şüşə qaba sataşdı. Bu dəfə şüşədə “İÇ MƏNİ” sözləri yazılmış kağız yox idi. Amma buna baxmayaraq Alisa şüşəni açdı və dodağına apardı.

– Bilirəm ki, mən hər dəfə nə isə yesəm, ya içsəm maraqlı hadisə baş verir. Görək indi nə olacaq. Zənnimcə yenə böyüyəcəyəm: cırdan boyda olmaq lap zəhləmi apardı.

Həqiqətən də elə oldu, həm də gözlədiyindən çox tez: şüşəni yarı etməmişdi ki, başının tavana dəydiyini hiss etdi və əzilməsin deyə boynunu əyməli oldu. O tələsik şüşəni yerinə qoyub dedi:

– Daha bəsdir! Güman edirəm, daha böyüməyəcəyəm. Qapıdan elə indi də çıxıb bilmərəm. Heyf ki, çox içdim!

Əfsuslar olsun ki, heylsilənmək gec idi. O hələ böyüyürdü, tezliklə dizləri üstə döşəməyə enməli oldu; bir dəqiqə keçməmiş gördü ki, yenə də böyüyür. Qız dirsəyini qapıya söykəyib o biri əliylə başından yapışmaq istədi. Lakin o, durmadan böyüyürdü, nəhayət, əlinin birini pəncərədən çıxartmalı, ayağının birisini isə bacadan yuxarı uzatmalı oldu. O dedi:

– Bundan sonra nə olursa-olsun daha heç nə edə bilmərəm! Bundan sonra görəsən başıma nə gələcək?

Xoşbəxtlikdən kiçik sehrli şüşənin təsiri qurtardı və Alisa daha böyümədi. Lakin otaq yenə əvvəlki kimi darısqal və narahat idi. Otaqdan çıxmaq mümkün olmadığından o, özünü çox bədbəxt hiss etdi. “Evdə necə də rahat idi”, – zavallı Alisa düşündü. – Orda adam nə böyüyüb-kiçilirdi, nə də siçanların və dovşanların əmri ilə oturub-dururdu! Mən dovşan yuvasına düşdüyüm üçün çox heylsilənirəm – amma burda yaşamaq nə qəribədir! Görəsən başıma nə oyun gəlib? Mən sehrli nağılları oxuyanda təsəvvür edirdim ki, yazılanlar hamısı uydurmadır – indi isə mən özüm ordakı əsas surətdən biriyəm! Mənim haq-

qımda kitab yazılmalı idi... doğrudan da, yazılmalı idi. Mən böyüyəndə mütləq özüm yazacağam. – Bundan da artıq böyümək, – kədərlə əlavə etdi. – Hər halda bundan artıq böyüməyə burda yer yoxdur.

“Elə isə – Alisa düşündü, – mən daha heç vaxt böyümə-yəcəyəm? Bir tərəfdən bu yaxşıdır – heç vaxt qoca qarı olmayacam, o biri tərəfdən pisdir – çünki həmişə dərs oxuyacam! Ah, bu mənim heç xoşuma gəlmədi!”.

“Ay səfeh Alisa! – deyə öz-özünə etiraz etdi. – Məgər burda dərs hazırlamaq olar? Bura sən güclə sığırısan, kitablara yer hanı?

Beləliklə, o fikirləşib, məsələni hərtərəfli götür-qoy edirdi. Bir neçə dəqiqədən sonra çöldən kiminsə səsini eşitdi. Diqqətlə qulaq asdı:

– Meri Anna! Meri Anna! – deyə çıxırırdılar. – Tez ol, mənim əlcəklərimi ver!

Sonra pilləkəndə yüngül ayaq tappılması eşidildi. Alisa bilirdi: Dovşan qaçır ki, onun nə iş gördüyünü görsün. Qız qorxudan ələ titrədi ki, evi yerindən oynatdı. Alisa tamam unutmuşdu ki, indi o, min dəfə Dovşandan böyükdür və qorxmağa heç bir əsas yoxdur.

Dovşan artıq qapının yanında durub onu açmağa çalışırdı. Alisanın dirsəyi qarıya sıxıldığından qarı içəri açılmırdı. Ona görə də bu niyyət baş tutmadı.

– Elə isə evin o başındakı pəncərədən keçərəm!

“Keçə bilməzsən!” – deyə Alisa düşündü və pəncərənin yanından Dovşanın addımlarını eşidincəyə qədər gözlədi və qəfildən əlini uzadıb onu tutmaq istədi. Alisa heç kimi tuta bilmədi, ancaq zəif qışqırtı və kiminsə yıxıldığıını, bir də sınıan şüşə cingiltisi eşitdi. O, qərara gəldi ki, çox güman Dovşan şitilliyin çərçivəsinə, ya da buna oxşar bir şeyin üstə düşüb.

Sonra da Dovşanın acıqlı səsi eşidildi:

– Pat! Pat! Hardasan, ay Pat?

Alisanın indiyə qədər eşitmədiyi səs cavab verdi:

– Mənim ağam, arxayın olun, mən burdayam! Alma ağaclarını belləyirəm!

– “Alma ağaclarını belləyirəm”. Həqiqətən də belədir! – Dovşan əsəbi halda dedi. – Bura gəl, kömək elə burdan çıxım! (Sinan şüşələrin cingiltisi eşidildi). Pat, indi mənə de görüm o pəncərədəki nədir?

– Əcəb işdir a! O əldir, mənim ağam. (“əldir-r-r” eşidildi).

– “Əldir!” Ay səni, qazın biri qaz! Heç ömründə o yekəlikdə əl görmüsən? Ora bax, pəncərəyə sığışmır.

– Doğrudur, sığışmır, mənim ağam, amma o əldir ki, var.

– Əlin orda nə işi var, get və onu rədd elə!

Bundan sonra xeyli sükut çökdü. Alisa ara-sıra pıçıltı eşidir-di: “Bu əhvalat heç xoşuma gəlmir, mənim ağam, inanın ki, heç xoşuma gəlmir!” – “Əmrimi yerinə yetir, qorxaq!” Nəhayət, qız yenə əlini uzatdı və yenə əli boşa çıxdı. İndi iki zəif qışqırtı eşidildi, sinan şüşələr isə əvvəlkindən də bərk cingildədi. “Gör bir burda nə qədər şitillik var! – Alisa düşündü. – Maraqlıdır, görəsən onlar indi nə edəcəklər? Əgər onlar məni pəncərədən çıxartmaq fikrindədirsə, deməliyəm ki, elə mən özüm də bunu arzulayıram! Çünki burda qalmaq istəmirəm!”

O bir az da gözlədi, lakin heç nə eşitmədi. Nəhayət, balaca araba çarxlarının taqqıltısı və eyni zamanda danışiq səsləri eşitdi. O, tək-tük sözləri seçə bildi: “O biri nərdivan hanı?” “Mən ki birini gətirmişəm! O biri Billdədir”. “Bill, ay oğlan, onu bura gətir!” – “Bura! Bu tinə söykəyin”. “Yox, əvvəlcə onları bir-birinə bağlayın – divarın yarısına güclə çatır”. “Yox, belə də çatar. Çox can yandırma”, “Bill, bura gəl. İpdən yapış!” – “Dam uçulmaz ki?” – “Bilin ki, damın kirəmitinin biri tərənir!” – Ay aman, yerə düşür! Başınızı çəkin!” (Bərk çatırtı eşidildi). De görüm bunu kim elədi? “Məncə Bill”. “Kim bacadan düşəcək?” – “Yox, məndən keçdi! Siz düşəcəksiniz!” – “Bu mənim heç də xoşuma gəlmir! Mən ora girə bilmərəm. Bacadan Bill düşməlidir!” – “Hey, Bill! Ağa deyir ki, bacaya sən girməlisən!”

– Hə! Deməli bacaya Bill girməlidir, – Alisa öz-özünə dedi. – Onlar deyəsən hər şeyi Billin boynuna atırlar! Yox, yox, mən Billin yerində olmaq istəməzdim; doğrudur, buxarı çox dardır. Amma, zənnimcə, Billə bir təpik ilişdirə bilərəm!

Alisa ayağını buxarının yanında saxladı və gözləməyə başladı. Nəhayət, lap yaxınlıqda balaca bir heyvanın (nə olduğunu bilmədi) sürüşə-sürüşə bacadan düşdüyünü hiss etdi. Sonra “Bu Billdir” düşünüb, ona tez bir təpik ilişdirdi və işin dalını gözlədi.

Qız hamının bir səslə qışqırdığını eşitdi:

– “Odur. Bill uçar!” – Sonra tək Dovşanın səsi eşidildi: “Hey, çəpərin yanındakılar, tutun onu!” Sükut çökdü, sonra yenidən hay-küy qopdu: “Onun başını qaldırın!” “İndi brendi içirdin”. “Onu silkələməyin”. “Dostum, özünü necə hiss edirsən?” “Sənə nə oldu?” “Ətraflı danış görək!”.

Nəhayət, zəif, civiltili səs eşidildi (“O – Billdir” – Alisa qərara gəldi). “Heç özüm də yaxşı bilmirəm... Təşəkkür edirəm, daha lazım deyil... İndi bir az yaxşıyam... Elə həyəcanlıyam ki, sizə heç nə deyə bilmirəm... Qarşıma yaylı şeytana bənzər bir şey çıxdı və mən raket kimi göyə uçdum! Mən bildiyim bu qədərdir”. – “Elədir ki, var, dostum, sən uçurdun!” – ucadan səslər eşidildi. “Biz evi tamamilə yandırmalıyıq”, – Dovşan dedi.

Bu vaxt Alisa var gücü ilə qışqırdı: “Əgər evi yandırsanız, Dinamı üstünüzə buraxacağam!”

Birdən-birə tam sükut çökdü. Alisa düşündü: “Maraqlıdır, görəsən onlar indi nə etmək fikrindədirlər? Əgər bir damcı ağılları qalıbsa, damı sökərlər”. Bir-iki dəqiqədən sonra evin ətrafında yenidən hərəkət canlandı və Alisa Dovşanın səsini eşitdi:

– Başlanğıc üçün bir dolu araba bəs edər!

“Nə arabası?” – Alisa düşündü. Lakin nigarançılıq çox çəkmədi; o dəqiqəcə pəncərəyə çoxlu kiçik daş atıldı, bəziləri onun üzünə də dəydi.

“Mən buna son qoymalıyam” – O, belə düşünüb qışqırdı:

– Yaxşısı budur daş atmayın! – Yenidən sükut çökdü.

Alisa gördü ki, daşlar döşəməyə düşən kimi dönüb kiçik piroqlar olur. O, bir az təəccübləndi və başına maraqlı bir fikir gəldi: “Bu piroqlardan birini yesəm, yəqin ki, boyum dəyişər. Bir halda ki, mənim artıq böyüməyimə imkan yoxdur, deməli, piroq məni kiçiltməlidir”.

O, piroqlardan birini uddu və gördü ki, dərhal kiçilməyə başlayır, sevindi. Qapıdan keçə bilincəyə qədər kiçilən kimi o, qaçıb evdən çıxdı və çöldə bir dəstə quş və heyvan gördü. Yazıq, balaca kərtənkələ Billi aralığa almışdılar. Billi tutmuş iki hind donuzu, hərdənbir ona şüşədən nə isə içirirdilər. Alisanı gören kimi hamı onun üstünə cumdu. O isə bacardıqca sürətlə qaçdı və tezliklə təhlükəsiz bir yerə, qalın meşəyə düşdü.

– İlk növbədə, – Alisa meşədə dolanaraq, öz-özünə deyirdi, – mən, adi boyuma çatmalıyam, sonra o gözəl bağçaya gedən yolu tapmalıyam. Zənnimcə, bu, ən yaxşı plandır!

Söz yox ki, bu sadə və aydın qurulmuş əla plan idi. Lakin qarşıya bircə çətinlik çıxırdı: onu necə həyata keçirəcəyi barədə Alisanın zərrə qədər də təsəvvürü yox idi.

O qorxa-qorxa cəngəlliyi gözdən keçirəndə başı üstə qırıq-qırıq it hürüşü eşitdi. Tez yuxarı baxmağa məcbur oldu. İri, girdəgöz, böyük bir küçük yuxarıdan aşağı ona baxır, gah bir, gah da o biri pəncəsini uzadaraq qıza toxunmağa cəhd edirdi.

– Ay yazıq! – Alisa belə deyib hətta fit çalıb, ona yaltaqlıq eləmək istədi. Lakin o dəqiqə qorxdı, çünki fikrinə gəldi ki, bəlkə küçük acdır və yaltaqlığa baxmayaraq bir də gördün ki, qapdı.

Alisa nə etdiyini düşünmədən bir budaq sındırıb küçüyə uzatdı.

Küçük dördayaq havaya atıldı, budaqdan yapışdı, sevinclə zingildədi və hətta özünü elə göstərdi ki, guya budağı parçalayır. Alisa arxaya aşmasın deyə hündür qanqal kolunun arxasında gizləndi. Qız kolun o biri tərəfindən baxar-baxmaz, küçük yenə budağın üstə atılıb, ondan yapışmağa cəhd edərkən təpəsi üstə kəlləmayallaq aşdı. Alisa bunu qoşqu atı ilə oyuna bənzətədi və hər dəqiqə küçüyə tapdaq olacağından qorxaraq, qaça-qaça qanqalın başına dövrə vurdu. Bu vaxt küçük xırıltı ilə hürə-hürə bir neçə dəfə dala çəkilib, sürətlə budağa hücum etdi. Nəhayət, ləhləyə-ləhləyə dilini çıxarıb, gözlərini yarı yumub, Alisadan keyli uzaqda şöngüdü.

Alisa gördü ki, qaçmaq üçün əlverişli vəziyyət yaranıb. Qız götürüldü. Tamam gücdən düşüncə, tənənfəs, küçüyün hürməsi eşidilməz oluncaya qədər qaçdı.

Alisa dincini almaq üçün qaymaqçıçəyinə söykərib, yarpaqlarının biri ilə üzünü yelləyərək dedi: – Amma nə gözəl küçük idi! Ona cürbəcür fokuslar öyrədərdim, əgər... əgər boyum uyğun olsaydı! Ah! Mən tamam unutmuşam ki, yenidən böyüməliyəm. Fikirləşək görək bunu necə etmək olar? Zənnimcə, bir şey yeməli, ya içməliyəm, amma nə? – Bax bu, çətin sualdır.

Həqiqətən də, nə? – Bu, ciddi sual idi. Alisa ətrafdakı güllərə, otlara göz gəzdirdi, lakin yeməli, içməli heç bir şey tapa bilmədi.

Yaxınlıqda özü boyda çox böyük bir göbələk bitmişdi. Qız göbələyin altına, yanlarına baxdı, sonra ağına gəldi ki, qoy üstünə də bir baxsın.

Alisa barmaqları üstə qalxıb diqqətlə göbələyin çətirinə baxdı. Qız o dəqiqə çətinin üstə əlləri qoynunda əyləmiş mavi rəngli, böyük Tırtılı gördü. O nəinki qıza, ümumiyyətlə heç bir şeyə zərər qədər də fikir verməyib, sakitcə uzun qəlyan çubuğunu sümürürdü.

V fəsil

TIRTILIN MƏSLƏHƏTİ

Tırtıl və Alisa xeyli dinməzcə bir-birinə baxdılar. Nəhayət, Tırtıl qəlyanın çubuğunu ağızından çıxartdı və həvəssiz, yuxulu səslə ona müraciət etdi:

– Sən kimsən?

Belə başlanğıc söhbəti davam etdirməyə ruhlandırmırdı. Alisa bir qədər ürəksiz cavab verdi:

– Elə bu dəqiqə mən...mən özüm də bilmirəm, ser... Mən ancaq bu gün səhər yuxudan duranda kim olduğumu bilirdim, lakin sonra mən bir neçə dəfə dəyişilmişəm.

– Sən nəyi nəzərdə tutursan? – deyərək Tırtıl ciddi soruşdu: – Başa sal görüm!

– Təəssüf ki, dediyim sözü aydınlaşdırma bilmirəm, ser, – deyərək Alisa cavab verdi. – Çünki mən, mən deyiləm, görürsünüz də!

Tırtıl dedi:

– Görmürəm.

– Təəssüf ki, bundan artıq aydınlaşdırı bilmirəm, – Alisa çox nəzakətlə cavab verdi, – çünki elə mən özüm də heç nə başa düşmürəm. Bir gündə boyumun bu qədər dəyişilməyi, doğrudan da, görünməmiş bir işdir.

Tırtıl dedi:

– Yalan deyirsən!

– Bəlkə də siz hələ bu fikirdəsiniz. – Alisa etiraz etdi, – amma baramaya, sonra da kəpənəyə çevriləndə mən deyə bilərəm ki, sizin də başınız bir az fırlanaçaq, deyilmi?

Tırtıl dedi:

– Heç də yox!

– Bəlkə də siz özünüzü başqa cür hiss edəcəksiniz, – deyə Alisa etiraz etdi. – Mənim başım isə mütləq fırlanırdı.

– Sənin! – Tırtıl nifrətlə qışqırdı. – Axı sən kimsən?

Bu sual onları yenidən söhbətin başlanğıcına gətirdi.

Alisa Tırtılın çox sərt, qısa mülahizələrindən əsəbiləşmişdi. O, şax durub qətiyyətlə dedi:

– Əvvəlcə, siz cavab verin görüm kimsiniz?!

– Niyə? – deyə Tırtıl soruşdu.

Bu yeni karıxdırıcı sual idi və Alisa buna uyğun heç bir cavab tapa bilmədi. Həm də Tırtılın qanı qara olduğunu gördüyündən dönüb getmək istədi.

– Qayıt! – deyə Tırtıl onu çağırırdı. – Sənə vacib bir şey deməliyəm.

Bu ümidverici səslənirdi, əlbəttə, Alisa göbələyə tərəf döndü.

Tırtıl dedi:

– Sakit ol!

Alisa bacardığı qədər qəzəbini saxlayıb soruşdu:

– Elə bu?

– Yox!! – deyə Tırtıl cavab verdi.

Alisa düşündü ki, sakitcə durub gözləməyin ziyanı olmaz. Çünki onun başqa bir işi yox idi. Güman etmək olardı ki, bəlkə Tırtıl bundan sonra diqqətəlayiq bir şey deyəcək!

Tırtıl dinməzçə bir neçə dəqiqə qəlyanı tüstülətdi. Nəhayət, əllərini araladı, qəlyanı ağzından çıxartdı və soruşdu:

– Deməli, sən bu fikirdəsən ki, dəyişilmisən, eləmi?

– Bədbəxtlikdən elədir, – Alisa dedi. – Mən ən sadə şeyləri yada sala bilmirəm... on dəqiqə ərzində bir boyda qala bilmirəm.

– Nəyi yada sala bilmirsən? – deyə Tırtıl soruşdu.

– Mən “Şən arı məskənində...” şerini demək istədim, misraları qarışdırdım! – deyə Alisa kədərlə bildirdi.

– “Sən qocasan, Vilyam ata!” – şerini əzbər söylə! – deyə Tırtıl əmr etdi.

Alisa qollarını çarpazlayıb sözə başladı:

– Vilyam ata, – soruşdu bir dəfə cavan oğlan, –
Saç-saqqalın ağarıb, yamanca qocalmışan.
Amma ki, ta səhərdən başı üstə gəzirsən,
Bu, qocaya yaraşmaz, gözlə, başsız qalarsan.

– Çoxdanna alışmışam, yaxşı bilirəm indi,
Hər dəyəndə əzilməz, mənim kəlləm mum deyil.
Orda beyin də yoxdur, odur ki, heç vaxt, heç nə
Beyinsiz bir kəlləyə zərər vurmaz, bunu bil.

Gənc yenə sual verdi, əl çəkmədi qocadan:
– Dabanbalığı kimi dişlərin yoxdur, dünən
Bəs necə oldu ki, yepyəkəçə bir qazı
Sümükləri qarışıq bir otruma yemisən?

– Sənin yaşda olanda hakim olmaq istədim,
Məhkəmə zallarında keçdi gün-güzəranım.
Hökmləri zövcəmlə götür-qoy eləməkdən
Çənəm bərkiyib, daş da üyüdər dəyirmanım.

– Bu necə oyundur ki, – yenə soruşdu – oğlu:
Həddindən artıq şişman ola-ola sən indi,
Bəs necə oldu o gün lap mayallaq aşaraq,
Çiyinlə də qarını açıb evə təpildin.

Başına qapaz vurub, dilləndi müdrək qoca:
– Düzdür, yaşına görə zirəkəm mən bir qədər.

Çünkü oynaqlarına bu məlhəmdən sürtmüşəm.
Sənə ucuz sataram, lazımın olsa əgər.

– Vilyam ata! Sənin bu hazırcavablığına
Qonum-qonşu, ev-həyəət məəttəl qalib yaman.
Sən burnunun ucunda ilanbalığı tutub,
Üstəlik rəqs edirsən, doğrudurmu bu yalan.

Bu dördüncü suala qoca cavab vermədi,
Amma dedi ki, – oğul, sısqasan, qurtar daha,
Danışma üzülərsən, kəs səsinə deyirəm,
Yoxsa pilləkən boyu aşağı ataram ha!

Tırtıl dedi:

– Düz demirsən.

– Təəssüf ki, bir o qədər düz demirəm – Alisa ürəksiz boy-
nuna aldı, – bəzi sözləri doğrudan da səhv salmışam.

– Başdan-ayağa səhvdir, – Tırtıl dedi. Araya bir neçə dəqiqə
sakitlik çökdü.

Sözə birinci Tırtıl başladı:

– Sən nə boyda olmaq istəyirsən?

– Ah, mən aza da qane olaram, – deyə Alisa tələsik cavab
verdi. – Lakin, bilirsinizmi, tez-tez dəyişmək də yaxşı deyil!

Tırtıl dedi:

– Bilmirəm.

Alisa cavab vermədi: ömrü boyu ona bu qədər etiraz edən ol-
mamışdı və o hiss etdi ki, özündən çıxır.

– İndi razısanmı? – Tırtıl soruşdu.

Alisa dedi:

– Əgər etiraz etmirsinizsə, bir azacıq böyüsəm pis olmaz.

– Söz yox ki, indiki boyun çox yaxşıdır! – deyə etiraz edən Tır-
tıl, acıqla ayağa durdu (onun da boyu elə Alisanın boyu qədərdi).

Alisa sözünü inandırmaq üçün yalvara-yalvara dedi:

– Axı mən bu boyda yaşamağa vərmişəm! – Sonra
da düşündü: “Kaş bütün bu canlılar çox da dəymədüşər olma-
yaydılar!”

Tırtıl:

– Vərdisə edərsən! – deyib çubuğu ağızına alaraq yenə tüstülətməyə başladı.

Alisa bu dəfə Tırtılın yenidən sözə başlamasını səbirlə gözləyirdi. Bir dəqiqədən sonra Tırtıl çubuğu ağızından çıxartdı, iki dəfə əsnəyib silkələndi. Sonra da göbələyin üstündən düşüb, otluğa tərəf sürünə-sürünə dedi:

– Bir tərəfi səni böyüdəcək, o biri tərəfi kiçildəcək!

Alisa düşündü: – “Nəyin bir tərəfi? Nəyin o biri tərəfi? – Göbələyin!”

Tırtıl sanki Alisanın ürəyindəkini eşitmişdi. Bu kəlməni deyib özü də yoxa çıxdı.

Alisa bir dəqiqə hərəkətsiz durub, göbələyin hissələrini ayırd etmək üçün fikirləşdi. Göbələk gipgirdə olduğundan qız qərara gəldi ki, bu, çox çətin məsələdir. Amma, buna baxmayaraq o, ikiəlli göbələkdən yapışdı, bacardıqca bərk dartdı və papağından iki hissə qopardı.

– İndi də gəl tap görüm hansı hansı hissədir?

Göbələyin təsirini yoxlamaq üçün sağ əlində tutduğu hissədən bir az dişlədi.

Qız o saat çənəsində bərk zərbə hiss etdi: çənəsi ayağına dəymişdi.

O, belə gözlənilməz dəyişiklikdən son dərəcə qorxdı, çox tez kiçildiyindən hiss etdi ki, bir an da gecikməməlidir. Alisa tez o biri hissəni ağızına apardı. Çənəsi ayağına elə sıxılmışdı ki, ağızını güclə açdı. Lakin qız sol əlindəki hissədən bir tikə uda bildi.

– Aha, başımı rahat tərpedə bilirəm! – Alisa vəcdlə qışqırdı. Lakin bir az sonra çiyinlərini görə bilmədikdə təşvişə düşdü.

Alisa aşağı baxdı və qeyri-adi uzun bir boyun gördü. Bu boyun aşağıdan, xeyli uzaqdan, yaşıl yarpaqlar dənizində şümşad ağac gövdəsi kimi ucalırdı.

– O yaşillıq nə ola bilər? – Alisa dedi. – Mənim çiyinlərim necə oldu? Ah, mənim yazıq qollarım, necə olub ki, mən sizi heç yerdə görə bilmirəm?

Alisa danışa–danışa qollarını tərpedirdi. Lakin uzaqdakı yaşıl yarpaqların zorla gözə çarpan dalğalanmasından başqa bir şey görmürdü. Görünür, əllərini başına yaxınlaşdırmağa imkanı olmadığından Alisa başını əllərinə yaxınlaşdırmağa çalışdı və boyunun ilan kimi asanlıqla hər tərəfə öyildiyini gördükdə sevindi. Alisa boğazını zərif bir tərzdə öyib yaşıl yarpaqlar dəryasına baş vurmaq istəyirdi ki (Alisa gördü bu yaşıl yarpaqlar yalnız və yalnız indicə altında gəzdiyi ağacların başları idi), birdən sərt fişqırıq səsi onu geri çəkilməyə məcbur etdi: iri bir göyərçin uça–uçə onun lap üzünə yanaşdı və qanadları ilə bərk–bərk qızın üzünə çırpdı. Sonra da Alisaya:

– Sən ilansan – dedi.

– Mən ilan deyiləm! – Alisa hirsle qışqırdı. – Əl çək məndən!

– Təkrar edirəm ki, ilansan! – Göyərçin bu dəfə bir az sakit civildəyib hönkürtüyə bənzər bir səslə əlavə etdi. – Mən əlimdən gələni etdim, lakin təhlükənin qarşısını ala bilmədim!

Alisa dedi:

– Mən zərrə qədər də səni başa düşmürəm!

– Mən ağacların dibində, sahillərdə, çəpərlərin arasında yuva tikdim, – deyərək Göyərçin ona qulaq asmadan davam etdi. – Lakin dad ilanların əlindən! Demə, heç yerdə gizlənmək mümkün deyilmiş!

Alisanın heyreti get–gedə artırdı, lakin bu fikrə gəldi ki, Göyərçin sözünü qurtarmamış danışmağın mənası yoxdur.

Göyərçin dedi:

– Elə bil yumurta üstə oturub, bala çıxartmağın zəhməti azdır, hələ üstəlik ilan qorxusundan nə gecəm var, nə gündüzüm! Üç həftədir bir saniyə belə gözümü yuma bilmirəm!

Onun nədən danışdığını anlamayan Alisa dedi:

– Çox təəssüf edirəm ki, səni dinc qoymurlar.

– Budur, meşədə ən uca ağac seçdim, – Göyərçin lap fəryada keçdi, – fikirləşdim ki, ilanlardan canım qurtardı. Onlar isə burula-burula göydən düşdülər. Uf! Ay ilanlar!

Alisa dedi:

– Axı sizə deyirəm ki, mən ilan deyiləm. Mən...mən...

– Yaxşı! Elə isə bəs nəsen? – deyə Göyərçin soruşdu.
– Görürəm ki, nə isə uydurmaq istəyirsən.

Gün ərzində başına gələnləri yadına salan Alisa, özü də inanmadan dedi:

– Mən... mən balaca qızam.

Göyərçin nifrətlə dedi:

– Doğrudan da maraqlı hadisədir! Mən ömrümdə çox balaca qız görmüşəm, amma heç birinin belə boynu olmayıb! Yox-yox! Sən ilansan! İnad etmək yersizdir, mən bu fikirdəyəm ki, sən deyəcəksən ki, ömrümdə bir dənə də olsun yumurta yeməmişəm!

– Əlbəttə, yemmişəm. – Həmişə düz danışan Alisa cavab verdi. – Çünki balaca qızlar da ilanlar kimi yumurta yeyirlər!

– Heç inanmıram, – deyə Göyərçin etiraz etdi, – əgər belədirsə, onda balaca qızlar da ilanların başqa bir növüdür.

Bu yeni fikir Alisanı düşündürdü, o, bir-iki dəqiqə susdu. Göyərçin isə sözünə davam etdi:

– Mən bircə şeyi yaxşı başa düşdüm ki, sən yumurta axtarırsan. Bundan sonra mənim üçün heç nəyin mənası yoxdur, istəyirsən balaca qız ol, istəyirsən ilan ol!

– Mənim üçün isə çox böyük mənası var! – Alisa tələsik etiraz etdi. – Sənə elə gəlir ki, mən yumurta axtarıram, səhv edirsən, çünki mən çiy yumurta xoşlamıram.

Yenidən yuvasına qonan Göyərçin acıqla qışqırdı:

– Elə isə rədd ol burdan!

O, əyilə-əyilə ağacların arası ilə keçməyə başladı. Budaqlar Alisanın boynuna ilişirdi. Alisa hər dəqiqə dayanıb budaqları aralayıb keçirdi. Bir azdan göbələyin hissələri qızın yadına düşdü. O, çox ehtiyatla işə girişdi: gah birindən, gah o birindən dişlədikcə, gah böyüyüb, gah kiçilirdi. Nəhayət, öz adi boyuna çata bildi.

Bu elə uzun çəkdi ki, qız əsl boyuna çatdıqda əvvəlcə özünü qəribə hiss etdi. Lakin bir neçə dəqiqədən sonra vəziyyətə alışdı, həmişəki kimi öz-özüyə danışımağa başladı:

– Hə, artıq planımın yarısı yerinə yetdi! Bütün bu işlər necə də mənasızdır! Heç bilmirəm bir saniyədən sonra nəyə çevriləcəyəm. Buna baxmayaraq, öz boyuma çatmışam. İndi ilk növbədə gərək o gözəl bağçaya girəm, amma necə edim ki, ora girə bilim!

O, danışa-danışa gözlənilmədən açıq çəmənliyə çıxdı. Çəmənlikdə, dörd fut hündürlüyündə kiçik bir ev vardı.

“Bu ev hər kəsədirsə, – Alisa düşündü, – onların qabağına bu boyda çıxmaq mümkün deyil, – yoxsa onlar məni görüb, qorxarlar”.

O yenə sağ əlində tutduğu bayaqkı göbələkdən çeynədi və kiçilib evə yanaşdı.

VI fəsil

ÇOŞQA VƏ İSTİOT

O, bir-iki dəqiqə durub çaşqın-çaşqın evə baxdı və nə edəcəyini bilmədi. Birdən meşədən bir livreyalı lakey çıxdı. (Qız qərara gəldi ki, bu lakeydir, çünki livreyalı idi. Üzdən balığa oxşayırdı). O, barmaqları ilə bərk-bərk evin qapısını döydü. Qapını girdəşifət, qurbağa kimi dombalangöz başqa bir livreyalı lakey açdı. Lakeylərin ikisinin də pudralanmış saçları buruq-buruq idi. Bütün gördükləri ilə maraqlanan qız meşədən çıxdı. Oğrun-oğrun evə yanaşdı.

Lakey-Balıq, qoltuğundan özü kimi böyük bir məktub çıxartdı, təntənəli surətdə o biri lakeyə təqdim edib dedi:

– Kraliça, Hersoginyanı kroket oyununa dəvət edir!

Lakey-Qurbağa, sözlərin yerini bir az dəyişib elə o cür də təntənəli surətdə təkrar etdi:

– Kraliçadandır! Hersoginya kroket oyununa dəvət olunur!

Sonra onlar bir-birinə baş əydilər və buruq saçları qatışdı.

Bütün bunları görən Alisa, elə bərkdən güldü ki, gülməyini gizlətmək üçün meşəyə tərəf qaçdı. O bir də dönüb baxanda Lakey-Balıq gedib, o birisi isə gözlərini maymaqcasına göyə zilləyib yerdə qapının ağzındaca oturmuşdu.

Alisa qorxa-qorxa qarıya yanaşdı və döydü.

Lakey dedi:

– Qapını iki səbəbə görə döymək faydasızdır: birincisi, ona görə ki, mən də sənə kimi qapının bu tərəfindəyəm, ikincisi, onlar evin içində elə hay-küy salıblar ki, heç kim səni eşitməz.

Doğrudan da, evin içindən dəhşətli hay-küy eşidilirdi – aramsız ulama, asqırma və hərdənbir elə qorxulu gurultu qopurdu ki, sanki nəlbəki və ya küp xıncım-xıncım olurdu.

– Lüft edin, – deyə Alisa soruşdu, – elə isə deyin görüm mən içəri necə girim?

– Əgər aramızda qarı olsaydı, – deyə ona fikir verməyən nökr sözünə davam etdi, – bəlkə də qarı döyməyin mənası olardı. Misal üçün, sən içəridə durardın və qapını döyə bilərdin, mən də səni buraxa bilərdim, çünki...

O danışa-danışa əvvəlki kimi elə hey göyə baxırdı və Alisa düşündü ki, bu hörmətsizlikdir. “Alisa deyəsən o başqa cür də edə bilməzdi, axı onun gözləri kəlləsindədir. Bununla belə, heç olmasa suallara cavab verə bilərdi”.

O, bərkdən təkrar etdi:

– Mən içəri necə girim?

Lakey dedi:

– Mən sabaha qədər burda oturacağam...

Bu zaman qarı bir anlığa açıldı və içəridən tullanmış böyük bir boşqab Lakeyin başına tərəf uçdu; onun burnuna toxundu və arxadakı ağaca dəyərək xıncım-xıncım oldu. Sanki heç bir şey olmamış kimi Lakey əvvəlki səsə davam etdi:

– ...bəlkə də o biri günə qədər.

– Mən içəri necə girə bilərəm? – Alisa bir az da bərkdən soruşdu:

Lakey dedi:

– Səni heç ora buraxarlar?

Əsl məsələ də bu idi.

Şübhəsiz ki, belə idi. Lakin Lakeyin danışq tərzi Alisanın xoşuna gəlmədi. “Doğrudan da, – o mızıldandı, – bu məxluqat nədənsə həmişə etiraz edir. Çox pis vərdir. Bu da ki hər kəsi dəli edə bilər!”

Nökər sanki bu vəziyyəti əlverişli bilib dediyi sözləri bəzi dəyişikliklərlə təkrar etdi:

– Mən burda indi, sonra da hər gün oturacağam..

– Bəs mən nə edəcəm? – deyə Alisa soruşdu.

– Kefin nə istəsə? – deyə nökr cavab verib, başladı fişqırıq çalmağa.

Alisa ümitsiz səsle dedi:

– Eh, onunla danışmağın mənası yoxdur! Bunun ki heç ağı yoxdur! – deyib qapını açdı və evə girdi.

O, tüstü ilə dolu böyük bir mətbəx gördü. Hersoginya ortada, üçayaqlı kətildə əyləşib, südəmər uşağa dayəlik edirdi. Ocağın üstə əyilmiş aşpaz, güman ki, ağzına qədər şorba ilə dolu qazanı qarışdırırdı.

Alisa bərkdən asqırdı:

– Şübhəsiz, bu şorbanın istiotu çoxdur.

Doğrudan da, istiotun acısı hər yanı tutmuşdu. Hersoginya da hər dəqiqə asqırırdı. Uşaq hey asqırır və susmaq bilmədən hönkür-hönkür ağlayırdı.

Mətbəxdə ancaq aşpaz, bir də ocağın yanında uzanmış gülərüzlü Məstan asqırırdı.

Ədəb gözləməyib, sözə birinci başladığı üçün Alisa qorxdu və çəkinə-çəkinə dedi:

– Üz istəyirəm, mənə başa sala bilərsinizmi nə üçün sizin Məstanın ağzı əyridir?

– Çünki bu Çeşir¹ Məstanıdır. Onu qıdıqlayanda da gülür, qıdıqlamayanda da, – deyə Hersoginya cavab verdi. – Çoşqa!

¹ Çeşir – İrlandiya sahillərində Böyük Britaniya qraflığı.

O, son sözü elə yüksəkdən dedi ki, Alisa az qaldı hoppansın, lakin o dəqiqə də gördü ki, bu söz ona yox, uşağa aiddir. Buna görə də qız cəsarətə gəldi və sözünə davam etdi:

– Mən bilmirdim ki, Çeşir pişikləri həmişə gülür. Əslinə baxsan, mən heç bilmirdim ki, pişiklər gülməyi bacarır.

Hersoginya dedi:

– Onların hamısı gülməyi bacarır. Pişiklərin əksəriyyəti isə elə-beləcə də gülür.

– Mən heç bir dənə də gülən pişik görməmişəm, – deyə Alisa hörmətlə etiraz etdi. O, nəhayət, ciddi söhbətə başladığından razı idi.

Hersoginya dedi:

– Şübhəsiz ki, sən ömründə çox az şey görmüsən.

Bu tənbeh Alisanın xoşuna gəlmədi, o düşündü ki, söhbəti dəyişmək lazımdır. Qız bunun üçün münasib mövzu axtarana qədər aşpaz şorba qazanını ocaqdan götürdü və əlinə keçəni o saat Hersoginyanın və uşağın üstə tullamağa başladı. Əvvəlcə ocaq maşası uçdu, sonra da qazanlar, qablar, nimçələr dolu kimi yağdı. Atılan şeylər Hersoginyaya dəydikdə belə o, fikir vermirdi. Onsuz da susmaq bilməyən uşaq elə fəryad edirdi ki, bu atılan şeylərdən ona dəyib-dəyməməsini demək olmazdı.

– Aman allah, siz nə edirsiniz?! – Alisa dəhşətindən yerində hoppanaraq qışqırdı. – Ah, onun qəşəng burnu sındı ki! (Həqiqətən də çox böyük bir tava az qala körpənin burnunu qoparacaqdı).

– Əgər hər kəs öz işi ilə məşğul olsaydı, – deyə Hersoginya xırıltılı səslə mızıldandı, – Yer kürəsi indikinə nisbətən daha tez fırlanardı.

Az da olsa biliyini göstərməyə sevinən Alisa dedi:

– Bu faydasız olardı. Çünki onda gecə-gündüz bir-birinə qarışırdı! Yer kürəsi iyirmi dörd saat ərzində öz oxu ətrafında tam bir dövrə vurur. Siz məktəbi bitirmisiniz, ona görə gərək...

– Baltaya gəldikdə isə, – Hersoginya çığırdı, – qızın boynu vurulsun.

Alisa qorxa-qorxa aşpaza baxdı: görəsən o, deyilənə əməl etmək niyyətindədirmi? Aşpaz isə işgüzarlıqla şorbanı bulayırdı və sanki Hersoginyanın dediyini eşitmirdi. Alisa sözünün gerisini dedi:

– Heç bilmirəm, iyirmi dörd idi, yoxsa ki, on iki saat? Mən...

Hersoginya ucadan dedi:

– Ah, məni yorma! Mənim həmişə rəqəmlərdən zəhləm gərdi!

O, laylaya bənzər mahnı oxuya-oxuya yenə uşağı yırğaladı. Hersoginya hər bir sətirdən sonra uşağı var gücü ilə silkələyirdi.

Uşağı əzizləmə
İşdir çeçəsə əgər,
Ona kötək gərəkdir.
Yoxsa lap zəhlə tökər.

Xor (*Aşpaz və uşaq da qoşularaq*):

– U-u! U-u! U-u!

Hersoginya mahnının ikinci bəndinə keçəndə o ki var uşağı atıb-tutmağa başladı. Körpənin bağırtısından Alisa çətinliklə sözləri seçə bildi:

Kötəklədim uşağı,
Yaman çeçəyir, yaman!
İstiot iyləmək ki,
Edilməyib qadağan.

Xor:

– U-u! U-u! U-u!

– İstəyirsənsə bir az ona dayəlik elə! – Hersoginya bu sözləri deyərək uşağı Alisanın üstə tulladı. – Mən Kraliça ilə kroket oyununa hazırlaşmalıyam.

O, tələsik otaqdan çıxdı. Aşpaz dalınca tavanı atdısa da dəymədi.

Alisa çətinliklə uşağı saxlayırdı, çünki bu, ayaqlarını və əllərini hər tərəfə atan qərribə quruluşlu balaca canlı idi. “Lap dəniz ulduzudur”, – Alisa düşündü. Alisa onu tutduğu zaman zavallı balaca canlı, buxar maşını kimi pıqqıldayırdı, gah ikiqat olur, gah

düzəlirdi. Belə ki, ilk dəqiqələrdə onu saxlamaq üçün Alisa var gücünü sərf etmişdi.

Qız, öz dayəlik üsulunu tapan kimi (bunun üçün uşağı burub düyün etməli, sonra sağ qulağını sol ayağına bərk-bərk sıxmalı) körpəni təmiz havaya çıxartdı.

“Əgər uşağı burda qoysam, – Alisa düşündü, – şübhəsiz onlar, bir-iki günə körpəni öldürərlər: bəs uşağı burda qoymaq necə, cinayət sayılmazmı?”. O bu sözləri bərkədən dedi və balaca cavab yerinə xoruldadı. (O, asqırmağını kəsmişdi).

Alisa dedi:

– Xoruldama! İstəyini xorultu ilə bildirmək ədəbsiz hərəkətdir.

Körpə bir də xoruldayanda nə baş verdiyini bilmək üçün Alisa narahatçılıqla onun üzünə baxdı. Şübhəsiz, bu son dərəcə findıqburun uşaq olduğu üçün donuza oxşayırdı. Gözləri də uşaq gözlərinə nisbətən çox xırda idi. Ümumiyyətlə, onun bütün zahiri görünüşü Alisanın xoşuna gəlmədi.

“Bəlkə o ancaq hıçqırır?” – düşündü və balacanın gözündə göz yaşlarının olub-olmadığını bilmək üçün onun gözlərinə baxdı.

Yox, göz yaşları yox idi.

Alisa ciddiyyətlə dedi:

– Əzizim, əgər sən çəşqa olmaq istəyirsənsə, biz ayrılıraq. İndi isə özün bil!

Yazıq balaca canlı yenə hıçqırdı (və ya xoruldadı! Məhz nə etdiyini qət etmək mümkün deyildi), onlar bir qədər dinməzcə getdilər.

“Bu canlıni evimizə gətirsəm, onunla nə edəcəyəm...” – Alisa bu haqda düşünmüşdü ki, birdən balaca yenə elə bərk xoruldadı ki, qız təşvişlə onun üzünə baxdı. İndi heç bir şübhə qalmamışdı: o yan-bu yanı yox idi, bu, çəşqa idi. Alisa qərara gəldi ki, onu evə aparmaq axmaqlıqdır. O, balaca canlıni yerə qoydu. Balaca o saatca meşəyə tərəf qaçdı. Alisa fərəhlə onun arxasınca baxdı:

“O beləcə böyüseydi, – Alisa düşündü, – çox eybəcər uşaq olardı. İndi isə mənəcə o çox yaraşlıq bir çəşqadır!” Qız, yaxşı çəşqa ola biləcək bütün tanış uşaqları yada saldı. Ürəyindən keçdi ki, “çevrilmənin yolunu bilsəydim...”

Birdən diksindi: bir neçə addımlıqda budaqda Çeşir Məstanı gördü.

Alisanı görən pişik gülümsədi. “Gözümə mehriban görünür...” – Alisa düşündü. Amma Məstanın çox uzun dırnaqları, çoxlu iri dişləri vardı. Ona görə qız qərara gəldi ki, Məstanla hörmətlə danışsın.

– Çeşir Məstanı, – o, qorxa-qorxa sözə başladı, çünki Məstanın bu addan xoşu gəlib-gəlməyəcəyinə əmin deyildi. Lakin Məstan gülümsədi. – Hələ ki xoşuna gəlir. – Və davam etdi. – Lütfən deyə bilərsinizmi, mən burdan necə çıxıb gedə bilərəm?

– O asılıdır hara getməyindən, – deyə Məstan cavab verdi.

Alisa dedi:

– Məhz hara gedəcəyimin mənim üçün fərqi yoxdur...

– Elə isə hansı yolla gedəcəyinin də mənası yoxdur, – deyə Məstan etiraz etdi.

Alisa aydınlaşdırmaq niyyəti ilə əlavə etdi:

– Gec-tez hər halda bir yerə çıxaram.

Məstan dedi:

– Əgər sən burdan lazımcınca uzaqlaşsan, yəqin ki, elə o cür də olacaq.

Alisa hiss etdi ki, buna etiraz etmək olmaz və başqa bir sual verdi:

– Bu ətrafda kim yaşayır görəsən?

– Bu tərəfdə, – deyə Məstan sağ pəncəsini havada yellədi, – Şlyapaçı yaşayır, bu tərəfdə isə, – o biri pəncəsini yellədi, Mart Dovşanı. Onları görmək istəyirsənsə, bəri başdan deyim ki, ikisi də dəlidir.

Alisa dedi:

– Axı mən dəlilərin arasında gəzib-dolanmaq istəmirəm.

– Ah, sənın heç bir çarən qalmayıb, – Məstan dedi. – Burda biz hamımız: mən də, sən də dəliyik.

– Siz nə bilirsiniz ki, mən dəliyəm? – deyə Alisa soruşdu.

– Sözsüz ki, sən dəlisən, – pişik cavab verdi, – yoxsa bura düşməzdin.

Alisa bu dəlillə razı olmasa da, sözüne davam etdi:

- Bəs özünüzün dəli olmağınızı nədən bilirsiniz?
- Əvvəla, itdən başlayaq, it dəli deyil, razısanmı?
- Fərz edək ki, dəli deyil, – Alisa cavab verdi.

Pişik dedi:

– Elə isə davam edək. İt hirsli olanda donquldandır, razı olanda quyruğunu bulayır. Mən isə razı olanda donquldanıram. Hirsli olanda quyruğumu bulayıram. Ona görə mən dəliyəm.

- Mən bunu donquldama yox, mırıldama adlandırırım.

Məstan dedi:

– İstədiyini kimi adlandır. Sən bu gün Kraliça ilə kroket oynayırsanmı?

– Məmnuniyyətlə, – deyər Alisa cavab verdi, – təəssüf ki, dəvət edilməmişəm.

- Orada görüşərik, – deyib Məstan yox oldu.

Alisa təəccüblənmədi, çünki burda baş verən qəribəliklərə daha vərdiş etmişdi. Qız Məstanın yox olduğu yerə baxırdı ki, o yenə qəfildən peyda oldu.

Məstan dedi:

– Hə, yeri gəlmişkən de görüm o uşaq nə oldu? Az qala unutmışdum.

– O dönüb çəşməyə oldu. – Alisa sakitcə cavab verdi. Sanki Məstan heç qeyb olmamışdı.

- Mən də elə o fikirdə idim! – deyib Məstan yenə yox oldu.

Məstanın bir də qayıdacağına ümid edən Alisa, bir az gözlədi. Lakin Məstan görünmürdü. Qız bir-iki dəqiqədən sonra deyildiyi kimi Mart Dovşanının yaşadığı səmtə getdi.

– Şlyapaçıları əvvəllər də görmüşəm, – qız düşündü, – ona görə Mart Dovşanını görmək daha maraqlıdır. İndi maydır, çox güman ki, o, dəli deyil – hər halda martdakı kimi dəli olmaz.

Qız bunu deyib tez yuxarı baxdı. Məstan yenə ağacın budağında idi.

Məstan soruşdu: – Sən “çəşmə” dedin, ya “çəşmə”?

– Mən çəşmə dedim. – Alisa cavab verdi. – Mən istəməzdim ki, siz belə tez qeyb olub, görünəsiniz: çünki bunu hər kəs görsə, başı gicəllənər.

Məstan dedi:

– Yaxşı.

İndi o, quyruğunun ucundan başlayaraq təbəssümünə qədər yavaş-yavaş əriyib yox olurdu. Özü də gözdən itdikdən sonra belə təbəssümü xeyli vaxt qalırdı.

“Mən təbəssümsüz Məstan görmüşəm, – Alisa düşündü – amma Məstansız təbəssüm – yox! Mən ömrümdə belə qəribə şey görməmişəm”.

Qız bir az getmişdi ki, Mart Dovşanının evi göründü. Alisa qərara gəldi ki, bu ev mütləq Dovşanın olar, çünki bacalar dovşan qulaqlarını xatırladırdı, damı isə xəzlə örtülmüşdü.

Ev elə böyük idi ki, qız, sol əlindəki göbələkdən bir az dışlandı, boyu iki futa çatdı və bundan sonra yaxınlaşmağa cürət etdi. Hətta yenə də o, evə tərəf açıq-aşkar qorxa-qorxa gedirdi və düşünürdü:

– Fərz edək ki, Mart Dovşanı dəlidir. İndi mən onun əvəzinə Şlyapaçı ilə daha çox görüşmək istərdim.

VII fəsil

AĞILSIZ ÇAY MƏRASİMİ

Evin qarşısında, ağacın altında Mart Dovşanı və Şlyapaçı masa arxasında oturub çay içirdilər. Onların arasında oturan Fındıqçı Yuxucul bərk yuxuya getmişdi. Mart Dovşanı və Şlyapaçı ona dirsəklənib söhbət edirdilər.

Alisa düşündü: “Yuxuculun yeri çox narahatdır. Yaxşı ki, o yatıb və bunu hiss etmir”.

Masanın iri olmasına baxmayaraq, üçü də bir küncə sıxılmışdı.

Onlar Alisanı görcək qışqırdılar:

– Yer yoxdur! Yer yoxdur!

– Burda nə qədər istəsən yer var! – Alisa dedi və narazı halda masanın o başındakı böyük kreslodə əyləşdi.

Mart Dovşanı təklif etdi:

– Çaxır istəyirsiniz?

Alisa masaya baxdı, ancaq çaydan başqa heç nə görmədi.

– Mən çaxır-zad görmürəm, – dedi.

Mart Dovşanı dedi:

– Burda heç çaxır yoxdur.

– Elə isə mənə çaxır təklif etmək hörmətsizlikdir! – deyə

Alisa etiraz etdi.

Mart Dovşanı dedi:

– Eyni zamanda dəvət olunmamış keçib əyləşmək də hörmətsizlikdir.

Alisa dedi:

– Mən bilmirdim ki, bu masaya ancaq sizindir. Süfrə çox-adamlıq açılıb.

Bir müddət diqqətlə Alisanı gözdən keçirən Şlyapaçının ilk dediyi söz bu oldu.

– Sən saçını vurdurmalısan.

– Siz mənəim şəxsi işlərimə qarışmayın, – deyə Alisa sərt cavab verdi, – bu ədəbsizlikdir!

Bu töhməti eşidən Şlyapaçının gözləri bərəldi. Ancaq yenə soruşdu:

– Qarğa ilə yazı masasının nə oxşarlığı ola bilər? – “Mən şadam ki, onlar tapmacaya keçdilər”.

O bərkdən əlavə edərək dedi:

– Əminəm ki, bu tapmacanı tapa bilərəm.

Mart Dovşanı soruşdu:

– Güman edirsən ki, tapa bilərsən?

Alisa dedi:

– Elədir ki, var.

– Onda söylə görək nə fikirdəsən, – deyə Mart Dovşanı təklif etdi.

– Mən elə də edirəm. – Alisa tələsik cavab verdi. – Düşündüyümü deyirəm. Hər halda... Hər halda mən nə dediyimi düşünürəm – bu da ki, eyni şeydir.

– Heç də eyni şey deyil. – Şlyapaçı etiraz etdi. – Buna əsasən deyə bilərsənmi “Mən yediyimi görürəm” və ya “Mən gördüyümü yeyirəm”in də mənası eynidir.

– Buna əsasən demək olarmı ki, – Mart Dovşanı əlavə etdi – “İstədiklərimin hamısı özümdədir” və ya “Özümdəkilərin hamısını istəyirəm”in mənası eynidir.

– Hələ bəlkə bir deyəsən ki, – görünür, yuxuda söhbət edən Yuxucul əlavə etdi. – “Mən yatanda nəfəs alıram” və ya “Mən nəfəs alanda yatıram”ın da mənası eynidir.

Şlyapaçı dedi:

– Sənin üçün elə bunlar da eyni şeydir!

Bundan sonra söhbət kəsildi və onlar bir dəqiqə səssiz oldular. Alisa bu müddətdə qarğalar və yazı masaları barədə bildiklərini yada salmağa çalışdı, lakin çox az şey xatırlaya bildi.

Sükutu birinci Şlyapaçı pozdu.

Üzünü Alisaya tutaraq soruşdu:

– Bu gün ayın neçəsidir?

O, cibindən saati çıxartdı, narahatlıqla gözdən keçirdi, tez-tez silkələyib qulaq asdı:

Alisa bir az fikirləşib dedi:

– Ayın dördüdür.

– İki gün geri qalıb! – Şlyapaçı ah çəkdi. O, hirsə Mart Dovşanına baxdı və əlavə etdi. – Sənə demişdim ki, kərə yağı ilə mexanizmini yağlama.

– O, əla yağ idi. – Mart Dovşanı günahkarcasına cavab verdi.

– Elədir, lakin yağla birgə çörək qırıntıları da içəri dolub! – deyə Şlyapaçı mızıldadı. – Sən mexanizmi çörək bıçağı ilə yağlamamalı idin.

Mart Dovşanı saati götürüb qaşqabaqla ona baxdı. Sonra çay fincanına salıb yenə baxdı. Lakin o, yeni bir şey fikirləşmədi və təkrar etdi.

– Əla yağ idi.

Alisa maraqla Mart Dovşanın çiyini üstəndən saata baxırdı.

– Nə məzəli saatdır, – deyə qız təəccübləndi. – Ayın günlərini göstərir, saati isə göstərmir.

– Niyə? – Şlyapaçı mırıldandı. – Məgər sənin saatin ili göstərir?

– Əlbəttə, yox! – Alisa hazırcavablıqla dedi. – Çünki onlar həmişə eyni ili göstərir.

Şlyapaçı dedi:

– Bax, mənimki də o cürdür.

Alisa pərt olmuşdu: çünki Şlyapaçının sözləri ingiliscə deyil-diyinə baxmayaraq mənasız idi.

Alisa bacardıqca nəzakətlə dedi:

– Mən sizi başa düşmürəm.

– Yuxucul yenə yatıb. – Şlyapaçı dedi və isti çaydan bir az onun burnuna tökdü.

Yuxucul səbirsizliklə başını yellədi və gözlərini açmadan dedi:

– Əlbəttə, elə mən özüm də onu demək istəyirdim.

Şlyapaçı yenə üzünü Alisaya tutaraq soruşdu:

– Tapmacanı tapdın?

Alisa dedi:

– Yox, təslim oluram. Bəs cavabı nədir?

Şlyapaçı dedi:

– Heç özüm də bilmirəm.

Mart Dovşanı dedi:

– Mən də bilmirəm.

– Zənnimcə, siz vaxtınızı daha səmərəli keçirə bilərdiniz, – deyə Alisa dilləndi. – Cavabsız tapmacalar deməklə siz vaxtınızı hədəf yerə itirirsiniz.

Şlyapaçı dedi:

– Sən əgər vaxta mənim qədər bələd olsaydın, deməzdin ki, o hədəf yerə itir. Vaxt özgə şeydir.

Alisa dedi:

– Başa düşmürəm, siz nə demək istəyirsiniz.

– Axı hardan başa düşəsən! – deyə Şlyapaçı etiraz etdi və kinayə ilə başını buladı. – Mən belə güman edirəm ki, sən ömründə bir dəfə də Vaxt ilə danışmamısan!

– Bəlkə də danışmamışam. – Alisa ehtiyatla cavab verdi. – Lakin musiqi dərslərini öyrənəndə, mən vaxtı deyə-deyə hesablayırdım.

Şlyapaçı dedi:

– Hə! Onda hər şey aydındır. Onu bifşteks kimi döyəndə zəhləsi gedir. Əgər Vaxt ilə aran saz olsaydı, əqrəbi istədiyən saatın üstə çəkərdin. Fərz edək ki, indi səhər saat doqquzdur – məktəbdə dərslərin başlanan vaxtıdır. Vaxta işarə etməklə bir göz qırpımında, o, əqrəbi lazım olan yerə çəkəcək! İkinin yarısı – nahar vaxtıdır!

– Mən də elə bunu istəyirəm, – Mart Dovşanı pıçıldadı.

– Əlbəttə, qiyamətdir. – Alisa fikirli-fikirli dedi: – lakin onda... bilirsinizmi, mən hələ acmazdım.

– Əvvəlcə elə hiss edərdin, – Şlyapaçı etiraz etdi, – lakin sən əqrəbləri istədiyən qədər ikinin yarısında saxlaya bilərdin.

– Bəlkə siz də bu üsuldan istifadə edirsiniz? – deyə Alisa soruşdu.

Şlyapaçı kədərlə başını buladı:

– Mən, yox! – deyə cavab verdi. – Keçən mart ayında o, dəli-ləşən zaman bizim aramız dəymişdi, sən bu barədə bilirsən (çay qaşığı ilə Mart Dovşanına işarə etdi)... Bu hadisə Qırmızıtoxmaq Kraliçanın təşkil etdiyi böyük konsert zamanı baş vermişdi. Konsertdə mən belə oxuyurdum:

Dalğalan, dalğalan, sevindir məni,
Göydən Aya uça-uça sən...

Bəlkə sən, bu mahnını xatırlayırsan?

Alisa dedi:

– Buna bənzər bir şey eşitmişdim.

– Onun ardı-Şlyapaçı davam etdi, – belədir:

Mavi gecədə ucadan
Çay dolu fincan tək dalğalanırsan,
Dalğalan, dalğalan!..

Bu vaxt Yuxucul başını silkələyib yuxulu-yuxulu zümzümə etməyə başladı. “Dalğalan, dalğalan, dalğalan”. Bu zümzümə

elə uzun çəkdi ki, səsinə kəssin deyə yanındakılar onu çimdiklədilər.

Şlyapaçı dedi:

– Birinci beyti deyib qurtarmışdım ki, Kraliça yerindən sıçrayıb bağırdı: “O, vaxt öldürür! Baş kəsilsin!”

– Bu necə vəhşi amansızlıqdır! – deyə Alisa qışqırdı.

– O gündən başlayaraq, – Şlyapaçı kədərlə davam etdi, – Vaxt, mən deyəni etmək istəmir! İndi bizim saat həmişə altını göstərir.

Qəfildən Alisa belə bir fikrə gəldi:

– Bəlkə buna görə masaya çoxlu çay qab-qacağı düzülüb.

Şlyapaçı ah çəkərək dedi:

– Bəli, buna görə. Biz daima çay içirik, ona görə fürsət tapıb qabları yuya bilmirik.

Alisa soruşdu:

– Deməli, siz səhərdən axşamədək masanın dövrəsinə dolanırsınız?

– Elədir ki, var, – Şlyapaçı təsdiq etdi: – bizə təmiz qab-qacaq lazım olan kimi yerimizi dəyişirik.

Alisa ürəklənib soruşdu:

– Bəs yenə masanın başına qayıdanda necə?

Mart Dovşanı əsnəyə-əsnəyə dedi:

– Fərz edək ki, biz söhbəti dəyişdik. Bu danışqlar məni yordu. Təklif edirəm: cavan xanım bizə bir nağıl söyləsin.

Bu təklifdən azca qorxmuş Alisa etiraz edərək dedi:

– Çox təəssüf, lakin mən bir dənə də nağıl bilmirəm.

Şlyapaçı və Mart Dovşanı birgə qışqırdılar:

– Elə isə Yuxucul danışın! Ayl, Yuxucul! – İki tərəfdən onu çimdiklədilər.

Yuxucul yavaş-yavaş gözlərini açdı. Xırıltılı və zəif səslə dedi:

– Mən yatmamışam. Ay uşaqlar, sizin burda dediyiniz hər bir sözü eşidirəm.

– Bizə bir əhvalat danış! – Mart Dovşanı tələb etdi.

– Hə, zəhmət olmasa danışın! – deyə Alisa xahiş etdi.

– Özün də tez ol! – Şlyapaçı əlavə etdi. – Yoxsa başlamamış yenə yuxulayarsan.

– Çox qədim zamanlarda üç bacı var idi, – Yuxucul tələsik sözə başladı, – Elzi, Lessi, Tilli! Bacılar quyunun dibində yaşayırdılar.

– Bəs onlar orda nə yeyirdilər? – Yeməli və içməli hər şeyə dərin maraq göstərən Alisa soruşdu.

Yuxucul bir an fikirləşəndən sonra cavab verdi:

– Patka¹.

Alisa ehtiyatla dedi:

– Onlar patka yeyə bilməzdilər, çünki xəstələnərdilər.

– Elə onlar xəstə idilər, – Yuxucul dedi, – bərk xəstə idilər.

Alisa bu cür qeyri-adi həyat tərzinin nəyə oxşamasını təsəvvür etməyə çalışdı. Lakin heyrətdən ancaq soruşa bildi.

– Axı nə üçün onlar quyunun dibində yaşayırdılar?

– Çaydan bir az çox tök, – Mart Dovşanı ciddiyyətlə Alisaya dedi.

– Əgər mən heç nə tökməmişəmsə, – Alisa incik halda cavab verdi, – necə bir az çox tökə bilərəm?

– Görünür, demək istəyirsən ki, az tökə bilmirsən, – Şlyapaçı etiraz etdi, – heç nədənsə çox tökmək daha asandır.

Alisa dedi:

– Sizdən soruşan yoxdur.

Şlyapaçı təntənəli şəkildə soruşdu:

– İndi bəs şəxsiyyətə toxunan kimdir?

Alisa nə cavab verəcəyini qətiyyənlə bilmirdi. Çətin vəziyyətdən çıxmaq üçün, özünə çay töküb, buterbrod düzəltdi. Sonra da üzünü Yuxucula tutdu və sualını təkrar etdi:

– Nə üçün onlar quyunun dibində yaşayırdılar?

Yuxucul yenə bir-iki dəqiqə fikirləşib dedi:

– Patka quyusu idi.

– Ola bilməz, – Alisa çox acıqla sözə başlamışdı ki, Şlyapaçı ilə Mart Dovşanı ona sus dedilər.

¹ Patka – tamamilə şəkərlənmiş nişasta.

Yuxucul isə incik halda dedi:

– Sən əgər nəzakətli ola bilmirsənsə, yaxşısı budur nağılı özün sona çatdır.

– Yox, xahiş edirəm, danışın, – Alisa yalvardı. – Daha sizin sözlünüzü kəsməyəcəyəm. Mən razıyam, yer üzündə bircə dənə o cür quyu ola bilərdi.

– “Bir dənə!” Bir dənə yox, saysız-hesabsız! – Yuxucul hid-dətlə desə də, nağılıni davam etməyə razı oldu. – Beləliklə də bu üç bacı... daşımağı öyrəndilər, bilirsiniz...

– Onlar nə daşıyırdılar? – Vədini tamam unutmuş Alisa soruşdu.

– Patka. – Yuxucul bu dəfə fikirləşməmiş cavab verdi.

– Mənə təmiz fincan lazımdır, – Şlyapaçı söhbəti kəsdi, – gəlin yerimizi dəyişək!

Bu sözlərlə o, yerini dəyişdi, ondan sonra da Yuxucul dəyişdi. Mart Dovşanı Yuxuculun yerində oturdu, Alisa isə çox könülsüz Mart Dovşanının yerini tutdu. Bu yer dəyişməkdən ancaq Şlyapaçı qazandı. Alisa isə əvvəlkindən də narahat idi. Çünki Mart Dovşanı süd qabını nəlbəkisinə aşırışdı.

Alisa bir də Yuxuculu hirsəndirmək istəmədi və ehtiyatla sözə başladı:

– Mən bir şeyi başa düşürəm: onlar patkanı hardan alırdılar? Şlyapaçı dedi:

– Sən suyu su quyusundan çıxarırsan, beləliklə, patkanı da patka quyusundan çıxarmalısan, bunu da bilmirsən, ay səfeh!

– Axı üç bacı quyuda idilər... quyunun içində. – Alisa son sözləri qulaqardına salıb, üzünü Yuxucula tutdu.

– Hə, üç bacı, – Yuxucul dedi. – Quyunun içində.

Yazıq Alisa bu cavabdan elə pərt oldu ki, bir müddət susub, Yuxuculun sözünü kəsmədi.

Yenə yuxulamağa başlayan Yuxucul, əsnəyib, gözlərini ovuşdura-ovuşdura davam etdi:

– Onlar şəkil çəkməyi öyrəndilər. Cürbəcür şəkillər çəkirdilər. “M” ilə başlanan nə vardısıa...

– Nə üçün “M” ilə? – deyə Alisa soruşdu.

Mart Dovşanı dedi:

– Nə üçün də yox?

Alisa dinmədi.

Bu zaman Yuxucul gözlərini yumub mürgüləməyə başladı. Lakin Şlyapaçı onu çimdiklədi və o, zəif səslə qışqıraraq ayıldı və yenə davam etdi.

– “M” ilə başlayan sözlər, misal üçün: məstan, moruq və cürbəcür şeylər... Bax, sən deyirsən “cürbəcür şeylər”. İndiyə qədər “cürbəcür şeylər”in şəkillərini görmüsən?

Alisa dedi:

– Əgər məndən soruşursunuzsa, fikrimə gəlmir ki...

– Elə isə səsini kəs, – deyə Şlyapaçı qışqırdı.

Belə kobudluğa Alisa tab gətirə bilməzdi. O, nifrətlə ayağa qalxdı və yola düzəldi. Yuxucul o saat yuxuladı. Geri çağırılmağına hələ də ümid edən Alisa, bir-iki dəfə dala baxdısa da, masa arxasında oturanların heç biri Alisanın gedişinə zərrə qədər də fikir vermədilər. Axırınıcı dəfə o gördü ki, Şlyapaçı və Mart Dovşanı Yuxuculu çaynikin içinə salmağa çalışırlar. Meşədən keçən Alisa dedi:

– Hər halda mən bura heç vaxt qayıtmayacağam! Mən hələ ömrümdə bu cür mənasız çay mərasimi görməmişəm!

O, sözünü qurtarmamışdı ki, ağacların birində içəri açılan qapı gördü.

“Çox qəribədir! – Alisa düşündü. – Bu gün hər şey qəribədir. Mən hesab edirəm ki, ora girə bilərəm”. Girdi də.

Qız yenə uzun zaldakı kiçik şüşə masanın yanında idi.

– İndi isə mən, vaxtdan səmərəli istifadə edəcəm, – öz-özünə dedi və açarı götürüb, bağçaya gedən qapını açdı.

Sonra göbələkdən gəmirməyə başladı. Boyu bir fut olana qədər gəmirirdi. (Cibində bir tikə göbələk qalmışdı.) Sonra dar keçidlə aşağı endi, sonra da... nəhayət al-əlvan çiçək ləkləri və sərin fəvvarələri olan gözəl bir bağçaya düşdü.

VIII fəsil

KRALİÇANIN KROKET MEYDANÇASI

Bağçanın girəcəyində böyük qızılgül kolu bitmişdi. Üstündə ağ güllər açmışdı. Lakin yanında durmuş üç bağban işgüzarlıqla gülləri qırmızı rəngə boyayırdılar. Bu, Alisaya çox qəribə gəldi və qız yaxınlaşdı ki, onların işini yaxşı görsün. Alisa təzəcə yanaşmışdı ki, onlardan birinin səsini eşitdi:

– Asta ol, ay Beşlik! Rəngi üstümə sıçratma!

– Mənim təqsirim yoxdur! – Beşlik acıqla mızıldandı.
– Yeddilik dirsəyimi itələdi.

Yeddilik ona baxıb cavab verdi:

– Doğrudur, Beşlik! Təqsir həmişə başqasında olur!

Beşlik dedi:

– Sən isə, yaxşısı budur, səsini kəs. Mən elə dünən eşitmişəm, Kraliça sənin başını vurdurmaq istəyir.

Birinci danışan soruşdu:

– Nə üçün?

Yeddilik dedi:

– Sənə qalmayıb, ay İkilik!

– Yox, onun işidir! – Beşlik etiraz etdi. – Mən də ona deyəcəyəm: çünki sən, soğan əvəzinə, aşpaza lalə soğanları gətirmişdin.

Yeddilik rəngsaz fırçasını yerə tulladı və sözə başladı:

– Yox, bu boyda haqsızlıq... – birdən o, Alisanı gördü və o dəqiqə susdu.

Yanıdakılar da çöndü. Hamı Alisaya baş əydi.

Alisa çəkinə-çəkinə dedi:

– Mənə deyə bilərsinizmi nə üçün siz bu qızılgülləri rəngləyirsiniz?

Beşlik və Yeddilik heç nə cavab vermədilər, ancaq İkiliyə baxdılar.

İkilik boğuc səsle sözə başladı:

– Bilirsinizmi, miss, iş burasındadır ki, burada qırmızı qızılgül kolu bitməli idi, biz isə səhvən ağ qızılgül kolu əkməmişik və əgər

Kraliça bunu görsə, bizim hamımızın başı vurulacaq. Miss, ona görə biz var gücümüzlə çalışırıq ki, o gəlməmiş...

Bu zaman nigrançılıqla yola baxan Beşlik qışqırdı:

– Kraliça! Kraliça!

Üç bağban bir anda üzüqoylu yerə yığıldılar. Çoxlu addım səsləri eşidildi və Kraliçanı görmək istəyən Alisa da geri döndü.

Əvvəlcə əllərində dəyənək tutmuş on əsgər, (əsgərlər də o üç bağban formasında idilər: onlar düzbucaqlı və yastı olub, künclərindən əl-ayaqları çıxırdı) sonra on saray əhli göründü. Başdan-ayağa brilyant içində olan saray əhli də əsgərlər kimi addımlayırdı. Onlardan sonra kral uşaqları gəlirdi: uşaqlar on nəfər idi. Əl-ələ vermiş qəşəng balalar da qoşa-qoşa gedir, sevinc-lə hoppanırdılar. Onların hamısı ürək nişanı ilə bəzənmişdilər. Sonra qonaqlar, əsas etibarilə Kral və Xanımlar göründü. Alisa qonaqların arasında Ağ Dovşanı tanıdı. O, əsəbi-əsəbi, susmaq bilmədən tez-tez danışırdı və hər nə deyirdisə gülürdü. Dovşan Alisanı görmədi və yanından keçib-getdi. Sonra Qırmızıtoxmaq Valet, moruq rəngli məxmər balışda kral tacını aparırdı. Bu özə-mətli nümayişi tamamlayan QIRMIZITOXMAQ KRAL VƏ KRALIÇA oldu.

Alisa bağbanlar kimi üzüqoylu yerə yığılmaq istəmirdi. Çünki təntənəli mərasimlər zamanı belə bir qaydanın mövcud olduğunu eşitməmişdi. “Bir də ki, əgər tamaşaçılar üzüqoylu yığılsaydı, – o düşündü, – nümayişlərin nə mənası olardı”. Buna görə qız yerindəcə durub gözlədi.

Nümayişçilər Alisaya yaxınlaşanda hamı dayandı və ona tamaşa etməyə başladı. Kraliça sərt səsle soruşdu:

– Bu kimdir?

Sual Qırmızıtoxmaq Valetə verilmişdi. Cavab yerinə o ancaq baş əyib gülümsündü.

– Axmaq! – deyərək Kraliça başını yelləyib, Alisadan soruşdu:

– Ay bala, sənin adın nədir?

– Əlahəzrətin qulluğuna ərz olsun ki, mənim adım Alisadır,

– deyərək Alisa hörmətlə cavab verdi və o saat düşündü: “Mən on-

lardan niyə qorxum ki? Axı, bir də ki, onlar ancaq və ancaq bir dəst oyun kartıdır!”.

Kraliça qızılgülün ətrafında yerə sərələnməmiş bağbanları göstərərək soruşdu:

– Bəs onlar kimdir?

Onlar üzüqoylu uzanmışdılar və arxalarındakı naxışlar eynilə qalan kartlara bənzəyirdi. Buna görə Kraliça onların bağban, əsgər, saray əhli və öz balaları olduğunu tanıya bilməzdi.

Öz cəsarətinə təəccüblənmiş Alisa dedi:

– Mən nə bilim? Bu mənim işim deyil.

Qəzəbindən qıpqırmızı qızarmış Kraliça bir anlığa ona baxdı və vəhşi heyvan kimi ciyildədi:

– VURUN! Onun başını vurun!

– Boş sözdür! – Alisa bərkdən, qətiyyətlə dedi və Kraliça susdu.

Əlini Kraliçanın əli üstə qoymuş Kral qorxa-qorxa dedi:

– Mənim əzizim, axı o, lap uşaqdır!

Kraliça qəzəblə ondan üz döndərdi və Valetə əmr etdi:

– Onları arxası üstə çevir!

Valet ayağı ilə çox ehtiyatla onları arxası üstə çevirdi. Kraliça qulaqbatırıcı səslə qışqırdı:

– Ayağa qalxın!

Üç bağban bir andaca ayağa qalxıb Krala, Kraliçaya, kral uşaqlarına və ümumiyyətlə hamıya baş əyməyə başladılar.

– Bəsdir! – Kraliça acıqlandı. – Zəhlə tökməyin.

Sonra üzünü qızılgül koluna tərəf tutdu və davam etdi:

– Siz burda nə edirdiniz?

– Əlahəzrətin qulluğuna ərz olsun, – İkilik çox acizanə halda dedi və dizləri üstə endi, – biz işləyirdik...

– Görürəm! – Qızılgülləri gözdən keçirən Kraliça dedi:

– Vurun onların başını!

Mərasim yoluna davam etdi və bağbanları cəzalandırmaq üçün geridə ancaq üç əsgər qaldı. Bədbəxt bağbanlar Alisadan kömək istədilər.

– Siz cəzalanmayacaqsınız! – deyə Alisa onları yaxındakı böyük gül dibçəyində gizlətdi.

Əsgərlər bir-iki dəqiqə ətrafı dolanıb axtardılar, onları tapmadılar, sonra sakitcə gedənlərin dalınca addımladılar.

– Başları vuruldu? – deyə Kraliça qışqırdı.

Əsgərlər bağurdılar:

– Əlahəzrətin qulluğuna ərz olsun ki, bağbanların başları bədənlərindən üzüldü.

– Yaxşı oldu! – Kraliça qışqırdı. – Bəlkə kroket oynayaq?

Susmuş əsgərlər Alisaya baxırdılar, çünki sual ona aid idi.

– Oynayaq! – deyə Alisa səsləndi.

– Onda getdik! – Kraliça bağırdı.

Bundan sonra nə olacağına maraq edən Alisa nümayişə qoşuldu.

– Bu... Bu gün qiyamət gündür! – Qız böyründə səs eşitdi: Ağ Dovşan təşvişlə baxa-baxa onun yanı ilə gedirdi.

– Əla gündür. – Alisa dedi. – Bəs Hersoginya hanı?

– S-s-sus! – Dovşan tələsik, boğuc səslə dedi. O qorxa-qorxa dala baxdı, sonra barmaqları üstə qalxıb dodağını qızın qulağına yapışdırdı və pıçıldadı: – O, ölümə məhkum edilib!

– Zəhmət olmasa, deyin görüm nə üçün? – deyə Alisa rica etdi.

– Siz “təəssüf olsun” dediniz? – Dovşan təkrarən soruşdu:

– Yox, mən elə demədim, – Alisa etiraz etdi. – Heç təəssüflənmək barəsində də düşünmədim. Mən “nə üçün?” – soruşdum.

Dovşan:

– O, Kraliçanı şillələyib, – dedi.

Alisa özünü saxlaya bilmədi, pıçıldadı.

– Amandır, dinmə! – Dovşan qorxa-qorxa pıçıldadı. – Kraliça eşidər! Bilirsənmi, o gecikmişdi. Kraliça da demişdi ki...

– Hər kəs öz yerinə! – Kraliça gur səslə qışqırdı və ətrafdakılar bir-birinin üstündən kölləmayallaq aşaraq o yan-bu yana qaçmağa başladılar.

Lakin bir-iki dəqiqədən sonra qonaqlar yerbəyer oldular və oyun başlandı.

Alisa ömründə kroket oyunu üçün belə qəribə meydança görməmişdi. Meydança başdan-başa ləklənmiş və şırımlanmışdı. Şarları – canlı kirpilər, çəkicləri – canlı durnalar əvəz edirdi. İkiqat əyilib, başını və əllərini yerə dirəmiş əsgərlər isə kroket qapıları idi.

Alisa durna vasitəsi ilə oynamaqda çətinlik çəkirdi. Qız çox rahatca durnanın bədənini qolu altında gizlətdi. Ayaqlarını da aşağı salladı. Lakin qız hər dəfə durnanın boynunu sərrastca düzəldib, başı ilə kirpini vurmaq istəyəndə durna mütləq boynunu tezəcə halqalayır və qızın gözlərinə elə təəccüblə baxırdı ki, qız pıqqıldamağa başlayırdı. Alisa onun başını aşağı əyib, təzədən oyuna başlamaq istəyəndə peşmançılıqla görürdü ki, kirpi dönüb qaçmaq istəyir. Bundan başqa kirpini hara “vurmaq” istəyirdisə, hər yan ləklər və şırımlar idi. İkiqat əyilmiş əsgərlər isə ara vermədən düzəlirdilər və meydançanın başqa tərəfinə keçirdilər.

Alisa bu nəticəyə gəldi ki, kroket olduqca çətin oyundur.

Oyun iştirakçıları növbə gözləmədən oynayırdılar, elə hey savaşırdılar, kirpilərə görə əlbəyaxa olurdular. Tezliklə Kraliça əsəbiləşdi. O, meydançada sürətlə qaçaraq, hər dəqiqə qışqırırdı:

– Bunun başı vurulsun!

Yaxud:

– Onun başı vurulsun!

Alisanın narahatçılığı artırdı: əlbəttə, o hələ Kraliça ilə toqquşmayıb, lakin qız bu toqquşmanı hər an gözləyirdi. “Bəs onda, – qız düşünürdü, – mən nə edəcəm? Burda yaman baş vurmağı xoşlayırlar; necə olub ki, hələ bu qədəri sağ qalıb!”

Alisa çıxış yolu axtarıb tapmaq üçün ətrafı gözdən keçirir və burdan necə sivişib qaçmaq barədə düşünürdü. Birdən havada qəribə bir şəkil gördü; əvvəlcə qız təəccübləndi, lakin bir-iki dəqiqə diqqətlə baxdıqdan sonra Alisa bu təbəssümün kimə məxsus olduğunu anladı və düşündü:

– O, Çəşir Məstanıdır! Hə, söhbət etməyə bir kəs tapıldı!

Dodaqları görünüb, danışa bilən kimi Məstan soruşdu:

– Necəsən?

Alisa Məstanın gözləri görünənə qədər gözlədi, sonra başını buladı, düşündü ki: “hələ ki qulaqları, heç olmasa qulağının biri görünməyincəyə qədər onunla danışmağın mənası yoxdur”.

Bir dəqiqə keçdi, Məstanın başı bütövlüklə göründü. Alisa durnanı yerə qoydu və bu qərribə kroket oyunu barədə danışdı. Qız sevinirdi ki, heç olmasa onu dinləyən var. Yəqin Məstan qərara gəldi ki, indi o, lazımı qədər görünür və daha bədənini aşkara çıxartmadı.

– Mən belə hesab edirəm ki, onlar kroket oyununda qaydaya çox da riayət etmirlər, – deyə Alisa yanıqlı səslə sözə başladı və özləri də elə dəhşətlə savaşırlar ki, bir-birini eşitmirlər. Deyəsən onların, heç bir qayda-qanunu yoxdur, olsa da heç kim ona riayət etmir. Siz təsəvvür edə bilməzsiniz ki, bütün əşyalar canlı olanda adam necə çaşır. Misal üçün indi mən “keçməli” olduğum qapı birdən-birə meydançanın o biri başına çəkilir. Hazır-laşib Kraliçanın “şar”ını vurmaq istərkən, “şar” mənim yanaşdığımı görcək qaçır.

– Kraliça necə, xoşuna gəlirmi? – deyə Məstan astaca soruşdu: Alisa dedi:

– Xoşuma gəlmir. O elə... – Bu zaman qız, Kraliçanın arxada durub, gizlicə söhbətə qulaq asdığını gördü və sözünə davam etdi: – Qələbəyə az qalıb, oyunun davamına vaxt sərf etməyə dəyməz.

Kraliça gülümsədi və keçib getdi.

– Sən kimnən söhbət edirsən? – deyə Kral Alisaya yanaşib soruşdu və birdən Məstanın başını gördü:

– O mənim dostum – Çəşir Məstanıdır, – deyə Alisa cavab verdi. – İcazə verin onu Sizə təqdim edim!

– Onun sir-sifəti mənim xoşuma gəlmir! – deyə Kral etiraz etdi. – Əgər istəsən, mən ona layiqincə hörmət edə bilərəm: əlimi öpməyə icazə verirəm.

Məstan dedi:

– Mən isə qətiyyənlə əlinizi öpmək istəmirəm.

– Ədəbsiz olma, – Kral dedi, – mənə də elə baxma.

Kral bu sözləri deyə-deyə Alisanın arxasında gizləndi.

– Məstan Krala baxa bilər, – deyə Alisa etiraz etdi. – Mən bu barədə bir kitabda oxumuşam, amma məhz hansı kitab olduğu indi yadıma düşmür.

– Hər halda o qovulmalıdır! – Kral qətiyyətlə dedi və bu zaman yanından keçən Kraliçanı çağırdı. – Mənim əzizim! Mən istəyirəm ki, sən bu Məstani bu dəqiqə yox edəsən!

Kraliça ağır və yüngül – bütün çətinlikləri aradan qaldırmaq üçün bircə üsul bilirdi.

– Bu saatca başı vurulsun!

– Cəlladı çağırmağa özüm gedəcəm! – Kral tələsik getdi.

Alisa qayıdıb oyunun ardına baxmaq istəyirdi ki, birdən qəzəbdən Kraliçanın ciyiltisini eşitdi. Alisa, növbələrinə gecikmiş üç oyunçuya ölüm hökmü verildiyini eşitmişdi. Ümumiyyətlə, meydançada baş verən hadisələr qızın xoşuna gəlmirdi. Çünki oyun elə qarmaqarışlıq idi ki, qız öz növbəsini itirmişdi. Buna baxmayaraq qız kirpisini axtarmağa getdi.

Onun kirpisi başqa bir kirpi ilə dalaşdı. Bir kirpi ilə o biri kirpini vurmaq, Alisaya çox qəribə göründü. Bircə çətinlik burasında idi ki, onun durnası meydançanın o biri başına keçib var qüvvəsi ilə ağaca qonmağa can atırdı.

O, durnanı tutub geri gətirdiyi zaman kirpilər yox olmuşdular. “Amma bunun heç mənası yoxdur, – Alisa düşündü, – çünki bütün qapılar meydançanın bu tərəfindədir”. Qız, durna bir daha qaça bilməsin deyə onu qoltuğunda gizlətdi və dostu ilə söhbəti davam etdirmək üçün tələsik geri döndü.

Alisa qayıdıb Çəşir Məstanının ətrafında bir yığın adam gördükdə təəccübləndi. Burda cəllad, Kral və Kraliça arasında mübahisə gedirdi. Onlar üçü də birdən danışdılar. Ətrafındakıların isə ağızları sanki mumlanmışdı. Yaman narazı idilər.

Alisa yanaşan kimi üçü də qıza müraciət edib, mübahisəli sualın həllində kömək istədilər və dəlillərini təkrarladılar. Hamı bir vaxtda danışdıqlarına görə o, söhbətin nə barədə getdiyini çətinliklə başa düşdü.

Cəllad sübut edirdi ki, o, baş vura bilməz; keçmişdə heç vaxt bu cür iş görməyib və bu yaşında belə bir şeyi öyrənmək də istəmir.

Kralın dəlili qısa idi, başı olan hər bir kəsin boynu vurula bilər. Buna görə boş-boş danışmaq lazım deyil.

Kraliçanın dəlili bu idi ki, əgər bir göz qırpımında əmr yerinə yetirilməsə, o, burada olanların hamısını bir nəfər kimi edam edəcək. (Bütün dəstənin də qəmgin olmasına və qorxmasına səbəb məhz bu son sözlər idi).

Alisa da düşünüb, inandırıcı bir şey tapa bilmədi. Ancaq belə dedi:

– Məstan Hersoginyanıdır. Yaxşı olar ki, siz bu barədə ona da müraciət edəsiniz.

Kraliça cəllada dedi:

– O, zindandadır. Cəld bura gətirin!

Cəllad yel kimi götürüldü.

O, qaçan dəqiqədən Məstan, yavaş-yavaş aradan çıxmağa çalışdı və cəllad Hersoginya ilə birgə qayıtdıqda o, tamamilə gözdən itdi. Kral və cəllad dəli kimi kroket meydançasında vurnuxub onu axtarırdılar, qaçan camaat isə yenə oyuna girişdi.

IX fəsil

SAXTA ÇANAQLI BAĞA – MOK-TARTLIN HEKAYƏTİ

Əziz qarıcığım, təsəvvür edə bilərsənmi səni bir də gördüyümə necə şadam! – Hersoginya ucadan deyib, mehribanca Alisanın qoluna girdi və onlar bir yerdə getdilər.

Alisa onun yaxşı əhvali-ruhiyyədə olduğunu görəndə sevinirdi və düşündü ki, mətbəxdə gördükləri zaman Hersoginyanın qəzəbli olmasının səbəbi ancaq istiot imiş, “Mən Hersoginya olanda, – öz-özünə (inamsız dedi), – istiotu mətbəxə yaxın qoymayacağam. Şorba istioticsuz da yaxşıdır... Görünür, adamı əsəbi edən bu istiotdur, – dediyindən razı qalıb, davam etdi, – sirkə isə adamın ovqatını təlx edir, çobanyastığı qaşqabaqlı edir, amma ...arpa şəkəri və buna bənzər şeylər, uşaqlara incəlik verir... Mən

istərdim ki, bütün adamlar bunu başa düşəydilər: o zaman heç kəs şirniyyat almaqda xəsislik etməz...”

Qız Hersoginyanı tamam unutmuşdu, qulağının dibində onun səsini eşitdikdə diksindi.

– Əzizim, sən nə isə düşünürsən və heç söhbət etmirsən! Mən indicə deyə bilmərəm ki, bundan nə nəticə çıxartmaq olar, lakin bir az düşünüb deyərəm...

Alisa ürəklənib dedi:

– Bəlkə də burda heç bir nəticə yoxdur.

– Yox, yox, əzizim! Hər şeyin nəticəsi var, onu ancaq tapmaq lazımdır. – Bunu deyərək o, bərk-bərk Alisanın böyrünə sıxıldı.

Belə yaxınlıq Alisanın heç xoşuna gəlmədi: birinci, ona görə ki, Hersoginya çox çirkin idi, ikinci isə, o, çənəsini Alisanın çiy-ninə sıxmışdı. Hersoginyanın çənəsi isə narahat və iti idi. Lakin Alisa kobudluq eləmədi. Zorla da olsa, tab gətirirdi.

Alisa söhbəti bir qədər davam etdirmək üçün dedi:

– İndi oyun əvvəlkindən yaxşı gedir.

– Elədir, – deyə Hersoginya cavab verdi, – burdan da belə bir nəticə çıxır: “Ah məhəbbət! Məhəbbət! Yer kürəsini fırlanmağa məcbur edən odur!”

– Bəziləri söyləyir ki, – deyə Alisa pıçıldadı, – buna səbəb, hər kəsin öz işi ilə məşğul olmasıdır.

Hersoginya balaca, iti çənəsini Alisanın çiy-ninə daha bərk batıraraq dedi:

– Əlbəttə! Sən də mən deyəni deyirsən... Burdan da belə bir nəticə çıxır: “Mənanın qeydinə qal, səslər isə özləri öz qeydlərinə qalar”.

“O necə də hər şeydən nəticə çıxarmağı sevir!” – Alisa düşündü.

Hersoginya bir qədər susduqdan sonra soruşdu:

– Cürət edib deyə bilərəm ki, sənin belini qucaqlamadığım üçün təəccüblənirsən? Çünki sənin durnan məni şübhəyə salır. Yoxlaya bilərəmmi?

Hər cür sınağın keçirilməsini istəməyən Alisa dedi:

– O, dişləyə bilər.

Hersoginya dedi:

– Tamamilə doğrudur! Durna ilə xardal hər ikisi adamı dişləyir, deməli, burdan belə bir nəticə çıxır: “Bütün quşların qanadı var, quşdur bütün qanadlılar”.

Alisa etiraz etdi:

– Axı xardal quş deyil.

Hersoginya dedi:

– Doğrudur, adətən elədir. Sən hər şeyi çox gözəl başa düşürsən!

– Məncə, mineraldır, – dəfə Alisa əlavə etdi.

– Əlbəttə, elədir. – Alisanın hər bir sözü ilə razılaşan Hersoginya təsdiq etdi. – Xardal mədənləri bu ətrafdadır. Burdan belə nəticə çıxır ki: “Nə qədər mənə yaxındırsa, o qədər səndən uzaqdır”.

Hersoginyanın son sözlərini eşitməyən Alisa bərkdən dedi:

– Hə, bilirəm! O bitkidir. Bitkiyə oxşamır, amma bitkidir.

Hersoginya dedi:

– Tamamilə razıyam, burdan belə bir nəticə çıxır: “Zahirən necə görünürsənsə, elə də ol” və yaxud daha sadə desək: “Heç vaxt özünü başqalarının gördüyündən özgə cür təsəvvür etmə. Belə ki, sən başqalarının gördüyündən və yaxud görünə biləcəyindən özgə cür olmayasan və yaxud ola bilməyəsən”.

Alisa hörmətlə dedi:

– Məncə, bunu yazsam lap yaxşı başa düşərəm: lakin sizin dediyinizi heç cür izləyə bilmirəm.

Hersoginya mərhəmətlə cavab verdi:

– Mən istəsəm, indiyədək dediklərimlə müqayisəyə gəlməz şeylər söyləyə bilərəm.

Alisa dedi:

– Sizdən xahiş edirəm, bundan da uzun cümlələrlə özünüzü yormayın.

– Ah, yorulmaqdan danışma! – deyər Hersoginya etiraz etdi.

– Mən indiyədək dediklərimin hamısını sənə bağışlayıram.

“Dəyərsiz bəxşişdir! – Alisa düşündü. – Mən şadam ki, ad günümdə bu cür bəxşişlər təqdim etməzlər!” – Lakin düşündük-lərini ucadan deməyə casarət etmədi.

– Yenə fikrə getdin? – deyə Hersoginya iti çənəsini bir də onun çiyinə basaraq soruşdu.

Bu vəziyyətdən tənqə gəlmiş Alisa kəskin cavab verdi:

– Mənim fikirləşməyə ixtiyarım var!

Hersoginya dedi:

– Sənin ixtiyarın, donuzların uçmaq ixtiyarı olan qədərdir və nət...

Bu yerdə Alisa təəccübləndi, çünki Hersoginyanın sevimli “nəticə” sözünün tən ortasında səsi kəsildi və Alisadan yapışdığı əli əsməyə başladı. Alisa gözlərini qaldırdı: “tufan buludu kimi qaraqabaq” Kraliça əlləri döşündə onların qarşısında dayanmışdı.

– Bu gün qiyamət gündür, deyilmi, əlahəzrət! – deyə Herso-ginya boğuş, zəif səslə sözə başladı.

– Mən ciddi olaraq sənə xəbərdarlıq edirəm, – Kraliça ayaq-larını yerə döyərək dəlicəsinə qışqırdı, – ya sən gözümə görün-məməlisən, ya da sənin başın! Sənə yarım dəqiqədən də az vaxt verirəm! İndi işinə bax!

Hersoginya bundan nəticə çıxarıb bir saniyədə yox oldu.

– Oyuna davam edək! – deyə Kraliça Alisaya əmr etdi.

Alisa elə qorxdı ki, bir kəlmə də deməyib yavaş-yavaş onun dalınca, kroket meydançasına tərəf getdi.

Kraliçanın olmamasından istifadə edən qonaqlar kölgədə dincəldilər, lakin Kraliça görünən kimi hamı tələsik oyuna başladı. Kraliça yalnız ötəri dedi ki, bir saniyə gecikən günah-karlar ölümə cəzalanacaqlar...

Oyun zamanı Kraliça ara vermədən oyunçularla savaşı, elə hey “onun başı vurulsun!”, ya da “bunun başı vurulsun!” – deyə bağırırdı. Onun ölümə məhkum etdiklərini “qapı” olmaqdan azad edilən əsgərlər dərhal nəzarət altına alındılar. Beləliklə, təqribən yarım saat ərzində bir dənə də olsun qapı qalmadı və Kral, Kraliça və Alisadan başqa bütün oyunçular həbsə alındılar və ölümə məhkum edildilər.

Nəhayət, Kraliça oyunu qurtardı və boğuş səsə Alisaya dedi:

– Sən Saxta Çanaqlı başa – Mok-Tartlı görmüsən?

– Yox! – deyə Alisa cavab verdi. – Mən heç bilmirəm Saxta Çanaqlı başa – Mok-Tartlı kimdir!

– Ondan Dana Başlı şorbası hazırlayırlar, – deyə Kraliça başa saldı.

– Mən indiyə qədər nə onu görmüşəm, nə də onun barəsində eşitmişəm, – deyə Alisa cavab verdi.

– Elə isə gedək, – deyə Kraliça əmr etdi, – o öz hekayətini sənə danışar.

Onlar gedəndə Alisa eşitdi ki, Kral həbs olunanların hamısına yavaşca dedi:

– Siz əfv olundunuz!

“Nə yaxşı oldu!” – deyə Alisa düşündü, çünki Kraliça tərəfindən bu qədər adamın ölümə məhkum olunduğunu gördükdə, çox məyus olmuşdu.

Tezliklə onlar, güney yerdə şirin-şirin yatmış Qrifona yanaşdılar.

Kraliça dedi:

– Ayağa dur, tənbel, bu cavan xanımı Mok-Tartlıla görüşdür ki, o öz hekayətini danışsın. Mən isə qayıdıb, cəzalandırdığım adamların edamında iştirak etməliyəm. – O, Alisa ilə Qrifonu bir yerdə qoyub getdi.

Onun görkəmini bəyənəməyə də, Alisa bu qərara gəldi ki, zalım Kraliça ilə getmək və ya Qrifonla qalmaq eyni dərəcədə təhlükəlidir; buna görə də qız qaldı.

Qrifon qalxıb gözlərini ovuşdurdu. Kraliça gözdən itənə qədər dalınca baxdı, sonra yavaşca güldü.

– Məzəlidir! – dedi Qrifon, qismən özü-özünə dedi, qismən də, Alisaya eşitdirdi.

– Məzəli olan nədir? – deyə Alisa soruşdu.

Qrifon dedi:

– Əlbəttə, o. Bütün bunlar onun uydurmalarıdır: burda heç vaxt, heç kim edam olunmur. Getdik!

“Burda hər kəs “getdik” – deyir. – Qrifonun dalınca tələsmədən gedən Alisa düşündü: – Mənə heç vaxt bu qədər əmr edil-məmişdir”.

Onlar bir az getmişdilər ki, uzaqda Saxta Çanaqlı bağa-Mok-Tartlı gördülər. O, tək-tənha qayanın üstə oturmuşdu. Kədərli idi. Alisa onun ah çəkdiyini eşitdi: sanki ürəyi min yerdən yaralı idi. Alisa qəlbən ona acıdı.

– O nə üçün kədərlidir? – deyə Qrifondan soruşdu.

Qrifon eynən əvvəl dediyini təkrarladı:

– Hər şey onun uydurmasıdır: onun heç bir dərdi-qəmi yoxdur. Getdik!

Onlar Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartla yanaşdılar. Saxta Çanaqlı bağa göz yaşını içində iri gözlərilə onlara baxdı, lakin heç nə demədi.

– Bax, bu cavan xanım, – Qrifon dedi, – sənin hekayətini bilmək istəyir.

– Danışaram, – Mok-Tartlı ümitsiz, boğuc səsle dedi. – İkiniz də oturun və mən danışib qurtarana qədər dinməyin!

Onlar oturdular, bir neçə dəqiqə heç kim danışmadı. Alisa düşündü: “O hələ sözə başlamayıbsa, görəsən nə vaxt qurtaracaq!” – Lakin qız səbrlə gözləyirdi.

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartlı ah çəkdi və nəhayət dilləndi:

– Bir zamanlar mən, həqiqətən də, əsl çanaqlı bağa idim.

Bu sözlərdən sonra xeyli sükut çökdü. Hərdən Qrifonun kə-sik “h-k-k-r-r-h!” çığırtıları və Mok-Tartlıın hıçqırtısı sükutu pozurdu. Alisa ayağa qalxıb, “Maraqlı hekayətinizə görə Sizə təşəkkür edirəm, ser” demək istəyirdi.

Lakin o hələ ümidini itirməmişdi: axı bu hekayətin ardı olma-lıdır. Ona görə Alisa sakitcə oturub, heç nə demirdi.

Mok-Tartlı bir qədər təmkinlə davam etdi:

– Biz uşaq olanda, – o, aradabir yüngülcə hıçqırırdı, – dəniz-çilər məktəbinə gedirdik. Qoca Çanaqlı bağa bizim müəllimimiz idi. Biz adətən onu Romalı Çanaqlı bağa çağırırdıq.

Alisa soruşdu:

– Əgər o, Romalı Çanaqlı bağa deyildisə, nə üçün onu elə çağırırdınız?

– Çünki o, ən qoca Çanaqlı bağalardan idi və bizim kəlləmizi yararsız şeylərlə doldurardı! – deyə Mok-Tartl acıqla cavab verdi.

– Sən həqiqətən də avamsan!

– Utan ki, belə asan şeyləri bilmirsən! – deyə Qrifon əlavə etdi. Sonra onlar xeyli vaxt dinməz oturub, səbirsizlikdən yerin altına belə girməyə hazır olan zavallı Alisaya baxdılar.

Nəhayət Qrifon, Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartla dedi:

– Tez ol, dostum! Hekayətini qurtar, uzatma!

Mok-Tartl dediyi sözlərlə davam etdi:

– Bəli, biz dənizçilər məktəbinə gedirdik, ancaq sən buna inanmaya da bilərsən...

Alisa onun sözünü kəsərək dedi:

– Mən demədim ki, inanmıram.

– Yox, deyirdin. – Mok-Tartl etiraz etdi.

Alisanı danışmağa qoymayan Qrifon əlavə etdi:

– Ağzını yum!

Mok-Tartl sözünə davam etdi:

– Biz, gözəl təhsil aldığımız. Həqiqətən də, hər gün məktəbə gedirdik...

Alisa dedi:

– Mən də hər gün məktəbə gedirdim. Siz çox da öyünməyin.

– Sizin məktəbdə məcburi olmayan dərslər keçilirdi? – deyə Mok-Tartl həyəcanla soruşdu.

– Bəli, – Alisa cavab verdi. – Bizə fransız dili və musiqi öyrədirdilər.

Mok-Tartl soruşdu:

– Paltar yumaq da?

– Əlbəttə, yox! – Alisa acıqla cavab verdi.

– Hə-ə! Elə isə sizin məktəb yaxşı məktəb deyildi. – Mok-Tartl özündən razı qalıb ucadan dedi: Bizim proqramın sonunda yazılmışdı: “Fransız dili, musiqi və paltar yumaq – vacib deyil”.

– Əgər siz dənizin dibində yaşayırdınızsa, – Alisa dedi, – paltar yumağa o qədər də ehtiyacınız olmazdı.

Mok-Tartl ah çəkərək dedi:

– Vacib olmayan dərsləri öyrənməyə mənim imkanım yol vermirdi. Mən ancaq gündəlik kursları keçə bilərdim.

– Sizə nə öyrədirdilər? – deyə Alisa soruşdu:

– Söz yox ki, əvvəlcə asqırmağı və rəqs etməyi, – deyə Mok-Tartl cavab verdi. – Sonra hesabın dörd qanununu: Sürüşməni, Ehtiramı, Razılığı və Təzyiqi.

Alisa cürət edib soruşdu:

– Mən heç vaxt “Sürüşmə” haqqında eşitməmişəm. O nə deməkdir?

Qrifon heyrətlə pəncəsini qaldırdı.

– “Sürüşmə”nin nə olduğunu heç vaxt eşitməmişən? – o, ucadan dedi. – Yəni bu sözün mənasını da bilmirsən?

– Hə, – Alisa tərəddüdlə dedi: – Bu o deməkdir ki... nə isə... çox sürüşkən olur...

– Əgər “Sürüşmə”nin nə olduğunu bilmirsənsə, sən sadələvh qızsan!

Çaşmış Alisa bu mövzu barədə bir daha sual vermək həvəsindən düşdü, üzünü Saxta Çanaqlı bağa-Mok-Tartla tutdu və soruşdu:

– Sizə daha nə öyrədirdilər?

– Orda Qastronomiya da vardı... – deyə Mok-Tartl cavab verərək kürəkşəkili ayaqlarını yelləyə-yelləyə keçdiyi dərsləri hesablamağa başladı. – Qədim və Yeni Qastronomiya, Dənizşünaslıq. Hərlənmə. Hərlənmə müəllimi qoca İlanbalığı idi. O, adətən, həftədə bir dəfə gəlib bizə Hərlənməni, Düzləndirməni, Halqavarı Burulmanı öyrədirdi.

– O necə şeydir? – deyə Alisa soruşdu.

– Mən onu göstərə bilmərəm, – deyə Mok-Tartl cavab verdi, – çünki o qədər də zirək deyiləm. Qrifon isə bu dərsi heç vaxt öyrənməyib.

Qrifon dedi:

– Vaxtım yox idi, – bununla belə mən Klassik-Müəllimin yanına gedirdim. O, qoca xərçəng idi.

Mok-Tartl ah çəkərək dedi:

– O heç vaxt mənim müəllimim olmayıb. Yadımdadırsa, o, Latin və Yunan dilindən dərs deyərdi.

– Tamamilə doğrudur, tamamilə doğrudur. – Qrifon da öz növbəsində ah çəkərək dedi və hər iki canlı kürəkşəkili ayaqları ilə üzələrini örtüdü.

– Siz gündə neçə saat dərs keçirdiniz? – deyə söhbəti dəyişməyə tələsən Alisa soruşdu.

– Birinci gün on saat, – deyə Mok-Tartl cavab verdi. – O biri gün doqquz saat və ilaxır...

Alisa bərkdən dedi:

– Nə qəribə cədvəldir!

Qrifon dedi:

– Elə buna görə də kurslar daimi idi. Gündən-günə dərslərin sayı azalırdı...

Bu fikir Alisaya tamamilə yeni göründü və o danışmazdan əvvəl bir az fikirləşməli oldu.

– Elə isə on birinci gün bayram olmalı idi?

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl dedi:

– Əlbəttə, bayram idi!

Alisa cəld soruşdu:

– Bəs siz, on ikinci gün nə edirdiniz?

– Bəsdir dərslərdən danışdıq! – Qrifon söhbəti kəsdi. – Ona oyunlar barədə bir şey danış!

X fəsil

XƏRÇƏNGLƏRİN RƏQSI

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl dərindən ah çəkdi və kürəkşəkili ayağı ilə gözlərini örtüdü. O, Alisaya baxırdı və danışmaq istəyirdi, lakin bir-iki dəqiqə ərzində səsi hönkürtü içində boğuldu.

– Görünür boğazında sümük qalıb! – deyə Qrifon onu silkələməyə və belinə yumruq vurmağa başladı. Nəhayət, Mok-Tartla

yenə danışıq qabiliyyəti gəldi və yanaqlarından bulaq kimi axan göz yaşları içində davam etdi:

– Bəlkə sənə dənizin dibində çox yaşamaq qismət olmayıb! (“Olmayıb” – deyə Alisa səsləndi)... və mən güman edirəm ki, sən, heç vaxt Xərçənglə görüşməmişən. – Alisa: – “Mən bir dəfə sınaqdan...” – deyə sözə başlamışdı ki, lakin tələsik susdu və dedi: – “Heç vaxt!”... Onda xərçəng rəqsinin necə qiyamət olmasından sənəin xəbərini yoxdur.

Alisa dedi:

– Yoxdur. O necə rəqsdir ki?

Qrifon dedi:

– Hə, əvvəlcə, siz, sahilboyu bir cərgədə düzülürsünüz...

– İki cərgədə! – Saxta Çanaqlı bağa-Mok-Tart qışqırdı.

– Suitilər, çanaqlı bağalar və ilaxır... Sonra siz, meduzalardan sahili təmizləyirsiniz...

Qrifon onun sözünü kəsərək dedi:

– Əlbəttə, bu, bir qədər vaxt aparacaq.

– ...siz iki addım irəli atırsınız...

Qrifon qışqırdı:

– Xərçənglə yanaşı durursunuz.

Mok-Tartl dedi:

– Doğrudur, iki addım atıb, yoldaşınızla qarşılaşsınız...

– Xərçəngləri dəyişib, həmin qaydada geri dönürsünüz, – deyə

Qrifon söhbəti davam etdirdi.

– Bilirsinizmi, sonra da, – deyə Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl sözünü davam etdirdi, – siz xərçəngləri t...

– Tullayırırsınız! – Qrifon bağıraraq havada hoppandı.

– Bacardıqca uzağa tullayırırsınız...

– Onların dalınca üzürsünüz! – Qrifon zingildədi.

– Dənizdə kəlləmayallaq aşırırsınız! – deyərək Mok-Tartl dəlicəsinə o yan-bu yana atılaraq qışqırdı.

Qrifon qulaqbatırıcı səslə bağdı:

– Yenə xərçəngləri dəyişirsiniz!

– Sonra da geri, sahilə tərəf üzürsünüz.

Mok-Tartl qəfildən zəif səsle dedi:

– Bax, birinci fiqur bu cürdür.

Bayaqdan o yan-bu yana dəlicəsinə atılıb-düşən iki canlı yenə də susaraq yerdə oturdular və kədərlə Alisaya baxdılar.

Alisa qorxa-qorxa dedi:

– Bu, yəqin ki, qiyamət rəqsdir.

Mok-Tartl soruşdu:

– Rəqsə baxmaq istəyirsən?

– Əlbəttə istəyirəm, – deyə Alisa cavab verdi.

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl Qrifona dedi:

– Elə isə birinci fiqurdan başlayaq! Biz bunu xərçəngsiz də edə bilərik. Mahnını kim oxuyacaq?

Qrifon dedi:

– Ah, sən oxu! Mən sözlərini unutmuşam.

Onlar təntənəli surətdə Alisanın dövrəsində fırlanmağa başladılar. Rəqs edənlər qabaq pəncələrini ahənglə yerə döyərəkən və hərdənbir Alisanın yaxınlığından keçərəkən qızın barmaqlarını tapdalayırdılar. Eyni zamanda Mok-Tartl çox asta və kədərlə oxuyurdu.

Merlan İlbizə deyir... İrəli keçməyəkmimi?

Yoxsa ki, hind donuzu quyruğumu qoparar.

Rəqslə aran varmı? Bir bax, rəqs eləyirlər.

Qızıl ləpəddöyəndə xərçənglər, tısbağalar,

Sevirsən, bilirsən, sevirsən, bilirsən, sevirsən
rəqs etməyi.

Bilirsən, sevirsən, bilirsən, sevirsən, bilirsən
rəqs etməyi.

Gecə-gündüz fırlanır bax beləcə sevincək,

Bizi də çəkir onlar dənizə-uzaclara.

Amma İlbiz tərənəm, hirsli-hirsli baxır o,

Dəniz sarı qıyqacı... “Dəniz hara, rəqs hara!”

Bilmir də, sevmir də, bilmir də, sevmir də,
bilmir də rəqs etməyi?!

Sevmir də, bilmir də, sevmir də, bilmir də,
sevmir də rəqs etməyi!

Zirehli dostu deyir: “Bir dəfə rəqs edək, gəl,
Yarıb keçək tufanı, təzə sahillər görək,
Qoy qalsın İngiltərə, Fransaya gedərdik.
Qorxma; tələs, tez gəl ki, ləpələrdə əylənək.
Sevirsən, bilirsən, sevirsən, bilirsən, sevirsən
rəqs etməyi.
Bilirsən, sevirsən, bilirsən, sevirsən, bilirsən
rəqs etməyi?”

Nəhayət, rəqsin qurtarmağına sevinən Alisa dedi:

– Təşəkkür edirəm, bu rəqsə tamaşa etmək çox maraqlı idi.
Merlan balığı haqqında məzəli mahnı da çox xoşuma gəlmişdi.

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl dedi:

– Hə, merlanlara gəlincə, – onlar... Sən, şübhəsiz, onları görmüsən?

– Bəli, görmüşəm. – deyə Alisa cavab verdi. – Tez-tez həmişə naha... – burda tələsik sözünü kəsdi.

Mok-Tartl dedi:

– O “naha”nın harda olduğunu bilmirəm, lakin onları çox görmüxsən, söz yox ki, nəyə oxşadıqlarını da bilirsən.

– Bilirəm, – deyə Alisa dərin fikir içində cavab verdi. – Onlar quyruqlarını ağızlarında tuturlar, üstlərinə də suxarı səpilir.

Mok-Tartl dedi:

– Suxarıya gəldikdə – səhv edirsən. Çünki suxarını dəniz yuyub aparır. Lakin onlar, həqiqətən də, quyruqlarını ağızlarında saxlayırlar və bunun səbəbi də... – Mok-Tartl əsnəyərək gözlərini yumdu. O, Qrifona dedi: “Səbəbini və başqa şeyləri bu qıza sən danış”.

Qrifon dedi:

– Səbəbi budur ki, onlar xərçənglərlə rəqs edirdilər. Çünki onları dənizdən çıxartdılar. Çünki onlar yerə düşməzdən əvvəl böyük bir məsafəni uçdular. Ona görə quyruqları ilişib ağızlarında qaldı. Ona görə dartıb çıxarda bilmədilər. Bildiyim bu qədərdir.

– Təşəkkür edirəm, – Alisa dedi, – danışığınızı çox maraqlı idi. Mən əvvəllər merlanlar haqqında bu qədər bilmirdim.

– İstəsən, başqa balıqlar haqqında da danışa bilərəm, – deyə Qrifon təklif etdi. – Bilirsənmi, ağ balıq nə üçün “ağ balıq” adlanır?

– Mən bu barədə heç vaxt fikirləşməmişəm, – deyə Alisa cavab verdi. – Nə üçün?

Qrifon lovğa-lovğa dedi:

– Bu söz çəkmələrə və başmaqlara da aiddir.

Alisa lap mat qalmışdı.

– Çəkmələrə və başmaqlara? – deyə qız təəccüblə təkrar etdi.

– Əlbəttə, sənın çəkmələrinə nə ediblər? – deyə Qrifon soruşdu. – Demək istəyirəm ki, nə üçün onlar belə qara və par-par parıldayır?

Alisa çəkmələrinə baxıb, cavab verməzdən əvvəl bir az fikirləşdi.

– Mən bilən, onlara çəkmə yaği sürtüb qaraldıblar.

– Dənizin dibində isə çəkmələri və başmaqları, – Qrifon səmimiyyətlə dedi, – ağ balıqla ağardırlar, yadında saxla! Sən indi bunu da bildin!

– Bəs orda bu işlə kim məşğul olur? – deyə Alisa maraqla soruşdu.

– Əlbəttə, qalxanbalığı və ilanbalığı, – deyə hövsələdən çıxmağa başlamış Qrifon cavab verdi. – Hər bir xırda xərçəng bunu sənə deyər.

Hələ də mahnı haqqında düşünən Alisa dedi:

– Mən əgər merlan olsaydım, hind donuzuna təklif edərdim: “Xahiş edirəm, bir az kənara çəkilin, bizim sizə ehtiyacımız yoxdur!”

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl dedi:

– Onsuz da heç bir balıq donuzsuz keçinə bilmir. Onlar həmişə merlanların böyründə olurlar.

– Həmişə? – Alisa heyrətlə ucadan təkrar etdi.

Mok-Tartl dedi:

– Əlbəttə, əlbəttə, Dənizin dibi nəm və soyuqdur, buna görə də orada həmişə hind donuzu olur.

– Siz xanazır xəstəliyini, yoxsa ki, hind donuzunu nəzərdə tutursunuz? – deyə Alisa soruşdu:

Mok-Tartl t h qir olunmuŐ səslə cavab verdi:

– Mən danıŐdıĐımı nəzərdə tutmuŐam.

Qrifon də əlavə etdi:

– H , gəlin indi də biz, sənin baŐına g l n s rg z Őtl ri dinl y k.

– Mən ancaq bu gün səhərdən baŐıma g lmiŐ s rg z Őtl ri danıŐa bilərəm, – deyə Alisa bir az könülsüz etiraz etdi. – Dünənki hadisələrə qayıtmaĐın mənası yoxdur,  unki o zaman mən tamamilə baŐqa adam idim.

– Bütün bunları bizə aydınlaŐdır! – deyə Mok-Tartl tələb etdi.

Qrifon hövsələsiz halda qıŐırdı:

– Yox, yox! Əvvəlcə s rg z Őtl r! AydınlaŐdırmaq olduqca çox vaxt aparır.

Beləliklə, Alisa, AĐ DovŐanı g r n dəqiqədən baŐına g l n s rg z Őtl ri danıŐmaĐa baŐladı. Əvvəlcə Alisa bir az  s bil Ődi:  unki onu iki tərəfdən əhatə edən bu canlıları lap yaxından görürdü, həm də onlar gözlərini v  aĐızlarını olduqca geniŐ a mıŐdılar. Lakin qız yavaŐ-yavaŐ cəsarətə gəlirdi. Alisa Tirtıla “Sən qocasan, Vilyam ata” Őerini söylədiyi v  oradakı bütün sözlərin tərs-avand olduĐu yerə qədər, onun dinləyiciləri sakit idilər. Bu zaman Saxta  anaqlı baĐa – Mok-Tartl aĐır-aĐır kök-sənə  t r b dedi:

–  ox maraqlıdır!

– Son dərəcə maraqlıdır! – deyə Qrifon təsdiq etdi.

– Hər Őey tərsinə çıxırdı! – deyə Mok-Tartl dərin məna ilə təkrar etdi. – İndi o, əzbərdən bizə bir Őey söyləsin. De baŐlasın! – O, Qrifona elə baxdı ki, sanki əmin idi ki, az da olsa Qrifonun Alisaya ixtiyarı çatırdı.

Qrifon  mr edib dedi:

– Dur “Bu, t nb lin səsidir” Őerini s yl !

“Bu canlıların  mr etmələri v  dərsə cavab verməyə məcbur etmələri necə də zəhləmi töküb! – Alisa d Ő nd . – Elə bil ki, bura məktəbdir!”

Buna baxmayaraq o, ayağa durdu və şeri təkrarlamağa başladı. Lakin Xərçənglərin rəqsi hələ də Alisanın fikrindən çıxmayışdı və o, dediyini güclə başa düşürdü. Doğrudan da, sözlər çox qəribə səslənirdi.

Dil açan Xərçəngdir, mənə yalvarır:
“Od tutub yanırım, soba gur yanır,
Oddan qurtar məni, bax göz yaşıma,
Qənd unu tökərəm mən üst-başına”.

Ördək kirpiylə təmizlənirsə,
Xərçəng də, burnuyla dağ çəkdi hisə,
Kəmərinə sildi, az qaldı uça...
Dabanını vurdu yerə astaca.

Dəniz uzaqlaşsa, qoçaq olar o.
Köpəkbalığı ələ salar o.
Qaçışar ləpələr, üzər balıqlar.
Onunsa səsində hələ qorxu var.

Qrifon dedi:

– Mən uşaqlıqda bu şeri tamamilə başqa cür oxumağa vərdiş etmişdim.

Mok-Tartl dedi:

– Mən isə indiyə qədər buna oxşar şer eşitməmişəm. Sözləri də son dərəcə mənasızdır.

Alisa heç nə demədi, üzünü ovucları içində gizlədib yerə oturdu və düşündü: ümumiyyətlə əvvəlki kimi yenidən adi şəkildə bir şey baş verəcəkmi?

Mok-Tartl dedi:

– Mən istəyirəm ki, o, söylədiyi şeri izah edə.

– O heç nə izah edə bilmir, – deyə Qrifon tələsik etirazını bildirdi. – O biri şeri başla!

– Bəs corab məsələsi nə oldu? – Mok-Tartl təkidlə dedi. – O, burnu ilə corabları necə yuxarı qaldıra bilərdi?

Alisa dedi:

– Bu rəqsin birinci fiqurudur – Ümumiyyətlə baş vermiş bütün əhvalatlardan və söhbətlərdən yorulmuş qız söhbəti dəyişmək istəyirdi.

– Sonrakı şəri söylə, – deyə Qrifon təkrar etdi. – Şer belə başlayır: “Mən bağçanın yanından keçəndə...”

Şerin birinci misrasından sona qədər səhv söyləyəcəyinə şübhə etməyən Alisa, yenə də etiraz etmədi. Qorxa-qorxa şəri deməyə başladı:

Bir bağın yanından keçəndə gördüm
Bayquş ilə pələng piroq bölürdü.
Pələng qamarladı boşqabda nə var,
Boşqabı bayquşa tərəf atdılar.

Bayquş inciməsin bölgüdən tək.
(Boşqab piroq deyil, kim bilməyir ki).
Bayquş qonaq idi, qonaq adına
Bir qaşığı, bir sümük verdilər ona.

Pələng bığlarını yalayıb dedi:
“Nə olsun, çəngəllə bıçaq mənimdi”.
Sonra nərildədi, çımxırdı pələng
Səhər yeməyini qurtardı demək.

– Əgər izah edə bilmirsənsə, bütün bu uydurmanı oxumağın mənası yoxdur! – deyə Mok-Tartl onun sözünü kəsdi.

– Şübhəsiz, mən hələ ömrümdə bu cür cəfəngiyat eşitməmişəm. Qrifon dedi:

– Hə, mən də bu fikirdəyəm ki, sən daha şer deməyəsən. Alisa bu təklifə sevindi. – Bəlkə Xərçənglər Rəqsindən sənə bir fiqur da göstərəm? – deyə Qrifon təklif etdi. – Yoxsa Mok-Tartlın sənə bir mahnı oxumağın ondan üstün tutursan?

– Ah, əgər Mok-Tartl lazım bilirsə, xahiş edirəm mahnı oxusun! – Alisa elə səmimiyyətlə xahiş etdi ki, Qrifon xeyli incik halda dedi:

– Hm! Əlbəttə, hər kəsin bəyəndiyi – ürəyincə olur! Dostum, istəyirsən “Tısbağa Şorbası”nı oxu!

Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartl dərinədən ah çəkdi, qəhərlənə-qəhərlənə oxumağa başladı:

Yemək otağında dadlı şorba var,
Güllü nimçələrdən yağlı buğ qalxar...
Kim şorba yemirsə, burda durmasın.
Ləzzətli şorba, axşam şorbası?!
Ləzzətli şorba, axşam şorbası!
Ləzzətli şorba,
Axşam şorbası,
Axşam şorbası
Ləzzətli, dadlı şorba!

Bütün xörəklərin, – hamı bilir ki, –
Budur ən dadlısı, budur yaxşısı.
Quş əti nədir ki bunun yanında,
Təki belə şorba qoy tez-tez olsun.

Ləzzətli şorba,
Ləzzətli şorba!
Axşam şorbası,
Ləzzətli, dadlı şorba!

– Nəqəratını bir də! – deyə Qrifon qışqırdı. Mok-Tartl elə nəqəratı təkrar etmək istəyirdi ki, uzaqda haray eşidildi.

– Məhkəmə başlanır!

Qrifon çığırdı:

– Getdik! – O, Alisanın əlindən tutaraq, mahnının sona çatmasını gözləməyib qaçdı.

Nəfəsi tənqimiş Alisa qaça-qaça soruşdu:

– Bu nə məhkəmədir?

– Getdik! – Daha da tez qaçdı. Eyni səmtə əsən meh, get-gedə zəif eşidilən mahnının melanxolik sözlərini onlara çatdırırdı:

Axşam şorbası,
Ləzzətli, dadlı şorba!

XI fəsil

KEKSLƏRİ KİM OĞURLAYIB?

Onlar məhkəmə yerinə gəlib çatanda Qırmızıtoxmaq Kral və Kraliça taxtlarında əyləşmişdilər. Onları böyük bir dəstə dövrəyə almışdı; bu dəstə kiçik quşlardan, bütün növlərdən olan həşəratlardan və bir dəstə kartdan ibarət idi. Hər iki tərəfində keşikçi əsgər olan zəncirli Valet onların qarşısında durmuşdu. Kralın yanında dayanmış Ağ Dovşanın bir əlində şeypur, o birində perqament vardı. Məhkəmə zalının tən ortasında kekslərlə dolu böyük bir boşqab gözə çarpırdı. Onlar uzaqdan elə dadlı görünürdülər ki, Alisa o dəqiqə aclıq hiss etdi. “Kaş məhkəmə tez qurtaraydı, o düşünürdü, – yeməyi paylayaydılar?” Amma deyəsən buna ümid yox idi. Vaxtını birtəhər keçirsin deyə o, ətrafdakı şeylərə tamaşa etməyə başladı.

Alisa indiyə kimi məhkəmədə olmamışdı, məhkəmələr haqqında yalnız kitablarda oxumuşdu. O, böyük məmnuniyyətlə inandı ki, burda gördüyü şeylərin hamısının adını deyə bilər.

“Bu hakimdir, – düşündü, – çünki başında parik var”.

Kral özü hakimlik edirdi. O, parikin üstündən tac qoyduğundan (bunu necə etdiyini görmək istəsəniz şəkllə baxın), özünü çəkib oturmuşdu, bu əlbəttə, heç Krala yaraşmırdı.

“Bax, ora isə iclasçıların kürsüsüdür, – Alisa düşünürdü. – Ordakı on iki canlı da, (onlardan bəziləri heyvan, bəziləri quş olduğundan “canlı” deməyə məcbur idi) zənnimcə, iclasçılardır”.

O, son sözü üç dəfə öz-özünə təkrar etdi və çox öyündü, çünki bu fikirdə idi ki, – özü də haqlı olaraq-ümumiyyətlə, bu sözün mənasını kiçik qızların çox az qismi bilir. Lakin “iclasçılar” sözü kimi “məşvərətçilər” də onlara yaraşır.

On iki iclasçı – məşvərətçinin hamısı bir nəfər kimi qrifel lövhələrində səylə nə isə yazırdılar.

– Onlar nə edirlər? – deyə Alisa pıçiltı ilə Qrifondan soruşdu.
– Axı məhkəmə hələ başlamayıb, onlar nə yazırlar?

– Onlar öz adlarını yazırlar, – deyə Qrifon pıçiltı ilə cavab verdi,
– çünki qorxurlar ki, məhkəmənin sonuna qədər adlarını unudalar.

– Ay səfeh canlılar! – Alisa acıqla ucadan danışmağa başlamışdı ki, tələsik özünü saxladı, çünki Ağ Dovşan qışqırdı:

– Məhkəmə zalında danışqlar kəsilsin!

Kral eynəyini taxdı və kimin danışdığını bilmək üçün diqqətlə ətrafa baxdı.

Alisa iclasçıların qrifel lövhələrində “Ay səfeh canlılar!” yazdıqlarını gördü (çünki arxada oturmuşdu). Hətta onlardan biri “səfeh” sözünü yaza bilmir və qonşusundan soruşurdu.

Alisa belə düşündü: “Məhkəmə qurtarana kimi onların qrifel lövhəsində o qədər səhv olacaq ki, gəl görəsən”.

İclasçılardan birinin qrifeli bərk cırıldıydı. Əlbəttə, Alisa buna dözə bilməzdi. O, məhkəmə zalını dolanıb iclasçının arxasında durdu və fürsətdən istifadə edib, qrifeli onun əlindən aldı. Qız bunu elə cəld etdi ki, zavallı, balaca iclasçı (Bu, Kərtənkələ – Bill idi) qrifelin necə yoxa çıxdığını heç görmədi.

Kərtənkələ – Bill, əlini boş-boşuna ətrafda gəzdirdi və günün sonuna qədər barmağı ilə yazmağa məcbur oldu. Bunun isə keyri yox idi, çünki barmaq lövhədə iz qoymurdu.

– Herold, ittiham hökmünü elan et! – deyə Kral əmr verdi.

Ağ Dovşan üç dəfə şeypur çaldı, sonra bürmələnmiş perqamenti açıb oxudu:

Qırmızıtoxmaq qız qonaqlarına
Dadlı şirin çörək bişirəcəkdi.
Sobadan gözünü çəkdi bir anlıq,
Şirin çörəkləri tapa bilmədi.

Şirin çörəklərin şirin xəyalı
Az çəkdi, o şirin sevincə heyif!
Demə Valet imiş oğru, onu da
Gecə öz qoynuna çəkib, gizləyib...

Kral iclasçılara dedi:

– Fikirləşin və qərarımızı bildirin!

– İndi yox, indi yox! – deyə Dovşan tələsik onun sözünü kəsdi. – Qərara qədər hələ çox iş var!

Kral dedi:

– Birinci şahidi çağırın!

Ağ Dovşan üç dəfə şeypur çaldı və elan etdi:

– Birinci şahid!

Birinci şahid Şlyapaçı idi. O, bir əlində bir fincan çay, o birində buterbrod içəri girdi.

– Üzr istəyirəm, əlahəzrət, – deyə sözə başladı: – Çayı içib qurtarmamışdım ki, məni çağırdılar.

Kral dedi:

– Qurtarmalı idin, nə vaxt başlamışdın?

Şlyapaçı Mart Dovşanına baxdı. Onu məhkəməyə yola salarkən Mart Dovşanı, findıqçı Yuxuculun qoluna girmişdi.

O dedi:

– Zənnimcə martın on dördündə.

Mart Dovşanı dedi:

– On beşində.

– On altısında, – deyə Yuxucul bildirdi.

Kral iclasçılara dedi:

– Yazın!

İclasçılar təntənəli surətdə üç rəqəmi qrifel lövhəsində yazdılar, üst-üstə gəldilər, nəticəni də şillinq və penslərə çevirdilər.

– Şlyapanı çıxart! – deyə Kral Şlyapaçıya əmr etdi.

Şlyapaçı dedi:

– Bu mənim şlyapam deyil.

– Deməli oğurluqdur! – Kral üzünü iclasçılara tutaraq qışqırdı. İclasçılar o saat bunu lövhələrində qeyd etdilər.

– Mən şlyapaları satmaq üçün saxlayıram, – deyə Şlyapaçı aydınlaşdırdı, – özümün isə şlyapam olmur. Mən şlyapaçıyam.

Bu zaman Kraliça eynəyini taxdı və qəzəblə gözlərini Şlyapaçıya bərəldi. Şlyapaçının rəngi qaçdı, o yerində fırlanmağa başladı.

– İfadəni ver, – Kral dedi. – Özün də əsəbiləşmə, yoxsa əmr edərim ki, səni elə buradaca edam etsinlər.

Görünür deyilmiş sözlər şahidi cəsarətə gətirmədi. O, ayağının birini götürüb, o birini qoyaraq, qorxu ilə kraliçaya baxırdı. Həyəcanından fincanı buterbrod bilib böyük bir hissəni gəmirib qopartdı.

Bu zaman Alisa, özünü çox qərribə hiss etdi. O, xeyli vaxt nə baş verdiyini bilmədi, nəhayət anladı ki, boyu yenə uzanmağa başlayıb. Alisa durub, məhkəməni tərk etmək istədi. Lakin bir az fikirləşdi və qalmaqı qət etdi. Çünki burda hələ ki, kifayət qədər yer vardı.

Onunla yanaşı oturan Yuxucul dedi:

– Yaxşı olar ki, bir az o yana çəkilsən. Mən nəfəs ala bilmirəm.

Alisa qəmli-qəmli ah çəkib dedi:

– Çəkilə bilmərəm. Mən uzanıram.

– Sənin burda uzanmağa ixtiyarın yoxdur, – deyə Yuxucul etiraz etdi.

Alisa cəsarətlə dedi:

– Boş-boş danışmayın. Siz özünüz də uzanırsınız!

– Bəli, mən tədriclə uzanıram, – deyə Yuxucul cavab verdi.

– Bu cür qeyri-adi şəkildə yox! – Yuxucul qaşqabağını sallayıb ayağa durdu, məhkəmə zalının o biri başına keçdi.

Kraliça bərəlməmiş gözlərini Şlyapaçından bir saniyə belə çəkmirdi. Yuxucul zalı keçərkən Kraliça məhkəmə pristavına dedi:

– Son konsertdə oxuyanların siyahısını bura gətir. – Başibə-lalı Şlyapaçını elə əsmə tutdu ki, çəkmələri ayaqlarından çıxdı.

– İfadəni ver! – deyə hirsələnmiş Kral təkrar etdi. – Yoxsa əsəbi-ləşməyinə baxmaram, əmr edərəm ki, səni bu saatca edam etsinlər.

– Əlahəzrət, mən kasıb adamam, – deyə Şlyapaçı titrək səslə sözə başladı, – bir həftə ola-olmaya öz çayımı içməyə başlamışam...e, e, bilmirəm, ya buterbrod azalmağa başladı... ya da bu bir fincan çay...

– Nə fincan? – deyə Kral soruşdu.

– Hər şey belə başladı. Fi... – deyə Şlyapaçı izahat verdi.

– Əlbəttə, fincan sözü “fi” ilə başlanır, – Kral kəskin tərzdə onun sözünü kəsdi. – Bəlkə məni küt adam hesab edirsiniz? – Davam et!

– Mən kasıb adamam, – deyə Şlyapaçı sözünə davam etdi və baş vermiş bütün bu əhvalatlardan sonra hər şey mənə bir fincan çay kimi görünür... Amma Mart Dovşanı dedi ki...

Mart Dovşanı tələsik onun sözünü kəsdi:

- Mən heç nə deməmişdim.
– Yox, demişdin! – Şlyapaçı etiraz etdi.
– Mən inkar edirəm – deyə Mart Dovşanı sözünün üstə durdu.
Kral dedi:
– O inkar edir. İfadənin bu hissəsini yazmayın.
– Hər halda Yuxucul demişdi, – davam edən Şlyapaçı Yuxuculun da inkarından qorxaraq narahat–narahat ətrafa göz gəzdirdi. Yuxucul isə cavab vermədi. O, bərk yatmışdı.
– Sonra mən, Şlyapaçı davam etdi, – bir parça çörəyə yağ yaxdım.
İclasçılardan biri soruşdu:
– Bəs Yuxucul nə demişdi?
Şlyapaçı dedi:
– Bax, mən elə səhərdən bunu yadıma sala bilmirəm.
– Yada salmalısan, – Kral dedi, – yoxsa edam olunmağın ömr edərəm.
Zavallı Şlyapaçı fincanı və buterbrodu əlindən saldı, bir dizi üstə düşüb dedi:
– Əlahəzrət mən zəif adamam... mən...
Kral dedi:
– Sən çox zəif natiqsən.
Hind donuzlarından biri buradaca əl çalmağa başladı, lakin onun təşəbbüsü pristavlar tərəfindən o saat yatırıldı (Bu söz bir az çətin olduğundan, indi hər şeyi sizə izah edərəm. Onlar ağzı bağlanan böyük parusin torba götürdülər. Hind donuzunu başı-aşağı içinə basıb, üstündə oturdular).
“Çox şadam ki, bu hadisəni öz gözlərimlə gördüm, – Alisa düşündü. – Çünki tez-tez qəzetlərdə, məhkəmə məlumatlarının sonunda oxuyardım: “Salonda əl çalmağa təşəbbüs göstərənlər vardı, lakin bu təşəbbüs o saat məhkəmə polisi tərəfindən yatırıldı”, lakin indiyə qədər bunun mənasını bilmirdim”.
– Əgər sənin bütün bildiyin budursa, ayağa dura bilərsən,
– deyə Kral sözünə davam etdi.
– Mən ayağa dura bilmirəm, – deyə Şlyapaçı etiraz etdi, – çünki onsuz da ayaq üstəyəm.

Kral dedi:

– Elə isə əyləşə bilərsən.

Bu zaman başqa bir hind donuzu əl çaldısa da, o da “yatırıldı”.

“Hə, hind donuzlarının işi bitdi! – Alisa düşündü, – İndi işlər yaxşı gedər”.

Şlyapaçı xanəndələrin siyahısını oxuyan Kraliçaya dedi:

– Mən çayımı içib qurtarmaq istəyirəm.

– Sən gedə bilərsən, – deyə Kral elan etdi.

Şlyapaçı çəkmələrini belə geymədən tələsik məhkəməni tərk etdi.

Kraliça, məhkəmə pristavlarının birinə müraciət edərək dedi:

– Orda, qapının dalındaca, cəld onun başını vurun!

– Lakin məhkəmə pristavı qapıya çatana qədər Şlyapaçı göz-dən itmişdi.

– O biri şahidi çağırın! – deyə Kral əmr etdi.

O biri şahid, Hersoginyanın aşpazı idi. O, əlində istiot qutusu tutmuşdu, hələ məhkəmə zalına girməmişdən Alisa onu tanıdı. Çünki qapının ağzında duranlar hamısı birdən asqırmağa başladılar.

Kral dedi:

– İfadəni ver!

– Vermirəm! – deyə Aşpaz cavab verdi.

Kral narahatçılıqla Ağ Dovşana baxdı, o da yavaşca dedi:

– Əlahəzrət, siz bu şahidi qarşılıqlı sorğu-suala tutmalısınız.

– Əgər tutmalıyamsa, tutum, – deyə Kral, məyus halda cavab verdi. O, əllərini sinəsi üstə çarpazladı, qaşqabağını elə salladı ki, gözləri, demək olar, görünmədi. Xeyli Aşpaza baxdı, sonra boğuş səslə dedi:

– Keks nədən düzəlidir?

Aşpaz dedi:

– Əsas etibarilə istiotdan.

– Patkadan, – arxadan yuxulu səs eşidildi.

– Yuxuculu rədd edin! – deyə Kraliça bağırdı. – O Yuxuculun başı vurulsun! Yuxuculu məhkəmə zalından qovun! Tapdalaşın onu! Didin onu! Bakenbardlarını qopardın!

Yuxuculu qovana qədər bir neçə dəqiqə ərzində məhkəmədə qarışıqlıq düşdü. Ara sakitləşəndən sonra yenidən məhkəmə sorğu-suala başlayanda Aşpaz aradan çıxmışdı.

Kral narahatlıqla ucadan dedi:

– Eyib etməz! O biri şahidi çağırın! – Kraliçaya dedi: “Əzizim, bu şahidi, qarşılıqlı sorğu-suala siz tutmalısınız, artıq mənim başım çatlayır”.

Alisa, Ağ Dovşanın siyahını əlində necə oynatdığını görürdü və maraqla sonrakı şahidin kim olduğunu bilmək istəyirdi... Qız öz-özünə dedi: “– Çünki hələlik onlar, çox az ifadə əldə edəblər”. – Zəif cır səslə Ağ Dovşan var gücü ilə ucadan ciyildə-yөрək – Alisa! – deyər elan etdikdə qızın necə təəccüb etdiyini təsəvvürünüə gətirin.

XII fəsil

ALİSANIN İFADƏSİ

Burdayam! – Boyunun uzandığını həyəcədən unutmuş Alisa qışqırdı. O, yerindən elə tələsik qalxdı ki, paltarının ətəyi iclasçıların kürsüsünü aşırırdı. İclasçılar, camaatın başına yığılıb, çapalamağa başladılar. Onların bu vəziyyəti bir həftə əvvəl Alisanın təsadüfən toxunub aşırtdığı qızılbalıq akvariumunu xatırlatdı.

O, son dərəcə pərt oldu.

– Ah, üzr istəyirəm! – deyib iclasçıları qaldırmağa başladı. Çünki qızılbalıqlarla olan əhvalat bütünlüklə yadına düşdü və təsəvvür etdi ki, dərhal qaldırıb iclasçıları yerlərində öyləşdirməsə, onlar ölə bilərlər.

Kral təntənə ilə dedi:

– Bütün iclasçılar öz yerinə qayıtmayınca məhkəmə davam edə bilməz! – Acıqla Alisaya baxaraq, vurğu ilə sözünü qurtardı: – Vəssalam!

Alisa iclasçılar kürsüsünə baxıb gördü ki, Kərtənkəloni başı-aşağı qoyub. Çönməyə heç bir imkanı olmayan zavallı, balaca

canlı, əsəbi-əsəbi quyruğunu o yan-bu yana yelləyirdi. Alisa o saat Kərtənkələni qaldırdı və bu dəfə başıyuxarı qoydu.

“Amma bunun mənası yoxdur, – öz-özünə düşündü. – Mən belə fikirdəyəm ki, başıaşağı və ya başıyuxarı durmağına bax-mayaraq, onun məhkəməyə heç bir xeyri dəyməyəcək”.

Qrifel lövhələri, qrifellər tapılıb yiyələrinə qaytarıldıqdan sonra iclasçılar bir az bundan əvvəlki faciənin sarsıntularından birtəhər özlərinə gəlib, əhvalatı söylə yazmağa başladılar. Bircə Kərtənkələ, baş vermiş hadisədən o qədər heyrətlənmişdi ki, heç nə edə bilmirdi, ağzıaçıla qalmışdı, gözlərini məhkəmə zalının tavanına zilləmişdi.

– Bu iş barədə sən nə bilirsən? – deyə Kral Alisadan soruşdu.

Alisa dedi:

– Heç nə!

– Heç nə bir şey? – deyə Kral təkid edirdi.

– Heç nə bir şey! – deyə Alisa təkrar etdi.

Kral iclasçılara tərəf dönərək dedi:

– Bu çox vacibdir.

İclasçılar təzəcə yazmağa başlamışdılar ki, Ağ Dovşan onları saxladı:

– Əlahəzrət, şübhəsiz, siz, vacib deyil, demək istəyirdiniz – o, çox ehtiramla səhvi düzəldərək, qaşqabağını salladı və Krala ağız-burnunu əydi.

– Əlbəttə, vacib deyil. Mən də məhz bunu demək istəyirdim.

– Kral tələsik razı olub, təkrar etməyə başladı: – Vacibdir-vacib deyil; vacib deyil – vacibdir. – Sanki hansı sözün daha yaxşı səs-ləndiyini aydınlaşdırmaq istəyirdi.

İclaslıların bəziləri “vacib”, bəziləri isə “vacib deyil” yazdılar. Alisa iclasçıların qrifel lövhələrində nə yazıldığını yaxşıca görürdü.

“Amma bunun heç bir mənası yoxdur” – O, öz-özünə düşündü.

Bir qədər söylə yaddaş dəftərçəsinə nə isə yazan Kral, bu zaman qışqırdı:

– Sakit! – O, dəftərçənin üzündən oxudu: “Qırx ikinci qanun. Boyları bir mildən artıq olan bütün şəxslər məhkəməni tərk etməlidirlər”.

Alisa dedi:

– Mənim boyum bir mil deyil.

– Yox, bir mildir, – deyə Kral etiraz etdi.

– Boyun iki milə yaxındır, – deyə Kraliça əlavə etdi.

Alisa dedi:

– Hər halda mən çıxmıyacağam, bir də ki, bu daimi qanun deyil, onu elə indicə fikirləşib dediniz.

Kral dedi:

– Bu, kitabda olan ən qədim qanunlardan biridir.

– Onda gərək Bir Nömrəli Qanun olaydı, – deyə Alisa etiraz etdi.

Kralın rəngi qaçdı, tez yaddaş kitabçasını ördü. O, zəif, titrək səslə iclasçılara dedi:

– Qərarınızı çıxarın.

– Əlahəzrət maraqlanırsa, yeni dəlillər əldə edilib! – deyə Ağ Dovşan tələsik yerindən qalxdı. – Bu sənəd elə indicə qaldırılıb.

– Orda nə yazılıb? – deyə Kral soruşdu.

– Onu hələ oxumamışam, – deyə Ağ Dovşan cavab verdi.

– Lakin, deyəsən, bu, müqəssirin... kimə isə yazdığı məktubdur.

Kral dedi:

– Belə də olmalı idi, çünki əksər hallarda məktub kimə isə yazılır.

– O kimə yazılıb? – deyə iclasçılardan biri soruşdu.

– Heç kimə, – deyə Ağ Dovşan cavab verdi. – Şübhəsiz ki, üstündə heç nə yazılmayıb. – Bu sözlərlə o, əlyazmanı açıb əlavə etdi. – Bir də ki, bu məktub deyil, şərdir.

Başqa bir iclasçı soruşdu:

– Onu müqəssir öz əli ilə yazıb?

– Xeyr, – Ağ Dovşan cavab verdi, – şübhə doğuran da budur.

Çaşmış iclasçılar bir-birinə baxdılar.

Kral dedi:

– Şübhəsiz, o kiminsə imzasını qoyub.

– İclasçıların sifətində yenə təbəssüm sezildi.

Valet dedi:

– Əlahəzrətin qulluğuna ərz olsun ki, bu məktubu mən yazmamışam və heç kəs sübut edə bilməz mən yazmışam, çünki altında imza yoxdur.

– İmzanın olmamağı, – Kral etiraz etdi, – sənin işini pisləşdirir. Sözsüz ki, sənin pis bir niyyətin olub, yoxsa başqa namuslu adamlar kimi sən də imzanı qoyardın.

Bu sözlərdən sonra gurultulu alqışlar qopdu. Həqiqətən də bu, Kralın bütün gün ərzində dediyi birinci ağıllı söz idi.

Kraliça dedi:

– Əlbəttə, onun təqsiri sübut olundu, ona görə başı...

– Heç bir şey sübut olunmayıb, – deyə Alisa etiraz etdi. – Siz heç şerin məzmununu da bilmirsiniz!

– Şeri oxu! – deyə Kral əmr etdi.

Ağ Dovşan eynəyini taxıb soruşdu:

– Əlahəzrət, şeri hardan oxuyum?

Kral ciddiyətlə dedi:

– Əvvəldən başla və axıra qədər davam et, sonra dayan!

Məhkəmə zalına tam sükut çökdü. Ağ Dovşan şeri oxuyurdu:

Onun yanındasan – mənə deyiblər.
Bundan zərrə qədər incimədim mən;
Məni ən ağıllı adam bilirlər.
Bir iş var ki, üzmək gəlmir əlimdən.

Siz də eşitdiniz, xəbər doğrudur...
Məni xilas etdi yalnız taleyim.
Əgər o azacıq tələssə, işdir
Səni bu bələdan qurtarmaz heç kim.

Mən onun üçün tək – bir, onlarsa – iki,
Sən isə bizimçün hətta lap – üçsən.
Bir azacıq qonaq qalandan sonra.
Bunlar da sənindir – özün bilərsən.

Bil ki, o da, mən də risk eləyirik,
Axı dözmək olmur, yoruldum artıq.

O biri də, sən də, biz də and içdik,
Onlara bəxş edək yenə azadlıq.

Elə buna görə o vaxtdan, onu
Ürəkgetmə tutub, görmürsən məgər?
Bizi və onları, o birisini
Sənsən ayrı salan, edən dərbədər.

Qoy o biri bilsin, onun hər zaman
Onlara yaxşılıq etməkdir qəsdı.
Bu sirri yaymayın burdan kənara,
Bir kəsin xəbəri olmasın qəti.

– İndiyə qədər dinlədiyimiz şahidlərin ifadəsindən bu, ən vacibi idi, – deyə Kral, əllərini ovuşdurdu. – İndi qoy iclasçılar...

Alisa dedi:

– Əgər onlardan biri bu şəri aydınlaşdırma bilərsə, – o, bir neçə dəqiqə ərzində elə böyümüşdü ki, Kralın sözünü kəsməkdən qorxmurdu, – ona altı pens verəcəm. Mən şerdə zərrə qədər də mənə görmürəm.

İclasçılar qrifel lövhələrində yazdılar: “O, şerdə zərrə qədər də mənə görmür”. Lakin biri də oxunmuş şəri aydınlaşdırmağa cəhd etmədi.

Kral dedi:

– Əgər şerin heç bir mənası yoxdursa, bu bizi lüzumsuz narahatçılıqdan xilas edir, çünki şerdə mənə axtarmalı olmayacağıq. Lakin, deyəsən... – əlyazmanı dizi üstə hamarlaya–hamarlaya gözüünün biri ilə ona baxaraq əlavə etdi. – Mənə elə gəlir ki, burada az da olsa mənə var: “Bir iş var ki, üzmək əlimdən gəlmir”, – üzünü Valetə tərəf çevirib soruşdu: “Sən üzməyi bacarırsan?”

Valet kədərlə başını buladı:

– Üzməyi bacarana oxşamır! – deyə etiraz etdi. (O, üzməyi həqiqətən də bacarmırdı, çünki tamam kartondan düzəldilmişdi).

Kral dedi:

– İndiyə qədər hər şey yaxşı gedir, – və şəri burnunun altında mızıldadı: “Siz də eşitdiniz, xəbər doğrudur” – bu, əlbəttə,

iclasçılardır...” “Əgər... o tələssə...” bu da, şübhəsiz ki, Kraliça olmalıdır...” (Səni bu bələdan qurtarmaz heç kim?” ... – Doğrudan da, sənin halın necə olar? – “Mən onun üçün tək bir – onlarsa iki”. Bu da görünür keksin sirrini açır...

– Lakin ardınca gəlir: “Bir azacıq qonaq qalandan sonra bunlar da sənindir, özün bilərsən” – Alisa dedi:

– Əlbəttə, elədir ki, var. Bu da onlar! – Kral belə deyib, qalibanə masadakı kekslərə işarə etdi. – Bundan da aydın şer ola bilməz. Daha sonra “Elə buna görə də o vaxtdan onu ürək getmə tutub, görmürsən məgər” – Kraliçaya tərəf dönərək soruşdu: “Mənim əzizim, güman edirəm ki, sənin heç vaxt ürəyin getməyib?”

– Heç vaxt – hiddətlənmiş Kraliça qışqıraraq mürəkkəb-qabını Kərtənkələnin üstünə tulladı. (Bədbəxt, balaca Bill çoxdan idi ki, barmağı ilə lövhəsində heç nə yazmırdı, çünki barmağının heç bir iz buraxmadığını görmüşdü. Lakin indi o, barmağını üz-gözündən dağılan mürəkkəbə batıraraq yenidən çox tələsik işə girişdi və mürəkkəb qurtarana qədər yazdı).

– Elə isə qoy bu sözlər sizi təəccübləndirməsin, – deyə Kral gülümsəyərək məhkəməni gözdən keçirtdi.

Zal tam sükut içində idi.

– Bu kalamburdur! – deyə Kral acıqlı-acıqlı izah etdikdə hamı güldü.

– İclasçılar qərarlarını desinlər, – gün ərzində Kral bu sözü iyirminci dəfə idi ki, deyirdi.

– Yo-x! – deyə Kraliça etiraz etdi. – Əvvəlcə edam, sonra qərar!

Alisa ucadan dedi:

– Ağılsızlıqdır. Heç qərardan əvvəl də cəza olar?

Kraliça pərtləşərək qışqırdı:

– Dilini saxla.

Alisa dedi:

– Saxlamayacağam!

– Onun başı vurulsun! – deyə Kraliça var səsilə çığırdı.

Hərəkət edən olmadı.

– Axı siz nəsiniz? – deyə Alisa Kraliçanın üstünə çığırdı. – İndi o, uzanıb əvvəlki boyuna çatmışdı. – Siz ancaq və ancaq bir dəst kartsınız!

Gözlənilmədin bir dəst kart havaya qalxaraq onun üstünə şığıdı.

Alisa qorxudan və qəzəbdən astaca qışqırdı. O, əlləri ilə üstünə hücum çəkən kartları qovdu. Sonra birdən başını bacısının dizləri üstə qoyub sahilədə uzandığını gördü. Quru yarpaqlar havada dairə cızaraq onun üzünə düşürdü.

Bacısı ehmal-ehmal həmin yarpaqları götürə-götürə deyirdi:

– Alisa, əzizim, oyan! Sən nə yaman çox yatdın!

Alisa dedi:

– Eh, mən elə qərribə yuxu görürdüm ki!

Sonra o, sizin indicə oxuduğunuz qərribə əhvalatlardan bir neçəsini bacısına nəql etdi.

Bacısı Alisanı öpüb dedi:

– Doğrudan, əzizim, çox qərribə yuxu görmüsən! İndi isə qaç, çayını iç – yoxsa gecikərsən!

Alisa ayağa qalxıb, qaça-qaça yol boyu düşünürdü: Həqiqə-tən də onun gördüyü yuxu, çox qərribə yuxu idi.

Böyük bacısı hələ də bayaqkı yerdə oturmuşdu. O, başını qolları üstə qoyub, batan günəşə baxa-baxa, uzun zaman balaca Alisa haqqında, onun başına gələn qərribə əhvalatlar barədə düşünürdü. O da Alisa kimi yarıyuxulu xəyal aləminə qərq oldu.

Onun xəyalında əvvəlcə balaca Alisa canlandı. Xırdaca əllər yenə də onun dizlərini qucaqladı, kiçik bacının parlaq, ağıllı gözləri ona zilləndi. Alisanın tanış səsi qulağında səsləndi. Alisanın gözləri üstə tökülən saçlarını çevik bir hərəkətlə həmişə arxaya atması onun gözləri qarşısında canlandı. Nə qədər ki, onun səsini eşidirdi, ətrafdakı hər şey sehlənmiş kimi canlanırdı: kiçik bacısının yuxusundakı qərribə canlılar bir-birinin ardınca gəlib onun gözünün qabağından keçirdi.

Ağ Dovşan harasa qaçırdı, ayağı altındakı hündür ot xışıldayırdı... Suda çapalayan qorxmş siçan, qonşu bataqlıqdan özünə

yol açırdı... O, fincanların cingiltisini eşidirdi – Mart Dovşanı və onun Dostları arasıkəsilmədən çay içirdilər. Kraliçanın sərt səsi, onun bədbəxt qonaqlarını ölümə məhkum edirdi... Yenə də körpə çoşqa Hersoginyanın dizi üstə asqırır, ətrafdakı boşqablar və nəlbəkilər xıncım-xıncım olurdu... Yenə Qrifonun qışqırtısı, Kərtənkələ-Billin çığırtısı, “məzlum” hind donuzlarının tövşüməsi ilə Saxta Çanaqlı bağa – Møk-Tartlın hönkürtüsü bir-birinə qarışmışdı...

O, demək olar ki, Möcüzələr Aləmində olduğuna inanmış kimi gözüyumulu xəyala getmişdi. Lakin bilirdi ki, gözlərini açan kimi hər şey əvvəlki şəkli düşəcək... Otu xışıldadan küləkdir... Göldə dalğa yaradan – yırğalanan qamışlardır... Fincanların cingiltisi – quzu zınqırovlarının səsidir... Kraliçanın qulaqbatırıcı bağırtiları – balaca çobanın səsidir... Körpənin asqırtısı, Qrifonun qışqırtısı və bütün başqa, qəribə səslər – ta səhərdən axşamadək işlə məşğul olan fermer həyətinin səs-küyünə, Møk-Tartlın ağır bağırtiları isə uzaqdakı sürünün mələrtisinə çevriləcək. (O buna əmin idi).



*Redyard
Kipling*



MAUQLİNİN QARDAŞLARI

Ata Canavar gündüz dincəlib yuxudan ayılında saat yeddi idi. Sion dağlarında bu axşam hava çox bürkü idi. Ata Canavar qaşındı, əsnədi, yuxusunu dağıtmaq üçün keyimış ayaqlarını birbir uzadaraq gərnəşdi. Ana Canavar isə bu vaxt yekə boz başını, yerdə tərپəşə-tərپəşə zingildəşən dörd balasının üstünə qoyub mürgüləyirdi. Bədirlənmiş ay canavar ailəsinin yaşadığı mağaranın ağzını işıqlandırmışdı.

– Uf! – deyə Ata Canavar dilləndi. – Yənə ova çıxmaq vaxtıdır.

O, dağın yamacı ilə sıçraya-sıçraya dərəyə enməyə hazırlamışdı ki, quyruğunun tükləri pırtlaşmış balaca bir kölgə girəcəyə yaxınlaşdı və hıqqıldayaraq dedi:

– Uğur olsun, ey Canavarlar Padşahi! Sənin nəcib balalarına müvəffəqiyyət və ağappaq iti dişlər arzu edirəm. Qoy, onlar heç bir zaman unutmasınlar ki, bu dünyada aclar da var!

Bu, Qabyalayan Tabaki adlı çaqqal idi. Hindistanda canavarların Tabakidən zəhləsi gedir, çünki o, veyl-veyl gəzərək hara oldu burnunu soxur, söz gəzdirir, ara vurur, kənd zibilliklərində eşələnərək qabağına nə gəldi yeyir, hətta cır-cındırdan, dəri parçasından belə iyərnmir. Ancaq bununla belə onlar Tabakidən qorxurlar da, çünki o, başqa heyvanlara nisbətən daha tez-tez quduzluq xəstəliyinə tutulur, sonra da başlayır meşədə özünü ora-bura vurmağa. Bu vaxt qabağına kim düşdü, hamını dalayır. Hətta pələng özü də balaca Tabakinin qudurduğunu görəndə qaçıb gizlənir, ona görə ki, vəhşi heyvan üçün ən pis fəlakət qu-

duzluqdur. Bizdə buna “sudan qorxma” xəstəliyi deyilir. Heyvanlar isə onu “divani”, yəni quduzluq adlandırırlar və ondan öz canlarını qaçıb gizlənməklə qurtarırlar.

– Yaxşı, özün gir bax, – deyə Ata Canavar quru-quru cavab verdi. – Ancaq burda yeməyə bir şey yoxdur.

– Canavar üçün yoxdur, – deyə Tabaki hıqqıldadı, – ancaq mənim kimi xırda, aciz məxluq üçün bir parça quru sümük də böyük nemətdir. Biz çaqqallara naşükür olmaq yaraşmaz.

O, cəsarətsiz addımlarla mağaranın yuxarı tərəfinə getdi, orada üstündə əti qalmış bir parça maral sümüyü tapıb, çox məmnun halda yerə çökdü və xırıltı ilə gəmirməyə başladı.

– Çox sağ ol, yedim, doydum, – deyə o yalmana-yalmana razılıq etdi. – Nəcib balaların nə qədər qəşəngdirlər! Gözləri necə də iridir! Onların hələ nə vaxtıdır ki! Yox, yox, mən gərək unutmaydım ki, padşah balalarına lap doğulduqları gündən uşaq demək olmaz, onlar həmişə böyükdürlər.

Tabaki başqalarından heç də pis bilmirdi ki, uşaqları üzlərinə tərifləməkdən daha qorxulu şey yoxdur, ona görə də Ana və Ata Canavarların necə pərt olduqlarına məmnuniyyətlə tamaşa edirdi.

Tabaki tutduğu pis işdən zövq alaraq bir xeyli dinməzəcə oturduqdan sonra acıqlı-acıqlı dedi:

– Böyük pələng Şirxan ovlağını dəyişib. O, indi bütün bu ayı burada, dağda ov edəcəkdir. Bunu onun özü mənə deyib.

Şirxan pələng idi. O, mağaradan iyirmi mil aralıda Vaynqanqa çayının sahilində yaşayırdı.

– İxtiyarı yoxdur! – deyə Ata Canavar qəzəblə dilləndi. – Cəngəllik Qanununa görə o, heç kimə xəbərdarlıq etmədən ovlağını dəyişə bilməz. O, on mil ətrafda bütün ovları qaçırdıb, pərakəndə salar... Mən... mən indi ikimizin əvəzinə ov ovlamalıyam.

– Axı, anası onun adını əbəs yerə Lanqri (Topal) qoymayıb ki, – deyə Ana Canavar sakitcə dilləndi. – Onun lap doğulduğu gündən bir ayağı axsayır. Elə buna görədir ki, həmişə ev heyvanları ovlayır. Vaynqanqa sahillərindəki kəndlərin əhalisi onun

əlindən zinhara gəliblər. İndi də bizim tərəflərə təşrif gətirib ki, burada da bütün işləri korlasın: adamlar onun dalınca düşüb meşənin hər tərəfini gəzəcəklər. Onu ələ keçirə bilməyəcəklər, amma biz gərək balalarımızla birlikdə başımızı götürüb, buradan bir tərəfə qaçaq, çünki adamlar onu yandıraçaqlar. Doğrusu, biz gərək bunun üçün Şirxana təşəkkür edək, yaxşı iş görüb!

– Sizin bu təşəkkürünüzü ona çatdırımmı? – deyə Tabaki soruşdu.

– Rədd ol! – Ata Canavar hiddətlə mırıldandı. – Rədd ol buradan! Get, qoy ağan ova çıxanda səni də aparsın! Bəsdir bu gün qanımızı qaraltdığın.

– Mən gedirəm, – deyə Tabaki sakitcə cavab verdi. – Siz özünüz tezliklə aşağıdakı cəngəllikdən Şirxanın səsini eşidəcəksiniz. Nahaq yerə mən zəhmət çəkib bu təzə xəbəri sizə çatdırmağa gəldim.

Ata Canavar birdən qulaqlarını şəklədi: aşağıdan, balaca çaya tərəf uzanan vadidən pələngin sərt, kinli, kəskin, ürəksıxıcı nəyəsi eşidildi. Onun pəncəsinə bir şey keçməmişdi. İndi, bunun bütün cəngəlliyə məlum olduğundan azacıq belə utanmırdı.

Ata Canavar:

– Axmaq! – dedi. – Gecə ovuna gör nə cür səs-küylə başlayır! Yəqin fikirləşir ki, bizim marallar Vaynqanqa çayının sahilərində yeyib yağlanmış kəllərin tayıdır...

Ana Canavar dedi:

– Suss! Onun bu saat ovladığı nə kəldir, nə də maral. O, insan ovlayır.

Nəriltili boğuc bir mırıltıya çevrilərək sanki eyni vaxtda hər tərəfdən eşidilirdi. Bu həmin nəriltili idi ki, çöldə, açıq havada gecələyən meşəqıranları, qaraçıları həmişə qorxudur, bəzən isə onları qaçaraq birbaşa pələngin pəncəsinə keçməyə məcbur edir.

– İnsan ovlayır! – deyə Ata Canavar ağ dişlərini qıcadı. – Məgər göllərdə qurbağa-zad azdır ki, ona insan əti yemək lazım olub, özü də bizim torpaqda?

Həmişə müəyyən bir şeyə əsaslanan Cəngəllik Qanunu yırtıcı heyvanlara, yalnız onlar öz balalarına başqasını öldürməyi öyrə-dərkən insan ovlamağa icazə verir. Hətta, bu vaxt belə, yırtıcı heyvan mənsub olduğu sürünün və ya qəbilənin ov etdiyi yerlərdə insan öldürməməlidir. Öldürdükdə gec-tez fillərin üstündə silahlı ağ adamlar və özləri ilə sinc, fişəng, məşəl götürən yüz-lərlə qara adamlar tökülüb gəlirlər. Belə olduqda cəngəlliyin bütün sakinləri üçün fəlakət başlanır. Yırtıcı heyvanlar deyirlər ki, insan bütün canlıların ən zəifi, acizdir, buna görə də ona toxunmaq ovçuya layiq iş deyil. Onlar bir də deyirlər (və bu həqiqətdə də belədir) ki, adamyeyənlər bir müddətdən sonra qotura tutulurlar, dişləri tökülür.

Cəngəllikdən gələn mırıltı səsi daha aydın eşidildi və sıçrayışa hazır olan pələngin qulaqbatırıcı “a-a-a” nərəsi ilə sona yetdi.

Sonra da pələng ulamasına bənzəməyən ulama səsi eşidildi. Bu, Şirxan idi.

– Tuta bilmədi, – deyə Ana Canavar dilləndi, – nə üçün, görəsən?

Ata Canavar qaçaraq bir neçə addım mağaradan aralandıqda kolluqda eşələnən Şirxanın acıqlı səsini eşitdi.

– Axmaq pəncələrini yandırdı. Onun ağına bir bax ki, odun-çunun tonqalı üstünə atılır! – deyə Ata Canavar finxırdı. – Tabaki də onun yanındadır.

Ana Canavar qulağının birini tərpədərək dedi:

– Kim isə dağa çıxır. Hazır ol!

Doğrudan da meşənin sıx yerindən astaca xışıltı gəlirdi. Ata Canavar dal ayaqları üstə yerə çökərək sıçramağa hazırlaşdı. Əgər, siz bu vaxt ona tamaşa etsəydiniz, dünyada ən təəccüblü bir hadisənin – canavarın sıçrayış zamanı yarıyolda necə dayanıb durduğunun şahidi olardınız. O, kimin üzərinə cumduğunu hələ görmədən irəli atıldı, lakin bir an sonra qəfildən dayandı. Məsə-lə belə oldu ki, canavar sıçrayaraq dörd-beş fut havaya qalxdı, sonra yenə də əvvəlki yerində aşağı endi.

– İnsandır! – deyə o mırıldadı. – İnsandır, özü də lap baladır!
Bir bax!

Onun lap qabağında ağacın alçaq budağından yapışaraq çılpacaq, qarabuğdayı, təzəcə ayaq açmış bir uşaq – yupyumru, yumşaq, bapbalaca bir canlı məxluq dayanmışdı. Hələ indiyə kimi bu cür körpə bir uşaq gecə vaxtı canavar mağarasına ayaq basmamışdı. O, Ata Canavarın gözünün içinə baxaraq güldü.

– İnsanın balası belə olurmuş? – deyə Ana Canavar soruşdu.
– Mən onları hələ indiyə qədər görməmişəm. Onu bura gətir.

Öz balalarını həmişə dişində ora-bura daşımağa adət etmiş canavar lazım gələrsə yumurtanı da basıb əzmədən dişində apara bilər. İndi də elə oldu: Ata Canavar iti dişləri ilə uşağın kürəyindən möhkəm yapışaraq gətirib öz balalarının arasına qoyduqda, körpənin hətta dərisi belə cızılmamışdı.

Ana Canavar mehriban-mehriban ona baxaraq:

– Nə balacadır! Lap ətcədir, amma necə də cürətlidir! – dedi. (Uşaq canavar balalarını o yan-bu yana sıxışdırıb, ananın isti böyründə özünə yer eləyirdi) – Ay! O da əmir! Demək, insan balası belə olurmuş! Hansı canavar öyünüb deyə bilər ki, o, indiyə qədər öz küçükləri ilə birlikdə insan balasını da əmizdirmişdir?

– Mən eşitmişəm ki, qabaqlarda belə şeylər olub, ancaq bizim sürüdə yox. O vaxt mən hələ yoxmuşam, – deyə Ata Canavar cavab verdi. – O hələ lap ətcədir, tükü yoxdur, mən istəsəm, onu bir şapalaqla öldürərdim. Görürsən necə baxır, özü də qorxmur.

Mağaranın ağzına düşən ay işığı söndü: Şirxanın yekə, dörd-künc başı və çiyini mağaranın girəcəyini tutmuşdu. Onun dal tərəfindən Tabakinin cır səsi eşidilirdi.

– Ağa, ağa, o buraya girdi!

– Şirxan bizə çox xoş gəlib, – deyə Ata Canavar dilləndi, lakin onun gözləri hiddətlə parıldayırdı. – Şirxan nə istəyir?

– Ovunu! İnsan balası buraya girib, – deyə Şirxan cavab verdi. – Onun ata-anası qaçıb canlarını qurtardılar. Onu mənə verin.

Ata Canavar düz deyirmiş: Şirxan odunçunun tonqalı üstünə atılıb pəncələrini yandırmışdı, odur ki, indi ağrının şiddətindən daha da quduzlaşmışdı. Lakin Ata Canavar çox yaxşı bilirdi ki, pələng mağaranın dar girəcəyindən içəri keçə bilməz. Hətta Şirxan indi pərçim olduğu yerdə belə çiyinini, pəncəsini tərpedə bilmirdi. Əgər bir adam çəlləyin içərisinə girib orada vuruşmaq fikrinə düşsəydi, yəqin ki, o da özünü Şirxanın indiki vəziyyətindəki kimi hiss edərdi.

Ata Canavar dedi:

– Canavarlar azad xalqdır. Onlar ancaq Sürü Başçısının dediyinə əməl eləyirlər, hər yetən zolaqlı adamyeyənlərin sözüne onlar baxmırlar. İnsan balası bizimdir. İstəsək, özümüz də onu parçalaya bilərik.

– “İstəsək, istəsək!” Mənə nə var? Öldürdüyüm kələ and olsun, mən sizin it damına oxşayan bu mağaraya burnumu soxub, öz qanuni ovumu çox gözləməyəcəyəm! Sizinlə Şirxan danışıq, eşidirsinizmi?!

Pələngin göy gurultusuna bənzər nəriltisi mağaranı lərzəyə gətirdi. Ana Canavar balalarını kənara itələyib irəli atıldı, onun qaranlıqda bir cüt yaşıl ayı xatırladan gözləri Şirxanın qəzəblə yanan gözləri ilə rastlaşdı.

– Mən Rakşa (İblis) da sənə cavab verirəm: insan balası mənimdir. Lanqri, mənimlə də qalacaqdır! Heç kim onu öldürə bilməz. O, Sürüdə yaşayıb, Sürü ilə birlikdə gəzib dolanacaq, ov edəcəkdir. Ey çılpaq uşaqları ovlayan, balıq, qurbağa qatili, səni indidən xəbərdar edirəm: bir vaxt gələcək ki, bu körpə özü səni ovlamağa çıxacaqdır! İndi isə rədd ol, yoxsa öldürdüyüm marala and içirəm (mən leş yemirəm), o dünyaya dörd ayağı axsaq gedərsən, Cəngəlliyin ütölmüş bədheybət məxluqu! Rədd ol buradan!

Ata Canavar, Ana Canavara heyrətlə baxırdı. O, vaxtilə beş qurd ilə ölüm-dirim davasına girib, Ana Canavarı onların əlindən aldığı artıq unutmuşdu. O vaxtlar Ana Canavar hələ sürü ilə birlikdə gəzərkən “İblis” adını ona əbəs yerə verməmişdilər. İndi Şirxan Ata Canavardan qorxmurdu, lakin Ana Canavarla

boğuşmağa cürət etmirdi, çünki bilirdi ki, üstünlük onun tərəfindədir, o, davaya girsə, ya öləcək, ya da ki, öldürməmiş əl çək-məyəcəkdir. Pələng mırıldana-mırıldana dal-dalı bayıra çıxdı. Özünü genişlikdə hiss edincə yenidən nərildədi:

– Öz sahibinin qapısında hər it hürər! Baxarıq hələ, insan balasını özünə oğulluğa götürdüynə görə Sürüyə nə cavab verəcəksən?... Bala mənimdir, gec-tez onu yeyəcəyəm, uzunquyruq oğrular!

Ana Canavar ağır-ağır nəfəs ala-ala balalarının yanında yerə uzandı. Ata Canavar isə ona tərəf çevrilərək sərt-sərt mırıldandı:

– Şirxan bu dəfə düz deyir: insan balasını Sürüyə göstərmək lazımdır. Sən doğrudanmı onu saxlamaq istəyirsən, Ana?

Böyürləri ağır-ağır qalxıb-enən Ana Canavar dedi:

– Saxlamaq? O, gecə vaxtı təkcə lüm-lüt buraya, bizim yanımıza gəlib, heç nədən qorxmayıb! Bir bax, balalarımın birini necə kənara itələdi! O axsaq qəssab bunu öldürüb, sonra da Vaynqanqa əkiləcəkdə. İnsanlar da qisas almaq üçün gəlib bizim mağaramızı dağıdacaqdılar. Soruşursan ki, onu saxlayacaqsanmı? Bəli, saxlayacağam. Sakit uzan. Bala qurbağa! Mən sənin adını belə də qoyuram. – Bala qurbağa Mauqli. Bir zaman gələcək ki, ey Mauqli, sən Şirxanın ardınca düşüb onu ovlayacaqsan, necə ki, o indi səni ovlayırdı.

Ata Canavar soruşdu:

– Bəs Sürü bu işə nə deyər?

Cəngəllik Qanununda aydın deyilir ki, hər bir canavar özünə ailə düzəltməkdən sonra Sürüdən gedə bilər...Ancaq bu şərtlə ki, balaları bir qədər böyüyüb yeriməyə başlayanda onları, adətən ayda bir dəfə aydınlıq zamanı toplaşan Sürü Şurasına gətirib başqa qurdların hamısına göstərsin. Bundan sonra küçüklər istədikləri yerdə arxayın gəzib dolana bilərlər. Bala canavar ilk dəfə maral ovlamayıncaya qədər böyük canavarlardan heç birinin onu öldürməyə ixtiyarı yoxdur. Bunun cəzası ölümdür. Sürü qatili tapdıqda mütləq öldürür. Bir dəqiqə fikirləşdikdə görərsən ki, bu, elə belə də olmalıdır.

Ata Canavar bir müddət gözlədi, küçüklər irilib yavaş-yavaş yeriməyə başlayanda, onları, Mauqlini və Ana Canavarı Sürünün topladığı gecələrdən birində Şura Qayasına apardı. Bu yer sıldırım bir təpənin zirvəsində idi, buradakı iri-iri sal daşların arxasında azı yüz canavar daldalana bilərdi. Öz gücünə, cəldliyinə görə bütün Sürüyə başçı seçilmiş Akela adlı nəhəng, boz bir yalquzaq qayanın üstünə sərilib uzanmışdı. Ondən aşağıda isə müxtəlif yaşda, müxtəlif rəngdə qırxdan çox canavar oturmuşdu. Burada porsuq kimi çallamış, təkbətəkdə kələ üstün gəlmiş qoca, təcrübəli canavarlardan tutmuş, üçyaşar qara əniklərə qədər hər cür canavar görmək olardı. Doğrudur, üçyaşar əniklər hələ kələ üstün gəlmək şərəfinə nail olmamışdılar, ancaq onlar bunu bacaraqlarına şübhə etmirdilər. Yalquzaq bir ilə yaxın idi ki, sürüyə başçılıq edirdi. Cavanlığında o iki dəfə canavar duzağına düşmüşdü. Birincidə adamlar onu möhkəm əzişdirmiş, sonra da öldüyünü zənn edərək tullayıb getmişdilər. Odur ki, insanların xasiyyətinə, qanun-qaydalarına bələd idi. Şura Qayasında demək olar ki, heç kim danışmırdı. Körpə küçüklər meydanın ortasında yumbalanır, oynayırdılar, onların ətrafında isə ata-anaları dairə vurub oturmuşdular. Hərdən yaşlı canavarlardan biri ağır-ağır yerindən qalxaraq bu və ya digər küçüyə yanaşır, ona diqqətlə baxdıqdan sonra yenidən səssiz addımlarla əvvəlki yerinə qayıdırdı. Bəzən ana öz balalarını başqa canavarların görməyə-cəyindən qorxaraq onları burunlayıb, ay işığı düşən yerə tərəf itələyirdi.

Akela uzandığı qayadan uladı:

– Qanun sizə məlumdur, ey canavarlar! Qanun sizə məlumdur! Yaxşı-yaxşı baxın!

Qayğıkeş analar dərhal bu sözləri təkrar etdilər:

– Baxın, yaxşı-yaxşı baxın, ey canavarlar!

Nəhayət, Ata Canavar Mauqlini meydançanın ortasına itələdi. Ana Canavar tüklərini qabartdı. Mauqli isə yerə oturdu, güldü və ay işığında parıldayan xırda daşlarla oynamağa başladı.

Akela qabaq pəncələri üstünə qoyduğu başını qaldırmadan hərdən bir:

– Baxın, ey canavarlar! – deyə təkrar edirdi.

Qayanın dalından Şirxanın boğuc nəritisi eşidildi:

– Körpə mənimdir! Verin mənə! İnsan balası Azad Xalqın nəyinə lazımdır?

Akela bu sözü vecinə də almayıb dedi:

– Baxın, ey canavarlar! Yadların sözünə qulaq asmaq Azad Xalqın nəyinə lazımdır? Yaxşı–yaxşı baxın!

Canavarlar ağız–ağıza verib boğuc səslə mırıldandılar, cavan dördyaşar qurdlardan biri Akelanın sözünə cavab olaraq Şirxanın sualını təkrar etdi:

– İnsan balası Azad Xalqın nəyinə lazımdır?

Cəngəllik Qanununda deyilir ki, canavar balasını Sürüyə qəbul edərkən mübahisə qalxarsa, onun xeyrinə Sürüdən ən azı iki canavar danışmalıdır. Lakin nə atanın, nə də ananın rəyi nəzərə alınır.

– Kim, bu körpənin qəbul olunmasının tərəfdarıdır? – deyə Akela soruşdu. – Azad Xalqdan kim danışmaq istəyir?

Cavab çıxmadığını görüncə Ana Canavar döyüşə hazırlaşdı; o bilirdi ki, məsələ dava ilə nəticələnersə, bu onunçün son döyüş olacaqdır.

Lakin elə bu an Balu adlı tənbel qonur ayı dal ayaqları üstə qalxaraq donquldandı; o, başqa cinsdən olan yeganə yırtıcı heyvan idi ki, Sürü Şurasında iştirak etməsinə icazə verirdilər. Canavar balalarına Cəngəllik Qanunu öyrədən qoca Balu istədiyi bütün yerlərdə gəzib dolana bilirdi, çünki onun yediyi ancaq qoz, bal və bir də müxtəlif köklərdir.

Balu dedi:

– İnsan balası? Nə olar ki, mən onun götürülməsinə tərəfdaram. Ondan heç kimə bir ziyan dəyməz. Mən danışmaqda usta deyiləm. Ancaq sözüm həmişə doğrudur. Qoy, o da Sürü ilə birlikdə gəzsin. Gəlin, başqaları ilə bərabər bu körpəni də qəbul edək. Mən özüm ona təlim verərəm.

– Görək bir başqası da danışsın, – deyə Akela dilləndi. – Balu öz sözünü dedi, o bizim körpələrin müəllimidir. Baludan başqa, daha kim danışmaq istəyir?

Ortalığa qara kölgə düşdü. Bu, Bahirə adlı qara panter idi, rəngi başdan-ayağa mürəkkəb tək qapqara olsa da, işıqda bütün başqa panterlər kimi onun da dərisində muar üzərindəki yüngül naxışları andıran parlaq ləkələr nəzərə çarpırdı. Cəngəllikdə hamı Bahirəni tanıyırdı və heç kim də istəməzdə ki, onun yolunu kəssin, çünki o, Tabaki tək hiyləgər, vəhşi kəl kimi hünərli, yaralı fil tək qorxu bilməzdə. Bununla belə Bahirənin səsi, ağac koğuşundan damcılayan yabanı bal kimi şirin, dərisi isə qu tükü kimi yumşaq idi.

– Ey Akela, ey Azad Xalq! – deyə o mırıldandı. – Sizin yığıncağınızda iştirak etməyə mənə heç bir hüququm yoxdur, lakin Cəngəllik Qanunu göstərir ki, əgər təzə körpənin üstündə mübahisə olarsa, müəyyən məbləğə həmin körpənin həyatını satın almaq olar. Həm də Qanunda deyilmir ki, bu məbləği kim verə bilər, kim verə bilməz. Doğrudurmu?

– Elədir! Doğrudur! – deyə həmişə ac olan cavan qurdlar ulaşırdılar. – Qulaq asın Bahirəyə! Körpə satın alın bilər. Qanun belədir.

– Mən burada danışmağa ixtiyarım olmadığını bilirəm, ona görə də mənə icazə vermənizi sizdən xahiş edirəm.

– Danış, danış! – deyə iyirmi yerdən qışqırdılar.

– Çılpaq bir körpəni öldürmək ayıbdır. Bundan da başqa o böyüyəndən sonra sizin üçün gözəl bir əyləncə olacaqdır. Balu onun xeyrinə söz dedi. Mən də Balunun sözünə bir kəl əlavə edirəm, buradan cəmi yarım mil aralıda indicə öldürülmüş kök bir kəl... Bu şərtlə ki, siz insan balasını Qanunda göstərildiyi kimi Sürüyə qəbul edəsiniz. Məgər, bu, o qədər çətin işdir?

Hay-küy qopdu, onlarca səs birdən ucaldı:

– Nə ziyanı var? Onsuz da qış yağışları zamanı öləcəkdir. Onu günəş yandıracaqdır. Çılpaq bir Qurbağa balası bizə nə edə bilər? Qoy Sürüyə qoşulub gəzsin. Bahirə, bəs kəl haradadır? Gəlin, körpəni qəbul edək!

Mauqlinin başı yenə də əvvəlki kimi xırda daşlarla oynamağa qarışdığından canavarların bir-birinin ardınca yaxınlaşıb onu gözədən keçirdiklərini görmürdü. Nəhayət, onların hamısı təpədən enib, öldürülmüş kəlin ardınca getdi; təpədə yalnız Akela,

Bahirə, Balu və bir də Bala qurbağa Mauqlinin ailəsi qaldı. Hələ də qaranlıqda Şirxanın nərəsi eşidilirdi, Mauqlini ona vermədiklərinə görə bərk acıqlanmışdı.

– Hə, hə, bir az da bərk qışqır! – deyə Bahirə öz-özünə dodaqaltı dilləndi. – Vaxt gələcək ki, bu xırdaca qurbağa səni başqa cür qışqırmağa məcbur edəcək, əgər etməsə, onda demək mənim adamlardan heç başım çıxmır.

– Biz yaxşı iş gördük! – deyə Akela dilləndi. – İnsanlar da, onların balaları da çox ağıllı olurlar. Vaxtında o bizə kömək olacaqdır.

– Bəli, bərk ayaqda kömək edəcəkdir, çünki heç kim Sürüyə əbədi başçı ola bilməz, – deyə Bahirə təsdiq etdi.

Akela cavab vermədi. O fikirləşirdi ki, doğrudan da, Sürünün hər bir başçısı üçün gec-tez belə bir gün gəlib çatır ki, o yavaş-yavaş gücdən düşməyə başlayır. Tamamilə zəiflədikdə isə canavarlar onu öldürürlər, yerinə təzə başçı keçir, vaxtı gələndə onu da öldürürlər.

O, Ata Canavara dedi:

– Körpəni götür apar, onu Azad Xalqın oğlanlarına layiq tərbiyə et.

Beləliklə də, Bala qurbağa Mauqli, Balunun xeyirxah sözünün və bir kəlin baharına olaraq Sioniy Sürüsünə qəbul olundu.

İndi, gərək siz orada düz on il, yaxud on bir il vaxt qoyasınız və bu müddətdə Mauqlinin canavarların içərisində qəribə bir həyat keçirdiyini özünüz təsəvvür etməyə çalışasınız, çünki biz bu barədə ətraflı nağıl etsəydik, çox-çox kitablar yazmalı olardıq. O, canavar balaları ilə birlikdə boy atıb böyüyürdü, lakin söz yox ki, onlar Mauqlidən xeyli əvvəl irilib müstəqil canavarlar oldular. Mauqli isə hələ uşaq idi. Ata Canavar öz peşəsini ona öyrədir, cəngəllikdəki hər şeyin, hər hadisənin mənasını başa salırdı. Buna görədir ki, otların hər xışılısının, ılıq gecə mehinin təmasının, ağaca qonmuş bayquşun hər səsinin, uçaraq çaynaqları ilə ağacın budağına yapışan yarasanın hər hərəkətinin, göldə üzən xırdaca balığın suyu şəppildatmasının Mauqli üçün böyük

əhəmiyyəti var idi. Təlim almadığı vaxtlarda o, günəş altında mürgüləyər, oyanıb qarnını doyurar və yenidən yuxulayardı. O, bərk istiləyəndə sərinləmək üçün meşə göllərində üzərdi: könül bal istəyəndə (Baludan öyrənmişdi ki, bal və qoz da çiy ət kimi ləzzətli şeylərdir) ağaca dırmaşardı. Ağaca çıxmağın qaydasını ona Bahirə göstərmişdi. Qara panter budağın üstündə uzanıb, onu öz yanına çağırırdı:

– Bura gəl, Balaca Qardaş!

Əvvəllər o, ərincək meymun kimi ağacdən yapışıb qalardı, lakin sonralar boz meymun tək budaqdan-budağa cürətlə sıçramağı öyrəndi. Sürü Şura Qayasında toplaşanda orada Mauqlinin də öz yeri olurdu. O burada hiss etdi ki, canavarlardan heç biri onun diqqətli nəzərlərinə davam gətirmir, hamısı gözlərini ondan yayındıraraq yerə dikir. Bundan sonra Mauqli əylənmək xatirəsinə canavarlara diqqətlə baxmağa başladı. Bəzən elə olurdu ki, o öz dostlarının ayağından tikan çıxardır – canavarlar tikandan və dərilərinə sıvaşan pıtırqandan çox əziyyət çəkirlər. Gecələri o, təpələrdən enib, əkin tarlalarına gələr, daxmalarda yaşayan adamlara tamaşa edər, lakin onlara ürək qızdırmazdı. Bir dəfə Bahirə qapaqlı bir qutunu ona göstərib, bunun tələ olduğunu başa salmışdı. Qutu elə ustalıqla gizlədilmişdi ki, Mauqli az qala tələyə düşəcəkdi. O, Bahirə ilə birlikdə meşənin isti və qaranlıq dərinliklərinə çəkilərək orada bütün günü yatmağı, gecə düşdükdə isə Bahirənin necə ov etdiyinə baxmağı hər şeydən artıq xoşlayırdı. Panter ac olanda qarşısına nə düşdü öldürürdü. Mauqli də onun kimi edirdi. Lakin uşaq böyüyüb hər şeyi anlamağa başlayanda Bahirə ona bildirdi ki, Mauqli heç vaxt ev heyvanlarına toxunmamalıdır, çünki onun özü Sürüyə kəlin həyatı bahasına qəbul olunmuşdur.

– Bütün cəngəllik sənindir, – deyər Bahirə onu başa salırdı. – Gücün çatdığı hər heyvanı ovlaya bilərsən, amma həyatı bahasına xilas olduğun kəlin xatirinə heç bir ev heyvanına – nə qocasına, nə cavanına toxunmalısən. Cəngəlliyin Qanunu belədir.

Mauqli sözsüz olaraq itaət etdi.

O, lazım olan hər bir şeyi ötəricə öyrənən, öyrəndiyini, bilik kəsb etdiyini ağına belə gətirməyən, yalnız özü üçün yemək əldə etməyin qeydinə qalan bir uşaq kimi gün-gündən boy atıb böyüyür və qüvvətlənirdi.

Ana Canavar bir dəfə ona demişdi ki, Şirxana inanmaq olmaz, gec-tez bir gün Mauqli onu öldürməli olacaqdır. Canavar balası bu məsləhəti bir an belə yadından çıxarmazdı, lakin Mauqli çıxartdı, çünki o, insan balası idi; doğrudur, əgər insan dilində danışmağı bacarsaydı, özünü canavar adlandırardı, lakin bununla belə, yenə də o, insan balası idi.

Cəngəllikdə Şirxan daim onun yolunu kəsirdi, çünki artıq Akela get-gedə qocalıb gücdən düşürdü. Topal pələng isə bu müddətdə Sion Sürüsünün cavan canavarları ilə dostlaşmışdı. İndi onlar hər yerdə Şirxanın dalınca gəzib qabağından qalanları yeyirdilər. Akelanın əvvəlki ixtiyarı özündə olsaydı, əlbəttə, buna heç vaxt yol verməzdi. Şirxan onlara yaltaqlanaraq öz təəccübünü bildirirdi ki, necə olur bu qədər cürətli ovçular gəbərməkdə olan bir canavarın və insan balasının onlara əmr etməsinə dözlər. “Mən eşitmişəm ki, – deyirdi, – Şura zamanı siz onun gözlərinin içinə baxmağa cürət etmirsiniz”. Cavan canavarlar isə hiddətlə mırıldanır və tüklərini qabardırdılar.

Hər şeyi görən, hər şeyi eşidən Bahirəyə bu barədə də bəzi şeylər məlum idi, buna görə də bir neçə dəfə Mauqliyə açıq demişdi ki, Şirxan əvvəl-axır onu öldürəcəkdir. Lakin Mauqli hey gülür və belə cavab verirdi:

– Mənim dalımda Sürü durur, mənim arxamda sən varsan. Lap elə Balunun özü də, nə qədər ərincək olsa, yenə mənim üstümdə bəzilərini pəncəsilə əzişdirər. Mən nədən qorxmalıyam?

İsti günlərdən birində Bahirənin başına təzə bir fikir gəldi. Görünür, qulağı nə isə çalmışdı. Bəlkə də bunu ona oxlu kirpi Saxi xəbər vermişdi. Axır ki, bir kərə yenə də Mauqli ilə ikilikdə meşənin qalınlığına çəkilmişdilər. Oğlan yerdə uzanıb başını panterin qəşəng qara kürəyinə söykəmişdi. Birdən Bahirə dedi:

– Balaca Qardaş, neçə dəfə sənə demişəm ki, Şirxan sənə düşməndir.

Mauqli saymağı, hesablamağı, əlbəttə, bacarmırdı, ona görə də belə cavab verdi:

– Bu palmanın üstündəki qozların sayı qədər dəfə demisən. Ancaq nə olsun ki? Mən yatmaq istəyirəm. Bahirə, o ki qaldı Şirxana, onda tovuzquşu Morun quyruğu kimi uzun quyruqdan, bir də gur səsdən başqa bir şey yoxdur.

– İndi yatmaq vaxtı deyil!. . Balu bunu bilir, mən də, bütün Sürü də, hətta axmağın axmağı maral da bilir. Tabaki də sənə bunu deyib.

Mauqli:

– Baho! – dedi. – Tabaki bu yaxınlarda mənim yanıma gəlib axmaq-axmaq danışdı, deyirdi ki, mən ötcə bir küçüyəm, özüm üçün yer fındığı da qazıb çıxarda bilmirəm. Mən də quyruğundan tutub onu bir-iki dəfə palma ağacına çırpıdım ki, gələcəkdə özünü bir qədər nəzakətli aparsın.

– Sən sarsaqlıq eləmişən. Tabaki ara qızıqdıran olsa da, ancaq sənə dəxli olan bir çox şeylərdən xəbəri var. Açıq gözlərini, Balaca Qardaş, yatma, Şirxan səni cəngəllikdə öldürməyə cürət etməz, ancaq unutma ki, Akela çox qocalmışdır. Tezliklə elə bir gün gələcəkdir ki, o daha kəl öldürə bilməyəcək və bununla da başçılıqdan düşəcək. Səni Şura Qayasında görən canavarlar da qocalıblar, cavanlarını isə topal pələng inandıraraq ki, canavar sürüsündə insan balası üçün yer ola bilməz. Bir qəddərdən sonra sən böyüyüb insan olacaqsan.

– İnsan nədir? Məgər o, öz qardaşları ilə bir yerdə gəzib dolana bilməz? – deyə Mauqli soruşdu. – Mən Cəngəllik Qanununa həmişə əməl eləmişəm. Sürüdə elə bir canavar tapmazsan ki, mən onun ayağından tikan çıxarmamış olam. Onlar hamısı mənim qardaşlarımdır!

Bahirə yerdə sərələnib gözlərini yumdu:

– Balaca Qardaş, – dedi, əlini çənəmin altına sür.

Mauqli qüvvətli, qarabuğdayı əlini uzadıb panterin ipək kimi hamar boynunda gəzdirdikdə parlaq dərinin altında, iri əzələlərin oynadığı yerdə tükün tökülmüş olduğunu gördü.

– Cəngəllikdə heç kim bilmir ki, mən Bahirənin boynundakı bu nişan – xalta yeridir. Axı mən insanların içərisində doğulmuşam. Balaca Qardaş, mənim anam insanların içərisində, Udaypurdakı kral heyvanxanasında ölüb. Ona görədir ki, sən hələ balaca, ətcə bir körpə olanda mən Şurada səni qurtarmaq üçün öldürdüyüm kəli onlara verdim. Bəli, mən də insanların içərisində anadan olmuşam. Mənə qəfəsdə, dəmir kasanın içində yemək verirdilər. Nəhayət, bir gecə hiss elədim ki, mən Bahirəyəm, panterəm, insanların oyuncağı deyiləm. Pəncəmin bir zərbəsilə o qıfılı qırıb qaçdım. İnsanların adətlərinə bələd olduğumdan, cəngəllikdə Şirxandan daha çox məndən qorxurlar. Düz demirəmmi?

– Hə, – deyə Mauqli təsdiq etdi, – cəngəllikdə hamı Bahirədən qorxur, hamı – Mauqlidən başqa.

– Ey, insan balası, – deyə qara panter çox mehriban-mehriban dilləndi. – Mən öz doğma cəngəlliyimə qayıtdığım kimi, sən də Şurada öldürülməsən, əvvəl-axır bir gün insanların içərisində, öz qardaşlarının yanına dönməlisən.

– Axı, nə üçün birisi məni öldürməlidir? – deyə Mauqli soruşdu. Bahirə dedi:

– Bir mənə bax!

Mauqli onun gözlərinin içərisinə diqqətlə baxdı.

Nəhəng panter oğlanın nəzərlərinə tablaşmayıb başını yana çöndərdi.

– Bax, bunun üçün, – deyə Bahirə dilləndi və bu vaxt yarpaqlar onun pəncəsi altında xışıldadı. – Hətta mən də sənənin gözlərinin içinə baxa bilmirəm. Hələ mən insanların arasında doğulmuşam, özüm də səni sevirəm, Balaca Qardaş. Başqaları sənə ona görə nifrət edirlər ki, sənənin baxışlarına tab gətirə bilmirlər, sən ağıllısan, sən onların ayağından tikan çıxarırsan – bir sözlə, ona görə səni sevmirlər ki, sən insansan.

– Mən, bunun heç birini bilmirdim, – deyə Mauqli qalın, qara qaşlarını çatıb tutqun halda dilləndi.

– Cəngəllik Qanununda nə deyilir? Əvvəlcə vur, sonra səsini çıxar. Sənənin elə təkcə qayğısızlığından onlar görürlər ki, sən in-

sansan. Tədbirli ol. Ürək deyir ki, gələcək ov zamanı əgər, Akelanın ağzı boşa çıxsas, (unutma ki, heyvan öldürmək onun üçün gün-gündən çətinləşir) onda canavarlar daha Akelanın və sənin sözüne baxmayacaqlar. Onlar Cəngəllik Xalqını Şura Qayasına toplayacaqlar, o vaxt... o vaxt... Aha, mən bilirəm nə etmək lazımdır, – deyə Bahirə qışqırıb yerindən sıçradı. – Tez təpədən enib, vadiyə, insanların daxmaları olan yerə get, onlardan Qırmızı Çiçək əldə elə. Onda sən məndən də, Baludan da, Sürüdəki səni istəyən canavarlardan da güclü müttəfiqin olacaq. Qırmızı Çiçək əldə et!

Bahirə Qırmızı Çiçək dedikdə odu nəzərdə tuturdu, ona görə ki, cəngəllikdə heç bir yırtıcı heyvan odu əsl adı ilə adlandırmır. Bütün vəhşi heyvanlar oddan son dərəcə qorxurlar və buna görə də ona yüzlərlə ad düzəldirlər ki, təki od sözünü dillərinə gətirməsinlər.

– Qırmızı Çiçək? – deyə Mauqli soruşdu. – Hə, bilirəm. O, qaranlıq düşəndə daxmaların qabağında bitir. Mən ondan taparam.

– Bax, insan balası bu cür danışar! – deyə Bahirə iftixarla diləndi. – Unutma ki, həmin çiçək balaca qabın içərisində bitir. Onu tap gətir, lazım olana kimi öz yanında saxla.

Mauqli dedi:

– Yaxşı! Gedirəm. Ancaq, sən əminsənmi, ey mənim Bahirəm – o, qolunu panterin yaraşlıq boynuna salıb iri gözlərinin içinə baxdı, – əminsənmi ki, bütün bunlar Şirxanın fırıldaqlarıdır?

– Məni azad edən sınıq qıfıla and içirəm ki, mən buna əminəm, Balaca Qardaş!

– Onda, mən də bahasına xilas olduğum kələ and içirəm ki, Şirxandan bunların əvəzini çıxacağam, həm də ola bilsin ki, artıqlamasıyla! – Mauqli bunu deyib bir sıçrayışla gözdən itdi.

“Bax, bu insandır! Bu artıq əsl insandır, – deyə Bahirə, təzədən yerdə uzanaraq öz-özünə danışdı. – Ey, Şirxan, sən on il bundan qabaq Bala qurbağa ovlamaq həvəsinə düşməkdə nə qədər uğursuz iş tutmusan!”

Mauqli isə bu vaxt meşənin içərisilə gedərək xeyli uzaqlaşmışdı; o, sürətlə qaçır, ürəyi sinəsində alovlanırdı. Axşam du-

manı ətrafı bürüməyə başlayanda o, artıq mağaranın yanında dayanıb nəfəsini dərərək aşağıya – vadiyə baxırdı. Bala canavarlar içəridə deyildilər. Lakin Ana Canavar mağaradan öz Bala qurbağasının necə nəfəs aldığıni eşidəndə onun nədənsə həyəcanlandığını anladı.

– Nə olub, oğlum? – deyə o soruşdu.

– Şirxan ağzına gələnı danışır, – deyə Mauqli cavab verdi.

– Bu gecə mən şumlanmış tarlalarda ov eləyirəm.

Bundan sonra, o, kolların arası ilə aşağı enib dərənin dibindəki çayın qırağına çatanda birdən dayandı. O, ov dalınca qaçan Sürünün ulaşmasını, qovulmaqda olan maralın böyürtüsünü və qorunmaq üçün dayanan ovun finxırtısını eşitmişdi. Sonra cavan canavarların hiddətli, kinayəli səsləri gəldi:

– Akela! Akela! Qoy Yalquzaq hünərini göstərsin! Sürünün Başçısına yol verin! Üstünə atıl, Akela!

Yalquzaq canavar, görünür ki, atıldı, lakin ağzı boşa çıxdı, çünki Mauqli bir-birinə toxunan dişlərin şaqqıltısını və zingilti səsi eşitdi: maral qabaq ayağı ilə canavarı vurub yıxmışdı.

Sonra nələr olacağını gözləməyərək Mauqli irəliyə doğru götürüldü; o, kəndlilərin yaşadıkları əkin yerlərinin arası ilə qaçarkən, arxadan gələn ulaşma səsi artıq güclə eşidilirdi.

Daxmanın pəncərəsi önündəki otların içərisində büzüşüb gizlənən zaman, o tövşüyə-tövşüyə pıçıldayırdı:

– Bahirə doğru deyirdi, sabah Akela ilə mənim ölüm-dirim günümüzdür!

Mauqli pəncərəyə qısılib gözlərini otaqda közərən oda zillədi. O, əkinçinin arvadının gecə dəfəllərlə yerindən qalxıb ocağa nə isə qara-qara şeylər atdığına göz qoydu, səhər açılıb yerin üzərilə ağ dumanlar süründükdə isə Mauqli gördü ki, bir uşaq, içərisi palçıqla suvanmış hörmə dibçəyi götürüb köz ilə doldurdu və onu çiyinə saldığı adyalın altında tutaraq tövləyə, heyvanları yemləməyə getdi.

– Elə bu? – deyə Mauqli öz-özünə dilləndi. – Əgər bu işi bacarsa, onda qorxmalı bir şey yoxdur.

O, daxmanın tinini burulub uşağın qabağını kəsdi, dibçəyi əlindən qapıb bir andaca dumanın içində yox oldu. Uşaq qorxusundan ağladı. Mauqli arvadın etdiyi kimi, odu üfürə-üfürə deyirdi:

– İnsanlar mənə çox oxşayırlar. Əgər, bunu yemləməsən ölür.

Mauqli bunu deyib qırmızı közlərin üstünə budaq və quru ağac qabıqları atdı. Təpələlərə tərəf qalxarkən yarı yolda Bahirə ilə rastlaşdı. Səhər-səhər onun üstünə qonmuş şəh damcıları almaz kimi parlayırdı.

– Akela yaxşı sıçraya bilməyibdir, – deyər panter Mauqliyə xəbər verdi. – Onlar bu gecə yalquzağı öldürərdilər, ancaq iş burasındadır ki, onlara sən də lazımsan. Səni təpələrdə axtarırdılar.

– Mən şumlanmış tarlalardaydım. Mən hazırım. Bax! – Mauqli içərisində od olan dibçəyi başı üzərində yuxarıya qaldırdı.

– Çox yaxşı! Bilirsən nə var: mən görmüşəm ki, insanlar quru budağı bunun içərisinə soxurlar, onda budağın ucunda Qırmızı Çiçək açılır. Sən qorxmursan ki?

– Yox! Nədən qorxacağam? İndi mən xatırlayıram, bəlkə də, bunu yuxuda görmüşəm. Mən hələ canavar olmayanda tez-tez Qırmızı Çiçəyin yanında uzanardım, isti vururdu – xoşhallanırdım.

Həmin gün Mauqli səhərdən axşama kimi mağarada oturdu, o, içərisində od olan dibçəyin keşiyini çəkir, közün üstünə quru budaqlar atır, necə alışıb-yandığına tamaşa edirdi. Nəhayət, ürəyinə yatar bir budaq seçdi. Axşam Tabaki mağaranın ağzına gəlib, Mauqlinin Şura Qayasına çağırıldığını xeyli qaba bir tərzdə xəbər verdikdə, oğlan elə qəhqəhə çəkib güldü ki, çaqqal dərhal əkildi. Mauqli hələ də gülməkdə davam edərək qalxıb Şuraya getdi.

Yalquzaq canavar Akela öz qayasının yanında uzanmışdı, bu onu göstərirdi ki, Sürü başçısının yeri boşdur. Şirxan isə öz quyruq bulayanları ilə birlikdə o yan-bu yana gəzinir və onların yaltaqlığından məmnun olduğunu gizlətmirdi. Bahirə içərisi közlə dolu olan dibçəyi dizlərinin arasında tutmuş Mauqlinin yanında uzanmışdı. Hamı toplaşandan sonra Şirxan danışmağa başladı. Akelanın güclü vaxtlarında pələngin, əlbəttə, buna cəsarəti çatmazdı.

– Onun ixtiyarı yoxdur! – deyər Bahirə pıçıldadı. – Ona belə də deyərsən. O, it oğludur, o saat qorxacaq.

Mauqli sıçrayıb ayağa qalxdı:

– Azad Xalq! – deyə qışqırdı. – Məgər Şirxan sürünün başçısıdır? Məgər pələng bizim başçımız ola bilər?

– Başçının yeri hələ boşdur, məndən isə xahiş ediblər ki, danışım. – deyə Şirxan sözə başladı.

Mauqli:

– Kim xahiş edib? – dedi. – Məgər biz hamımız çaqqalığ ki, bu qəssabın qabağında quyruq bulayaq? Sürü özü başçı seçər, bunun başqalarına heç bir dəxli yoxdur.

O yan–bu yandan ulaşıdılar:

– Səsini kəs, insan balası!

– Yox, qoy danışsın! O həmişə bizim Qanuna riayət eləyib.

Nəhayət, qoca canavarlar mırıldandılar.

– Qoy, Ölü Canavar danışsın!

Sürü başçısı ovu əldən buraxanda onu ömrünün axırına kimi Ölü Canavar adlandırırlar, ölümü isə çox gözləməli olmur.

Akela könülsüz–könülsüz başını qaldırdı:

– Azad Xalq və siz, ey Şirxanın çaqqalları, eşidin! On iki il mən sizi ova aparmışam, ovdan gətirmişəm və bu müddət ərzində sizin heç biriniz nə duzağa düşüb, nə də ki şikəst olub. İndi isə ovda ağızım boşa çıxdı. Bunun necə bir qurğu olduğunu siz özünüz bilirsiniz. Məni yorulmamış maralın üstünə salırdırdılar ki, gücsüzlüyüm aşkar olsun. Bu, çox məharətlə düzəldilmişdi. İndi sizin məni buradaca, Şura Qayasında öldürməyə ixtiyarınız var. Ona görə də soruşuram: sizlərdən kim irəli durub yalnızca canavarın işini bitirər? Cəngəllik Qanununa görə mənim ixtiyarım var tələb eləyim ki, üstümə bir–bir gələsiniz.

Aralığa uzun sürən bir sükut çökdü. Canavarlardan heç biri Akela ilə ölüm–dirim mübarizəsinə girişməyə cürət etməirdi. Nəhayət, Şirxan mırıldandı:

– Bu dişsiz axmaq bizim nəyimizə lazımdır? O, onsuz da öləcəkdir! Amma bax, insan balasının ömrü bu dünyada çox uzandı. Azad Xalq, o lap əvvəldən mənim qənimətim idi. Onu mənə qaytarın. Sizin onun qarşısında etdiyiniz dəlicəsinə mütiliyi gör–

mək mənim üçün iyrencidir. On ildir ki, cəngəlliyə o, qarışıqlıq salır. Onu mənə qaytarın, yoxsa ova həmişə buralarda çıxaca-ğam, sizə bir parça sümük də qoymayacağam qalsın. O, insandır, insan balasıdır, mən ona bütün varlığımla nifrət edirəm!

Bu vaxt sürünün yarından çoxu ulaşmağa başladı.

– İnsan! İnsan! İnsan bizim nəyimizə gərəkdir? Qoy çıxıb getsin özünükülərin yanına!

– Sonra da kəndlərin adamlarını bizim üstümüzə qaldırsın? – deyə Şirxan bağırdı. – Yox onu mənim özümə qaytarın! O, insandır, buna görə də bizim heç birimiz onun gözlərinin içinə baxmağa cəsərət etmirik.

Akela yenə də başını qaldırıb dedi:

– O bizimlə birlikdə yem yeyib, bizimlə birlikdə yatıb, bizimlə birlikdə ov dalınca qaçıbdır. O, bir dəfə də olsun Cəngəllik Qanununu pozmayıb.

– Bundan da başqa, onu Sürüyə götürəndə mən bir kəl cəmdəyi vermişəm. Kəlin maliyyəti çox deyil, ancaq aralıqda Bahirənin şərəfi var, onun uğrunda, yəqin ki, çarpışmağa dəyər, – deyə qara panter olduqca mülayim bir səslə mırıldadı.

– On il bundan qabaq kəl verib! – deyə Sürüdəkilər dişlərini qıçıtdı. – On ildən qalma sür-sümüklə bizim nə işimiz?

– Bəs Sürünün verdiyi söz?! Bununladamı işiniz yoxdur? – deyə Bahirə də ağ dişlərini göstərdi. – Buna görəmi özünüzü Azad Xalq adlandırırırsınız?!

– Heç vaxt insan küçüyü Cəngəllik Xalqı ilə birlikdə yaşaya bilməz! – deyə Şirxan uladı. – Onu mənə qaytarın!

Yenə də Akelanın səsi eşidildi:

– Təkcə qandan başqa, o hər cəhətdən bizim qardaşımızdır, amma siz onu burada öldürmək istəyirsiniz! Doğrudan da, mən dünyada çox ömür sürmüşəm. Sizdən bəziləriniz ev heyvanlarına hücum edir, qalanlarınız da, eşitdiyimə görə, Şirxanın öyrətməsilə qaranlıq gecələrdə kəndləri gəzib daxmaların qapısından uşaqları oğurlayır. Buna görə də mən bilirəm ki, siz qorxaqsınız və indi siz qorxaqlara müraciət edirəm. Mən tezliklə öləcəyəm,

bunun üçün də həyatımın heç bir dəyəri yoxdur, əgər olsaydı, mən insan balasının həyatını qurtarmaq üçün canımı qurban verərdim. Ancaq Sürünün başçısız qalandan bəri unuduğunuz şərəfi naminə söz verirəm ki, ölmək vaxtım çatanda sizi bir dəfə də olsun dişləməyəm, bu şərtlə ki, qoyasınız insan balası dinc-dinməz özünükülərin yanına çıxıb getsin. Onda mən mübarizəsiz ölərəm. Bu isə Sürüdən ən azı üçünün həyatını xilas etmiş olar. Mən bundan artıq heç nə edə bilmərəm, ancaq dediyim kimi, əgər istəseniz, öz təqsirsiz qardaşınızı, Cəngəllik Qanunu üzrə Sürüyə qəbul olunmuş qardaşınızı öldürmək kimi bir rüsvayçılıqdan mən sizi qurtararam.

– O, insandır, insan, insan! – deyə canavarlar ulaşıdılar.

Bundan sonra Sürünün yarından çoxu qalxıb, quyruğunu yerə döyməyə başlamış Şirxanın tərəfinə keçdi.

Bahirə Mauqliyə dedi:

– İndi hər şey sənin əlindədir. Biz vuruşa bilərik.

Mauqli dibçəyi əlində tutaraq yerindən qalxıb qəddini düzəltdi. Sonra isə gərnəşərək, bütün Şuranın gözü qarşısında laqeyd-laqeyd əsnədi, lakin ürəyində hiddət və kədərindən dişi bağıracağını kəsirdi, ona görə ki, canavarlar öz qurd təbiətlərinə görə heç vaxt Mauqliyə nifrət etdiklərini ona açıq demirdilər.

– Eşidin, sizinləyəm! – deyə o qışqırdı. – Bu cür it kimi hürməyinizdən heç nə çıxmayacaq! (Sizinlə mən ömrümün axırına kimi canavar olaraq qalardım.) Amma bu gün mənə o qədər insansan, insansan dediniz ki, indi özüm də sizin sözlərinizdəki həqiqəti hiss edirəm. Ona görə də mən, bir insan kimi sizi qardaş yox, it adlandırırım. Sizin nəyi istədiyinizi, nəyi istəmədiyinizi deməyə ixtiyarınız yoxdur – bu mənim işimdir. İndi bir-birimizi yaxşı görək deyə mən – insan siz itlərin qorxduğu Qırmızı Çiçəyi buraya gətirmişəm.

O, dibçəyi yerə tulladı, quru mamırlar közlərdən od alıb parlaq alovla yanmağa başladı. Bütün Şuradakılar alovun qarşısında geriye sıçradılar. Mauqli övvəlcədən seçib hazırladığı quru buğdağın bir ucunu odun içərisinə soxdu, ağacın nazik şaxları alov-

lanıb çırtıldayanda onu başı üzərində hərləyərək, qorxudan tük-
ləri biz-biz olmuş canavarları qovub dağıtdı.

– Sən burada ağasan, – deyə Bahirə astadan səsləndi. – Akelanı
ölümdən qurtar. O həmişə sənin dostun olmuşdur.

Ömründə heç vaxt başqasından aman diləməyən qaşqabaqlı
qoca canavar Akela, indi yalvarıcı bir nəzərlə Mauqliyə baxdı;
oğlan bu vaxt başdan-ayağa lüt dayanmış, uzun qara saçları çiyin-
lərinə dağılmışdı. Başı üzərində alovlanan budaq onu işıqlan-
dırır, ətrafında isə qara kölgələr sıçraşır, qaçışırdı.

– Belə! – deyə Mauqli tələsmədən başını o yan-bu yana dön-
dərərək ətrafa nəzər saldı. – İndi görürəm ki, siz doğrudan da
itsiniz. Əgər onlar doğrudan da mənim xalqımdırsa, mən sizdən
ayrılıb öz xalqımın yanına gedərəm. Cəngəllik indi mənim üzü-
mə bağlıdır, mən indi sizin dilinizi də, dostluğunuzu da unutma-
lıyam; lakin mən sizdən daha rəhmli olacağam. Mən hər şeydə
sizə qardaş idim, təkcə qanımız ayrı idi. Ona görə də sizi əmin
edirəm ki, mən insanların içərisində insan olanda sizi onlara sat-
mayacağam, amma siz məni satdınız. – O, ayağı ilə vurub közləri
dağıtdı, qılgıncımlar qalxıb ətrafa saçıldı. – Bir sürüdən olan biz
canavarlar arasında dava olmayacaqdır. Ancaq çıxıb getməzdən
əvvəl mən borcumu qaytarmalıyam.

Oğlan bunu deyib Şirxana tərəf addımladı. Pələng gözlərini
küt-küt döyərək oda baxırdı. Mauqli yaxınlaşıb, onun çənəsi
altındaki tüklərdən yapışdı. Bahirə də hər ehtimala qarşı oğlanın
ardınca getdi.

– Ayağa dur, itin biri! – deyə Mauqli qışqırdı. – İnsan danı-
şanda ayağa dur. Yoxsa, dərinə od vuraram!

Şirxan qulaqlarını qısıb gözlərini yumdu – alovla yanan budaq
çox yaxında idi.

– Bu mal-qara qatili deyirmiş ki, məni Şura zamanı öldürə-
cəkdir, ona görə ki, mən körpə olanda əlindən çıxmışam, öldürə
bilməyib... Ancaq biz də çönüb insan olanda itləri bax belə, bax
belə əzişdiririk. Bıgını belə tərپətsən, Qırmızı Çiçəyi xirtdəyi-
nə dürtərəm, Topal!

Mauqli alovlanan budaqla Şirxanı budayır, o isə dəhşətli qorxu içərisində zingildəyir, inləyirdi.

– Tfu! İndi isə rədd ol buradan, ütölmüş pişik! Ancaq yadında saxla: mən bir də Şura Qayasına gələndə Şirxanın dərisi başımda gələcəyəm... İndi isə hamınıza deyirəm: Akela kefi necə istəyirsə, eləcə də yaşayacaqdır, Siz onu öldürməyəcəksiniz, çünki mənim iradəm belədir. Sonra da elə bilirəm ki, dilinizi sallaya-sallaya burada uzun zaman oturmayacaqsınız, guya ki böyük bir şeysiniz. Siz itsiniz, mən də sizi it kimi qovlayıram, bax belə! Rədd olun, itilin burdan!

Mauqli bir ucu gur alovla yanan budaqla sağa-sola zərbələr endirir, canavarlara isə tüklərini qığılcım yandıra-yandıra ulaşıra-raq qaçıb dağılışırdılar. Nəhayət, qayada yalnız Akela, Bahirə və Mauqlinin tərəfinə keçmiş ona qədər canavar qaldı. Bu vaxt birdən Mauqlinin daxilini nə isə yandırmağa başladı, ömründə heç vaxt onun sinəsi belə yanmamışdı. Hıçqırıq onu boğdu, göz yaşları yanaqlarını islatdı.

– Bu nədir belə? Bu nədir? – deyə o dilləndi. – Mən cəngəllikdən çıxıb getmək istəyirəm, bilmirəm mənə nə olub. Bahirə, yoxsa mən ölürəm?

– Yox, Balaca Qardaş, bu, insanlarda olan göz yaşlarıdır, – deyə panter cavab verdi. – İndi mən bilirəm ki, sən insansan, özün də daha körpə deyilsən. bundan sonra cəngəllik sənin üzünə bağlıdır... Qoy axsın, Mauqli. Bu ancaq göz yaşdır.

Mauqli də oturub ağlayırdı, elə ağlayırdı ki, elə bil ürəyi indicə partlayacaqdı, çünki bu onun həyatda axıtdığı ilk göz yaşı idi...

Nəhayət o dedi:

– İndisə mən insanların yanına gedirəm. Ancaq əvvəlcə mən öz anamla vidalaşmalıyam.

Bu sözlərdən sonra Mauqli Ana Canavarın Ata Canavarla birlikdə yaşadığı mağaraya getdi və üzünü onun tükləri içərisində gizlədərək göz yaşı tökdü, dörd bala canavar isə bu vaxt səs-səsə verib yanıqlı-yanıqlı ulaşırdı.

– Məni yadınızdan çıxartmayacaqsınız ki? – deyə Mauqli soruşdu.

– Nə qədər ki, izlə getməyi bacarıyıq, səni unutmarıq! – deyə bala canavarlar cavab verdilər. – İnsan olandan sonra həmişə təpənin ayağına gələrsən, orada səninlə söhbət edərik. Yaxud biz gecədən-gecəyə tarlalara gəlib səninlə birlikdə oynayarıq.

Ata Canavar dedi:

– Tez gəl! Ey fərasətli Bala qurbağa, tez gəl, çünki ananla mən daha qocalmışıq.

Ana canavar:

– Tez gəl, mənim ətcə oğlum, – dedi. – Bil ki, insan balası olsan da, mən səni öz doğma balalarımından çox istəyirəm.

– Mütləq gələcəyəm ki, Şirxanın dərisini Şura Qayasına sərim. Məni yaddan çıxarmayın! Cəngəllikdə hamıya deyin ki, məni unutmasınlar!

Mauqli tək-tənha, tərədən vadiyə enib, insan adlandırdıqları əsrarəngiz məxluqata qovuşmağa gedərkən artıq şəfəq sökülürdü.

KAANIN OVU

Burada nağıl edilənlərin hamısı Mauqlinin Sion Sürüsündən qovulmasından və onun pələng Şirxandan öz intiqamını almasından xeyli əvvəl baş vermişdir. Bu o, vaxtlar idi ki, ayı Balu ona Cəngəllik Qanunu öyrədirdi. Nəhəng, ağır-səngin qonur ayı, şagirdinin bacarığına yalnız heyran olurdu, ona görə ki, canavar balaları Cəngəllik Qanunundan ancaq öz Sürülərinə və öz nəsilələrinə aid olan şeyləri öyrənəndən sonra müəllimlərinin yanından qaçıb gedirdilər. Onlar yalnız belə bir ov şerini əzbərdən bilirdilər ki: “Yerə səssiz toxunan ayaqlar, qaranlıqda görənlər, dərədə əsən xəfif mehin səsinə eşidən qulaqlar, ağı və iti dişlər – budur bizim qardaşlarımızın nişanələri. Nə Tabaki, nə də kaftar bizə qardaşdırlar. Biz onlara nifrət edirik”. Lakin Mauqli insan balası olduğu üçün onlardan qat-qat artıq şeylər öyrənməli idi.

Qara panter Bahirə cəngəllikdə gəzərkən bəzən sevimli dostunun nə kimi müvəffəqiyyətlər əldə etdiyinə baxmağa gəlirdi. O, pişik kimi xoruldaya-xoruldaya ağacın altında uzanıb dincəlir

və Mauqlinin ayıya dərslərini danışdığına qulaq asırdı. Uşaq ağac-lara dırmaşdığı kimi, həm yaxşı üzür, həm də yaxşı qaçırdı. Qanun müəllimi Balu isə meşələrin, suların qanun-qaydasını ona öyrədir, çürük ağacı safından necə fərqləndirməyi, ağac koğuşunda beçəyə rast gələndə yabanı arılarla necə nəzakətlə danışmağı, günortaçağı budaqların arasında yatmış yarasa Manqunun yuxusuna xələl qatdıqda ona nə demək lazım olduğunu, gölə baş vurmazdan əvvəl su ilanlarını necə sakit-ləşdirməyi Mauqliyə başa salırdı. Cəngəllik sakinləri başqasının onları narahat etməsini sevmirlər və buna görə də, onlardan hər biri çağırılmamış qonağın üzərinə atılmağa həmişə hazırdır. Mauqli həmçinin Yadin Ov Qiyyəsini də əzbərlədi. Başqa yer-lərdə ova çıxanlar ta cavab alana kimi dalbadal qiyyə çəkirlər. Tərcümədə bunun mənası belədir: “İzin verin bu yerlərdə ov ovlayım, çünki mən acam”. Ona cavab verirlər ki, “Ovla, ancaq əylənmək üçün yox, qarnını doyurmaq üçün ovla”.

Bunlardan aydın görmək olur ki, Mauqli nə qədər şeylər əz-bərləyib öyrənməli olurdu. Eyni bir dərsi yüz dəfələrlə təkrar etmək onu çox yorurdu. Bir dəfə Mauqli müəllimindən bir şapa-laq alaraq acıqlanıb qaçdıqda Balu Bahirəyə doğru çevrilib demişdi ki:

– İnsan balası, insan balası olaraq qalır, buna görə də o, cən-gəlliyin bütün qanunlarını bilməlidir.

Lakin Bahirəyə qalsaydı, yəqin ki, Mauqlini tamamilə ərke-söyün öyrədərdi. O, Balunun sözünə etiraz edərək dedi:

– Axı, bir gör o nə qədər balacadır! Sənin dediyin o qədər söz onun balaca başına necə yerləşsin?

– Məgər cəngəllikdə balaca olmağın kifayətdir ki, səni öldürməsinlər? Əlbəttə, yox! Buna görə də mən cəngəlliyin bütün qanunlarını ona başa salıram, buna görə də dərslərini yaddan çıxara-randa onu lap astaca şapalaqlayırım.

– “Astaca”! Sən belə şeyləri heç başa düşürsən, Dəmir Pəncə? – deyə Bahirə donquldandı. – Sənin “astaca”larından bu gün onun üz-gözü tamam gömgöydür!

– Gələcəkdə nadanlığı üzündən məhv olmaqdan, indi təpədən-dırnağa, bütün bədənin gömgöy qançır olması daha məsləhətdir, – deyə Balu çox ciddi cavab verdi. – İndi, mən ona cəngəlliyin Müqəddəs Sözlərini öyrədərəm. Cəngəllik onu quşlardan, ilanlardan, öz doğma sürüsündən başqa, bütün dördayaqlılardan qoruyacaqdır. Əgər o, bu sözləri yadında saxlasa, bərk ayaqda cəngəllikdəkilərin hamısından kömək istəyə bilər. Məgər bunun xatirinə onu yüngülcə kətkəlməyə dəyməzmi?

– Yaxşı, ancaq bax, körpəni öldürməyəsən! O sənin üçün meşədəki kütük deyil ki, korşalmış caynaqlarını onda itiləyəsən. O dediyin müqəddəs sözlər hansılardır? Mən başqalarından kömək istəməkdənsə özüm onlara kömək edərəm. Ancaq hər halda, bilmək pis olmazdı. Bu sözlərdən sonra Bahirə pəncəsini irəli uzadıb polad kimi göy, neştər tək iti caynaqlarına tamaşa etməyə başladı.

– Mauqlini çağıraram, o sənə deyər... əgər istəsə. Buraya gəl, Balaca Qardaş!

– Başım arı koğuşu kimi uğuldayır, – deyə onların başları üzərində uşaq səsi eşidildi, o dəqiqə də Mauqli ağacın gövdəsilə sürüş-sürüşə yerə düşdü və acıqlı-acıqlı əlavə etdi: – Ay qoca gonbul Balu, mən buraya sənin xatirinə yox, Bahirənin xatirinə gəldim.

Ayı inciylə pərt olsa da:

– Mənim üçün bunun fərqi yoxdur, – dedi. – Bu gün sənə öyrətdiyim Cəngəlliyin Müqəddəs Sözüünü Bahirəyə danış.

– Hansı xalqın Müqəddəs Sözüünü? – deyə Mauqli xəbər aldı. O, biliyini göstərməyə fürsət tapdığına çox məmnun idi. – Cəngəllikdə çox dillər var, mən onların hamısını bilirəm.

– Bəzi şeyləri bilirən, ancaq bu azdır. Fikir ver, Bahirə, bunların müəllimə təşəkkürü bax, belədir. Hətta ən fərsiz bir canavar küçüyü belə, bir dəfə də olsun gəlib qoca Baluya onun öyrətdiyi elm üçün təşəkkür eləməyib. Di yaxşı, Ovçu Xalqın Sözüünü danış görək, böyük alim.

– Sizinlə biz qan qardaşırıq, mən də sizdənəm, – deyə Mauqli səsini ayı kimi çıxardaraq bütün Ovçu Xalqın dediyi adı sözləri təkrar etdi.

– Yaxşı! İndi də Quşların Sözü nü de görək!

Mauqli çalağan kimi fit verərək yenə də eyni sözləri təkrar etdi.
Bahirə dedi:

– İndisə İlan Xalqının Sözü nü!

Bunun cavabında, heç bir sözlə ifadəsi mümkün olmayan fışılı eşidildi, sonra Mauqli şillaqlayaraq çəpik çaldı. Bahirənin kürəyinə atılıb yanakı oturdu və dabanları ilə panterin qara dərisini döyəcləyərək ayıya üz-gözünü öyişdirdi.

– Belə, belə! Bundan ötrü bir neçə şapalaq yeməyin eybi yoxdur, – deyə qonur ayı mehriban-mehriban dilləndi. – Vaxt olacaq ki, sən məni xatırlayacaqsan.

Sonra o, Bahirəyə sarı çönərək özünün, dünyada hər şeyi bilən vəhşi fil Xatxinin yanına getdiyini, İlan Xalqının Müqəddəs Sözü nü Mauqliyə öyrətməsini ondan xahiş etdiyini və Xatxinin də ilanların Müqəddəs Sözü nü su ilanından öyrənmək üçün Mauqlini gölün kənarına apardığını danışdı. Çünki Balu özü bu sözləri tələffüz edə bilmirdi. Sonra da dedi ki, indi cəngəllikdə Mauqlini heç bir təhlükə gözləmir, nə ilan, nə quş, nə də heyvandan ona bir ziyan toxunar.

– Deməli, o, artıq heç kimdən qorxmamalıdır! – Balu yerdə sərələnib pəncəsini iftixarla tüklü yoğun qarnına döydü.

– Öz tayfasından başqa, – deyə Bahirə pıçıldadı, sonra isə Mauqliyə ucadan dedi: – Mənim qabırğalarım yazığın gəlsin, Balaca Qardaş! Niyə belə atılıb-düşürsən?

Ona qulaq assınlar deyə Mauqli bayaqdan bəri Bahirənin çiyininin yumşaq tüklərini dartışdırır və dabanları ilə onu döyəcləyirdi. Hər ikisi qulaq verib, onun bərkədən qışqıra-qışqıra dediyi sözləri başa düşdülər:

– İndi mənim öz xüsusi tayfam olacaq, mən tayfanı bütün günü ağaclarda gəzdirəcəyəm.

– Bala dəcəl, bu da təzə səfehlikdir? – deyə Bahirə soruşdu.

– Hə, özümüz də qoca Baluya salba tullayacağıq, üstünə palçıq atacağıq, – deyə Mauqli sözü nə davam etdi. – Onlar mənə söz veriblər... Ay!

– Vuf! – Balunun zorba pəncəsi Mauqlini yüngülcə itələyib panterin belindən yerə saldı. Uşaq ayının qabaq pəncələri arasında uzanan zaman onun acıqlandığını başa düşdü. – Mauqli, – deyə Balu donquldandı, – sən Bandar-Loqlarla, Meymun Xalqı ilə danışmısan?

Mauqli Bahirəyə baxdı ki, görsün o da acıqlanır, ya yox. Panterin bir cüt zümrüd kimi gözləri hiddətlə pırıldayırdı. O soruşdu:

– Sən Meymun Xalqı ilə, boz meymunlarla dostluq edirsən? Qanun bilməyən, qabağına hər nə düşdü yeyən xalqla tanışlıq edirsən? Eyib deyilmi sənə?

– Balu mənim başıma vurdu, – deyə Mauqli cavab verdi. (O, hələ də arxası üstə uzanmışdı) – Ona görə də qaçıb getdim. Boz meymunlar ağacdən düşüb könlümü aldılar. Amma başqalarının heç vecinə də deyildi. – O, bunu deyib ağlamsındı.

– Hm! Meymun xalqından rəhmdillik gözləmək! Dağ selindən sakitlik, qızmar yay günəşindən sərinlik ummaq! – deyə Balu donquldandı. – Sonra nə oldu, ey insan balası?

– Sonra... sonra onlar mənə qoz və cürbəcür başqa yeməli şeylər verdilər. Sonra da qucaqlarına alıb ağacların başına çıxartdılar. Özləri də danışdırdılar ki, mən onların qan qardaşyam. Təkcə quyruğum yoxdur, deyirdilər ki, mən gələcəkdə onların başçısı olacağam.

– Onlarda başçı olmur, – deyə Bahirə zingildədi. – Yalan deyirlər. Həmişə peşələri yalan danışmaqdır.

– Onlar mənimlə çox mehriban idilər, xahiş etdilər ki, bir də gəlim. Nə üçün siz məni indiyə qədər Meymun Xalqının yanına aparmırdınız! Onlar da mənim kimi iki ayaqları üstündə gəzirlər. Onlar qaba pəncələri ilə məni döymürdülər. Bütün günü oynayırlar. Burax məni, murdar Balu, burax məni. Mən yenə də onlarla oynamağa gedəcəyəm.

– Qulaq as mənə, insan körpəsi! – deyə ayı elə bağırırdı ki, sanki bürkülü gecədə göy guruldadı. – Mən sənə Cəngəllik Qanunu öyrətmişəm. Ağacları yaşayan meymunlardan başqa, hamı üçün bu qanun ümumdür. Onların isə nə Qanunu var, nə də

öz dilləri. Həmişə oğurluq sözlər işlədirlər. Ağacların budaqlarında gizlənib başqalarının danışığına qulaq asarkən bu sözləri onlardan götürürlər. Meymunların adətləri bizim adətlər deyil. Onlar başçısız yaşayırlar. Heç bir şeyi yadlarında saxlamırlar. Lovğa-lovğa çərənləyirlər ki, guya onlar böyük xalqdırlar və cəngəllikdə nəhəng işlər görmək fikrindədirlər, ancaq elə ki, ağacdən bir qoz düşdü, o saat başlayırlar gülməyə, hər şey yadlarından çıxır. Meymunların su içdiyini yerdən biz su içmirik. Meymunların getdikləri tərəflərə ayaq basmırıq. Onların ov ovladıqları səmtdə özümüzə yem axtarmırıq, onların öldükləri yerdə ölmürük. Heç sən indiyə qədər məndən Bandar-Loqlar haqqında bir söz eşitmisən?

– Yox, – deyərək Mauqli pıçıltı ilə cavab verdi, çünki Balu danışib qurtarandan sonra meşə sükuta qərq olmuşdu.

– Cəngəllik Xalqı onları tanımaq istəmir, heç vaxt da onların barəsində danışmır. Onlar olduqca çoxdurlar, kinli, murdar və həyasızdırlar, özlərinin də istədikləri ancaq budur ki, Cəngəllik Xalqı onlara fikir versin, məhəl qoysun. Amma heç başımıza qoz atanda, zir-zibil tökəndə də biz onlara fikir vermirik.

O, sözünü bitirməmişdi ki, birdən ağaclardan onların üstünə quru budaqlar, qozlar dolu kimi yağdı; başları üzərində ucalan hündür ağacların nazik budaqları arasından öskürək, zingilti və sıçrayış səsləri eşidildi.

– Meymun Xalqı ilə durub-oturmaq qadağandır, – deyərək Balu sözünə davam etdi. – Qanun tərəfindən qadağandır. Bunu yadından çıxarma!

Bahirə:

– Elədir, qadağandır, – dedi, – ancaq belə fikirləşirəm ki, Balu hər halda gərək səni xəbərdar edəydi.

– Mən?.. Mən? Mənim haradan ağlıma gələrdi ki, o belə zibillərlə durub-otura bilər? Meymun Xalqı! Tfu!

Yenə də onların başlarına qoz dolu kimi yağdı. Onda ayı ilə panter Mauqlini də özlərilə götürüb qaçmağa üz qoydular. Balunun meymunlar haqqında dedikləri doğru idi. Onlar ağacların zir-

vələrində yaşayırdılar, heyvanlar isə məlumdur ki, nadir hallarda yuxarıya baxırlar, buna görə də meymunlarla Cəngəllik Xalqı bir-birilə görüşmürdülər. Ancaq meymunların əlinə təsadüfən xəstə bir canavar, yaralı pələng və ya ayı keçəndə onlar zəif düşmüş bu heyvanları incidir, əylənmək xatirinə hamıya salba atır, qoz tullayırdılar; həm də bu yolla heyvanların diqqətini cəlb etmək istəyirdilər. Onlar ulaşır, qışqıraraq mənasız mahnılar oxuyur, Cəngəllik Xalqını öz yanlarına, ağacların başında vuruşmağa çağırır, boş bir şeyin üstündə öz aralarında dava salır, boğuşur və ölmüş həmcinslərini bütün Cəngəllik Xalqı görsün deyər, hara gəldi tullayırdılar. Onlar daim hazırlaşırıdılar ki, özləri üçün başçı seçsinlər, qanunqayda düzəltsinlər, ancaq bundan bir şey çıxmırdı, çünki onların yaddaşı yoxdur. Dünənki işlər bu gün yadlarından çıxır. Nəhayət, belə bir zərb-məsəl fikirləşib düzəltməklə kifayətləndilər ki: “Meymunların bu gün fikirləşdiyini Cəngəllik Xalqı sabah fikirləşəcək”. Bu məsəl onlar üçün böyük təsəlli oldu. Hələ indiyə kimi heyvanlardan heç biri meymunların yanına qalxa bilməmişdi, heç kim onlara məhəl qoymamışdı, buna görədir ki, Mauqli meymunlarla oynamağa başlayanda onlar hədsiz dərəcədə sevinmiş, Balu isə uşağa acıqlanmışdı.

Onların heç bir başqa məqsədi yox idi, meymunların heç vaxt məqsədi olmur, lakin bununla belə onlardan biri, öz zənnincə, əyləncəli bir şey fikirləşib tapdı; yoldaşlarının hamısına bildirdi ki, Mauqli onların bütün tayfası üçün xeyirli ola bilər, çünki o, küləkdən qorunmaq üçün budaqları hörüb daldalanacaq düzəldə bilər; əgər onu tutsalar, bu işi meymunlara öyrəder.

Məlum məsələdir ki, Mauqli əslində meşəçi oğlu olduğu üçün çox şeylər bilirdi, lakin bunları haradan öyrəndiyini ağına belə gətirmirdi, şaxlardan, budaqlardan komalar qururdu, amma bunu hardan bildiyini özü də anlamırdı. Meymun Xalqı isə ağacların başından xəlvətcə onun işlərinə göz qoyaraq belə qərara gəlmişdi ki, bütün bunlar çox maraqlı bir əyləncədir. İndi meymunlar deyirdilər ki, bu dəfə onların doğrudan da başçısı olacaq, onlar cəngəllikdə ən müdrik bir xalqa çevriləcəklər. O qədər

ağıllı olacaqlar ki, hamı onları görəcəkdir, onlara həsəd aparacaqdır. Buna görə də onlar Balunu və Bahirəni ta günorta istirahət zamanına qədər xəlvətcə izlədilər. Nəhayət, Mauqli panterlə ayının arasında uzanıb yuxuya getdi. O, indi çox xəcalət çəkirdi və öz-özünə söz vermişdi ki, bir daha Meymun Xalqı ilə durub-turmayacaqdır.

Birdən Mauqli yatdığı yerdə, kiminsə qaba, qüvvətli balaca əllərinin onun çiyindənən və ayaqlarından yapışdığını, sonra budaqların üzünə çırpıldığını hiss etdi, daha sonra isə ağacların yırğalanan zirvələri arasında yeri, orada boğuc bir səslə bağıraraq cəngəlliyi oyadan Balunu və ağappaq dişlərini hiddətlə qıcayaraq sıçraya-sıçraya ağacın gövdəsi ilə yuxarıya qalxmaqda olan Bahirəni görüb heyrətə gəldi. Meymunlar sevinclə çıxışıaraq daha yuxarıya qalxıb Bahirənin çıxmağa ürək etmədiyi nazik budaqlara atılırdılar.

– O bizi gördü! Bahirə bizi gördü! Bütün Cəngəllik bizim çəvikliyimizə, bizim ağılımıza heyran olur, – deyər meymunlar bağırtı qoparmışdılar.

Sonra onlar qaçmağa üz qoydular. Meymunların, ağacların təpələri ilə necə qaçdıqlarını isə ancaq gözlə görmək lazımdır. Bunu sözlə təsvir etmək qeyri-mümkündür. Burada, Yer səthindən əlli, yetmiş beş, bəzən hətta yüz fut hündürlükdə onların öz yolları, yolayrıcıları, yoxuşları, enişləri vardır; lazım olduqda onlar hətta gecənin qaranlığında belə bu yollarda səyahətə çıxırlar. Meymunların ən güclülərindən ikisi Mauqlinin qollarından yapışıb onunla birlikdə hər dəfə iyirmi fut uzununa sıçrayaraq götürüldülər. Onsuz meymunlar iki dəfə artıq sürətlə irəliləyirdilər, lakin uşaq ağır idi, onları ləngidirdi. Mauqlinin başı hər-lənsə də, bu ağılasıgma sürətli qaçış ona ləzzət verirdi, ancaq bununla belə, lap aşağıda, budaqlar arasından tez-tez nəzərə çarpan yer onu qorxudur, havada süzərək bir ağacdən o birinə atılarkən müdhiş təkəndən ürəyi tir-tir əsirdi. Uşağın qollarından yapışmış meymunlar onunla bir yerdə o qədər hündürə qalxırdılar ki, nazik budaqlar onların altında şaqıldayır, əyilirdi, sonra

isə meymunlar öskürüşə-öskürüşə, qıyxırıqla irəliyə – havaya atılaraq aşağıya uçur, ayaqları və əlləri ilə yaxındakı ağacın alt budaqlarından yapışib asıla qalırdılar. Bəzən Mauqli dorun zirvəsinə qalxmış adamın gözləri qarşısında açılan okean kimi ucsuz-bucaqsız yaşıl cəngəlliyi görür, sonra isə yenidən budaqlar, yarpaqlar üzünə çırpılır və o, özünün hər iki keşikçisi ilə birlikdə baş vuraraq az qala yerə qədər enib gəlirdi. Beləcə sıçraya-sıçraya, şax-budağı şaqquldada-şaqquldada, qıyxırıqla bütün meymun tayfası öz əsirləri Mauqli ilə birlikdə ağacların təpəsindən saldıqları yollarla sürətlə irəliləyirdi.

İlk zamanlar uşaq onu yerə salacaqlarından qorxurdu; sonra isə acıqlandı, lakin anladı ki, bu saat onlara müqavimət göstərmək olmaz. Odur ki, uşaq fikirləşməyə başladı. Hər şeydən əvvəl, özünün barəsində Bahirəyə və Baluya xəbər göndərməli idi. Meymunlar elə sürətlə irəliləyirdilər ki, Mauqlinin dostları onlara çata bilməyib xeyli dalda qalmışdılar. Aşağıya baxmağın əhəmiyyəti yox idi. O, ancaq ağacların yuxarılarını görə bilirdi. Buna görə də başını qaldırıb göyə baxdı və bu vaxt cəmdək tapmaq ümidilə cəngəllik üzərində mavi boşluqlarda qanad çalaraq dövrə vuran quzğun Çili gördü. Çil, meymunların nə isə apardıqlarını görüb aşağı endi ki, onların əlindəki bu şeyin yemək üçün yararlı olub-olmadığını öyrənsin. Mauqlini ağacların zirvələrilə sürükləyib apardıqlarını gördükdə quzğun heyrətindən fit çaldı. Bu vaxt o, uşağın qışqıraraq Quzğunun Müqəddəs Sözüünü dediyini eşitdi: “Bizim qanımız birdir – sənin də, mənim də!” Mauqli ağacların dalğalanan təpələri arasında görünməz oldu, lakin Çil tez uçaraq yaxınlıqda ağaca qondu və o dəqiqə də yaşıl yarpaqlar arasından çıxan balaca qarabuğdayı üzü gördü.

– Mənim yolumu yadında saxla! – deyə Mauqli qışqırdı. – Sion Sürüsündən olan Baluya və Şura Qayasından Bahirəyə xəbər apar!

– Kimdən, Qardaş? – Çil, əlbəttə, Mauqlinin haqqında eşitmişdi, lakin indiyə qədər bir dəfə də olsun onu görməmişdi.

– Bala qurbağa Mauqlidən. Mənim adıma İnsan Balası deyirlər. Yolumu yadında saxla!

Axırıncı sözü o, havaya atılarkən qışqıraraq dedi. Çil ona tərəf başını tərptədi və o qədər yüksəyə qalxdı ki, yerdən baxanda toz boyda görünürdü; o, göyün dərinliklərində süzə-süzə iti gözlərini yerə zilləyərək, Mauqlini aparən dəstənin keçib getdiyi ağac zirvələrinin necə tərptəndiyinə baxırdı.

– Onlar uzağa getməzlər, – deyə Çil istehza ilə dilləndi. – Meymunlar heç vaxt fikirləşib başladıkları bir işi axıra çatdırmırlar. Həmişə bu Bandar-Loq tayfası təzə bir şey görə kimi onun həvəsinə düşür. Ancaq bu dəfə, əgər gözlərim kor olmayıbsa, gördüklərim doğrudursa, onlar öz başlarına bəla açacaqlar: axı, Balu yumurtadan təzəcə çıxmış cücə deyil; elə Bahirənin özünün də, mənə məlum olduğuna görə, öldürə bildiyi təkə dağ keçiləri deyil...

O, ayaqlarını yığıb, qanad çalmadan havada ləngər vura-vura süzür, məsələnin ardını gözləyirdi.

Bu vaxt Balu ilə Bahirə hiddət və kədərdən nə etdiklərini bilmirdilər. Bahirə ağacın təpəsinə qədər dırmaşdı. Ömründə bu qədər yüksəyə qalxmamışdı, lakin nazik budaqlar onun ağırlığına tab gətirməyib sındığından panter caynaqları ilə ağacın qabığını qopara-qopara sürüşüb yerə düşdü.

– Nə üçün Mauqlini xəbərdar eləmədin? – deyə Baluya tərəf dönərək donquldandı. Zavallı ayı meymunlara çatmaq ümidilə var gücü ilə yorturdu. – Körpəni xəbərdar eləməyəndən sonra, onu döyüb ölümçül eləməyin nə əhəmiyyəti vardı?

– Tez ol! Tez ol! Bəlkə hələ gec deyil. Bəlkə onlara çata bildik, – Balu tövşüyə-tövşüyə qışqırırdı.

– Bu gedişləmi? Bu sürətlə heç yaralı inəyi də qovub tutmaq olmaz. Ay körpələrə əzab verən Qanun müəllimi, əgər sən bu cür yanlarını basa-basa, bircə mil də qaçsan, partlayacaqsan. Yaxşısı budur, otur, sakitcə fikirləş! Bir qərara gəlmək lazımdır. Bu saat onları qovmaq vaxtı deyil. Biz əgər çox yaxınlaşsaq, Mauqlini yerə ata bilərlər!

– Arala! Vuu! Bəlkə də onlar Mauqlini əllərində aparmaqdan usanıb körpəni indi tullayıblar! Məgər Bandar-Loq tayfasına eti-

bar etmək olar! Yarasalar mənim başıma olsun! Yeməyə çürük sümükdən başqa, mənə heç nə verməyin; məni içərisində cır arılar olan koğuşa salın, qoyun məni sancıb öldürsünlər, özümü də kaftarla bir yerdə basdırın. Mən bütün heyvanların ən bədbəxtiyəm – Ara-lala! Va-u-u! Ah, Mauqli, Mauqli! Səni döymək, başına vurmaq əvəzinə nə üçün Meymun Xalqından qorumadım. Bəlkə, mən onu döyüb bugünkü dərslərini başından çıxarmışam, buna görə də cəngəllikdə indi köməksiz qalıbdır. Müqəddəs Sözü yadından çıxardıbdir!

Balu pəncələrilə başını tutub, inləyə-inləyə dala-qabağa yırgalanmağa başladı.

– Bir az bundan əvvəl, o, bütün sözləri mənə düzgün təkrar elədi, – deyə Bahirə acıqlı-acıqlı dilləndi. – Balu, sənə nə yaddaşın var, nə də özünə hörmət qoyursan. Əgər mən qara panter ola-ola özümü ora-bura çıxarıb ulasaydım və ya oxlu kirpi Saxi kimi büzüşüb yumağa dönsəydim, cəngəllikdəkilər nə fikirləşərdilər?

– Nə fikirləşirlər-fikirləşsünlər, mənə üçün bunun heç bir fərqi yoxdur! O, bəlkə də artıq ölmüşdür!

– Əgər onlar körpəni əylənmək xatirinə və ya tənqə gəldikləri üçün ağacdən yerə atmasalar, mən ondan ötrü nigaran olmaram. O, ağıllıdır, hər bir şeyi də öyrənib bilir. Bundan da başqa, cəngəllikdəkilərin hamısı onun gözlərindən qorxurlar. Ancaq bununla belə (bəla da burasındadır) Mauqli Bandar-Loqların əlindədir, onlar isə cəngəllikdə kimsədən qorxmurlar, ona görə ki, yuxarıda, ağacların təpəsində yaşayırlar. – Bahirə dalğın halda pəncəsini yaladı.

Birdən Balu qalxıb düzəldi, silkindi və:

– Doğrudan da, mən lap axmağam! Kökləri gəmirib yeyən yekəqarın, qonur axmaq! – deyə inlədi. – Heç yadıma düşür! Vəhşi fil Xatxi doğru deyirdi ki: “Hər kəsin bir şeydən qorxusu var”. Onlar, bu Bandar-Loqlar, dağ əfisi Kaadan qorxurlar. O, ağaca çıxmağı meymunlardan pis bacarmır. Gecələr onların balalarını oğurlayır. Kaanın təkə adını eşidəndə onların o mürdar quyruqları əsməyə başlayır. Gedək əfinin yanına!

– Kaa bizə nə cür kömək edə bilər? O bizim tayfadan deyil, çünki ayaqları yoxdur, gözləri də həddindən artıq zəhlidir, – deyə Bahirə cavab verdi.

– O, çox qocadır və çox da hiyləgərdir. Bundan da başqa, həmişə ac olur, – deyə Balu ümidlə dilləndi. – Ona çoxlu dağ-keçisi vəd edirik.

– O yeyib doyandan sonra düz bir ay yatır. Bəlkə elə indi də yatıb, əgər yatmayıbsa, ola bilər ki, bizdən keçi hədiyyə almaq istəməsin.

Bahirə Kaanı tanıyırdı, buna görə də ona çox da etibar etməirdi.

– Onda biz ikimiz birlikdə onu tutub razı salaraq, qoca ovçu.

Bunu deyib, Balu bozarmış qonur çiyini Bahirəyə sürtdü, onlar birlikdə yola düşüb dağ əfisi Kaanı axtarmağa getdilər.

Əfi qayanın günəşdən qızmış çıxıntısında zol uzanıb öz yeni və gözəl qabığının seyrinə dalmışdı, son on günü ilan qabığını dəyişmək üçün xəlvətdə keçirmişdi. İndi o, doğrudan da olduqca gözəl idi; iri, yastı başı yerdə o yan-bu yana çönür, otuz futluq bədəni qıvrılıraqla əcaib düyünlər, fiqurlar əmələ gətirirdi. O, nahar vaxtının yaxınlaşdığını hiss etdikcə iştaha gəlir, tez-tez dilini çıxardıb yalmanırdı.

Balu ilanının belindəki sarı və qəhvəyi rəngli qəşəng çil-çil naxışları görcək:

– O, hələ heç nə yeməyib, deyə rahat nəfəs aldı. – Ehtiyatlı ol, Bahirə! O, qabığını dəyişəndən sonra sifətə vaxtlar pis görünür, özü də dərhal hücum edir.

Kaanın zəhərli dişləri yox idi, onun hətta zəhərli ilanlardan, qorxaqlıqlarına görə, zəhləsi gedirdi; onun bütün gücü sıxmağında idi, iri halqalarla hər kimə sarılısaydı, canını heç cür qurtara bilməzdi.

Balu dal pəncələri üstə şöngüyərək:

– Ovun uğurlu olsun! – dedi.

Həmin cinsdən olan bütün ilanlar kimi, Kaa da bir qədər ağır eşidirdi. Buna görə də ayının qışqıraraq nə dediyini o saat anla-

madı. Halqa kimi qıvrılıb, başını əydi, hər ehtimala qarşı sıçrayışa hazır dayandı.

– Hamımızın ovu uğurlu olsun! – deyə o, nəhayət cavab verdi. – Baho, Baludur! Sən hara, bura hara? Ovun uğurlu, Bahirə. Bizdən birimiz nahar eləsəydi, bəd olmazdı. Bu yaxın yerlərdə, hürküdülmüş heyvandan-zaddan yoxdur ki? Maral, yaxud heç olmasa, dağ keçisi, hə? Mənim qarnım suyu qurumuş quyu kimi bomboşdur.

– Biz bu saat elə ova çıxmışıq, – deyə Balu laqeyd-laqeyd dilləndi; o bilirdi ki, Kaanı tələsdirmək olmaz, çünki çox ağırdır.

Əfi soruşdu:

– Olarmı mən də sizinlə gedim? Bir zərbə az oldu, ya çox oldu, sizin üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur, a Bahirə, a Balu, amma mən... mən bəzən günlərlə meşə çığırlarında dayanıb ovu güdməli oluram. Yaxud gecəyarısı ağaca dırmanıb gözləyirəm ki, görüm meymun balasından-zaddan düşərmi. Fs-s-şau! İndi meşənin ağacları mənim cavan vaxtlarımdakı ağaclar deyil. Hamısı çürük-mürük, quru şax-şəvəldir!

– Bəlkə bu ona görə belədir ki, sən həddindən artıq irilib ağırlaşmısan, hə? – deyə Balu dilləndi.

– Hə, mən çox yekəyəm... Çox yekəyəm, – deyə Kaa iftixarla cavab verdi. – Ancaq bu da var ki, cavan ağaclar heç nəyə yarayan deyil. Keçən dəfə ovda mən az qala yıxılmışdım, lap azca qalmışdı. Quyruğumu ağaca yaxşı dolamadığım üçün sürüşdüm, bərk səs-küy qopartdım. Bandar-Loqlar səsə yuxudan oyanıb məni ən pis söyüşlərlə söyməyə başladılar.

Bahirə xatırlayarmış kimi:

– Ayaqsız sarı soxulcan! – deyə pıçıldadı.

– Ssss! Məgər onlar məni belə adlandırırlar? – deyə Kaa soruşdu.

– Hə, keçən dəfə çığıra-çığıra bizə nə isə buna oxşar bir söz deyirdilər. Ancaq biz onlara heç vaxt fikir vermirik. Ağızlarına gələni danışırlar! Guya sənin dişlərinin hamısı tökülüb, guya heç vaxt çəpişdən böyük heyvana hücum eləyə bilmirsən, özü də

guya ona görə ki, (bu meymunlar yamanca həyasız, yalançıdırlar) keçinin buynuzundan qorxursan, – deyə Bahirə hiyləgər-hiy-ləgər sözüne davam edirdi.

İlanlar, xüsusən Kaa kimi qoca, çoxbilmiş əfi, acıqlandığını heç vaxt büruzə vermir. Lakin indi Kaanın bədəninin necə qabarıb şişdiyi, çənəsinin altındakı iri əzələlərin necə hərəkətə gəl-di-yi Balunun və Bahirənin gözündən yayınmadı.

– Bandar-Loqlar ov yerlərini dəyişdiriblər, – deyə o, sakitcə dilləndi. – Mən bu gün günəşdə qızınarkən ağacların tərəsində onların necə haray-həşir qopardıqlarını eşidirdim.

Balu:

– Biz... biz bu saat Bandar-Loqları təqib edirik, – dedi və o saat da çəçədi, çünki yadına gələnə, birinci dəfə idi ki, cəngəllik sakini, meymunlara baş qoşduğunu etiraf etməli olmuşdu.

– Yəqin ki sizin kimi ovçuları, cəngəllik başçılarından ikisini Bandar-Loqların izi ilə getməyə məcbur edən səbəb – çox ciddi səbəbdir, – deyə Kaa nəzakətli bir laqeydliklə cavab verdi, əs-lində isə o, marağından od tutub yanırdı.

Balu dedi:

– Doğrusu, mən olsam-olsam, Sion Sürüsündəki canavar balalarına Qanundan dərs verən, bəzən səfeh işlər tutan qoca bir müəlliməm, Bahirə də...

– Bahirədir, – deyə qara panter dişlərini şaqqıldatdı. Onun təvazökarlıqla işi yox idi. – Bəla burasındadır ki, insan balasını bizim yanımızdan oğurlayıblar, onun haqqında sən, yəqin ki, eşitmiş olarsan.

– Hə, Saxidən bir balaca eşitmişəm. (Oxları bu Saxiyə çox azğın bir görkəm verir) Hə, o deyirdi ki, guya insan balasını Canavar Sürüsünə qəbul ediblər. Ancaq mən inanmadım. Saxi bir xəbəri ucundan-qulağından eşidir, sonra da başlayır yalan-ger-çək hamıya nağıl eləməyə.

– Yox, bu, doğrudur. Hələ dünyada onun kimi körpə olma-yıb, – deyə Balu cavab verdi. – Ən yaxşı, ən ağıllı və cürətli in-san balası – mənim şagirdimdir; o, bütün cəngəllikdə Balunun

adını şöhrətləndirəcək, məşhur edəcəkdir. Bundan da başqa mən... biz onu sevirik, Kaa!

– Fs! Fs! – deyə Kaa başını gah sağa, gah sola döndərdi. – Mən də vaxtilə sevgi nə olduğunu bilirdim. Mən sizə çoxlu əhvalatlar danışardım...

– Bunu yaxşı olar ki, sonraya saxlayaq, aydınlıq gecələrdən birində, qarnımız tox olan vaxt danışarsan, onda biz sənin nağıl elədiklərinə daha lazımınca qiymət qoyarıq, – deyə Bahirə cəld dilləndi. – Bizim körpə bu saat Bandar-Loqların əlindədir, özümüz də yaxşı bilirik ki, onlar bütün Cəngəllik Xalqının içərisində təkcə Kaadan qorxurlar.

– Onlar təkcə məndən qorxurlar! Elə qorxmalıdırlar da! Bu meymunlar boşboğazdırlar, axmaq və qorxaqdırlar. Qorxaqdırlar, axmaq və boşboğazdırlar. Onlar belədirlər! Sizin körpə onlardan heç bir yaxşılıq gözləməməlidir. Onlar qozu dəriylər, zəhlələri gedəndə isə yerə atırlar. Onlar bütün günü bir budaqda oynayırlar, guya onsuz keçinə bilmirlər, sonra da həmin budağı sındırıb iki parça edirlər. Belə, sizin körpənin vəziyyəti o qədər də fərəhli deyildir... Deyirsiniz, onlar mənim adımlı sarı balıq qoyublar, eləmi?

– Soxulcan, soxulcan qoyublar. Yer soxulcanı, – deyə Bahirə cavab verdi. – Bundan da başqa, sənə bir çox başqa adlar qoyublar... Mən onları təkrar eləməyə utanıram.

– Onlara bir qulaqburması vermək lazımdır ki, bundan sonra öz ağaclarından danışanda ağilları başlarında olsun! Aaa-fss! Yaxşı-yaxşı yadda saxlasınlar. Hə, onlar uşağı götürüb hansı tərəfə qaçıblar?

– Bunu ancaq Cəngəllik bilir. Mənim ağlım kəsəni qərb tərəfə aparmış olarlar, – deyə Balu cavab verdi. – Ancaq, Kaa, biz güman edirdik ki, onların haraya getdiyi sənə məlumdur.

– Mənə? Hardan ola bilər? Mən onları ancaq yolda rastıma düşəndə tuturam, özüm heç vaxt nə meymun ovuna çıxıram, nə qurbağa, nə də göllərdən yaşıl cim yığıram. Fsss!

– Yuxarıya bax, yuxarıya! Yuxarıya, yuxarıya! Hillo! İllo! İllo, yuxarıya bax, Sion Sürüsündən olan Balu!

Balu bu səsin haradan gəldiyini bilmək üçün başını qaldıranda süzə-süzə enməkdə olan quzğun Çili gördü. Onun azacıq yuxarıya qalxmış qanadlarının kənarı günəşdən parıldıyordu. Çil indi gərək çoxdan yatmış olaydı, lakin o hələ də cəngəllik üzərində dövrə vuraraq ayını axtarır, sıx yarpaqlar arasından onu görə bilmirdi.

– Nə olmuşdur? – deyə Balu ondan soruşdu.

– Mən Mauqlini Bandar-Loqların içərisində gördüm. Xahiş elədi ki, bunu sizə xəbər verim. Onlar Mauqlini çayın o tərəfindəki meymun şəhərinə – Soyuq Kahalara apardılar. Ola bilər ancaq bu gecəni orada qalsınlar, ola bilər, on gecə qalacaqlar, ola da bilər ki, bir saat qalacaqlar. Mən yarasalara əmr etmişəm ki, gecə onları güdsünlər. Mənə tapşırılan bu idi ki, dedim. Aşağıda hamınızın ovu uğurlu olsun!

– Sənin də çinədanın dolu, yuxun şirin olsun, ay Çil! – deyə Bahirə qışqırdı. – Ov edəndə mən səni yaddan çıxarmaram, ey quzğunların ən yaxşısı, ovladığım heyvanın bütöv başını tək sənin üçün qoyacağam qalsın.

– Boş şeydir! Boş şeydir! Uşaq Müqəddəs Sözü dedi, kömək etməyə bilməzdim. – Çil meşə üzərində bir dəfə dövrə vurmaqdan sonra uçub gecələməyə getdi.

– Mauqli nə demək lazım olduğunu unutmayıb, deyə Balu sevinirdi. – İşə sən bir bax: bu qədər balaca ola-ola, yenə də Quşların Müqəddəs Sözü xatırlaya bilib, özü də meymunlar onu ağacların təpəsi ilə sürükləyib apardıqları bir vaxtda!

Bahirə dedi:

– Bu söz onun başına çox möhkəm yeridilib! Mən də körpəylə fəxr edirəm, ancaq biz bu saat Soyuq Kahalara tələsməliyik.

Bu yerin harada olduğunu cəngəllikdə hamı bilirdi, lakin meşə sakinlərindən lap azı oraya ayaq basırdı, çünki Soyuq Kahalar dedikləri yer meşənin qalınlığında itib getmiş, sanki dəfn olunmuş qədim xaraba bir şəhər idi. Heyvanlar isə insanların yaşamış olduqları yerləri heç vaxt özlərinə məskən etməzlər. Belə yerlərdə ovçu tayfası yox, olsa-olsa vəhşi qabanlar məskən salar. Bundan da əlavə, meymunlar hər yeri gəzib dolandıqları kimi,

ara-sıra Soyuq Kahalarda da olurdular. Buna görə də özünə hörmət qoyan heç bir heyvan bu yerə yaxın gəlməzdi. Yalnız quraqlıq vaxtlarda, bəlkə, gələydilər, çünki belə vaxtlarda yarıuçuq hovuzlarda, anbarlarda su tapmaq olurdu.

– Tez-tez yerisək, oraya qədər yarım gecə yol getməliyik, deyə Bahirə bildirdi.

Balu o saat ruhdan düşdü.

– Mən var gücümlə tələsəcəyəm, – deyə o, təlaşla dilləndi.
– Biz səni gözləyə bilmərik. Sən dalımızcan gələrsən, Balu. Kaa ilə tələsməliyik.

Kaa qısaca dedi:

– Sənin dörd ayağın olsa da, mən səndən dala qalmaram!

Balu bütün qüvvətini toplayıb onlarla ayaqlaşmağa çalışırdı, lakin tezliklə dayanıb nəfəsini dərməli oldu. Onlar ayı ilə şərtləşdilər ki, o dallarınca gəlsin. Bahirə sürətli sıçrayışlarla irəliyə cumdu. Kaa dinməzəcə yoluna davam edirdi. Bahirə nə qədər tələssə də, nəhəng əfi ondan geriyyə qalmırdı. Onlar xırda dağ çayının kənarına gəlib çatanda Bahirə qabağa düşdü, çünki o, çayın üzərindən atıldı, Kaa isə başını dik tutaraq üzə-üzə keçdi. Lakin düz yerə çıxanda əfi yenidən Bahirəni haqladı.

Toran qovuşarkən Bahirə:

– Məni azad etmiş sınıq qıfıla and olsun ki, – dedi, – sən yolu çox yaxşı gedirsən!

– Mən bərk acmışam, – deyə Kaa cavab verdi. – Bundan da başqa, axı onlar mənim adıma çil qurbağa qoyublar...

– Soxulcan, yer soxulcanı, özü də sarısından!

– Fərqi yoxdur. Yolumuza davam eləyək. – Bunu deyib, Kaa iti gözlərilə ən kəsmə yollar seçərək yerin üstü ilə sanki su olub axdı.

Meymun Xalqı Soyuq Kahalarda heç də Mauqlinin dostları barədə düşünmürdü. Onlar uşağı xaraba şəhərə gətirib çıxarmışdılar və indi öz-özlərindən çox razı idilər. Mauqli hələ indiyə qədər heç vaxt hind şəhərini görməmişdi, ona görə də indi bura, tamam uçuqlardan ibarət olsa da, ona son dərəcə gözəl və əcaib göründü. Yastı təpənin üstündə salınmış bu şəhəri çox uzaq keç-

mişdə hökmdar bir knyaz tikdirmişdi. Uçuq darvazaya tərəf uzanan daş yolların qalıqlarını hələ indi də görmək olurdu. Darvaza qapılarının çürük taxtaları hələ də pas kəsmiş həcəmalardan sallana qalmışdı; divarların içərisinə kök atmış ağaclar şaxələrini onların üzərinə gərmişdi: bürclərin daş dişləri ovulub tökülmüş, torpağa dönmüşdü; mazğallardan qıvrılıaraq çıxmış sarmaşıqlar tel-tel aşağıya sallanaraq qala divarlarını sarmışdı.

Təpənin başında taxtapuşsuz böyük bir saray var idi. Burada fəvvarəli çarhovuzların, həyətlərin mərmərləri çatlaq-çatlaq olmuş, üzərlərinə yosunlardan qonur xallar düşmüşdü. Həyətin vaxtilə knyaz filləri saxlanan tərəfində otlar və cavan ağaclar, yerə döşənmiş sal daşları qaldırmış, bir-birindən aralamışdı. Saraydan o tərəfdə bütün şəhər görünür, sıx cərgələrlə yan-yana düzölmüş evlər, içərisi qaralmaqda olan boş arı şanını xatırladırdı; vaxtilə dörd yolun ayrıcındakı meydançada yüksələn daş büt indi uçub tökülmüşdü; küçələrin tinlərindəki keçmiş su quyularının yerində ancaq kalafalar, çuxurlar qalmışdı. Məbədlərin uçuq günbəzlərini cır əncir kolları basmışdı.

Meymunlar buranı öz şəhərləri adlandırır və özlərini elə göstərirdilər ki, guya Cəngəllik Xalqı şəhərdə deyil, meşədə yaşadığı üçün bu xalqa nifrət edirlər. Bununla belə, onlar bütün bu binaların nə üçün tikildiyini və onlardan necə istifadə etmək lazım olduğunu bilmirdilər. Onlar knyaz sarayının məşvərət salonundakı taxta səkidə dövrə vurub oturaraq bir-birinin birəsini arıtlayır, yaxud adam-adam oynayırdılar: evlərə girib-çıxır, suvaq parçaları, cürbəcür kör-köhnəni küncələrə yığıb toplayır, həmin dəqiqə də onları harada gizlətdiklərini unudur, bir-birinin üzərinə atılaraq dava edir, qışqırırdılar, sonra işə dağılışaraq knyazın bağına oynamağa qaçırdılar, səkilərdə atılıb-düşürdülər, portaqal ağaclarını, gül kollarını silkələyərək meyvələrin, çiçəklərin yerə tökülməsinə tamaşa edib zövq alırdılar. Onlar sarayın dəhlizlərini, yeraltı yollarını, yüzlərlə xırda qaranlıq otaqlarını gəzib-dolaşırdılar, lakin nəyi gördüklərini, nəyi görmədiklərini yadlarında saxlaya bilmirdilər; tək-tək, cüt-cüt və ya dəstə ilə veyllə-

nərək hər yerə girib-çıxır, özlərini guya lap insan kimi apardıqları üçün bir-birinin qarşısında öyünürdülər. Onlar hovuzlardan su içir, suyu bulandırır, su üstündə dava salır, sonra da:

– Cəngəllikdə Bandar-Loqlardan müdrik, mərhəmətli, bacarıqlı, güclü və mülayim xalq yoxdur, – deyə qışqıra-qışqıra şəhərin başından vurub ayağından çıxırdılar.

Sonra isə hər şeyi təzədən başlayır, şəhərdən zəhlələri gedincəyə qədər öz oyunlarını davam etdirirdilər. Nəhayət, onlar yenə də qaçıb ağacların təpəsinə dırmanır və ümid edirdilər ki, gec-tez bir gün Cəngəllik Xalqı onlara məhəl qoyacaqdır.

Cəngəllik Qanunu əsasında tərbiyə olunmuş Mauqli belə bir həyatı nə anlayır, nə də bəyəniydi. Meymunlar onu Soyuq Kahalara gətirib çıxardanda artıq axşam düşmüşdü. Mauqlinin özünə qalsa idi, belə bir uzaq yoldan sonra uzanıb yatardı, lakin Bandar-Loqlar əl-ələ verib rəqs etməyə, axmaq mahnılar oxumağa başladılar. Meymunlardan biri öz yoldaşlarının qarşısında nitq söyləyərək bildirdi ki, Mauqlinin əsir alınması Bandar-Loqların tarixində yeni bir dövr başladığını göstərir, çünki bundan sonra Mauqli, soyuqdan və yağışdan qorunmaq üçün budaqları, qamışları necə hörmək lazım olduğunu onlara öyrədəcəkdir.

Mauqli sarmaşığı yıgıb onları hörməyə başladı. Meymunlar onu təqlid etmək istədilərse də, bir neçə dəqiqədən sonra bu iş onları darıxdırdı, odur ki, bir-birinin quyruğundan yapışib dartmağa, öskürə-öskürə əlləri-ayaqları üstündə atılıb-düşməyə başladılar.

– Yemək istəyirəm, – deyə Mauqli dilləndi. – Mən bu yerlərdə yadam, mənə yeməyə bir şey gətirin, ya da icazə verin özüm burada ov edim.

İyirmi-otuz meymun qaçıb Mauqli üçün qoz və cır meyvələr dərməyə getdi, ancaq qayıdan baş yolda bir-birilə dalaşaraq, yıgıdıqlarını töküb dağıtdılar, əllərində az-maz meyvə qaldı ki, bunu da zəhmət çəkib gətirməyə dəyməzdi. Mauqli inciyib acıqlandı, o, bərk ac idi. Şəhərin kimsəsiz küçələrində yadların Ov Qiyyəsini arabir təkrar edə-edə uzun müddət gəzib dolandı, lakin səsine səs verən olmadı. Mauqli anladı ki, pis yerə gəlib düşmüşdür.

“Balunun Bandar-Loqlar haqqında danışdıqlarının hamısı doğru imiş, – deyə o, öz-özünə fikirləşdi. – Bunların nə Qanunu, nə Müqəddəs Sözü, nə də başçısı vardır. Oğurluq bacaran qüvvətli əllərindən və axmaq-axmaq danışan dillərindən başqa heç nələri yoxdur. Deməli, əgər məni burada öldürsələr və ya acından canım çıxsa, özüm müqəssirəm. Ancaq hər halda, fikirləşib bir yol tapmaq lazımdır ki, öz doğma cəngəlliyimə qayıda bilim. Əlbəttə, Balu məni döyəcəkdir, amma bu, yenə də Bandar-Loqlara qoşulub qızılgül ləçəklərinin ardınca səfeh-səfeh ora-bura qaçmaqdan yaxşıdır”.

Mauqli şəhərin hasarına yanaşan kimi meymunlar dərhal onu geri dartıb apardılar və dedilər ki, o, öz xeyrini başa düşmür, sonra da uşaqda özlərinə qarşı minnətdarlıq hissi oyatmaq üçün onu çimdikləməyə başladılar. Mauqli dişlərini bir-birinə sıxıb, səsini çıxarmadı, bərkdən qışqıran meymunlarla birlikdə, qırmızı daşlardan düzəldilmiş, yarıya qədər yağış suyu ilə dolu hovuzların yanındakı eyvana qayıtdı. Səkinin ortasında, dünyadan çoxdan köçüb getmiş knyaz arvadları üçün vaxtilə ağ mərmərdən hörülmüş, indisə uçub dağılmış bir köşk var idi. Köşkün günbəzi yerə yataraq, xanımların saraydan buraya gəlib-getdikləri yeraltı yolun ağzını örtmüşdü, lakin zərif sənətkarlıqla mərmərdən işlənmiş divarlar hələ də qalırdı. Süd kimi ağ, krujeva tək yüngül, nəfis şəkəllərə əziqlər, yaqutlar, yaşmalar, lacivərd daşlar yaraşır verirdi, təpənin arxasından ay boylandıqda isə onun şüaları şəkəllərdən içəri süzülür və yerə qara məxmər naxışlarını andıran kölgələr düşür. Meymunların iyirmisi birdən səs-səsə verib özlərini ağıllı, qüvvətli, xoşrəftar, Mauqlini isə onlardan ayrılmaq istədiyinə görə səfeh adlandırır dılar. Pərtliyinə, ac və yuxusuz olmasına baxmayaraq, Mauqli, Bandar-Loqların bu sözlərini eşidəndə özünü gülməkdən saxlaya bilmədi.

– Biz qəvi xalqıq! Biz azadıq! Hamı bizə heyran olmalıdır, biz buna layıqıq! Bütün cəngəllikdə biz hamıdan çox tərifə layıqıq. Madam ki, biz hamımız bunu təsdiq edirik, demək, bu doğrudur, – deyə onlar qışqırırdılar. – Bu saat biz nə qədər yaxşı

olduğumuzu sənə danışarıq, ona görə ki, sən bizə qulaq asırsan, dediklərimizi Cəngəllik Xalqına çatdırıb bilərsən ki, bundan sonra bizə məhəl qoysun.

Mauqli onlarla mübahisə etmirdi. Öz danışqan yoldaşlarının Bandar-Loqları necə mədh etdiklərini eşitmək üçün eyvana yüz-lərlə meymun toplaşmışdı. Zəvzək meymunlardan birisi nəfəsini dərmək üçün susduqda, o biriləri qışqırırdılar:

– Bu doğrudur, biz hamımız bunu təsdiq edirik!

Mauqli isə ondan bir şey soruşduqları vaxt başını tərpədir, göz-lərini döyür, “hə, hə” deyirdi. Səs-küydən onun başı hərlənirdi.

– Ola bilsin çaqqal Tabaki bunların hamısını dişləyib – deyə o fikirləşirdi. – Ona görə də indi qudurublar. Bu, quduzluqdur, “divani”dir. Məgər, onlar heç vaxt yatmırlar? Bax, indicə bu bulud ayın üzünü örtəcək. O, böyük olsaydı, mən qaranlıqda fürsət tapıb qaçardım. Ancaq yorulmuşam.

Həmin bu buludu, şəhər hasarı yanındakı yarıuçuq xəndək-dən iki sadıq dost diqqətlə izləyirdi. Sayca çox meymunların necə təhlükəli olduqlarını bilən Bahirə və Kaa əbəs yerə risk etməmək üçün dayanıb fürsət gözləyirdilər. Meymunlar birə qarşı yüzdən az olduqda heç vəchlə davaya girişməzlər. Belə bir üstünlük isə cəngəllikdə azlarının xoşuna gəlir.

– Mən hasarın qərb tərəfinə sürünürəm, – deyə Kaa pıçıldadı, – yamacla cəld aşağı enəcəyəm. Oradan mənim üçün asan olar. Onlar, əlbəttə, hamısı birdən mənim belimə atılmazlar, ancaq yenə də...

– Bilirəm, – deyə Bahirə dilləndi. – Kaş Balu burada olaydı! Ancaq hər halda biz bacardığımızı eləyəcəyik. Bu bulud ayın üzünü örtəndə, mən gedib eyvana çıxacağam. Onlar orada nə barədə isə öz aralarında məsləhətləşirlər.

– Ovun uğurlu! – deyə Kaa tutqun halda cavab verib, hasarın qərb tərəfinə sarı şütüdü.

Məlum oldu ki, hasarın bu yeri başqa yerlərinə nisbətən az uçub dağılmışdır, ona görə də nəhəng əfi daşların arasından yol tapıb keçərkən yubandı. Bulud ayın qabağını kəsdi. Mauqli, məsə-

lənin gerisini fikirləşirdi ki, birdən eyvanda Bahirənin yüngül ayaq səslərini eşitdi. Qara panter yavaşca, demək olar ki, heç bir səs salmadan qaçıb çıxmışdı, indi vaxtını dişləməyə itirmədən, pəncəsi ilə sağa-sola zərbələr endirir, Mauqlinin ətrafında dövrə vurub əlli-altmış cərgə oturmuş meymunları yerə sərirdi. Dəhşət və hiddət ifadə edən ümumi çığırtı qopdu, lakin Bahirə yerdə yumbalanan, çapalaşan bədənləri ayaqlaya-ayaqlaya irəliləyər-kən meymunlardan biri çıxırdı:

– O burada təkdir! Öldürün! Öldürün onu!

Meymunlar Bahirənin belində yumaq kimi kütləşərək onu dişləməyə, cırmaqlamağa, dartışdırmağa başladılar, beş-altısı da Mauqlidən möhkəm yapışıb, köşkün divarı ilə yuxarıya qaldırdılar və günbəzin uçuq yerindən itələyib içəri saldılar. Uşaq insanlar tərəfindən tərbiyə edilmiş olsaydı, bütün bədəni əzilib gömgöy göyərərdi, çünki onu düz on beş futluq bir hündürlükdən aşağı salmışdılar. Lakin Mauqli Balunun öyrətdiyi kimi yıxılıb o saat da ayağa qalxdı.

– Biz sənin dostlarını öldürənə kimi burada otur, – deyər meymunlar qışqırdılar, – o vaxta qədər əgər Zəhərli Xalq səni sağ qoysa, gəlib sənə oynayacağıq.

– Sizinlə biz qan qardaşırıq, mən də sizdənəm! – deyər Mauqli cəld İlanların Müqəddəs Sözü nü pıçıldadı.

O, ətrafındakı çınqıl yığınları arasından xışıltı və fısıltı səsi gəldiyini eşidərək, ehtiyat üçün İlanların Sözü nü bir də təkrar etdi.

– Eşidirik! – deyər bir neçə yerdən astaca cavab verildi. (Hindistanda bütün xarabalıqlar, gec-tez ilanların məskəninə çevrilir, indi bu qədim köşkün içərisində də gözlüklü ilanlar qaynaşırdı) – Sakit dayan, Balaca Qardaş, yoxsa, bizi tapdalayıb əzərsən!

Mauqli durduğu yerdən tərənəmədən köşkün zərif şəbəkəsi arasından bayıra baxır və qara panterin ətrafında gedən qızgın vuruşmanın səsinə, meymun yığınının altında boğularaq dartınan, irəli-geri atılan Bahirənin xırıltılı, boğuş öskürəyinə, qışqırtısına, donqultusuna, pəncələri ilə endirdiyi zərbələrin şappıltısına diqqətlə qulaq asırdı.

Doğulduğu gündən bəri birinci dəfə idi ki, Bahirə ölüm-dirim mübarizəsinə girişmişdi.

“Balu da yəqin ki, yaxındadır, yoxsa Bahirə buraya tək gəlməzdi”, – deyə Mauqli fikirləşib bərkdən qışqırdı:

– Bahirə, hovuz! Hovuzun yanında yumalan! Tez qaç, atıl hovuz! Özünü vur suya!

Bahirə onun səsinə eşitdi, Mauqlinin salamat olduğunu bildirən bu qışqırtı panterə qüvvət verdi. O, var gücü ilə vuruşaraq özünə addım-addım hovuzla tərəf yol açdı. Bu vaxt cəngəlliyin yaxınlığındakı uçuq divarın yanından Balunun göy gurultusunu andıran döyüş nərəsi eşidildi. Qoca ayı nə qədər tələssə də, bundan tez gələ bilməmişdi.

– Bahirə, – deyə o qışqırırdı, – mən buradayam! Mən yuxarıya dırmaşırım! Mən tələsirəm! Daşlar ayaqlarımın altından qaçır! Ah, mələun Bandar-Loqlar, qoy bir sizə gəlim çatım!

Ayı tövşüyə-tövşüyə eyvana çıxcaq dəniz dalğası tək üzərində cuman meymunların altında görünməz oldu, lakin o, dərhal dal ayaqları üstündə şöngüdü və ön pəncələrini aralayaraq qucağı tutduğu qədər meymunu süpürləyib qabağına yıxdı. Bundan sonra dalbadal endirilən zərbələrin ahəngdar səsi eşidildi: şap-şap-şap, sanki gəminin avar çarxı işləyirdi. Suyun birdən şappıldaması Mauqliyə xəbər verdi ki, Bahirə Bandar-Loqların səfini yararaq özünü hovuzla yetirmişdir. Meymunlar panterin ardınca oraya girə bilməzdilər.

Bahirə suyun içində uzanmışdı, yalnız başı çöldə idi. O, ağzını açıb havanı acgözlüklə udurdu. Meymunlar isə qırmızı pillələrdə üç cərgə dayanaraq qəzəblərindən atılıb-düşürdülər, onlar gözləyirdilər ki, əgər panter Baluya kömək etmək üçün sudan çıxsa, dərhal hər tərəfdən onun üstünə atılsınlar. Məsələni belə görəndə Bahirə islanmış başını yuxarı qaldıraraq fəryadla qışqıraq, İlan Xalqını köməyə çağırırdı.

– Sizinlə biz qan qardaşıyıq, mən də sizdənəm!

O fikirləşirdi ki, məsələ ciddiləşəndə Kaa qorxub qaçmışdır. Hətta eyvanın kənarında, hər tərəfdən üst-üstə bədəninə sarılmış

olan meymunların altında güclə nəfəs alan Balu da qara panterin imdad istədiyini eşidəndə özünü gülməkdən saxlaya bilmədi.

Kaa qərb tərəfdəki hasardan yenicə keçirdi, o, yerə elə dəydi ki, yekə bir daş divardan qopub xəndəyə düşdü. Lakin əfi geri çəkilmək fikrində deyildi, odur ki, bir-iki dəfə qıvrılıb açılaraq uzun bədəninin hər futunun döyüşə nə dərəcədə hazır olduğunu yoxladı. Bu vaxt Balu mübarizəni davam etdirir, meymunlar Bahirəni hovuzda dövrəyə alaraq qışqırır, yarasa Manq isə o yan-bu yana uçaraq böyük vuruşma xəbərini cəngəlliyə yayırdı. Budur, vəhşi fil Xatxi böyürüb hər tərəfə səs saldı. Meşənin uzaq yerlərində dəstə-dəstə yatan meymunlar yuxudan ayılıb ağacların zirvəsi ilə qaçaraq Soyuq Kahalara, öz həmcinslərinə köməyə getdilər. Çox keçmədi ki, döyüş səsi on millərlə ətrafa yayılaraq gündüz quşlarını yuxudan oyatdı. Bu zaman qətl həvəsi ilə alovlanan Kaa kəsmə yolla sürətlə irəli atıldı. Əfinin bütün gücü onun başı ilə endirdiyi müdhiş zərbədədir; ilanın bədəninin ağırlığı və gücü bu zərbənin təsirini ikiqat artırır. Əgər siz yarım ton ağırlığı olan bir nizəni, taranı¹, yaxud da gürzü gözünüzün qabağına gətirsəniz və bunların hədəfə ağılla, soyuqqanlıqla endirildiyini təsəvvür edə bilsəniz, onda Kaanın döyüşdə nə qədər qorxunc olduğunu başa düşə bilərsiniz. Dörd və ya beş fut uzunluğu olan əfi ilan başı ilə adamın sinəsindən vursa, onu yerə sərə bilər, Kaanın uzunluğu isə, sizə məlum olduğu kimi, düz otuz fut idi. O, hər tərəfdən Balunu əhatə etmiş meymunların ortasına birinci zərbəni sükut içərisində, ağzıyumulu halda endirdi, ikinci zərbəyə isə ehtiyac qalmadı. Meymunlar qışqıraraq hərəsi bir tərəfə səpələndi.

– Kaa gəldi! Bu, Kaadır! Qaçın!

Gecə oğrusu Kaa haqqında nəsil-dən-nəslə eşitdikləri dəhşətli hekayətlər meymunları daim vahiməyə salır, onları müti olmağa məcbur edirdi. Böyükləri onlara nağıl edirdi ki, qoca Kaa sax-budağın arasında, yosunun boy atıb qalxması qədər səssiz-

¹ Keçmişdə qala darvazalarını sındırmaq, divarı dəlmək üçün işlədilən xüsusi tir.

küysüz sürünərək ən qüvvətli meymunu oğurlamağı, özünü quru budağa və ya çürük kötüyə oxşatmağı bacarır. Belə hallarda bu kötük birdən sıçrayıb onları tutmayıncaya qədər, ən ağıllı meymunlar belə qarşılarındakının ilan olduğunu ağıllarına gətirmirlər. Meymunlar dünyada hər şeydən çox Kaadan qorxurdular, çünki onlardan heç biri qoca əfinin gücünün həddini-hüdudunu deyə bilməzdi, heç biri onun gözlərinə baxmağa cürət etməz, heç biri onun cəngindən sağ çıxa bilməzdi. Buna görə də indi qorxudan əsə-əsə tez qaçıb evlərin divarlarına, taxtapuşlarına dırmaşırdılar. Balu yüngüllük hiss edib, dərindən nəfəs aldı. Tüklərinin Bahirəninkindən sıx olmasına baxmayaraq, o da döyüşdən çox yara almışdı. Bu vaxt Kaa ilk dəfə olaraq ağızını açıb fısıldayaraq fiştiriğa bənzər uzun bir söz dedi, meşənin uzaq yerlərindən Soyuq Kahalara, öz yoldaşlarının köməyinə tələsən meymunlar onun səsinə eşitcək yerlərində donub qaldılar və elə bərk titrədilər ki, ağacların budaqları onların altında əyilərək çartıladı. Evlərin divarlarında, taxtapuşlarında qışqırışan meymunlar səslərini kəsdilər, şəhər sükuta qərq oldu. Bu an Mauqli hovuzdan çıxan Bahirənin silkələnərək, islanmış dərisinin suyunu çırpdığı eşitdi. Sonra yenidən səs-küy qopdu. Meymunlar divarların daha yuxarılarına dırmaşır, iri daş bütələri boyunlarından yapışdırıb sallanır və qışqıraraq dişli hasarın üstü ilə ora-bura qaçışırdılar. Mauqli isə yerində atılıb-düşərək gözünün birini zərif naxışlı şəbəkəyə yaxınlaşdırıb bayıra baxır, istehza və nifrət əlaməti olaraq bayquş tək ulayırdı.

– Uşağı tələdən çıxardaq, mən daha dözə bilmirəm! – deyərək Bahirə ağır-ağır nəfəs alaraq dilləndi. – Uşağı da götürüb tez buradan qaçaq, yoxsa birdən yenə də hücum edərlər!

– Mən əmr etməyincəyə qədər onlar yerlərindən tərpənə bilməzlər. Sss-akit dayanın yerinizdə! – deyərək Kaa fısıldadı, – o saat da ətrafa yenidən sükut çökdü.

İlan Bahirəyə dedi:

– Özümü tez yetirə bilmədim, Bacı, ancaq mənə elə gəldi ki, sənə çağırışımı eşitdim.

– Mən... mən... bəlkə də ola bilsin, döyüş qızıışanda səni çağırmışam, – deyə Bahirə cavab verdi. – Balu, yaralanmısan?

– Bilmirəm onlar necə oldu ki, məni parçalayıb ətimdən, sü-müyümdən yüz xırda ayı düzəltmədilər, – deyə Balu pəncələrini bir-bir qaldırıb təmkinlə silkələdi. – Oou! Hər yerim ağrıyır. Kaa, bizi ölümdən qurtardığın üçün ikimiz də sənə borcluyuq – mən də, Bahirə də.

– Bunlar boş şeylərdir. Bəs insan balası haradadır?

– Buradayam, tələyə düşmüşəm, çıxma bilmirəm. – deyə Mauqli qışqırdı.

Onun başı üzərində, tən ortasından uçub deşilmiş dəyirmi günbəz ucalırdı.

– Onu buradan çıxardın! Yoxsa, Tovuzquşu Mor kimi oynayır, balalarımızı tapdalayıb əzər! – deyə kobralar¹ aşağıdan dilləndilər.

Kaa güldü:

– Ha! Bunun, bu balaca insanın hər yerdə dostları varmış ki. Ey balaca insan, kənara çəkil! Zəhərli Xalq, siz də qaçın, gizlənin! Bu saat mən divarı deşəcəyəm.

O, Köşkü yaxşı-yaxşı gözdən keçirib divarın daha çox çürümüş yerində, mərmər şəbəkədə qaralan bir yarıq tapdı, iki-üç dəfə başını irəli verib astaca oraya toxunduraraq nişan aldı, sonra yerdən altı fut qədər dikələrək bütün gücü ilə on dəfə dalbadal zərbə endirdi. Mərmər şəbəkə oradan-buradan çatlayaraq uçub töküldü, toz-torpaq ətrafa yayıldı: həmin dəqiqə də Mauqli deşikdən bayıra sıçrayıb Bahirə ilə Balunun arasında yerə düşdü və qollarını onların boynuna saldı. Balu uşağı mehriban-mehriban qucaqlayıb:

– Yaralanmısan? – soruşdu.

– Onlar məni incidiblər, özüm də acam, bütün bədənəm göm-göydür. Onlar sizə nə yaman divan tutublar, qardaşlar, hamınız qan içindəsiniz!

Bədəninin ora-burasını yalamaqda olan Bahirə eyvanda və hovuzun ətrafında tökülüb qalmış meymun cəsədlərinə baxaraq dedi:

¹ Kobra – gözlüklü, zəhərli ilan.

– Qana batan təkçə biz deyilik...

– Sən sağ-salamat olandan sonra bunlar boş şeylərdir, hamısı boş şeylərdir, ey mənim iftixarım, ey bala qurbağaların ən yaxşısı! – deyə Balu sızıldadı.

– Bu barədə sonra danışarıq, – deyə Bahirə quru-quru dilləndi, onun bu ifadəsi Mauqlinin heç də xoşuna gəlmədi. – Ancaq hələlik Kaa buradadır. Balu ilə mən çaldığımız qələbəyə görə, sən də sağ qaldığın üçün ona borcluyuq. Kaaya bizim adətlərə görə təşəkkür et, Mauqli!

Mauqli geriye döndükdə nəhəng əfinin başının onun başı üzərində yırgalandığını gördü.

Kaa soruşdu:

– Demək insan balası bu imiş? Onun dərisi çox hamardır, özü də lap Bandar-Loqlara oxşayır. Ey balaca insan, bax, gözlə ki, mən qabığımı təzələdiyim vaxtlar, qaranlıqda səni meymunla dəyişik salmayım.

– Sizinlə biz qan qardaşyıq, mən də sizdənəm. – deyə Mauqli cavab verdi. – Bu gün sən məni ölümdən xilas elədin. Ey Kaa, sən acanda mənim ovum sənin olacaqdır!

Kaanın bu sözlərdən gözləri gülsə də:

– Sağ ol, Balaca Qardaş, – dedi. – görəsən, bu qoçaq ovçu nə öldürə bilər? Xahiş edirəm, ova çıxanda məni də özünə aparasan.

– Mən özüm ov öldürürəm, hələ balacayam, mən ancaq keçiləri hürküdüb, ovçuya tərəf qovmağı bacarıram. Haçan yemək istəsən, mənim yanıma gəl, onda bu dediklərimin düz olub-olmadığını görəsən. Mənim çevik barmaqlarım var, – o, əllərini irəli uzatdı. – Əgər sən tələyə düşsən, mən sənə də, Bahirənin də, Balunun da borcundan çıxma bilərəm. Ey mənim müəllimlərim, hamınızın ovu uğurlu olsun!

Mauqlinin lazım olduğu kimi təşəkkür etdiyini gören Balu:

– Yaxşı sözdür! – deyə donquldandı.

Əfi bir anlığa öz başını Mauqlinin çiyinə qoydu.

– Cəsur ürək, mərifətli danışmaq. Bunlar ki səndə var, – dedi, – cəngəllikdə çox irəli gedəcəksən. İndi isə dostlarınla birlikdə

tez buradan uzaqlaş. Get yat, çünki bir azdan ay batacaqdır, ondan sonra burada baş verəcək işləri sənin görməyin yaramaz.

Ay təpələrin arxasına çəkilir, divarların, bürclərin üstündə cərgə-cərgə düzülüb titrəşən meymunlar, asta-asta yellənməkdə olan cındır saçaqlara bənzəyirdi. Balu su içmək üçün hovuzun yanına endi, Bahirə isə dərisini yalayıb səliqəyə salmağa başladı. Bu vaxt Kaa eyvanın ortasına süründü, ağzını yumaraq çənələrini bərkədən şaqquldatdı. Bunu eşidincə bütün meymunların gözləri əfiyə zilləndi.

– Ay batır, – deyə o, dilləndi. – İşıq kifayət edirmi, yaxşı görə bilərsinizmi?

Divarların üzərilə bir inilti ötüb-keçdi, sanki ağacların tərəsi küləkdən xışıldadı.

– Görürük, ey Kaa!

– Çox yaxşı! Onda Kaanın rəqsini başlayaq. – Aclıq Rəqsini. Sakit oturub tamaşa edin!

O, başını o tərəf-bu tərəfə yırğalaya-yırğalaya iki-üç dəfə qıvrılıb ikiqat, üçqat iri halqalar əmələ gətirdi. Sonra da dayanmadan, tələsmədən, ahəstə uğultusuna ara vermədən bədəni ilə düynələr, cürbəcür fiqurlar, üçbucaqlar, dördbucaqlar, beşbucaqlar düzəltməyə başladı. Hava get-gedə daha çox qaranlıqlaşdı. Axırda Kaanın necə qıvrılıb-açıldığını, burulub-büküldüyünü seçmək mümkün olmadı, indi yalnız onun pullarının xışiltısı eşidilirdi.

Tüklərini qabardaraq boğuc-boğuc mırıldeşən Balu ilə Bahirə sanki yerlərində donub daşa dönmüşdülər. Mauqli isə bu mənzərəyə baxıb təəccüb edirdi.

– Ey Bandar-Loqlar, – deyə nəhayət Kaa səsləndi. – Mənim əmrim olmadan siz əlinizi, yaxud ayağınızı tərpedə bilərsinizmi? Cavab verin!

– Sənin əmrin olmasa, biz nə əlimizi, nə də ayağımızı tərpedə bilərik, ey Kaa!

– Çox yaxşı! Bir addım mənə yaxınlaşın!

Meymunların cərgəsi tam itaətlə irəliyə çıxdıqda Balu ilə Bahirə də qeyri-ixtiyari olaraq onlarla birlikdə bir addım irəlilədilər.

– Yaxına! – deyə Kaa fisıldadı.

Meymunlar bir addım da atdılar.

Mauqli, Bahirə ilə Balunu buradan uzaqlaşdırmaq üçün əlini onların çiyinə qoyanda, heyvanların hər ikisi diksinib sanki yuxudan ayıldı.

– Əlini çiyənimdən götürmə, – deyə Bahirə pıçıldadı, – qoy qalsın çiyənimdə, yoxsa mən gedərəm... gedərəm Kaanın yanına. A-ah!

– Burada nə var ki?! Bu, qoca Kaadır, bədənindən dairələr, ilməklər düzəldir, – deyə Mauqli dilləndi, – gəlin buradan gedək.

Bundan sonra hər üçü hasarın yarığından keçib cəngəlliyə üz qoydular.

Yenidən özünü hərəkətsiz ağacların arasında hiss edəndə Balu dərinədən nəfəs aldı:

– Uu-f! Bir də heç vaxt Kaadan kömək istəməyəm. – Bu sözləri deyərəkən başdan-ayağa onun bütün bədənini ürپəşdi.

– Kaa bizdən çox bilir, – deyə Bahirə titrəyə-titrəyə cavab verdi. – Əgər, orada bir az da ləngisəydik, mən öz ayağımla gedib birbaş onun ağzına girəcəkdim.

– Ay yenidən çıxana kimi çoxları gedib onun ağzına girəcəklər, – deyə Balu cavab verdi. – Bu gecə o, bu qayda ilə bolluca ov eləyəcəkdir...

İlanın cəzətmə qüvvəsindən xəbəri olmayan Mauqli:

– Axı, bütün bunlar nədir belə? – deyə soruşdu. – Mən ancaq onu görürdüm ki, yekə ilan ay batana qədər nə üçünsə yerdə cürbəcür dairələr düzəldirdi. Bir də onu gördüm ki, Kaanın burnu tamam əzilib. Ha-ha-ha!

– Mauqli, – deyə Bahirə acıqlandı. – Onun burnu sənə görə əzilib, eləcə də mənim qulaqlarım, böyürlərim, pəncələrim, Balunun çiyini, boynu sənənin yolunda beləcə dişlək-dişləkdir. İndi Balu da, Bahirə də uzun müddət çətinliklə heyvan ovlaya biləcəklər.

– Boş şeydir, – deyə Balu dilləndi. – Nə olsa da, körpə yenə bizimlədir!

– Doğrudur, ancaq o bizə çox baha oturdu: bütün bədəniniz yaralandı, vaxtımızı sərf elədik, yaxşı ovumuzdan olduq, dərilə-

rimiz korlandı, mənim kürəyimdə tük qoymayıblar, hətta öz şə-rəfimizi də ona qurban verdik. Çünki unutmam ki, mən qara pan-terəm, məcbur olub, Kaadan kömək istədim; bundan da başqa, Aclıq Rəqsini görəndə biz Balu ilə quş balası kimi ağlımızı itir-dik. Bunların hamısının da səbəbi sənin Bandar-Loqlarla oyna-mağındır!

– Doğrudur, bunların hamısı doğrudur, – deyərək Mauqli qəmli-qəmli etiraf etdi. – Mən pis körpəyəm, indi içərim ağrıyır.

– Hm! Cəngəllik Qanununda necə deyilir, Balu?

Balu heç də Mauqlini təzədən bəlaya salmaq istəmirdi, lakin Qanunla zarafat etmək olmaz, odur ki, donquldanaraq dedi:

– Kədər müqəssirə cəza verilməsinə mane olmur. Ancaq, Bahirə, yadımdan çıxarma ki, o, hələ balacadır.

– Bunu bilirəm. Amma o bizi bəlaya salmışdır, buna görə də indi onu döymək lazımdır. Mauqli, sən özün buna nə deyirsən?

– Heç nə! Mən müqəssirəm. Siz ikiniz də yaralanmışsınız. Məni döyməyə haqqınız var.

Bahirə uşağa beş-on şapalaq ilişdirdi, panterin nəzərində bunlar çox yüngül zərbələr idi (bu cür vurmaqla o, hətta öz ba-lalarını yuxudan belə oyada bilməzdi), lakin yeddi yaşlı uşaqdan ötrü bunlar çox ağır şapalaq idi. Bu cür şapalaqlardan canını qur-tarmağa hamı şad olardı. Cəza qurtardıqda Mauqli asqırır, heç bir söz demədən ayağa qalxdı.

Bahirə dedi:

– İndi, Balaca Qardaş, atıl min mənim kürəyimə, evə yola düşək.

Cəngəllik Qanununun ən gözəl cəhətlərindən biri də budur ki, cəza ilə birlikdə bütün kin-küdurət də qurtarır. Bundan sonra heç kim keçmiş günahı bir daha müqəssirin üzünə vurmur.

Mauqli başını Bahirənin kürəyinə qoyub elə bərk yuxuya getdi ki, hətta onu öz doğma mağarasında yerə düşürəndə belə oyanmadı.

“PƏLƏNG, PƏLƏNG!”

Şura Qayasındakı davadan sonra Mauqli canavar mağarasını tərک edib aşağıya, insanların yaşadıkları əkin yerlərinə endi, lakin orada qalmadı – cəngəllik buraya çox yaxın idi, Mauqli isə yaxşı bilirdi ki, o, Şurada özünə çoxlu qəddar düşmənlər qazanmışdır. Buna görə də dərənin dibi ilə uzanan cığırda yoluna davam edərək müntəzəm yortma yerləşlə iyirmi milə qədər irəlilədi. Nəhayət, gəlib tanış olmadığı yerlərə çıxdı. Buradan qayalı, yarıq geniş bir düzənlik başlanırdı. Düzenliyin bir tərəfində balaca kənd görünür, digər tərəfində isə ta ölüşə qədər uzanıb gələn və orada toxa ilə kəsilmiş kimi birdən-birə qurtararaq qövs təşkil edən cəngəllik qaralırdı. Düzenliyin hər yanında inəklər, camışlar otlayırdı. Naxırların keşiyini çəkən uşaqlar Mauqlini görcək qışqıra-qışqıra qaçıb getdilər, hind kəndlərinin həndəvərində adətən dəstə-dəstə sülənən sarı itlər səs-səsə verib hüzməyə başladılar. Mauqli dayanmadı, o, ac idi; kəndin qırağına çatanda gördü ki, gecədən-gecəyə darvazanı bağlamaq üçün istifadə olunan tikan kənara itələnmişdir.

– Hm! – deyə Mauqli dilləndi (o, gecələr özünə yemək axtarırkən belə çəpərlərə az rast gəlməmişdi). – Görünür, insanlar burada da Cəngəllik Xalqından qorxurlar.

O, darvazanın yanında oturdu, içəridən adam çıxan kimi sıçrayıb ayağa qalxdı və barmağı ilə açıq ağzını göstərərək yemək istədiyinə işarə etdi. Adam ona baxıb, geri döndü və kəndin yeganə küçəsi ilə qaçaraq kahini çağırırdı. Bu, əynində başdan-ayağa ağ libas olan, ucaboy, kök bir adam idi, alnında sarı, qırmızı rənglə çəkilmiş nişan var idi. Kahin darvazaya yaxınlaşdı, onun ardınca kənddən azı yüzə qədər adam tökülüşüb gəlmişdi. Onlar barmaqlarını Mauqliyə tərəf uzada-uzada təəccüblə baxır, danışır, çığırırdılar.

“Bunlar, bu insanlar necə də kobuddurlar, – deyə Mauqli fikrindən keçirdi. – Yalnız boz meymunlar özlərini bu cür aparırlar”. Sonra o, uzun saçlarını geriye atıb, qaşqabaqla camaata baxdı.

– Burada qorxmalı nə var ki? – deyə kahin dilləndi. – Onun qıçındakı yara yerlərini görürsünüzmü? Bunlar hamısı canavar dişinin yerləridir. Onu canavar saxlayıb, böyüdü; indi də cəngəllikdən qaçıb bizim yanımıza gəlmişdir.

Canavar balaları Mauqli ilə oynayarkən, bəzən onu özləri istədiklərindən daha bərk dişləyirdilər, odur ki, uşağın qol-qıçı başdan-başa ağ-ağ çarıqlarla örtülmüşdü. Lakin Mauqli ömründə heç vaxt bunları diş yarası hesab etmirdi, çünki o, əsl diş yarasının necə olduğunu bilirdi.

– Vay! Vay! – deyə iki-üç qadın birdən dilləndi. – Yazığı canavarlar dişlək-dişlək eləyiblər! Qəşəng uşaqdır. Gözlərindən od yağır. Doğrusu, Messua, bu, sənin oğluna çox oxşayır, o pələngin apardığı oğluna.

– Qoyun bir baxım, – deyə biləklərində, baldırlarında iri mis biləzliklər olan bir qadın əlini alınına qoyub gözlərini Mauqliyə zillədi. – Hə, çox oxşayır! Bədəndən arıq olsa da, üzdən lap mənim oğlumdur ki durub.

Kahin fürsəti fəvta verən adam deyildi. O bilirdi ki, Messua-nın əri kəndin birinci dövlətlilərindəndir. Odur ki, üzünü göyə tütüb təntənə ilə dedi:

– Cəngəllik almışdı, cəngəllik də qaytarıb verdi. Mənim bacım, uşağı götür apar evinizə, özün də insanın bütün gələcəyini aydın görəndə kahinə ehtiram göstərməyi yadımdan çıxarma.

“Bahasına ölümdən qurtardığım kələ and içirəm ki, bütün bunlar, vaxtilə Sürünün məni gözdən keçirməsinə çox oxşayır, – deyə Mauqli düşündü. – Nə eybi var, əgər mən insanamsa, onda insan da olacağam”.

Camaat aralanıb yol verdi, qadın uşağı işarə ilə çağıraraq öz daxmasına apardı. İçəridə qara laklı çarpayı, taxıl tökmək üçün gildən qayırmış qəribə qabarıq naxışlı iri bir qab, yarım düjünə qədər mis qazan vardı, balaca taxçada büt qoyulmuşdu, divardan isə kənd yarmarkasında səkkiz sentə satılan güzgü asılmışdı.

Qadın Mauqliyə iri qabda süd və bir parça da çörək verdikdən sonra əlini onun başına qoyub, gözlərinə baxdı; o fikirləşirdi

ki, bəlkə bu, doğrudan da, onun öz doğma balasıdır, pələngin cəngəlliyə götürüb apardığı oğludur, indi qayıtmışdır.

– Natxu! Natxu! – deyə qadın onu çağırdı.

Lakin Mauqlinin sifətində, bu adı tanıdığını bildirən heç bir əlamət görünmədi.

– Sənə təzə ayaqqabı bağışladığımı o gün yadına düşürmü? – Messua əlini uşağın ayağının altına toxundurdu; dəri buynuz kimi bərk idi. – Yox, – deyə qadın qüssəli-qüssəli əlavə etdi, – bu ayaqlar heç vaxt ayaqqabı üzü görməyib. Ancaq sən mənim Natxuma çox oxşayırsan, ona görə də mənim oğlum olacaqsan...

İndiyə kimi heç vaxt dam altına girməmiş Mauqli bərk darıxdı. Lakin daxmanın küləş damına nəzər salınca başa düşdü ki, içəridən çıxmaq istəsə oranı asanlıqla söküb özünə yol açə bilər, bundan başqa, pəncərələr də bağlı deyildi.

“İnsan dili bilməyəndən sonra insan olmaqdan nə çıxar! – deyə o, ürəyindən keçirdi. – Cəngəlliyə düşmüş adamlar kimi, mən də burada lalam, heç nə başa düşmürəm. Bunların dilini öyrənmək lazımdır”.

O, canavarlarla bir yerdə yaşayarkən Cəngəllikdə maralların böyürtüsünü, vəhşi qabanların xorultusunu yamsılamağı əbəs yerə öyrənməmişdi. İndi Messua bir söz deyən kimi, Mauqli onun ardınca həmin sözü, demək olar, düzgün təkrar edirdi; belə ki, hələ qaranlıq düşməmiş daxmadakı şeylərdən bir çoxunun adını artıq o, əzbər bilirdi.

Yatmaq vaxtı gəlib çatdı, lakin Mauqli panter tələsinə oxşayan bu daxmada heç vəchlə yatmaq istəmirdi, odur ki, qapı bağlanan kimi, qalxıb pəncərədən bayıra sıçradı.

– İşin olmasın, – deyə Messuanın əri dilləndi. – Unutma ki, o, ömründə heç vaxt çarpayıda yatmayıb. Əgər allah onu bizə, doğrudan da, oğlumuzun əvəzinə göndəribsə, onda heç yana qaçmaz.

Mauqli tarlanın kənarında tərtemiz hündür otların arasında sərilib uzandı. Lakin gözlərini yummağa macal tapmamış kiminsə boz yumşaq burnu onun boynuna toxunub ehmalca itələdi.

– Fu! – deyə Boz Qardaş dilləndi: (bu, Ana Canavarın balalarından ən böyüyü idi), – Bundan ötrü sən dalınca buraya qədər

iyirmi mil qaçmağa heç dəyərdi?! İnsanlardan olduğu kimi, sən-dən də tüstü və tövlə iyi gəlir. Oyan, Balaca Qardaş, sənə təzə xəbər gətirmişəm.

Mauqli onu qucaqlayıb soruşdu:

– Cəngəllikdə hamı sağ-salamatdırmı?

– Qırmızı Çiçəyin yandığı canavarlardan başqa, hamı sağ-salamatdır. İndi, qulaq as. Şirxan uzaq meşələrə çəkilibdir ki, dərisi sağalana kimi orada qalıb ov eləsin, axı onun da dərisi başdan-ayağa qədər ütülüb. O, and içib ki, oradan qayıdanda sən-nin sümüklərini çaya tullayacaqdır.

– Bunu hələ görürük. Mən də bəzi şeylər üçün and içmişəm. Ancaq təzə xəbərlər eşitmək həmişə xoşdur. Mən bu gün gördüyüm bütün yeniliklərdən yorulmuşam. Boz Qardaş, bərk yorulmuşam. Ancaq sən təzə nə eşitsən, hamısını gəl mənə danış.

Boz Qardaş narahat halda soruşdu:

– Sən canavar olduğunu yadından çıxarmazsan ki? İnsanlar bizi unutmağa səni məcbur etməzlər ki?

– Heç vaxt! Mən səni və mağaramızdakıların hamısını sevdiyimi heç vaxt unutmaram. Ancaq Məni Sürüdən qovduqlarını da yadımdan çıxarmayacağam...

– Onu da yadından çıxarma ki, səni başqa Sürüdən qova bilənlər, Balaca Qardaş! Onlar insandırlar, danışmaqları da göldəki qurbağaların qurultusuna oxşayır. Mən bura bir də gələndə səni örüşün qurtaracağındakı bambukluqda gözləyəcəyəm.

Həmin gecədən sonra Mauqli düz üç ay, demək olar ki, kəndin darvazasından bayıra çıxmadı. Bu müddətdə onun başı insanların xasiyyət və adətlərini öyrənməyə qarışmışdı. Hər şeydən əvvəl o, belinə fitə bağlamalı oldu, bu işə onu çox sıxır, hərəkətini çətinləşdirirdi; sonra nə üçünsə ona pul saymağı və nəhayət, yer şumlamağı öyrətdilər. Mauqli bunu da boş bir şey hesab edirdi. Kənd uşaqları həmişə ona sataşırdılar. Xoşbəxtlikdən Cəngəllik Qanunu Mauqliyə təmkinli olmağı, özündən çıxma-mağı öyrətmişdi; çünki cəngəllikdə hər kəsin həyatı və qidası bundan asılıdır. Lakin hamı ilə birlikdə oynamaq, çərpələng uçur-

maq istəmədikdə və ya hər hansı sözü düzgün tələffüz edə bilmədikdə uşaqlar onu ələ salıb açıqlandırarkən, dəcəlləri tutub iki parça etməkdən Mauqlini yalnız bir fikir çəkindirirdi, o da bu idi ki, özlərini müdafiə edə bilməyən xırdaca körpələri öldürmək ovçuya yaraşmaz.

Mauqli özü öz gücünə bələd deyildi. Cəngəllikdə olanda o, özünü heyvanlardan zəif hesab edirdi, kənddə isə adamlar deyirdilər ki, onda öküz gücü var. O, qorxu nə olduğunu bilmirdi. Kəndin kahini bir gün Mauqliyə dedi ki, əgər o, kahinin qapısındakı ağacdan oğurluqla manqo dərsə, məbəddəki bütlərin Mauqliyə qəzəbi tutar. Bundan sonra Mauqli bütün xırdaca heykəlini götürüb birbaşa kahinin evinə apardı və xahiş elədi ki, kahin bütləri açıqlandırıb Mauqli ilə vuruşdursun. Bu söz kənddə böyük səs-küyə səbəb ola bilirdi, ancaq kahin məsələni ört-basdır etdi, Messuanın əri isə bütlərin qəzəbini yatırtmaq üçün çoxlu gümüş pul verməli oldu.

Bunlardan başqa kastanın insanlar arasında yaratdığı fərq haqqında da Mauqlinin heç bir təsəvvürü yox idi. Bir dəfə Kanhivara bazara gedən dulusçunun eşşəyi çuxura yıxıldıqda Mauqli ulağın quyruğundan yapışıb onu ayağa qaldırdı və küpələrin yenidən yüklənməsinə kömək etdi. Bu, artıq tamamilə dözülməz bir hərəkət idi, çünki dulusçu aşağı kastaya mənsub idi, eşşək isə daha bətər. Bu işin üstündə kahin Mauqlini danlayanda oğlan kahini hədələyib bildirdi ki, onun özünü tutub eşşəyə mindirər. Bunu eşidən kahin, Messuanın ərinə məsləhət gördü ki, yaxşısı budur Mauqlini tez bir işə qoysun. Bundan sonra kəndxuda Mauqliyə tapşırırdı ki, sabah səhər örüşdə camışların keşiyini çəksin. Özünü artıq kənddə peşə sahibi hesab edən Mauqli həmin axşam daş meydanda qocaman əncir ağacının altında toplaşan yığıncığa getdi. Bu yer kənd klubu hesab olunurdu. Bütün dediqodulardan xəbərdar olan kəndxuda, dəllək, qoruqçu, bunlardan başqa da ingilis müşketi olan qoca ovçu Baldeo axşamdan-axşama buraya toplaşmış qəlyan çəkirdilər. Meymunlar əncir ağacının uca budaqlarında oturub öz aralarında çərənləyirdilər,

meydançanın altındakı yuvada isə gözlüklü ilan yaşayırdı. Hər axşam yuvanın ağzına onun üçün nəlbəkidə süd qoyurdular. Çünki, bu, müqəddəs ilan sayılırdı. Qocalar ağacın dövrəsində halaylama əyləşib, iri qəlyanlarını tüstülədə-tüstülədə gecədən xeyli keçənə kimi oradan-buradan söhbət edirdilər. Onlar insanlar, allahlar, möcüzələr haqqında qəribə əhvalatlar nağıl edirdilər. Cəngəllikdəki yırtıcı heyvanlar barəsində qoca Baldeonun danışdığı əhvalatlar isə daha təəccüblü olurdu, böyüklərdən kənarda oturan uşaqlar ovçunun bu söhbətlərini dinlərkən qorxudan tir-tir əsirdilər. Söhbət tez-tez ov heyvanlarından, yırtıcılardan gedirdi. Çünki cəngəllik kəndin lap yaxınlığında idi, marallar, vəhşi qabanlar əkinləri zay edirdi, bəzən də elə olurdu ki, qaş qaralanda pələng gəlib hamının gözü baxa-baxa az qala kənd darvazasının lap yanından adam aparırdı.

Cəngəlliyə çox yaxşı bələd olan Mauqli, onların bu söhbətini dinlərkən üzünü əllərilə örtürdü ki, adamlar onun güldüyünü görməsinlər. Baldeo muşketini dizlərinin üstünə qoyaraq əcaib əhvalatların birini qurtarıb o birinə keçir, Mauqlinin isə gülməkdən çiyinləri silkələnirdi.

Qoca ovçu söhbət edirdi ki, Messuanın oğlunu götürüb apararı pələng qulyabanıdır, bir neçə il əvvəl ölən qəddar sələmçinin ruhu köçüb onun bədəninə yaşayır...

– Bu lap yəqin belədir, mən bilirəm, – deyər Baldeo sözüne davam edirdi. Ona görə ki, Puran Das da həmişə axsayırdı. O vaxt, iğtişaş zamanı onun haqq-hesab kitablarını yandıranda qıçının birini sındırmışdılar. İndi barəsində söhbət elədiyim həmin o pələng də topaldır, ləpirləri həmişə əyri olur.

– Doğrudur, doğrudur, elədir ki, var! – deyər ağsaqqallar başlarını tərpedərək onun sözlərini təsdiq etdilər.

– Sizin nağıllarınızın hamısını bu cür boş-boş uydurmaldır? – deyər Mauqli dilləndi. – Həmin pələng ona görə axsayır ki, anadan total doğulub, bunu cəngəllikdə hamı bilir. Belə boş sözləri ancaq xırda uşaqlar deyər bilərlər ki, guya sələmçinin ruhu köçüb, çaqqaldan da qorxaq olan bir heyvanın bədəninə yaşayır.

Baldeo təəccübündən bir dəqiqə donub qaldı, kəndxudanın gözləri bərəldi.

– Oho! Bu danışan həmin o cəngəllikdən gələn uşaqdır, eləmi? – deyə Baldeo soruşdu. – Əgər belə ağıllısansa, onda get həmin pələngin dərisini soy, apar Kanhivara – onu öldürənə hökumət yüz rupiya mükafat təyin eləyib. Hamısından da yaxşısı budur ki, böyüklər danışanda sən qarışmayasan.

Mauqli çıxıb getməyə hazırlaşaraq ayağa qalxdı.

– Bütün axşamı mən burada uzanıb qulaq asırdım, – deyə o, çiyinin üstündən geri qanrıldı. – Baldeonun cəngəllikdən danışdıqlarının ancaq bir-ikisi düzdür. Cəngəllik də ki, uzaqda deyil, əlini uzatsa çatar. Bəs onda mən bunun guya görmüş olduğu möcüzələr, qulyabanılar haqqında, allahlar haqqında danışdıqlarına necə inana bilərəm?

– Bu oğlan gərək çoxdan naxırın yanında olaydı, – deyə kəndxuda səsləndi.

Baldeo isə Mauqlinin dikbaşlığına hiddətlənərək fis-fis fisildayır, donquldanırdı.

Bir çox hind kəndlərində oğlan uşaqları səhər sübhədən inəkləri, camışları örüşə sürüb aparır, axşam geri qaytarırlar. Bu camışlar istəsəydilər, uşaqları tapdalayıb öldürürdilər, lakin bununla belə, xırdaca qara uşaqlar onları dəyənəklə budayır, istədiyi yerə sürüb aparırlar. Nə qədər ki, uşaq camışların yanındadır, onun heç nədən qorxusu yoxdur, hətta pələng də naxıra soxulmağa cürət edə bilməz, lakin elə ki, balaca naxırçı çiçək dərmək və ya kərtənkələ tutmaq üçün maldan aralandı, pələng uşağı götürüb apara bilər.

Səhər erkən Mauqli naxırda ən iri kəl olan Ramanın belində kəndin küçəsindən keçdi. Uzun buynuzları dala əyilmiş, vəhşi baxışlı, göyümtül boz camışlar tövlələrdən bir-bir çıxıb başçıları Ramanın ardınca gedirdilər. Mauqli başqa uşaqlara qandırırı ki, bu gündən sonra örüşdə ağa o olacaqdır. O, par-par parıldayan uzun bambuk dəyənəklə camışları döyəcəyərkən, Kamiyə adlı bir oğlana dedi ki, camışları uzağa aparacaq, uşaqlar inəkləri onsuz otarsınlar, özləri də nə olur-olsun naxırdan aralanmasınlar.

Hindistanda örüşlər başdan-başa daşlıq, kol-kosluqdur, orada-burada tala-tala qaba otlar bitir, dayaz yarğanlar uzanıb gedir; inəklər, camışlar otlaya-otlaya hər tərəfə dağılışır, kolların arasında, yarğanlarda görünməz olur. Camışlar özlərini bataqlıq yerlərə tərəf verir, günəşin qızdırdığı lilli suda, lehmədə yatıb saatlarla ağnayırlar.

Mauqli naxırı düzənliyin kənarına, Vaynqanqanın cəngəllikdən çıxdığı səmtə gətirib, Ramanın belindən tullandı və bambukluğa qaçaraq Boz Qardaşı orada gördü.

– Aha, – deyə Boz Qardaş dilləndi, – mən neçə gündür ki, gəlib səni burada gözləyirəm. Bu naxır-zad sənin nəyinə lazımdır?

– Mənə belə əmr ediblər, – deyə Mauqli cavab verdi, – hələlik mən kəndin naxırçısıyam. Bəs, Şirxan haradadır?

– Yenə bu tərəflərə qayıdıb. Neçə vaxt idi ki, səni buralarda güdüdü. İndi çıxıb gedib, çünki ov azdır, səni öldürmək istəyir.

Mauqli:

– Çox yaxşı, – dedi, – nə qədər ki, o burada yoxdur, sən, yaxud dörd qardaşdan biri bu qayanın üstündə oturmalsınız ki, mən kənddən çıxanda sizi görüm. O qayıdanda isə məni düzənlikdəki yarğanda, dxak ağacının altında gözlərsiniz. Öz ayağımızla gedib, Şirxanın pəncəsinə keçməyimizin mənası yoxdur. Ehtiyatlı olmaq lazımdır.

Bundan sonra Mauqli camışların otladığı tərəfdə kölgə bir yer seçib orada yuxuya getdi. Hindistanda mal otarmaq əsl tənbellərin peşəsidir. İnəklər otlaya-otlaya ora-bura hərələnir, yatıb gövşəyir, sonra ayağa qalxaraq yenidən otlayırlar. Onlar hətta mələşmirlər də. Yalnız fısıltıları eşidilir; camışlar isə çox az hallarda danışrlar. Onlar bir-birinin ardınca lilli gölməçələrə girib, lehmənin içərisində yatır, kötük kimi hərəkətsiz qalırlar. Kənarından baxanda yalnız burunları, bir də göy çinini xatırladan gözləri görünür. Qızmar günəş altında qayalar sanki od saçır, mal otaran uşaqlar başları üzərindən – gözişləməz yüksəklikdən tənha quzğunun (o, həmişə tək olur) fiştırtığını eşidirlər. Onlar bilirlər ki, çöldə bir adam ölsə və ya inək gəbərsə, quzğun aşağı enər, neçə

mil aralıda cövlan edən başqa bir quzğun qonşusunun endiyini dərhal görüb onun ardınca tələsər, sonra da daha bir başqası gələr – beləliklə, ölənün camı ağızından çıxmamış haradansa 20-30 ac quzğun toplaşib onun üstünü kəsdirər. Uşaqlar mürgüləyir, oyanır, yenidən yuxulayır, yaxud oturub quru otlardan xırdaca səbətlər toxuyur, onların içərisinə cırcırama yığırlar; yaxud da belə olur ki, iki dəvədəlləyi tutub onları dalaşdırırlar, meşədən dərdikləri qırmızı, qara qozları sapa düzüb boyunbağı düzəldirlər, günəşdən qızınan kərtənkələlərə, gölməçənin kənarında qurbağa ovlayan ilana tamaşa edirlər. Sonra qəribə zəngülərlə qurtaran uzun-uzadı mahnılar oxumağa başlayırlar, gün isə qurtarmaq bilmir, uşaqlara elə gəlir ki, o hey uzanır. Yəqin ki, başqalarına tam bir ömür bu qədər uzun görünür. Bəzən onlar palçıqdan saray, yaxud məbəəd qurur, adam, at, camış düzəldirlər, adamlardan bəzilərinin əlinə nazik qarğı verirlər – bunlar, guya, knyazlar, hakimiyyət sahibləri, qalanlar da əsgərlərdir, yaxud birincilər allahlar, digərləri isə onlara ibadət edən bəndələrdir. Nəhayət, axşam olur, uşaqlar malları səsləyir, camışlar bir-birinin ardınca bataqlıqda ayağa qalxdıqca qatı palçıq elə pıqqıldayır ki, sanki top atılır; mal-qara dal-dala düzülərək boz düzənlikdən keçir, işıqları zəif-zəif sayrışan kəndə tərəf qayıdır.

Mauqli hər gün camışları lilli axmazlara aparır, hər gündə də Boz Qardaşı düzənlikdə görürdü (bununla da bilirdi ki, Şirxan hələ qayıtmayıb). Oğlan hər gün göy otların üstündə uzanaraq ətrafdan gələn səsləri dinləyir və cəngəllikdə keçən əvvəlki həyatı haqqında düşüncələrə dalırdı. Əgər Şirxan Vaynqanqanın sahilində meşənin qalın yerində topal ayağını yerə düz basa bilməyib bir balaca büdrəsə idi, uzun sürən səhərin bu sakit çağlarında Mauqli onun şıqqılısını dərhal eşidərdi.

Nəhayət, bir gün Mauqli səhər-səhər naxırı örüşə gətirəndə Boz Qardaşı şərtləşdikləri yerdə görmədi. O, gülüb tez camışları yarığın yanına, qızılı-qırmızı çiçəklərlə örtülü dxak ağacının altına sürdü. Boz Qardaş orada oturub, belinin tüklərini qabartmışdı.

– O, səni çaşdırmaq üçün düz bir ay idi ki, gizlənmişdi, Dünən Tabaki ilə dağı bu tərəfə aşıb, indi təzə iz ilə sənin dalınca gəzir, – deyə Canavar bərk ləhləyə-ləhləyə dilləndi.

Mauqli qaşlarını çatdı:

– Mən Şirxandan qorxmuram, ancaq burası var ki, Tabaki çox hiyləgərdir.

– Qorxma, – deyə Boz Qardaş azacıq yalmandı. – Mən dan yeri söküləndə Tabakiyə rast gəldim. İndi o, özünün bütün hiylələrini təkə quzğunlara nağıl eləyir... Ancaq mən onun belini basıb sındırmazdan əvvəl hər şeyi açıb danışdı. Şirxan qərara alıb ki, bu axşam kəndin darvazası yanında səni gözləsin, tək səni – başqasını yox. İndi bu saat o, çayın yanında, suyu qurumuş iri bir qobuda uzanıb.

– O bu gün bir şey yeyib, yoxsa acqarına ov edir? – deyə Mauqli soruşdu, çünki onun üçün ölüm-dirim məsələsi bu suala veriləcək cavabdan asılı idi.

– Dan yeri söküləndə bir qaban parçalamışdı, indi də üstündən doyunca su içib. Yadından çıxarma ki, Şirxan həтта intiqam almaq xatirinə belə bir gün yeməyindən qalmaz.

– Ay axmaq! Küçüyün biri, küçük! Yeyib qarnını doldurur, üstündən də su içir, elə bilir ki, o yatıb, yuxusunu alana kimi mən dayanıb gözləyəcəyəm. Yaxşı, dedin harada uzanıb? Çox demirəm, on olsaydıq, onun köpünü alardıq! Camışlar pələngin iyini almayınca onun üstünə getməzlər, mən də ki, bunların dilində danışmağı bacarmıram. Biz Şirxanın izinə düşüb gedə bilmərikmi ki, camışlar onun iyini alsınlar?

– O, izini itirmək üçün Vaynqanqanın axarı ilə uzağa üzüb gedibdir, – deyə Boz Qardaş cavab verdi.

– Bu ağı onun başına qoyan Tabakidir, mən bilirəm. Özünə qalsa, belə şeylər heç vaxt ağına gəlməzdi. – Mauqli barmağı ağzında dayanıb, xeyli fikirləşdikdən sonra əlavə etdi: – Vaynqanqanın yanından başlanan o biri qobu buradan yarım mil o tərəfdə düzənlüyə çıxır. Mən naxırı hərleyib cəngəllikdə qobunun yuxarisına aparardım, orada qobunun içərisinə düşüb üzəşəği

gələrdik. Ancaq onda Şirxan qobunun aşağı ağzından çıxıb əkilə bilər. Aşağını kəsmək lazımdır. Boz Qardaş, sən naxırı iki yerə ayıra bilərsənmi?

– Nə deyim, bəlkə də bacarmadım, ancaq mən sənin üçün ağıllı bir köməkçi gətirmişəm.

Boz Qardaş bir qədər kənara qaçıb çuxura tullandı. Çox keçmədi ki, oradan Mauqliyə yaxşı tanış olan iri boz bir baş göründü, o dəqiqə də bürkülü havada olduqca cansıxıcı ulama səsi eşidildi. Belə səsi yalnız cəngəllikdə eşitmək olar. Bu, canavarın günorta zamanı eşidilən ov nidası idi.

– Akela! Akela! – deyə Mauqli çəpik çalaraq qışqırdı. – Mən bilirdim ki, sən məni unutmazsan. Qarşımızda böyük iş durur. Tez naxırı iki dəstəyə ayır, Akela. Sağmal camışları, balaqları yığ bir yerə, qoşqu kəllərini, kəlçələri də ayrı topla.

Hər iki canavar naxırın içərisində o yan-bu yana qaçaraq, fısıldaşan, buynuz çalan camışları, kəlləri bir-birindən ayıraraq iki dəstəyə böldülər. Camışlar balaqları dövrəyə alıb, dırnaqları ilə yeri eşir, qəzəblə canavarlara baxırdılar, gözləyirdilər ki, onlar dayanan kimi üzərlərinə atılaraq tapdalayıb öldürsünlər. İkinci dəstədə isə kəllər, kəlçələr fısıldaşaraq torpağı eşirdilər, onların görkəmi daha zəhmli olsa da camışlar qədər qorxulu deyildilər, çünki onlar balalarını qorumurdular. Altı adam birlikdə naxırı bu qədər məharətlə ayıra bilməzdi.

– İndi əmrin nədir? – deyə Akela bərk ləhləyə-ləhləyə soruşdu. – Onlar yenidən birləşmək istəyirlər.

Mauqli Ramanın belinə sıçradı.

– Akela, sən kəlləri mənim dalımca sol tərəfə sür. Boz Qardaş, sən də biz uzaqlaşandan sonra, camışları qoyma dağılsınlar, hamısını sür, yığ qobunun ağzına.

– Ora uzaqdadırımı? – deyə Boz Qardaş tövşüyə-tövşüyə dişlərini şaqqıldadaraq soruşdu.

– Get görəcəksən: orada qobu dərinləşir, kənarları sıldırma çevrilir, həmin yeri kəsmək lazımdır ki, Şirxan sıçrayıb çıxıb bilməsin! – deyə Mauqli qışqırdı. – Biz gələndə qədər camışları orada saxla.

Akelanın səsini eşitcək kəllər irəliyə cumdular, Boz Qardaş isə keçib camışların qabağında dayandı. Camışlar onun üstünə atılanda canavar çönüb naxırın lap qabağınca qobunun ağzına tərəf qaçdı. Akela bu vaxt kəlləri sol tərəfə qovub uzaqlaşdırırdı.

Mauqli dedi:

– Yaxşı qovursan! Bir az da qısnasan, lap sıxlaşıb irəliləyəcəklər. Yavaş, Akela, ehtiyatlı ol! Dişlərini saqqıldatsan, o saat sənün üstünə cumarlar! Baho! Bu yamanca çətin iş imiş, qara maralları qovmaq bundan asan imiş! Bu yöndəmsiz heyvanların belə sürətlə hərəkət edə bildikləri heç sənün ağlına gəlirdi?

– Mən... mən vaxtilə bunların da ovuna çıxardım, – deyə tozdan nəfəsi tutulan Akela cavab verdi. – Kəlləri cəngəlliyəmi döndərim?

– Hə, döndər. Tez ol! Rama yaman cinləninib, acığından bilmir nə eləsin. Kaş məsələni bircə buna qandıra biləydin!

Kəllər sola burulub özlərini səs-küylə meşəyə vurdular. Yarımla aralıda naxıra keşik çəkən uşaqlar bunu görcək var gücləri ilə kəndə tərəf götürüldülər. Onlar qışqıraraq deyirdilər ki, kəllər qızıb, cəngəlliyə qaçdılar.

Mauqlinin planı sadə idi. O istəyirdi ki, uzaqdan, təpələrin üstü ilə hərhlənib qobunun başlandığı yerə çıxsın, sonra da kəlləri hər yerdə qobunun içi ilə üzünü aşağı sürsün və beləliklə də, Şirxan kəllərlə camışların arasında qalsın. O, yaxşı bilirdi ki, doyunca yeyib, üstündən də o ki var su içmiş pələng nə döyüşə biləcək, nə də qobunun sıldırım kənarlarından dırmanıb qaça biləcəkdir. İndi Mauqli kəlləri səsəyib sakitləşdirir, dalca gələn Akela isə arabir ulayaraq geriye qalan heyvanları tələsdirirdi. Şirxanı ürküdcəklərindən ehtiyat etdiklərinə görə qobuya yaxınlaşmayaraq çox aralıdan hərhlənib getməli oldular. Nəhayət, Mauqli naxırı döndərüb ot-əncərlə örtülü uçurumla qobuya tərəf endirdi. Yuxarıdan baxanda ağacların üstündən o yanda, aşağıda düzənlik görünürdü. Lakin Mauqli yalnız qobunun o tay-bu tayına nəzər salır və ürəyində sevinirdi, çünki qobunun hər iki tərəfi demək olar ki, divar kimi dik idi. Sarmaşq kolları kənarlardan aşağıya doğru

sallanmışdı. Əgər Şirxan bu bitkilərdən yapışaraq qobudan çıxmaq istəsəydi, onlar pələngin ağırlığına tab gətirməzdi.

– Qoy bir az nəfəslərini dərsinlər, Akela, – deyə Mauqli əlini qaldırdı. – Onlar hələ pələngin iyini almayıblar. Dayan nəfəslərini dərsinlər. Şirxanı tələyə saldığımızı onun özünə xəbər vermək lazımdır, qoy bilsin!

O, əllərini ağzına tutub qobuya tərəf qışqırdı. Tünəldə olduğu kimi səs qayalarda əks-səda verərək uzaqlara yayıldı.

Xeyli vaxtdan sonra qarnı tox pələngin uzun-uzadı, yuxulu donqultusu eşidildi, görünür, yuxudan təzəcə ayılmışdı.

– Kimdir çıxıran? – deyə Şirxan soruşdu. Həmin dəqiqə də gözəl bir tovuz quşu cingilti qışqırıqla qobunun içərisindən havaya qalxdı.

– Mənəm, Mauqlidir! Artıq vaxt gəlib çatıb, inək oğrusu, sən Şura Qayasına getməlisən! Aşağıya düşün! Akela, kəlləri aşağıya qov! Aşağıya, Rama, tez aşağıya!

Naxır uçurumun qırağında bir an donub qaldı, lakin Akela ov zamanı olduğu kimi elə bərkdən uladı ki, kəllər çay astanasından aşan gəmi tək bir-birinin ardınca özlərini qobuya atdılar. Ayaqlarının altından qalxan daş, qum fəvvarə kimi ətrafa səpələndi.

Yerlərindən tərپənmiş heyvanlar enişdə özlərini saxlaya bilmirdilər; onlar qobuya enər-enməz, Rama Şirxanın iyini duyub böyürməyə başladı.

Onun belində oturmuş Mauqli:

– Aha, – dedi, – bax, indi sən məsələni başa düşməsən!

Qarabuynuzlu, ağızlarından köpük daşlanan, gözləri bərəlməmiş kəllər, dağ selinin yuvarlayıb apardığı nəhəng daşlar kimi qobunun içərisilə başı aşağı axışdılar. Divarların dibinə tərəf sıxışdırılmış, nisbətən az güclü heyvanlar sarmaşıqların arasından zorla keçə bilirdilər. Kəllər nə etməli olduqlarını başa düşmüşdülər, onlar bilirdilər ki, bütün naxır var gücünü toplayıb birlikdə düşmənin üstünə atılmalıdır, belə hücumun qarşısında heç bir pələng duruş gətirə bilməz. Ayaq səslərini eşidən Şirxan yerindən sıçrayıb o yan-bu yana boylanaraq çıxış yolu axtara-axtara qobu ilə

aşağıya tərəf yortmağa başladı. Lakin hər yerdə yarğanın kənarları hündür və dimdik idi, buna görə də Şirxan daha irəlilərə qaçmağa məcbur olurdu, o, bu an hər şeyə hazır idi, tək vuruşmaydı. Budur, naxır pələngin indicə keçdiyi gölməçənin suyunu ətrafa sıçradır, qızışmış heyvanlar elə sürətlə irəliləyirdi ki, dar keçid başdan-başa lərzəyə gəldi. Yaxınlaşmaqda olan kəllərin səsinə cavab olaraq qobunun aşağı başından camışların böyürtüsü eşidildi, o dəqiqə də Mauqli Şirxanın geriyə döndüyünü gördü (pələng anlayırdı ki, balaqlı camışlarla rastlaşmaqdan, kəllələ üz-üzə gəlmək daha məsləhətdir). Birdən Rama büdrəyərək nə isə yumşaq bir şeyin üstündən keçdi və ardınca gələn kəllərin təzyiqi ilə özünü saxlaya bilməyib, tam sürətlə naxırın ikinci dəstəsi içərisinə soxuldu. Camışlardan zəifləri kəllələ toqquşarkən yerə sərildilər. Hər iki dəstə bir-birinə qarışaraq buynuzlaşa-buynuzlaşa, fıxıra-fıxıra, yıxılanları ayaqlaya-ayaqlaya düzənləyə çıxdı. Mauqli fürsət tapan kimi Ramanın belindən yerə tullanıb əlindəki ağacla sağa-sola zərbələr endirməyə başladı.

– Akela, tez ol, naxırı dağıt, yoxsa, bunlar bir-birlərini qırıb tərk edər! Akela, qov, uzaqlaşdır bunları, Akela! Hey, Rama! Hey, hey, mənim körpələrim, daha bəsdir, sakit olun. Daha məsələ bitdi.

Akela ilə Boz Qardaş o tərəf-bu tərəfə qaçaraq camışların ayağını dişləyirdilər. Naxır yenidən qobuya tərəf yönələrkən Mauqli Ramanı bir təhər geri qaytara bildi, başqa kəllər, camışlar da bir-bir çönüb onun ardınca bataqlığa sarı üz qoydular.

Şirxanı daha tapdalamaq lazım deyildi, topal pələng ölmüşdü, artıq onun üzərinə quzğunlar toplaşmaqda idi.

– Qardaşlar, o, it idi, it kimi də gəbərdi, – deyə Mauqli insanların içərisində yaşadığı gündən bəri qının içində boynundan asıb, həmişə özü ilə gəzdirdiyi bıçağı yoxladı. – O, qorxaq idi, buna görə də vuruşmadı. Hə! Onun dərisi Şura Qayasında çox yaxşı görünəcək. Tez işə başlamaq lazımdır.

On fut uzunluğu olan pələngin dərisini təkbaşına soyub çıxartmaq, insanlar arasında böyümüş uşağın ağılına belə gəlməzdi,

amma Mauqli dərinin heyvan bədəninə necə yapışdığını və onu nə cür soymaq lazım olduğunu hamıdan yaxşı bilirdi. Lakin bu iş o qədər asan deyildi, Mauqli düz bir saat əlləşməli oldu, o, pələngi bıçaqla soyur, canavarlar isə dillərini çıxardıb ləhləyə-ləhləyə baxır, Mauqli ömr etdikdə dəridən dişlərilə yapışib dər-tirdilər. Birdən kiminsə əli Mauqlinin çiyinə toxundu, oğlan başını qaldıranda əlində ingilis muşketi olan Baldeonu gördü. Naxırçılar kəndə xəbər aparmışdılar ki, camışlar qızıb meşəyə qaçdılar. Bunu eşidən Baldeo acıqlı halda kənddən çıxmış və bəri başdan hazırlamışdı ki, naxıra pis keşik çəkdiyi üçün Mauqlini tənbeh etsin. Adamın yaxınlaşdığını görcək canavarlar dərhal gözdən itmişdilər.

– Bu nə axtarmaqdır sən edirsən? – deyə Baldeo acıqlı-acıqlı soruşdu: – Sən pələng soyansan? Camışlar bunu haçan öldürüblər? Özü də total pələngdir, onu öldürənə yüz rupi mükafat vəd olunub. Yaxşı, eybi yoxdur, naxırı gözdən qoyduğun üçün səni tənbeh eləmərik, hələ bəlkə, mən dərimi Kanhivara aparandan sonra sənə bir rupi pul da verdim.

O, əlini qurşağının altına saldı ki, çaxmaq qov çıxardıb Şirxanın bığlarını ütsün. Hindistanda, demək olar ki, bütün ovçular vurduqları pələngin bığlarını yandırırırlar ki, sonralar bu qorxulu yırtıcının xəyalı onları izləməsin.

– Hm! – deyə Mauqli dərinə dartıb qabaq pəncədən üzdü. – Demək, sən dərimi Kanhivara aparıb mükafat alandan sonra, kefin istəsə, mənə bir rupi verəcəksən, hə? Ancaq mən belə fikirləşirəm ki, dəri özümə lazım olacaq. Ey, qoca, odu da götür, rədd ol burdan!

– Sən nə cürətlə kəndin baş ovçusu ilə bu cür danışırsan? Bəxtin gətirib, axmaq camışların köməyi ilə bu qəniməti ələ keçirmisən. Pələng təzəcə yeyib qarnını bərkidibmiş. Yoxsa bu saat, o, buradan iyirmi mil aralıda olardı. Sən onu heç soya bilməzsən, dilənçinin birisi, hələ bir cürət eləyib mənə, Baldeoya deyirsən ki, pələngin bığlarını yandırma?! Yox, Mauqli, mən aldığı mükafatdan sənə bircə qara pul da verməyəcəyəm, özünü də möhkəm əzişdirəcəyəm. Cəmdəkdən kənara çəkil.

Mauqli pələngin dərisini soya-soya cavab verdi:

– Bahasına xilas olduğum kələ and olsun, mən bütün günü bu qoca meymunla çənə döymək fikrində deyiləm. Akela, gəl bu-raya, bu adam mənim zəhləmi apardı!

Hələ də Şirxanın başı üzərində əyilərək dayanmış Baldeo birdən otun üstünə sərildi, özünə gəldikdə isə başı üzərində boz bir canavar gördü, Mauqli bu vaxt pələng soymaqla davam edir, həm də elə arxayın işləyirdi ki, sanki bütün Hindistanda ondan başqa heç kim yox idi.

– Hə-ə, – deyə Mauqli astadan dilləndi, – düz deyirsən, Baldeo, sən aldığın mükafatdan mənə bir qara pul da verməzsən. Mən çoxdan, lap çoxdan bəridir ki, bu topal pələnglə mübarizə edirəm, indi isə ona üstün gəldim!

Baldeonu qınamaq olmaz, əgər o, indikindən on yaş cavan olsaydı, meşədə üz-üzə gəldikdə Akela ilə əlbəyaxa olmaqdan çəkinməzdi. Lakin adamyeyən pələnglə ədavəti olan uşağın sö-zünə dərhal əməl edən bu canavar adi yırtıcı deyildi. “Bu, sehrdir, çox qorxulu bir sehrdir”, – deyə Baldeo düşünür və boynundan asdığı tilsimin onu qurtaracağına artıq ümid etmirdi. Yerdə hərəkətsiz uzanaraq, güclə nəfəs alır və gözləyirdi ki, Mauqli indicə çönüb pələng olacaq.

– Ya Maharaca, ya sahibi-qüdrət! – deyə o, nəhayət, astadan xırıldadı.

– Nə var? – deyə Mauqli xəfifcə gülümsəyərək başını qaldır-madan soruşdu.

– Mən daha qocalmışam. Haradan ağılıma gələ bilərdi ki, sən adicə naxırçı deyilsən? İndi mən ayağa durub, evimə gedə bilərəmmi? Yoxsa, sənin bu nökrin məni parçalayacaq?

– Çıx get, yaxşı yol. Ancaq bundan sonra bir də mənim işlə-rimə qarışma! Burax onu, Akela!

Baldeo qocalara məxsus zəif addımlarla kəndə tərəf tələsir və hər dəqiqə dönüb dala baxırdı, görsün Mauqli müdhiş bir məxluqa çevrilməyib ki. Kəndə çatcaq o, meşədə rast gəldiyi tilsim, sehrbazlıq, cadugərlik haqqında elə bir əhvalat nağıl etdi ki, kahin doğrudan da qorxuya düşdü.

Mauqli dayanıb dincəlmədən işləyirdi, buna baxmayaraq, o, canavarlarla birlikdə iri zolaq-zolaq dərinə dartıb cəmdəkdən ayıranda artıq toran qovuşurdu.

– İndi dərinə gizlədib, naxırı kəndə aparmaq lazımdır. Akela, mənə kömək elə, camışları toplayaq!

Axşamın alaqaranlığında heyvanları yığıb topladılar, naxır kəndə yaxınlaşanda, işıqlar görünəndə Mauqli məbəddə çalınan zənglərin və şeypurların səsini eşitdi, kənd camaatının yarısı darvazanın ağzına toplaşmışdı, sanki adamlar Mauqlini qarşılaşmağa çıxmışdılar.

“Yəqin ki, bunlar hamısı Şirxanı öldürdüyüm üçündür” – deyə oğlan fikrindən keçirdi.

Lakin elə bu an atılan daşlar vıyıldayaraq dolu kimi onun ətrafına səpələndi.

– Sehrbaz! Qulyabanı! Canavar südü əmmiş! Rədd ol, get! Tez ol, yoxsa kahin səni təzədən çöndərib canavar eləyər. Baldeo, ona güllə at, tut onu gülləyə.

Köhnə ingilis müşketi bərkdən guruldadı və sanki buna cavab olaraq, qarnından yaralanmış camışın böyürtüsü eşidildi.

– Yənə də sehr işlədir! – deyə adamlar qışqırışdılar. – O, gülləni özündən yayındırmağı bacarır. Baldeo, bir bax, güllə dəyənin sənənin camışındır!

Daşlar daha şiddətlə yağmağa başlayanda Mauqli:

– Bu nədir belə? – deyə soruşdu.

– Sənin bu qardaşların lap bizim Sürüyə oxşayırlar, – deyə Akela sakitcə yerə şöngüdü. – Əgər, güllələrdən bir şey çıxsın, mənə elə gəlir ki, onlar səni qovmaq istəyir.

– Canavar, canavar südü əmmiş! Rədd ol, get, – deyə kahin əlində tutduğu müqəddəs tulsu ağacının budağını havada yelləyirdi.

– Yənə də belə? Keçən dəfə mənə qovdular ki, adamsan. İndi də qovurlar ki, canavarsan. Gedək, Akela!

Bir qadın, – bu Messua idi, – yoldan keçib naxıra tərəf qaçaraq qışqırdı:

– Aman, mənə balam, mənə oğlum! Onlar deyirlər ki, sən cadugərsən, istədiyən vaxt cildini dəyişib canavar ola bilərsən!

Mən inanmıram, ancaq yenə də çıx get, yoxsa səni öldürürlər. Baldeo deyir sən sehrbazsan, amma mən bilirəm ki, bu yalandır, sən ancaq mənim Natxomun qisasını almısan.

– Qayıt, Messua, – deyə camaat çığırdı, – yoxsa səni də daşqalaq eləyərək.

Mauqli acıqlı-acıqlı gülüb, o saat da susdu, çünki bu vaxt atılan daş düz onun ağzının üstünə dəymişdi.

– Qayıt geri, Messua. Bu, onların axşamdan-axşama yığışib böyük ağacın altında danışdıqları axmaq nağıllardan biridir. Mən hər halda sənin oğlunun qisasını almışam. Xudahafiz, tez qaç, çünki mən bu saat naxırı onların üstünə göndərəcəyəm, bu heyvanlar atılan daşlardan daha sürətlə hərəkət edirlər. Mən sehrbaz deyiləm, Messua. Xudahafiz! Hə, tez ol, Akela! – deyə o, qışqırdı. – Naxırı qov, darvazadan içəri sal!

Camışlar özləri kəndə can atırdılar. – Akelanın ulayaraq onları qovmasına ehtiyac yox idi. Onlar izdihama sağa-sola yarıya qasırğa kimi darvazadan içəri soxuldular.

– Sayın! – deyə Mauqli nifrətlə qışqırdı. – Bəlkə mən sizin camışınızı oğurlamışam! Sayın, çünki mən daha sizin üçün naxır otarmayacağam. Əlvida, insanlar, Messuaya sağ ol deyin ki, mən öz canavarlarımı buraya töküüb, sizi kəndin küçələrində ora-bura qovmadım.

Mauqli dönüb yalnızca canavarla birlikdə uzaqlaşdı. O, başı üzərində sayrışan ulduzlara baxır və özünü xoşbəxt hiss edirdi.

– Daha bundan sonra tələnin içərisində yatmayacağam. Akela! Gəl, Şirxanın dərisini götürüb buradan gedək. Yox, biz kəndə toxunmayacağıq, çünki Messua mənə çox mehriban idi.

Ay doğub düzənliyi süd kimi ağ işığa qərq edəndə bərk qorxmuş kəndlilər, başında bağlamaya bənzər nə isə apanan Mauqlinin, ardınca gələn iki canavarla birlikdə qurdlara məxsus müntəzəm yortma yerislə meşəyə tərəf qaçdığını gördülər. Bu vaxt onlar zəng və şeypurları əvvəlkindən daha bərk çalmağa başladılar. Messua ağlayırdı. Baldeo isə cəngəllikdə başına gələnləri dönə-dönə təkrar edərək yeni-yeni yalanlar uydururdu,

axırda nağılını belə qurtardı ki, guya Akela dal ayaqları üstündə dayanıb adam kimi danışmış.

Mauqli hər iki canavarla birlikdə Şura Qayasının olduğu təpəyə çatıb, Ana Canavarın mağarası önündə dayandıqda artıq ay batmaq üzrə idi.

– Onlar mənə insan sürüsündən qovdular, ana! – deyə Mauqli qışqırdı. – Ancaq mən sözümlə üstündə durub, Şirxanın dərisini buraya gətirmişəm.

Ana Canavar balaları ilə birlikdə ağır addımlarla mağaradan çıxdı, dərinə görcək gözləri parıldıdı.

– Bala Qurbağa, Şirxan sənə ardınca buraya gəlib başını bizim mağaranın ağzından içəri pərçim elədiyi gün mənə ona dedim ki, bir vaxt gələcək, o özü ovçu yox, ov olacaqdır. Sən yaxşı iş görmüsən.

– Yaxşı iş görmüsən, – deyə meşənin qalınlığından nazik bir səs eşidildi. – Biz cəngəllikdə sənsiz darıxırdıq. – Bu sözlərdən sonra Bahirə qaça-qaça Mauqliyə yanaşdı, üzünü onun yalın ayaqlarına sürtdü.

Onlar hamısı birlikdə Şura Qayasına qalxdılar. Mauqli pələngin dərisini Akelanın həmişə oturduğu yastı daşın üstünə sərib uclarını bambukdan düzəltdiyi dörd mıxla yerə bərkitdi. Akela dərinin üstündə uzanaraq, yenə də keçmişdə olduğu kimi canavarları səsləməyə, eynən Mauqlini ilk dəfə buraya gətirdikləri gecədəki kimi: “Baxın, ey canavarlar, – baxın!” deyə ulmağa başladı.

Akelanı başçılıqdan saldıqları vaxtdan bəri Sürü başsız qalmışdı, canavarlardan hər biri özü istədiyi kimi ova gedir, döyüşə girişirdi. Bununla belə, canavarlar yalquzağın çağırışını eşidəndə yenə adətləri üzrə Şura Qayasına yığıldılar. Onlardan bəziləri duzağa düşdüklərindən axsayır, bəziləri aldıqları saçma yarasından zorla yeriyə bilir, bəziləri rast gəldikləri hər zir-zibilə tamah salıb yediklərindən qotur olmuş, bir çoxları isə ölüb-itib yox olmuşdu. Ancaq sağ qalanların hamısı Şura Qayasına toplaşdı yastı daşın üstündə Şirxanın dərisini, boşalmış pəncələrinin ucundan sallanan çox iri caynaqları gördülər.

– Yaxşı–yaxşı baxın, ey canavarlar! Məgər mən sözümlü yerinə yetirməmişəm? – deyə Mauqli dilləndi.

Canavarlar: “Hə!” – deyə ulaşdılar, ən çox arıqlamış bir qurd isə əlavə etdi:

– Ey Akela, yenə də bizim başçımız ol! Ey körpə, bizə başçılıq elə! Qanunsuzluqdan lap zinhara gəlmişik, biz yenə də Azad Xalq olmaq istəyirik.

– Yox, – deyə Bahirə mırıldandı, – bu, mümkün deyil. Sizin qarnınız doysa, yenə də qudurarsınız. Siz əbəs yerə Azad Xalq adlanmırsınız. Siz azadlıq uğrunda vuruşursunuz, onu da qazanmırsınız. Ey canavarlar, indi yeyin o azadlığı, dolanın.

– Adam sürüsü də, canavar sürüsü də mənə öz içərisindən qovdu, – deyə Mauqli dilləndi. – Bundan sonra mən cəngəllikdə təkbaşına ov edəcəyəm.

– Biz də sənənlə birlikdə ova çıxacağıq, – deyə dörd bala canavar ağız–ağaza verdi.

Həmin gündən Mauqli cəngəllikdə dörd bala canavarla bir yerdə ov etməyə başladı.

Ancaq o, həmişəlik tək qalmadı: illər gəlib keçdi, yaşa dolub evləndi!

Lakin bu nağıl böyüklər üçündür.

CƏNGƏLLİYƏ QORXU NECƏ GƏLDİ

Yer üzündəki bütün qanunların ən qədimi olan Cəngəllik Qanunu Cəngəllik Xalqının həyatında baş verə biləcək bütün təsadüfləri qabaqcadan görmüş, nəzərə almışdır. İndi bu Qanunda zaman və adətlərin əlavə edə biləcəyi hər şey vardır. Əgər siz Mauqli haqqında olan başqa hekayələri oxumusunuzsa, onda yəqin ki, onun öz ömrünün xeyli hissəsini Sion Canavar Sürüsündə keçirdiyini və qonur ayı Baludan Qanun dərsi aldığını xatırlayırırsınız. Nəhayət, bir gün ayının ömrlərinə sözsüz əməl etməkdən tənqə gəldikdə qoca Balu ona demişdi ki, Qanun da suvaşqan sarmaşq kimidir, o, hamını qarmalayır, lakin heç kəs özünü ondan kənara çəkə bilmir.

– Sən də mən qədər yaşasan, Balaca Qardaş, onda görərsən ki, Cəngəllikdə hamı bir Qanuna tabedir. Bunun doğrudan da, belə olduğunu görmək sənin o qədər xoşuna gəlməyəcəkdir.

Balunun bu sözləri Mauqlinin bir qulağından girib o birindən çıxmışdı: “dünyada fikri-zikri yalnız yemək və yatmaq olan uşaq, ta fəlakət başının üstünü almayınca qədər heç nəyin qeydinə qalıb narahat olmaz. Ancaq vaxt gəlib çatdı, Balunun dedikləri doğru çıxdı. Mauqli gördü ki, doğrudan da, bütün Cəngəllik bir Qanunun itaətindədir.

Bu əhvalat quraqlıq keçən bir qışdan sonra baş verdi. Günlərin birində oxlu kirpi Sahi Mauqliyə rast gəlib nağıl etdi ki, yabanı yams quruyur. Hamıya məlum olduğu kimi, Sahi qida məsələsində gülünc dərəcədə vasvasıdır, yalnız ən yaxşı, ən yetişmiş barları yeyir.

Mauqli onun sözlərinə qulaq asdıqdan sonra gülüb dedi:

– Bundan mənə nə?

– Hələlik heç nə, – deyə Sahi oxlarını şaqıldadaraq acıqlı cavab verdi. – Sonra isə baxarsan. Arı Qayasının altındakı dərin burulğana hələ baş vurmaq olarmı, Balaca Qardaş?

– Yox. Axmaq su harasa tamam çəkilib, mən də əbəs yerə başımı əzmək istəmirəm, – deyə Mauqli dilləndi. O, bu an əmin idi ki, Sahi kimi beşoxlu kirpinin bildiyindən çox bilir.

– Bu sənin özün üçün pisdir, yoxsa köllən bir balaca yarılıb deşilsəydi, oradan beyninə bir qədər ağıl doldurmaq olardı.

Bunu deyəndən sonra Sahi tez başını əydi ki, Mauqli onun burnunun üstündəki cod tükdən yapışib dartmasın.

Mauqli Sahinin bu sözlərini Baluya xəbər verdikdə, ayı bir dəqiqə fikrə gedib, sonra öz-özünə donquldanmağa başladı:

– Əgər, mən tək olsaydım, başqaları duyuc düşməmiş ovlağımı dəyişərdim. Ancaq özgələrin arasında ov eləmək həmişə dava ilə nəticələnir, körpəyə bir ziyan toxundura bilirlər. Bir az gözləyək, görək maxua necə çiçəkləyəcəkdir.

Lakin həmin yaz maxua ağacı çiçək açmadı. Balu bu ağacın meyvəsini çox xoşlayırdı. İndi onun mum kimi açıq-sarı rəngli

çiçəkləri qönçə içərisində yanıb məhv olmuşdu. Ayı dal ayaqları üstündə qalxaraq ağacı silkələyəndə yerə yalnız bir necə dənə pis qoxulu ləçək düşdü. Beləliklə, hədsiz isti addım-addım irəliləyərək cəngəlliyn dərinliklərinə işlədi. Meşə saraldı, qonura çaldı, nəhayət qaraldı. Yarğanların kənarındakı yamyaşıl pöhrəliklər yandı, ölüşgədi, bürüşüb qara məftil yığınlarına döndü. Gizli göllər qurquru qurudu, dibləri qaysaq bağladı, onların qıraqlarındakı ən xırda izlər belə çuqunda nəqş edilmiş kimi itibgetmirdi; ağacların gövdəsinə sarılmış tər sarmaşıqlar onların dibinə tökülüb xəzəl oldu; bambuklar quruyaraq isti küləkdə narahat-narahat xışıldayırdı. Cəngəlliyn sıx yerlərindəki qayaların mamırı töküldüyündən onlar göy çaylaq daşları kimi çılpaq qalmış, od kimi qızmışdı.

Quşlar və meymunlar fəlakətin yaxınlaşdığını hiss edərək şiməməyə çalışdılar, marallar və çöl donuzları isə özlərini uzaq kəndlərin ətrafında yanıb-qurumuş əkin tarlalarına vermişdilər, tez-tez elə olurdu ki, onlar yığılıb insanların gözləri qarşısında ölürdülər, adamlar isə o qədər zəifləmişdilər ki, bu heyvanları ovlaya bilmirdilər. Quzğun Çil cəngəlliyi tərəkətməmişdi, leş bol olduğundan kökəlib piylənmişdi. O, hər axşam qışqıraraq, təzə yerlərə çıxıb getməyə təqətləri qalmayan heyvanlara deyirdi ki, üç mənzil ətrafda günəş cəngəlliyi öldürmüşdür.

Bu vaxta qədər əsl aclığın nə olduğunu bilməyən Mauqli, indi üç ildən qalma köhnə balı yeyirdi. O, qayaların arasında boş qalmış pətəklərdən göyem kimi qaralmış, üstü şəkər bağlamış balı əli ilə sıyıb çıxardırdı. Mauqlinin yediyi bir də ağacların qabıqları altında yuva salmış sürfələr və eşşək arısının beçələri idi. Cəngəllikdə qalan ov heyvanları bir dəri idi, bir sümük. Bahirə gecədə onlardan üçünü parçalasa da, qarnı doymurdu. Ancaq yenə hər şeydən betəri suyun çatışmaması idi; Cəngəllik Xalqı suyu gec-gec içsə də, doyunca içir.

Uzun müddət davam etməkdə olan şiddətli isti, nəhayət, bütün suları sümürüb qurutdu, ətrafdakı çaylardan yalnız Vaynqanqanın baş məcrasında ölü sahillərin arası ilə azca su axırdı. Dün-

yada yüz il və daha çox ömür sürən vəhşi fil Xatxi, çayın lap ortasında, su azaldığından bayırda qalmış uzun göyümtül daş zolağı görəndə Sülh Qayasını tanıdı və dərhal xortumunu qaldırıb, atasının əlli il qabaq etdiyi kimi qışqıraraq cəngəllikdə Su Barışıqı elan elədi. Marallar, çöl donuzları, camışlar xırıltılı səslər çıxardaraq bu çağırışa qoşuldular, quzğun Çil isə yer üzərində qanad çalaraq havada iri dairələr vurur, Barışıq xəbərini fıstırıqla, hayqırıqla cəngəlliyə yayırdı.

Cəngəllik Qanununa görə, əgər Barışıq elan edilibsə, suvatda başqasını öldürən hər bir heyvan ölümə cəzalandırılır. Ona görə ki, su, yeməkdən daha zəruridir. Əgər cəngəllikdə ov qıt olsa, heyvanlar birtəhər keçinə bilərlər, ancaq susuz dolanmaq olmaz, buna görə də hər yer quruyub, yalnız bir mənbə qalanda, Cəngəllik Xalqı oraya su içməyə gəldiyi müddətdə ov dayandırılır. Yaxşı günlərdə, onda ki su bol idi, Vaynqanqaya və ya başqa yerlərə su içməyə gedən heyvanları hər an ölüm təhlükəsi gözləyirdi və məhz bu təhlükə də gecə həyatının gözəlliyini artırırdı. Bir yarpağı belə xışıldatmadan məharətlə çayın kənarına enmək, daşlara çırpılıb şırıldayan, bütün başqa səsləri eşidilməz edən qıjov suların içərisinə dizə qədər girmək, hər dəqiqə baş qaldıraraq çiyin üzərindən boylana-boylana su içmək, bütün əzələlərini gərgin saxlayaraq ilk sıçrayışa hazır olmaq, sonra isə üz-gözü yaş, qarnı dolu halda qumlu sahillə qaçaraq sürüyə qayıtmaq, bununla da yoldaşlarını heyran etmək, – bütün bunları par-par parıldayan xırdaca hamar buynuzlu cavan marallar böyük sevinclə edirdilər, məhz buna görə edirdilər ki, təhlükə daim onları izləyirdi. Bahirə, yaxud Şirxan hər an onların üstünə atılıb parçalaya bilərdi. Lakin indi həyatla ölüm arasındakı bu oyun artıq bitmişdi, acından arıqlayıb əldən düşmüş Cəngəllik Xalqı suyu quruyub azalmış çayın kənarına gəlir, pələng və ayı marallarla, camışlarla, qabanlarla birlikdə bulanıq sudan içir, yerlərindən tərpməyə taqətləri olmadığından uzun müddət sahilə dayanıb dururdular.

Marallar, qabanlar bütün günü gəzib-dolaşır, özləri üçün quru ağac qabığından, ölüşkəmiş yarpaqdan daha yaxşı bir yem ta-

pa bilmirdilər. Camışlar artıq nə yatıb ağnamaq üçün göl, nə də qarınlarını doydurmaq üçün tər ot tapırdılar. İlanlar, təsadüfən sağ qalmış qurbağaları tutmaq ümidilə cəngəlliyi tərkd edib çayın qırağına sürünmüşdülər. Onlar yaş daşlara sarılaraq sakitcə yatmışdılar, hətta özü üçün kök axtaran vəhşi donuz öz burnunu onlara toxunduranda belə tər pən mirdilər. Ovçu yırtıcılardan ən çeyivi olan Bahirə bütün çay tıbağalarını çoxdan yeyib qurtarmışdı, balıqlar isə suyun dərin yerlərində lile yatmışdılar. Təkcə Sülh Qayası dayazlaşmış çayın sularından boylanaraq, uzun ilan tək qıvrılır, zəif ləpələr onun qızmar yanlarına toxunaraq cızıldayırdı. Mauqli də sərirlənmək və başqaları ilə bir yerdə olmaq həvəsilə hər axşam həmin bu yerə gəlirdi. Uşağın düşmənlərindən ən çox ac olanı belə, yəqin ki, ona tamah salmazdı. Bədəni tüklə örtülü olmadığından Mauqli öz yoldaşlarından daha arıq, daha acınacaqlı görünürdü. Saçları günəşdən yanib kəndir lifi rəngi almışdı; dərisinin altından görünən qabırğaları səbət çubuqlarını xatırladırdı; qurquru quruyub nazılmış qolları, qıçları düyünlü ot zoğlarına oxşayırdı. İməkləməkdən dizləri, dirsəkləri şişib yumrulanmışdı. Bununla belə, alnına dağılmış pırtlaşiq saçları altından baxan gözləri aydın və sakit idi, çünki dostu və məsləhətçisi Bahirə ona tapşırmışdı ki, bu ağır vaxtlarda sakit hərəkət etsin, ov ovlayarkən tələsməsin və heç vaxt, heç bir vaxtlə əsəbiləşməsin.

– Bu saat pis vaxtdır, – deyər qara panter təndir kimi od saçan isti bir axşamçağı Mauqliyə müraciət etdi. – Ancaq bunlar hamısı keçib gedəcək, çətini budur ki, biz axıra qədər dözüb sağ qala bilək. Qarnın doludurmu, Balaca Qardaş?

– Qarnım boş deyil, ancaq nə fayda?! Necə bilirsən, Bahirə, yağışlar bizi həmişəlikmi yaddan çıxardıb, daha heç vaxt qayıtmayacaq?

– Ağlım kəsmir, belə olsun. Biz maxuanın çiçək açan çağlarını, quzu maralların tər otdan yeyib kökəldiyi günləri yenə görəəcəyik. Gedək Sülh Qayasına, təzə xəbərlərə qulaq asağ. Min dalıma, Balaca Qardaş.

– Bu saat ağır şeylər gəzdirmək vaxtı deyil. Doğrudur, səninlə mən kök öküzə oxşamırıq, ancaq buna baxmayaraq, mən hələ ayaq üstə dayana bilirəm.

Bahirə özünün tükləri biz-biz dayanmış tozlu-torpaqlı böyrünə çəpəki nəzər salıb mırıldandı:

– Dünən gecə mən boyunduruğa qoşulu bir öküz parçalamışdım. O qədər zəifləmişəm ki, əgər boyunduruqsuz olsaydı, üzərinə atılmağa cürət eləməzdim, vau!

Mauqli güldü:

– Hə, biz indi çox cürətli ovçularıq. Mən o dərəcədə qoçağam ki, sürfələri tutub yeyirəm.

Mauqli ilə Bahirə quruyub kövrəkləşmiş kolların arası ilə Vaynqanqanın sahilinə endilər. Suyu çəkilməkdə olan çayın xırda-xırda qolları müxtəlif istiqamətlərdə bir-birilə kəsişərək krujevanı andırırdı.

– Bu su çox yaşaya bilməyəcək, – deyə Balu dostlarına yanaşdı. – Çayın o tayına bir baxın!

Xeyli aralıdakı dümdüz sahilə cod cəngəllik otları kökləri üzərində saralıb-solmuş, məhv olmuşdu. Çaya gəlib-gedən maralların, qabanların saldıqları cığırar sapsarı görünən düzənliyi oradaburada kəsir, hündür otların arasında tozlu dar dərələri xatırladırdı. Hələ erkən olmasına baxmayaraq, bütün cığırar çaya tərəf tələsən heyvanlarla dolu idi. Burunotu tək narın tozdan boğulan alaca maralların və onların quzularının xırıltılı öskürəyi eşidilirdi.

Vaynqanqanın yuxarısında, Su Barışığının hafizi olan Sülh Qayasının dövrəsində, çayın sakit-sakit burulduğu yerdə vəhşi fil Xatxi öz oğlanları ilə birlikdə dayanmışdı. Ayın işığında bozarmaqda olan ariq fillər aramsız irəli-geri yırğalanırdılar. Bir qədər aşağıda cərgə-cərgə marallar, onlardan o tərəfə qabanlar, vəhşi camışlar dayanmışdılar. Lap suyun kənarına qədər hündür ağaclarla örtülmüş digər sahil isə pələnglərin, canavarların, panterlərin, ayıların və başqa yırtıcıların məskəni idi.

– Doğrudan da, biz hamımız bir Qanuna tabeyik, – deyə Bahirə suya girdi və maralların, qabanların bir-birini çiyinləyərək

başlarını çaya əydiyi yerdə cərgələnən, toqquşan buynuzlara, sayıq-sayıq pərildayan gözlərə çəpəki nəzər saldı. O, bütün bədənini ilə çayın içərisinə uzanaraq əlavə etdi: – Qanı mənim qanımdan olanların hamısının ovu uğurlu olsun. – Sonra da bir böyrünü sudan çıxardaraq astadan mırıldandı: – Əgər, bu Qanun olmasaydı, yaxşı ov eləyə bilərdik.

Maralların həssas qulaqları bu axırıncı sözləri aldı və dərhal vahiməyə düşən heyvanların cərgəsindən həyəcanlı pıçıltılar eşidildi:

– Barışıqdır! Barışıqı yaddan çıxarmayın!

– Sakit, sakit olun! – deyər vəhşi fil Xatxi donquldandı. – Barışıq hələ davam edir, Bahirə. Bu saat ovdan danışmağın vaxtı deyil.

– Bunu mən bilməyəndə, kim biləcək? – deyər Bahirə sarı gözlərini çayyuxarı dolandıraraq cavab verdi. – Mən indi tısbəğaları yeyirəm, qurbağa ovlayıram. Hhayya! Budaq çeynəməyi də öyrənsəydim lap yaxşı olardı!

– Biz də bunu çox arzu edərdik. Çox! – deyər maral quzularından biri mələdi. O, bu yaz doğulmuşdu, köhnə qaydaları xoşlamırdı.

Cəngəllik Xalqının bu qədər acınacaqlı vəziyyətdə olmasına baxmayaraq, hətta fil Xatxi belə istər-istəməz güldü, ilıq suyun içərisində dirsəklərinə söykənərək uzanmış Mauqli isə bərkdən qəhqəhə çəkərək ayaqları ilə suyu köpükləndirdi.

Bahirə astadan mırıldandı:

– Yaxşı dedin, balaca buynuz! Barışıq qurtarandan sonra bu sözlər sənə xeyrinə olaraq nəzərə alınar.

Panter bunu deyib, diqqətlə qaranlığa baxdı ki, sonra quzu marala rast gələndə onu tanıya bilsin.

Danışiq yavaş-yavaş çayaşağı, çayyuxarı bütün suvata yayıldı. İtələşən, xoruldaşan donuzların bir-birindən sıxlaşmağı, yer eləməyi xahiş etdikləri eşidilirdi; qumsal çaylarda dayanmış camışlar böyrüşərək öz aralarında söhbət edirdilər; marallar yem axtarmaqdan yorulub, əldən-ayaqdan düşdükləri barədə bir-birinə qəmli əhvalatlar nağıl edirdilər. Arabir onlar qarşı sahiləki

yırtıcı heyvanlara müraciət edərək bir şey soruşurdular, lakin al-dıqları cavablar fərəhli olmurdu. İsti cəngəllik küləyi isə qayaların, ağacların arasından gurlayaraq ötüb-keçir, toz-torpaqla birlikdə şax-şəvəli qaldırıb suyun üzünə səpirdi.

– İnsanlar da cüt sürdükləri yerdə yıxılıb ölürlər, – deyə cavab bir maral mələdi. – Gün batandan qaranlıq düşənə kimi mən üçünü gözümlə gördüm. Onlar yerdə uzanıb hərəkətsiz qalmışdılar, kəlləri də yanlarında dayanmışdı. Tezliklə biz də uzanıb bir daha ayağa qalxa bilməyəcəyik.

– Çayın suyu dünəndən bəri xeyli azalıb, – deyə Balu donquldandı. – Ey Xatxi, sən ömründə heç indiki kimi quraqlıq görmüsənmi?

– Keçib gedər, belə qalmaz, – deyə Xatxi suyu xortumu ilə götürüb belinə çiləyərək cavab verdi.

– Bizdə birisi var, o, uzun müddət tablaşa bilməyəcəkdir, – deyə Balu çox sevdiyi uşağa tərəf baxdı.

– Məni deyirsən? – Mauqli hiddətlə qışqıraraq dikəlib suyun içində oturdu. – Mən lütəm, sümüklərimin üstü uzun tüklərlə örtülüdür. Amma, bax, sən dərinə soysaydılar, Balu...

Xatxi elə güldü ki, bütün bədəni silkələndi, Balu isə sərt-sərt:

– Körpə, – dedi, – müəllimlə bu cür danışmaq yaramaz. Məni hələ indiyə qədər heç kəs dərisiz görməyib.

– Yox, mən sənə xətrinə dəymək üçün demirdim, Balu. Elə təkcə onu demək istəyirdim ki, biz ikimiz də hind qozuna oxşayıyıq, ancaq sən qabıqlısına bənzəyirsən, mən qabıqsızına. Əgər sənə qonur qabığı...

Mauqli bardaş qurub oturmuşdu. O, öz fikrini izah edərkən adəti üzrə barmağını ağzından çıxartmırdı. Elə bu vaxt Bahirə yumşaq pəncəsini uzadaraq onu arxası üstə suya yıxdı.

Uşaq, ağız-burnuna dolan suyu finxıra-finxıra qalxıb oturan da isə qara panter:

– Bu nə sözlərdir danışsən? – deyə onu məzəmmətlədi. – Gah deyirsən Balunun dərisini soymaq lazımdır, gah onu hind qozuna oxşadırsən. Bax, elə etmə ki, hind qozunun elədiyini o da sənə başına gətirsin!

Bu cəngəllikdə ən qədim zarafatlardan biri idi, lakin yenə də bir anlığa özünü unudan Mauqli soruşdu:

– Nə gətirər?

– Başını əzər, – deyər Bahirə sakitcə cavab verib onu yenidən suya yıxdı.

Mauqli üçüncü dəfə suya batıb–çıxandan sonra ayı dedi:

– Müəllimə gülmək yaxşı deyil.

– Yaxşı deyil! Bəs, siz ondan nə gözləyirsiniz? Bu lüt körpə meşədə ora–bura gəzib keçmişin yaxşı ovçusunu meymun kimi lağa qoyur, hələ desən, əylənmək xatirinə onun bığlarından da tutub dartır.

Bu, öskürə–öskürə çaya tərəf enən topal pələng Şirxan idi. O, bir qədər ayaq saxlayıb, o tayda maralların arasında başlanan çaxnaşmaya ləzzətlə tamaşa etdi, sonra dördkunc başını suya tərəf əyərək yalaya–yalaya mırıldanmağa başladı:

– Cəngəllik indi ətcə küçüklərin məskəni olub! Bir mənə bax, görüm, insan balası!

Mauqli başını qaldırıb ona baxdı. Daha doğrusu, gözlərini cürətlə onun gözlərinə zillədi, bir dəqiqə keçmədi ki, Şirxan narahat halda başını yana döndərdi.

“İnsan balası, insan balası”! – deyər pələng suyu yalamaqda davam edərək mırıldandı, – o, nə insandır, nə də canavar, o, qorxu bilmir. Deyəsən, gələn yay mən su içmək istəyəndə ondan icazə almalı olacağam! Oho!

Bahirə pələngin gözlərinə diqqətlə baxaraq:

– Kim bilir, – dedi, – bəlkə də belə oldu... – Fu, Şirxan! Bu nə murdarçılıqdır yenə buraya gətirdin?

Topal pələng başını yarıya qədər suya soxdu, tutqun rəngli yağ zolaqları çayın üzünü ilə aşağı axmağa başladı.

– Bir saat bundan qabaq mən adam parçalamışam, – deyər Şirxan həyasız–həyasız cavab verdi.

O, astadan mırıldana–mırıldana, donquldana–donquldana suyu yalamaqda davam edirdi.

Cərgə-cərgə dayanmış heyvanlar onun sözlərini eşidincə diksinərək tərپəşdilər. Onların arasında başlanan pıçılıtlar get-gedə güclənərək qışqırığa çevrildi:

– O, insan öldürmüşdür! İnsan öldürmüşdür.

Hamının gözü Xatxiyə dikildi, lakin o, elə bil heç nə eşitmirdi. Vəhşi fil heç vaxt tələsmir, elə buna görədir ki, o qədər çox yaşayır.

– Belə bir vaxtda insan öldürmək?! Məgər cəngəllikdə başqa ov tapılır? – deyə Bahirə murdarlanmış sudan kənara çıxdı və pişik kimi pəncələrini bir-bir silkib təmizləməyə başladı.

– Mən onu yemək üçün yox, elə-belə, kefim istədiyi üçün öldürdüm.

Qorxuya düşmüş heyvanların arasında yenə də narazı səslər ucaldı. Bu vaxt Xatxinin diqqətli ağ gözləri sərt bir ifadə alaraq Şirxana zilləndi.

– Kefim istədiyi üçün öldürdüm... – deyə Şirxan səsinə uzatdı. – İndi isə buraya yangını söndürməyə və yuyunub təmizlənməyə gəlmişəm. Kim mənə bunu qadağan edə bilər?

Bahirənin beli şiddətli küləkdən əyilən bambuk ağacı kimi büküldü, lakin Xatxi sakitcə xortumunu yuxarı qaldırdı:

– Sən insanı ona görə öldürməsən ki, kefin belə istəyib? – deyə soruşdu.

O, söz soruşanda cavab verməmək olmadı.

– Hə, buna mənə haqqım var idi – gecə mənə ixtiyarımda idi, sən ki bunu bilirsen, ey Xatxi, – Şirxan bu sözləri, demək olar ki, nəzakətlə söylədi.

– Hə, mən bilirəm, – deyə Xatxi cavab verdi və bir qədər susduqdan sonra soruşdu: – Sudan doydunmu?

– Bu gecəlik, hə.

– Onda çıx get. Su içmək üçündür, murdarlamaq üçün deyil. Topal pələngdən başqa, heç kim belə vaxtda, bizim hamımızın – həm insanın, həm də Cəngəllik Xalqının birlikdə zillət çəkdiyi bir zamanda, öz ixtiyarından dəm vurmazdı. Təmiz də olsan, çirkli də olsan – çıx get öz mağarana, Şirxan.

Axırıncı sözlər gümüş şeypur tək gurladı və dərhal Xatxinin üç oğlu silkələrək yarım addım irəliyə çıxdı. Lakin buna ehtiyac yox idi. Şirxan oğrun-oğrun sivişib getdi, hətta mırıldanmağa belə cürət etmədi, çünki hamıya məlum olan bir şeyi o da bilirdi: bərkə düşəndə cəngəllikdə ağa ancaq Xatxidir.

Mauqli Bahirənin qulağına pıçıldadı:

– Şirxanın dediyi o nə ixtiyardır? İnsanı öldürmək həmişə eyibdir. Qanunda belə deyilir. Nə üçün Xatxi deyir ki...

– Onun özündən soruş. Mən bilmirəm, Balaca Qardaş. Belə bir ixtiyarın olub-olmadığını deyə bilmərəm, ancaq Xatxi olmasaydı, mən bu Topal Qəssabın dərslərini verərdim. İnsanı öldürüb o saat da Sülh Qayasına gəlir, hələ bir üstəlik öyünür də, belə bir hərəkət ancaq çaqqala layiqdir! Bundan başqa, o, təmiz suyu da murdarladı.

Mauqli cəsaretini toplamaq üçün bir dəqiqə gözlədi, çünki cəngəllikdə birbaşa Xatxiyə müraciət etməyə hamı qorxur. Sonra bərkədən qışqırdı:

– Şirxan hansı ixtiyarından danışırıdı, ey Xatxi?

Hər iki sahildən səslər ucalıb Mauqlinin sözlərini təkrar etdi. Çünki Cəngəllik Xalqı ümumiyyətlə hər şeylə maraqlanır, indi isə hamının gözləri qarşısında elə bir əhvalat olmuşdu ki, onu heç kim başa düşə bilməmişdi, bunu yalnız Balu anlamış və çox mənalı bir görkəm almışdı.

– Bu qədim bir əhvalatdır, – deyə Xatxi cavab verdi, – onun tarixi cəngəlliyin yarandığı gündən çox-çox qabaqdır. Orada, sahillərdə, sakit olun, mən sizə məsələni nağıl elərəm.

Camışlar, qabanlar, bir-iki dəqiqə müddətində bir-birini çiyinlədirlər, sıxışdırdılar, sonra isə hər tərəfdən sürü başçılarının səsləri eşidildi:

– Biz gözləyirik, ey Xatxi!

Xatxi irəli addımlayıb, Sülh Qayasının yanında dizinə qədər çıxan suyun ortasında dayandı. Arıqlamasına, dərslərinin qırış-qırış olmasına, ön dişlərinin qaralmasına baxmayaraq, o saat məlum olurdu ki, cəngəlliyin ağası məhz odur.

– Mənim balalarım, – deyə vəhşi fil sözə başladı, – siz özünüz bilirsiniz ki, dünyada hamıdan çox qorxduğunuz məxluq insandır.

O tay–bu taydan onun sözünü təsdiq edən asta səslər eşidildi. Bahirə dedi:

– Bu sənə aiddir, Balaca Qardaş.

– Mənə? Mən Azad Xalqın ovçusuyam, özüm də Sürüdə-nəm, – deyə Mauqli cavab verdi. – İnsanlardan mənə nə?

– Ancaq bilirsinizmi ki, siz insandan nə üçün qorxursunuz? – deyə Xatxi sözünə davam etdi. – Səbəbi budur: heç kəsin yadına gəlməyən çox uzaq keçmişdə, Cəngəlliyin təzə yarandığı vaxtlarda biz hamımız bir yerdə otlayırmışıq, heç kəs heç kəsdən qorxmurmuş. O vaxtlar quraqlıq olmurmuş, yarpaqlar, çiçəklər və meyvələr ağaclarda eyni vaxtda açıb yetişərmiş. Bizim də yedi-yimiz yarpaq, çiçək, meyvə, bir də ki ağac qabığı və ot olarmış.

– Mən çox şadam ki, anadan o vaxt doğulmamışam! – deyə Bahirə dilləndi. – Ağacların qabığı ancaq caynaqları itiləmək üçün yaxşıdır.

– Cəngəlliyin Ağası isə fillərin ulu babası Txa imiş. O, cəngəlliyi öz xortumu ilə suların dərinliklərindən çıxarmış, dişlərilə şumladığı yerlərdən çaylar axmış, ayaqlarını qoyduğu yerlərdə göllər əmələ gəlmiş, xortumunu səsləndirəndə isə ağaclar bitmişdir. Txa cəngəlliyi belə yaratmışdır, elə belə də mənə nağıl ediblər.

– Görünür, bu nağıl ağızdan–ağıza keçməklə heç də qısalmamışdır, – deyə Bahirə pıçıldadı.

Mauqli ağızını əli ilə tutub pıçıldadı.

– O vaxtlar nə qarğıdalı varmış, nə yemiş, nə şəkər qamışı, nə istiot, nə də sizdən hər birinizin görmüş olduğu xırda–xırda daxmalar. Cəngəllik Xalqı meşələrdə bir tayfa kimi mehriban yaşayırmışlar, insanın nə olduğunu bilmirmişlər. Otlaq yerlərinin çox olmasına baxmayaraq, tezliklə heyvanlar yem üstündə bir-birilə savaşağa başlayırlar, get–gedə tənbelləşirlər. Onlardan hər biri istəyirmiş ki, yatdığı, dincəldiyi yerlərdə otlasın. Bəzən yaz vaxtı yaxşı yağıntı olanda biz də belə edirik. İlk fil Txanın işləri çox imiş. O, yeni–yeni cəngəlliklər yaradır, çaylar

salırmış. Hər şeyi özü eləməyə macalı olmurmuş, buna görə də İlk Pələngi cəngəlliyə hökmran və münsif təyin edir, bir mübahisə olanda Cəngəllik Xalqı onun yanına gəlirmiş. O zamanlar İlk Pələng də hamı ilə birlikdə meyvə və ot yeyirmiş. Boyca mən boyda imiş. Həm də çox qəşəng imiş. Sarı sarmaşığı çiçəkləri kimi, başdan-ayağa sapsarı imiş. Cəngəlliyin təzəcə yaranmış o qədim, o gözəl zamanda pələngin dərisində nə zolaq varmış, nə də xal. Bütün Cəngəllik Xalqı qorxmadan onun yanına gəlirmiş və pələngin dediyi söz hamı üçün qanun olurmuş. Unutmayın ki, o vaxtlar biz hamımız bir xalq imişik.

Bununla belə, bir gecə otlaq üstündə iki maralın arasında mübahisə olur. Bu cür mübahisələri siz indi buynuzlarınız və qa-baq ayaqlarınızın köməyiylə həll edirsiniz. Danışır ki, hər iki maral gül-çiçəyin arasında uzanmış İlk Pələngin yanına gəlir. Marallardan biri onu buynuzuyla itələyir. Bu vaxt İlk Pələng bütün cəngəlliklər üzərində hökmran olduğunu unudaraq maralın üstünə atılır və onun boynunu sındırır.

Həmin gecəyə qədər bizlərdən heç birimiz ölüm nə olduğunu bilmirmişik. Nə etdiyini anlayan İlk Pələng qanın iyindən başını itirərək şimala, bataqlığa qaçır, biz isə münsifsiz qalaraq bir-birimizlə dalaşmağa, döyüşməyə başlayırıq. Txa səs-küyü eşidib yanımıza gəlir. Birimiz bir söz deyir, o birimiz başqa söz, hərənin ağzından bir avaz çıxır. Elə bu zaman Txa çiçəklər arasındakı öldürülmüş maralı görüb, qatilin kim olduğunu xəbər alır, amma biz cavab verə bilmirik. Çünki qanın iyindən hamımız, indi olduğu kimi, şüurumuzu itiribmişik. Cəngəllikdə özümüzü ora-bura toxuyaraq qaçır, fırlanır, qışqırır və hey başımızı tərpedirmişik. Onda Txa ağacların alçaq budaqlarına və cəngəlliklərdəki sarmaşıqlara əmr edir, maralın qatilini nişanlasınlar ki, İlk Fil onu tanıya bilsin.

Txa soruşur:

“Kim Cəngəllikdə ağa olmaq istəyir?”

Ağacların budaqlarında yaşayan Boz Meymun böyürdən çıxıb qışqırır:

“Mən Cəngəllikdə ağa olmaq istəyirəm”.

Txa istehza ilə gülümsünüb cavab verir:

– “Yaxşı, qoy elə olsun!” – Sonra da acıqlı-acıqlı uzaqlaşır gedir.

Balalarım, siz Boz Meymunu tanıyırsınız. Elə o vaxtlar da indiki kimiymiş. Əvvəlcə özünü ağıllı göstərir, bir dəqiqədən sonra isə başlayır qaşınmağa, budaqlarda atılıb-düşməyə. Txa geri qayıdanda görür ki, Boz Meymun başısağrı sallanıb, ağacın altında toplaşanlara lağ edir, onları acıqlandırır, yerdəki heyvanlar da ona sataşır. Beləliklə, cəngəllikdə Qanun məhv olmuşdur, yalnız boş laqırtı, mənasız sözlər qalmışdır.

Belə olduqda Txa bizim hamımızı bir yerə toplayıb deyir:

“Sizin birinci Ağanız cəngəlliyə Ölümü gətirdi, ikinci Ağanız da – Rüsveyçılığı. İndi isə Qanun vermək lazımdır, həm də elə bir Qanun ki, onu pozmağa cürət etməyəsınız. İndi siz Qorxunu dərk edəcəksiniz, onu gördükdən sonra başa düşəcəksiniz ki, sizin ağanız odur, qalan şey öz yerini alacaqdır.

Onda biz, Cəngəllik Xalqı soruşuruq:

“Qorxu nə deməkdir?”

Txa cavab verir:

“Axtarın, taparsınız”.

Bundan sonra biz bütün cəngəlliyi eninə, uzununa gəzib, Qorxunu axtarıyıq. Çox keçmir ki, camışlar...

– Uf! – deyər qumsal sahildən camışların başçısı Mesanın səsi eşidildi.

– Bəli, Mesa, camışlar! Onlar xəbər gətirirlər ki, Qorxu cəngəllikdəki kahalardan birində oturub, özünün də bədəni tüklə örtülü deyildir, dal ayaqları üstündə gəzir. Bunu eşidəndə biz hamımız camış naxırının ardınca həmin kahanın olduğu yerə gedib görürük ki, Qorxu girəcəkdə dayanıb. Bəli, camışların nağıl etdikləri kimi, bədəni tüksüzdür, həm də dal ayaqları üstündə yeriyir. Bizi görcək qışqırır və onun səsi indi hamımıza məlum olan bir qorxunu bizim ürəyimizə salır – o dəqiqə dönüb, bir-birimizi tapdalaya-tapdalaya, yaralaya-yaralaya qaçırıq. Həmin

gecə Cəngəllik Xalqı, həmişəki adətin əksinə olaraq, birlikdə yatıb dincəlmir, tayfalar ayrılır – donuzlar donuzlarla, marallar marallarla buynuz-buynuz, dırnaq-dırnağa gecələyirlər. Hər kəs özünükülərlə birlikdə bütün gecəni qorxudan tir-tir əsir.

Yalnız İlk Pələng bizim yanımızda yox idi, o hələ də şimaldakı bataqlıqlarda gizlənirdi, mağarada qərribə bir məxluq görmüş olduğumuzu eşidəndə deyir:

“Mən onun yanına gedib boynunu sındıracağam”.

O, bütün gecəni, mağaraya çatana qədər qaçır. Lakin bu vaxt Txanın əmrini xatırlayan ağaclar, sarmaşıq budaqlarını aşağıya sallayır, barmaqlarını qaçmaqda olan pələngin belinə, böyürlərinə, alnına, çənəsinə çəkərək yol uzununu onu nişanlayırlar. Onun sarı dərisi üzərində, sarmaşıqların toxunduqları yerlərdə xallar, yaxud zolaqlar qalır. Həmin xallar, zolaqlar onun nəslindən olanların dərisində hələ də var! O, mağaraya yaxınlaşanda Tüksüz Qorxu əlini irəli uzadaraq onu “Gecə gələn Zolaqlı” adlandırır. İlk Pələng isə Tüksüzdən qorxaraq dönüb nəre çəkə-çəkə yenidən bataqlığa qaçır.

Nağılın bu yerində Mauqlı çənəsini suya salaraq astadan güldü.

– ...Elə bərkdən nəre çəkirmiş ki, Txa onun səsini eşidib soruşur:

“Nə üçün belə nərildəyirsən?”.

İlk Pələng başını onda yenicə yaranmış olan, indi isə bu qədər qədim olan göyə tərəf qaldıraraq deyir:

“Ey Txa, qaytar mənim hökmranlığımı! Mən bütün cəngəllikdə rüsvay oldum. Tüksüzdən qorxub qaçdım, o məni biabırçı bir adla adlandırdı”.

Txa soruşur:

“Nə üçün?”

“Ona görə ki, mənim bataqlıqda üst-başımaya palçıq suvaşım”, – deyər İlk Pələng cavab verir.

Txa deyir:

“Suda çim, sonra yaş otların üstündə ağna, eşələn, əgər bu, doğrudan da, palçıqdırsa, onda, əlbəttə, gedər”.

İlk Pələng də hey çimir, otların içərisinə girib ağnayır, yuvarlanır, özünü ora-bura sürtür, bütün cəngəllik başına dolanır, ancaq dərisindəki zolaqların biri də getmir. Txa ona baxıb gülür. Onda İlk Pələng soruşur:

“Mən nə etmişəm, nə üçün bu iş mənim başıma gəldi?”

Txa cavab verir:

“Sən maralı parçaladın, bununla da Ölümü cəngəlliyə buraxdın. Qorxu da onunla birlikdə gəldi. Buna görə də Cəngəllik Xalqları bir-birlərindən çəkinirlər və eləcə də sən özün Tüksüzdən qorxursan”.

İlk Pələng deyir:

“Onlar məndən qorxmazlar, çünki mən onları çoxdan tanıyıram”.

“Onda, get bax”, – deyərək Txa cavab verir.

Belə olduqda, İlk Pələng cəngəllikdə ora-bura qaçaraq maralları, qabanları, oxlu kirpiləri – Cəngəlliyin bütün Xalqlarını ucadan səsləməyə başlayır. Ancaq gələn olmur, onların hamısı Pələngdən, öz keçmiş hakimlərindən qaçır, çünki indi ondan qorxurmuş.

Bunu gördükdə İlk Pələng qayıdıb Txanın yanına gəlir. O, artıq qürurunu itirmişdi; başını yerə çırparaq, bütün pəncələri ilə torpağı eşə-eşə nərildəyir:

“Yadına düşsün ki, mən bir zamanlar bütün Cəngəlliyin Hökmdarı idim! Məni unutma, ey Txa! Qoy, mənim balalarım həmişə xatırlarında saxlasınlar ki, vaxtilə mən nə qorxu bilmişəm, nə də xəcalət çəkmişəm!”

Txa deyir:

“Mən bunu edərəm, ona görə ki, biz ikimiz cəngəlliyin necə yarandığının şahidi olmuşuq. İndi bir gecə sən və balaların yenə də maralı öldürdüyündən əvvəlki kimi olacaqsınız. Yalnız bu gecə sən Tüksüzə – onun adı İnsandır – rast gəlsən, qorxmayacaqsan. Əksinə, o səndən və sənənin balalarından qorxacaqdır, guya ki, cəngəllikdə ağa və hakim yenə də sizsiniz. Onun üçün vahiməli olan həmin gecədə sən ona qarşı rəhmlilə ol, çünki Qorxunun nə demək olduğunu sən indi artıq bilirsən”.

Bunu eşidən İlk Pələng cavab verir:

“Yaxşı, mən razıyam”.

Ancaq ürəyinin yangısını söndürmək üçün çayın kənarına gəlir, böyürlərindəki zolaqları suda gördükdə Tüksüzün ona vermiş olduğu adı xatırlayaraq qəzəblənir. Düz bir il bataqlıqda yaşayıb, Txanın öz vədini yerinə yetirməsini gözləyir. Parlaq Çaqqal (axşamdan doğan ulduz) cəngəllik üzərində yüksələndə pələng hiss edir ki, ona vəd olunan gecə gəlib çatmışdır. Bataqlıqdan çıxıb birbaşa Tüksüzün yaşadığı mağaraya gedir. Ora çatanda, İlk Fil necə vəd etmişdi, elə də olur. Tüksüz onu görcək qarşısında üzüstə yerə sərilir. İlk Pələng isə onun üstünə atılıb belini sındırır, elə bilir ki, cəngəllikdə daha başqa Tüksüzlər yoxdur və o, Qorxunu öldürmüşdür. İlk Pələng, öz ovunu iyləyərkən şimal meşələrindən gələn Txanın ayaq səslərini eşidir. Çox keçmir ki, İlk Filin, bax, bu indi eşitdiyimiz səsə oxşayan nərəsi ucalır.

Bu vaxt göy gurultusu, quruyub cadar-cadar olmuş təpələlərə yayılaraq əks-səda verdi, lakin yağış yağmadı. Yalnız uzaqdakı dağlardan o tərəfdə bir an şəfəq parlayıb göyü işıqlanırdı.

Xatxi sözünə davam edərək dedi:

– Bax, həmin bu səsi eşidir.

“Sənin rəhmin budurmu?” – deyə bu səs ondan soruşur.

İlk Pələng yalmanıb cavab verir:

“Nə olub ki? Mən ancaq Qorxunu öldürmüşəm”.

Onda Txa deyir:

“Ey kor sərsəri! Sən Ölümün ayaqlarını açıb onu azad etdin, indi nə qədər ki sağsan, Ölüm sənin ardınca gəzərək səni hər addımda izləyəcəkdir. Sən insana başqasını öldürməyi öyrətdin!”

İlk Pələng pəncələrini öz qurbanının üstünə qoyaraq deyir:

“Bu da indi o maral kimidir. Daha Qorxu yoxdur. Mən yenə də Cəngəllik Xalqlarının hakimi olacağam”.

Txa cavab verir:

“Cəngəllik Xalqları bir daha heç vaxt sənin yanına gəlməyəcəklər. Heç vaxt onların yolu sənin yolunla kəsişməyəcəkdir.

Onlar bir də bundan sonra nə səninlə bir yerdə yatacaq, nə sənin ardınca gedəcək, nə sənin mağaran yaxınlığında otlayacaqlar. Yalnız Qorxu hər yerdə sənin dalınca gəzəcək və istədiyi zaman sənə elə bir silahla zərbə endirəcəkdir ki, sən bu silahın nədən ibarət olduğunu görməyəcəksən. O elə edəcəkdir ki, yer sənin ayaqların altında yarılib parçalanacaq, sarmaşıqlar boynuna dolanacaq, ağaclar öz hündür gövdələri ilə səni əhatəyə alıb yolunu kəsəcək, sıçrayıb aradan çıxmağa imkan verməyəcəkdir. Axırda isə sənin dərinini soyub öz balalarını isindirmək üçün onların üstünə örtəcəkdir. Sən onunla amansız oldun, o da sənə aman verməyəcəkdir”.

İlk Pələng çox cürətli idi, çünki onun gecəsi hələ qurtarmamışdı, odur ki deyir:

“Txanın vədi öz gücündə qalır. O məni gecəmi əlimdən almaz, elə deyilmi?”.

Txa cavab verir:

“Sənin gecən öz ixtiyarında qalır, sözüm sözdür, ancaq sən bunun əvəzini verməli olacaqsan. Sən başqasını öldürməyi insana öyrətdin, o isə hər şeyi tez götürür”.

İlk Pələng cavab verir:

“Budur, o mənim pəncələrim altındadır, beli sınımışdır. Bütün Cəngəliyyə xəbər yay, qoy hamı bilsin ki, mən Qorxunu öldürmüşəm”.

Burada Txa gülüb deyir:

“Onlar çoxdurlar, sən onlardan ancaq birini öldürməsən, xəbəri də cəngəlliyə özün yayarsan, çünki sənin gecən artıq sona yetdi!”

Beləliklə, səhər olur. Mağaradan başqa bir Tüksüz çıxır, cığırda öldürülmüş həmcinsini və onun üstündə dayanmış pələngi görcək yerdən ucu iti bir dəyənək qapır...

– İndi, onlar həmişə bu cür iti şeylər tolazlayırlar, – deyə kirpi Sahi oxlarını şaqqıldada-şaqqıldada çaya tərəf enir. Hondlar¹ Sahinin ətini ən ləzzətli yemək hesab edirlər, onlar oxlu kirpini Ho – İqu adlandırırlar. Buna görə də o, hondların amansız balta-

¹ Hondlar – Hindistanın ən qədim xalqlarından biridir.

ları haqqında bəzi şeylər bilirdi. Meşənin açıq yerlərində ardınca atılan bu baltanın havada parıldayaraq cırcırına kimi uçduğunu dəfələrlə görmüşdü.

– Bu tələ kalafaların dibinə sancılan ucu şiş payalardan idi, – deyə Xatxi sözünə davam etdi. – Tüksüz həmin payanı elə atır ki, gəlib İlk Pələngin düz böyrünə sancılır. Txa necə demişdi, elə də olur. İlk Pələng payanı birtəhər çıxardana kimi nəre çək-çəkə meşədə o tərəf-bu tərəfə qaçır, cəngəllikdə hamı başa düşür ki, Tüksüz istədiyi hər hansı bir heyvanı uzaqdan da yaralaya bilər. Buna görə də ondan daha bərk qorxmağa başlayırlar. Beləliklə, İlk Pələng başqalarını öldürməyi Tüksüzə öyrədir. İndi, bütün bizə nə qədər ziyan verdiyini siz özünüz yaxşı bilərsiniz. Tüksüz bizim xalqları hər vasitə ilə öldürür, həm kəməndlə, həm tələ ilə, həm gizləndə qurulmuş duzaqla, həm ağ dumandan çıxıb üstümüzdə gələn sancan çibinlə (Xatxi gülləni nəzərdə tuturdu), həm də bizi meşədən qaçmağa məcbur edən Qırmızı Çiçəklə. Ancaq yenə də ildə bir gecə, Txanın vəd etdiyi kimi, Tüksüz, pələngdən qorxur. Onun İlk Pələngi rüsvay etdiyini yadlarında saxlayan pələnglər həmin gecə ona harada rast gəldilər, oradaca öldürürlər.

İndi Qorxu cəngəllikdə gecə-gündüz sərbəst gəzir. Özləri üçün bütün bunların nə qədər əhəmiyyətli olduğunu fikirləşən marallar:

– Axi! Ao! – deyə dərindən ah çəkdilər.

– Yalnız indiki kimi Böyük Qorxu başımızın üstünü alanda biz Cəngəllikdə bütün xırda qorxuları unudub, bax, beləcə bir yerə toplaşırıq.

Mauqli soruşdu:

– İnsan ancaq bir gecəmi pələngdən qorxur?

– Ancaq bir gecə, – deyə Xatxi cavab verdi.

– Bəs, axı mən... bəs, axı biz... Axı cəngəllikdə hamı bilir ki, Şirxan ayda iki dəfə, üç dəfə adam öldürür.

– Bu, doğrudur. Ancaq belə hallarda o, insanın üstünə arxadan sıçrayır və özü də ona hücum edən zaman başını yana çevi-

rir, çünki qorxur. Əgər bu vaxt insan pələngin gözünün içinə baxsa, pələng dərhal qaçar. Ancaq öz gecəsində o, kəndə açıq-aşkar da girir, evlərin arasında gəzir, başını qapılardan içəri soxur, insanlar onun qarşısında diz çökür, pələng də bu vaxt kefi istədiyi adamı parçalayır. Ancaq həmin gecə o, bir nəfər öldürür.

– Mauqli suyun içərisində bir böyrü üstündən o biri böyrü üstünə çevrilərək öz-özünə dedi:

“Aha! İndi mən başa düşürəm ki, nə üçün Şirxan o vaxt mənim ona baxmağımı istəyirdi. Ancaq bunun ona köməyi olmadı, o, gözlərimə baxa bilmədi, mən... mən əlbəttə, onun qarşısında diz çökmədim. Axı, mən insan deyiləm, mən Azad Xalqdanam”.

Bahirənin boğuş mırıltısı eşidildi:

– Hm-m! Pələng öz gecəsinin haçan gəlib çatdığını bilirmi?

– Yox, Parlaq Çaqqal gecə dumanından çıxana qədər bilmir. Həmin gecə bəzən yay fəslinə, quraqlıq vaxtlara, bəzən də qışa, yağışlar yağan çağlara düşür. Əgər İlk Pələng o vaxt elə etməsəydi, belə şeylər olmazdı, bizim heç birimiz də Qorxu nə olduğunu bilməzdik.

Marallar qəmli-qəmli ah çəkдилər, Bahirə isə hiyləgər bir tərzdə gülümsündü.

– İnsanlar bilirlər bu... nağılı? – deyərək soruşdu.

– Bunu pələnglərdən və bir də Txanın övladları olan biz fillərdən başqa heç kim bilmir. İndi də siz, ey bu sahillərdə toplaşanlar, həmin əhvalatı eşitdiniz. Daha mənim sizə deyəsi bir sözüm qalmır.

Bundan sonra Xatxi, daha danışmaq istəmədiyinə işarə olaraq xortumunu suyun içərisinə saldı.

Mauqli Baluya müraciət edərək soruşdu:

– Bəs, nə üçün... nə üçün İlk Pələng ot, meyvə, yarpaq yeməyi tərgitdi. Axı o, maralın ancaq boynunu sındırmışdı, onu yeməmişdi? Təzə qanın tamına baxmağa onu nə məcbur edirdi?

– Ağaclar, sarmaşıqlar, onu qarğıyıb, Balaca Qardaş, bundan sonra da onun dərisi indi gördüyümüz kimi, zolaq – zolaq olmuşdur. Pələng onların meyvəsini, yarpağını daha heç vaxt yeməzdi. Həmin

vaxtdan bəri o, həmişə marallardan, camışlardan və otyeyən bütün başqa heyvanlardan intiqam alır, – deyə Balu cavab verdi.

– Demək, bu nağılı sən də bilirsen? Hə? Nə üçün bəs mən bunu indiyə qədər eşitməmişəm?

– Ona görə ki, cəngəllikdə belə nağıllar olduqca çoxdur. Onları danışmaqla qurtarmaz. Qulağımı burax, Balaca Qardaş!

ÇƏNGƏLLİYİN HÜCUMU

Sizin, əlbəttə, yadınızdadır ki, Mauqli Şirxanın dərisini Şura Qayasına mıxladıqdan sonra Sion Sürüsündə qalan bütün canavarlara bildirdi ki, həmin gündən o, cəngəllikdə ova təkbaşına çıxacaqdır. Ana Canavarın dörd balası isə onunla birlikdə ov edəcəklərinə söz verdilər. Lakin həyat tərzini dəyişmək, xüsusən cəngəllikdə, o qədər də asan iş deyildir. Sürüdəki canavarların hərəsi bir yana qaçıb dağılından sonra, Mauqli əvvəl-əvvəl öz doğma mağarasına gedib, bütün günü və gecəni yatdı. Oyanıqdan sonra isə Ata Canavarla, Ana Canavarla söhbət elədi, adamların içərisində olarkən başına gələn əhvalatlardan qurdların anlaya biləcəyi nə vardı, hamısını onlara danışdı. Mauqli Şirxanın dərisini soyduğu bıçağı onların qarşısında oynadarkən canavarlar polad tiyənin səhər günəşində necə parıldadığını görüb dedilər ki, Mauqli, doğrudan da, bəzi şeyləri öyrənibdir. Bu vaxt Balu onların söhbətlərinə qulaq asmaq üçün təpənin başına dırmaşmışdı, Bahirə isə Mauqlinin pələnglə necə məharətlə vuruşduğunu düşünərək sevincindən qaşınırdı.

Günəş artıq çoxdan doğmuşdu, lakin heç kim yatmağı ağına belə gətirmirdi. Ana Canavar arabir başını yuxarı qaldıraraq havanı qoxulayır, Şura Qayasına sərilməmiş pələng dərisinin iyini duyub həzz alırdı.

Mauqli söhbətinin sonunda dedi:

– Əgər, Akela ilə Boz Qardaş olmasaydılar, mən heç nə edə bilməzdim. Ana Canavar, kaş sən, boz camışların qobuyla necə

sel kimi axışdığını, adamlar mənə daşa basanda kəllərin kəndin darvazasından içəri necə soxulduğunu görəydin!

– Mən bunu görmədiyimə çox şadam, – deyə Ana Canavar sərt – sərt cavab verdi. – Mən öz balalarımın çaqqal kimi orabura qovulmasına dözməzdim, belə şeylərə adət eləməmişəm. Bunun üçün insan sürüsünə divan tutardım, təkcə sənə süd verib yedizdirən qadına rəhm edərdim. Bəli, ancaq ona rəhm edərdim.

– Sakit ol, sakit ol, Rakşa! – deyə Ata Canavar tənbel – tənbel dilləndi. – Bizim Bala Qurbağa yenə də öz yanımıza qayıdıbdır, həm də elə ağıllanıb ki, gərək doğma atası belə onun dabanlarını yalasin. Başda bir çarıq az olmasının, yaxud çox olmasının nə fərqi var. Burax getsin, insanla işin olmasın.

Uzaqdan Balu ilə Bahirənin səsi əks-səda kimi eşidildi:

– İnsanla işin olmasın!

Mauqli başını Ana Canavarın böyrünə qoyub, razı halda gülümsündü və dedi ki, o da bundan sonra insanların nə üzünü görmək istəyir, nə səsini eşitmək, nə də ki iyini almaq.

Akela bir qulağını şəkləyərək dedi:

– Balaca Qardaş, bəlkə birdən insanlar səndən əl çəkmədlər, onda necə olsun?

– Biz beş qardaş, – deyə Boz Qardaş dişlərini şaqquldadaraq, oturanların hamısını gözdən keçirdi.

– Biz də ovda iştirak edə bilərdik, – deyə Bahirə quyruğunu tərpedə-tərpedə və Baluya baxa-baxa ucadan səsləndi. – Ancaq indi insanın haqqında fikirləşməyin nə mənası var, Akela?

– Bu mənası var ki, – deyə yalquzaq cavab verdi, – o sarı oğrunun dərisi Şura Qayasına sərildəndən sonra, mən öz ləpirimizlə yenə də kəndə tərəf qayıtdım. Ardımızca gələ bilməsinlər deyə izimizi dolaşdırmaq istəyirdim. Bəzən izlə gedir, bəzən kənara çıxır, yerə uzanırdım. Axırda izlərimizi elə qarışdırdım ki, hətta özüm belə onlardan baş açə bilmədim. Bu vaxt yarasa Manq haradansa uçub gələrək başım üzərində fırlanmağa başladı. O mənə belə dedi:

“Mauqlini qovlayan insan sürüsünün yaşadığı kənd eşşəkərisi yuvası tək uğuldayır”.

– Ona görə ki, mən o “yuvaya” yekə bir daş atmışam, – deyə Mauqli gülə-gülə dilləndi. O çox vaxt əylənmək üçün yetişmiş giləmeyvələri toplayıb eşşəkərisi yuvasına atar, sonra da arılar ona çata bilməsin deyə qaçıb yaxındakı gölə atırdı.

– Mən yarasadan onun nə görmüş olduğunu soruşdum. Dedi ki, kənd darvazasının qabağında Qırmızı Çiçək açılıbdır. Adamlar da əllərində tufəng onun ətrafında dövrə vurub oturublar. Mən bunu əbəs yerə demirəm, belə işlərdə təcrübəm var. – Burada Akela böyürlərindəki köhnə çarıqlara nəzər saldı. – Bilirəm ki, insanlar silahı özlərilə əylənmək üçün gəzdirmirlər. Balaca Qardaş, tezliklə silahlı insan izimizə düşüb bizi axtaracaqdır.

– Nə üçün? Axı insanlar özləri məni içərilərindən qovdular. Bəs indi nə istəyirlər? – deyə Mauqli acıqlı-acıqlı soruşdu.

Akela:

– Balaca Qardaş, sən insansan, – dedi, – öz qardaşlarının nə etdiklərini, nə üçün etdiklərini biz Azad Ovçulardan yaxşı bilərsən.

Akela pəncəsini yenidən geri çəkmişdi ki, ovçu bıçağı havada parlayıb, bir an əvvəl canavar pəncəsinin qoyulduğu yerə sancıldı. Mauqli bıçağı elə sürətlə atmışdı ki, insan gözü bunu görə bilməzdi, lakin Akela canavar idi. Hətta bu cəhətdən ulu babası canavardan çox-çox geri qalan it belə, yolun ortasında yatarkən üzərinə gələn araba çarxının xəfif təmasından dərhal yuxudan ayılıb, sağ-salamat kənara sıçrayır, çarxdan canını qurtarır.

Mauqli bıçağını yerdən çəkib qınına salaraq sakitcə dedi:

– Bundan sonra Mauqli ilə danışıqda insan sürüsünün adını çəkmə.

Akela bıçağın yerdə açdığı yarığı iyləyərək dedi:

– Pff! Nə iti dişdir! Ancaq görünür ki, insan sürüsündə yaşamaq sənəin gözlərini korlamışdır. Sən nişan aldığı müddətdə mən maralı parçalardım.

Birdən Bahirə yerindən sıçrayıb boynunu irəliyə uzatdı, havanı qoxlayaraq çox gərgin bir vəziyyət aldı. Boz Qardaş da cəld ayağa qalxdı və sağ tərəfdən əsən küləyi yaxşı hiss etmək üçün bir qədər sola meyllənib, panterin bütün hərəkətlərini təkrar etdi.

Akela isə küləyin əks istiqamətində təxminən əlli addım qaçıb, orada dal pəncələri üstə şöngüyərək gərgin halda havanı iyləməyə başladı. Mauqli onlara qibtə ilə baxırdı. O, insanlarda çox nadir hallarda təsadüf edilən həssas iybilmə qabiliyyətinə malik idi. Lakin bununla belə, onun bu qabiliyyətində cəngəllik sakinlərinə xas olan qeyri-adi incəlik çatışmırdı. Bundan da əlavə, üç ay müddətinə hisli, tüstülü kənddə yaşamaq onun iybilmə qabiliyyətini xeyli kütləşdirmişdi. Buna baxmayaraq, o, yenə də barmağını isladaraq burnuna sürtdü, sonra da ayaq üstə qalxıb küləyi qoxlamağa başladı. O bilirdi ki, yuxarıda iyi daha düzgün təyin etmək olur.

– İnsandır! – deyə Akela mırıldandı.

– Baldeodur! – deyə Mauqli oturdu. – O bizim ləpirlərimizlə gəlir. Bax, silahı da günəşdə parıldayır. Bir baxın!

Yalnız bircə anlığa köhnə müşketin mis bəndləri günəşdə işıldamışdı. Lakin cəngəlliyin sakinləri bildirdilər ki, meşədə heç nə bu cür parlaq işıq vermir, yalnız göydə buludlar sürətlə axışanda slüda (mika) parçası, xırda gölməçələr, hətta cilalı yarpaqlar belə helioqraf kimi parlayır. Lakin indi göyün üzü açıq, hava isə sakit idi.

– Mən bilirdim ki, insanlar bizim ardımızca düşəcəklər, – deyə Akela sözünün doğru çıxdığına sevinərək dilləndi. – Axı mən nahaq yerə Sürüyə Başçılıq eləməmişəm!

Mauqlinin dörd qardaşı heç bir söz demədən qarınları üstə yerə yataraq tərədən aşağıya süründülər və birdən göyəm kolları və yamyaşıl hündür otlar arasında sanki əriyərək görünməz oldular.

– Əvvəlcə bir deyin görək hara gedirsiniz? – deyə Mauqli yuxarıdan onları səslədi.

Boz Qardaşın səsi eşidildi:

– Suss! Biz hələ günorta olmamış onun kəlləsini bura diyir-ləyib gətirəcəyik.

– Geri qayıdın! Geri qayıdın! Dayanın! İnsan insanı yemir!
– deyə Mauqli qışqırdı.

Akela mırıldandı:

– Bir az bundan qabaq özünü canavar adlandıran bəs kim idi? “İnsansan” dediyimə görə bıçağı mənə atan kim idi?

Lakin canavarın dördü də Mauqlinin sözündən çıxmayaraq narazı bir görkəmlə geri qayıtdı.

– Mən mægər bir iş görəndə səbəbini sizə izah etməyə borc-luyam? – deyə Mauqli hiddətlə soruşdu.

– Bax, bu, əsl insandır. Ancaq insan belə danışır, – deyə Ba-hirə bığının altında donquldandı. Udaypurda, knyaz heyvanxa-nasına gələn insanlar həmişə bu cür danışırıldı. Cəngəllikdə bizə çoxdan bəllidir ki, insan hamıdan ağıllıdır. Ancaq biz indi öz qulaqlarımıza inansaydıq, onda bilərdik ki, əksinə, o hamıdan axmaqdır. – Sonra qara panter səsini ucaldaraq əlavə etdi: – Bu dəfə körpə haqlıdır: insanlar ova sürü ilə çıxırlar. Onların nə elə-mək fikrində olduqlarını bildiyimiz halda, içərilərindən bir nəfə-rini öldürməklə bizə yaxşı ovçu deməzlər. Gedək, görək bu insan bizdən nə istəyir.

– Biz getməyəcəyik, – deyə Boz Qardaş mırıldandı. – Balaca Qardaş, sən təkbaşına ova çıx. Biz nə istədiyimizi özümüz bili-rik! Biz onun kəlləsini indi çoxdan buraya gətirərdik.

Mauqli dostlarına bir-bir nəzər saldı. Onun sinəsi tez-tez qalxıb-enir, gözlərində yaş parlayırdı. Azacıq irəli çıxıb bir dizi üstə yerə çökdü və dedi:

– Mægər, mən nə etdiyimi bilmirəm? Hamınız mənə baxın!

Onlar istər-istəməz Mauqliyə baxıb, o saat da başlarını yana çevirdilər, lakin oğlan yenidən onları özünə baxmağa məcbur etdi. Nəhayət, heyvanların tükləri biz-biz oldu; bütün bədənleri tir-tir əsməyə başladı. Mauqli isə hey baxır, baxırdı.

– Hə, indi bu beşimizdən hansımız başçı olacağıq? – deyə oğlan soruşdu.

Boz Qardaş Mauqlinin ayağını yalayıb cavab verdi:

– Başçımız sənsən, Balaca Qardaş.

Mauqli:

– Onda dalımca gəlin, – dedi.

Canavarlar quyruqlarını qısaraq dördü də dabanqırma onun ardınca getdi.

– İnsan sürüsündə yaşamağın nəticəsi bax belə olur, – deyə Bahirə donquldanaraq səssiz addımlarla onların dalınca tərpedən endi. – İndi cəngəllikdə Qanun bir deyildir, Balu.

Qoca ayı cavab vermədisə də, fikrindən çox şeylər keçirdi.

Mauqli səs salmadan cəngəlliyi yara-yara kəsəsinə gedərək Baldeonu qabaqlamağa tələsirdi. Nəhayət, o, ağacların sıx bu-daqlarını aralarkən çiyində müşket olan qoca ovçunun iki gündən qalma köhnə izlə yortduğunu gördü.

Sizin yadınızdadır ki, Mauqli kəndi tərk edərkən Şirxanın ağır dərisini çiyində aparırdı. Akela ilə Boz Qardaş isə onun ardınca qaçırdı. Buna görə də onların izləri çox aydın idi. Tezliklə Baldeo gəlib həmin yerə çatdı ki, oradan Akela izi azdırmaq üçün dönüb geriye getmişdi. Burada Baldeo yerə oturub uzun-uzadı öskürə-öskürə deyindi, sonra ayağa qalxaraq yenidən izə düşmək ümidilə ətrafı dolanmağa başladı. Bu vaxt onu güdənlər o qədər yaxında idilər ki, qoca onları daş ilə də vura bilərdi. Canavar başqasını duyuq salmaq istəmədikdə, heç bir vəhşi heyvan onun qədər səssiz hərəkət edə bilməz. Onlar Mauqlini bu cəhətdən çox ehtiyatsız hesab edirdilər, lakin bununla belə, o da lazım olduqda kölgə tək görünüb yox olmağı bacarırdı.

Onlar tam sürətlə hərəkət edən gəmini dövrəyə alan delfinlər kimi qocanı hər tərəfdən dövrələyərək, öz aralarında çəkinmədən danışirdilər. Çəkinmirdilər, ona görə ki, onlar söhbət edərkən səsləri insan qulağının eşidə biləcəyi ən yavaş səsdən daha yavaş çıxır. Gecəquşunun ən həzin ciyiltisini insanlardan çoxu eşidə bilmir. Lakin bütün quşların, yarasaların, böcəklərin danışarkən səsləri bu ciyiltidən yüksəyə qalxmır.

Baldeonun tövşüyə-tövşüyə əyilərək yerdə nəyəsə baxdığını görəndə Boz Qardaş dedi:

– Bu, bütün ovlardan yaxşıdır. Bu insan cəngəllikdə çayın qırağında azan donuza oxşayır. O, nə danışır?

Baldeo öz-özünə acıqlı-acıqlı nə isə deyirdi.

Mauqli qocanın sözlərini dostlarına izah etdi.

– Deyir ki, mənim dövrəmdə elə bil düz bir sürü canavar rəqs edibdir. Deyir, ömrümdə bu cür izə rast gəlməmişəm. Deyir, çox yorulmuşam.

– Eybi yoxdur, yenidən izə düşənə kimi dincələr, – deyər ağacların arxasına çəkilə-çəkilə “gizlənpaç” oyununu davam etdirən Bahirə laqeydliklə dilləndi.

– Yaxşı, bu yazıq bəs indi nə edir?

– Ya yemək yeməyə hazırlaşır, ya da ağzından tüstü buraxmağa. İnsanların ağzı həmişə işləyir, – deyər Mauqli cavab verdi.

Bu vaxt qaradınmöz ləpirçilər, qocanın çubuğunu tənbəki ilə doldurduğunu, yandırır çəkməyə başladığını gördülər. Onlar Baldeonu hətta ən qaranlıq gecədə belə tanıya bilmək üçün tütünün iyini yadlarında saxlamağa çalışırdılar.

Cığırda kömürçülər gördülər, Baldeonun yanına yetişəndə, məlum məsələdir ki, onunla oradan-buradan söhbət etmək üçün ayaq saxladılar. Hamısı dövrələmə əyləşib, çubuğunu yandırdı. Bahirə və onun dostları isə mümkün qədər yaxına gələrək onlara baxmağa başladılar. Baldeo Mauqlini oğlan cildinə girmiş qulyabanı adlandırır, onun bütün əhvalatını öz əlavələri və uydurmaları ilə birlikdə yerbəyer nağıl edirdi. Danışdı ki, guya o, Baldeo Şirxanı öldürüb, Mauqli isə canavar donuna girərək bütün günü onunla süpürləmiş, sonra yenidən oğlan şəklinə düşüb, Baldeonun tufəngini cadulamışdır, odur ki, Baldeo Mauqlini nişan alanda gülləsi sərpişib ovçunun öz camışlarından birinə dəymişdir; bundan sonra da guya kəndin camaatı onu – Sion dağlarında ən igid ovçu olan Baldeonu qulyabanı – canavarı öldürmək üçün göndərmişdir. Axırda da dedi ki, Messua ilə əri, qulyabanın ata-anası olduqlarına görə öz daxmalarında dustaq edilmişlər. Tezliklə onlara işgəncə verəcəklər, cadugər olduqlarını boyunlarına aldıqdan sonra hər ikisini tonqalda yandıracaqlar.

– Nə vaxt? – deyər kömürçülər soruşdular; görünür, onlar da bu mərasimə tamaşa etmək istəyirdilər.

Baldeo cavab verdi ki, o qayıdıncaya qədər heç nə eləməyəcəklər, çünki kənddəkilər istəyirlər ki, Baldeo əvvəlcə meşədə

yaşayan oğlanı öldürsün. Bundan sonra adamlar Messuanı və ərinə öldürüb, onların torpağını və camışlarını öz aralarında bölüşdürəcəklər. Yeri gəlmişkən, demək lazımdır ki, Messuanın ərinin camışları çox yaxşı camışlardır. Qoca ovçu sözünə davam edərək deyirdi ki, ifritələri, cadugərləri öldürmək həmişə yaxşı işdir. Məsələrdə gəzib dolanan, gah oğlan, gah da canavar cildinə girən qulyabanını övladlığa götürən adamların elə özləri də ən qorxulu cadugərlərdir.

Kömürçülər vahimə içərisində o yan-bu yana baxır və indiyə kimi qulyabanıya rast gəlmədiklərinə görə ürəklərində talelərinə təşəkkür edirdilər, lakin onlar tamamilə əmin idilər ki, Baldeo kimi bir igid onu hamıdan tez axtarıb tapacaqdır.

Günəş artıq qüruba enirdi. Kömürçülər belə qərara gəldilər ki, Baldeonun yaşadığı kəndə gedib cadugərlərə tamaşa etsinlər. Qoca ovçu dedi ki, əlbəttə, o, qulyabanını tapıb öldürməlidir, meşəyə bunun üçün gəlmişdir, ancaq silahsız adamları cəngəllikdə tək buraxmağı heç ağına belə gətirə bilmir. Çünki onlar hər dəqiqə qulyabanı-canavara rast gələ bilirlər. O, özü kömürçüləri kəndə qədər ötürəcəkdir, əgər cadugərin oğlu yolda qarşılıqlarına çıxsa, onda bu yerlərin ən məşhur ovçusunun ona necə divan tutduğunu onlar öz gözləri ilə görəcəklər. Kahin ona elə bir tilsim verib ki, qulyabanıdan azacıq belə qorxusu yoxdur.

– O nə danışıır? O nə danışıır? O nə danışıır? – deyər canavarlar dönə-dönə soruşdular.

Söhbət nə qədər ki, cadugərlərdən getmirdi, Mauqli Baldeonun sözlərini onlara izah edirdi. Lakin qoca ovçunun cadugərlər haqqında danışdıqları Mauqlinin özünə belə yaxşı aydın deyildi. O, canavarlara yalnız bunu başa saldı ki, kənddə ona mehribanlıq göstərən arvadla kişini tələyə salıb tutublar.

– Məgər insanlar bir-birlərini də tələyə salırlar? – deyər Boz Qardaş soruşdu.

– O, belə deyir. Mən özüm də yaxşı başa düşə bilmirəm. Görünür, onların hamısı qudurub. Messuanı əri ilə birlikdə tələyə salmaq nə üçündür? Onların mənimlə nə əlaqəsi? Qırmızı Çiçək

haqqındakı bütün bu danışıqlar nədən ötrüdür? Fikirləşmək lazımdır. Onlar Messuaya nə eləmək fikrində olsalar da, Baldeo kəndə qayıtmayınca heç bir işə başlamazlar. Demək, belə... – Mauqli bunu deyib, barmağını bıçağının dəstəsinə vura-vura dərin fikrə getdi.

Baldeo ilə kömürçülər isə bu vaxt yerlərindən qalxıb bir-birinin ardınca düzülərək cəsarətlə kəndə tərəf üz qoydular.

Mauqli dedi:

– Mən bu saat insan sürüsünün yaşadığı yerə gedirəm.

Boz Qardaş kömürçülərin qaralan kürəklərinə acgözlüklə baxıb soruşdu:

– Bəs bunlar?

– Onları da siz mahnı ilə yola salın, – deyə Mauqli irişdi. Mən istəmirəm ki, onlar kəndin darvazasına işıq ikən çatsınlar. Siz onları burada ləngidə bilərsinizmi?

Boz Qardaş etinasızlıqla dişlərini ağırtdı.

– Biz onları ağaca bağlanmış keçi kimi, meşədə hey fırlanmağa, dövrə vurmağa məcbur edə bilərik.

– Bu, lazım deyil. Siz ancaq onlar üçün bir qədər mahnı oxuyun ki, yolda darıxmasınlar. Həm də, Boz Qardaş, mahnı çox da ürəkəçən olmasın. Bahirə, sən də onlarla gedib səslərinə səs verərsən. Gecə düşəndə mənə kəndin yanında gözləyərsiniz. Boz Qardaş o yeri tanıyır.

– Körpə üçün ov qovlamaq o qədər də asan iş deyil. Bəs mən nə vaxt yatıb yuxumu alacağam? – deyə Bahirə əsnədisə də, gözlərindən belə bir əyləncəyə sevindiği aydın görünürdü. – Mən bu lütlər üçün gərək mahnı oxuyam?! Yaxşı, nə deyirəm, oxuyaram.

Səsi bütün meşəyə yayılısın deyə panter boynunu aşağı əydi, bir an sonra isə çox sürəkli “Ovunuz uğurlu olsun!” nidası cəngəlliyin sükutunu pozdu. Gündüzün günortaçağı eşidilən bu gecə nərəsi çox dəhşətli idi. Meşə ilə yüyürən Mauqli bu səsin gah qüvvətlənib, gah da zəifləyərək cəngəlliyə yayıldığını, sonra isə cansıxıcı bir iniltiyə çevrilərək onun arxa tərəfində, uzaqlarda

eşidilməz olduğuna qulaq verib gülümsündü. O, kömürçülərin qaçıb bir yerə toplaşdıqlarını və Baldeonun əlindəki tufəngin küləkdən titrəyən banan yarpağı kimi tir-tir əsdiyini də gördü. Çox keçmədi ki, Boz Qardaş: “Ya-la-hi! Ya-la-hi!” – deyə uladı. Bu ov qıyyəsi həmişə Sürü nilqau, yəni yekə boz antilop ardınca qaçarkən eşidilirdi.

İndisə bu səs, sanki eyni vaxtda meşənin hər tərəfindən ucalır, get-gedə yaxınlaşır, yaxınlaşır və nəhayət, Mauqlinin həndəvərində, lap yanında qulaqbatırıcı cingiltiyə çevrilərək birdən-birə kəsilirdi. Bu vaxt üç canavar da səs-səsə verərək elə ulaşırdılar ki, hətta Mauqli belə and içərdi ki, bütün Sürü birlikdə təzə iz ilə ovu qovalayır. Sonra dördü də ağız-ağıza verib Cəngəlliyin Sübh mahnısını oxudular, həm də yalnız qüvvətli canavar xirtdəyinin çıxarmağa qadir olduğu bütün səslərlə oxudular.

Nə bu mahnının təsirini, nə də onun hər bəndindəki xüsusi istehzanı sözlə nağıl etmək mümkün deyil. Qorxuya düşmüş kömürçülərin qaçıb budaqları şıqqıldada-şıqqıldada ağaclara dırmaşdıqlarını, Baldeonun isə... dili dolaşa-dolaşa ovsun-dua oxuduğunu eşidən canavarlar öz mahnılarını daha kinayəli oxuyurdular. Sonra onlar yerdə uzanaraq yuxuya getdilər, öz zəhmətlərilə dolanan bütün canlılar kimi, canavarlar da düzgün həyat tərzilə yaşayırdılar; heç kəs yatıb yuxusunu almadan yaxşı işləyə bilməz.

Bu vaxt Mauqli saatda doqquz mil yol gedərək sürətlə irəliləyir və sevinirdi ki, neçə ay insanların içərisində yaşamasına baxmayaraq, azacıq da olsun zəifləməmişdir. O, yalnız bir şey haqqında fikirləşirdi, o da bu idi ki, Messua ilə ərinin düşdükləri tələdən onları nə cür olur-olsun (Mauqli hər cür tələdən ehtiyat edirdi) qurtarmaq lazımdır. Bundan sonra Mauqli bütün kənddən qisas almağı qət etmişdi.

O, tanış düzənliyi və oradakı dxak ağacını görəndə artıq toran qovuşmuşdu. Mauqli Şirxanı öldürdüyü gün səhər-səhər Boz Qardaş onu ağacın altında gözləyirdi. Bütün insanlara qarşı nə qədər acıqlı olsa da, uzaqdan gözləri kənd evlərinə çatcaq Mauqlinin

ürəyi həyəcanla döyünməyə başladı. O gördü ki, bu gün adamlar tarladan vaxtından tez qayıdıblar və indi özləri üçün axşam yeməyi hazırlamaq əvəzinə kəndin ortasındakı əncir ağacının altına toplaşmış nə isə ucadan danışır, qışqırırlar.

– İnsanlar mütləq bir-birləri üçün tələ qurmalıdırlar, – deyər, Mauqli öz-özünə danışdı, – bunsuz onlar keçinə bilmirlər. İki gecə bundan qabaq Mauqlini tutmaq istəyirdilər, mənə elə gəlir ki, həmin gecədən sonra çox-çox yağışlar yağmışdır, indi isə növbə Messua ilə ərinə çatıb. Sabah, birisi gün, ya da çox gecələr ondan sonra yenidən növbə Mauqliyə çatacaqdır.

O sürünə-sürünə hasarın altından keçdi, Messuanın daxmasına çatıb pəncərədən içəriyə baxdı. Messua əlləri, ayaqları bağlı halda otağın ortasında uzanıb güclə nəfəs alır, inildəyirdi. Ərini isə qayıqla ala-bəzək rəng çəkilmiş çarpayıya sarımışdılar. Daxmanın küçəyə açılan qapısı kip örtülmüş, üç-dörd adam da buradaca oturub kürəklərini qapıya söykəmişdi.

Mauqli bu kəndin qayda-qanununa çox gözəl bələd idi. O bilirdi ki, adamlar xörək yedikləri, çubuq çəkdikləri, söhbət etdikləri vaxt başqa heç bir işlə məşğul olmazlar. Ancaq elə ki yeyib qurtardılar, onlardan qorunmaq lazımdır. Tezliklə Baldeo qayıdacaqdır. Və əgər cəngəllikdən onu mahını ilə yola salanlar öz vəzifələrini layiqincə yerinə yetiriblərsə, onda qocanın burada öz yerlilərinə danışmalı sözü çoxdur.

Oğlan pəncərədən içəri girib, kişi ilə qadının bağlanmış olduqları qayıqları kəsdi, ağızlarına tıxanmış dəsmalları çıxartdı, sonra isə otaqda ora-bura baxıb, süd axtarmağa başladı.

– Mən bilirdim, mən bilirdim ki, o mütləq gələcəkdir! – deyər Messua hıçqıraraq ağladı. – İndi, mən lap yəqin bilirəm ki, o mənim öz oğlumdur. – Bu sözləri deyib o, Mauqlini qucaqlayıb bağrına basdı.

Bu dəqiqəyə qədər Mauqli tamamilə sakit idi, lakin burada həтта, özü belə ağlasığmaz dərəcədə təəccüb etsə də, bütün bədənini titrəməyə başladı. O, bir qədər susduqdan sonra:

– Bu qayıqlar nə üçündür? – deyər soruşdu. – Onlar sizin əl-ayağınızı nə üçün bağlamışdılar?

– Nə üçün olacaq, – deyə Messuanın əri acıqlı-acıqlı dilləndi, – səni oğulluğa götürmüşük, bunun üstündə bizə cəza verirlər. Bir bax, bütün bədənim qan içindədir.

Messua heç nə demədi, lakin Mauqli onun yaralarına nəzər saldı. Bu an ərlə arvad oğlanın bir-birinə sıxılmış dişlərinin necə xırçıldadığını eşitdilər.

– Bu kimin işidir? – deyə Mauqli soruşdu. – Onlar buna görə cavab verəcəklər!

– Bütün kəndin işidir. Mən burada dövlətli hesab olunuram. Çoxlu mal-qaram var. İndi də səni oğulluğa götürmüşük: əllərinə fürsət düşüb, onu da, məni də cadugər adlandırırlar.

– Heç nə başa düşmürəm. Qoy Messua danışsın.

– Mən sənə süd yedirirdim, Naxtu, yadına gəlirmi? – deyə Messua çəkinə-çəkinə soruşdu. – Ona görə ki, sən mənim oğlumsan, həmin o pələng aparən oğlum. Bunun üçündür ki, mən səni bu qədər istəyirəm. Onlar deyirlər ki, mən sənin, yəni qulyabanının anasıyam, buna görə də ölməliyəm.

Mauqli soruşdu:

– Bəs, qulyabanı nə deməkdir? Ölümü mən görmüşəm:

Kişi gözaltı ona baxdı. Lakin Messua gülüb ərinə dedi:

– Gördünmü? Mən bilirdim, mən sənə deyirdim ki, o, qulyabanı deyil. O, mənim oğlumdur, mənim balamdır!

– İstər oğlun olsun, itər qulyabanı, bunun indi bizə xeyri nədir? – deyə əri cavab verdi. – İndi sənənlə mən özümüzü ölmüş bilməliyik.

Mauqli pəncərədən bayırı göstərib dedi:

– Bax, o yol cəngəllikdən keçir. Əlləriniz, ayaqlarınız açıqdır. Çıxın gedin.

– Biz cəngəlliyə... sən qədər bələd deyilik, mənim balam, – deyə Messua dilləndi. – Mən çox qaça bilmirəm.

Əri dedi:

– Adamlar dalımızca tökülüşüb bizi yenə də buraya gətirərlər.

Mauqli ov bıçağının ucunu ovcunun içinə sürtərək:

– Hm! – dedi. – Hələlik, mən bu kənddə heç kəsə pislilik etmək istəmirəm. Ancaq aqlım kəsmir ki, onlar səni dayandırsın-

lar. Bir azdan sonra onlar öz başlarının hayına qalacaqlar. Aha! – O, başını qaldırıb, ağacların arxa tərəfindən eşidilən qışqırıqlara, ora-bura qaçısan adamların ayaq səslərinə qulaq verdi. – Axır ki, onlar Baldeonu buraxıblar gəlib.

Messua:

– Onu səhər göndərmişdilər ki, səni öldürsün, – dedi. – Bəs, nə yaxşı ona rast gəlməmişən?

– Hə, biz... mən onu gördüm. İndi, onun burada danışmağa sözü çoxdur. O, söhbətini qurtarana kimi də çox işlər görmək olar. Ancaq əvvəlcə bu adamların nə fikirdə olduqları, nə istədiklərini öyrənmək lazımdır. Hələlik, siz də fikirləşin, görün haraya getmək sizin üçün yaxşıdır, mən qayıdanda mənə deyərsiniz.

O, pəncərədən bayıra atıldı və əncir ağacının altında toplaşanların danışığı aydın eşidilənə kimi, yenə də kənd hasarının dibi ilə gizlənə-gizlənə irəlilədi.

Baldeo yerdə uzanıb, öskürür, ufuldayır, qalanlar isə onu dövrəyə alıb, dalbadal suallar verirdilər. Saçları pırtlaşmış, ağaclara dırmaşmaqdan əllərinin, ayaqlarının dərisi cızılmış, siyirilmiş qoca ovçu çətinliklə danışı bilsə də, özünün bu dəqiqə böyük əhəmiyyətə malik olduğunu əla dərk edirdi. Adamların marağını daha da şiddətləndirmək üçün o, arabir ağzını açaraq şeytanlar, qulyabanılar, tilsimlər haqqında bir-iki kəlmə öteri danışır və bununla da söhbətinin nə haqda gedəcəyinə işarə vururdu. Nəhayət, o, su istədi.

– Belə! – deyə Mauqli öz-özünə dilləndi. – Elə hey boş-boş çərənləyirlər! İnsanlar meymunlarla qan qardaşıdır. O, əvvəlcə su ilə ağzını yaxalayaraq, sonra çubuq yandırıb çəkəcək, yalnız bütün bunları qurtarandan sonra sözə başlayacaqdır. Yamanca axmaq olurlar bu insanlar! Baldeo öz nağılları ilə onların qulaqlarını doldurmayınca qədər, Messuaya gözətçi qoymazlar. Deyəsən, mən özüm də bunlar kimi tənbel oluram!

O, silkinib, yenidən daxmaya tərəf sivişdi. Pəncərənin yanına çatanda hiss etdi ki, kim isə onun ayağını astaca yaladı.

Mauqli dönüb baxdıqda Ana Canavarı tanıdı.

– Ana, sən burada nə edirsən? – soruşdu.

– Mən balalarımın meşədə necə oxuduqlarını eşidib, hamıdan çox istədiyimin dalınca gəldim. Bala Qurbağa, mən sənə süd verən arvadı görmək istəyirəm, – deyərək şəhdən islanmış Ana Canavar cavab verdi.

– Onun qollarını, qıçlarını bağlamışdılar, öldürmək istəyirlər. Mən qayıqları kəsdim, indi o, əri ilə birlikdə cəngəlliyə çıxıb gedəcəkdir.

– Onlara bələdçilik edəyəm. Mən qocalmışam, ancaq dişlərim hələ kəsərdən düşməyibdir. – Ana Canavar dal ayaqları üstə qalxaraq pəncərədən qaranlıq daxmaya baxdı.

Sonra o, yenidən dörd pəncəsi üstündə dayanıb, yalnız bunu dedi:

– Sənə ilk dəfə mən süd vermişəm, ancaq Bahirə düz deyir: insan gec-tez insanın yanına qaydır.

Mauqli çox qəmli-qəmli:

– Bəlkə də, – dedi, – ancaq indi mən bu yoldan uzağam. Burada gözlə, amma elə et ki, o, səni görməsin.

– Sən heç vaxt məndən qorxmamısan, Bala Qurbağa, – deyərək Ana Canavar azacıq kənara çəkilib hündür otların içərisində gizləndi, o, bu işi həmişə çox gözəl bacarırdı.

Mauqli isə yenə pəncərədən içəriyə sıçrayaraq şən bir tərzdə dedi:

– Bu saat hamı Baldeonun başına toplaşıb, o da olmayan şeylər uydurub danışır. Elə ki qoca ovçu nağılını qurtardı, adamlar əllərində Qırmızı Çiçək buraya gəlib, sizin ikinizi də yandıracaqlar. Necə olsun?

Messua:

– Mən ərimlə danışmışam, – dedi. – Buradan Kanhivara qədər otuz mildir. Əgər, biz bu gecə özümüzü oraya yetirə bilsək, sağ qalarırıq. Yoxsa öləcəyik.

– Siz ölməyəcəksiniz. Bu gecə heç kim kəndin darvazasından bayıra çıxma bilməyəcək. Yaxşı, bəs o, nə edir?

Messuanın əri daxmanın küncündə diz üstə çöküb yeri qazırdı.

– Orada onun pulu var, – deyə Messua cavab verdi. – Biz özümüzlə başqa heç bir şey götürə bilmərik.

– Hə, bildim! O, əldən-ələ gəzən, həmişə də soyuq olan şeyi deyirsən. Məgər o, başqa yerlərdə də lazım olur?

Kişi acıqlı-acıqlı ona baxıb donquldandı.

– Bu, qulyabanı-zad deyil, axmaqdır. Heç nə başa düşmür. Bu pula mən at ala bilərəm. Bizi o qədər döyüblər ki, taqətdən düşmüşük, qaçıb qurtara bilmərik. Bütün kənd ardımızca düşəcəkdir.

– Dedim ki, heç kim sizin dalınızca gəlməyəcəkdir. Mən qoymaram ki, onlar buradan kənara çıxsınlar. Ancaq yenə də at almaq yaxşı olar, Messua gücdən düşübdür.

Kişi axırıncı rupiyə qədər bütün pullarını qurşağının altından belinə sarıyıb ayağa qalxdı. Messua Mauqlinin köməyiylə pəncərədən həyəət çıxdı. Gecənin sərin havası onu bir qədər dirçəltdi, lakin ulduzların zəif işığında cəngəllik uzaqdan qaranlıq və vahiməli görünürdü...

– Kanhivara gedən yolu tanıyırsınızmı? – deyə Mauqli pıçılıtlı ilə soruşdu.

Onlar başlarını tərpətdilər.

– Lap yaxşı. Yadınızda qalsın ki, heç nədən qorxmaq lazım deyil. Özünüz də tələsməyin. Ancaq... ancaq cəngəlliklə gedəndə ola bilər ki, arxa tərəfdən və qabaqdan mahmı səsi eşidəsiniz...

Messuanın əri dedi:

– Sən elə fikirləşmə ki, əgər diri-diri tonqalda yandırılmaq qorxusu olmasaydı, biz gecə vaxtı cəngəlliyə girməyə cürət edərdik. Çarəmiz yoxdur. İnsanların əlində ölməkdənsə, qoy bizi vəhşi heyvanlar parçalasın.

Messua Mauqliyə baxıb gülümsündü.

Fikri dağınıq heyvan balasına eyni şeyi yüz dəfə təkrar edən Balu kimi Mauqli davam etdi:

– Mən sizə deyirəm ki, cəngəllikdə heç kəsin dişi sizə toxunmayacaqdır, heç kəsin pəncəsi sizin üstünüzə qalxmayacaqdır. Siz Kanhivara çatana qədər heç bir insan, heç bir heyvan sizi dayandırmayacaqdır. Sizin mühafizəçiləriniz olacaqdır. – O,

cəld Messuaya tərəf dönüb soruşdu: – Ərin mənə inanmır, sən də mənə inanmırsan?

– Əlbəttə, inanıram, mənim balam! İstər insan ol, istər cəngəllikdən gəlmiş canavar – fərqi yoxdur, mən sənə inanıram.

– O, mənim xalqımın mahnısını eşidəndə qorxacaqdır. Ancaq sən hər şeyi başa düşəcəksən. İndi yola düşün, özünüz də tələsməyin, ona görə ki, tələsmək lazım deyil: darvaza bağlıdır.

Messua hıçqıra-hıçqıra ağlayaraq Mauqlinin ayaqlarına düşdü. Lakin oğlan bütün bədəni ilə titrəyərək tez qadını qaldırdı. Onda Messua Mauqlinin boynuna sarılıaraq, bu an yadına sala bildiyi ən mehriban sözlərlə onu oxşadı.

Onlar yola düşüb, cəngəlliyə tərəf aralananda Ana Canavar gizləndiyi yerdən çıxdı.

Mauqli dedi:

– Onları apar ötür. Çalış, cəngəllikdə hamı bilsin ki, onlara toxunmaq olmaz. Bahirəni səslə, buraya gəlsin.

Boğuc və uzun ulamaq səsi gecənin sükutunu pozub, sonra eşidilməz oldu. Mauqli bu vaxt Messuanın ərinin necə diksinərək geriye döndüyünü, yenidən daxmaya tərəf qaçmaq istədiyini gördü.

– Get, get! – deyərək Mauqli onu ürəkləndirdi, – axı mən sizə demişdim ki, yolda ola bilsin, mahnı səsi eşidəcəksiniz. O sizi Kanhivara qədər aparıb ötürəcəkdir. Bu, cəngəlliyin İnayətidir.

Messua ərini irəliyə itələdi. Ər ilə arvad, onların ardınca da Ana Canavar qaranlıqda gözdən itən kimi Bahirə az qala Mauqlinin ayaqları altından sıçrayıb çıxaraq onun qarşısında dayandı.

– Mən sənə qaradaşlarının yerinə xəcalət çəkirəm, – deyərək qara panter mırıldadı.

Mauqli soruşdu:

– Necə? Məgər onlar Baldeo üçün pismi oxuyurdular?

– Yox, həddindən artıq yaxşı oxuyurdular! Həddindən artıq! Onlar hətta məni də öz qürurumu unutmağa məcbur eləmişdilər. Məni azad edən o sınıq qıfıla and olsun, lap yaz çağlarında olduğum kimi cəngəllikdə ora-bura qaçıb mahnı oxuyurdum. Bəs, səsimizi eşitmirdin?

– Mənim başım başqa işə qarışmışdı. Yaxşısı budur ki, bunu Baldeodan soruş, gör mahnı xoşuna gəlibmi. Yaxşı, bəs dostlarımız harda qaldı? Mən istəyirəm ki, insan sürüsündən bircə nəfəri belə, kəndin darvazasından bayıra çıxma bilməsin.

– Bəs, onda dostlarımızı neyləyirsən? – deyə Bahirə soruşdu. O, par-par parıldayan gözlərini Mauqlidən çəkmədən ayağının birini götürür, o birini qoyur və get-gedə daha ucadan mırıldaırdı. – Onları mən də saxlaya bilərəm, Balaca Qardaş. Bizim o cür oxumağımız, insanların qaçıb ağaclara çıxması məni yaman həvəsləndirib. Gündüz vaxtı, işıqda səhərdən axşama qədər onların ardınca qaçmışam. Canavarlar maralı güddükləri kimi, bütün günü onları güdmüşəm. Mən Bahirəyəm, Bahirə, Bahirə! Öz kölgəmlə oynadığım kimi, onlarla oynayırdım. Bax, belə!

Bu sözlərdən sonra nəhəng panter bir pişik çevikliylə yerindən dik sıçrayıb, yuxarıya qalxdı. Ağacdən qopmuş yarpağı göydə oynatmağa başladı. O, pəncələrini gah sağa, gah sola çalır, havanı vıyıltı ilə yarırdı, sonra dörd pəncəsi üstə səssizcə yerə düşdü, yenidən yuxarıya atıldı, sonra bir daha bunu təkrar etdi. O, get-gedə daha ucadan xoruldayır, mırıldaırdı, öz səsi ilə qaynamaqda olan qazandan çıxan buxarın səsinə xatırladırdı.

– Mən Bahirə, gecə vaxtı cəngəllikdəyəm. Gecələr mənim bütün gücüm özümdə olur. Kim mənim qabağında dayana bilər? Balaca Qardaş, mən pəncəmin bir zərbəsi ilə sənənin başını xıncım-xıncım edə bilərəm. Onda kəllən ölüvay yay qurbağası kimi yastılanardı!

– Nə olar, vur! – deyə Mauqli cəngəllik dilində yox, kəndin dilində danışdı.

İnsan nitqini eşidən Bahirə dərhal sakit oldu; azacıq geriye çəkilib titrəyə-titrəyə dal ayaqları üstündə şöngüdü, belə ki, başı Mauqlinin başının tuşunda oldu. Mauqli dikbaş canavar balalarına baxdığı kimi, yenə də panterin zümrüd tək yaşıl gözlərinin içində diqqətlə baxdı. Bahirənin yaşıl bəbəklərinin dərinliyindəki qırmızı işıq, dənizdəki mayak kimi sönməyincəyə və panter gözlərini yayındırmayincəyə qədər oğlan nəzərlərini ondan çək-

mədi. Bahirənin başı get-gedə aşağıya enirdi, nəhayət o, qaşov kimi cod qırmızı dilini çıxardıb, Mauqlinin ayağını yaladı.

– Bahirə, Bahirə, Bahirə! – deyə oğlan pıçıldayaraq inadla onun boynunu və titrəyən kürəyini tumarlayırdı. – Sakit ol, sakit ol! Buna gecə müqəssirdir, səndə təqsir yoxdur!

– Hamısı, yalnız gecə vaxtı duyduğum bu iylərdəndir, – deyə Bahirə peşmançılıqla dilləndi. – Elə bil ki, hava məni çağırır. Yaxşı bəs sən bunu haradan bilirsən?

Hind kəndlərinin ətrafında hava müxtəlif iylərlə dolu olur, şərab və ya musiqi insana necə təsir edirsə, burnu ilə duymağa, fikirləşməyə adət etmiş yırtıcı heyvana da iy o cür təsir edir.

Mauqli panteri bir neçə dəqiqə də sıgalladıqdan sonra, nəhayət, o sakitləşdi və ocaq yanında isinən pişik kimi pəncələrini sinəsi altına yığıb yerə çökdü, gözləri qıyıldı.

Bir qədər susduqdan sonra Bahirə dedi:

– Sən həm bizdənsən, həm də bizdən deyilsən, həm cəngəllikdənsən, həm də yox. Mən isə ancaq qara panterəm. Mən səsi sevirəm, Balaca Qardaş.

– Ağacın altında onların söhbəti nə üçünsə çox uzun çəkdi, – deyə Mauqli Bahirənin axırıncı sözlərinə əhəmiyyət vermədən dilləndi. – Yəqin, Baldeo yeni-yeni əhvalatlar uydurur. Tezliklə onlar buraya gələcəklər ki, bu arvadla ərini tələdən çıxardıb, Qırmızı Çiçəyin içərisinə atsınlar. Ancaq görəcəklər ki, tələ bomboşdur. Ha-ha-ha!

Bahirə dedi:

– Yox, yaxşı olar ki, gəlib tələdə məni görsünlər! Məni görəndən sonra az-azları içəridən çıxmağa cürət edər. Mən qəfəsə birinci dəfə girmirəm. Çətin aqlım kəsir ki, onlar məni tutub kəndirlə sarıya bilsinlər.

– Ancaq, bax, ağıllı ol! – deyə Mauqli gülə-gülə razılıq verdi.

Lakin panter artıq oğrun-oğrun irəliləyərək daxmaya girmişdi. O, içərini qoxlayıb:

– Brr! – dedi, – burada insan iyi gəlir. Ancaq çarpayı, mən Udaypur knyaz heyvanxanasında olarkən yatdığım çarpayıya oxşayır. Hə, indisə mən uzanıram!

Mauqli bu vaxt nəhəng heyvanın altında çarpayının kəndir torunun cırlıdadıęını eşitdi!

– Məni azad etmiş sınıq qıfıla and olsun, onlar elə fikirl   c kl r ki, böyük bir şey tutublar. G l otur yanımda, Balaca Qardaş.  kimiz birlikdə onlara uęurlu ov arzulayaq.

– Yox, mənim fikrim başqadır.  nsan sürüsü bilməməlidir ki, bu oyunda mənim də əlim var. Sən  z içində ol, mən onları g r m k istəmirəm.

Bahirə:

– Qoy sən deyən olsun, – dedi. – Budur, onlar gəlirlər.

Kəndin o ba ında əncir aęacının altında get-gedə daha uca-dan danı maęa ba layırdılar. Nəhayət, qışqırıq qopdu, adamlar əllərindəki  omaqları, bambuk d y n kl rini, oraqları, bıçaqları havada yellədə-yellədə, səs-k yl  k   a aęı axı dılar. Hamıdan irəlidə Baldeo y y r rd , qalanları da ondan geriyə qalmamaęa çalışır v  qışqırırdılar:

– Cadug rl rin ikisini də ortaya  ekin! Evlərinə od vurmaq lazımdır, qoy özləri də yansınlar, evləri də. Qulyabanı ilə durub-oturmaęın n  olduęunu biz g r k onlara göstərək. Yox, onları əvvəlcə möhkəm  zi dirm k lazımdır! M   l yandırın! M   li çox eləyin!

 zdiham qapıya yeti end  bir balaca  etinliy  rast gəldi –   ft ni a maq lazımdı. Qapı möhkəm baęlanmışdı. Ancaq çox çəkmədi ki,   ft  yerindən qopdu, m   ll rin i ięi otaęa düşdü. Qara, qorxunc Bahirə çarpayının üstündə uzanaraq üst-üstə  arpazladıęı pəncələrini azacıq a aęıya sallamı dı. Bir dəqiqə d   tli sükut i erisində keçdi. Qabaq cərgədə adamlar geri dönüb var g cl ril  bir-birini itələyə-itələyə bayıra can atırdılar. Bu an Bahirə hamının g z  baxa-baxa ləzzətlə əsnədi, o, yalnız  z n  tay bildiyini təhqir etmək məqsədilə bu cür  sn rdi. Bıęlı dodaqları yuxarıya qalxıb aralandı, qırmızı dilinin ucu üst tərəfə qatlandı, alt  n si get-gedə sinəsinə doęru enərək o qədər açıldı ki, qan rəngli xirtdəyi görünməyə ba ladı; aęzının qara fonunda çox yekə dişləri aydın seçilirdi. Sonra onlar bir-birinə d y r k polad qapı s rg s  kimi  aqqıldadı. Bir dəqiqə keçmiş k   bomboş boşaldı.

Bahirə pəncərədən bayıra sıçrayıb Mauqli ilə yanaşı dayandı. Qorxudan başlarını itirmiş insanlar isə bir-birini itələyə-itələyə, büdrəyə-büdrəyə qaçıb daxmalara doluşurdular.

Bahirə sakitcə dedi:

– Səhərə qədər yerlərindən tərənəməyəcəklər. Bəs indi hara gedəcəyik, nə edəcəyik?

Birdən-birə kənd dərin sükuta qərq oldu. Yalnız günortanın isti vaxtı camaat yatışarkən bu cür sakitlik olur. Lakin indi diqqətlə qulaq asdıqda, içərisi taxılla dolu ağır yeşiklərin torpaq döşəmə ilə qapıların dalına itələndiyini eşitmək olardı. Bahirə haqlı idi: səhər açılana kimi heç kəs evindən bayıra çıxmıyacaqdı.

Mauqli hərəkətsiz oturub fikrə dalmışdı. O, düşündükcə si-fəti tutqunlaşdı.

– Mən nə eləmişəm? – deyə Bahirə mehriban-mehriban ona sürtünərək, nəhayət, sükutu pozdu.

– Yaxşılıqdan başqa heç nə. İndi dan yeri ağarana qədər sən onları güd, mən də yatım.

Bu sözlərdən sonra Mauqli meşəyə qaçdı, orada daşın üstündə uzanıb dərin yuxuya getdi, bütün gecəni və gündüzü yatdı.

Yuxudan ayılanda Bahirəni yanında şöngümüş gördü, onun ayaq tərəfində isə yenicə öldürülmüş bir maral var idi. Bir qədər sonra Bahirə Mauqlinin əti ov bıçağı ilə doğrayıb yeməsinə maraqla tamaşa edirdi. Mauqli möhkəm yeyib, üstündən də su içdikdən sonra yenidən qarnı üstə uzanaraq əlini çənəsinə dayadı.

Bahirə dedi:

– Arvadla kişi sağ-salamat Kanhivara gedib çatdılar. Sənin anan quzğun Çillə xəbər göndərib. Onlar həmin axşam gecəyarısı olmamış at tapıblar, o saat da çıxıb gediblər. Bəs bu, pisdir?

– Yox, yaxşıdır, – deyə Mauqli cavab verdi.

– Sənin insan qardaşların bu gün səhər gün qalxana qədər yerlərindən belə tərənmədilər. Özləri üçün yemək hazırlayan-dan sonra yenə də evlərinə çəkilib qapıları bərkitdilər.

– Onlar bəlkə səni görüblər?

– Ola bilər. Dan yeri söküləndə mən darvazanın qabağında tozun içində ağnayırdım, özüm də hələ deyəsən oxuyurdum. İn-

di Balaca Qardaş, bizim daha burada bir işimiz yoxdur. Gəl, Balu ilə birlikdə ova çıxaq. O, təzə arı pətəkləri tapıb, onları sənə göstərmək istəyir. Hamımızın arzumuz budur ki, sən yenə də qabaqlardakı kimi bizimlə bir yerdə olasan... Belə baxma, mən sənə gözlərindən qorxuram! Arvadla kişini Qırmızı Çiçəyin içərisinə atmayacaqlar, cəngəllikdə hər şey əvvəl olduğu kimi qalır. Heç nə dəyişilməyib! Məgər belə deyilmi? İnsan sürüsünü yadımızdan çıxaraq getsin!

– Onu yaddan çıxardacaqlar, həm də lap tez. Xatxi bu gecə harada yem yeyəcəkdir?

– Harada kefi istəsə, orada. Qaradinməzin indi haralarda olduğunu kim bilər? Nəyinə lazımdır ki? Onun görəcəyi işi biz görə bilmərikmi?

– Get ona de ki, oğlanlarının hər üçünü də götürüb buraya, mənim yanıma gəlsin.

– Ancaq, Balaca Qardaş, düzü, Xatxiyə “gəl”, “get” deyərək əmr eləmək heç yaxşı düşmür. Unutma ki, o, Cəngəlliyin ağasıdır və insan sürüsü sənə xasiyyətini dəyişməzdən əvvəl Cəngəlliyin Müqəddəs Sözlərini sənə öyrədən də o olmuşdur.

– Bunun eybi yoxdur. Mənim də ondan ötrü Müqəddəs Sözlüm var. Deyərsən ki, Bala Qurbağa Mauqlinin yanına gəlsin. Əgər o saat eşitməsə, onda deyərsən ki, Bharatpurun tapdanmış tarlaları xatirinə gəlsin.

– “Bharatpurun tapdanmış tarlaları xatirinə” – deyərək Bahirə iki-üç dəfə təkrar etdi ki, yadında qalsın. – Gedirəm! Ancaq bir şey çıxmıyacaq, Xatxi acıqlanacaq. Onu deyim ki, Qaradinməzi itaət etməyə məcbur edən Müqəddəs Sözü eşitmək üçün mən düz bir aylıq ovumdan keçərdim.

Panther getdi, Mauqli isə orada qaldı və ov bıçağını çıxarıb hiddətlə yeri qazmağa başladı. O, ömründə bir dəfə də olsun insan qanı görməmişdi, ən başlıcası da bu idi ki, onun qoxusunu indiyə qədər bilmirdi. Birinci dəfə onun burnuna insan qanının iyi, Messuanın sarınmış olduğu qayıqları kəsəndə dəymişdi. Messua ona mehriban idi, o da bu qadını sevirdi. Lakin insanların qəddarlığı, qorxaqlığı, boşboğazlığı Mauqli üçün nə qədər iy-

rənc olsa da, cəngəlliyin heç bir mükafatına şirnikib, adam öldürməyə, bu dəhşətli iyi yenidən duymağa razı olmazdı. Məsuanın qisasını almaq üçün onun düşündüyü yol daha sadə və doğru idi. Bu yolu onun ağına salan, qoca Baldeonun axşamlar əncir ağacının altında danışdığı nağıllardan biri olmuşdu. Mauqli bunu xatırlayınca öz-özünə güldü.

Bu vaxt qayıdıb gələn Bahirə onun qulağına pıçıldadı:

– Düz deyirmişsən, bu doğrudan da, Müqəddəs Söz imiş. Camış kimi, sözümə o saat qulaq asdılar. Bax, odur gəlirlər!

Xatxi və onun üç oğlu həmişəki kimi yenə də səssiz-səmirsiz gəlib çıxdılar. Onların böyürlərinə suvaşmış çay lili hələ qurumamışdı. Xatxi iri dişlərilə qopardığı yamyaşıl banan ağacını fikirli-fikirli çeynəməkdə idi. Bahirə onun nəhəng bədəninin hər bir tərənəşindən dərhal başa düşdü ki, canavar sürüsündən olan uşağın yanına gələn Cəngəlliyin ağası deyildir, əksinə, qorxmazın yanına qorxan gəlmişdir. Xatxinin üç oğlu atalarının dal tərəfində boyun-boyuna dayanıb yırğalanırdılar.

Mauqli başını qaldırar-qaldırmaz Xatxi onu salamlayaraq uğurlu ov arzu etdi. Oğlan ağızını açıb bir söz deməzdən əvvəl, Xatxini uzun müddət gözləməyə, ayaqlarının birini götürüb o birini qoymağa, yırğalanmağa, silkələnməyə məcbur etdi. Danışmağa başlayanda isə üzünü fillərə yox, Bahirəyə tutdu.

– Sizə bir əhvalat nağıl etmək istəyirəm, mən bunu sizin bu gün ovladığımız ovçudan eşitmişəm, – deyərək Mauqli sözə başladı. – Günlərin bir günündə qoca, ağıllı bir fil tələyə düşür; çalanın dibinə ucu şiş paya basdırıblarmış, həmin paya filin dərisini ayağından tutmuş çiyinə qədər elə parçalayır ki, sağalandan sonra yerində ağ bir çapıq qalır.

Mauqli əlini irəliyə uzatdı, Xatxi yan tərəfə çönəndə ayın parlaq işığında onun qrifel tək bomboz böyründə uzun, ağ bir çapıq göründü, sanki odlu qamçı ilə vurmuşdular, yeri qalmışdı.

– İnsanlar fili dartıb çaladan çıxartdılar, – deyərək Mauqli sözü-nə davam etdi. – Ancaq o, güclü imiş, ayağına vurulan çidarları qırıb qaçır, yarası sağalana qədər gizlənir. Yaxşı olandan sonra

bir gecə həmin ovçuların tarlalarına qayıdır. İndi, mənim yadıma düşür ki, onun üç oğlu var imiş. Bütün bunlar lap çox yağışlar bundan əvvəl, özü də buradan çox uzaqda – Bharatpur torpaqlarında baş veribdir. Həmin tarlaların taxılı necə oldu, Xatxi?

– Taxılı üç oğlumla mən biçdim, – deyə Xatxi cavab verdi.

– Bəs biçindən sonra əkilən zəmilər necə oldu? – deyə Mauqli soruşdu.

– Əkin olmadı.

– Bəs, zəmilərin yaxınlığında yaşayan insanlar?

– Köçüb getdilər.

Mauqli soruşdu:

– Bəs insanların gecələr yatdıqları daxmalar?

– Damlarını biz uçurduq, divarlarını da cəngəllik uddu.

– Bəs sonra? – deyə Mauqli soruşdu.

– Biz cəngəlliyi beş kəndin üstünə salışdırdıq: indi, bu kəndlərdə, onların tarlalarında, kövşənlərində bir adam da tapılmaz ki, öz yeməyini torpaqdan çıxartsın. Bharatpur tarlaları tapdalanıb, bax bu cür hala salınmışdır, bunu da eləyən üç oğlumla mənəm. İndi, Mauqli, de görüm, bəs sən bunu haradan bilirsen? – deyə Xatxi soruşdu.

– Bir adamdan eşitmişəm... İndi görürəm ki, Baldeonun danışıqlarının hamısı yalan deyilmiş. Bəli, ağ çapıqlı Xatxi, o vaxt siz bu işi məharətlə görmüsünüz, ancaq ikinci dəfə daha yaxşı görəcəksiniz, ona görə ki, başçılığı insan edəcəkdir. Məni qovlayan insan sürüsünün yaşadığı kəndi sən tanıyırsanmı? Bundan sonra onların orada yaşamaları yaramaz. Mən onlara nifrət edirəm!

– Heç kimi öldürmək lazım deyil ki? Biz Bharatpur tarlalarını ayaqlayarkən mənim dişlərim qandan qıpqırmızı olmuşdu. Ancaq bu iyn bir də burnuma dəyməsini istəmirəm.

– Mən də... Mən heç onların sür-sümüyünün də bizim bu təmiz torpaqda olmağını istəmirəm. Qoy, özləri üçün başqa sığınacaq axtarsınlar. Burada qala bilməzlər. Mənə yemək verən arvadın qanının iyi hələ də burnumdan getməyib, əgər mən olmasaydım, onlar həmin qadını öldürəcəkdilər. Yalnız evlərin yerində bi-

təcək tər otların iyi qanın iyini kəsə bilir. Bu iydən ağzım od kimi yanır. Cəngəlliyi onların üstünə salışdırmaq lazımdır, Xatxi!

– A! – deyə Xatxi səsləndi. – Kəndlərin dağıldığını, yerində yaz otları bitdiyini görməyincəyə qədər mənim də dərimdəki çapıq o cür yanırıdı. İndi mən başa düşdüm, sənün müharibən bizim müharibəmiz olacaq. Biz bütün cəngəlliyi onların üstünə qaldırarıq.

Nifrət və açığından titrəyən Mauqli bir də başını qaldırıb baxanda filləri durduqları yerdə görmədi. Təkə Bahirə dayanıb dəhşət içərisində gözlərini ona zilləmişdi.

Xatxi ilə onun üç oğlu isə hərəsi üzünü bir tərəfə tutub dərələrlə dinməz-söyləməz addımlayırdılar. Onlar bu gedişlə cəngəllikdə altmış mil, daha doğrusu, düz iki günlük məsafə qət etdilər. Manq, Çil, Meymun Xalqı və bütün quşlar onların hər adını, xortumlarının hər hərəkətini görüb, mənasını anladılar. Sonra fillər dayanıb, bir həftə arxayın-arxayın otladılar. Xatxi ilə oğlanları da dağ əfisi Kaa kimidirlər: onlar lazım olmaya-olmaya heç vaxt tələsmirlər.

Bir həftədən sonra cəngəlliyə xəbər yayıldı ki, filan vadidə yem də, su da başqa yerlərdəkindən yaxşıdır. Bu sözü ilk dəfə deyən kim olduğu heç kəsə bəlli deyildi. Qarınlarını möhkəm doydurmaq xatirinə dünyanın o başına getməyə hazır olan donuzlar yola birinci düzülərək, dəstə-dəstə baş alıb getdilər, – onların ardınca marallar, marallardan sonra isə leş yeyən balaca tülkülər yola çıxdılar. Yekəpər antilop-nilhular marallarla yanaşı gedirdilər. Vəhşi camışlar isə bataqlıqlardan çıxaraq nilhuların ardınca yola düzəlirdilər. Gah gedib, gah dayanan, otlayıb su içdikdən sonra yenidən yoluna davam edən bu pərakəndə sürüləri əvvəllərdə geriyyə qaytarmaq hələ mümkün idi. Lakin hər dəfə heyvanların arasında həyəcan başlanar-başlanmaz birisi böyürdən çıxıb onları sakitləşdirirdi. Gah görürdün, oxlu kirpi Sahi gəlib xəbər gətirirdi ki, yaxşı yemlər olan yerlər bir qədər irəlidən başlanır, gah yarasa Manq orada heç kimin olmadığını göstərmək üçün şən bir civilti ilə tez-tez qanad çalaraq tala üzərində süzür, gah da ağzı köklərlə dolu olan Balu yanını basa-basa sürülərə yanaşır, bəzən zarafatla, bəzən gerçəkdən heyvanları

qorxudaraq onları düzgün yola yönəldirdi. Bununla belə, çoxları getməkdən imtina edərək geri döndülər, qaçıb dağıldılar, lakin qalanları yenə də əvvəlki kimi yollarına davam edirdilər.

Beləliklə, on gün keçdi, axırcı günün sonunda vəziyyət bu cür idi: marallar, donuzlar, nilhaular səkkiz, yaxud on mil aralıdan hərəkət edərək eyni sahədə dövrə vurur, yırtıcı heyvanlar da yanlardan onlara hücum edirdilər. Dairənin ortasında kənd yerləşir, kəndin ətrafında isə yetişməkdə olan taxıl zəmiləri uzanıb gedirdi. Tarlaları qurd-quşdan qorumaq üçün tikilmiş, göyərçin damına bənzər çardaqlarda adamlar oturmışdular.

Qaranlıq bir gecə idi. Xatxi və onun üç oğlu cəngəllikdən çıxıb xortumları ilə dirəkləri sındırdılar, çardaqlar saplağı sınımış baldırğan otu kimi uçub töküldü. Bu vaxt yerə yığılan adamlar fillərin boğuş səsinə eşitdilər. Sonra ürkmüş maral ordusunun ön dəstəsi qaçıb gələrək kəndin kövşənlərini, əkin tarlalarını tapdaq-tapdaq etdi. Onlar gedəndən sonra yastıburun donuzlar gəlib, maralların ayaqlamadıqları hər nə vardısı, hamısını iti dirnaqlarından keçirdilər.

Vaxtdan-vaxta canavarlar sürülərə təpilir, dəli kimi olmuş heyvanlar isə o yan-bu yana qaçaraq taxıl zəmilərini ayaqlayır, su arxalarını uçurub içərisini torpaqla doldururdular. Səhərə yaxın dairənin bir tərəfindən yırtıcı heyvanlar kənara çəkilib yol verdilər, marallar dərhal oradan çıxıb dəstə-dəstə cənuba sarı götürüldülər. Heyvanlardan daha ürəkliləri isə uzağa getməyib, meşənin qalınlığında yatışdılar ki, sabah axşam otlayıb qarınlarını doyursunlar.

Lakin məsələ artıq bitmişdi. Səhər-səhər kəndlilər tarlalarına nəzər salıb gördülər ki, bütün əkinləri məhv olmuşdur. Demək, onlar tezliklə buradan köçüb getməsəydilər, başlarının üstünü almış ölüm təhlükəsindən canlarını qurtara bilməyəcəkdilər. Çünki aclıq da cəngəllik kimi həmişə onların yaxınlığında idi. Otlara aparılmış camışlar, oradakı otların marallar tərəfindən tərtəmiz yeyildiyini görüb, öz vəhşi həmcinslərinin ardınca cəngəlliyə dağılımışdılar. Toran qovuşanda isə adamlar kənd atlarından üç-dördünü başı əzilmiş halda yerə sərilmiş gördülər. Yalnız Bahirə bu cür zərbə endirməyi bacarırdı, öldürülmüş heyvanların

leşini küçənin ortasına sürüyüb çıxartmaq kimi cüretli bir fikir yalnız onun ağına gələ bilərdi.

Həmin gecə kəndlilər tarlalarda tonqal qalamağa cəsərət etmədilər; Xatxi isə oğlanları ilə birliklə yenə də cəngəllikdən çıxdı ki, dünəndən qalanları məhv etsin, lakin Xatxinin ayağı dəyən yerlərdə məhv etməyə daha bir şey qalmır. Adamlar belə qərara aldılar ki, yağışlar başlayana qədər, toxumluq üçün saxladıkları taxılı yeyib dolansınlar, əkin vaxtı isə mizdurluğa getsinlər ki, itirdikləri ilin əvəzini birtəhər çıxara bilsinlər. Ancaq, necə deyərlər, öz taxıl səbətlərini dolu bilən əllaf, qiymət haqqında fikirləşməkdə ikən, Xatxinin şişman dişləri onun gildən qayırmış anbarlarının bir küncünü uçuraraq içərisində taxıl saxlanan iri səbətlərini deşib dağıdırdı.

Camaat bu itkidən xəbər tutanda, əlac yalnız kahinə qaldı, indi o, kəndlilərə bir məsləhət verməliydı. Kahin artıq bu barədə bütələrinə dəfələrlə yalvarmışdı, lakin heç bir nəticəsi olmamışdı. O deyirdi ki, ola bilsin, kənd özü belə bilmədən cəngəllik allahlarından hansını isə təhqir edib acıqlandırmışdır, çünki aydın görünür ki, cəngəllik onlara düşməni kəsilməmişdir. Belə olduqda qonşuluqda yaşayan köçəri qonddar qəbiləsinin başçısını çağırmaq üçün adam göndərdilər. Bu, boydan balaca, kömür kimi qapqara, ağıllı adamlar cəngəlliyin dərinliklərində yaşayır, ovçuluqla məşğul olurdular. Onların ulu babaları Hindistanın ən qədim xalqlarından – Yer üzünün ilk sahiblərindən törəmişdilər. Kəndlilər tapıb ortaya çıxara bildikləri şeylərə qondu qonaq edəndən sonra o, əlində kaman, saçlarında isə iki-üç zəhərli ox olduğu halda bir ayağı üstündə dayanaraq, qorxumu, ya nifrətni ifadə edən nəzərlərlə gah təşvişə düşmüş adamlara, gah da onların boş qalmış tarlalarına baxırdı. Kəndlilər bilmək istəyirdilər ki, qondun qoca allahları onlara qəzəblənmişlər, ya yox, əgər qəzəblənmişlərsə, nə kimi qurbanlar, nəzirlər istəyirlər. Qond heç bir cavab vermədi, acı bar gətirən yabanı boranın uzun bir tağını qoparıb, bütün bərələ qalmış gözlərin qarşısında məbədin qapısını onunla hördü. Bir neçə dəfə əlini havada yelləyərək Kanhivara gedən yolu göstərdi, sonra da qayıdib yenidən cən-

gəlliyyə, heyvan sürülərinin orada necə hərəkət etdiyinə baxmağa getdi. O, yaxşı bilirdi ki, cəngəllik hücum edəndə onun hərəkətini ancaq ağ adamlar dayandıra bilərlər.

Qapını hörməklə onun nə demək istədiyini soruşmaq artıq idi; bu ona işarə idi ki, adamların öz allahlarına ibadət etdikləri yerdə yabani balqabaq bitəcəkdir, buna görə də onlar buradan nə qədər tez çıxıb getsələr, bir o qədər yaxşıdır.

Lakin illərdən bəri ömür sürdükləri yerləri tərk edib getmək kənd sakinləri üçün asan iş deyildi. Yay üçün saxladıqları azuqə ehtiyatları qurtarana kimi burada qaldılar, sonra isə cəngəllikdən qoz yığıb onunla birtəhər güzəran etmək istədilər, lakin yanar-gözlü kölgələr hətta günün günorta çağında belə, onları hər yerdə izləyirdi; adamlar qorxu içərisində geriyə döndükdə isə gördülər ki, cəmi beşcə dəqiqə əvvəl yanından ötdükləri ağacların gövdələrinin qabığı kiminsə iti caynaqları ilə didilmişdir. Adamlar kənara çıxmağa cürət etməyərək kəndə sığındıqca, Vaynqanqanın sahil-lərindəki otlaqlarda böyürə-böyürə, nərildəyə-nərildəyə gəzişən vəhşi heyvanlar daha da cəsarətli olurdular. Kəndlilər boş qalmış pəyələrinin cəngəlliyə tərəf olan dal divarlarını təmir etməyə, çubuqla hörüb suvaq çəkməyə ürək eləmərdilər. Vəhşi donuzlar uçuqları tapdalayıb, sarmaşıqlar təzəcə işğal edilmiş torpağa kök atır, ilişkən zoğlarını uzadaraq daxmaların divarlarına dırmaşırdı. Sonra isə hər tərəfi ot-əncər basmağa başladı...

Birinci olaraq subaylar öz başlarını götürüb qaçdılar və kəndin xarabazara çevrilməsi xəbərini ətrafa yaydılar. Hətta kəndin müqəddəs kobrası da əncir ağacının altındakı yuvasını tərk edib gedəndən sonra Cəngəlliyin qabağında kim duruş gətirə bilərdi!

İnsanların xarici aləmlə əlaqəsi yavaş-yavaş kəsilir, kövşənlərdə salınmış cığırlar get-gedə daralır, daralırdı. Artıq Xatxinin və onun üç oğlunun gur səsi gecələr adamları qorxutmurdu: indi fillərin buraya gəlməsinə ehtiyac qalmamışdı. Kəndin dörd yanındakı ot-əncər basmış tarlalar yavaş-yavaş cəngəlliklə birləşirdi. Artıq kəndlilərin Kanhivara köçüb getmək vaxtı çatmışdı.

Lakin adamlar getmək məsələsini o qədər bu günə-sabaha qoydular ki, nəhayət, yağışlar mövsümü onların başının üstünü

aldı, selləmə yağış evlərin təmir olunmamış damlarından axıb içəri töküldü, kövşənləri topuğa qədər su basdı, bitki adında nə vardısı, quraqlıq yay günlərindən sonra hamısı dərhal kükrəyib qalxdı. Yalnız bundan sonra adamlar – arvad, kişi, uşaq hamı bir səhər şiddətlə yağan ilıq yağışda evlərini tərk edib yola düzəldilər. Onlar kəndin kənarına çatanda dönüb doğma yurdlarına axırcı dəfə nəzər saldılar.

Var-yoxlarını dallarına şələləmiş axırcı ailə kənd darvazasından çıxanda, kəndin içində uçub yerə tökülən tirlərin, taxtapuşların gurultusu eşidildi. Adamlar dönüb baxanda, qara ilan kimi işildayan xortumun ani olaraq havada yellənib taxtapuşların yaş küləşini ətrafa səpələdiyini gördülər. Xortum yox olduqda isə yenidən gurultu, gurultudan sonra da zingilti eşidildi. Xatxi evlərin taxtapuşlarını, biz su zanbaqlarını dərdiyimiz kimi asanlıqla qoparıb atarkən tirlərdən biri yuxarıdan onun üstünə düşüb yaralamışdı. Onun tamamilə özündən çıxması üçün bu, kifayət idi. Cəngəllikdə yaşayan vəhşi heyvanlardan ən coşqun qızanı fildir. Bu vaxt o, tüğyan edir, rastına gələn hər bir şeyi uçurub dağıdır. İndi də Xatxi dal ayağı ilə vurub, kərpic divarı uçurur, yağış seli də uçurulmuş çiy kərpicləri dərhal sarı palçığa çevirirdi. Xatxi fırlanır, böyürür, dar küçələrdə o yan-bu yana qaçaraq özünü gah sağdan, gah soldan daxmalara toxuyur, laxlamış qapıları sındırır, çardaqları uçururdu; onun üç oğlu isə atalarının ardınca qaçaraq, Bharatpur tarlalarını məhv etdikləri günlərdəki kimi qızıb tüğyan edirdilər.

– Cəngəllik bu tələləri udacaqdır, – deyə uçuqların arasından sakit bir səs eşidildi. – Əvvəlcə hasarı dağıtmaq lazımdır.

Yağışdan islanmış çiyinləri parıldayan Mauqli sıçrayaraq yorğun camış tək yerə yatan divarın dibindən kənara çəkildi.

– Hər şeyin öz vaxtı var, – deyə Xatxi xırıldadı. – Bəs necə! Bharatpurda mənim dişlərim qıpqırmızı qana boyanmışdı. İndi, uşaqlar, hasarın yanına! Başınızla itələyin! Hamınız birdən! Hə!

Dörd fil yanaşı dayanıb güc verdi. Hasar tərپənərək şaqqıltı ilə uçub yerə töküldü. Dəhşətdən donub qalmış adamlar hasarın uçub yerindən fillərin palçığa batmış başlarını gördülər. Azuqə-

ləri əllərindən çıxmış, yurdsuz qalmış insanlar dərə ilə başısağrı qaçmağa üz qoydular, onların uçurulmuş, darmadağın olmuş, tapdalanmış kəndləri isə arxada qalaraq sanki əriyib yox olurdu.

Bir aydan sonra kəndin yerində yumşaq torpaqlı, üzərini körpə yaşıl otlar basmış yastı bir təpə qalmışdı, yağışlar mövsümü qurtaranda isə cəmi altı ay əvvəl şumlanmış tarlalar olan düzənlikdə sıx cəngəllik görmək olardı.

KNYAZ ANKASI

Nəhəng dağ əfisi Kaa doğulduğu gündən bəri yəqin iki yüzüncü dəfə idi ki, qabığını dəyişirdi. Buna görə də Mauqlı onu təbrik etməyə gəldi. Yəqin yadınızdadır ki, bir dəfə gecə vaxtı Kaa Soyuq Kahalarda onu ölümdən xilas etmişdi. Mauqlı bunu heç bir vaxt unutmurdu. İlan qabıqdan çıxan zaman nə qədər ki, təzə qabığı cilalanıb gözəlləşməyib, çox acıqlı və əsəbi olur. Kaa artıq Mauqliyə sataşıb gülmürdü. Cəngəlliyn bütün başqa sakinləri kimi, o da Mauqlini Cəngəlliyn Ağası hesab edirdi, buna görə də eşidib öyrəndiyi cürbəcür təzə xəbərləri oğlana danışdı. Kaanın orta cəngəllik adlandırılan aləm haqqında – yerin üstündə, yaxud altında, daşların, təpəciklərin, meşə kötüklərinin dibində gedən həyat haqqında bilmədiklərinin hamısını onun pullarından ən xırdasının üstünə yazıb yerləşdirmək olardı.

Həmin gün Mauqlı nəhəng bilərzik kimi qıvrılmış Kaanın yanında oturub, onun çınqıllıqda düşüb qalmış köhnə qabığını barmaqlarıyla oynadırdı. Kaa çox nəzakətlə öz bədənini Mauqlinin enli, çılpaq kürəyinə söykəmişdi, elə bil oğlan canlı kreslo-da əyləşmişdi.

Mauqlı köhnə qabığı oynada–oynada astadan dedi:

– Bu qabıq başdan–başa bütövdür, hələ gözüstü pulları da yerindədir. Öz başının qabığını ayaqlarının altında görmək nə qədər qəribədir.

– Hə, ancaq mənim ayaqlarım yoxdur, – deyə Kaa cavab verdi. – Həm də bu mənim xalqımın adətidir, ona görə də bu işdə

mən bir qəribəlik görmürəm. Sən məgər öz dərinin quru və cod olduğunu heç vaxt hiss etmirsən?

– Hiss eləyəndə gedib çimirəm, ay Yastıbaş. Ancaq onu da deyim ki, bərk isti olanda fikirləşirəm ki, kaş dəridən tamam çıxıb dərisiz gəzəydim.

– Mən çimirəm də, qabığımı da dəyişirəm... Hə, necədir, təzə libasım xoşuna gəlirmi?

Mauqli onun nəhəng kürəyindəki qıyqacı damalara əlini çəkərək, fikirli-fikirli dedi:

– Tısbəğanın kürəyi daha bərkdir, ancaq səninki tək bəzəkli deyil. Mənim adaşım qurbağanın dərisi daha qəşəngdir, amma səninki qədər möhkəm deyil. Belə baxanda sən dərin çox yarasıqlı görünür, lap əlvan naxışlı zanbağa oxşayır.

– Təzə dərinə suda yumaq lazımdır. Birinci dəfə çimənə qədər rəngi hələ o qədər də parlaq olmur. Gedək çimək!

– Mən səni qucağıma alıb apararam, – deyərək Mauqli güldü və ilanın ən yoğun yerindən yapışib ağır bədəni qaldırmaq üçün aşağı əyildi.

Bu, iki fut yoğunluğunda su borusunu qaldırmağa bərabər idi. Kaa yerində hərəkətsiz uzanıb kefinin köklüyündən astaca-astaca fısqıldayırdı. Sonra onlar artıq adət etmiş olduqları axşam oyununa başladılar... Qüvvətli oğlanla, gözəl təzə dərilili əfi bir-birilə güləşməyə, əzələlərinin gücünü, gözlərinin itiliyini sınaqdan keçirməyə başladılar. Əlbəttə, əgər Kaa istəsəydi, Mauqli kimilərinin yüzünü basıb əzərdi, lakin o çox ehtiyatla hərəkət edərək öz gücünün heç ondan birini belə işlətmirdi.

Mauqli bədəncə kifayət qədər bərkiyib, güləşə biləcək dərəcədə qüvvətlənəndə Kaa onunla bu cür oynamağa başladı, nəticədə oğlanın əzələləri bərkiyib möhkəmləndi. Bəzən Kaa Mauqliyə elə sarınırdı ki, onun yalnız xirtdəkdən yuxarısı bayırda qalırdı, oğlan dartınaraq əlinin birini azad edib ilanın boğazından yapışırdı. Belə olduqda əfinin bədəni tamam sustalıb boşalır, Mauqli isə öz cəld ayaqları ilə, ilanın geriye uzanaraq bir daşdan, yaxud kötükdən yapışmaq istəyən yekə quyruğunu o yan-bu yana itələ-

yir, dayaq nöqtəsi tapmağa qoymurdu. Onlar baş-başa dayanaraq dala, qabağa yırgalanır, hər biri hücum etmək üçün fürsət gözləyir və nəhayət, heykəli xatırladan gözəl fiqurlar sanki qara-ağ həlqələrdən, arabir görünüb yox olan əllərdən, ayaqlardan ibarət qarışıq bir burulğana çevrilirdi. Bir qədər sonra onlar dikəlir, hər şeyi yenidən başlayırdılar.

– Hə-hə-hə, – deyər Kaa başını elə sürətlə irəli uzadırdı ki, hətta Mauqlinin iti əlləri belə bütün qarşısını ala bilmirdi. – Bax, mən başımı sənə toxundurdu, Balaca Qardaş! Bax, bir də, bir də! Hə niyə qorunmursan, məgər əllərin keyiyib? Budur yenə də vurdu!

Həmişə də onların oyunu eyni qayda ilə qurtarırdı: ilan başının iti zərbəsi ilə uşağı yerə sərirdi. Mauqli nə qədər cəhd edirdisə də, bu ildırım sürətilə endirilən zərbədən özünü qorumağın qaydasını öyrənə bilmirdi: Kaa onu inandırırırdı ki, əbəs yerə, bunun üçün vaxt itirməsə, yaxşıdır.

– Ovun uğurlu! – deyər nəhayət, əfi fisıldadı.

Mauqli həmişəki kimi yenə də tövşüyə-tövşüyə, bərkdən gülə-gülə təxminən on addım kənarda yerə sərildi.

Sonra o, əlləri göy otları dolu olduğu halda ayağa qalxıb, Kaanın ardınca irəliləyərək müdrik ilanının çox xoşladığı çimmək yerinə sarı yollandı. Bura hər tərəfdən qayalarla əhatə olunmuş, suyu qatran kimi qapqara bir göl idi, içərisindəki kötüklər, tirlər ilan üçün bu yerin gözəlliyini daha da artırırırdı. Oğlan Cəngəllik Qanununa riayət edərək, gölə səssizcə atıldı; sonra yenə də səs salmadan suyun üzünə çıxaraq arxası üstə uzandı, əllərini başının altına qoyub qayaların arasından boylanan aya tamaşa etməyə, ayaq barmaqlarını tərpedərək ayın suda əksini pozmağa başladı. Kaanın üçbucaq başı suyu ülgüc kimi kəsərək yuxarıya qalxdı və Mauqlinin çiyinə endi. Onlar hər ikisi xeyli müddət hərəkətsiz uzanaraq bədənlərinə yayılan sərinliyə həzz aldılar.

– Ah, bura nə yaxşıdır, – deyər Mauqli yuxulu-yuxulu dilləndi.

– Yadımdadır, insan sürüsündə bu vaxt hamı torpaqdan qayrılmış tələlərin içinə girib hər yeri bərk-bərk basdırırdılar ki, təzə

hava içəri girməsin, sonra da quru (bərək) çarpayıların üstündə uzanıb pis iy verən cır-cındırla baş-gözlərini örtürdülər, burunlarında çox cansıxıcı nəğmələr oxumağa başlayırdılar. Cəngəllik oradan qat-qat yaxşıdır.

Bir kobra lap yaxınlıqdakı qayanın üstü ilə tələsik gölə enib su içdi, sonra da onlara “Ovunuz uğurlu olsun!” – deyib bir anda yox oldu.

Kaa sanki nəyi isə xatırlayaraq fısıldadı:

– O-oş! Demək, Balaca Qardaş, cəngəllik səndən heç bir şey əsirgəmir, ürəyin istəyən hər şeyi sənə verir, eləmi?

Mauqli gülüb cavab verdi:

– Hər şeyi yox. Əgər belə olsaydı, hər ay yeni bir Şirxan öldürmək olardı. İndi, mən onu camışların köməyi olmadan özüm təkçə öldürə bilərdim. Bundan da başqa, mən istərdim ki, bəzən yağış yağa-yağa gün çıxsın, yaxud yayın qızmar vaxtında günün üzünü bulud örtün, yağış yağsın. Mən həmişə ac olanda keçə ovlamaq istəyirəm, əgər ovlaya bilsəm, arzu eləyirəm ki, kaş bu maral olaydı, əgər maral olsa, deyirəm kaş nilhau öldürəydim. Elə hamı da mənim kimidir, düz demirəmmi?...

Kaa soruşdu:

– Sənin daha başqa bir arzun yoxdurmu?

– Başqa nə arzum ola bilər? Bütün cəngəllik mənimkidir. Cəngəllik Mərhəməti həmişə mənim üstümdür! Məgər dünyada məğriblə məşriq arasında başqa bir şey də var?

– Kobra danışdı ki... – deyə Kaa sözə başladı.

– Hansı Kobra? İndicə buradan keçən heç nə danışdı, o, ova çıxıb.

– O yox, başqası.

– Sənin bu Zəhərli Xalqla nə işin-gücün? Mən heç vaxt onlara toxunmuram. Qoy, öz yollarıyla getsinlər. Onlar qabaq dişlərində ölüm gəzdirirlər, bu heç yaxşı iş deyil; axı, onlar lap balacadırlar. Yaxşı, sən hansı kobra ilə danışdırdın?

Kaa dalğalı dənizdə ləngər vuran gəmi tək suyun üzündə yırğalanırdı.

– Üç-dörd ay bundan qabaq ova çıxmışdım, – deyə o, sözüne davam etdi. – Soyuq Kahalardaydım, ora, bəlkə də, hələ sənin yadındadır... Ovlamaq istədiyim heyvan çığıra-çığıra göllərin yanından qaçıb bir evə soxuldu, oradan da yerin altına girib gizləndi. Bu, həmin ev idi ki, vaxtilə mən səni qurtarmaq üçün onun bir divarını uçurub dağıtmışdım.

– Axı, Soyuq Kahalarda heç kim yerin altında yaşamır. – Mauqli başa düşmüşdü ki, Kaa Meymun Xalqından danışır.

Əfi titrək dilini çıxararaq cavab verdi:

– Mən qovladığım heyvan orada yaşamırdı, canını qurtarmaq üçün oraya soxulurdu. Onun girdiyi yuva yerin altı ilə çox uzağa gedirdi. Ovu öldürəndən sonra oradaca yuxuya getdim. Oyandıqda isə irəliyə sürünməyə başladım.

– Yerin altında?

– Hə. Nəhayət. Ağ Klobuk¹ adlı kobraya rast gəldim. O, mənimlə başa düşmədiyim şeylər haqqında danışib, ömrümdə görmədiyim cürbəcür şeylər göstərdi.

Mauqli cəld böyrü üstə çevrilərək soruşdu:

– Ovlamaq üçün təzə heyvanlar göstərdi? Ovun yaxşı keçdimi?

– Yox, heyvan deyildi, heyvan olsaydı, mən onun dişlərinin hamısını tökərdim. Ağ Klobuk mənə dedi ki, insanlar həmin şeylərə yalnız bircə dəfə baxmaq üçün canlarından keçərdilər. O, insanlar haqqında elə danışır ki, elə bil, onlara yaxşı bələddir.

– Görərik, – deyə Mauqli dilləndi, – indi yadıma gəlir ki, mən də bir zamanlar insan olmuşam...

– Yavaş, tələsmə! Günəşi yeyən Sarı İlanı tələsmək öldürmüşdür. Biz yerin altında bir qədər söhbət eləyəndən sonra sənin barəndə danışdım, dedim ki, sən insansan. Ağ Kobra (o, doğrudan da, lap cəngəlliyin özü qədər qocadır) belə cavab verdi: “Mən çoxdandır ki, insan üzü görməmişəm, qoy gəlsin, onda bu şeylərin hamısına baxa bilər. Bunların ən kiçiyi üçün insanlardan çoxu canından keçərdi”.

¹ Klobuk – ucu şiş rahib papağı.

– Görünür, bu nə isə təzə bir ovdur. Axı, Zəhərli Xalq ürkmüş heyvanların yerini biləndə, heç vaxt bizə demirlər. Çox bədxahdırlar.

– Bu, ov deyil. Bu... bu... mən bunun nə olduğunu deyə bilmirəm.

– Gedək oraya. Mən hələ indiyə qədər Ağ Kobra görməmişəm: o dediyin şeylərə də baxmaq istəyirəm. Onları Kobra öldürüb?

– Onların heç biri canlı deyil. Kobra deyirdi ki, guya onların keşiyini çəkir.

– Hə-ə, bildim. Canavar zağaya qovub saldığı ovun keşiyini çəkən kimi! Gedək!

Mauqli üzüb sahilə çıxdı, bədənini qurulamaq üçün otun üstündə bir qədər o yan-bu yana ağnadı. Sonra hər ikisi birlikdə yola düşüb, Soyuq Kahalar adlanan xaraba şəhərə getdilər. Siz o yerin haqqında yazılanları, yəqin ki, oxumusunuz. İndi, artıq Mauqli meymunlardan azacıq belə olsun, qorxmurdu. Əksinə, meymunlar özləri onun qarşısında tir-tir əsirdilər. Lakin onların hamısı indi cəngəlliyə qaçıb dağılıbmışdılar. Ay işığına qərq olmuş Soyuq Kahalar bomboş idi, orada dərin bir sükut hökm sürürdü.

Kaa, eyvanın ortasındakı knyaz köşkünün uçuqlarına tərəf sürünüb kərpic qırıntılarının arasından içəri keçdi və daş-torpaq uçub-tökülmüş pilləkənlə aşağıya-yeraltı lağıma doğru şütüdü. “Sizinlə biz qan qardaşıyıq, mən də sizdənəm! – deyə Mauqli qışqıraraq İlanları salamladıqdan sonra Kaanın ardınca iməkləməyə başladı. Onlar hər ikisi maili enən lağımla uzun zaman süründülər; yeraltı yol gah sağa, gah sola burulurdu. Nəhayət, elə bir yerə gəlib çıxdılar ki, orada yerdən otuz futa qədər yüksələn qocaman bir ağacın qüvvətli kökləri lağımın divarından yekə bir daşı basıb aşağı salmışdı. Onlar deşiyin içinə girib azacıq süründükdən sonra geniş bir zirzəmiyə daxil oldular. Ağacların kökləri zirzəminin günbəzini oradan-buradan sıxışdırıb çatlatmışdı, buna görə də içəriyə yuxarıdan zəif işıq süzülürdü.

Mauqli dikəlib ayaq üstə dayanaraq:

– Çox möhkəm sığınacaqdır! – dedi. – Ancaq hər gün gəlib-getmək üçün çox uzaqdır. Mən burada heç nə görmürəm.

– Məgər mən heç nəyəm? – deyə zirzəminin bir tərəfindən kim isə dilləndi.

Həmin dəqiqə də Mauqlinin gözüne ağ bir şey dəydi, diqqət-lə baxdıqda bunun nəhəng Kobra olduğunu gördü. O, ömründə heç vaxt bu irilikdə gözlüklü ilana rast gəlməmişdi. Uzunluğu az qala səkkiz fut idi, yer altında zülmətdə ömür sürməkdən solub saralan köhnə fil dişi rənginə çalırdı. Hətta üfürülüb şişmiş başındakı gözlükləri də açıq-sarı idi. Yalnız gözləri alaqranlıqda yaqut kimi yanırıdı. Ümumiyyətlə, onun çox əcaib, bədheybət görünüşü vardı.

– Ovun uğurlu olsun! – deyə Mauqli dilləndi. O, nəzakətli sözləri də ov bıçağı kimi həmişə hazır saxlayırdı.

Kobra oğlanın salamına cavab verməyib soruşdu:

– Şəhərdə təzə nə xəbər var? Dörd yandan hasara alınmış böyük şəhərdə, yüz fili, iyirmi min atı, saysız-hesabsız mal-qarası olan iyirmi knyazlar knyazının şəhərində təzə nə var, nə yox? Mənim qulaqlarım yavaş-yavaş ağır eşidir, çoxdandır ki, döyüş təbillərinin səsi qulağıma dəymir.

– Bizim üstümüz cəngəllikdir, – deyə Mauqli cavab verdi. – Fillərdən də mən ancaq Xatxini, bir də onun oğlanlarını tanıyıram. Bəs, knyaz nədir?

– Axı, mən sənə danışmışdım, – deyə Kaa astadan dilləndi, – dörd ay bundan qabaq demişdim ki, sənin şəhərin artıq yoxdur.

– Məşədəki şəhər, darvazaları qayım bürclü o böyük şəhər yox ola bilməz. O, bina olunanda hələ mənim babamın babası yumurtadan çıxmamışdı, o, mənim oğlanlarımın oğlanlarının dərisi mənim dərim kimi solub beləcə ağarana qədər də qalacaqdır. Yaqasarinin oğlu Viyedci idi, onun da oğlu Çandrabiçi idi; bax, həmin Çandrabiçinin oğlu Saladhi bu şəhəri qədim zamanda tikdirib. Bəs, sizin ağanız kimdir?

– İz dolaşdı, – deyə Mauqli Kaaya müraciət etdi. – Mən onun danışdıqlarını başa düşmürəm.

– Mən də heç nə qanmıram. O, çox qocadır. Ey kobraların ulu nənəsi. Burada hər tərəf, əzəl gündən olduğu kimi, cəngəllikdir...

– Bəs bu kimdir? – deyə ağ kobra soruşdu. – Mənim qarşısında oturan, həm də qorxmayan, knyazın adını bilməyən, özü insana oxşasa da, ilan dilində danışan bu körpə kimdir? Kimdir, bu ov bıçaqlı, ilan dilli?

Oğlan cavab verdi:

– Mənim adım Mauqlidir. Özüm də Cəngəllikdənəm. Cənarlar mənim xalqımdır, bu Kaa da qardaşım. Bəs, sən kimsən, ey Kobralar Anası?

– Mən knyaz xəzinəsinin keşikçisiyəm. Karan Raca burada mənim üstümü daşla örtüdü ki, bu yerə hər kim gəlsə, dərhal çalıb öldürüm. O vaxtlar mənim dərimin rəngi tünd idi. Üstümü daşla örtükdən sonra xəzinəni buraya tökdülər, bu zaman mən öz müəllimlərim olan kahinlərin nəğmələrini eşitdim.

Mauqlı öz-özünə dedi:

“Hm! İnsan sürüsündən mən artıq bir kahinlə üz-üzə gəlmişəm, odur ki, bildiyimi bilirəm. Tezliklə burada bir fəlakət baş verəcək”.

– Mən xəzinəyə keşik çəkdiyim gündən bəri daşı beş dəfə qaldırıblar, həm də ona görə yox ki, buradan bir şey götürsünlər, əksinə, hər qaldıranda xəzinənin üstünə qiymətli şeylər əlavə eləyirdilər. Bu yüz knyaz xəzinəsindəki qədər dövlət dünyanın heç yerində yoxdur. Ancaq çoxdan, lap çoxdan bəridir ki, daşı qaldırmırlar, buna görə də mənə elə gəlir ki, şəhərim məni artıq yadımdan çıxardıb.

– Şəhər yoxdur. Bir başını qaldır, yuxarıya göz gəzdir, odur, böyük-böyük ağacların kökləri daşları bir-birindən aralayıb. Ağaclarla insanlar bir yerdə kök atmırlar, – deyə Kaa onu inandırmağa söy edirdi.

Kobra acıqlı-acıqlı cavab verdi:

– İki-üç dəfə insanlar buraya yol tapıblar. Ancaq onlar heç nə demirdilər, yalnız qaranlıqda mən onlara toxunanda tək bir kərə, o da lap qısaca, qışqırırdılar. Siz isə biriniz ilan, biriniz insan – hər ikiniz buraya gəlib yalan sözlər danışırınsınız, istəyirsiniz məni inandırarsınız ki, şəhərim daha yoxdur və mənim xidmətim

artıq bitmişdir. İllər keçdikcə insanlar az-az dəyişir. Amma mən dəyişmirəm! Nə qədər ki, daşı qaldırmayıblar, nə qədər ki kahinlər mənə yaxşı tanış olan nəğmələrini oxuya-oxuya içəri girib mənə isti süd verməyiblər, nə qədər ki, məni buradan işıqlı dünyaya çıxartmayıblar – Knyazlar Xəzinəsinin Keşikçisi ancaq mən olacağam, mən – başqası yox! Deyirsiniz ki, şəhər çoxdan məhv olub gedib, ağacların kökləri buranın divarlarını dağıdaraq içəri soxulub, eləmi? Onda əyilin, nə istəyirsiniz, götürün. Dünyanın heç yerində belə bir xəzinə yoxdur! Ey, ilandilli insan, əgər sən buraya gəldiyin yolla sağ-salamat qayıdıb gedə bilsən, onda bütün knyazlar sənin nökrin olarlar.

– Hələ də izi qarışdırır, – deyə Mauqli sakitcə dilləndi. – Yəni elə şey mümkündür ki, qudurmuş çaqqallardan biri bu dərinlikdə yerə girib nəhəng Ağ Klobuku dişləsin!? Görünür, bu qudurub... Ey, Kobralar Anası, mən burada aparmalı bir şey görmürəm.

Kobra fısıldadı:

– Günəş və Ay allahlarına and içirəm ki, bu uşaq ağılnı itirib! Yaxşı, sənin gözlərin həmişəlik yumulmazdan əvvəl mən sənə bir mərhəmət edərəm. Budur bax, hələ bu vaxta qədər dünyada heç bir insan görmədiyi şeyləri sən gör!

– Mauqliyə mərhəmətdən danışanların işi həmişə pis olur, – deyə oğlan dişlərini qıcadı. – Ancaq orası var ki, qaranlıqda hər şey dəyişir, bunu mən bilirəm. Əgər sən istəyirsənsə, onda mən baxa bilərəm.

O, gözlərini qıyaraq zirzəmini diqqətlə nəzərdən keçirdi, sonra yerdən bir ovuc nə isə işıldayan şeylər götürdü.

– Oho! – deyə o, dilləndi. – Bu lap insan sürüsündə adamların həmişə əllərində oynatdıqları şeylərə oxşayır. Ancaq bunlar sarıdır, onlar isə qəhvəyi idi.

O, qızılları yerə atıb bir addım irəli yeridi. Zirzəminin döşəməsi başdan-başa beş-altı fut hündürlüyündə qızıl və gümüş pullarla örtülmüşdü. Bu pullar əvvəlcə kisələrdə saxlanırmış, sonradan kisələr çürümüş, qızıl-gümüş yerə tökülmüşdü. Uzun illər boyu metallar bir-birini basaraq, aşağı yatmış, səthi çəkilmə

zamanı sahilədəki qum kimi hamarlanmışdı. Pulların arasında, orada-burada gümüşdən qayrılmış və döymə qızıl lövhəciklər, yaqutlar, firuzələrlə bəzədilmiş fil cihazları nəzərə çarpırdı. Onlar üz vermiş qəzadan sonra qum üzərində atılıb qalmış gəmi qırıntılarını xatırladırdı. Burada büsbütün gümüşə tutulmuş, əlvan minalarla naxışlanmış, pərdə asmaq üçün yanlarına kəhrəbadan xırdaca halqalar düzülmüş nefrit dəstəkli kəcavələr, təxtirəvanlar da var idi. Vaxtilə bunların içərisində knyaz xanımları gəzərmişlər. Buradakı qızıl qəndillərin o yan-bu yanından salxım kimi sallanan zümrüd düzümləri ahəstə-ahəstə yellənirdi. Çoxdan unudulub getmiş allahların gümüşdən tökülmüş beşfutluq heykəllərinin zümrüd gözləri alaqaranlıqda parlayırdı; qızılla işlənmiş polad geyimlərin qotazlarındakı narın mirvarilər artıq qalmışdı. Dəbilqələrin yaquta tutulmuş şaneləri göyərçin qanı rənginə çalırdı. Burada daha nələr yox idi: tıbağa çanağından və kərgədan dərisindən qayrılıb, əşrəfi qızıla tutulmuş, kənarlarına zümrüdlər düzülmüş qalxanlar: almaz dəstəkli qılınclar, xəncərlər, ov bıçaqları; qızıl camlar, abgərdənlər, heç vaxt gündüz işığı görməmiş qızıl mehrablar, nefrit piyalələr, bilərziklər, buxurdanlar, daraqlar, ətriyyat, xına və sürmə üçün cürbəcür qablar – hamısı da naxışlı əşrəfidən; saysız-hesabsız burun sırğaları, bazubəndlər, kəmərlər, üzüklər, üzərinə tərəşlanmış almazlar, yaqutlar düzülmüş yeddi barmaq enində kəmər... Üçqat dəmir çəkilməmiş sandıqçaların taxtası çürüyüb torpağa döndüyündən indi onların yerində yığın-yığın opallar, sapfirlər, yaqutlar, brilyantlar, zümrüdlər, süleyman daşları nəzərə çarpmaqda idi.

Ağ Kobra haqlı idi: uzun əsrlər boyu müharibə, talan, ticarət və vergilər nəticəsində buraya toplanmış olan bu xəzinənin dəyərini dünyada heç bir pulla ödəmək olmazdı. Bahalı daş-qaşlar bir yana dursun, təkcə qızıl-gümüş pulların sayı-hesabı yox idi. Burada ən azı iki-üç yüz ton qızıl və gümüş var idi.

Lakin, aydın məsələdir ki, Mauqli bütün bu şeylərin nə olduğunu başa düşmədi. Onu yalnız bıçaqlar bir qədər maraqlandırır-
dı, ancaq öz bıçağı əlinə daha yaxşı yatırdı, buna görə onları da

yerə atdı. Nəhayət, o, fil cihazının qabaq tərəfində yarıya qədər pulların altında qalmış çox gözəl bir şey gördü. Bu, iki fut uzunluğunda dəstəkli balıqçı qarmağına bənzər ankas¹ və ya fil bizi idi. Onun baş tərəfində girdə bir yaqut yanırıdı, dəstəyinin səkkiz düymə uzunluğunda hissəsinə isə cilalanmamış firuzə qaşlar düzülüşdü. Buna görə də ələ çox yaxşı yatırıdı. Aşağı tərəfində nefrit qurşaq, onun ətrafında da çiçək naxışları var idi: çiçəklərin yarpaqları zümrüddən, gülləri isə ətrafına açıq-yaşıl rəngli qaşlar düzülüş yaqutdan idi. Dəstəyin qalan hissəsi xalis fil sümüyündən idi. Lap ucu – yəni qarmaq və onun yuxarısındakı şiş çıxıntı poladdan qayrılıb, üstünə də fil ovunu təsvir edən, qızıl naxışlar həkk olunmuşdu. Bu şəkillər Mauqlini heyran etdi, oğlan gördü ki, burada çəkilmiş fil onun dostu Xatxidir.

Mauqli zirzəmidə hara getsə, ağ kobra da onun ardınca sürürdü.

– Məgər, bunları bir dəfə görmək ölməyə dəyməzmi?! – deyən ilan dilləndi. – Mən sənə çox böyük hörmət elədim, elə deyilmi?

Mauqli cavab verdi:

– Mən başa düşürəm ki, bu şeylər nəyə lazımdır... bunların hamısı bərkdir, soyuqdur, yemək üçün qətiyyəyən yaramaz. Ancaq bircə bunu, – o əyilib ankası yerdən qaldırdı, – bax, bunu mən özümlə aparmaq istərdim ki, gün işığında ona yaxşı-yaxşı baxım. Deyirsən ki, bunların hamısı sənindir? Onda bunu bağışla mənə, əvəzində sənə çoxlu qurbağa gətirərəm, yeyərsən.

Kobra kinayəli sevincindən titrəyərək dedi:

– Bəs necə, əlbəttə, bağışlaram! Nə qədər ki buradan getməmişən, bu şeylərin hamısını sənə bağışlaram.

– Yox, mən bu saat gedirəm. Bura həm qaranlıqdır, həm də soyuq. Ancaq bu ucu şiş şeyi də özümlə götürüb cəngəlliyə aparmaq istəyirəm.

– Onda əyil ayağının altına bir nəzər sal! Orada nə görürsən? Mauqli yerdən nə isə ağ və hamar bir şey götürdü:

¹ Ankas – nacaq deməkdir.

– Bu insan kəlləsidir, – deyə o laqeyd-laqeyd dilləndi. – Odur ki, ikisini də orada görürəm.

– Çox-çox illər bundan qabaq həmin bu adamlar gəlmişdilər ki, xəzinəni aparsınlar. Mən qaranlıqda onlarla danışandan sonra sakit oldular...

– Sənin xəzinə adlandırdığın bu şeylər mənim nəyimə lazımdır ki? Ankası aparmağıma icazə versən də, ovun uğurlu olsun, verməsən də... Mənim Zəhərli Xalqla düşmənçiliyim yoxdur, bundan da başqa, mən sənin xalqının Müqəddəs Sözüünü bilirəm.

– Burada ancaq bir Müqəddəs Söz var ki, o da mənim dediyim sözdür!

Kaa irəliyə şütüyərək gözlərini parıldada-parıldada dedi:

– İnsanı buraya gətirməyimi xahiş edən kim idi?

– Mən idim, əlbəttə, – deyə qoca Kobra fısıldadı. – Çoxdan bəri idi ki, insan üzü görmürdüm, bu insan isə bizim dildə danışır...

– Ancaq onu öldürmək haqqında biz o vaxt bir söz danışmamışdıq. Mən cəngəlliyə qayıdanda, oradakılara nə cavab verərəm, necə deyə bilərəm ki, insanı ölümə apardım?

– Mən onu vaxtından tez öldürməyəm. Əgər sən getmək istəyirsənsə, odur bax, divarda dəşik var! İndisə səsini kəs, meymunların piyli qatili! Onu bil ki, əgər bircə dəfə boynuna toxunsam, cəngəllik bir də səni görməz. Hələ indiyə kimi buradan sağ-salamat qayıdıb gedən insan olmayıb. Mən Knyaz şəhərinin Xəzinə Keşikçisiyəm!

– Ey zülmətin ağ qurdu, axı, sənə deyildi ki, indi nə knyaz var, nə də şəhər! Ətrafımızda hər yan cəngəllikdir, – deyə Kaa səsini ucaltdı.

– Ancaq xəzinə vardır! Mən bilirəm nə eləmək lazımdır. Hələ getmə, Kaa, oğlanın ora-bura necə qaçdığına dayanıb tamaşa elə! Burada ov qovmaq üçün kifayət qədər yer var. Yaşamaq gözəl şeydir, oğlan! Bir o yan-bu yana qaç, əylən!

Mauqlı əlini sakitcə Kaanın başına qoydu:

– Bu ağ yaramaz indiyə qədər ancaq insan sürüsündən olan adamları görüb. O, məni tanımır, – deyə pıçıldadı. – Könlündən ov keçir. Qoy buyursun!

Mauqli əlində tutduğu ankasın şiş ucunu aşağı sallayıb dayanmışdı. Sözü ağzından qurtarcaq, ankası elə tulladı ki, nəhəng ilanın şişkin boynundan çəpəki sancılaraq onu yerə mıxladı. Bu vaxt Kaa bir göz qırpımında irəli atılaraq kobranın qıvrılıb açılan bədəninin üstünə yıxıldı və boynundan tutmuş quyruğunun ucuna qədər onu möhkəm yerə sıxdı. Kobranın qıpqırmızı gözləri yanır, kənarında qalmış başı hiddətlə sağa-sola çırpılırdı.

Mauqlinin bıçağa əl atdığını görən Kaa dedi:

– Öldür bunu!

– Yox, – deyə Mauqli bıçağını çıxararaq cavab verdi. – Mən daha heç kimi öldürmək istəmirəm, bəlkə, demərəm, ac olanda yemək üçün öldürəm. Bax, indicə özün görəcəksən, Kaa!

O, Kobranın boğazından yapışdı və bıçağın tiyəsi ilə onun ağzını açaraq üst çənəsindəki qaralıb ovulmuş qorxunc zəhərli dişlərini göstərdi. Bütün çalağan ilanlarda olduğu kimi, Kobra da artıq qocalıb zəhərdən düşmüşdü.

– Txuntx (çürük kötük)! – Mauqli bunu deyib, Kaaya kənara çəkilmək işarəsi verdi və ankası yerdən çıxararaq ağ kobranı azad etdi.

– Knyaz xəzinəsinə təzə keşikçi lazımdır, – deyə oğlan sərt-sərt dilləndi. – Txuntx, sən işləri korlamısan. İndi, o yan-bu yana qaç, əylən baxaq, Çürük Kötük!

Ağ kobra fısıldadı:

– Mən xəcalət çəkirəm! Öldür məni!

– Öldürməkdən çox danışırsınız! İndi biz çıxıb gedirik. Bu ucu iti şeyi də özümlə götürürəm, Txuntx, çünki mən sənənlə vuruşub üstün gəlmişəm.

– Ancaq gözlə ki, o, axırda səni öldürməsin. O, ölümdür! Yaddında saxla: ölümdür! Onda olan güc mənim bütün şəhərimdəki insanları öldürmək üçün kifayətdir. Ey, Cəngəllik insanı, sən bu silahı uzun müddət əlində saxlaya bilməyəcəksən, onu səndən alan da həmçinin. Onun üstündə insanlar bir-birini hey öldürəcək, öldürəcək, öldürəcəklər. Mən artıq gücdən düşmüşəm, bundan sonra mənim işimi bu iti şey görəcəkdir. Bu, ölümdür! Ölüm!

Mauqli deşikdən çıxıb lağıma düşdü, dönüb geri baxanda gördü ki, Ağ Kobra döşəmədəki qızıl bütlərin hərəkətsiz üzlərini kəsərdən düşmüş dişləri ilə hiddətli-hiddətli gəmirərək fısıldayır:

– Bu, ölümdür! – deyir.

Mauqli ilə Kaa yenidən işığa çıxdıqlarına çox şad idilər. Onlar doğma cəngəlliyə ayaq basar-basmaz oğlanın əlində tutduğu ankas səhər günəşinin şüaları altında par-par parıldadı, Mauqlinin ürəyi sevinclə doldu: o, yalnız saçına taxmaq üçün təzə çiçəklər taparkən belə sevinirdi.

Mauqli ankasın yaqutlu üzünü o tərəf-bu tərəfə çevirərək heyran-heyran dedi:

– Bu, Bahirənin gözlərindən də bərk parıldayır. Aparıb ona göstərəcəyəm. Ancaq heç başa düşmədim ki, Çürük Kötük nə üçün ölüm haqqında danışdı, nə demək istəyirdi?

– Bilmirəm, mənə lap quyruğumun ucuna qədər yandırır ki, o sənəni bıçağının gücünü dadmadı. Bu Soyuq Kahalarda həmişə bir fəlakətə rast gəlirsən – istər yerin altında, istərsə üstündə... İndi isə mən acmışam. Bu səhər mənimlə ova çıxacaqsan, ya yox?

– Yox, bu şeyi aparıb Bahirəyə göstərmək lazımdır. Ovun uğurlu olsun!

Mauqli oynaqlaya-oynaqlaya, iri ankası əlində yellədə-yellədə qaçır, arabir də ayaq saxlayıb ona tamaşa edir, valeh olurdu. Nəhayət, cəngəllikdə Bahirənin adətən dincəldiyi yerə gəlib çatdı. Gecəni iri heyvan ovunda keçirmiş panteri Mauqli suvatda tapdı... Bahirə Mauqlinin danışdıqlarına diqqətlə qulaq asır, hərdənbir də ankası iyləyirdi... Mauqli Ağ Kobranın axırıncı sözlərini nağıl eləyəndə Bahirə razılıqla mırıldandı.

Oğlan tez soruşdu:

– Belə çıxır ki, Ağ Klobuk doğru deyirmiş?

– Mən Udaypurda knyaz heyvanxanasında anadan olmuşam, buna görə də insanlara az-çox bələdəm. Onlardan çoxları təkçə bu qırmızı daşın üstündə gecədə bir yox, üç dəfə qan tökərdi.

– Daş bunu daha da ağırlaşdırır. Mənim parıldayan bıçağım bundan çox-çox yaxşıdır. Bir də ki, bura bax, axı, bu qırmızı daş

yeməli şey-zad deyil. Onun üstündə başqasını öldürmək nəyə lazımdır ki?

– Get yat, Mauqli. Sən insanların arasında yaşamısan, amma.

– Mənim yadımdadır. İnsanlar bir-birini yemək üçün ovlayırlar, onlar bikaçılıqdan, əylənmək xatirinə bir-birini öldürürlər. Qulaq as, Bahirə, yatma! De görüm, bu itiuclu şeyi nə üçün qayıırıblar?

Bahirə yuxulu gözlərini açdı, onun bəbəkləri hiyləgər-hiyləgər parladı:

– İnsanlar bunu ona görə qayıırıblar ki, Xatxinin oğlanlarının başını deşsinlər. Mən Udaypurda, heyvanxananın qabağındakı küçələrdə bunlardan görmüşəm. Bu, Xatxi kimilərinin çoxunun qanından dadmışdır...

– Yaxşı, nə üçün fillərin başını bununla deşirlər?

– İnsan Qanununu onlara öyrətmək üçün insanların nə cəy-nağı olur, nə də iti dişləri, ona görə də bu cür, hələ bundan da betər şeylər qayıırıb düzəldirlər.

– Əgər, mən bilsəydim, bunu götürməzdim. Mən daha bunu istəmirəm. Bax!

Ankas havada parlacaq onlardan əlli addım aralıda, ağacların arasında torpağa sancıldı.

Mauqli əllərini şəhli torpağa sürtərək dedi:

– İndi daha mən əllərimi ölümdən təmizlədim. Ağ Kobra deyirdi ki, ölüm hər yerdə mənim ardımca gəzəcək. O, qocalıqdan ağappaq ağarıb, görünür, aqlını itiribdir.

– İstər ölüm olsun, istər həyat, istər qaralsın, istər ağarsın – mən getdim yatmağa, Balaca Qardaş. Mən başqaları kimi, gecəni səhərəcən ov dalınca gəzib, sonra da bütün günü ulaya bilmərəm.

Bahirə suvatdan iki mil aralıda rahat bir çuxur tanıyırdı, oraya dincəlməyə getdi. Mauqli isə çox götür-qoy etmədən ağaca dırmanıb, iki-üç sarmaşığı bir-birinə düyümlədi, bir an sonra isə yerdən əlli fut yüksəkdə, yelləncək içərisində rahatca yırğalanmağa başladı. Mauqli parlaq gündüz işığından qorxmasa da, öz dostlarının adətlərinə riayət edərək, günün altında mümkün qədər az gəzməyə çalışırdı.

O, ağac sakinlərinin hay-küyünə yuxudan ayılında artıq qaranlıq düşmüşdü. Mauqli o gözəl daşları və səhər tulladığı şeyi yuxusunda gördüyünü xatırladı.

– Gedim, onlara heç olmasa bir dəfə də baxım, – deyə o, sarmaşıqlardan yapışaraq sürüşə-sürüşə yerə düşdü.

Lakin Bahirə onu qabaqlamışdı: Mauqli axşam qaranlığında qara pənterin yeri necə iylədiyini aydın eşidirdi.

– Bəs, itiuculu şey hamı? – deyə oğlan qışqırdı.

– İndi, biz Ağ Kobranın düz deyib-demədiyini görərik. Əgər, bu ucu şiş şey, doğrudan da, ölümdürsə, onda demək bu adam öləcəkdir. Gəl izi ilə gedək.

– Yox, əvvəlcə ova çıxmaq, – deyə Bahirə cavab verdi, – qarın ac olanda, göz yaxşı görmür. İnsanlar çox asta-asta yeriirlər. Həm də cəngəllikdə torpaq elə nəmdir ki, ən yüngül iz belə uzun müddət yerdən getməyəcəkdir.

Ovu tez qurtarmağa çalışmaqlarına baxmayaraq, onlar yeyib-içib qarınlarını doyurana və izi tutub getməyə başlayana kimi yenə də, demək olar, üç saat keçdi.

– Sən necə bilirsən, insanın əlindəki itiuculu şey çönüb onu öldürəcəkdir? – deyə Mauqli soruşdu. – Ağ Kobra inandırır ki, o, ölümdür.

Başını aşağı sallayaraq yortan Bahirə:

– Çatıb görərik, – deyə cavab verdi. – İz təkdir (o demək istəyirdi ki, adam bir nəfər imiş), yükü ağır olduğundan dabanlarının yerləri dərinidir.

– Hm! Bu, yay vaxtı çaxan şimşək kimi aydıdır, – deyə Mauqli cavab verdi.

Onlar iki yalın ayaq izi ilə yüyürür, gah qaranlığa düşür, gah da ayın işıqlandırdığı yerlərdən keçirdilər.

Mauqli dedi:

– Buralarda o, bərk qaçırmiş: barmaqlarının yerləri aralı-aralıdır. – Onlar torpağı nəm çökəklə bir xeyli yüyürdülər. – Bəs, nə üçün buraya çatanda o yana burulubdur?

Bahirə:

– Dayan! – deyib məharətli bir sıçrayışla çəmənlikdən keçdi.

İzi seçmək çətinləşəndə hər şeydən əvvəl irəliyə sıçramaq lazımdır ki, axtardığın ləpir sənin öz ləpirlərinlə qarışmasın. Tullandıqdan sonra Bahirə Mauqliyə sarı çönüb qışqırdı:

– Buradan ikinci bir iz əvvəlkinə tərəf irəliləyir. Buradakı ayaq yerləri əvvəlkindən kiçikdir, barmaqları da içəriyə bükülüb.

Mauqli qaçıb oraya nəzər saldıqdan sonra:

– Bu, ovçu qondun ayağının yeridir, – dedi. – Bir bax, burada o, kamanını otların üstü ilə sürüyüb. Buna görə birinci iz yana burulubdur. İri Ayaq Xırda Ayaqdan gizlənməmiş.

Bahirə:

– Doğrudur, – dedi. – İndi, izləri tapdalayıb qarışıq salmamaq üçün hərəməz bu izlərdən biriylə gedək. İri Ayaq mən olum, Balaca Qardaş, sən də Xırda Ayaq ol.

Bahirə yenə də sıçrayaraq birinci izə düşdü, Mauqli isə aşağı əyilərək, barmaqları bükülü olan qəribə ayaq izlərinə baxa-baxa getməyə başladı

Zəncir tək uzanıb gedən ləpirlərlə addım-addım irəliləməkdə olan Bahirə:

– Budur, – dedi, – mən İri Ayaq burada yana buruldum. İndi də qayanın dalına çəkilib gizlənməmişəm, elə sakit dayanmışam ki, ayağımı da tərpətmirəm. De görüm, sən nə eləyirsən, Balaca Qardaş?

Mauqli izlə gedə-gedə cavab verdi:

– Budur, mən Xırda Ayaq da qayanın yanına yaxınlaşırım.

Budur, qayanın altında sağ əlimə söykəniib otururam, kamanımı ayaqlarımın baş barmaqları arasına qoyuram. Mən çox göz-ləyirəm, buna görə də burada ayaqlarımın dərin izi qalar.

– Mən də, – deyərək Bahirə gizlənməmiş olduğu qayanın arxasından dilləndi. – Mən də itiuclu şeyin ucunu daşa söykəyib göz-ləyirəm. O, sürüşüb daşı cızır. Danış görüm, sən nə eləyirsən, Balaca Qardaş?

– Burada iki xırda, bir dənə də iri budaq sınımışdır, – deyərək Mauqli pıçıldadı. – Yaxşı, bəs bunu necə danışım? Hə, indi başa

düşdüm. Mən Xırda Ayaq səs-küylə, ayağımla yeri tappıldada-tappıldada gedirəm ki, İri Ayaq eşitsin.

Mauqli ağacların arasında gizlənə-gizlənə qayadan uzaqlaşır, balaca bir şələləyə yaxınlaşdıqca daha da ucadan səslənirdi:

– Mən... uzağa... gedirəm... buradakı... şələlənin... şırıltısı... mənim... ayaq... səslərimi... batırır... Burada... mən... dayanıb gözləyirəm. Danış görüm, sən nə eləyirsən, Bahirə, İri Ayaq!

Panter o tərəf-bu tərəfə boylanaraq iri ayaq izinin qayanın arxasından hansı istiqamətdə uzaqlaşdığını öyrənməyə çalışırdı. Sonra isə səsini ucaldaraq dedi:

– Mən qayanın arxasından qarnım üstə sürünə-sürünə çıxıram, itiuclu şeyi də dalımca dartıb aparıram. Mən İri Ayaq, burada heç kim olmadığını görüb irəli cumuram. Yol aydın görünür. Hərəmiş öz tutduğumuz izlə gedirik. Mən yüyürürəm!

Bahirə aydın seçilən izlə irəliyə doğru götürüldü, Mauqli də ovçunun izi ilə yüyürdü. Bir müddət cəngəllikdə heç bir səs-səmir eşidilmədi.

Nəhayət, Bahirə:

– Haradasan, xırda Ayaq? – deyə oğlanı səslədi.

Əlli addım sağdan Mauqlinin səsi gəldi.

– Hm! – deyə Bahirə boğuq-boğuq öskürdü. – İndi izlər bir-birinə yaxınlaşıb, yanaşı gedir.

Onlar aralarındakı eyni məsafəni saxlayaraq, yarım mil qədər də yüyürdülər, nəhayət, qaçarkən yerə tərəf o qədər də əyilməyən Mauqli:

– Onlar birləşiblər, ovun uğurlu! – deyə qışqırdı. – Bir bax! Xırda Ayaq burada dayanıb daşa söykənibmiş, iri Ayaq da orada.

Onlardan on addım aralıda, bu yerlərdən olan bir kəndlinin meyiti daş qalağının üstünə sərilib qalmışdı. Ovçu qondun nazik pərli oxu onun kürəyindən dəyib döşündən çıxmışdı.

Bahirə mehriban-mehriban dedi:

– Görünür, Ağ Kobra o qədər də qocalmayıb, Balaca Qardaş, hələ ağı başındadır. Buyur, bu bir ölüm!

– Gedək irəliyə. Bəs, fillərin qanını içən o qırmızı gözlü, itiuclu şey hanı?

– Ola bilsin ki, Xırda Ayaqdadır. İndi iz yenə də təkdir.

Sol çiyində nə isə ağır şey olduğu halda, sürətlə qaçan yüngül adamın tənha izi, qurumuş otlarla örtülü, uzun, yastı yamacla aşağı enirdi. Ləpirlər elə aydın idi ki, elə bil onları otun üstünə kürədə qızdırılmış dəmirlə basmışdılar.

İz onları yarıqanda sönmüş külə dönmüş ocağın yanına gətirib çıxarana kimi heç biri bir kəlmə belə danışmadı.

– Bax, yenə də! – deyə Bahirə yerində quruyub qaldı.

Balacaboy qondun büzüşmüş meyiti yerə sərilmişdi, ayaqları külə tərəf uzanmışdı. Bahirə sualedici nəzərlə Mauqliyə baxdı.

Mauqli meyitə nəzər salıb dedi:

– Bunu bambuk dəyənəyi ilə öldürüblər. İnsan sürüsündə olduğum vaxt camış otaranda mənim də belə bir ağacım var idi. Kobralar Anasını lağa qoyduğuma indi təəssüflənirəm. O, bu cinsə yaxşı bələd imiş. Bu, gərək mənim özümün də ağılıma gələydi. Məgər mən demirəm ki, insanlar bir-birini bıkarçılıqdan öldürürlər?

– Ancaq bunu qırmızı, göy daşların üstündə öldürüblər, – deyə Bahirə cavab verdi. – Unutma ki, mən Udaypurda knyaz heyvanxanasında yaşamışam.

Mauqli ocağın külü üzərinə əyilərək dedi:

– Bir, iki, üç, dörd izdir. Dörd nəfər ayağı çəkməli adamın izidir. Onlar ovçu qondlar qədər tez yeriyə bilmirlər. Görəsən, bu balaca meşə adamı onlara nə pislik edibmiş. Bir bax, onlar birlikdə bunu öldürməzdən əvvəl ocağın dövrəsində dayanıb söhbət edirmişlər. Geri dönək, Bahirə. Qarnım mənə ağırlıq edir, budağın ucundakı sarıköynək yuvası kimi gah yuxarı qalxır, gah aşağı enir.

– Yarı yoldan qayıdıb ovu əldən buraxmaq yaxşı deyil. Onların dalınca gedək!

– Bu səkkiz çəkməli ayaq uzağa gedə bilməz.

Onlar dörd nəfər ayağı çəkməli adamın getmiş olduğu enli çığırla bir saata qədər dinməz – söyləməz qaçdılar.

Artıq səhər açılmış, hava bərk qızmışdı.

– Burnuma tüstü iyi gəlir, – deyə Bahirə dilləndi.

– İnsanlar həmişə yeməyi yüyürməkdən, yol getməkdən daha çox xoşlayırlar, – deyə Mauqli cavab verdi. O indi keçib – getməkdə olduqları və tanımadıqları cəngəlliyin alçaq kolları arasında gah görünür, gah da gözdən itirdi. Mauqlinin sağ tərəfi ilə irəliləyən Bahirə boğazını qərribə bir tərzdə quruldadıb dedi:

– Bax, bu, yeməyini qurtarıb!

Kolun dibində bir yığın rəngbərəng, əzik-üzük paltar görünürdü, yan-yörəsinə un səpələnmişdi.

– Bunu da bambuk dəyənəyi ilə öldürüblər. Bir bax! Buraya dağılmış bu ağ toz insanların yedikləri tozdur. Onların azuqəsini bu aparırmış, onlar qəniməti bundan alıb özünü də quzğun Çilə yem etmişlər.

– Bu, üçüncüsü oldu! – deyə Bahirə dilləndi.

Mauqli öz-özünə dedi: “Köbralar Anası üçün iri, kök qurbağalar aparıb onu doyunca yedizdirəcəm. Doğrudan da, bu qaniçən əsl ölüm imiş, ancaq yenə də bu işdən heç baş açə bilmirəm”.

Bahirə:

– İzlə gedək, – dedi.

Onlar heç yarım mil getməmişdilər ki, birdən təmərihində ağacının təpəsində Ölüm Mahnısı oxuyan qarğa Kauananın səsinə eşitdilər. Ağacın altında üç meyit var idi. İçində yanıb qaralmış mayasız çörək olan çuqun tavanın altındakı yarısonmuş ocaqdan zəif tüstü qalxırdı. Ağacın yanında yerə düşüb qalmış firuzəyi yaqut qaşlı ankas günün altında par-par parıldayırdı.

– Bu şey öz işini çox sürətlə görür! Burada məsələ axıra yetib, – deyə Bahirə dilləndi. – Ancaq, Mauqli, bəs bunlar nədən ölüblər? Bədənləri heç cızılmayıb da!

Cəngəllik sakinləri zəhərli otları, meyvələri bəzi həkimlərdən heç də pis tanıyırlar. Mauqli ocaqdan qalxan tüstünü qoxladı, sonra da qaralmış çörəkdən bir tikə kəsib daddı və tüpürdü.

– Ölüm Almazıdır! – deyə o, öskürə-öskürə bildirdi. – Görünür, bunlardan biri əvvəlcə qondun, sonra da onu öldürənlərin yeməyinə Ölüm Almazı qatıbmiş.

Bahirə dedi:

– Doğrudan da ki, çox gözəl ovdur. Ölüm–ölüm dalınca baş verir.

Hindistanın hər yerində ən güclü zəhər sayılan dəlibəngi, cəngəllikdə “ Ölüm Almazı” adlandırırlar...

– Yaxşı, bəs, sonra necə olsun, – deyər qara panter soruşdu. – Yoxsa, indi də bu qırmızıgöz qatilin üstündə biz bir-birimizi öldürəcəyik?

Mauqli pıçıltı ilə dedi:

– Yəni bu danışa bilər? Bir də mənim onu tullamağымda təhqiredici nə var ki? Səninlə mənə ondan xətər gəlməz, çünki, biz onu ələ keçirməyə cəhd eləmirik. Ancaq bu şeyi burada qoyub getsək, insanları tufan zamanı yerə səpələnən qoz kimi sürətlə qırıb tökəcəkdir. Mən istəmirəm ki, gecədə altı insan ölsün.

Bahirə:

– Nə eybi var ki? – dedi. – Onlar insandırlar, onlar həmişə bir-birini öldürür və bundan həzz alırlar!

Mauqli dedi:

– Onlar hələ də südəmər küçüklərdir. Küçüklər də ki, ayın sudakı şəklini dişləmək üçün özlərini çaya, gölə atıb boğmağa belə hazırdırlar. Məndə də günah çoxdur, çünki elə danışmışam ki, guya dünyada hər şeyi bilirəm. Bundan sonra bir də mən tanımadığım, bilmədiyim şeyləri cəngəlliyə gətirməyəcəyəm, istər lap çiçəkdən də gözəl olsun. Bu isə, – Mauqli əlini atıb ankası cəld yerdən qaldırdı. – Bu yenidən Ulu Kobralar Anasının yanına qayıdacaqdır! Ancaq əvvəlcə bir qədər yataq. Burada, bu yatanların yanında uzana bilmərik. Bundan da başqa qabaqca bu şeyi basdırmaq lazımdır, yoxsa, qaçıb təzədən altısını da öldürər. Bu ağacın altında bir çala eş!

Bahirə göstərilən yerə tərəf yönələrək mırıldandı:

– Balaca Qardaş, axı mən sənə dedim ki, günah bu qan-ıçəndə deyil. İnsanların özləri müqəssirdilər!

– Fərqi yoxdur, – deyər Mauqli cavab verdi. – Sən yeri dərin eş. Yatıb yuxumuzu alandan sonra mən bunu qaytarıb əvvəlki yerinə aparacağam.

İki gündən sonra, gecə rüsvey olmuş, talan edilmiş Ağ Kobra zülmət zirzəmidə qəm-qüsssəyə qərq ikən firuzə ankas divarın yarığından içəriyə atılaraq qızıl pulların üstünə düşüb cingildədi.

Ehtiyatlı hərəkət edərək divarın çölündə qalan Mauqli dedi:

– Ey Kobralar Anası, öz tayfandan cavan, zəhərli bir ilan seç, qoy knyaz xəzinəsinin keşiyini çəkməkdə o, sənə kömək etsin. Buradan heç bir insan sağ-salamat çıxıb gedə bilməsin.

– Aha-a! Deməli, bu geri qayıtdı? Axı, mən dedim ki, bu, Ölümdür! Bəs necə olub ki, sən sağ qalmısan? – deyə qoca Kobra ankasa sarındı.

– Bahasına xilas olduğum camışa and olsun ki, heç özüm də bilmirəm... Bu şey bir gecədə altı insan öldürüb! Daha onu buradan heç yana buraxma!...

VƏHŞİ İTLƏR

Mauqli Cəngəlliyi kəndin üstünə salışdırandan sonra oğlanın həyatının ən xoş çağları başladı. O, ürəyində öz borcunu ədalətlə yerinə yetirənlərə məxsus bir rahatlıq duyur, vicdanı ona əzab vermirdi. Cəngəllikdə hamı Mauqli ilə dostluq edirdi, çünki hamı ondan qorxurdu. Mauqlinin dörd canavar dostu ilə birlikdə, yaxud onlarsız, bir xalqdan digərinə keçə-keçə cəngəllikdə gəzib-dolanarkən gördüklərindən, eşitdiklərindən və başına gələnlərdən çox-çox hekayələr çıxardı və hər biri də indi danışdı-ğımızdan uzun olardı. Lakin siz onun bir çox sərgüzəştləri haqqında heç nə eşidəsi olmayacaqsınız. Xəzinəyə gümüş pul aparən on bir arabaya qoşulu iyirmi iki kəli öldürüb, parlaq rupiləri tozlu yola səpələyən qızmış fildən Mauqli öz canını necə qurtardığını; uzun gecələrdən birində şimal bataqlıqlarında timsah Cakala ilə vuruşarkən öz bıçağını onun belində sındırdığını; vəhşi qabanın parçalamış olduğu insanın boynundan asılmış, əvvəlkindən daha uzun yeni bir ov bıçağı tapdığını; sonra da bıçağın əvəzini ədalətlə ödəmək məqsədilə həmin qabanı tapıb öldürdüyünü; Böyük Aclıq zamanı təsadüfən qaçmaqda olan maral sürüsü-

nün içinə düşdüyünü və qızıışmış marallar tərəfindən az qala tapdalanıb öldürdüyünü; Qaradınməz Xatxini içərisində şişmar uclu payalar olan qazma tələdən necə qurtardığını; səhərisi gün özünün bəbirlər üçün fəndgirliklə qurulmuş tələyə düşdüyünü; bu dəfə də Xatxinin yoğun tirləri sındıraraq onu xilas etdiyini; Mauqlinin bataqlıqda vəhşi camışları tutub sağdığını; onun... xülasə, bir çox əhvalatları siz bilməyəcəksiniz.

Lakin hər halda bunlardan birini ətraflı nağıl eləmək lazımdır.

Ata Canavarla Ana Canavar öldülər, Mauqli mağaranın ağzına yekə bir daş yıxdı, sonra da ulayaraq onların üzərində Ölüm Mahnısı oxudu. Balu qocalıb tamamilə əldən düşmüşdü, artıq çətinliklə tərənib yeriyə bilirdi. Hətta əsəbləri polad tək, əzələləri isə dəmir kimi olan Bahirə də, ovunu əvvəlki cəldliklə tutub parçalaya bilmirdi.

Akelanın çal tükləri süd kimi ağarmışdı. Qocalıqdan o qədər arıqlamışdı ki, qabırğaları görünürdü, çətinliklə gözə bilirdi, sanki əzaları ağacdən idi. İndi artıq onun üçün Mauqli ov ovlayırdı. Lakin dağılmış Sion Sürüsünün cavan canavarları kefi kök dolanır, gün-gündən törəyib artırdılar. Başçı nə olduğunu bilməyən bu ötkəm, hamar pəncəli beşyaşar qurdların sayı qırxa çatanda Akela onlara məsləhət görürdü ki, bir yerə yığışsınlar, birinin başçılığı altında, Azad Xalqın adına layiq qaydada yaşasınlar.

Mauqli bu işdə məsləhətçi olmaq istəmədi; çünki öz dediyi kimi, o artıq bir dəfə turş meyvələrlə dişini qamaşdırmışdı və indi onların hansı ağaclarda yetişdiyini yaxşı bilirdi. Lakin Pxaonanın oğlu Pxao (Akela Sürüyə başçılıq edən zaman Pxaonanın atası Boz Ləpirçi adlanırdı), Cəngəllik Qanununun tələb etdiyi kimi, döyüşdə digər qurdlara üstün gələrək Sürü başçısı yerini tutandan sonra yenə ulduzlu gecələrdə köhnə nəğmələr, köhnə çağırışlar eşidildiyi zaman Mauqli də keçmiş yad edərək Şura qayasına getməyə başladı. O vaxtlar uğurlu ov və şirin yuxu vaxtları idi. Yadlardan heç biri Mauqli Xalqına (Sürünü indi belə adlandırırdılar) məxsus olan yerlərə ayaq basmağa cürət eləmir-di. Cavan qurdlar gün-gündən kökəlir, qüvvətlənirdilər. Hər də-

fə Sürü Şura Qayasına toplaşanda dişi canavarlar başqalarına göstərib tanımaq üçün çoxlu bala gətirirdilər. Mauqli də həmişə bu baxışlarda iştirak edirdi, çünki o, qara panterin vaxtilə çılpaq, qarabuğdayı bir oğlan uşağını Sürüyə necə qəbul etdirdiyini hələ də unutmamışdı və hər dəfə “Baxın, ey canavarlar!” – deyə səslənən sürəkli çağırışları eşidirkən onun ürəyi şiddətlə vurur, qəlbində anlaşılmaz bir həyəcan duyurdu. Əgər bu hal olmasaydı o, yeni-yeni şeylər görmək, eşitmək, yoxlamaq, dadmaq üçün baş götürüb cəngəlliyin dərinliklərinə gedərdi.

Bir dəfə o, toran qovuşan zaman dağın döşü ilə asta-asta qaçaraq, öldürdüyü maralın yarım şaqqasını Akela üçün aparırdı, dörd canavar dostu isə həyatlarından razı halda, oynaqlaya-oynaqlaya, bir-birilə süpürləşə-süpürləşə onun ardınca irəliləyirdi. Bu vaxt Mauqlinin qulağına Şirxanın zamanından bəri eşitmədiyi bir ulmaq səsi dəydi. Cəngəllikdə “pxial” adlanan bu səs çaqqalın səsi idi. O, yalnız pələnglə ova çıxdıqda, yaxud böyük ov başlanan zamanlar bu cür ulayır. Həm nifrət, həm təntənə, həm qorxu, həm ümitsizlik, həm də kinli istehza duyulan bu ulartını təsəvvürünüzə gətirin, onda siz Vaynqanqa üzərində gah ucalan, gah enən, titrəyərək eşidilməz olan pxialın nə olduğunu anlayarsınız. Bu səsi eşitmək canavarların dördü də bellərinin tükünü qabardaraq mırıldandı. Mauqli isə bıçağının dəstəyindən yapışaraq daş heykəl tək yerində donub qaldı.

– Heç bir Zolaqlı burada ov ovlamağa cürət edə bilməz, – deyə, nəhayət, o dilləndi.

Boz Qardaş:

– Bu, Xəbərçinin səsi deyildir, – dedi. – Bu, nə isə böyük ova oxşayır. Bir qulaq ver!

Yenə də həm hönkürtü, həm qəhqəhəni xatırladan ulmaq səsi ucaldı. Sanki çaqqalın insan dodaqları tək yumşaq dodaqları var idi. Mauqli dərinlərdən nəfəs alıb irəli cumdu və Şura Qayasına tərəf tələsən canavarları ötüb keçərək, özünü oraya çatdırdı.

Pxao ilə Akela qayanın üstündə yanaşı uzanmışdılar. Onlardan aşağıda isə çox gərgin bir vəziyyət almış başqa canavarlar

toplaşmışdılar. Ana canavarlar öz balaları ilə birlikdə mağaralara tərəf qaçırdılar. Pxial ucaldıqda, zəiflərin mağaradan kənardə olması yaramaz.

Bir müddət qaranlıqda Vaynqanqanın şırıltısından və gecə mehi əsdikcə silkələnən budaqların xısıltısından başqa heç bir səs-səmir eşidilmədi. Sonra çayın o biri sahilində canavar uladı. Bu, Sürünün canavarlarından deyildi, çünki Sürünün bütün canavarları Şura Qayasına toplaşmışdı. Ulartı tam ümitsizlik ifadə edən uzun bir hürüşə çevrildi.

– İtlər! Vəhşi itlər! Vəhşi itlər! – deyə Sürü başçısı hürürdü.

Bir neçə dəqiqədən sonra çınqıllıqdan yavaş addım səsləri eşidildi; tər basmış, böyürləri qana batmış, ağzı köpüklənmiş ariq bir canavar qabaq pəncəsini çəkə-çəkə özünü ortalığa atıb Mauqlinin ayaqlarına yığıldı.

– Ovun uğurlu! Kimin sürüsündənsən? – deyə Pxao təmkinlə soruşdu.

Yaralı qurd cavabında:

– Ovun uğurlu, – dedi, – mən Vantalayam!

Bu, o demək idi ki, o, yalquzaqdır, kənardə xəlvət zağalardan birində yaşayır, öz dişisi və balaları üçün təkbaşına ov ovlayır. “Vantala”, yaxud “yalquzaq” – Sürüdən ayrı yaşayan canavarlara deyirlər. O, hər nəfəs aldıqca ürəyi elə şiddətlə vururdu ki, zərbdən bütün bədəni dala-qabağa gedib-gəlirdi.

– Gələnlər kimdir? – deyə Pxao soruşdu (cəngəllikdə pxial eşidiləndə həmişə bu sualı verirdilər).

– Vəhşi itlərdir. Dəkəndən gələn sarı köpəklər, qatillər! Onlar buraya cənubdan gəliblər. Deyirlər Dəkəndə aclıqdır, indi yolda qabaqlarına kim düşdü parçalayırlar. Ay doğanda mənim dişi tayım da, üç küçüyüm də sağ-salamat idi. Ana, küçüklərə açıq çöldə ov ovlamağın qaydasını öyrədir, biz, düzənlik canavarları maral qovduğumuz zaman necə pusquya girdiyimizi onlara göstərirdi. Gecəyarısı mən hələ ov izi ilə gedən küçüklərimin bərkdən uladıqlarını eşidirdim. Sübh küləyi əsməyə başlayanda isə mən onların dördünün də cəsədini otların arasında düşüb

qalmış gördüm. Ey Azad Xalq, axı hələ ay doğanda onların hamısı sağ-salamat idi. Mən qısas almaq üçün düşməni axtarmağa başladım, elə bu vaxt da sarı itlərlə rastlaşdım.

– Onlar nə qədərdir? – deyə Mauqli soruşdu. Sürünün bütün canavarları boğuş-boğuş mırıldandılar.

– Bilmirəm. Ancaq onlardan üçü artıq heç kimi öldürə bilməyəcəkdir. Axırda iş belə gətirdi ki, qalanları dalımca düşüb, mən maral kimi qovmağa başladılar, onlar qovurdular, mən də üç ayağım üstündə atıla-atıla qaçırdım. Baxın, ey Azad Xalq!

O, çeynənib şikəst olmuş, quru qandan rəngi tutqunlaşmış pəncəsini irəliyə uzatdı. Onun böyrünün aşağısı tamam dişlək-dişlək olmuş, boğazının dərisi didilmiş, parçalanmışdı.

Akela Mauqlinin gətirmiş olduğu ətdən çəkilərək Vantalaya dedi:

– Ye!

Yalquzaq canavar özünü ət şaqqasının üstünə salıb acgözlüklə təpişdirməyə başladı.

– Bu, hədət getməyəcəkdir, – deyə o, qarnını bir qədər doyurduqdan sonra sakitcə dilləndi. – Qoyun azacıq gücə gəlmişəm, mən hələ yenə də öldürəcəyəm... Ay təzəcə çıxanda dolu olan zağam indi boş qaldı. Qan Borcu hələ tamamilə ödənilməyib.

Pxao Vantalanın dişləri altında maralın omba sümüyünün necə xırtıldadığını eşidərək razılıqla mırıldandı.

– Bu dişlər bizə lazım olacaqdır, – dedi. – İtlərin küçükləridəmi yanlarındadır?

– Yox, yox, ancaq sarı köpəklərdir, hamısı yaşlı, qüvvətli, dözümlü ovçulardır.

Bu o demək idi ki, Dəkəndən gələn sarı itlər döyüşə-döyüşə irəliləyirlər, canavar yaxşı bilirdi ki, hətta pələng özü belə, ovunu bu köpəklərə güzəştə gedir. Onlar kəsəsinə cəngəlliyin bu başından o başına keçib-gedir, qarşılarına çıxanların hamısını vurub-yıxır, tikə-tikə edirlər. Vəhşi itlər canavar qədər iri və çevik olmasalar da, çox güclüdürlər, sayca da çox olurlar. Onların sayı yalnız yüzə çatdıqda özlərini Sürü adlandırırlar. Canavarların isə qırxı bir yerdə olduqda bu, artıq əməlli-başlı Sürüdür.

Mauqli cəngəlliyi gəzib dolanarkən Dəkən dağlarının otlarla örtülü ətəklərinə qədər gedib çıxmış və bu sərt köpəklərin orada xırda təpəciklərdə, çuxurlarda oynadıqlarını, yatdıqlarını, torpağı eşdiklərini görmüşdü. Bu çuxurlar onlar üçün zağanı əvəz edirdi. Mauqli vəhşi itlərə nifrət edirdi, çünki onlardan gələn iy, canavarların iyinə bənzəmirdi, özləri də mağarada yaşamırdılar. Ən çoxu da itlərdən ona görə zəhləsi gedirdi ki, Mauqlinin özünün və dostlarının ayaqları tərtəmiz olduğu halda, onların barmaqlarının arasında tük bitir. Lakin vəhşi köpəklər sürüsünün nə qədər qorxunc olduğunu Mauqli bilirdi, çünki Xatxi bu barədə ona danışmışdı. Hətta Xatxi özü də onların yolundan kənara çəkilir. Bu itlər nə qədər ki öldürülməyiblər, nə qədər ki ov azalmayıb, özləri başqalarını qıra-qıra irəliləməkdə davam edirlər.

Akela da vəhşi itlər haqqında bəzi şeylər bilir. O, sakitcə dedi:

– Başçısız, təklikdə ölməkdənsə, Sürüdə ölmək yaxşıdır. İndi, çox gözəl bir ov başlanacaq və bu mənim üçün axırıncı ov olacaqdır. Ancaq sən insansan, Balaca Qardaş, hələ irəlində sənə çox gecələrin, gündüzlərin vardır. Çıx get şimala, orada bir yerdə uzan yat, əgər itlər gedəndən sonra canavarlardan sağ qalanı olsa, döyüşün necə keçdiyini gəlib sənə danışar.

– Düzü bilmirəm, – deyər Mauqli gülümsəmədən cavab verdi, – bilmirəm gedim bataqlıqda xırda-xırda balıqlar ovlayıb ağacda yatım, yoxsa burada qalıb, Sürü yerdə döyüşdüyü müddətdə meymunların köməyinə pənah gətirib ağacların təpəsində qoz yeməkləmi məşğul olum...

Akela:

– Bu, ölüm-dirim mübarizəsi olacaqdır, – dedi. – Sən bu sarı köpəkləri hələ yaxşı tanımırsan. Hətta Zolaqlı da...

– Aova! Aova! – deyər Mauqli incik halda qışqırdı. – O zolaqlı meymunlardan birini mən artıq öldürmüşəm. İndi, qulaq as: biri var idi, biri yox idi, bir erkək canavar var idi – o mənim atam idi, bir diş canavar var idi – o mənim anam idi, bir də qoca boz canavar var idi (çox da ağıllı deyildi; indi rəngi ağappaq olub); o mənim üçün həm ana idi; həm də ata. Buna görə də mən deyir-

rəm, – Mauqli səsini ucaltdı, – deyirəm ki, itlər gələndə, əgər onlar, doğrudan da, gəlsələr, bu ovda Mauqli ilə Azad Xalq bir yerdə, çiyin-çiyinə çarpışacaqdır! Bahasına xilas olduğum kələ and içirəm, həmin kələ ki, indiki canavarların xatırlamadıqları o gündə Bahirə onu mənim əvəzimə Sürüyə vermişdi, ona and içirəm ki, mənim bu bıçağım Sürünün iti diş olacaqdır. Belə bilirəm ki, o hələ korşalmamışdır. Vəssalam, mən öz sözümlü dedim! Qoy, çaydakılar, ağaclardakılar eşidib yadlarında saxlasınlar, bəlkə, mən özüm unuttum.

– Sən itlərə bələd deyilsən, ey canavar dilli insan, – deyər Vantala qışqırdı. – Mənim bircə arzum budur ki, onlar məni parçalamaqdan əvvəl Qan Borcumu alım. Onlar qarşılarına düşəni məhv edərək, yavaş-yavaş gəlirlər. İki günə qədər də mən təzədən qüvvət toplayıb onlardan Qan Borcumu almağa başlamam. Sizə də, ey Azad Xalq, məsləhətim budur ki, şimala çəkiləsiniz, itlər çıxıb gedənə kimi orada yarıac-yarıtox dolanasınız.

Mauqli gülərək ucadan dedi:

– Qulaq verin Yalquzağa, ey Azad Xalq, onun dediyinə görə, biz itlərlə rastlaşmamaq üçün şimala qaçıb, orada sahillərdən ovladığımız kərtənkələlərlə, mişovullarla birtəhər güzəran keçirməliyik. Onlar burada bizim meşələri viran qoysunlar, bütün ovları qırınsınlar, biz isə qorxumuzdan gedib şimalda gizlənək, görək onların nə vaxt kefləri istəyəcək, bizim yerlərdən çıxıb gedəcəklər. Onlar itdirlər, itin balalarıdırlar, yurdsuz-yuvasız, hamısı kürən, qarınları sapsarı, barmaqlarının arası tüklü! Əlbəttə, biz Azad Xalq buradan qaçıb şimal xalqlarının qabaqlarından qayıdanlara dilənməli, yaxud ölmüş heyvanların qalıb qoxumuş leşini yeyib dolanmalıyıq! İndi, tez olun, seçin. Bu çox şərəfli bir ov olacaqdır! Sürü uğrunda, Sürünün birliyi uğrunda, zağalardakı, bayırdakı yanıküçüklü canavarlar uğrunda, dağlarda cüyür qovan ana uğrunda, zağadakı ən körpə bala uğrunda biz döyüşə hazırıq!

Buna cavab olaraq Sürü qısa, qulaqbatırıcı bir səsle ulaşıdı, sanki harada isə kökündən sınan ağac yerə sərilərək qaranlıqda saqqıldadı:

– Biz döyüşə hazırıq!

Mauqli üzünü dörd dostuna tutaraq:

– Siz burada qalın, – dedi. – Bizə hər bir diş gərək olacaqdır. Pxaio ilə Akela isə qoy döyüşə hazırlaşsınlar. Mən itləri saymağa gedirəm.

Vantala yerindən dikələrək bərkdən uladı:

– Bu, ölümə getmək deməkdir! Bu lütün birisi sarı itlərlə necə bacara bilər? Lap Zolaqlının özü də...

– Sən, doğrudan da ki, yalquzaqsan, – deyə Mauqli dilləndi. – Yaxşı, bu söhbətləri qoyaq qalsın köpəkləri qırandan sonraya. Hamınıza uğurlu ov!

O, coşqun bir sevinclə, gözü ayağının altını görmədən gecənin qaranlığında qaçmağa başladı. Bu vaxt birdən, çayın kənarında, maral cığırını güdməkdə olan Kaaya ilişərək tirtap yerə sərdi.

– Kş-şa! – deyə Kaa acıqlı-acıqlı fısıldadı. – Cəngəllikdə məgər belə qanun-qayda var ki, səs-küy qoparıb, bütün gecəni güddüyümüz ovu ürküdəsən? Həm də bilə-bilə ki, marallar necə sürətlə qaçırlar...

Mauqli ayağa qalxaraq:

– Günahımı boynuma alıram, – dedi. – Ancaq düzü, mən elə səni axtarırdım, a Yastıbaş. Hər dəfə də mən səni görəndə qolum uzunluqda irilmiş, yoğunlaşmış olursan. Bütün cəngəllikdə sənin tayın-bərabərin yoxdur, ey hamıdan müdrik, qüvvətli və gözəl Kaa!

– Bu iz hara gedib çıxır? – Əfinin səsi mülayimləşdi. – Heç bir ay olmaz ki, açıqlıq yerdə yatdığım üçün bıçaqlı bir insan məni daşa basıb, kinli meşə pişiyi kimi fis-fis fısıldayırdı.

– Hə, doğru deyirsən, özün də maralları ürküdüb hərəsini bir yana perikdirdin. Mauqli də bu vaxt ova çıxmışdı. Yastıbaş da tamam karlaşıb, nə qədər fit verdilər ki, maral cığırından kənara çıxsın, eşitmədi ki, eşitmədi, – deyə Mauqli sakitcə cavab verdi və ala-bəzək biləzik tək qıvrılmış Kaanın üstündə oturdu.

– İndi isə həmin insan həmin yastıbaşın yanına gəlib şirin dillə, yaltaq-yaltaq deyir ki, o həm ağıllı, həm qüvvətli, həm də

gözəldir, Yastıbaş da onun sözlərinə inanır və qıvrılıb qat-qat olur ki, bir aydan qabaq onu daşa basanın oturmaq üçün yeri rahat olsun. Hə, rahatmı əyləşmişən? Heç Bahirə qıvrılıb səninçün belə bir yer düzəldə bilərdimi?

Kaa həmişəki kimi bədəninə Mauqlinin ağırlığı altında yumşaq bir qamak tək əymişdi. Oğlan qaranlıqda qolunu uzadaraq əfinin buraza bənzər boynunu qucaqlayıb, onun başını öz çiyninə söykədi və bu gecə cəngəllikdə olan bütün əhvalatları ona nağıl elədi.

Kaa Mauqlinin danışdıqlarına axıracan qulaq asıb dedi:

– Mən, bəlkə də, ağıllıyam, bilmirəm, ancaq kar olmağım, doğrudan da, karam. Yoxsa, mən pxialı eşidərdim. Demək, otyeyənlərin elə təşvişə düşmələri təəccüblü deyilmiş. Cəmi neçə itdir?

– Mən onları hələ görməmişəm. Birbaş sənin yanına gəldim. Axı sən yaşda Xatxidən də böyüksən... Ancaq bilirsənmi, Kaa, – Mauqli sevincindən yerində atılıb-düşdü, – bu, çox gözəl bir ov olacaqdır! Bizlərdən çox azımız təzə ayı görəcəyik!

– Sən də bu işə qarışırsan? Ancaq unutma ki, sən insansan. Həm də yadıma sal ki, vaxtilə səni Sürü öz içərisindən qovmuşdur. İndi qoy itləri canavarlar özləri qovsunlar. Sən insansan.

– Keçən ilki qozlar, bu il çürüyüb qara torpaq olubdur, – deyə Mauqli cavab verdi. – Mən insanam, bu, doğrudur, ancaq bu gecə demişəm ki, mən canavaram. Bu mənim qanımdadır. Mən çayı, ağacları şahid çağırmışam, demişəm ki, sözlərimi yadlarında saxlasınlar. Mən Azad Xalqın ovçusuyam, Kaa, nə qədər ki, itlər çıxıb getməyiblər, bu adı üstümdən götürməyəm!

– Azad Xalq! – deyə Kaa fisıldadı. – Azad oğrular! Quldurlar, ölmüş canavarların xatirəsinə sən özünü ölüm düyünü ilə bağlamısan! Bu, yaxşı ov deyildir.

– Mən artıq Söz vermişəm! Söz ağzımdan çıxıb. Ağaclar da bilir, çay da... İtlər çıxıb getməyincəyə qədər mənim Sözüüm geri qayıtmayacaqdır.

– Seşş! Bu, bütün izləri dəyişdirir. Mən fikirləşirdim ki, səni özümlə şimal bataqlıqlarına aparım, ancaq Söz, hətta balaca, lüt,

tüksüz bir insancığazın da ağzından çıxmış olsa, Sözlüyündə qalır. İndi mən, Kaa da deyirəm ki...

– Yaxşı-yaxşı fikirləş, Yastıbaş, yoxsa, sən də özünü ölüm düyünü ilə bağlarsan. Mənə sənin Sözüün lazım deyil, mən bunsuz da bilirəm ki...

– Qoy belə olsun, – deyə Kaa razılaşdı, mən Söz vermirəm. Yaxşı, bəs, sarı itlər gələndə sən nə etmək fikrindəsən?

– Onlar Vaynqanqadan üzüb keçməlidirlər. Mən istəyirdim onları sahilə qarşılayım. Sürü də dalımca gələrdi. Biz bıçaqla, dişlərimizlə onları çayaşağı çəkilməyə məcbur eləyərdik, bir az havadan düşərdilər.

Kaa dedi:

– Bu itlər heç vaxt geri çəkilmirlər, havadan düşən də deyilərlər. Bu ovdan sonra nə insan balası olacaq, nə də canavar balası, təkcə quru sümükləri qalacaqdır.

– Alala! Öləndə də ölərik! Bu ov bütün ovlardan ən şərəfli olacaqdır. Ancaq mən hələ cavanam, az yağış görmüşəm, mənə nə sənin kimi müdrikiyim var, nə də gücüm. İndi, Kaa, de görüm, sən daha yaxşı bir yol fikirləşib tapdınmı?

– Mən saysız-hesabsız yağışlar görmüşəm. Mən tozlar üstündə uzun-uzun izlər buraxanda hələ Xatxi süd dişini dəyişməmişdi. İlk yumurtaya and olsun ki, mən yaşca ağacların çoxundan böyüyəm, indiyə qədər cəngəllikdə nələr olur, hamısını görmüşəm.

– Ancaq hələ heç bir vaxt bu cür ov olmayıb, – deyə Mauqli dilləndi. – Heç vaxt sarı itlər bizim yolumuzu kəsməyiblər.

– O şey ki indi var, vaxtilə olubdur. O şey ki, olacaqdır – unudulmuş, indisə geriye qayıtmış ildən başqa bir şey deyildir. Mən öz yaşımı hesablayıb qurtarana kimi sakit otur.

Düz bir saat müddətində Mauqli bıçaqla oynaya-oynaya Kaanın üstündə uzanıb dincəldi. Kaa isə bu vaxt hərəkətsiz başını yerə qoyub fikirləşir, yumurtadan çıxdığı gündən indiyə qədər gördüklərini, eşitdiklərini bir-bir yadına salırdı. Onun gözləri sanki sönmüşdü, indi bu gözlər tutqun rəngli bir cüt əqiqi xatırladırdı. Arabir o, yuxuda ov görürmüş kimi, iti hərəkətilə başını

gah sağa, gah sola çevirirdi Mauqli isə arxayın-arxayın mürgüləyirdi: o bilirdi ki, ova çıxmazdan əvvəl dincəlməkdən yaxşı şey yoxdur; buna görə də özünü elə öyrətmişdi ki, istəsəydi gecənin və ya gündüzün hər bir vaxtı yatıb yuxuya gedə bilərdi.

Birdən Mauqli hiss etdi ki, Kaanın bədəni onun altında yoğunlanıb enlənir; nəhəng əfi özünü şişirdərək fısıldayır, onun bu səsi polad qından çıxarılan qılıncın səsinə andırırdı.

– Mən ölü vaxtları gördüm, – deyə, nəhayət, o dilləndi. – nəhəng-nəhəng ağaclar, qoca-qoca fillər, keçmişdə çılpaq olub, indisə mamırla örtülmüş sıldırım qayalıqlar bir-bir gözlərim önündən gəlib keçdi... hə, sən hələ sağsan, bala insan?!

Mauqli dedi:

– Ay təzəcə doğub. Mən anlaya bilmirəm ki...

– Kəşş! Mən yenə də Kaayam. Mən bilirəm ki, çox vaxt keçməyib. İndi biz birlikdə çayın kənarına gedərik, orada mən itlərlə nə eləmək lazım olduğunu sənə deyərəm.

O, ox kimi dümdüz açılaraq Vaynqanqanın baş məcrasına tərəf yönəldi və Sülh Qayasından bir qədər yuxarıdan suya atıldı. Mauqli də onunla birlikdə çaya cumdu.

– Yox, yox, özün üzmə, mən səndən cəld hərəkət eləyirəm. Gəl min belimə, Balaca Qardaş!

Mauqli sol əli ilə Kaanın boynunu qucaqladı, sağ əlini isə bərk-bərk bədəninə sıxıb, ayaqlarını düz uzatdı. Bundan sonra Kaa, yalnız təkcə onun bacardığı bir tərzdə çayla başyuxarı üz-məyə başladı. Coşqun sular Mauqlinin sinəsinə çırpılaraq boynunun dövrəsində köpüklənir, ayaqları ilanın şütüyərək keçən bədəninin ortadan yardığı dalğaların üstündə enib-qalxırdı. Sülh Qayasından yuxarıda Vaynqanqa həştaddan yüz futa qədər hündürlüyü olan mərmər sıldırımlar arasında sıxılaraq daralır. Bu yerdə çayın suları irili-xırdalı sal daşlara çırpıla-çırpıla quduz bir coşqunluqla axır. Lakin Mauqli bu barədə fikirləşmirdi; dünyada elə bir su yox idi ki, Mauqlinin ürəyinə heç olmasa bir dəqiqəliyə qorxu sala biləydi. O, sahillər boyu yüksələn qayalara baxaraq təşvişlə havanı qoxlayırdı, bu an onun duyduğu iy, isti gün-

lərdə qarışqa yuvasından gələn turşa-şirin iyə bənzəyirdi. O, qeyri-iradi olaraq özünü çayın dərinliyinə verdi, yalnız arabir nəfəs almaq üçün başını sudan çıxardırdı. Kaa quyruğunu sualtı bir qayaya iki dəfə dolayaraq gəmi tək lövbərdə dayandı. Mauqli əfinin üstündə oturmuşdu. İti axan su onların o tərəf-bu tərəfindən şırıldaıyıb keçirdi.

– Bura Ölüm Məskənidir, – deyə oğlan dilləndi. – Biz buraya nə üçün gəlmişik?

Kaa:

– Onlar yatışblar, – dedi. – Xatxi Zolaqlıdan çəkinmir, ancaq Xatxi də, Zolaqlı da sarı itlərdən çəkinirlər. İtlər deyirlər ki, onlar heç kimdən qorxmurlar. Bəs, Balaca Qaya Xalqının qorxusu kimdəndir? Ey, Cəngəllik Ağası, de görüm, bizdən ən çox güclü kimdir?

– Budur, – bax, bunlar, – deyə Mauqli pıçıldadı. – Bura Ölüm Məskənidir. Çıxaq gedək buradan.

– Yox, nə qədər ki, onlar yatıblar, bax yaxşı-yaxşı bax! Mən sənin qolun uzunluqda olanda buranı necə görmüşdümsə, indi də eləcədir, heç dəyişilməyib...

Çəngəlləyin yarandığı gündən bəri Vaynqanqa vadisinin zəmandan, ruzigardan cadar-cadar olmuş sıldırımlarında Balaca Qaya Xalqı – çalışqan, acıqlı qara yabanı hind arıları məskən salmışdı. Mauqli yaxşı bilirdi ki, bu tərəflərdə bütün cığırılar onların yaşadıkları yerə yarım mil qalmış yana burulur. Əsrlər boyunca burada yuva salmış Balaca Qaya Xalqı beçə verib artır, bir yarıqdan digərinə keçir, yenidən beçə verirdi. Arılar sıldırımların ağ mərmərini köhnə balla ləkələyə-ləkələyə öz şanlarını get-gedə qayaların daha əlçatmaz yerlərində, qaranlıq mağaraların daha dərinliklərində qururdular. İndiyə qədər, nə insan, nə heyvan, nə su, nə də od onlara toxuna bilmişdi. Çayın hər iki tərəfində dərə uzununu sanki pırıldayan qara mərmərdən pərdələr asılmışdı. Mauqli başını qaldırıb baxanda bədəni titrədi: milyonlarla yatmış arılar bir-birinə yapışaraq oğlanın başı üzərində aşağı sallanmışdı. Bundan başqa, hər yanda sıldırımlara yapışmış

iri-iri topalar, zəncirlər və çürük kötöklərə oxşar şeylər nəzərə çarpırdı. Bu, keçmiş illərdən qalma köhnə bal şanları, ya da dərənənin külək tutmayan kölgə yerlərində salınmış yeni arı şəhərləri idi. Yığın-yığın, çürümüş, göz-göz olmuş tullantılar aşağıya doğru axaraq, qayalarda bitən ağacların, sarmaşıqların arasında ilişib qalmışdı.

Mauqli qulaq verdikdə, harada isə qaranlıq mağaralarda ağırlığından qopub yerə düşən şanların tappılısını, bu vaxt uçuşan arıların hiddətli vızıltısını, ləbaləb dolmuş şanlardan süzülərək aramla yarpaqların üstünə axan ağır bal damcılarının vahiməli “tıp-tıp-tıp” səsini aydın eşidirdi.

Çayın o biri sahilində beş futdan enli olmayan balaca, qumsal bir yer var idi. Orada yüz illərdən bəri yığılıb qalmış zir-zibil till atılmışdı. Burada, öldürülmüş tənbel arılar, tullantılar, köhnə şanlar, vaxtilə bal oğurlamağa gəlmiş kəpənəklərin, böcəklərin qanadları üst-üstə qalanmışdı. İndi bütün bunlara toxunulduqda əzilib qapqara narın toza çevrilirdi. Uçmağı bacarmayan və Xırda Xalqın nə demək olduğunu bilməyən hər bir canlının qorxub qaçması üçün tək-cə bu yerlərdən gələn tünd turşumuş iy kifayət idi.

Kaa dərənənin başındakı qumluq yerə çatan kimi yenidən çay yuxarı üzdü.

– Bu ilin qurbanları bunlardır, – deyə o, dilləndi. – Baxa bilərsən!

Qumun üstündə iki cavan maralın və bir camışın skeleti nəzərə çarpırdı. Mauqli gördü ki, bu sümüklərə nə canavar toxunmuşdur, nə də çaqqal. Günlər keçdikcə onların əti öz-özünə çürüyüb tökülmüşdür.

– Onlar yəqin bilmədən sərhədi keçiblər, – deyə Mauqli pıçıldadı, – buna görə də Balaca Xalq onları öldürüb. Gəl, arılar oyanmamış buradan çıxıb gedək!

Kaa dedi:

– Dan yeri sökülənə kimi onlar yuxudan ayılırlar. İndi, qulaq as, sənə bir əhvalat nağıl eləyim. Çox-çox yağışlar bundan

qabaq, cəngəlliyə nabeləd olan bir maralı Sürü cənubdan qova-qova gətirib bu sıldırma qısnayır. Qorxudan gözü heç nəyi görməyən maral qayanın başından aşağıya sıçrayır. Günəş hələ hündürdə olduğundan uçuşan arıların sayı-hesabı yox imiş, ya-man da acıqlı imişlər. Sürüdəki qurdlardan bir çoxları maralın dalınca yuxarıdan Vaynqanqa atılır. Ancaq suya çatmamış onların hamısının havada canı çıxır. Tullanmayıb qayanın başında qalanlar da orada ölürlər. Amma maral sağ qalır.

– Nə üçün?

– Çünki o, irəlidə qaçırdı, Balaca Xalq onun iyini alıncaya qədər maral özünü yuxarıdan atır, arılar duyuq düşüb onu çalmaq istəyəndə isə heyvan artıq suda imiş. Maralın ayaq səslərindən narahat olmuş arılar onu qovan canavarların üstünə cumub, başdan-ayağa bədənlərinə sıvaşırlar.

– Maral sağ qalır? – deyər Mauqli fikir içində təkrar soruşdu.

– Hər halda o vaxt ölmür. Onu da deyim ki, maralı suya batmağa qoymamaq üçün onu aşağıda heç kim gözləməmiş. Amma insan balasının dalınca Dəkənin bütün itləri düşsə belə, onu burada qoca, yoğun, kar, sarı, yastıbaş bir əfi gözləyəcəkdir!.. Hə, buna sən necə baxırsan?

Kaa başını Mauqlinin yaş çiyinə qoyub titrək dilini onun qulağının dibində gəzdirirdi. Uzun sürən sükutdan sonra oğlan pıçıldayaraq dedi:

– Bu, Ölümün bığından tutub dartmaq deməkdir, ancaq... Kaa, doğrudan da, sən bütün cəngəllikdəkilərin ən müdrikisən!

– Çoxları belə deyiblər. Bax, əgər itlər sənə ardınca düşsələr...

– Buna heç şübhən olmasın, lap yəqin düşəcəklər. Ha-ha-ha! Onları sancmaq üçün mənim dilimin altında çoxlu tikanlı sözlər tapılar!

– Əgər, itlər sənə ardınca düşsələr, onda sənə kürəyindən başqa heç nə görmədən, heç nəyə fikir vermədən qaçaraq özlərini buradan bir qədər aşağıda suya atacaqlar, çünki Balaca Xalq oyanıb, onların üstünə cumacaq. Vaynqanqa isə acgöz çaydır, itlərin Kaa kimi köməkçisi olmayacaqdır ki, onları suyun üzündə

saxlasın. Buna görə də qırılanı qırılacaq, sağ qalanlarını da çay axıdıb, Sion Mağaraları yanındakı dayaza çıxardacaq, elə orada da sənin Sürün onları boğazlaya bilər.

– O-o! Bundan yaxşı heç nə ola bilməz, bəlkə demirəm, qu-raqlıq vaxtı yağış düşsə. İndi qalır itlərin qabağınca qaçıb uçuruma atılmaq, bu da ki ən asan bir işdir. Elə edərəm ki, itlər, mənı görüb dalımca tökülüşlər.

– Sən yuxarıdakı qayalara sahildən baxmısanmı?

– Düz deyirsən, baxmamışam. Bu tamam yadımdan çıxmışdı.

– Get bax. Oralar çox pis yerdir, başdan-başa çala-çuxurdur. Bircə dəfə baxmayıb ayağını əyri atsan, işin bitər. Hə, indi mən səni burada qoyub gedirəm. Təkcə sənə görə Sürüyə xəbər aparacağam ki, itləri harada gözləmək lazım olduğunu bilsinlər. Yoxsa, sənın canavarlarınla mənım qohumluğum-zadım yoxdur.

Kaanın birisindən xoşu gəlməyəndə o, yəqin ki, təkcə Bahirə müstəsna olmaqla, Cəngəllikdə yaşayanların hamısından artıq sərtləşirdi.

O, çay aşağı üzərək Şura Qayasının tuşuna çatanda, gecə eşidilən səslərə qulaq verməkdə olan Pxao ilə Akelanı gördü.

– Kşş, ey canavarlar! – deyə onları şən bir səslə çağırdı. – Sarı itlər çayaşağı üzüb gələcəklər, əgər qorxmursunuzsa, buradakı dayazda tökülüşüb onları qıra bilərsiniz.

Pxao soruşdu:

– Nə vaxt gələcəklər?

– Mənım balam hardadır? – deyə Akela xəbər aldı.

– Kefləri istəyəndə üzüb gələcəklər. – deyə Kaa cavab verdi.

– Dayanıb gözləyin, görərsiniz. O ki qaldı sənın balan, hansından ki Söz alıb, bununla da onu Ölümə məruz qoymusan, həmin o balan mənım yanındadır, əgər o hələ ölməyib sağ qalıbsa, bu heç də sənın sayəndə olmayıb, çal köpək! Düşmənlərini burada gözlə və sevin ki, insan balası ilə mən sənın tərəfindəyik!

Kaa yenə də çayı ox kimi yararaq sürətlə başyuxarı üzdü, dərənın ortasında dayanıb sahilə yüksələn qayalara baxmağa başladı. Bir qədərdən sonra o, ulduzlu göyün üzündə Mauqlinin ba-

şını gördü; sonra havada nə isə vıyıldadı və insan bədəni ayaqları üstə bərk şappıltı ilə suya düşdü. Bir an sonra isə Mauqli Kaanın qıvrılmış gövdəsi üstündə rahat uzanıb dincəlirdi.

– Gecə vaxtı nə tullanmaq! – deyə Mauqli heç nə olmayıbmiş kimi dilləndi. – Mən əylənmək xatirinə iki bu hündürlükdə yerdən atılmışam. Ancaq bu yuxarı çox pis yerdir: hər yan xırda-xırda kol-kosla örtülüdür, dərin-dərin yarğanlar, çuxurlar var. Hamısı da Balaca Xalqla doludur. Yarğanların qırağında iri-iri daşları toplayıb üst-üstə yığmışam. İtlərin qabağınca qaçanda bu daşları ayağımla itələyib aşağı diyirlədcəyəm. Balaca Xalq da bundan hiddətlənərək, ardımca düşəcək.

Kaa:

– Bu insan hiyləsidir, – dedi. – Sən ağıllısan, ancaq orası var ki, Balaca Xalq elə həmişə acıqlı olur.

– Yox, burada da, başqa yerlərdə də, bütün qanadlılar qaralığ düşən kimi az müddət yuxuya gedirlər. Mən də itlərlə öz oyunumu qaranlıqda başlayacağam, çünki onlar gündüz daha yaxşı qaçırlar. Bu saat onlar Vantalanın qanlı izi ilə gəlirlər.

– Quzğun Çil ölmüş camışın leşindən əl çəkməz, it də qanlı izdən, – deyə Kaa cavab verdi.

– Eybi yoxdur, əgər bacarsam, mən onları yeni izə salaram, özlərinin qanlı izinə... məcbur edərim ki, doyunca torpaq yesinlər, Kaa, mən öz köpəklərimlə birlikdə gələnə kimi sən burada olarsan.

– Yaxşı, bəlkə birdən onlar səni cəngəllikdə parçaladı, yaxud çaya atılana qədər Balaca Xalq səni öldürdü, onda necə?

– Haçan mən ölsəm, – deyə Mauqli cavab verdi. – Ölüm Nəğməsini onda oxumaq lazımdır... İndi isə ovun uğurlu olsun, Kaa.

O, əfinin boynunu buraxıb, daşqın zamanı çayda axan tir kimi dərə ilə aşağıya, uzaqdakı dayaza tərəf üzməyə başladı. Bu vaxt o, sevincindən qəhqəhə çəkib gülürdü. Mauqlinin dünyada ən çox xoşladığı şey özünün dediyi kimi, “Ölümün bığından tutub dartışdırmaq”, cəngəllikdə ağa olduğunu hamıya hiss etdirmək idi. Balunun köməyi ilə o, dəfələrlə ağacların koğuşundan bal çıxarmışdı, buna görə də bilirdi ki, Balaca Xalq çöl sarımsağının

iyini sevmir. Odur ki, indi böyük bir dəstə sarımsaq yıǵıb, sivrirlə bağladı və Vantalanın mağaralardan cənuba tərəf uzaqlaşan qanlı izinə düşüb qaçmağa başladı. O, arabir başını qaldırıb ağaclara nəzər salır və gülürdü.

“Mən Bala qurbağa Mauqli idim, – deyə ürəyində danışırđı. – Mən özüm özümü Canavar Mauqli də adlandırırđım. İndi də Maral Mauqli olmamışdan əvvəl mən gərək Meymun Mauqli olum. Axırda da olacağam İnsan Mauqli. Ho!” – O, baş barmağını bıçağın ağzına çəkdi.

Vantalanın qara qan laxtalanmış izi meşənin sıx bitmiş yoğun-yoğun ağacları arasında çox aydın görünürdü. Şimal-şərqə doğru ağaclar seyrəlidir. Arı Qayalarına iki mil qalmış meşə tamam qurtarırdı. Buradakı sonuncu ağacdan Arı Dərəsindəki alçaq kollara qədər olan sahə tamamilə açıqlıq idi, bu yerdə hətta canavarın belə gizlənməsi çətin olardı. Mauqli ağacların altı ilə qaça-qaça budaqların arasındakı məsafəni gözəyarı ölçür, bəzən də yuxarıya dırmanaraq, sınaq üçün bir ağacdan o birinə atılırdı. Beləliklə, o, açıqlıq sahəyə gəlib çatdı. Bu yeri gözdən keçirib yoxlamağa Mauqlinin düz bir saat vaxtı getdi. Sonra o, geriyyə qayıdaraq, Vantalanın izini buraxıb getdiyi yerə gəldi, budaqlarından biri yerdən səkkiz fut hündürlükdə yana uzanmış olan bir ağaca çıxıb sarımsaq dəstəsini budağın gövdədən ayrıldığı yerə basdı, özü isə sakitcə oturub bıçağın ağzını yalın ayağının altında çəkərək itiləməyə başladı.

Günortaya yaxın günəş yandırıp-yaxmağa başlayanda Mauqli ayaq səsləri eşitdi və o saat da amansız bir inadla Vantalanı izləməkdə davam edən itlərin iyrenc iyini aldı. Yuxarıdan baxanda Dəkən itləri canavardan iki dəfə xırda görünürlər, lakin Mauqli onların pəncələrinin və çənələrinin nə qədər qüvvətli olduğunu bilirdi. O, izi iyləyə-iyləyə gələn sürü başçısının sarı sivri sifətini gözdən keçirib qışqırdı:

– Ovun uğurlu!

Yırtıcı heyvan ayaq saxlayıb başını qaldıranda onun dalınca gələn onlarca sarı köpək quyruğunu qısıb dayandı. Bunlar, ha-

mısı döşdən enli, sağrıdan arıq idi. Vəhşi itlər hətta öz doğma yerləri Dəkəndə də adətən çox dinməz, qaraqabaq olurlar.

Ağacın altında iki yüzə qədər it toplaşmışdı, ancaq Mauqli görürdü ki, başçılar acgözlüklə izi qoxulayaraq, sürünü ardlarınca çəkib aparmaq istəyirlər. Bu əlverişli deyildi, çünki belədə onlar mağaraların yanına gündüz gedib çatardılar, Mauqli isə vəhşi itləri qaranlıq düşənə kimi burada – ağacın altında saxlamaq fikrində idi.

– Kimdən icazə alıb bura gəlmisiniz? – deyərək o soruşdu.

– Bütün cəngəllik bizimkidir!

Bu cavabı verən köpək mırıldanaraq ağ dişlərini göstərdi. Mauqli gülümsünə-gülümsünə aşağıya baxıb, Dəkən çöllərində yaşayan Siçovul Çikainin cır səsinə oxşar bir səs çıxardı, bununla da itləri başa saldı ki, onları siçovuldan başqa bir şey hesab eləmir. Sürü dərhal ağacın ətrafında sıxlaşdı, başları isə quduzcasına hürərək Mauqlini meymun adlandırdı. Cavab vermək əvəzinə Mauqli çıpraq ayağını aşağıya sallayıb, sürü başçısının lap başı üzərində tüksüz barmaqlarını oynatmağa başladı. İtləri cinləndirmək üçün bu, kifayət idi. Barmağının arasında tük bitən heyvanların bu eyblərini başqalarının onlara xatırlatmasından xoşları gəlmir. Sürü başçısı yuxarıya sıçrayanda Mauqli ayağını çəkib mehriban-mehriban dedi:

– Köpək, ay sarı köpək! Çıx get Dəkənə, kərtənkələ yeməyə! Çıx get qardaşın Çikainin yanına, köpək, sarı köpək! Sənin barmaqlarının arası tüklüdür! – O yenə də ayağını sallayıb barmaqlarını tərپətdi.

– Biz səni orada acından öldürməmiş, tez ol, düş yerə, tüksüz meymun! – deyərək itlər ağız-ağıza verib ulaşıdılar.

Mauqli də elə bunu istəyirdi. O, budağın üstündə uzanıb yanağını ağacın qabığına söykədi və sağ əlini boş qoyub düz beş dəqiqə itlərin özləri haqqında, xasiyyətləri, adətləri haqqında, onların qancıqları, küçükləri haqqında bildiklərini, fikirləşdiklərinin hamısını onların üzünə çırpdı.

Cəngəllik Xalqının başqasını təhqir etmək, ona öz nifrətini bildirmək istərkən işlətdiyi sözlər qədər zəhərli, tikanlı sözləri

bütün dünyada belə tapmaq olmaz. Bir qədər fikirləşdikdən sonra siz özünüz də bunun nə üçün belə olduğunu başa düşəcəksiniz. Axı, Mauqli Kaaya demişdi ki, dilinin altında çoxlu tikanlı-tikanlı sözlər toplanmışdır. İndi o, doğrudan da, yavaş-yavaş, üsullu-üsullu qaradınməz itləri qızıdırıb o dərəcəyə çatdırdı ki, onlar əvvəlcə xırıltılı bir səslə quduzcasına ulaşmağa başladılar. Onlar əvvəlcə oğlanın bu lağlarına, tənəli sözlərinə cavab verməyə cəhd etdilər, lakin bu, canavar küçüyünün hiddətlənmiş Kaaya cavab verməsinə bənzəyirdi. Bütün bu müddət ərzində Mauqli sağ qolunu dirsəkdən bükərək hazır saxlamış, ayaqları ilə də bərk-bərk budaqdan yapışmışdı. Tünd-sarı rəngli iri başçı köpək bir neçə dəfə sıçrayıb havaya qalxmışdı, ancaq Mauqli əlinin boşa çıxacağından qorxaraq hələ hərəkət etmirdi. Axırda başçı hiddətdən çəsarəq elə sıçradı ki, yeddi-səkkiz fut yerdən yüksəyə qalxdı. Bu vaxt Mauqlinin əli ağac ilanının başı tək bir göz qırpımında yuxarıya qalxaraq sarı köpəyin peysərindən yapışdı. Ağacın qanadı ağırlıqdan silkələnərək aşağıya əyildi, Mauqli az qala yerə yıxılacaqdı, lakin o, əlini boşaltmayıb, ölü çaqqal kimi havada asılı qalmış sarı köpəyi öz yanına çəkdi. Sonra sol əli ilə bıçağını çıxartdı, sürü başçısının sarı, tüklü quyruğunu kəsib, köpəyi yenə də aşağıya tulladı.

Mauqli məqsədinə çatmışdı. İndi itlər onun işini bitirməyin-cəyə qədər Vantalanın iziylə çıxıb getməyəcəkdilər. Ya özləri öləcək, ya da Mauqlini öldürəcəkdilər. Oğlan, itlərin necə halay vurub şöngüdüklərini, budlarının necə titrədiyini görürdü. Bu işə onların intiqam almaq üçün ölüm-dirim mübarizəsinə hazır olduqlarını göstərirdi. Ona görə də Mauqli daha yuxarıdakı bir budağa dırmaşıb orada rahatca əyləşdi və kürəyini ağaca dirəyərək yuxuya getdi.

Üç-dörd saatdan sonra o, ayılıb itləri saydı. Gözlərindən yırtıcılıq yağan bu qaradınməz, sərt, amansız heyvanların hamısı öz yerində idi. Gün artıq batmaq üzrə idi. Yarım saatdan sonra Balaca Qaya Xalqı gündüz işlərini bitirib öz yuvalarına çəkiləcəkdə. O ki qaldı vəhşi itlər, onlar da, sizə məlum olduğu kimi, qaranlıqda yaxşı vuruşa bilmirdilər.

Mauqli budağın üstündə ayağa qalxaraq:

– Sizin kimi keşikçilər mənə lazım deyil, – dedi, – ancaq hər halda bu xidmətinizi yadımdan çıxarmaram. Siz, doğrudan da, əsl köpəklərsiniz, amma mənə elə gəlir ki, bir-birinizə həddindən artıq oxşayırsınız. Elə buna görə də kərtənkələ yeyən başçınızın quyruğunu özünə qaytarmayacağam. Məgər, sən narazısan, sarı köpək?

– Mən özüm sənin bağırsaqlarını dartıb çıxardacağam! – deyərək Sürü başçısı ağacın gövdəsini gəmirərək xırıltılı səslə mırıldandı.

– Sən indi baxarsan, Dəkənin müdrik siçovulu, səndən çoxlu sarı-sarı lümə küçüklər əmələ gələcəkdir. Hamısının da quyruğunun yerində qırmızı bir ət parçası olacaqdır. Çıx get öz yerinə-yurduna, sarı köpək, hər yerdə qışqıra-qışqıra de ki, bu oyunu sənin başına meymun açıbdır. İstəmirsən? Onda mənimlə gedək, mən səni ağıllandıraram!

O bunu deyib, meymun kimi yaxınlıqdakı ağaca, sonra o birinə tullandı, beləliklə, bir ağacdən digərinə atıla-atıla getməyə başladı, köpəklər də həris gözlərini ondan çəkmədən sürü ilə ardınca düşdülər. Arabir oğlan, özünü elə göstərirdi ki, guya yıxılır, bu vaxt itlər onun işini bitirmək üçün irəli atılır, bir-birlərinə toxunub üst-üstə düşürdülər. Bu çox qəribə bir mənzərə idi: yuxarıda, ağacların hündür budaqları arasından süzülən qürub şüaları altında parıldayan bıçağını əlində tutmuş oğlan, aşağıda isə sapsarı, tükləri alov rənginə çalan qaradınməz köpəklər... Meşənin qurtaracağındakı sonuncu ağaca gəlib çatdıqda, Mauqli budağa asdığı sarımsağı götürüb təpədən-dırnağa qədər bütün bədəninə sürtdü. İtlər bunu görüb nifrətlə ulaşıdılar:

– Ey qurddilli meymun, yoxsa öz izini azdırmaq fikrindəsən? Ancaq heç fərqi yoxdur, biz səni ölüncəyə qədər qovacağıq.

Mauqli kəsdidi quyruğu, qaçmaq istədiyi tərəfin əks istiqamətinə tullayaraq qışqırdı:

– Götür, bu da sənin quyruğun!

Sürü qan qoxusu duyaraq geriye cumdu.

– İndisə ölüncəyə qədər ardımca gəlin!

Mauqli ağacdan sürüşüb yerə düşdü və itlər onun niyyətindən xəbər tutmamış yel tək Arı Qayasına sarı götürüldü.

İtlər boğuş-boğuş ulaşaraq, atıla-atıla qeyri-müntəzəm bir qaçışla onun ardınca cumdular; bu cür qaçmaq hər kəsi gec-tez yorub əldən sala bilər. Mauqli bilirdi ki, itlər canavarlardan yavaş qaçırlar, yoxsa o heç vaxt onların qabağında iki mil yüyürməyə cəsarət etməzdi. İtlər də buna əmin idilər ki, oğlan onların əlindən qaçıb qurtara bilməyəcəkdir. Oğlanın isə heç bir şübhəsi yox idi ki, onları aldadıb istədiyi kimi oynadacaqdır. Bütün məsələ bundan ibarət idi ki, sürünü kifayət qədər özünə yaxın buraxıb arxasınca aparsın, itləri vaxtından əvvəl başqa istiqamətə dönməyə qoymasın. Mauqli məharətlə, müntəzəm və çevik addımlarla qaçırdı, dalınca da beş addımdan az bir məsafədə quyruğukəsik Sürü başçısı gəlirdi. Gözlərini qan örtmüş, quduzlaşmış sürü isə dördə bir mil qədər səpələnib uzanmışdı. Məsafəni arxadan gələn səslərlə təyin edən Mauqli, Arı Qayasından sürətlə keçmək üçün gücünə qənaət edib, axıra saxlayırdı.

Toran qovuşar-qovuşmaz Balaca Xalq yuxuya getmişdi. Çünki bu vaxt gecə çiçəkləri açılmırdı. Lakin Mauqlinin ayaqlarının tappıltısı qayalığa düşcək, o, bərk bir gurultu eşitdi, sanki bütün yer-yurd uğuldayırdı. Mauqli sürətini daha da artırdı, o, ömründə bu qədər sürətlə yüyürməmişdi. Oğlan qaça-qaça, qabaqcadan hazırlamış olduğu bir-iki-üç daş qayalıq ayağı ilə vurub, bal iyi gələn qaranlıq dərələrə yuvarlatdı və bu vaxt qayalara çırpılan dəniz dalğalarının səsinə bənzər bir gurultu qopdu. Mauqli gözünün ucu ilə baxdıqda arxa tərəfdə göyün üzünün qapqara qaraldığını gördü, bir an sonra isə uçurumun dibinə axan Vaynqanqanı və orada suyun içindən çıxan üçkunc yastıbaşı görüb, bütün gücünü toplayaraq aşağıya atıldı, quyruğukəsik dəstə başçısı da onunla eyni vaxtda sıçrayaraq havada çiyindən yapışdı, lakin oğlan sevinə-sevinə, tövşüyə-tövşüyə ayaq üstə xilaskar çaya düşdü. Onu arılar bircə yerindən belə çalmamışdılar. Mauqli qayaların üstündən yel kimi süzüb keçdiyi bir neçə saniyədə sarımsaq iyi Balaca Xalqı ona yaxın buraxmamışdı.

Mauqli suyun üzünə qalxdıqda Kaa onu bədəninin üstünə alıb yuxarıda saxladı. Bir-birlərinə yapışmış yekə-yekə arı kəmələri qayanın başından daş kimi çaya düşür, suya toxunar-toxunmaz arılar dərhal yenidən uçub yuxarıya qalxır, itlərin leşi isə fırlana-fırlana çayaşağı axıb gedirdi. Yuxarıdan, uçurumun üstündən arabir itlərin qısa, qəzəbli hürüşü eşidilir, o saat da Balaca Qaya Xalqının göy gurultusuna bənzər ümumi uğultusunda əriyirdi. İtlərdən bir çoxu yeraltı kahalarla birləşən dərələrə, yarğanlara yığılaraq, orada dağılan bal şanları arasında boğula-boğula, dişlərini şaqıldada-şaqıldada çapalayır, özlərini orabura çırpır və nəhayət, bədənlərinə, saysız-hesabsız arılar yapışmış köpəklər ölümcül halda yerin altından bir yol tapıb çayın cığırına çıxırdılar. Burada isə onlar aşağıya yuvarlanaraq qarara zir-zibil yığınlarının üstünə düşürdülər. Bəziləri qayaların döşündə bitmiş ağaclara ilişib qalır, bir anda başdan-ayağa arılarla örtülürdülər; çoxları da arıların sancmasından özünü itirərək suya atılırdılar. Vaynqanqa isə, Kaanın dediyi kimi, çox acgöz çay idi...

Mauqli nəfəsini dərinçəyə qədər Kaa onu suyun üzündə saxladı.

Oğlan dincəldikdən sonra isə Kaa dedi:

– Biz indi burada qala bilmərik. Balaca Xalq yaman coşub, daha bu iş o işdən deyil. Üzüb getmək lazımdır.

Mauqli bıçağını əlində hazır tutub, çayaşağı üzməyə başladı. O, mümkün qədər tez-tez baş vuraraq özünü suyun dərinliyinə verirdi.

Sürünün, demək olar ki, yarısı qabaqda gedən yoldaşlarının tələyə düşdüklərini görüb tez yana buruldu və dərənin genişləyib uçurum sahilə dirəndiyi yerdə suya atıldı.

Rüsvayçılıqlarına səbəb olmuş “meşə meymununu” hədələyərək hiddətlə hürüşən bu itlərin səsi, Balaca Xalqın edam etdiyi köpəklərin ulartısına, mırıltısına qarışmışdı. Sahildə qalmaq ölümə bərabər idi, itlər bunu başa düşürdülər... Çay Sürünü axıda-axıda Sülh Körfəzinə aparıb çıxarırdı, lakin qəzəblənmiş Balaca Xalq onları hətta burada belə haqlayıb, suyun altına çəkil-

məyə məcbur edirdi. Mauqli quyruqsuz köpəyin səsini eşidirdi. Dəstə başçısı ucadan hürərək öz köpəklərinə geri çəkilməməyi, Sion canavarlarının hamısını qırmağı əmr edirdi.

– Kim isə arxada qaranlıqda bizimkiləri öldürür! – deyə itlərdən biri hürdü. – Burada su bulanıbdır!

Mauqli irəliyə atılaraq su samuru tək çaya baş vurdu və çapalamaqda olan köpəyə ağızını açmağa belə macal vermədən ayaqlarından yapışıb onu çayın dibinə dartdı. Bir an sonra isə köpəyin leşi böyrü üstə yuxarıya qalxdıqda suyun üzü ilə qırmızı bir ləkə uzandı. İtlər geriyyə dönməyə cəhd edirdilərsə də, çay onları aşağıya axıdır, Balaca Xalq da bu vaxt onları başından, qulağından çalır, Sion Sürüsünün döyüş hayqırtısı isə qatılmaqda olan qaranlıqda get-gedə daha qüvvətlə səslənirdi. Yenə də Mauqli baş vurur, bu vaxt itlərdən biri çayın dibinə gedir, o saat da ölmüş halda suyun üzünə qalxır, sürünün içərisində səsküy ucalırdı. Onlardan bəziləri ulaşaraq, sahilə çıxmağı məsləhət görür, bəziləri başçılarından onları qaytarıb yenə də Dəkəne aparmağı tələb edir, bəziləri isə qışqırırdı ki, Mauqli onlara görünsün və qoysun itlər onu öldürsünlər.

Kaa dedi:

– Onlar döyüşə girişəndə ikiqat sərt və qışqıran olurlar. Burada ölənləri öldülər, qalanlarının işini çayın aşağısında sənin qardaşların bitirərlər. Balaca Xalq gecələməyə uçub getdi, daha mən də gedirəm. Mən canavarlara kömək eləmirəm.

Sahildə üç ayağı üstə atıla-atıla bir canavar qaçırdı. O, gah böyrü üstə yatır, gah da belini yay kimi bükərək sıçrayıb iki fut qədər havaya qalxır, sanki öz balaları ilə oynayır, onları əyləndirirdi. Bu, yad canavar Vantala idi. O, bir kəlmə də olsun dinib-danışmadan köpəklərin gözləri qarşısında öz müdhiş rəqsinə davam edirdi.

Uzun müddət suda qalmalı olan itlər çətinliklə üzə bilirdilər, çünki tükləri islanıb ağırlaşmış, su hopmuş qıllı quyruqları süngər kimi şişmişdi. Onlar o qədər yorulmuş və zəifləmişdilər ki, ardlarınca gələrək addımbaaddım onları izləyən bir cüt yanar gözə dinməz-söyləməz tamaşa edirdilər.

– Bu heç yaxşı ov olmadı, – deyə nəhayət itlərdən biri hürdü.

– Uğurlu ov! – deyə Mauqli itin lap yaxınlığında sudan çıxaraq uzun bıçağını onun kürəyinə elə soxdu ki, gəbərən köpək heç mırıldanmadı da.

– Bu sənsənmi, ey insan canavar? – deyə Vantala sahildən səsləndi.

Mauqli cavab verdi:

– Bunu ölülərdən soruş, yad Canavar. Bəs onlar çayaşağı üz-mürlər? Mən bu köpəklərə doyunca toz-torpaq yedizdirmişəm. Mən onları günün günorta çağı aldatmışam, başçılarını quyruqsuz qoymuşam. Ancaq sənin payın hələ qalır. Onları sənin üçün haraya qovum?

– Yox, mən hələ gözləyəcəyəm, – deyə Vantala cavab verdi.

– Uzun gecə qabaqdadır, onda baxarıq.

Get-gedə Sion canavarlarının səsi daha yaxından eşidilirdi.

– Sürü uğrunda, öz doğma sürümüz uğrunda biz döyüş giririk! – deyə onlar ulaşırdılar.

Nəhayət, Sion mağaralarının qabağında, Vaynqanqanın yana burulduğu yerdə ləpə sarı köpəkləri vurub qumsallığa, dayaza çıxartdı.

İtlər yalnız burada öz səhvlərini başa düşdülər. Onlar bir qədər yuxarıda sudan çıxıb sahildə canavarların üstünə düşməli idilər. İndisə artıq iş-işdən keçmişdi. Qumsal sahilin hər yerində çıraq kimi yanan gözlər işıldayırdı, gün batandan bəri kəsilmək bilməyən qorxunc pxialdan başqa, cəngəllikdə heç bir səs-səmir eşidilmirdi. Kənardan qulaq asana elə gəlirdi ki, Vantala itləri dilə tutub, sahilə çağırır. Nəhayət, köpəklərin başçısı:

– Qayıdın, cumun qurdların üstünə! – deyə onlara qışqırdı.

Bütün sürü dayaz suyu sıçrada-sıçrada sahilə tərəf atıldı, Vaynqanqanın səhində köpük qaynadı, iri dalğalar bir-birinin ardınca tələsdi, elə bil oradan indicə gəmi keçmişdi.

Mauqli özünü bir yerə kütləşərək, dalğa kimi qumsal sahilə cuman itlərin üstünə atıb onları bıçaqla kəsməyə, doğram-doğram eləməyə başladı.

Beləliklə, çox uzun sürən bir döyüş başlandı.

Canavarlar həm qırmızı yaş qumun üstündə, həm kolların arasında, həm də qalın otların içində vuruşurdular, hətta indi də hər canavarın payına iki it düşürdü. Bununla belə, qurdlar son nəfəslərinə qədər döyüşməyi qət etmişdilər. İndi yalnız enlidös, yekədiş ovçular deyil, gözlərindən hiddət yağan ana canavarlar da çarpışır, öz balalarını qoruyurdular. Bəzən onlarla yanaşı, hələ tükünü tüləməmiş biryaşar qıllı əniklər də dişləri ilə düşməndən yapışıb onu didişdirirdi. Sizə bunu da deməliyəm ki, canavarlar, dişlərini adətən öz rəqiblərinin boğazına, yaxud da böyrünə keçirirlər, itlər isə çox vaxt düşmənlərinin pəncələrini dişləyirlər. Buna görə də itlər nə qədər ki, suyun içində eşələnir, başlarını dik tutmağa məcbur olurdular, üstünlük qurdların tərəfində idi; quruda isə onların işi çətinləşmişdi; lakin həm suda, həm də quruda Mauqlinin bıçağı eyni qayda ilə qalxıb-enərək itləri doğrayırdı.

Mauqlinin dörd qardaşı özlərinə yol aç-aça onun köməyinə gəldilər. Boz Qardaş oğlanın dizlərinə qısılaraq onun qarnını düşmədən qoruyur, qalan üç canavar isə onun kürəyini, böyürlərini saxlayır, yaxud da qəzəblənmiş köpəklərdən birisi birbaşa bıçağın üstünə atılaraq öz ağırlığı ilə Mauqlini vurub yerə sərəndə tez onun üstünü kəsdirib müdafiə edirdilər. Bir qədər aralıda isə bütün itlər, canavarlar bir-birinə qarışaraq, boğuşa-boğuşa sahildə sağa-sola qaçırdılar. Bir dəfə Mauqli onların içərisində Akelanı gördü. O yan-bu yanından iki it onun üstünə çökmüşdü, yalquzaq özü isə dişsiz ağzı ilə üçüncü itin budundan yapışmışdı.

Gecə qurtarmaq üzrə idi, eyni yerdə davam edən iti, başgicəlləndirici qaçış isə get-gedə daha sürətlənirdi. İtlər artıq yorulduqlarından qüvvətli canavarlara hücum etməyə qorxurdular, qaçıb canlarını qurtarmağa isə cürət etmirdilər. Döyüşün sonu yaxınlaşdığını hiss edən Mauqli yalnız köpəkləri sıradan çıxarmaqla kifayətlənirdi. Biryaşar ənik canavarlar indi daha cürətlə hücum edirdilər. Ona görə də daha Mauqli üçün azad nəfəs almaq mümkün idi. İndi bəzən itlər bıçağın parıltısını belə görəndə qaçırdılar.

Yaralarından qan sızan Boz Qardaşın xırıltılı səsi eşidildi:

– Əti, demək olar ki, sümüyə qədər yemişik!

– İndi də sümüyü gəmirmək lazımdır, – deyə Mauqli cavab verdi. – Bizim cəngəllikdə bax belə edirlər! – Bıçağın qırmızı tiyəsi, dal qıçları üstündə çökmüş olan canavarın altında qalmış köpəyin böyrünü alov dili kimi yaladı.

– Ov mənimkidir! – deyə canavar burnunu qırışdıraraq mırıldandı. – Onunla mən özüm hesab çəkərəm!

Mauqli dedi:

– Ey, yad Canavar, məgər ürəyin hələ soyumayıb?

Vantalanın bütün bədəninin başdan-başa dişlək-dişlək olmasına baxmayaraq, rəqibindən sanki məngənə ilə yapışmışdı: it qımıldana bilmirdi.

– Bahasına xilas olduğum kələ and olsun ki, bu Quyuqsuz köpəkdir! – deyə Mauqli kinayəli bir sevinclə qışqırdı.

Doğrudan da, tünd-sarı rəngli bu iri köpək it sürüsünün başçısı idi.

Köpəklərdən birisi irəli atılaraq başçılarının köməyinə gəldi, lakin macal tapıb dişlərini Vantalanın böyrünə keçirənə qədər artıq Mauqlinin bıçağı onun sinəsinə sancılmışdı, bu vaxt bir yandan da Boz Qardaş özünü yetirib, köməyə tələsən itin axırına çıxdı.

– Bax, bizim cəngəllikdə belə eləyirlər! – deyə Mauqli yenə təkrar etdi.

Vantala bir kəlmə də olsun danışmırdı, canı çıxdıqca rəqibindən yapışmış dişləri daha qüvvətlə sıxılırdı. Nəhayət, itin bədəni səyrirdi, başı aşağıya düşüb hərəkətsiz qaldı. Onun üstündəki Vantala da artıq tərpənmirdi.

– Sakit! Artıq Qan Borcu ödənilmişdir! – deyə Mauqli səsləndi. – Ey, Vantala, öz mahnını oxu!

Boz Qardaş:

– O, bir daha ov ovlamayacaqdır, – dedi. – Akela da xeyli müddətdir ki, susur.

– Biz sümüyü də gəmidik! – deyə Pxaonanın oğlu Pxaonun gur səsi eşidildi. – Onlar qaçırırlar! Qırın, öldürün onları, ey Azad Xalqın cəsur ovçuları!

Köpəklər qana boyanmış qumluqdan bir-birinin ardınca dağlışaraq oğrun-oğrun hərəsi özünü bir tərəfə verdi – kimisi qalın cəngəlliyə qaçdı, kimisi çayaşağı, kimisi də çayyuxarı üz qoydu. Bir sözlə, harada ki canavarlar onların qabağını kəsmirdilər, o tərəfə də qaçdılar.

– Borcunuzu! Borcunuzu! – deyə Mauqli qışqırdı. – Borcunuzu alın! Onlar Akelanı öldürüblər. Birini də qoymayın buradan sağ-salamat getsin.

O, bıçaq əlində sahilə tərəf cumdu ki, çaya atılmağa cürət edən köpəklərin birinə belə aman verməsin. Lakin elə bu vaxt tərəkə kimi ucalan leşlərin altından Akelanın başı və qabaq pəncələri göründü. Mauqli onun qarşısında diz çökdü.

– Məgər, sənə demirdimmi ki, bu mənim axırını döyüşüm olacaqdır? – deyə Akela pıçıldadı. – Çox gözəl ov idi! Sən necə-sən, Balaca Qardaş?

– Mən sağ-salamatam, Akela...

– Çox şükür. Mən isə ölürəm, ancaq istərdim... istərdim ki, sənin yanında ölüm, Balaca Qardaş.

Mauqli Akelanın tamam yaralarla örtülmüş qorxunc başını öz dizləri üstünə qoyub, onun parça-parça olmuş boynunu qucaqladı.

Akela öskürə-öskürə dedi:

– Vaxt vardı ki, Şirxan sağ idi, çılpaq insan balası da tozun-torpağın içində eşələnirdi. İndi o günlər çoxdan keçib getmişdir.

– Yox, yox, mən canavaram! Mənim qanım Azad Xalqın qanındandır! – deyə Mauqli qışqırdı. – Mən insan olmaq istəmirəm!

– Sən insansan, Balaca Qardaş, ey mənim tərbiyə edib böyütdüyüm bala canavar. Əgər sən insan olmasaydın, Sürü vəhşi itlərin qabağından qaçardı. Mən o vaxt ölməyib sağ qaldığım üçün sənə borcluyam, bu gün də sən Sürünü xilas etdin, necə ki vaxtilə mən səni eləmişdim... Məgər yadına gəlmir? İndi artıq bütün borclar ödənməmişdir. Çıx get öz xalqının yanına. Ey gözü-mün işığı, sənə yenə də təkrar edirəm: daha ov bitmişdir. Çıx get öz xalqının içərisinə.

– Getməyəcəyəm, cəngəllikdə qalib təkbaşına ov ovlayacağam. Mən bunu demişəm.

– Yay qurtarır, yağışlar başlayır, yağışlardan sonra da yenə yaz gəlir... Nə qədər ki səni qovmayıblar, özün buradan çıx get. Get insanların yanına. Daha sənə deyəsi başqa sözüm yoxdur. İndi də mən özümünkülərlə danışmaq istəyirəm. Məni ayaq üstə qaldıra bilərsənmi, Balaca Qardaş? Axı mən də Azad Xalqın Başçısıyam...

Mauqli çox ehtiyatla Akelanı ayağa qaldırıb, ikiəlli qucaqladı, lakin yalquzaq danışmaq əvəzinə dərindən nəfəs alıb hər bir dəstə başçısının can verərkən oxumalı olduğu Ölüm Mahnısını oxumağa başladı. Mahnı get-gedə gücləndi, get-gedə ucaldı, uzaqlara – çayın o tayına qədər yayıldı və nəhayət, sonuncu “Ovunuz uğurlu olsun!” nidası ilə qurtardıqda Akela bir anlığa Mauqlinin əlindən çıxaraq sıçrayıb havaya qalxdı və cansız halda öz sonuncu qorxunc qurbanı üstünə yıxıldı.

Mauqli başını dizləri üstünə qoyub oturmuş, hər şeyi unutmuşdu. Bu vaxt amansız diş canavarlar yaralı köpəklərdən sonuncusunu haqlayıb öldürdülər. Yavaş-yavaş səs-küy yatdı, canavarlar axsaya-axsaya qayıdıb ölənləri saymağa gəldilər. Sürüdən on beş ovçunun və onlarla yanaşı, səkkiz də diş canavarın leşi çayın kənarında yerə sərilmişdi. Qalan qurdlardan isə yaralanmayı yox idi. Mauqli bütün gecəni sübhün sərininə kimi oturduğu yerdən tərپənmədi, yalnız Pxao qandan islanmış başını onun əlinin üstünə qoyanda oğlan bir qədər kənara çəkildi ki, Pxao – Sürünün başçısı, Akelanın cəsədini görə bilsin.

– Ovun uğurlu olsun! – deyə Pxao elə səsləndi ki, guya Akela diri idi; sonra da başını döndərərək dişlək-dişlək olmuş çiyini üzərindən qışqırdı: – Ulayın, itlər! Bu gecə Canavar ölmüşdür.

Sarı itlər sürüsündən, “Cəngəllikdə heç bir canlı bizim qarşımızda duruş verə bilməz” – deyə lovğalanan iki yüz Dəkən ovçusundan isə biri də bu xəbərlə Dəkənə qayıda bilmədi.

BAHAR GƏZİNTİSİ

Vəhşi itlərlə olan böyük döyüşdən və Akelanın ölümündən bir il sonra Mauqli artıq on yeddi yaşında idi. Lakin baxanda ona daha çox yaş vermək olardı. Çünki həmişə hərəkətdə olduğundan, ən yaxşı yeməklər yediyindən və istiləndikdə, bürküyə düşdükdə dərhal çimdiyindən yaşına nisbətən xeyli boy atıb böyümüş və qüvvətlənmişdi. Meşə cığırılarında ov güdmək lazım gəldikdə o, bir əli ilə budaqdan yapışıb, düz yarım saat sallana qala bilərdi. O, cavan maralı qaçdığı yerdə buynuzlarından yapışıb saxlayaraq, böyrü üstə yerə yıxa bilərdi. Hətta istəsəydi, şimal bataqlıqlarında yaşayan iri vəhşi qabanlardan hər birini vurub yerə sərərdi. Əvvəllər ağına görə ondan ehtiyat edən Cəngəllik Xalqı indi də onun gücündən qorxurdu. Mauqlinin yaxınlaşdığını xəbər verən pıçıltılar onun qarşısında meşə cığırılarını təmizləyir, yol açırdı. Buna baxmayaraq, onun nəzərləri həmişə mülayim olurdu. Hətta vuruşduğu vaxtlarda da gözləri qara panter Bahirənin gözləri tək hiddətlə parlamırdı. Belə anlarda onun baxışları yalnız daha diqqətli, daha canlı olurdu ki, bunun səbəbi hətta Bahirənin özünə belə aydın deyildi.

Bir dəfə qara panter bu barədə Mauqliyə sual verdikdə oğlan gülərək dedi:

– Ov zamanı əlim boşa çıxanda mən hiddətlənirəm. Bir-iki gün ac qalanda çox acıqlı oluram. Məgər gözlərimdən bilinmirmi?

Bahirə dedi:

– Sənin qarnın ac olur, ancaq yemək istədiyən gözlərindən qətiyyənlə hiss olunmur. Ov ovlayırsan, yemək yeyirsən, – üzürsən – amma gözlərin, yağışda da, gündə də eyni cür olan daş kimi, heç vaxt dəyişilmir.

Mauqli uzun kirpiklərini tənbel-tənbel qaldıraraq panterə baxdıqda o, həmişə olduğu kimi yenə də başını aşağı saldı. Bahirə öz ağasının kim olduğunu bilirdi...

Onlar Vaynqanqa çayı üzərindəki hündür təpənin döşündə uzanmışdılar. Aşağıda səhər dumanı ağ-yaşıl zolaqlarla çökək-

lərə yaslanmışdı. Günəş doğanda bu duman yığınları birləşərək, dalğalanan qızılı-qırmızı bir dənizə çevrildi və get-gedə yuxarıya qalxmağa başladı. Mauqli ilə Bahirənin uzandıqları quru otların üstünə maili qısa şüalar sancıldı. İlin soyuq çağları artıq sona yetirdi, ağacların yarpaqları saralıb solmuş, qurumuşdu. Yel vurduqca onların yeknəsəq xışıltısı eşidilirdi. Küləyin tutduğu xırdaca bir yarpaq budağa elə şiddətlə çırpılırdı ki, Bahirə onun səsinə yuxudan oyandı. Panter səhərin havasında sinədolusu nəfəs aldı. Boğuş-boğuş, uzun-uzadı öskürdü, arxası üstə çevrilərək qabaq pəncələri ilə titrəyən yarpağı vurdu.

– Daha il döngəyə çatıb, – deyə o dilləndi. – Cəngəllik yenedən irəliyə hərəkət edir. Təzə sözlər, söhbətlər vaxtı yaxınlaşır. Yarpaq da bunu bilir. Bu, nə qədər yaxşıdır!

Mauqli bir çəngə otu kökündən qoparıb dedi:

– Ot hələ qurudur. Hətta Bahar Gözü nədir, (mumdan qayırmış zəngçiçəyinə oxşayan xırdaca qırmızı çiçək) o da hələ açılmayıb... Bahirə, nə edirsən, meşə pişiyi kimi bu cür arxası üstündə eşələnmək, pəncələri ilə havanı döyəcləmək, cırmaqlamaq heç qara panterə yaraşan işdirmi?

– Aou! – deyə Bahirə səsini uzatdı.

– Heç qara panterə bu cür əzilib-büzülmək, öskürmək, ulamaq, otların üstündə ağnamaq yaraşarmı? Unutma ki, səninlə mən cəngəlliyin ağasıyıq.

– Hə, düz deyirsən, qulağım səndədir, körpə, – deyə panter tez qarnı üstə çevrildi və qara tükələri pırtlaşmış böyürlərindən tozu çırpdı (o, qışdan sonra tükünü töküüb dəyişməyə başlamışdı). – Əlbəttə, səninlə mən cəngəlliyin ağasıyıq! Kim Mauqli qədər qüvvətlidir? Kim onun qədər ağıllıdır?

O danışıqca səsini elə qərribə uzadırdı ki, Mauqli dönüb baxdı, görsün qara panter onu ələ salmır ki. Çünki cəngəllikdə deyilişi mənası ilə düz gəlməyən çoxlu sözlər vardır...

– Dedim ki, əlbəttə, səninlə mən cəngəlliyin ağasıyıq, – deyə Bahirə təkrar etdi. – Məgər mən səhvmi edirəm? Mən elə bilirdim ki, körpə burada, yerdədir. Heç demə o, göylərdə uçmuş, eləmi?

Mauqli dirsəklərini dizlərinə söykəyib oturaraq, günəş işığına qərq olmuş vadiyə tamaşa edirdi. Təpənin aşağı tərəfində meşədə bir quş xırıltılı səslə oxuyaraq, bahar nəğməsinin ilk notlarını təkrar edirdi. Bu hələ bir qədərdən sonra bütün cəngəlliyi dolduracaq cəh-cəhli, dolğun səslə təranənin yalnız, necə deyərlər, kölgəsi idi. Lakin Bahirə bu mahnını dərhal eşitdi...

– Bu oxuyan qırmızı ağacdələndir, Feraodur, – deyə qara panter dilləndi. – Mən də öz mahnımı yavaş-yavaş yadıma salım.

Bahirə xırıldayaraq öz-özünə zümzümə etməyə, arabir də dayanıb dinləməyə başladı.

Hindistan cəngəlliyində ilin fəsilləri, demək olar ki, hiss edilmədən dəyişilir. Sanki cəmi iki fəsil vardır: biri quraqlıq, digəri isə yağmurludur. Lakin selləmə yağın yağışlara və duman kimi qalxan tozanağa diqqət etdikdə məlum olur ki, ilin hər fəsli öz vaxtında gəlir keçir. Cəngəllikdə ilin ən füsunkar vaxtı bahardır. Burada yaz, başqa yerlərdəki kimi, bomboş çölləri öz otları, gül-çiçəklərilə yenidən bəzəməli olmur. O, üstündən qış addamış, lakin şaxta-boran görməmiş, hələ də yaşıl olan yarpaqların arasından boylanıb gülümsünür, yorğun düşmüş yarıçılpaq torpaq yenidən dirçəlir, tərəvətlənir. Burada bahar öz işini çox məharətlə görür – dünyanın heç yerində yaz cəngəllikdəki qədər gözəl olmur.

Nəhayət, elə bir gün gəlib çatır ki, cəngəllikdə hər şey saralıb-solur, hətta bürkülü havanı dolduran ətir də sanki köhnəlib zəifləyir. Bunu izah etmək mümkün deyil, bunu ancaq hiss etmək olur. Sonra yenə də bir gün gəlir ki, bütün iyler təzələnir, qışdan çıxmış heyvanların yapıxmış uzun tükləri çəngə-çəngə tökülməyə başlayır. Bundan sonra yağış düşür, bütün ağaclar, kollar, bambuklar, mamırlar və tər yarpaqlı bitkilər oyanır, cəngəlliyə səs salaraq boy atmağa, böyüməyə başlayır. Onların bu səsini insan qulağı belə eşidə bilir. Bunun ardınca gecə-gündüz susmaq bilməyən ahəstə bir uğultu eşidilməyə başlayır. Bu nə arıların vızıltısıdır, nə çayların şırıltısı – bu, baharın titrək nəfəsi, günəşin isitdiyi məsud aləmin zümzüməsidir.

Əvvəllər fəsillərin dəyişməsi Mauqlini sevindirərdi. Sıx otların arasında açılmış ilk Yaz Gözü çiçəyini, bahar buludlarının ilk karvanını birinci olaraq Mauqli görərdi. Gecələr, ulduzların işığında onun səsi çiçəklərlə örtülü, rütubətli çökəklərdən, dərələrdən gələrdi, orada Mauqli gah qurbağaların səsinə səs verər, gah da yaz gecələrində səhərə qədər susmaq bilməyən yapalaqları yamsılayardı. Öz xalqının etdiyi kimi, o da gəzib dolanmaq üçün bütün fəsillərdən ancaq baharı seçər, toran qovuşandan dan ulduzu doğana kimi kef xatirəsinə mülayim havanı yara-yara qaçar, sonra da başına tər çiçəklərdən əklil qoyub bərkdən gülə-gülə, tövşüyə-tövşüyə qayıdıb gələrdi. Belə vaxtlarda dörd canavar dostu onunla birlikdə gəzib dolanmağa çıxmışdı. Onlar başqa qurdlara qoşulub mahnı oxumağa gedirdilər.

Yaz fəsində cəngəllik sakinlərinin qayğısı qat-qat artır, başı bərk qarışır, Mauqli onlardan hər kəsin öz dilində səsləndiyini – kiminin böyürdüyünü, kiminin zingildədiyini, kiminin fişqırıq çaldığını aydın eşidirdi. Bu vaxt onların səsi ilin başqa fəsillərindəki tək çıxmır: elə müəyyən dərəcədə buna görədir ki, yaz Yeni Söhbətlər Dövrü adlanır.

İlk yaz səhəri açıldı, bəzi yerləri tunc rəngində, bəzi yerləri xoş göy, bəzi yerləri qızıl tək parlayan tovuzquşu Mor səslənərək cəngəllikdən yeni rayihələr gəldiyini hamıya xəbər verdi, başqa quşlar da ona qoşuldular. Vaynqanqanın kənarında yüksələn qayada duran Mauqli Bahirənin həm qartal hayqurtısına, həm də at kişnəməsinə bənzər xırıltılı səsinə eşitdi. Yuxarıda cana gəlmiş budaqlar arasında meymunlar zingildəşir, oynayıb, süpür-ləşirdilər. Mauqli gözünü dolandıraraq ətrafa nəzər saldı, yalnız bir-birinə üz-gözünü əyən, öcəşən, ağacdan-ağaca tullanan meymunları, bir də aşağıda, dağın əydamində rəngarəng quyruğunu açıb rəqs edən Moru gördü.

– Cəngəllikdən təzə iyilər gəlir, – deyər tovuzquşu bərkdən səsləndi. – Ovun uğurlu olsun, Balaca Qardaş! Nə üçün cavab vermirsən?

Quzğun Çil də öz dişisi ilə birlikdə aşağıya enərək Mauqlini fiştırıqla salamladı:

– Ovun uğurlu olsun, Balaca Qardaş!

Onların hər ikisi Mauqlinin o qədər yaxınlığından uçub keçdilər ki, ağ qanadlarının ucu oğlana toxundu.

Cəngəlliyn yarım mil enliyində bir zolaq yerinə yüngül yağış düşdü, titrəyən körpə yarpaqları islatdı. Sonra da astaca göy guruldadı, ikiqat qövsi-qüzeh göründü, hava açıldı. Cəngəllikdə buna “Fil yağışı” deyirlər. Bahar gurultusu kəsildi, lakin elə bil bütün Cəngəllik Xalqı ağız-ağıza verib birdən səslənirdi.

Mauqli qışqıraraq dostlarını çağırırsa da, dörd canavardan heç biri ona cavab vermədi. Onlar uzaqda başqa canavarlarla birlikdə bahar nəğməsi oxuduqlarından Mauqlinin çağırışını eşitmədilər.

“Hə, – deyə Mauqli ürəyinin dərinliyində haqsız olduğunu etiraf etsə də, öz-özünə gileylənməyə başladı. – Dəkəndən vəhşi itlər gələndə, yaxud bambukluqda Qırmızı Çiçək oynayanda bütün cəngəllik Mauqlinin yanına axışib gəlir, ona cürbəcür böyük adlar verir, tərifləyir. İndi, Yaz Gözü qızarıb deyə hamısı çaqqal Tabaki kimi qudurub...”

Bu axşam Mauqli ovunu erkən qurtardı və yaz gəzintisinə çıxmazdan əvvəl, ağırlaşmamaq üçün az yedi. Hər tərəf süd kimi aydınlıq idi, belə gecələri cəngəllikdə ağ gecələr adlandırırlar. Bütün bitkilər sanki keçən gün ərzində bir aydakından çox boy atıb böyümüşdü. Hələ dünən saralmış yarpaqlarla örtülmüş olan budaqları indi əyib Mauqli sındıranda damcı-damcı şirə axırdı. Sıx, qıvrım mamırlar oğlanın ayaqlarını isidir, köhnə otların iti qıraqları daha onun əlini kəsmirdi.

Mauqli qaça-qaça öz gəzintisinə başlarkən sevincindən uca səslə oxudu. Bu, qaçmaqdan daha çox uçmağa bənzəyirdi. Çünki o, uzun bir enişlə baş aşağı yüyürdü, həm də cəngəlliyn qalın yerindən şimal bataqlıqlarına tərəf uzanan bu yamacın yumşaq torpağında onun addımlarının səsi eşidilmirdi. İnsanlar tərəfindən tərbiyə edilmiş adam ayın aldadıcı işığında bu cür yerlərlə

irəlilərkən dəfələrlə ilişib büdrəyirdi, lakin uzun illər boyu meşədə ömür sürmüş Mauqli qüvvətli ayaqlarını yerə inamla basaraq quş kimi süzürdü. Qabağına çürük bir tir, yaxud daş çıxanda o, sürətini azaltmadan asanlıqla onların üstündən sıçrayıb keçirdi. Yerdə qaçmaqdan usandıqda o, meymun kimi əl atıb möhkəm sarmaşıqlardan yapışar, dırmaşmaq nədir, sanki qanad açıb, bir anda ağacın təpəsindəki nazik budaqlara qalxır və kefi istəyincəyə qədər orada, ağacların zirvəsində öz səyahətinə davam edirdi. Sonra o, yarpaqlarla örtülmüş sarmaşıqların kaman kimi əyri uzun gövdəsilə sürüşərək yenə də yerə enirdi.

Mauqli öz yolu üzərində bəzən gecə çiçəklərinin tünd ətrindən baş çatlayan, ətrafı nəm qayalarla örtülmüş bürkülü dərələrə rast gəlir, başdan-ayağa güllərlə örtülmüş sarmaşıqlar görür, ay işığının ağaclar arasından süzülərək, mərmər parketin damaları tək xal-xal etdiyi dar meşə cığırından keçir, sinəsinə qədər qalxan, sanki qollarını onun belinə dolayaraq öz ağuşuna dartan fızılıqlardan, cavan pöhrəliklərdən adlayır, zirvələrindəki qayalar parçalanıb tökülmüş təpələrdə bu daşdan o daşa tullanaraq zağalardakı tülküləri ürküdüdü. O harada isə uzaqda qılınc dişini ağacın gövdəsinə sürtüb itiləyən vəhşi qabanın astaca “çux-çux”unu eşidir, bir qədər keçəndən sonra isə ağacın sarı qabığını parçalayan, didik-didik edən, gözləri od saçan, ağzının köpüyü üz-gözünə dağılmış heyvanın özünü görürdü. Bəzən də belə olurdu ki, o, toqquşan buynuzların şaqqıltısını, fısıltı, böyürtü eşidib yana burulur, bir cüt qızmış, hiddətlənmiş kəlin böyründən ötüb-keçirdi. Başlarını aşağı əyərək kəlləkəlləyə gələn bu heyvanlar bir-birini buynuzlayır, gah irəliyə soxulur, gah da geri çəkilirdilər. Bədənlərinin ora-burasından axan qan ay işığında qara rəngə çalır. Yaxud çayın keçidindən adlayarkən harada isə öküz kimi böyürən timsahın, çaqqalın səsinə eşidirdi. Bəzən də təsadüf elə gətirirdi ki, bir yerə kütləşmiş zəhərli ilanları narahat edirdi, lakin onlar qıvrılıb Mauqlinin üstünə atılana kimi, oğlan işıldayan çınqıllıqla qaçaraq meşənin dərinliklərinə doğru uzaqlaşır.

Həmin gecə o, bu qayda ilə yoluna davam edir, özünü cəngəllikdə hamıdan xoşbəxt hiss edərək gah mahnı oxuyur, gah qışqırırdı. Nəhayət, çiçəklərin ətri bataqlıqların artıq yaxında olduqlarını ona xəbər verdi. Bataqlıqlar isə Mauqlinin adətən ova çıxdığı ən uzaq meşələrdən də uzaqda idi.

Burada da insanlar tərəfindən tərbiyə edilmiş adam üç-dörd addım atmamış başlı-bütünlü bataqlığa batardı. Ancaq Mauqlinin ayaqları onu bataqlıqdakı xırdaca quru dikdirlərin birindən o birinə keçirir, adacıqdan-adacığa adladır, gözlərinin köməyinə ehtiyac hiss etmirdi. Mauqli vəhşi ördəkləri ürküdə-ürküdə bataqlığın ortasına gəlib çatdı və orada suyun üzərinə əyilmiş, marmır basmış bir ağac gövdəsinin üstündə əyləşdi. Bu an onu dörd tərəfdən əhatə edən bataqlıq yuxuya getməmişdi. Çünki quş tayfası bahar çağı çox sayıq yatır, bütün gecəni bataqlıq üzərində dəstə-dəstə uçurur. Lakin hündür qamışlar arasında oturub, sözsüz mahnı oxuyan, ayağının bərkiyib codlaşmış altına batmış köhnə tikanı axtaran Mauqliyə heç kəs fikir vermirdi.

Qamışlıqda bir camış dizləri üstə qalxaraq fısıldadı:

– İnsan!

– U-u! – deyə vəhşi kəl Mesa cavab verdi. (Mauqli onun leh-mənin içində bir böyrü üstündən o biri böyrü üstünə çevrildiyini aydın eşidirdi!) – O, insan deyil, tüksüz canavardır, özü də Sion Sürüsündəndir. Belə gecələrdə o, dinclik bilmir, hey ora-bura qaçır.

Camış yenə başını ota tərəf əyərək:

– U-u! Deyə səsləndi. – Mən elə bilirdim ki, bu, insandır.

– Sənə deyirəm ki, yox. Ey Mauqli, yoxsa yenə bir təhlükəmi var? – deyə Mesa böyürdü.

– “Bəs bura qorxulu deyilmi”... – Oğlan onu yamsılayaraq, “Yoxsa yenə bir təhlükəmi var?” – dedi. – Mesanın bütün fikri-zikri ancaq bir şeydir: təhlükə var, ya yox... Meşədə o yan-bu yana qaçıb, sizin qayğınıza qalan Mauqlini heç yadınıza da salmırsınız.

Mauqli özünü saxlaya bilməyib, qamışların arası ilə xəlvətcə Mesaya yanaşdı və bıçağın ucunu ona batırdı. Başdan-ayağa qə-

dər lehməyə batmış nəhəng Kəl palçığın içindən sıçrayıb ayağa qalxanda sanki top mərmisi partladı. Mauqli isə bu vaxt elə bərk-dən güldü ki, ayaq üstündə dayana bilməyib, yerə çökməli oldu.

– İndi onu danış, görək, Sion Sürüsünün tüksüz canavarı vaxtilə səni necə otarırdı, Mesa! – deyə o qışqırdı.

Palçığı qabaq ayaqları ilə eşələməkdə olan kəl fisıldayaraq dedi:

– Canavar?! Sənsən canavar? Bütün cəngəllik bilir ki, sən ev heyvanlarını otarırdın. Sən də bax, o əkilmiş tarlaların ara-bərəsində, toz-torpaq içində qışqırışan uşaqlardan birisən. Yox, sən cəngəllik canavarısan! Yoxsa ovçu heç vaxt zəmilərin arasından bu cür ilan kimi ora-bura şütüyə bilməz, çaqqala layiq axmaq bir zarafatdan ötrü məni öz rəfiqəmin yanında qorxudub rüsvay etməzd. Bircə quruya çıx, mən... mən səni... – Kəl danışdıqca ağzından köpük axırdı, çünki bütün cəngəllikdə ondan tez acıqlanan, qızışan heyvan yoxdur.

Mauqli fis-fis fisıldayan kələ tamaşa edir, üzünün ifadəsini belə dəyişmirdi. Qalxıb ətrafa səpələnən palçıqqarışq suyun şırıltısı yavaşıyıb, ağız deyəni qulaq eşidəndə o soruşdu:

– Mesa, de görüm, bataqlığın yaxınlığında hansı insan sürüsü yaşayır. Mən cəngəlliyin bu yerlərinə nabələdəm.

– Şimala tərəf get, – deyə Kəl hiddətlə böyürdü, görünür, Mauqli bıçağı ona çox bərk batırmışdı. – Bu cür ancaq inək otaran naxırçılar zarafat eləyirlər. Çıx get, bunları bataqlığın qırağındakı kənddə nağıl elə...

– İnsan sürüsü cəngəllik haqqında danışılanlara qulaq asmağı sevmir. Elə mən özüm də belə fikirdəyəm ki, sənənin dərinin azacıq cızılması elə böyük bir şey deyil ki, onu başqasına nağıl eləyəsən. Ancaq hər halda o kəndə baxmağa gedirəm! Gedirəm! Sakit ol! Axı Cəngəllik Ağası səni hər gecə otarmağa gəlmir...

Mauqli bataqlığın kənarındakı altı boşluq olan yumşaq yerə çıxdı. Çünki bilirdi ki, Mesa onun ardınca həmin yerə cummaz. Oğlan Kəlin hiddətlənib, özündən çıxmasına gülə-gülə qaçıb uzaqlaşdı.

– Odur, bax, orada lap yerə bitişik bir ulduz görünür, – deyə o, əllərini boru şəklində birləşdirərək gözünə tutub diqqətlə baxdı. – Bahasına xilas olduğum kələ and olsun, bu ulduz deyil. Qırmızı Çiçəkdir, həmin o Qırmızı Çiçək ki, Sion Sürüsünə gəlib düşməzdən əvvəl yanında uzanıb qızınırdım. Hə daha baxdım, indi gəzintini qurtarmaq lazımdır.

Bataqlığın qurtaracağından geniş bir çəmənlik başlanırdı, Mauqlinin gördüyü işıq da buradan gəlirdi. Çoxdan bəri idi ki, insanların işləri onu maraqlandırmırdı, lakin bu gecə Qırmızı Çiçəyin uzaqdan işıldaması yaxşı bir ov, yeni bir qənimət onu cəlb edir, çağırırdı.

– Gedib baxacağam, – deyə o öz – özünə dilləndi, – görüm insan sürüsü o vaxtdan bəri çoxmu dəyişilib...

Mauqli kefi istəyəni etdiyi öz doğma cəngəlliyində olmadığını tamamilə unudaraq, şəhli otların üstü ilə addımlayırdı. O, birbaşa işıq gələn daxmaya doğru gedirdi. Oğlan kəndin civarına çatanda üç-dörd it ağız-ağıza verib, hürüşməyə başladı.

– Ho! – deyə Mauqli səssizcə yerə çöküb, canavarsayağı boğuş-boğuş uladı, itlər dərhal səslərini uddular. – Nə olar, olar. Mauqli, insan sürüsünün mağaraları ilə sənin nə işin?

O, əlini dodaqlarına çəkdi, çox illər bundan əvvəl başqa insan sürüsü onu öz arasından qovarkən atılan bir daşın onun dodaqlarını necə parçaladığını yadına saldı.

Daxmanın qapısı açıldı, bir arvad kandarda dayanıb, gözlərini qaranlığa zillədi. İçəridə uşaq ağladı, arvad ona tərəf çönüb dedi:

– Yat, qorxma. Görünür, itlər çaqqala hürür. Bir azdan səhər açılacaq.

Otların arasında oturan Mauqli qızdırmalı adam kimi tir-tir əsməyə başladı. O bu səsi yaxşı tanıyırdı, lakin tam əmin olmaq üçün astadan:

– Messua! Messua! – deyə çağırırdı. Oğlan insan dilini dərhal yadına saldığına təəccüb etdi.

Qadın titrək səslə soruşdu:

– Kimdir məni çağıran?

– Məgər, yadından çıxıb? Tanımırsan? – Bu sözləri deyərəkən Mauqli boğazının qurduğunu hiss etdi.

– Əgər, bu sənsənsə, onda de görüm, mən sənin adını nə qoymuşdum? Tez de! – Arvad qapını yarıya qədər örtüb, sinəsini tutdu.

– Natxu! Natxu! – deyə Mauqli cavab verdi, – çünki yadınız-dadırsa, oğlan ilk dəfə insan sürüsünə gələndə Messua onu bu adla çağırmışdı.

– Gəl, oğlum! – deyə qadın Mauqlini səslədi.

Oğlan irəliyə gəlib, həmişə mehribanlıq gördüyü və vaxtilə insan sürüsünün hücumundan xilas etdiyi qadının üzünə işıqda diqqətlə baxdı.

Messua qocalmış, saçlarına dən düşmüşdü; lakin gözləri və səsi yenə də əvvəlki kimi idi.

Bütün analar kimi, Messua da elə bilirdi ki, ayrılarkən Mauqlini nə cür qoyub getmişdisə, eləcə də görəcəkdir; odur ki, indi gözlərini təəccüblə Mauqlinin döşündən ayıraraq, onun qapı çərçivəsinin yuxarisına toxunan başına yönəltdi.

– Mənim oğlum... – deyə titrək səslə dillənərək onun ayaqlarına yıxıldı. – Yox, o indi daha mənim oğlum deyil, o, meşə ilahəsidir! Ah!

Boynundan bıçaq asılmış, ucaboy, qüvvətli, yaraşıqlı Mauqlinin üstünə çıraqdan qırmızı işıq düşmüşdü, qara, uzun saçları çiyinlərinə dağılmışdı, başında ağ yasəməndən hörülmüş çələng vardı. Bu an onu, doğrudan da, əfsanəvi meşə ilahələrinə oxşatmaq olardı. Çarpayının üstündə mürgüləyən uşaq yerindən sıçradı və qorxudan qışqıraraq, ağlamağa başladı. Messua onu sakit etmək üçün döndü. Mauqli hərəkətsiz dayanıb küpələrə, içərisində taxıl olan kəndiyə – insanların işlətdikləri hər bir şeyə maraqla tamaşa edirdi. Bunların hamısı ona tanış idi.

– Nə yemək, içmək istəyirsən? – deyə Messua yenidən ona tərəf çönrək pıçıldadı – Bu gördüklərinin hamısı sənindir. Sən bizi ölümdən qurtarmısan. Ancaq de görüm, sən Natxusan, yoxsa elə, doğrudan da, meşə ilahisisən?

– Mən Natxuyam, – deyə Mauqli cavab verdi, – mən evdən çox-çox uzaqda idim, işıq görüb buraya gəldim. Bilmirdim ki, sən buradasan.

Messua qorxa-qorxa dedi:

– Biz Kanhivara gedəndən sonra, ərim orada qulluğa girdi, ona görə də burada bir az torpaq ala bildik. Çox yaxşı yerdir, lap köhnə kəndimizdəki kimidir, onsuz da bizə çox yer lazım deyil – iki nəfərlik.

– Bəs o gecə elə bərk qorxan kişi hamı?

– Bir il olar ki, rəhmətə gedib.

– Bəs bu kimdir? – deyə Mauqli uşağı göstərdi.

– Bu da mənim oğlumdur, iki qış bundan əvvəl olub. Əgər sən meşə allahısansa, Cəngəllik İnayətini onun üstündən əsirgəmə, qoy sənin... sənin xalqın ona dəyib toxunmasın, necə ki, o gecə bizə toxunmadı.

Messua körpəsini qucağına götürəndə uşaq qorxunu yadından çıxardaraq, Mauqlinin boynundan asılmış bıçağa sarı əyildi. Mauqli ehmalca onun balaca əllərini kənar etdi.

Messua tutula-tutula dedi:

– Əgər sən pələngin apardığı Natxusansa, onda bu sənin kiçik qardaşındır. Bu saat ocağı qalayaram, isti süd içərsən. Yasə-mən çələngini başından götür. Belə xırda otaqda onun ətrinə dözmək olmaz.

Mauqli isti südü iri qurtumla hortdadır, Messua da yanında oturub, arabir onun çiyinlərini sıgallayır, oxşayırdı. O, bu oğlanın öz itkin balasını, ya gözəl cəngəllik ilahələrindən birimi olduğunu kəsdirə bilməsə də, onun sağ-salamat olduğuna hədsiz dərəcədə şad idi.

– Oğlum, – deyə nəhayət Messua dilləndi, onun işıq gəlmiş gözlərində iftixar hissi oxunurdu. – Mənim balam, indiyə qədər heç sənə deyən olubdurmu ki, sən dünyada hamıdan qəşəngsən?

– Nə? – deyə Mauqli təəccüb etdi, çünki o, ömründə belə bir söz eşitməmişdi.

Mehriban Messua fərəhlə güldü. O, sualının cavabını oğlanın üzündən oxumuşdu.

– Demək, bu sözü birinci dəfə məndən eşidirsən, eləmi? Belə də olmalıdır. Hərçənd, analar öz övladlarına belə şeyləri həmişə demirlər, ancaq hər halda bunu ilk dəfə məndən eşitməyin yaxşıdır! Sən çox qəşəngsən. Mən ömrümdə bu gözəlliyi heç kimdə görməmişəm.

Mauqli çiyinlərinin üstündən özünə baxmağa çalışaraq başını o tərəf–bu tərəfə əyir, Messua isə uğunub gedirdi; o qədər güldü ki, axırda oğlan da ona qoşulub, səbəbini özü belə bilmədən gül-məyə başladı. Uşaq da bu vaxt qəhqəhə ilə gülə–gülə gah bunun, gah onun yanına qaçırdı.

Messua onu tutub sinəsinə sıxaraq dedi:

– Sən də qardaşına gülürsən? Əgər sən yekələndə, heç olmasa onun yarısı qədər qəşəng olsan, knyazın kiçik qızını sənə alırıq, yekə–yekə fillərdə gəzib keflərsən...

Messua danışarkən Mauqli onun hər üç sözündən birini ancaq başa düşə bilirdi. Sürətlə keçib gəlidiyi qırx millik yoldan sonra isti süd onu mürgülətməyə başladı. Oğlan böyrü üstündə yerə uzanıb büzüşdü, bir dəqiqə keçməmiş dərin yuxuya getdi. Messua onun üstünü örtüb, üz–gözünə dağılmış saçlarını geriye yıxdı. Qadın xoşbəxt idi.

Cəngəllik adətinə görə, Mauqli həmin gecənin qalan hissəsini və ondan sonra başlanan bütün günü axşama qədər yatdı. Çünki o, arxayın idi. Tamamilə yatmayan sayıq duyğuları ona xəbər verirdi ki, burada onu heç bir təhlükə gözləmir. Nəhayət, oyandı və elə bir sıçrayışla yerindən qalxdı ki, bütün daxma lərzəyə gəldi: üstünün yorğanla örtülü olduğundan yuxuda görmüşdü ki, tələyə düşüb. O, əlini bıçağa ataraq döyüşə hazır vəziyyətə dayananda hələ gözləri yuxulu idi.

Messua gülə–gülə onun üçün şam yeməyi gətirdi. Qadının tapıb süfrəyə düzdüyü yalnız hisli ocaqda bişirilmiş quru çörək, düyü, bir də şor təmərihində idi. Bu yemək ancaq qaranlıq düşə-

nə kimi Mauqliyə kifayət edərdi, ondan sonra isə özü ova çıxıb bir şey əldə edəcəkdi.

Bataqlıqdan gələn rütubət iyi onu acdırır və həyəcanlandırır. O, bahar gəzintisini qurtarmaq istəyirdi, lakin uşaq, nə olur olsun, onun qucağından düşmək istəmirdi. Bir tərəfdən də Messua mütləq onun uzun zil qara saçlarını darayıb səliqəyə salmağa çalışırdı. Daraya-daraya sadə, uşaq mahnıları oxuyur, gah Mauqlini oğlum adlandırır, gah da yalvarırdı ki, cəngəllikdəki ixtiyaratının heç olmasa kiçik bir hissəsini uşağa versin.

Daxmanın qapısı bağlı olsa da, Mauqlinin qulağı bayırdan gələn tanış səsi dərhal aldı. Qapının altından iri, boz pəncə görünüb Boz Qardaşın astaca, yanıqlı ulartısı eşidildikdə, Messuanın qorxudan ağzı açılı qaldı.

– Get gözlə, mən sizi çağıranda gəlmək istəmədiniz, – deyə Mauqli başını qapıya tərəf çöndərmədən cəngəllik dilində danışıqda iri boz pəncə dərhal görünməz oldu.

Messua dedi:

– Bu... bu... nökrələrini özünlə gətirmə. Mən... Biz cəngəlliyə heç nə eləməmişik, aramızda həmişə sülh olub.

– Bundan sonra da olacaq, – deyə Mauqli ayağa qalxdı. Kanhivara getdiyini gecəni bir yadına sal. O vaxt sənin dalınca, qabağınca neçə-neçə belələri gedirdi... hə, demək, belə çıxır ki, Cəngəllik Xalqı lap yazın özündə də məni unutmayanda unutmur. Ana, mən gedirəm!

Messua itaətlə qapıdan kənara çəkildi; o, Mauqlini hələ də meşə ilahəsi hesab edirdi. Lakin oğlanın əli qapının dəstəyinə toxunar-toxunmaz qadının qəlbində cüşa gələn analıq hissi onu irəli atılaraq sonsuz bir məhəbbətlə Mauqlinin boynuna sarılmağa məcbur etdi.

– Həmişəlik getmə! – deyə o, pıçıldadı. – Oğlum olsan da, olmasan da gəl. Mən səni sevirəm. Bir bax, o da sənin getməyini istəmir.

Uşaq ağlayırdı, çünki işıldayan bıçağı olan bu adam ondan ayrılıb gedirdi.

– Yenə gəl, – deyə Messua təkrar etdi. – Gecə də, gündüz də bu qapı həmişə sənin üzünə açıqdır.

Birdən Mauqlinin boğazı tutuldu, elə bil içəridən nə isə xirt-dəyinə dirənib onu boğurdu. Buna görə də cavab verəndə səsi çox gərgin çıxdı.

– Necə olur-olsun, yenə də gələcəyəm... – Oğlan bu sözlərlə içəridən çıxıb qapını örtüdü və bu vaxt ona qısılan canavarın başını özündən kənar edərək dedi:

– Bu dəfə səndən narazıyam, Boz Qardaş. Nə üçün onda mən sizi səsləyəndə dördünüz də gəlmədiniz? İndi, ondan nə qədər vaxt keçib.

– Nə qədər vaxt keçib? Bu, dünən gecə olub. Mən... biz... cəngəllikdə yeni mahnılar oxuyurduq. Məgər yadından çıxıb?

– Doğrudur, doğrudur!

– Mahnılarımızı oxuyub qurtaran kimi, mən sənə izinlə qaçdım, – deyə Boz Qardaş hərəkətlə sözü davam etdi. – Yoldaşlarımla hamısını buraxıb var gücümle qaça-qaça buraya – sənə yanına gəldim. Ancaq sən nə eləmişən, Balaca Qardaş? Nə üçün insan sürüsü ilə bir yerdə yemək yeyib, onların içərisində yatırdın?

Mauqli addımlarını yeyinlədərək cavab verdi:

– Əgər mən sizi çağıranda gəlsəydiniz, heç vaxt belə iş tutmazdım.

– Bəs, indi necə olacaq? – deyə Boz Qardaş soruşdu.

Mauqli dedi:

– İndi özüm də bilmirəm... Niyə mən sizi çağıranda gəlmədiniz?

Boz Qardaş onun dabanını yalayaraq:

– Biz həmişə sənə bəyənirik... Həmişə sənə bəyənirik, – deyə mırıldandı.

– Siz də mənə birlikdə insan sürüsünə gedərdinizmi? – deyə Mauqli pıçıldadı.

– Bəs həmin o gecə, bizim Sürü sənə öz içərisindən qovanda mən sənə dalınca getməmişdimmi? Bəs tarlada yatanda sənə oyadan kim idi?

– O öz yerində... Gəl bir də gedək.
– Gəlmisən. Ancaq deyirəm bir dəfə də gedək, Boz Qardaş, bir dəfə də! Sən buna necə baxırsan?

Boz Qardaş susurdu. Sonra isə öz-özünə danışmış kimi mırıldandı:

– O qara Bahirə elə doğru deyirmiş.
– O nə deyirdi bəyəm?
– İnsan gec-tez yenə də insanların yanına qayıdır. Bizim anamız da həmişə bu sözü təkrar edirdi.

Mauqli astadan dilləndi:

– Akela da o Vəhşi İtlər Gecəsində bunu deyirdi.
– Bizim hamımızdan ağıllı olan Kaa da belə deyirdi.
– Bəs Boz Qardaş nə deyir?

Boz Qardaş bir müddət cavab vermədən onun yanınca yortmaqda davam etdi, sonra qaçışının ahənginə uyğun olaraq kəsik-kəsik dedi:

– Ey, İnsan Balası... Ey cəngəlliyyənin Ağası... Mənim süd Qardaşım! Sənin yolun – mənim yolum, sənin sığınacağı – mənim sığınacağım, sənin qənimətin, – mənim qənimətim, sənin ölüm döyüşün – mənim ölüm döyüşümdür. Mən üçümüzün adından danışırım, ancaq bəs cəngəlliyə nə deyəcəksən?

– Yaxşı ki sənin ağılına gəlib. Ovu görəndən sonra çox dayanıb gözləməyin mənası yoxdur, gərək üstünə atılıb parçalayasan. Sən tez get, hamını Şura Qayasına çağır, mən gəlib fikrimdəkiləri onlara danışacağam.

Başqa vaxtlar olsaydı, Mauqlinin çağırışına bütün cəngəllikdəkilər boyunlarının tüklərini qabardaraq toplaşardılar. Lakin indi, başları bərk qarışmışdı – onlar mahını oxuyurdular.

Mauqli qəmli düşüncələrə dalmış halda yaxşı bələd olduğu qayalara dırmaşaraq, vaxtilə Sürüyə qəbul olunduğu yerə çatanda orada ancaq dörd canavar dostunu, qocalıqdan gözləri, demək olar ki, tamamilə tutulmuş Balunu və bir də Akelanın indi boş qalmış qayası ətrafında qıvrılaraq onu üzük qaşı kimi dövrəyə almış, nəhəng, soyuqqanlı Kaanı gördü.

Mauqli onların yanında yerə yıxılıanda Kaa:

– Demək, sənin yolun burada qurtarır, eləmi, İnsan Balası?
– deyə fısıldadı. – Hələ o vaxt biz səninlə Soyuq Kahalarda görüşəndə mən bunu bilirdim. Cəngəllik qovmasa da, insan əvvəl-axır qayıdıb yenə də insanların yanına gedir.

– Canavarların dördü də əvvəlcə bir-birinə, sonra da təəccüb və mütiliklə Mauqliyə baxdılar.

– Demək, cəngəllik məni qovmur? – deyə Mauqli çətinliklə dillənə bildi.

Boz Qardaş və digər üç canavar hiddətlə mırıldanaraq: “Nə qədər ki sağıq, heç kəs cürət edib...” – deyə dillənəndə Balu onları dayandırdı:

– Mən sənə Qanun dərsi vermişəm. Söz mənimdir, – deyə o danışmağa başladı. – Gözlərim qabağındakı qayaları aydın seçə bilməsəm də, mən uzağı görməyi bacarıram... Ey Bala Qurbağa, öz yolunla get, qanları sən qanından olanların arasında öz Sürünün, öz Xalqının içərisində yaşa. Ancaq nə vaxt sənə möhkəm caynaqlar, iti dişlər, yaxşı görən gözlər, yaxud qaranlıqda çox tez yayılan sözlər lazım olsa, onda, ey cəngəlliğin Ağası, yadına sal ki, bütün cəngəllik səninkidir və ilk çağırışına, köməyinə çatmağa hazırdır.

Kaa dedi:

– Orta cəngəllik də sənindir. Mən Balaca Xalqın haqqında danışmıram.

Mauqli qollarını geniş açaraq:

– Ey mənim qardaşlarım! – deyə hönkürə-hönkürə səsləndi.
– Mən çıxıb getmək istəmirəm, ancaq elə bil kim isə hər iki ayağımdan yapışıb dartır. Mən belə gecələri qoyub necə gedim?

– Yox, Balaca Qardaş, sən özün də baxsan, görərsən ki, burada eyib bir şey yoxdur, – deyə Balu təkrar edirdi. – Biz balı yeyəndən sonra boş pətəyi atıb gedirik...

– Qabıqdan ki çıxdın, – deyə Kaa əlavə etdi, – bir də təzədən qayıdıb, onun içərisinə girə bilməzsən. Qanun belədir.

Balu:

– Qulaq as, – dedi, – ey mənim hamıdan çox istədiyim, heç kim səni burada saxlaya bilməz: nə sözlə, nə də güclə. Cəngəliyin Ağası ilə kim mübahisə eləyə bilər? Mən sənin xırdaca Bala qurbağa olarkən bax, orada ağ-ağ balaca daşlarla oynadığını görmüşəm. Təzəcə öldürdüyü cavan kəli verib səni qurtaran Bahirə də görübdür. O gecəki baxışda iştirak edənlərdən indi ancaq biz sağ qalmışıq. Sənin süd anan ölüb gedibdir. Ata Canavar da ölüb. O vaxtkı canavar Sürüsü artıq çoxdan tələf olmuşdur. Şirxanın axırının neçə olduğunu sən özün bilirsən; Akelanı da vəhşi itlər öldürdülər. Onlar bütün Sion Sürüsünü qırıb məhv edirdilər, ancaq sənin müdrikliyin, sənin gücün o vaxt qurdları xilas etdi. İndi təkcə qocalar qalıblar. Daha sən bir körpə kimi Sürüdə icazə istəmirsən. Sən cəngəllik Ağasısan, vaxt gəlib çatıb – indi özünə təzə yol seçərsən. İnsanla kim mübahisə edə bilər, kim onun adətində qarşı çıxar?!

Mauqli:

– Bəs, Bahirə? – dedi. – Axı o məni bir kəlin bahasına qurtarıb. Mən istəməzdim ki...

Bu an təpənin aşağısındakı fızzılıqdan eşidilən şaqqıltı və nə-rilti Mauqlinin sözünü ağızında qoydu, çox keçmədi ki, Bahirə gəlib çıxdı. O yenə həmişəki kimi qıvrıq, qüvvətli və zəhmli idi.

– Bax buna görə, – deyə qara panter al-qana batmış sağ pəncəsini irəli uzatdı, – bax buna görə, mən gəlmirdim. Xeyli müddət idi ki, ov dalınca gəzirdim, idi öldürüb soymuşam; orada kolun altında – ikiyaşar bir kələkdir. Həmin kələçə səni azad edir, Balaca Qardaş. İndi bütün borclar artıqlaması ilə ödənməmişdir. O ki qaldı başqa məsələlər, onların hamısında mən Balunun dediklərinə şəriyəm. – O, Mauqlinin ayağını yaladı. – Unutma ki, Bahirə səni sevirdi, – deyə qara panter qışqırdı və qaçaraq uzaqlaşdı...

Təpənin ayağına çatanda, o yenə də ucadan nərildəyərək dedi:

– Təzə yolda ovun uğurlu olsun, ey Cəngəllik Ağası! Unutma ki, Bahirə səni sevirdi!

– Eşitdinmi? – deyə Balu dilləndi. – Daha hər şey bitdi. – İndi çıx get, ancaq əvvəlcə mənə yaxın gəl. Ey fərasətli Bala Qurbağa, gəl yanıma.

– Qabıqdan çıxmaq asan iş deyil, – Kaa səsləndi.

Mauqli bu vaxt başını kor ayının böyrünə söykəyərək onun boynunu qucaqlayıb hönkür-hönkür ağlayır, ağlayırdı, qoca Balu isə hey onun ayaqlarını yalamağa səy edirdi.

Boz Qardaş sübhqabağı qalxan mehi iyləyərək:

– Ulduzlar seyrəlir, – dedi, – bu gün biz hayanda yatacağıq?

Axı bundan belə yeni yolla gedəcəyik...

Bu, Mauqli haqqındakı hekayələrdən axırıncısıdır.



*Joze Qomes
Ferreyra*

CƏSUR JOANIN QƏRİBƏ MACƏRALARI

I FƏSİL

BAŞSIZ ADAM

Biri var idi, biri yox idi, yer üzündə Joan adında bir cavan oğlan var idi. O, Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndində, Əcaib məxluqlar qoruğunun yaxınlığında yerləşən qəribə bir kənddə yaşayırdı. Bu cürbəcür dəhşətlər cəngəlliyini həmin kənddən əllicə addım məsafə ayırmasına baxmayaraq, heç kim ora girməyə cürət eləməirdi. Bu ona görə deyildi ki, həmin qoruğu ağılasıgmayan hündürlükdə bir divar əhatə eləyirdi. Divar öz divarlığında, ancaq məsələ bir də onda idi ki, bu kəndin sakinləri – səhərdən axşamacan göz yaşı axıdan bu zavallı ağlağanlar, öz kölgələrindən belə qorxurdular. Belə olan halda, onlar yeddibaşlı əjdahalarla, yaxud beş əlli eybəcər varlıqlarla və yaxud da ki, yeməyi – bunu hətta dilə gətirmək belə dəhşətdir – qarnında yerləşmiş iki boğazından udan bədheybət varlıqlarla döyüşmək barəsində heç fikirləşə də bilməzdilər!

Axı, bir də ki, bu ağzı seliklilər hələ körpəlikdən ağlamağa və ah-nalə çəkməyə vərdiş eləmişdilər, onlar gecə-gündüz özlərinin miskin daxmalarında otururdular, bayırda isə sanki buludların da gözləri nəmişlikdə idi və minlərlə ağlağan söyüd (gözyaşınıudanlar üçün bu söyüdlər əziz-xələf idi) öz qəmli kirpiklərindən göz yaşı axıdırdılar.

Bütün bu gözyaşına xıdanlar fasiləsiz olaraq burunlarını çəkirdilər, – aydın məsələdir ki, o yerdə ki, nəmişlik var, orada zökəm də olacaq – və səsindən şikayət yağın, skripkasına güc verən, matəm libası geyinmiş müğənnilərin dəfn mərasimlərində yorulmadan oxuduqları nəğmələrə ləzzətlə qulaq asırdılar.

Amma, bircə Joan, bütün bu həmyerlilərinin əksinə olaraq, nə qəm-qüsssəyə dalır, nə də zar-zar ağlayırdı. O, şən və cəsur idi, elə ona görə də, gözyaşıxıdanlar onu Cəsur Joan adlandırdılar.

Günlərin bir günü, buz bağlayan evlərdən və mamır basmış insanların sızılıtlarından cana doyan Joan anasına dedi:

– Ana! Mən belə yaşaya bilmirəm! Gedib divarı açacağam.

Yerli adətlərə riayət eliyən və gecə-gündüz öz qul-kölə taleyinə ağlayan ana ah-nalə çəkdi:

– Of, getmə, getmə ora, oğlum. Unutma ki, gözümün işığı, bu lənətə gəlmiş meşədə adamyeyənlər – sehərbaz adamyeyənlər qar-qar qaynaşır və onlar insan qanı içirlər. Hə, oğlum, bax, onlar sadəcə olaraq insan qanı içirlər, qanı birbaşa insanın kəlləsindən sorub içirlər... Getmə ora, getmə! – Və öz zavallı ürəyini üzərək, o, ah-nalə çəkir və elə hey deyirdi: – Of, hiss eliyirəm ki, mən bir daha əziz balamın üzünü görməyəcəyəm!

Ancaq anasının yalvarışları Cəsur Joanı yolundan saxlaya bilmədi və sabahısı günü o, Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndini tərk elədi. Həmin o divarda isə belə bir yazı var idi:

DÜNYADA
QORXUSUZ-HÜRKÜSÜZ
GƏZİB-DOLAŞAN
ADAMLAR ÜÇÜN
GİRİŞ QADAĞANDIR

Ancaq, Cəsur Joan bu sətirləri heç oxumadı da. İlk əlinə keçən bir sarmaşığı saplağından yapışaraq divarın üstünə çıxdı; və çox qəribədir ki, naməlum səbəbdən, çox güman ki, qalanın gözəgörünməz keşikçiləri də bu işdə ona kömək elədilər və o, asanlıqla divara dırmaşdı. Çətini divarın üstünə çıxmaq idi, sonra

işlər çox asanlıqla getdi. Yenə də xilaskar sarmaşıq saplağı onun köməyinə çatdı və Cəsur Joan ayaqlarını mamır basmış sürüşkən çixıntılara qoyaraq, divardan sürüşüb düşdü.

Ətrafını nəzərdən keçirdərək (kim bilir, bu cəngəllikdə hansı bir bədhəybət gizlənib və qərrib bir adam üçün hansı müəmmalı hoqqalar hazırlayıb) Joan meşəyə girdi.

İlk baxışda o, diqqəti cəlb eləyən elə bir şey görmədi. Meşə, adi bir meşə idi, hərçənd ki, ona elə gəldi ki, burada yarpaqlar çox sıxdır. Günəş onların arasından böyük çətinliklə keçirdi, şib-yə və mamırların yumşaq xalisində, çürük göbələk papaqlarında və quru çır-çırpı üzərində parlaq, qızıla çalan adda-budda işıq zolaqları görünürdü. Təxminən on beş dəqiqədən sonra, Joanın gözləri – bu yarımqaranlığa alışanda, onun qarşısında qeyri-adi bir səhnə açıldı: ağaclar tənbel-tənbel gərnəşir, quşlar isə ötmürdülər, cığ-vıqla dimdiklərini ayıraraq əsnəşirdilər. Gül-çiçəklər alabəzək başlarını yerə əyərək və ot balıqlarının üstünə qoyaraq havanı xəfif bir rayihə ilə doldurmuşdular. Çayın suları isə yamyaşıl sahil boyu axaraq tənbel-tənbel donquldanırdı. Gözlənilmədən Cəsur Joanı ağır bir yuxu məstliyi tutdu – ayaqları və əlləri qıc oldu, göz qapaqları qurquşun kimi süzülərək bir-birinə yapışdı. Və bu yuxu məstliyini özündən kənara qovmaq üçün, o, var gücü ilə qışqıraraq mürgüləyən meşəyə ötkəm-ötkəm meydan oxudu:

– Siz, ey meşə sakinləri, cavab verin! Bəlkə burada heç kim yoxdur? Nə pəri, nə cin, nə də ki, favn¹. Lütfən, bir deyın görüm, bu yuxu hökmranlığına düşmək üçün o divarı aşmağa dəyərdimi?!

O, yarımyuxulu vəziyyətdə uzun-uzadı yol getdi. Gah qabağına çıxan daşları dığırлатdı, gah da kolları təpiklədi: axı bir yolla o, yuxusunu qaçırtmalı idi. Nəhayət, Joan geniş və işıqlı bir meydançaya gəlib çıxdı; bura elə işıqlı idi ki, onun gözləri qamaşdı – çünki, gözlənilmədən meşənin qaranlığını parlaq günəş əvəz elədi.

¹ Fav n – meşə pərisi

Gözlərini açanda, belə bir qəti qənaətə gəldi ki, bu meydan-çadan meşənin dərinliklərinə iki yol gedir, hə, məhz iki yol, eynilə nağıllarda olduğu kimi və o, kinayə ilə gülümsədi, çünki, başqa cür ola da bilməzdi. Biri, geniş asfalt yol idi ki, çiçəkləmiş badam ağaclarının arasından keçirdi, o birisi isə daş yol idi, buranı tikan kolları basmışdı, gicitkən və qanqal bitmişdi.

“Bax belə, – Joan fikirləşdi. – Qarşıda iki yol var – Xeyir və Şər, – hansını istəyirsən seç, hərçənd ki, həyatda elə şey yoxdur ki, Şər və Xeyir ayrı-ayrı yollarla getsin. Nə eləmək olar, mən elə bunu gözləyirdim. Bundan sonra əgər bura pəri təşrif buyurmasa, onda heç nağıl nağıl olmaz ki... Xilaskar pəri, sehrli çubuğu olan pəri, o çubuq ki, yolayrıcında dayanan polislər onların köməyi ilə sehrbazlıq eliyirlər. Hə! Qoy, pəri gəlsin – onsuz bir addım da atan deyiləm!”

Və o, istehzal təbəssümünü gizlətməyərək qışqırdı:

– Ey, meşə pərisi! Görün mənə, əzizim, görün mənim gözlərimə, ürəyimin sevinci!

Və birdən meşənin dərinliyindən qəribə bir məxluq peyda oldu; uzaqdan adama elə gəlirdi ki, bu gənc və gözəl bir qızıdır. Onun kürən saçları belinə qədər çatırdı, alnında isə üç gümüş ulduz parıldayırdı. O, sağ əlində sehrli çubuq, sol əlində isə bir mil tutmuşdu. Donu isə zümrüd və yaqutla bəzənmişdi və platin ayaqqabı geyinmişdi, – məhz bu geyimdə pərilər bala gedirlər.

Əvvəl-əvvəl Joanın heyrətdən dili tutuldu. Ancaq pəri yaxına gəldikdə, onun təbəssümünü bir inamsızlıq əvəz elədi.

– İki Yolun pərisi sənsən? – o, təəccüblə soruşdu. – Bir pasportunu göstər görüm.

– Bəyəm mənə inanmırsan? – pəri (əgər o, həqiqətən də pəri idisə) nazik, açıq-aşkar dəyişdirilmiş səsle ciyildədi. Adətən maskarad və karnavallarda üzlərinə maska taxan adamlar belə ciyildəyirlər. Və yeni sorğu-sualdan yaxasını qurtarmaq üçün əlavə elədi: – Bəli, mən çox lazımlı pəriyəm, elə bir pəri ki, onsuz heç bir nağıl ötüşə bilməz.

– Yaxşı, yaxşı, – Joan minnətlə gülümsəyərək onu sakitləşdirdi.

O özünü gülməkdən zorla saxlayırdı. Gülməyə isə əsası var idi. Əslində bu pəri, daha çox, pəriyə oxşayırdı... Hə, əlbəttə, bu heç bir pəri zad deyildi, arvad paltarı geyinmiş bir kişi idi. Bu tip düyü pudrasına qənaət eləməmişdi, bəyəm çənəsinin altında bitmiş tükləri bu yolla gizlətmək olar, bir də ki, onun yerişi də sərt və qətiyyətli idi. Hələ, bundan başqa, yalnız qadınlara xas olan naz-qəmzə onda alınmırdı, onların isə belə naz-qəmzəsi isə ən azı min bir cür olur. Elə, saçlarının ucunu barmaqlarına dolaqlarını götürək.

Və pərinin xatirinə dəymək istəməsə də, Cəsur Joan qəh-qəh çəkib güldü.

– Nə etmək olar, mənim balam, başqa çıxış yolu yox idi, – pəri öz uzun donunun ətəklərinə dolaşaraq utana-utana dedi. – Onda ki, bizim Üçüncü Sehr Şöbəsinin dəftərxanasına zəng elə-dilər və növbətçi pərini İki Yolun kəşişməsinə çağırırdılar, orada tərs kimi məndən başqa heç kim yox idi, – mən orda xidmətçi işləyirəm, – hə, bizim qarımış pəri elə ətiacdır ki, yer üzünə beləsi gəlməyib. Yel xəstəliyi də onu əldən salıb, yerindən tərpnə bilmir, iş stajı da yəqin ki, beş min il olar, hətta bəlkə də çoxdur, o, isə, söz ola bilməz, nöqsansız işləyib. Ona, bu zavallıya, çoxdan əsaslı təmir lazımdı. Və budur, indi mən gəlib bu maskaradı göstərirəm: bir də ki, bizim Şöbənin nüfuzunu xilas etmək lazım idi. Görüm, İki Yolun kəşişməsinə necə pəri göndərməyə bilərəm – və Baş sehrbaz başımızda turp əkər, o, zarafat eləməyi xoşlamır. Onun əmrini yerinə yetirmə görüm, necə yetirmirsən, o, sənə başına elə oyun açar ki, di gəl bunun qabağında dayan. Yox, yaxşısı budu, fikirləşdim, yaxşısı budur durum özüm pəri paltarı geyinim. Ona görə də bura gəldim... Ancaq elə fikirləşmə ki, mən sehrbazlıqda naşıyam. Bu belə deyil! Bircə hərəkətlə səni siçana döndərmək mənim əlimdə heç bir şeydi. Mən, hətta, elə eləyərəm ki, ağımdan gül-çiçək tökülər. Qurbağa balası da ... İstəyirsən göstərim?..

– Yox, yox, sağ ol, Joan onun sözünü kəsdi. Mən sənə elə belə də inanıram. Ancaq, bir şeyi dərk eliyə bilmirəm: əgər sən

hər cür sehrbazlıq üzrə belə ustasansa, bəs onda nə üçün özünü qadın eləmədin və gicbəsər saçları olan bu parikdə bura gəldin?

– Hə, bəla burasındadı ki, Gizli Aləm Konstitutsiyasının birinci paraqrafına görə ancaq görkəm – canlı məxluqatın zahiri görkəmi dəyişdirilə bilər, onun təbiəti, maddi varlığı isə dəyişməz olaraq qalmalıdır. Xüsusilə də cinsiyyəti. Səni erkək pişiyə çevirmək mənim üçün su içimi kimi asan bir şeydir. Hə, qorxdun? – dişi pişiyə isə çevirə bilmərəm.

– Yaxşı məni qorxutduğun bədi, – Joan artıq dözmədi. – İndi ki pəri rolunu öz üzərinə götürübsən, onda özünü necə lazımdısa, elə də apar və de görüm: mən hansı yolla gedim? Asfalt yolla, yoxsa daş yolla?

– Bilirsənmi, dostum... Yaxşı yol xoşbəxtliyə, pis yol bədbəxtliyə aparır, – deyə xidmətçi izah elədi və əlindəki mili qoltuğunda gizlətdi, üzündəki tüklər görünməsin deyə parikini düzəltdi.

– Aydın məsələdi! Əlbəttə, mən yaxşı yolu seçirəm, mənim yerimdə kim olsa belə də eləyərdi, – Cəsur Joan, elə də bu aldadıcı sadəliyə inanmayaraq qərar verdi. – Ancaq ağılsız, yaxud səfeh adam pis yolu seçər.

Və o, badam ağacları əkilmiş yolla getmək istəyirdi ki, birdən bu saxta pəri əlinin amiranə hərəkəti ilə onu saxladı.

– Dayan! Mən gərək Xoşbəxtlik yolunun gözetçisinə xəbər verim. Rəsmiyyət... ancaq buna riayət etmək lazımdı. Bir dəqiqə gözlə.

O, cibindən bir gümüş mikrofon çıxartdı, çox güman ki, yaxınlıqda gizlənmiş gözetçiyə pəri dilində nə isə dedi.

– Hazırdır! – xidmətçi danışığını bitirib ucadan dedi. – Sənin üçün maşın göndəriblər. Əlvida və xoşbəxt ol! – Və, artıq üzünün tüklərini gizlətməyə çalışmadan və paltarının ətəklərini toqqasına keçirən bu nataraz adam meşə ilə qaçıb getdi.

Joanın qarşısına
sanki yerin altından

sürücüsüz, minicisiz
çıxdı qızıl avtomobil.
İki polad əl
Qaldırıb bu gənci, ehtiyatla
oturdu
yumşaq oturacağa.

Qapılar öz-özünə bağlandı və maşın yola düşdü. O, saatda səksən kilometr yol qət edərək uçurdu və bir anın içərisində Joanı bir ağ mərmər qəsre gətirdi. Bu qəsir pəncərəsiz nəhəng bir kubdan ibarət idi. Ancaq, fasad divarının bir yerində balaca qapı yeri açılmışdı. Astanada daş plitə üzərində boyun vurmaq üçün kötük, balta və bir də ağır qızıl zəncir var idi.

– Bu nə deməkdir? – Joan təəccüblə sehrli avtomaşından soruşdu.

Ancaq, maşın dinməz-söyləməz onu yola düşürtdü, vidalaşmaq üçün mexaniki pəncələrini yellədi və tezliklə yox oldu.

Elə bu anda kubun qapısından iyrenc bir məxluq çıxdı. İnsan? Çox güman ki, elədi ki, var. Ancaq, nədənsə bu qəribə məxluqun boynu vurulmuşdu, iki gözü sinəsində yerləşdirilmişdi, qırmızı ətli dodaqları olan ağız isə qarnında idi. Bu məxluq Joana müraciət eləyərkən dodaqlarında bir gülüş ifadəsi var idi.

– Səni görə bütüm ömrün boyu kütbeyinlik və əmin-amanlıq içərisində yaşayasan! Əməliyyata hazırsan?

– Hansı əməliyyata? – deyərək Joan qorxu içində soruşdu.

Başsız adam, qarnının altındakı ağzından siqarını çıxartmadan, məğrur bir etinasızlıqla dedi:

– Bizim tələblərimizi yerinə yetirməyən adama tam xoşbəxtliyə aparan asfalt yolla getməyə icazə verilmir, – buraya isə iki tələb daxildir. Birincisi, sən öz arzunla icazə verməlisən ki, boyunu vursunlar, – belə ki, gərək heç nə barədə fikirləşməyəsən və öz şəxsi fikrin olmasın: bir də ki, bit və hər cür təhlükəli ideyalar gəzdirməyə yer olmasın. İkincisi və sonuncusu: qoy sənin ayaqlarını və əllərini qızıl zəncirlə zəncirləsinlər.

O dəqiqə Cəsur Joanın tükləri biz-biz oldu:

– Yox, yox! Bu heç vaxt ola bilməz. O dəqiqə görünür ki, sənin başın yoxdu!

– Ancaq bu xırda cərrahiyyə müdaxiləsindən sonra, – bu eybəcər məxluq soyuqqanlıqla sözünə davam elədi, – sən yerdə qalan bütün ömrünü kef və əmin-amanlıq içərisində keçirəcəksən. Hər şey sənə xidmətində olacaq, özü də pulsuz-parasız. Hər halda, biz başsız adamlar, qayğının və əzab-əziyyətin nə olduğunu bilmədən yaşayırıq.

Ancaq Joan inadla dediyindən dönmürdü:

– Yox, yox! Bu heç vaxt ola bilməz. Yaxşısı budur mən başqa yolla gedim.

– Səfeh! – başsız keşikçi donquldandı və onun gözlərindən acı göz yaşı axmağa başladı. – Axı, sənə üçün belə daha yaxşı olar. Bundan sonra acmayacaqsan, heç vaxt qorxu və təhlükə içərisində yaşamayacaqsan...

– Bura bax, bilirsən nə var?! Başsız gəzməkdənsə ac qalmadığım yaxşıdır. Bu başın mənə nə qədər lazım olduğunu sən heç təsəvvür eləyirsən?

– Boş sözdü! O, sənə qətiyyətlə lazım deyil, – başsız adam etiraz elədi və Joanın inadını sındırmaq üçün yeni, daha səfeh bir dəlil gətirdi: – Heç olmasa ayda iki dəfə dəlləyə getməyəcəksən.

Ancaq, Joanın sifətinin düşdüyü vəziyyəti gördükdə, bu cavab oğlanı inandırmaq üçün dedi:

– Bir çıxış yolu da var. Daxili Nizam Qaydalarının yüzüncü paragrafının dörd min beş yüz yetmiş doqquzuncu maddəsində deyilir ki, estetik tələblərə uyğun olaraq, bizim bütün xaricdə olan diplomatik nümayəndələrimiz (nə etmək olar, onların işi belədir) xüsusi üstünlükdən istifadə edirlər: bizim cərrahlar bu xoşbəxtlərin, – bilirsən bu xüsusi haldır, – boyunlarını vurmur, ancaq saman çöpü ilə onların beyinlərini sorub çıxarırlar. Belə ki, qıraqdan baxanda onların başı başa bənzəyir. Məsələn, ingilislər görsünlər ki... Dayan görüm, Hara qaçırısan? Dayan! Getmə! Bir yaxşı-yaxşı fikirləş! Bəd ayaqda tələb elə ki, başını nə

ilə isə əvəz eləsinlər. Deyək ki, qarpızla, yaxud da futbol topu ilə, ancaq sənə onu da deyim ki, bu heç də məsləhət deyil. Bəs sən, tennis topu haqqında nə fikirləşirsən? Mənim fikrimcə bu, qədd-qamətli və qəşəng adamlara daha çox yaraşır... Hara belə gedirsən? Tələsmə! Qulaq as!!

Ancaq, Cəsur Joan artıq uzaqda idi... O, təfəxür hissi ilə çiyinləri üstündə başının varlığını hiss eləyərək sürətlə və inamla irəliləyirdi. Və nəhayət, yenə də həmin o işıqlı meydançaya gəldikdə o, tərəddüd eləmədən qanqal və digər müdhiş kollarla örtülmüş yolu seçdi. Və bununla da bütün meşə əhlinə meydan oxudu:

– Bilirəm, siz məni təqib eləyəcəksiniz, gözlərimi çıxardacaqsınız, qulaqlarımı kəsəcəksiniz, məni qurbağaya, yarasaya, hörümçəyə, hər şeyə çevirəcəksiniz! Ancaq, and içirəm, mən heç vaxt sizin sayaq olmayacağam. Olmayacağam, çünki, mən bunu istəmirəm.

Və Joan sərt, tikanlı Bədbəxtlik yolu ilə getməyə başladı. Və o, bundan sonra öz qorxu hissini gizlətmək qərarına gəldi, çünki, əsl cəsarət də elə bundadır. Əsl insanın əsl cəsarəti.

II FƏSİL

ON ƏLLİ AĞAC

Cəsur Joan bir azca yol getmişdi və birdən təəccüb içində gördü ki, Bədbəxtlik yoluna səpələnmiş daşlar, heç də adi, zi-yansız qənbərlər deyil. Buranın daşlarının çənələri və iti dişləri şaqqıldayan iri ağızları var idi. Böyük daşların dişləri böyük, kiçik daşların dişləri isə kiçik idi. Ən böyük daşlar, – amma onu da deyim ki, bunlar artıq daş yox, əməlli-başlı sıldırım qayalar idi, – dişlərini elə qıcırdırdı ki, onlardan nəhəng fillər belə çəkinərdi və bu köpək dişlər istənilən an fikrə dalmış yolçunun ayaqlarından yapışmağa hazır idi. Adi çaylaq daşları öz xırda siçan dişləri ilə yorulmadan nə isə çeynəyirdi və o zaman ki, Cəsur Joanın dabanını qapmağa nail olurdular, onlar qana bulanmış ətli dodaqlarını ləzzətlə yalayırdılar.

Cəsur Joan bir, yaxud iki saat qeyri-adi əzablar çəkə-çəkə adam dişləyən yolla getdi. Ancaq, heç bircə damcı da özünün şən mərdanəliyini itirmədi.

– Dişləyin, ürəyiniz istəyən qədər dişləyin, – əzab çəkdiyini heç kim duymasın deyə o, ikrah ifadə eləyən təbəssümlə dedi: – Başsız qalmaqdansa, ayaqsız qalmaq yaxşıdı.

Və bu qənaətlə o, çəkdiyi əzablara dözürdü ki, nəhayət, daşlar dişləməyi dayandırdılar: sınaq üçün ayrılmış vaxt qurtardı.

– Uf!

O dəqiqə canı rahatlandı, artıq heç kim Cəsur Joanı didişdirmirdi və o, dərindən köks ötürərək min illik ömrü olan bir palıd ağacının altında, iri bir daşın üstündə oturdu. O, gülümsəyərək daşı hədələdi:

– Bura bax, balaca, dişləmək fikrinə düşmə ha!

Öz qələbəsindən vəcdə gələn Joan bu qoca ağacın kölgəsində yerini rahatladı. O, qana bulaşmış ayaqlarını yaxınlıqda axan çayda yudu, didilmiş ayaqqabılarını bir təhər sahmana saldı.

Lakin sakit fasilə uzun sürmədi. O, təzəcə yola düşməyə hazırlaşdı ki, boğazından beş kobud, soyuq barmaq yapışdı və xirtdəyini boğmağa başladı.

Hirsindən alışıb–yanan Joan, qəzəblə bundan canını qurtarmağa çalışdı; necə olursa–olsun bu bədheybət qeyri–insani əllərin caynaqlı barmaqlarından xilas olmaq lazım idi. Ancaq bu barmaqlar onun xirtdəyini getdikcə daha bərk sıxırdı.

– Burax məni! Burax!

Joan nə qədər ciddi–cəhdlə müqavimət göstərirdisə, bu rəhmsiz barmaqlar onu daha bərk boğurdu. Onda o, taktikanı dəyişmək qərarına gəldi.

Joan müqavimət göstərmədi, hərəkətsiz olaraq havadan asılı qaldı və güman elədi ki, müqavimət göstərməməklə, onu boğan əlin qəzəbini soyuda bilər. Bu belə də oldu. Barmaqlar boşaldı və Cəsur Joan yerin üzərində yellənərək, nəhayət, öz əzabkeşini görə bildi. Bu, altında oturduğu həmin o palıd idi. Palıdın on yoxun budağı var idi və bu budaqlar insan əllərinə oxşayırdı və hər birində də beş əyri–üyrü caynaqlı barmaq var idi.

– Ay səfeh, sən buraya niyə gəlibsən? – Joanın gözünün odunu almaq üçün, ona iki tutarlı şillə ilişdirən bu bədheybət səsləndi: – Fikirləşirsən ki, sən həqiqətən də xoşbəxt ola bilərsən? Bax, indi payını alarsan!

Və hop... O, qamarlayaraq Joanı qamarladı və zavallı gənc göyü uçdu. Bir, iki, üç... yeddi... on... Palıd jonqlıyor məharəti ilə Joanı buludların altına qədər tullayırdı və bütün qonşuluqdakı ağaclar bu çevik fokusçunu alqışlayırdı. Yarpaqlar əsən küləyin səsinə səs verərək şən–şən xışıldayırdı. Yol kənarında olan daşların isə gülməkdən qarınları cırılırdı. Hətta, qaş–qabaqlı sıldırım qaya – o, əldən düşmüş qocaya bənzəyirdi və dişsiz ağız ilə saxsı qəlyan çəkirdi, – özünü saxlaya bilmədi və aldığı ləzzətdən pıqqıldadı.

Bu sirk nömrəsini başa vuran palıd Joanı yerə qoydu ki, bir az özünə gəlsin, bununla belə, öz şıkarını elə hey on budağı ilə hədələyirdi.

Nəhayət ki, cavan oğlan qəddini düzəltdi, bir-iki müalicə gimnastika hərəkəti elədi, peysərinin tərini sildi, çiyinlərini dik tutaraq oxumağa başladı, onun səsi cəsarətli və gur çıxırdı, ancaq əslinə qalsa, o özünü çox pis hiss eləyirdi və heç oxumaq istəmirdi.

– Sən hələ cəsarət eləyib oxuyursan da? – palıd cırıldadı
– Xeyir ola, ay səfəh, sən nəyə belə sevinirsən?!

– Mən ona görə oxuyuram ki, özümü xoşbəxt hiss eləyirəm, Palıd ağa, daha nə eləyə bilərəm ki? – Cəsur Joan kobudluqla cavab verdi. – Siz nahaq yerə elə hesab eləyirsiniz ki, mənim xoşbəxtliyim və ya bədbəxtliyim ancaq sizdən, sizin bu sırtıq hərəkətlərinizdən, şiltaqlıqlarınızdan, əmrlərinizdən və etirazlarınızdan asılıdır.

– Hə, belə de. Yaxşı, biz indi baxarıq, bu belədir, ya belə deyil, – ağac istehza ilə cırıldadı. Bircə o qalır ki, mən öz on budağımdakı barmaq-qansoranlarımı işə salım, onda onlar sənə son damlasına qədər bütün qanını sorarlar... Və yaxud da durum on quyruqlu qamçıya çevrilim – sənə dərinə soyum... Onda sən başqa cür oxuyarsan... Amma yox. Yaxşısı budur, mən səni futbol topu kimi oynadım. Bax, bu əsl tamaşa olacaq.

Və bu bədheybət məxluq yenə Joanı tutdu, qanrılaraq onu yaxınlığındakı ağaca tulladı, o da öz növbəsində onu öz qonşuluğundakı ağaca atdı. Və yenə və yenə...

Cavan oğlan havada uça-uça bir çox kilometr məsafə qət elədi və onu sümükdən və ətdən ibarət olan bir top kimi ağaclar bir-birilərinə atırdılar, bu oyun həm daşları, həm də gülməkdən uğunub gedən ağac-futbolçuları əməlli-başlı əyləndirirdi.

Gözəgörünməz mehin-hakimin fitindən sonra Joanın əzabları bitdi:

– Yaxşı, bu gün üçün bəsdə. Topu atın və birbaşa düş qəbul eləməyə gedin!

Ağaclar həmin an bu əmri yerinə yetirdilər. Onlar Joanı bir kənara atdılar və səxavətli buludlardan tökülən isti yağışın altın-

da həzz alaraq, mayka və tumanlarını çıxarda-çıxarda Yaxşı Sağlamlıq vadisinə getdilər.

Bu vaxt zavallı Cəsur Joan tamamilə yuxulu vəziyyətdə, həm də sümüklərinə kimi əzab çəkmiş halda, birbaşa yerin üstündə uzandı və gözlərini yumdu. Tikanlı ayıpəncəsi və qanqaldan olan yatağında mürgüləyərək mızıldandı: “Mən lap əsl sehrbaz oldum ki!”.

Yuxu Joana yeni qüvvə verdi, ancaq oyandıqdan sonra o, elə bir dəhşətli aclıq hiss elədi ki, bütün yer üzünü gəmirməyə və buludlara hücum eləməyə hazır idi.

Gözlərini səmaya dikdikdə, o, kinayə ilə quruldayan bir ağ göyərçin gördü:

– Gözlərini niyə mənə zilləyibsən? Məndən gözəl bir sup çıxardı, elə deyilmi? Görürəm ki, sən səfeh adam deyilsən. Ağzına barmaq qoymaq olmaz, dişləyərsən. – Və quş güldü.

Joanı da gülmək tutdu, ancaq bunu bürüzə vermədi; ac gözləri ilə ətrafi nəzərdən keçirərək, bizim qəhrəman acgözlüklə yeməli bir şey axtardı və nəhayət ki, Yaşıl Lehmə gölünün o biri sahilində narınc və portağal bağını gördü; uzaqdan adama elə gəlirdi ki, bu çox böyük bir bağdı.

Göl sən deyən elə də geniş deyildi, aclıq isə dözülməz dərəcədə Joana əzab verirdi. Ona görə də, bir an da olsun belə tərəddüd eləmədən, o, paltarını soyundu, bir bağlama düzəldib başının üstündə tutdu, çətinlik çəkmədən arzuladığı bağa gedib çıxacağına şübhə eləmədən, ehtiyatla yaşıl rəngli lilli suya girdi.

Ancaq ağlasığmaz bir hadisə baş verdi: o biri sahilin tamam yaxında olmasına və Joanın sürətlə və canı-dildən üzməsinə baxmayaraq, oraya qədər olan məsafə azalmırdı: göl uzanırdı! Quruya çatmaq üçün o, son qüvvəsi ilə üzürdü. Ancaq dörd bir tərəf su, yalnız su idi. Getdikcə sahil ondan uzaqlaşırıdı!

– Möcüzəyə bir bax! Belə çıxır ki, mən rezin gölə düşmüşəm?! – Təngnəfəs halda Cəsur Joan donquldandı.

Heç bir vəchlə geri çəkilmək olmaz – Joanın dəyişilməz qanunu belə idi və o bu sınağa da dözmək qərarına gəlmişdi. Sahil,

demək olar ki, gözdən itdi, cavan oğlan isə elə hey üzür, üzürdü. O özünə, öz gücünə son dərəcə çox inanırdı və əmin idi ki, iradəsi onu qələbəyə aparacaq...

– Ey, şeytan ürəkli! Sən əvvəl-axır ağlayacaqsan, ya yox! – ağzı köpüklənə-köpüklənə dalğa onu döyəclədi. Hansısa balaca bir balıq hirsələndi və yavaşca mızıldandı:

– Yaxşı, bu nə deməkdir. Axı belə ola bilməz, sən mənim və rəfiqələrimin sakitliyini pozursan, rahat mürgüləməyə imkan vermirsən, suyu tamam yerindən oynadırsan. Di suyun dibinə getsənə, ay bədbəxt!

Arabir suya qonan qağayı gizlin-gizlin Joanı dilə tutaraq deyirdi:

– Geriyə üz! Ağla! Hönkür! Yardım dilə! Axı sən bədbəxtlik yolu ilə gedirsən. Elə isə, nə üçün özünü xoşbəxt adam kimi göstərirsən və nə üçün üzündə elə bir görkəm var ki, sanki bəxtinə böyük bir uduş düşüb?

Müdrək bayquş – onun başında keşiş papağı var idi, gözlərini isə pərdə örtmüşdü, elə ona görə də o, gecə vaxtları, göz-gözü görməyən qaranlıqda uçurdu, – Joanın qulağına pıçıldadı:

– Portağal yemək istəyirsən? Elə isə mənim məsləhətimə qulaq as, özünü bicliyə vur. Özünü elə göstər ki, guya dəhşətli dərəcədə əzab çəkirsən. Riyakar ol. Yalan danış. Portağal istə, müqəddəs İsa xatirinə sədəqə dilə. Yaxşı, axmaq olma, bircə damcı da olsa ağla!

Ancaq Cəsur Joan bu məsləhəti rədd elədi və özünü toplayaraq var gücü ilə oxumağa başladı. Və onun cingiltili və mər-danə səsi suyun qəzəbini soyutdu. Dalğalar sakitləşdi, hay-küy yatdı. Sanki hansısa bir əlin işarəsi ilə gölün üzərindən əsən küləyin qəzəbi rəhmdilliklə əvəz olunan yüngül bir nəfəsə döndü. Bir-iki dəfə qolunu atmaqla Joan sahilə çatdı və qızılı rəngli meyvələrlə örtülmüş portağal bağına düşdü.

Aydın məsələdi ki, Joan nəfəsini dərmədən, dəli kimi onlarla meyvə dərmək arzusu ilə qarşısına çıxan ilk ağacın üstünə cumdu. Ancaq, bədahətən, sanki sehrlı çubuğun hökmü ilə por-

tağallar kiçilməyə başladı, noxud boyda oldu, yuxarıya qalxdı və – bom! – qulaqbatırıcı gurultu ilə partladılar.

Möhkəm dilxor olaraq və yeni-yeni sürprizlərdən ehtiyat eləyərək, Cəsur Joan başqa bir ağaca yaxınlaşdı. Bu dəfə portaqallar göyə uçmadı. Onlar qızıl suyuna çəkilmiş balaca başlara çevrildilər və ona dillərini çıxartdılar.

– Əvvəlki zarafat daha ağıllı idi, – Joan dedi. Və narınc ağacına doğru getdi ki, bəlkə hansısa xəyala dalmış bir narıncı dəre bildi. Ancaq, hələ bu harasıdı! Onu gördükdə, meyvələr sanki rezin toplar kimi ağacdən tökülməyə və dörd bir tərəfə səpələnməyə başladılar.

Belə olduqda, son dəfə bəxtini sınamaq üçün Cəsur Joan barmaqlarının ucunda dördüncü ağaca yaxınlaşmağa başladı. Heyhat! Sanki, bir-biriləri ilə sözləşibləmiş kimi, portaqal və narıncılar kiçik mavi qanadlarını açaraq buludların altına qədər uçdular. Joan bir anlığa öz aclığını unudub, gözlərini bu məftunedici tamaşaya, bu qanadlı şarlara zillədi.

Məftunluqla əllərini göyə qaldıraraq dilləndi:

– Səni təbrik eləyirəm, ey qəddar sehrbaz! Təbrik eləyirəm və mənim həyatımda olan bu ən gözəl, ən parlaq və unudulmaz dəqiqələr üçün sənə ürəkdən minnətdarlığımı bildirirəm. Ancaq, indi qulaq as, gör sənə nə deyirəm. Məni rahat burax. Öz hoqqalarını yığışdır! Bəsdir! Qarşıma çıxartdığın maneələri dəf eləmək mənim üçün xoşbəxtlik olduğunu bəyəm sən hələ də başa düşməyibsən. Başqa adamlara əzab ver. Eşidirsən! Get başqa adamlara əzab ver!

Cəsur Joan susdu, elə o an da hiss elədi ki, onun bədəni quruyur, damarlarında qan donur. O, dönmək istədi, bacarmadı. Əllərini aşağı salmaq istədi – mümkün olmadı! Ayağının birini götürüb, o birini qoymaq istədi, hara tərpenir! Elə bil ki, sirlə köklər onu torpağa yapışdırırdı.

Ancaq, hansısa bir quş Joanın başında yuva qurmağa başladığı vaxt, bu cavan oğlan inandı ki, o, ağac olub.

III FƏSİL

BÜLLUR TƏPƏ

“Ən pisi də odur ki, mən yerimdən tərpenə bilmirəm”, – əsl iflic olmuş adam kimi tamamilə dili tutulmağa və hərəkətsiz qalmağa məhkum olunmuş Joan fikirləşdi; səhri küləyin yardımı olmadan o, heç barmağını da tərپətmək iqtidarında deyildi. Hələ üstəlik, o, tamam lüt dayanmışdı, yağışdan və günəşdən onu heç nə qorumurdu.

– Başa düşə bilmirəm bu ağaclar və kollar nə üçün əyinlərinə paltar geyinirlər. Yaxşı olardı ki, onlara şalvar, pencək, enli yaxalılı köynək və qalstuk, kraxmallı yaxalıq geyindirəsən, – üzücü qış gecəsini bir təhər qısaltmaq üçün o, düşüncələrə daldı. – Kimin etiraz etməyə cəsarəti çatar desin ki, Alentejoda geyinilən pləş palıda yaraşmaz, keçi yunundan toxunmuş papaq isə fıstığın başına olmaz? Yaxud, şabalıda yun gödəkcə necə? Bəs şam ağacı, əzəmətli, qədd-qamətli şam ağacı, mən onları matəm libası olan fraksız və silindsiz heç təsəvvürümə belə gətirə bilmirəm. Bəs mən? Bədbəxtliyə bir bax!.. – Və o, qəmli-qəmli köks ötürərək sözünü yekunlaşdırdı: qoy mənə su keçirtməyən pləş versinlər, o, hər-halda məni soyuqdəymədən qoruyar.

Amma, Joanın narazılığına təkcə belə lüt-üryan olması səbəb olmadı. Hər bir yeni gün ona acı gözlənilməzliklər gətirdi.

Bir gün səhər gölməçənin qara güzgüsündə o öz əksini gördü və inandı ki, onun bədəninin tükləri eyzən yaşıl yarpaqlara bənzəyir və onlar durmadan artırdı.

– Dəlləyə getsəydim yaxşı olardı, – Joan xırıldayaraq arzu elədi. Bu cür poetik saçla adam qabağına çıxmaq ayıbdı.

Amma, adamı dəli eləyən dözülməz qaşınma Joanı tutduqda, onun halı lap pisləşdi.

“Görünür mən qızılca xəstəliyinə tutmuşam, yaxud da çiçək çıxartmışam...” – qaşına bilmədiyindən lap ümitsizliyə qapılan Joan fikirləşdi.

Sabahısı gün isə onun bütün bədəni, əlləri, ayaqları, başı, dodaqları və burnu saysız-hesabsız xoralarla örtüldü. Nə eləmək olar, dinməz-söyləməz əzab çəkməli oldu, axı yaxınlıqda onun yaralarını yuya biləcək və onların üstünə isti şirədə isladılmış ağac qabığından hazırlanmış məlhəm qoya biləcək təbib-ağac yox idi.

Bu cüzamlı yaralar Joanı xüsusi qüvvə ilə əldən salan zaman, onun yanından bir cüt gənc – aşiq-məşuq keçirdi.

– Bax, gör nə gözəl ağacdır! Başdan – başa çiçək içindədi... Nə gözəl də ətri gəlir!

Cəsur Joan hirsindən az qaldı boğulsun:

– Yox bir, siz hələ bircə bu səfehlərə baxın və ləzzət alın! Başqasının dərdi bunların heç vecinə də deyil. Onlar hələ mənim yaralarımından vəcdə də gəlirlər. Başdan-başə çiçək içindədir deyirsiniz? Belə çiçək açmağı sizə də arzulayıram. Sizin bədəninizdə yüzlərlə belə dərin yarıqlar yaransaydı, siz başqa cür məhənlər oxuyardız.

Ancaq aşıqlər – ağac Joanın əzabları onların nə vecinə idi, – onun budaqlarının kölgəsində yerlərini rahatladılar və kənar adamların qulaqları üçün nəzərdə tutulmayan sözlərlə bir-birilərinə xoş sözlər deməyə və ehtiras atəşi içində əbədi məhəbbətlə bir-birilərini sevəcəklərinə and içdilər və bu andı əbədiləşdir-mək üçün Cəsur Joanın baldırında içindən ox keçən iki ürək şəkli çəkdilər.

– Mənim bircə bu tatuirovkam çatmırdı! – Cəsur Joan hirs-ləndi, təzə kəsilməş yarıqlardan eyzən qan kimi şirə axmağa baş-ladı. – Quşlar mənim bu bəzəyimi görüb doyunca güləcəklər. Bu aşıqlər də əclafdırlar ha!

Və o, adamların başə düşmədiyi bir dildə, xüsusi ağac dilində küləyə müraciət elədi:

– Senyor Külək, zəhmət olmasa – lap böyük budaqlarımdan birini sındır və mən bu ağılsızların başını partladım.

Ancaq senyor Külək özünün gözəgörünməz təyyarəsində uçaraq, heç onun tərəfinə dönüb baxmadı da. Və Cəsur Joan, beləcə, bağın girəcəyində lüt-üryan və yalqız halda əllərini göyə qaldırdı, bədəni isə başdan-başa, nədənsə adamların çiçək adlandırdıqları qanlı xoralarla dolu vəziyyətdə qaldı.

Necə oldusa, elə həmin o həftə, Cəsur Joan, qonşu meşədən balaca bir qızın atılıb düşə-düşə və qaça-qaça gəldiyini gördü. Onun ağappaq qar kimi dərisi, qızılı qıgılımlar saçan yaşıl gözləri var idi, saçları isə bal rəngində idi. O, moruq yığmağa getmişdi, indi də dolu səbətlə qayıdırdı.

– Nə gözəl ağacdır! Mənə yelləncək üçün belə ağac lazımdır! – O, sevincək dedi.

Və o, yüngül, sanki quş kimi, Cəsur Joanın başına dırmaşdı və onun əllərinə bir kəndir bağladı. Bax, budur, yelləncək hazır: yuxarı-aşağı, yuxarı-aşağı, hər dəfə də qorxusundan qızcığazın ürəyi donurdu, ancaq o, gülümsünürdü və Joanı onun moruq şirəsindən qaralmış dodaqları fərhləndirirdi.

Əvvəlcə, “zorən-ağac” bu əyləncədən hirsələnirdi. Getdikcə kəndir onun bədəninə kəsir və dərisini soyurdu. Ancaq, yavaş-yavaş Cəsur Joan xoş sifəti və bal rəngində saçları olan bu nər-mə-nazik qıza alışırdı və ona elə bağlandı ki, bir gün gəlməsəydi o, qəm-qüssədən quruyardı. Joan ara vermədən sərgərdan sərcəyə deyirdi:

– Mənim əvəzimə onunla danış. Ona xoş sabah arzula. De ki, yaşıl şlyapası ona çox yaraşır.

Ancaq, dəcəl sərcə Joanın komplimentlərini ona çatdırmırdı; o, istehzal-istehzal gülürdü və tez-tez də biədəb şəkildə bal rəngli saçları olan bu qızın şlyapasını batırırdı.

Payızın girməyi ilə qızcığaz yox oldu və Cəsur Joan elə kədər-ləndi ki, onun saç-yarpaqları tökülməyə başladı.

Və indi o, qəmli və keçəl vəziyyətdə dayanmışdı. Və bal rəngli saçları olan qızın harada yaşadığını heç vaxt öyrənə bil-

məyəcəyini qət elədikdə, Cəsur Joan ağlamağa başladı, göz yaşlarını isə hər dəfə ona səhər şəhi verirdi.

Günlərin bir günü, haradansa gözlənilmədən onun qarşısında başında qırmızı papağı olan enlikürək və aydın gözlü bir qoca peyda oldu. Onun toqqasında balta var idi. O, uzun-uzadı bu ağacı seyr elədi və ucadan dedi:

– Şübhəsiz. Bu odur, Cəsur Joandı.

Cavan oğlan istədi təsdiqləsin ki, bu həqiqətən də belədir, o, həqiqətən də Cəsur Joandı, ancaq külək səni tərpətmirsə, gəl görüm necə danışırsan.

– Zavallı! Sən ki, heç bir kəlmə də kəsə bilmirsən. Ancaq, çiçəklərin dilində – onların dili bizə məlumdur – biz bir-birimizlə danışa bilərik. Bir az gözlə, mən bu saat sənə ağız düzəldim.

Bir göz qırpımında qoca iti baltası ilə ağacın qabığı üzərində dodaqlar, damaq, dil, dişlər, bir sözlə ağız üçün nə lazımdırsa hər şey düzəltdi – ona bir ağız açdı.

– Bax belə, indi ürəyin nə qədər istəyir danış.

Joan sevincindən titrədi – nəhayət ki, o, sükut buxovlarından xilas oldu. Onun lifli dodaqları çətinliklə tərpəndi və o, ağac səsi ilə donquldandı:

– Bəli. Mən həqiqətən də Cəsur Joanam. Məkrli sehrbaz məni sehləyib.

– Mən bunu çox yaxşı bilirəm, dostum. Və mənə elə gəlir ki, onun səni əvvəlki cildinə qaytarmaq fikri yoxdur.

– Doğrudanmı mən həmişəlik burada qalacağam? – Joan dəhşətə gəldi.

– Həmişəlik... Əgər ancaq...

Qoca açıq-aşkar tərəddüd eləyirdi.

– Əgər ancaq nə?! – Joan təşvişlə soruşdu.

– Əgər sən mənimlə bir razılığa gəlsən... – qoca cavab vermək qərarına gəldi.

– Hə, şübhəsiz! Sən hələ soruşursan da! – Joan onun təzə ağac səsinin imkan verdiyi qədər, ən inandırıcı şəkildə dedi. Və qocanın nə deyəcəyini gözləyərək susdu.

- Joan, sən bilirsən mən kiməm?
– Mən haradan bilə bilərəm, Qırmızı Papaq Qocasan.
– Mən bal rəngli saçlı olan qızın atasıyam.
– Doğrudanmı?! Hə, o, necədi? Ona nə olub? – Cəsur Joan təşvişlə soruşdu: onun sevimli dostunun başına nə iş gəldiyini öyrənməyə tələsdi, – axı o, bütün yazı və yayı onun ürəyinin sevinci olmuşdu.
– O, yatağa düşüb, xəstələnib, vəziyyəti çox ağırdı. Büllur tərpedə olan saraya getməyin növbəsi indi də ona çatıb, o lənətə gəlmiş saraya, oraya isə

əgər sən oraya düşsən
geriyə yol tapmayacaqsan, –

qoca qəmli-qəmli sözünü bitirdi və onun qoca gözləri yaşardı. O, Joana izah elədi:

– Bütün insanlar, sənə də məlum olduğu kimi, əvvəl-axır bu saraya gedirlər. Ancaq mənim qızım elə gənc və gözəldir ki, mən heç təsəvvür eləyə bilmirəm ki, onu əbədilik itirəcəm.

– Hə, bu dəhşətdi... Ancaq, bir de görüm, mən onun üçün nə eləyə bilərəm? Necə kömək eləyim, onu bu bəladan necə xilas eləyim? – Cəsur Joan göz yaşları kimi quru yarpaqlarını tökdü – axı ağaclar da ağlayırlar – və təşvişlə soruşdu.

– Taleyini onunla dəyiş və onun əvəzinə Büllur tərpedə olan saraya get, – qırmızı papaq kişi ona təklif elədi.

Cəsur Joan bir anda olsun fikirləşmədən razı oldu:

– Mən sənənin qulluğunda hazırım, qocacığaz, sənənin ürəyini nə istəyirsən, mən hazırım. Başım çıxmır, mən sənə nə köməklik eləyə bilərəm, ancaq bircə bu əsarətdən, diri-diri, özü də ayaq üstə basdırıldığım bu məzardan xilas olmaq xatirinə mən hər şertə razıyam. Mən yenidən adam olmaq istəyirəm, mən yemək, içmək, hərəkət eləmək, mayallaq aşmaq istəyirəm, bütün başqa adamlar kimi, ağılıma gələn hər bir şeyi eləmək istəyirəm, başa düşürsən? Mənə inana bilərsən, sən nə əmr eləsən, mən onların hamısını yerinə yetirəcəm.

– Sağ ol, Cəsur Joan, çox sağ ol, – qoca sevindi və sevincdən onun aydın gözləri daha da aydınlaşdı. İndi isə, əgər etiraz elə-mirsənsə, gəl mən sənin sehrini sındırım.

– Dayan! Joan onu dayandırdı. – Yaxşı bəs bu Büllur təpədə olan sarayda kim yaşayır?

– Ağ əjdaha.

Hər kəs baxsa əgər bircə yol ona,
Dayanar ürəyi, ömrü çatar sona, –

bal rəngli saçları olan qızın atası xəbərdarlıq elədi.

– Nə dəxli var. Əvvəlcə sən məni bu bələdan qurtar, sonra-sına baxarıq.

Və Cəsur Joan tilsiminin sındırılmasında qarşılaşacağı qaçılmaz əzablara dözməyə hazırlaşdı. Bu isə onunla başladı ki, qoca onun yalançı ağzına bir paz çaldı və onun dişlərini, dilini, damağını və dodaqlarını məhv elədi. Sonra o, baltası ilə bu möcüzə-ağaca bir neçə zərbə vurdu və onu təpədən dırnağına kimi iki yerə böldü.

Və, tezliklə, meyvə bağının yanında böyük bir odun qalağı yarandı. Qoca haradansa bir araba və yuxulu bir yabı tapdı, bu odunu arabaya yüklədi və yola düşdü.

Evdə o, xidmətçilərə tapşırırdı ki, odunu mətbəxə daşısınlar, özü isə ocağın başında çömbəlib oturdu, sobanın oduna güc verdi və istilik isti boş yerə itməsin deyərək, üstünə şabalıd bişirmək üçün dəmir parçası qoydu.

Və uzun-uzadı bu sobada, bizim qəhrəmanın bədəninin parçaları bir-birinin ardınca qızındı və qoca bu zaman nəzarət eləyirdi ki, hansısa bir odun parçası – Joanın böyrəkləri, dalağı, qara ciyəri, ürəyi, bağırsaqları və yaxud mədəsi ocaqdan qırağa düşməsin.

Cəsur Joan alov dilində çaqqıldadığı vaxt, qocacığaz sevincindən alışıb-yanaraq, əllərini ocağın üstündə qızdırır və dodağının altında bu sehrli sözləri təkrar eləyirdi:

Nanay-nay-nanay, nanay-nay-nanay
Tüstü, sən tez uç bu boru ilə

Xüsusilə də Cəsur Joan əvvəl-əvvəl fikirləşəndə ki, onun istisinə şabalıd bişirirlər, dözülməz dərəcədə əzab çəkirdi. Ancaq onu, birdən-birə ona yüngüllük gətirən təəccüblü və qeyri-müəyyən bir azadlıq hissi bürüdü... Ancaq bu vaxt Ağacın cisminin yanaraq külə qarışdığını başa düşdü, amma Cəsur Joanın əsl bədəni isə odun topasının üstünə qalxan tüstü idi. Bu ağ tüstü sobanın borusundan təmiz havaya çıxdıqca bərkiyirdi və bu tüstü topaları insan bədəni şəklinə düşürdü.

Beləcə, şabalıdların bişirdiyi vaxt, Cəsur Joan da adam olurdu.

Elə ki, Cəsur Joan əvvəlki cildinə düşdü, o, sürüşərək evin damından yerə enməyə çalışdı. Ancaq, heç nə alınmadı. Və, insan olmağın ağır yükünü öz üzərinə götürərək o, insan tələbatlarının hamısını hiss elədi. O, rahatca bir kənar da yatmaq və dincəlmək istədi. Və Joan damın üstündə uzanaraq, bərk yuxuya getdi...

Dan yeri söküləndə o, yuxudan oyandı, həmişə olduğu kimi, ağızda pis bir tam hiss elədi, əsnədi, gözlərini ovxaladı və birdən qəribə bir məxluq gördü. Bu məxluqun bədəninə yerində, üst tərəfində çıxıntısı olan alüminium şar var idi, boğazını barama qurdundan borc almışdı, başı üçkünc idi, ayaqlarının əvəzinə təkərlər, quyruğunun əvəzinə propeller qoyulmuşdu.

– Mən mənim belimə, yola düşək, – qəribə quş cikkildədi. O, gördü ki, Joan onun zahiri görkəmindən qorxub, ancaq buna azacıq da olsun əhəmiyyət vermədi.

– Hara uçaq? – o, təəccüblə soruşdu.

– Necə hara? Büllur təpəyə. Daha hara olacaq?!

Ancaq indi, Joan qoca ilə olan söhbətini xatırladı və artıq sorğu-suala vaxt sərf eləmədi. O, alüminium quşun belində yerini rahatladı və – nə olar-olar deyib – yola düşdü.

Əcaib-quş pərlərini hərlətdi, büzmə sinkdən olan qanadlarını açdı və işıq sürəti ilə uçdu.

Onlar uzun-uzadı şəhərlərin, dənizlərin, buzlaqların, qar düzəngahlarının – bir sözlə bütün yer kürəsinin üzərindən uçdular – və nəhayət, Büllur təpənin ətəyində yerə endilər, bu təpə isə günəş şüalarının altında gözqamaşdırıcı şəkildə alışıb-yanırdı. Təpənin zirvəsində qəribə bir bina var idi. Bu, pəncərəsiz, qapısız, nadir ağılığa malik olan saray idi.

– Burada Ağ əjdaha yaşayır, – alüminium quş saray tərəfə işarə elədi.

– Bəs oraya necə girmək olar? – Joan soruşdu. – Mənə elə gəlir ki, bu Büllur təpəyə çıxmaq və qapısız saraya girmək elə də asan iş deyil.

– Doğru deyirsən, ilk baxışda adama elə gəlir ki, oraya girmək çətinidir, – quş kinayə ilə cavab verdi. – Ancaq, sən görəcəksən ki, oraya girmək çox asandır.

Cəsur Joanı bu müəmma çox maraqlandırdı, ancaq o bu bərədə çox da fikirləşmədi və sonra bu əcaib məxluqdan cib güzgüsü istədi. Əcaib məxluq təkərlərini yerə vurdu və Cəsur Joanın cibində arzuladığı güzgü peyda oldu.

– İndi isə, itil gözlərimdən, – deyə o, qışqırdı.

Metal varlıq ona tabe oldu və Cəsur Joan Büllur təpənin sürüşkən yamacına qədəm qoydu. O, təpənin lap zirvəsinə qalxmaq qərarına gəldi, hərçənd ki, bu ona ümitsiz bir iş kimi görünürdü.

Ancaq – bu da bir sürpriz! – elə ki, Joan yamacın sürüşkən səthinə ayaq basdı, o, sanki bir nəhəngin əli ilə yuxarı atılmış daş kimi göyə uçdu. Bu başgicəlləndirici uçuşdan sonra, Joan qapısız, pəncərəsiz sarayın baş fəsadının qabağına düşdü.

Elə həmin an, damın yarığından nəhəng bir ağ və elastik əl çıxdı; o, əyildi, Joanın qurşağından yapışdı, onu sarayın içərisinə çəkərək, ağ mermərdən pilləkənləri olan, damsız və ucu-bucağı görünməyən bir amfiteatrın düz mərkəzinə qoydu.

Buranın havası təzə-tər musiqi ilə dolmuşdu və sanki o, sütkütdən yaranırdı. Həyəcanlanmış və təəccüblənmiş Joan ətrafına nəzər saldı. Oturacaqlarda heç kim yox idi. Onun qarşısında böyük qapılar var idi və Joan bu qapılara yaxınlaşdıqda, onlar öz-

başına taybatay açılırdı, onları sanki hansısa sehrbazın əlləri açırdı. Dar və uzun bir dəhlizə giriş açıldı və Joan buraya bal rəngli saçları olan qızı əvəz eləməyə gəldiyini bilsə də, yenə də sarayın sahibini axtarmağa yollandı.

Ancaq, əbəs yerə!

Hər halda o, yolunu azmış bir adam kimi, otaqdan-otağa, dəhlizdən-dəhlizə keçərək sarayda gəzib-dolaşdı, ancaq heç kimə rast gəlmədi. Burada heç bir canlı məxluq yox idi. Heç kim, yerli-dibli heç kim. Cəsur Joan elə hazırlaşdı ki, axtarışı dayandırın, birdən iç həyətin davarında bir yazı gördü:

MÜQƏDDƏS TÖVLƏ

Maraq xatirinə, Joan qapını açdı və platin divarları və büllur döşəməsi olan geniş bir otaq gördü. Otağın uzaq küncündə nəhəng bir qara at gümüş axurda qızılı rəngli ot gövsəyirdi. Onun başının üstündən bürünc mismardan uzun dəstəyi olan nəhəng bir kərənti asılmışdı. Dalğalı yalı olan bu qara alov rəngli at görəsən kimə məxsus idi? Bəlkə elə Ağ əjdahanın özünə? Bəs bu Ağ əjdaha özü nə karədir? Bəlkə, elə axirət dünyasından bu Ağ saraya gələn zülmət hakiminin özüdür?

Gözlənilmədən, kiminsə səsi onun düşüncələrini kəsdi:

– Sən burada nə eləyirsən?

O, həmin dəqiqə qırmızı papaqlı qocanın sözlərini xatırladı:

Hər kəs baxsa əgər bircə yol ona,
Dayanar ürəyi, ömrü tez çatar sona, –

və geri dönmədən cavab verdi:

– Mən Cəsur Joanam və buraya bal rəngli saçları olan qızın yerinə gəlmişəm.

Özü isə ehmalca cibindən güzgüsünü çıxartdı ki, sarayın sahibinə baxsın. Əksinə, Joan güzgüdə başında bənövşə çələngi olan qədd-qamətli və gözəl yunan allahını gördü.

– Sən yəqin ki, Ağ əjdaha deyilsən?! – O, təəccüblə mızıldandı.

– Əlbəttə ki, yox, – allah gülümsədi. – Mən qətiyyən ona oxşamıram. Əjdaha öz dərisindən, öz əzələlərindən və öz qanından azad olub. Onun ancaq ağ boya ilə rənglənmiş skeleti qalıb. O, həddindən artıq öz zahiri görkəminin qayğısına qalır və elə ona görə də öz kəlləsini düyü pudrası ilə pudralayır.

– Mən onunla danışa bilərəmmi? – Joan soruşdu.

– Xeyir. İndi o, evdə yoxdur. O, ovdadır.

– Bəs onun adı nədir?

– Bəyəm bilmirsən? Bu əlahəzrət Ölüm xanımdır.

Cəsur Joan qorxusundan lap büzüşdü.

– Necə? Ölüm?! Deməli mən Ölümün sarayındayam?!

Ağ parça kimi rəngi ağarmış halda o, Ölümün ovdan evə qayıdacağı vaxta kimi bu saraydan necə çıxacağını götür-qoy eləməyə başladı.

– Bəs nə üçün o, ova atsız və kərəntisiz gedib? – o, allahdan soruşdu və onun başında qaçmaq planı yarandı.

– Atsız və kərəntisiz?.. Sən nə danışırısan! Onun artıq belə şeylərə ehtiyacı yoxdur. O, indi teyf pulemyotu olan qara təyyarəyə üstünlük verir.

– Sən də burada yaşayırsan?

– Xeyr, xeyr. Mən qonaq gəlmişəm. Hərdən bir bura təşrif buyururam ki, Ölüm xanımla bir-iki kəllə çay içim. Mənim qoca atım, düzmü deyirəm? – O, qara atının qalın yalını sığallayaraq dedi: – Zavallı at! Günəş üçün, təmiz hava üçün darıxıbsan! Çoxdandır ki, səni axurundan çıxartmayıblar!

– Gözlənilmədən Cəsur Joan fürsət tapdı və bir sıçrayışla atın belinə mindi. Sağ əli ilə ölüm dəryazını tutdu, sol əli ilə isə atın yalından yapışdı.

– Yoldan çəkil! – O, qışqırdı.

Ancaq allah onu dayandırmaq barədə heç fikirləşmirdi də. Əksinə Joanın halına acıyırdı.

– Qaç, nə qədər ki, Ölüm xanım gəlməyib, tez ol aradan çıx.

– Axı sən kimsən? – Joan ancaq bunu deməyə macal tapdı.

Bu vaxt at böyük bir sıçrayış elədi, evin damını yardı, göylərin altına qalxdı və Cəsur Joan artıq onun verdiyi cavabı eşitmədi. Onun qulaqlarına hansısa qeyri-müəyyən qırıq-qırıq səslər gəlirdi: ya “məhəbbət”, ya da ki, “ağrı”, əməlli-başlı ayıra bilmədi.

Bu zaman isə at artıq Büllur təkərdən enmişdi və ucsuz-bucaqsız taxıl əkilmiş bir tarla ilə dördnala çapırdı.

Biçinçilər təşvişlə deyirdilər:

– Bax, odur – Ölüm yenə qara atını minib! Baxın, o, Ölümdür! Görəsən kimin vaxtı çatıb, kimi özü ilə aparacaq?

Və Cəsur Joan Ağ əjdahanın ölüm dəryazı ilə bütün taxılı biçdi. Bu adamlara onun cavabı belə oldu.

IV FƏSİL

QANADLI QRAMMOFON

Sevinc dolu uğultu düzəngahı başına götürdü. Çoxsaylı ağızlardan səslər gəldi:

– Ölüm bizə kömək elədi! Ölüm bizə kömək elədi! Ancaq at hirsələndi, Joanı belindən yerə tulladı və iki dəfə dırnaqlarını yerə vurdu. Yer gurultu ilə iki yerə ayrıldı, oradan qara alov çıxdı və at yeraltı dünyada yox oldu. Bir neçə biçinçi huşunu itirmiş Joana kömək eləmək üçün onun yanına qaçdı. Onlar onu bir karvansaraya gətirdilər, başına bir vedrə su tökdülər, soyundurub yatağa uzandırdılar.

Cəsur Joan özünə gəldiyi vaxt təəccübündən qışqırdı: onun başına fırlanan kəndlilərin barmaqları yox idi – onları metal bıçaqlar əvəz eləyirdi.

– Sizin barmaqlarınızın əvəzinə olan bu şeylər nədir? – o, aldığı zədələrin ağrılarının və başgicəllənməsinin öhdəsindən bir təhər gələrək soruşdu.

Karvansaranın sol gözü çəp sahibəsi bu qeyri-adi hadisənin səbəbini ona izah eləməyə çalışdı. O, həmin vaxt yaxşı itilənmiş Şəhadət barmağı ilə armud soyurdu (o birisi barmaqlarının tiyə-sində pas izlərini görmək olardı).

Görün bir Joana nələr məlum oldu.

Bu düzənlik, lap uzaq keçmişdə, çox-çox qədim zamanlarda, Davakar Küləklər silsiləsi dövründə, Qarınqulu-Yeddixirtdəyə məxsus idi. O, çox qəddar idi və adamlar qamçı ilə döyülmək qorxusu altında, gündə on altı saat işləyirdi ki, onun dolmaq bil-məyən qarnını doydursun. Muzd əvəzinə isə onlara o, çörək qa-

biğı verirdi, belə ki, bu zavallılar zorla ayaq üstə dura bilirdilər və onlar eşidilməmiş vəhşi bir köləlikdə yaşayırdılar. Hələ üstəlik də, Müqəddəs Xəfiyyələr hər gecə yüz adam seçir, onların damarlarını kəsir və öz qurbanlarının qanı ilə tarlanı gübrələyirdilər; Yeddixirdəyin doymaq bilməyən gödəni üçün çoxlu çörək, yağ və şərab lazım idi.

İstismar və qanunsuzluq adamların səbr kasasını daşırdı və qaçılmaz üsyan nəhayət ki, baş qaldırdı. Qarınqulu-Yeddixirdək ölkədən qovuldu. Kəndlilər bütün düzəngahı ələ keçirdilər və onu özləri üçün əkib-becərməyə başladılar. Ancaq, sülh və əmin-amanlıq əldə olunmadı, adamlar arzularına çatmadılar. Onların başına yeni-yeni bəlalər gəldi. Bu dəfə də növbəti bəla Qarınqulu-Yeddixirdəyin nəslindən gəldi: onlara miras qalan tiranlıq hüquqlarından heç bir vəchlə əl çəkmək istəmirdilər. Bu Yeddixirdəyin bədheybət qohum-əqrəbaları bir əsrdən artıqdır ki, itirilmiş imtiyazlarını geri qaytarmağa çalışırlar (hətta indi də bu fikirlərindən dönməyiblər), elə ona görə də kəndlilər hər an döyüşə hazır vəziyyətdə yaşamalılı olublar. Və nə qədər ki, adamlar bu haramzadələrlə mübarizə ələyirdilər, elə oldu ki, başa düşmək olmur, nədənsə, dalbadal – biri bu gün, biri sabah, – onların bıçaq barmaqlı uşaqları doğulmağa başladı. Bu barmaqlar adamlara düşməndən qorunmaq üçün gərək idi, hətta onun artıq zəifləməsinə və yeddi xirdəyi əvəzinə cəmisini üç xirdəyi qalmasına baxmayaraq, o, yenə də özünü oda-közə vururdu və bütün kələklərə əl atırdı ki, keçmiş kölələrini özünə ram eləsin.

– Bilirsən, bu çiyət yeyənlər indi nə fikirləşirlər? – karvansara sahibəsi dedi. – Onlar teyf cildinə girirlər, bizim ruhumuza daxil olurlar və bizi içimizdən öldürürlər. Of, bu quldurlardan müdafiə olunmaq bizim üçün bilirsən nə qədər çətindir!

Və qayğı ilə Joanı ədyala büküb (gözlərinin işığını itirməyə başlayan bu qadının onu yaralamasın deyər barmaqlarına kartof keçirdiyini gördükdə o, gülümsədi) karvansara sahibəsi onunla xudahafizləşdi və otaqdan çıxdı. Yorğunluq özünü göstərdi, anası üçün darıxdığına görə ürəyi parça-parça olmasına, gözyaşıa-

xıdanların yanına qayıtmaq istəməsinə baxmayaraq, bu Ölüm sarayının qaçqını rahatca və sakit-sakit yuxuya getdi.

Qorxunun nə olduğunu bilməyən Joan, yəqin ki, gecə açıq qalmış pəncərədən otağa girmiş qəribə məxluqu başı üzərində gördükdə əməlli-başlı qorxdı. Bu məxluq (belə bir şeyi təsəvvürə gətirmək mümkün deyil) Qanadlı qrammofon idi. Yan tərəfində dəstəyi olan və üzərinə dəri çəkilmiş bu kvadratşəkilli taxta qutudan ibarət olan bu məxluq ən qədimi qrammofonların bir nümunəsi idi.

Ancaq bu qutunun, eynilə adam kimi danışan boşboğaz və quşbeyin tutuquşu kimi, iki qanadı var idi.

– Görəsən bu bədheybət məxluq hansı cəhənnəmdən buraya təşrif buyurub? – tələm-tələsik paltarını geyinən Cəsur Joan soruşdu.

Birdən bu qutunun qapağı azacıq aralandı, orada olan disk fırlandı, qrammofon iynəsi valın üstündə sürüşdü və Qrammofon danışdı:

– Əgər Ağla Sonra Da Göz Yaşlarımı Ud kəndinə qayıtmaq istəyirsənsə, onda min mənim belimə və getdik!

Lakin Cəsur Joan, qayğıkeş karvansara sahibəsinin gecə masa üzərinə qoyduğu çörəyi bala batıraraq yedi və bu sayaq narahat yol getməyi rədd elədi:

– Belə də şey olar! Mənim üçün Qrammofon göndərirlər! Hələ üstəlik də qanadlısını! Allah bilir, bu nədir. Bəyəm Baş sehrbazın – yaxud bu təsərrüfatla kim məşğul olursa onun – mənim üçün heç olmasa ən azı bir təyyarəsi də tapılmadı?

Qrammofon valını dəyişdi və ciyildədi:

– Sən niyə narahat olursan? Mən yeni formalı sehrli məmulatlardan biriyəm. Bundan əlavə, Pəltək-Telefon, Gözəgörünməz-Ağızlar üçün Ağızlıq, Savadsız Kabuslar üçün Yazı Məkinəsi, Şişman Teyflər üçün Korset, Möcüzəli Ütü və başqa xırdavatlar da varımızdı.

Cəsur Joan çiyinlərini çəkdi:

– Bütün bunların mənə nə dəxli var! Ancaq bu yazıq qoca qarılarmın vay halına! Əgər onlardan “Xoruz pipikli manqal haq-

qında” nagıl danışmağı xahiş eləsələr, gör onda onlar nə hala düşərlər? – Və daha bir macərə yaşamaq qərarına gələrək o, dedi: Yaxşı da... Valını saxla və qapağını bağla, mən minirəm.

Lakin, nədənsə, qrammofon tərəddüd elədi:

– Bilirsən, Cəsur Joan, mən səndən bəzi şeylər barəsində soruşmaq istəyirəm...

– De görüm, eşidirəm.

– Bəlkə, təbii ki, sənin üçün çətin deyilsə, Ağla Sonra Da Öz Göz Yaşlarını Ud kəndinə gedənə qədər mənim doğma yerlərimə bir baş çəkək.

– Sənin doğma yerlərinə? Bəyəm sən də vətənin var? – təəccübünün təbii olduğunu göstərmək üçün Cəsur Joan nəzakət xatirinə soruşdu.

– Bəli var. Mənim orada atam, anam və südəmər iki balaca qrammofon qardaşım var, – Qrammofon nəvazişlə bu suala aydınlıq gətirdi.

– Ömrümdə belə şəhər haqqında eşitməmişəm, – Joan etiraf elədi və tez də öz avamlığından utanaraq dilini dişlədi. Heç bircə an keçməmiş onun gözləri alışıb-yandı və o, soruşdu: – Bu necə şəhərdir? Orada da kişilər, qadınlar, restoranlar, mehmanxanalar, dəlləxanalar varmı?..

– Bəs necə, əlbəttə var. Hər şey var. Ancaq onların başlarının yerində val, bədənlərinin yerində isə rezonator-qutu var, onlar da bir cüt tutuquşu pəncəsi üstündə dayanır – tutuquşu bizim ölkəmizdə müqəddəs quşdur. Qadınlar bizim diyarda da tuman-yubka geyinir və qurma dəstəklərinə isə bant bağlayır.

– Və onlar danışırlar?

– Əlbəttə! Qrammofon kimi quruldayırlar. Ürəklərindən çərənəlmək keçəndə qurma dəstəyini hərləyir, membrana iynə qoyurlar və getdi...

– Yəqin bu onların özlərini də əyləndirir, – Joan gülə-gülə dedi.

– Gəl mənimlə uçaq, özün görərsən, – qrammofon onu bir az da qızıışdırdı.

Qrammofon sevincdən atılıb-düşərək ağzını (üzr istəyirəm) qapağını qapadı. Sonra isə, süvarisinin üstündə olduğunu görə-

rək, naz-qəmzə ilə qanadlarını açaraq düzəltdi, özünü pəncərələrdən birinə çırpdı və göyə qalxdı.

Tezliklə, yolçular qəribə mexaniki peyzajı və musiqili mühiti olan bir yerə endilər. Ağaclarda, daha doğrusu, nədənsə burada ağac adlandırılın dirəklərdə, yarpaqlar əvəzinə balaca-balaca vallar var idi. Onlara küləyin tərpətdiyi yarpaqların xışılıtsı olan səs yazılmışdı. Budaqlarda bülbül və qaratoyuq kimi müxtəlif vallar oxuyurdu. Bu qəribə meşənin kölgəsində hər tərəfdə gül-çiçək açılmışdı və xüsusilə də, zəngçiçəkləri, daha doğrusu, müxtəlif ölçülü, formalı və çəkili balaca-balaca qrammofoncuqlar gözə dəyirdi. Hər tərəfdən, xüsusi blokların, ötürücü qayıqların səsi gəlir, qurma dəstəkləri və parlaq metal dirsəkləri olan mum vallar bu peyzajı daha da canlandırır... Şəhərdəki evlər, üzərinə dəri çəkilmiş nəhəng qutulara bənzəyirdi və bunlar şəhər sakinlərinin və ayrı-ayrı ev sahiblərinin zövqlərinə uyğun işlənmişdi. Ancaq, oxunmuş və dəbdən düşmüş valların saxlanıldığı yoxsulların nəhəng kvartalları şəhərin ümumi, ali üslubuna xələl gətirirdi.

Başlarının yerinə əsl vallar, bədənlərinin yerinə nazik quş ayaqları üzərində dayanan taxta qutular, barmaqlarının yerinə – membranları olan bu şəhərin yorulmaq bilməyən boşboğaz sahibləri isə onu – Cəsur Joanı xüsusilə rıqqətə gətirdi.

– Bəs sən niyə başqalarına bənzəmirsən? – deyə cavan oğlan yol-yoldaşından soruşdu. – Sənin bu qanadların haradan çıxdı?

– Eh, Joan! Yaxşısı budur heç soruşma! Bu qanadlar mənim üçün əsl cəzadı. Anam məni bu şəkildə dünyaya gətirəndən bəri elə hey acı-acı ağlaşma valları oxudur.

Joan adamaoxşamazların həyat və məişəti ilə yaxından tanış olmaq həvəsi qarşısında duruş gətirə bilmədi. Və o, qulaqlarını şəkləyərək, adamaoxşamazların ən çox olduqları dörd yol ayrıcında dayandı. Elə bu vaxt, başı olmadığına görə valına keçirtmədiyi saman şlyapalı, qatlama yaxalılı köynək keyinmiş hansısa bir senyor, elə onun kimi geyinmiş bir dostu ilə salamlaşdı:

– Nə var, nə yox? İşlərin necədi?

– Sağ ol, hər şey qaydasındadı. Bəs sənin işlərin necədi?

- Əladı. İndi havalar çox gözəl keçir. Elə deyilmi?
- Çox gözəldi. Əla gündü!
- Qorxuram sabah yağış yağa.
- Ola bilər... Ancaq bu gün hava çox bürküdü. Dözülməz istidi. Və sairə və ilaxirə.

Bu sayaq dərin mənalı fikirlərini bir-biri ilə bölüşərək, əllərində olan flanel parça ilə vallarının tozunu və tərini silə-silə dostlar ayrıldılar.

Onların arxasınca meydana qaça-qaça qurma dəstəkləri bərk-bərk pudralanmış, gözəl geyimli bir qadın gəldi. O, azca qalmışdı ki, onunla görüşməyə gələn rəfiqəsi ilə toqquşsun. Hər ikisi qəhqəhə çəkərək gülüşdülər, sonra isə iynə-dillərini qazımağa başladılar.

- Salam, əzizim! Yüz ildi səni görmürəm!
- Nə gözəl paltarın var, sadəcə olaraq əladı!
- Bilirsən, indi yenə membranlarda tikmələr dəbə düşür.
- Ah, bu qaravaşlara heç sözüüm yoxdu! Onlarla bacarmaq mümkün deyil, tamam cızıqlarından çıxıblar! Onlar məni dəli eləyirlər.

– Heç demə, əzizim! Onlar, ancaq başımıza bəladır!
Və sairə və ilaxirə.

Bu sayaq intellektual mövzularda söhbətlərini bitirib, onlar bir-birinə saysız-hesabsız hava öpüşləri göndərərək, iynələrini çıxartdılar və qapaqlarını bağladılar.

Yarım saat ərzində Cəsur Joan hava, dəb, qaravaşlar haqqında söhbətlərdən xirdəyəcən doydu; zarafatlar təkrar və çeynənmiş, sözlər də dəyişməz olaraq bir-birinin eyni idi.

“Adamların çoxu artıq düşünməyi yadırgayıb, – cavan oğlan fikirləşdi. – Ancaq elə hey danışrlar, yaylarını qururlar, iynələrini lazım olan xəttin üstünə qoyurlar, vallarını işə salırlar. Və həmişə beləcə, eyni tərzdə davam eləyir.

Bununla belə, həddindən tez nəticə çıxarmamaq və öz müşahidələrini bir daha yoxlamaq üçün, Joan şəhərdə gəzib-dolaşmaq qərarına gəldi.

– Bir az gözlə, mən indi dayanacam, – o öz yol yoldaşına xəbərdarlıq elədi. Və yola düşdü.

Lakin, hara burnunu soxdusa, hər yerdə vallar, yalnız və ancaq vallar donquldandı.

Uca kürsülərdən natiqlər öz müraciətləri ilə möhtəşəm kütələrin qulaqlarını batırırdı.

– İrqin Ruhü əbədidir! Bizim xalqımız bütün dünyada ən böyük xalqdır!

Universitet auditoriyalarında professorlar öz kafedra kürsülərindən təntənəli şəkildə eyni valları fırladır (həm də neçənci dəfə!), əllərinə vızıldayan balaca vallar bağlanmış tələbələr isə yatmasınlar deyə milçək tuturdular.

Kitab mağazasında yazıçılar satıcılara belə müraciət eləyirdilər:

– Zəhmət olmasa, Parisdən göndərilmiş axırıncı valları göstərin.

– Bizdə mavi kədər sousunda Ultrarasional irrasionalizm var.

– Əla!

– Bir də, çəhrayı ümid sousunda İnfrairrasional irrasionalizm təklif eləyə bilərik.

– Xariqə!

– Bundan başqa, Eşitmə üzrə Məktublar yeni məktəbinin valları var. Yeni estetik normadı! Sizə səssiz və cisimsiz dünya olan təlatümlər gəlib çatanda, qapalı gözlərlə yazmaq lazımdı.

– Möcüzə!

Və yazıçılar qoltuqlarının altında hazır mənəvi məmulatlar apararaq, mağazanı tərk eləyirdilər. Hər cür, o cümlədən də dahiyənə məmulatlar...

Küçələrdə iynələrinin ucu yeyilmiş və kütləşmiş dilənçi Qrammofonlar dilənirdi:

– Allah xatirinə, sədəqə verin! Allah xatirinə sədəqə verin!

– Köhnə dostlar kafedə, yaxud kinoteatrın girişində görüşər-kən çeynənmiş ifadələri təkrar eləyirdilər:

– Əla görünürsən...

Kiminsə heç ağına da gəlmirdi ki, köhnə valını tullasın, onu yenisi ilə əvəz eləsin. Hamı danışdı, elə hey danışdı, saatlarla

danışır, fasiləsiz dayanıb–durmadan danışır, elə ki, qurma qurtarırdı, onda ilk gəldikləri adama belə bir xahişlə müraciət eləyirdilər:

– Acizənə şəkildə sizdən xahiş eləyirəm, mənim dəstəyimi bir–iki dəfə bur.

– Nə söz ola bilər, cənab, böyük məmnuniyyətlə!

Nəzakətli yolçu yayı bururdu, yad adam minnətdarlığını bildirirdi və həmin Qrammofonlar elə o dəqiqə yenidən söhbətə girişirdilər:

– Bu gün yaman istidir, elə deyilmi?

– Nəfəs almaq mümkün deyil... Ancaq, sabah, çox güman ki, yağış yağacaq.

– Çətin yağa... Axı göyün üzü açıqdır.

Və sairə və ilaxirə.

Və bu ləzzətli söhbəti qurtarıb, müsahiblər vidalaşib ayrılırdılar.

– Tez ol doğmalarınla vidalaş və yola düşək! – Qanadlı qrammofonu axtarıb tapan Joan onu harayladı.

– Artıq gedirik?!

– Dərhal! Yalnız oxunmuş valları eşitdiyim bu şəhərdə birçə dəqiqəmi də itirmək istəmirəm. Adam lap dəli olar!

Cavabında Qrammofon iynəsini öz cığırına qoydu (bu cığırda gümrə gülüş səsləri yazılmışdı) və uğunub getdi.

– Sən niyə belə gülürsən? – Joan bir az incidi.

– Elə belə. Qalx mənim belimə – və getdik.

– Bəyəm sən öz doğmalarına baş çəkmək istəmirsən?

– Mənim doğmaların yoxdur, – Qrammofon səmimi şəkildə etiraf elədi.

– Axı sən özün deyirdin ki...

– Bunların hamısı yalan idi, hamısı Sehrli dəftərxananın uydurmaları idi. Mənim nə atam, nə anam, nə balaca qardaşcığazlarım var, yoxdur, heç vaxt olmayıb. Bir də, sən bəyəm görmürsən ki, yer üzərində belə bir şəhər yoxdur? Bu, səni çaşdırmaq üçün uydurulmuş bir xəyaldı.

– Nə üçün? Hansı məqsədlə?

– Mən nə bilim!.. Ola bilər ki, nə isə pərilər sənə yaxşıca dərs vermək istəyiblər. Axı onların özləri də sanki qurulmadılar: bircə onu bilirlər ki, hamıya əxlaq dərsi verirlər.

Cəsur Joan dalgın-dalgın son dəfə bu şəhəri nəzərdən keçirdi, o, ardı-arası kəsilmədən eyni fikirləri çeynəyən, eyni sözləri danışan bu miskin varlıqları yaddaşına həkk eləmək istəyirdi.

– Bir də ki, bunların hamısı, – o, dedi, – əgər rentgen kabinetində baxsan, bizim dünyaya bənzəyir... Haydı, uçduq!

Lakin, Qramafonu yəhərləməzdən əvvəl, Joan narahatlıqla göyə baxdı.

– Deyəsən yağış yağmaq istəyir...

– Xeyr... Nə danışırısan... Göydə bir dənə də olsun bulud yoxdu, – Qrammofon tam ciddiyyətilə etiraz elədi.

– Sən haqlısan... Amma hava yaman tutqundu... Tufan labüddü. Və sair və ilaxır.

Cəmi-cümlətani on beş dəqiqə hava haqqında danışdıqdan sonra, Cəsur Joan bütün ehtiyat tədbirlərinə riayət eləyərək Qrammofonun qanadları üstündə əyləşdi və o, aram-aram qanad çalaraq mavi səmanın ənginliklərinə qalxdı.

V FƏSİL

UDAĞAN ÇUBUQ

Qanadlı qrammofon gecənin qaranlığında ehmalca yerə endi, səhrada Joanı belindən yerə endirib, qara səssizlikdə izsiz-tozsuz yoxa çıxdı. Az qala acıdan ölən və dəhşətli dərəcədə yorulmuş Cəsur Joan arxası üstə yerə uzandı və dedi:

– Nə etmək olar, indi bircə o qalır ki, qaranlıqda parıldayan odu tapım. Axı, vallah, bütün nağıl qəhrəmanları bu sayaq vəziyyətlərdə məhz belə davranırlar. Beləliklə, bu odu əldə etməliyəm.

Dirsəkləri ilə qutuya söykənərək, o, azacıq dikəldi və gözləri ilə zil qaranlığı oymağa başladı. Ancaq, əbəs yerə! Odun heç işarəsi də yox idi.

– Yox, sən bir işə bax, – o, dilxorluqla donquldandı. – Bu başıboş pərilər mənə yolgöstərən od verməyi unudublar. İndi mən yazıq bu zil qaranlıqda nə eləyə bilərəm?

Nəhayət, əldən düşmüş Cəsur Joan yenidən yerə uzandı; bircə əlacı ona qalırdı ki, dözərək səhərin açılmasını gözləsin və rahatca gecəni keçirmək üçün o, qumdan yataq düzəltmək qərarına gəldi. Əslinə qalsa, bu heç yataq da deyildi, küləkdən qorunmaq üçün adicə bir qum balıncı idi.

Cəsur Joan işə başladı; və elə o dəqiqə də əli hansısa uzun və nazik bir əşyaya toxundu. O, ehtiyatla onu nəzərdən keçirdi və ciyə ilə bağlanmış və içində məktub olan zərfdə bir çubuq olduğunu gördü. “Hə, aydındı, – o, fikirləşdi, yəqin bu pərilərin mənə göndərdiyi bir məktubdu”.

– Ancaq, heç belə də bəla olar, elə qaranlıqdı ki, göz-gözü görmür, indi mən bu məktubu necə oxuyacam?! Heç olmasa ay çıxaydı...

Heç bu adicə arzusunu deyib qutarmamışdı ki, buludların arxasından nəhəng ay göründü və bütün səhranı nura qərq elədi. Bu adi ay deyildi, süni ay idi və ona görə çıxmışdı ki, onun işığı Joana lazım idi. Bununla belə o öz bəyaz işığını səhranın dalğavarı səthinə səpələyərək, bu yerlərə titrək bir cazibə verirdi. Joan tez zərfdən məktubu çıxartdı və acgözlüklə oxudu:

“Əzizim Cəsur Joan!

Səni burada həlak olmaq təhlükəsi gözləyir, ona görə də düş yola. Səhranı istənilən istiqamətdə keçə bilərsən – bütün yollar sehrlidir və hamısı Yaşıl Səadət vadisinə aparır. Ancaq, bizim yardımımıza bel bağlama. Necə bilirsən, elə də vəziyyətdən çıx. Sənə bizim sehrlə çubuğumuzu göndəririk, hər halda, bu da sənə kömək eləyə biləcək bir əşyadır. Onu bədəninin istənilən bir hissəsinə toxundur və nə istəyirsən arzu elə, bu arzunu yerinə yetəcək, ancaq bu sənə bədəninin həmin hissəsinin yox olması bahasına başa gələcək. Başa düşdün?

Sehrlə salamlar,

Pərilərin Beynəlxalq Sindikatu və Tətbiqi və Qara Sehr Akademiyasının Prezidenti”.

Joan çiyinlərini çəkdi:

– Ay sənə, sən bir üsluba bax! – Və acıqlı-acıqlı əlavə elədi: – Yox, bu əzabkeşlər doğrudan da məndən bir təcrübə dovşanı kimi istifadə eləyirlər. Mən onlara cürbəcür təcrübələr keçirmək üçün lazımam, – axı, sehrbazlara da kiminsə üzərində təcrübə keçirmək lazımdır. Bu pərilərin həyasızlığı məni lap tənqə gətirdi. Budur, onlar, biz insanlara o şeyləri öyrədirlər ki, onları ancaq biz dərk eləməyə qadirik; guya onlar olmasaydı, biz hə-

yatın, iztirabın, özünü qurban vermək bacarığının nə olduğunu bilə bilmərik. Bu səfəhlərə hələ də aydın deyil ki, onlar özləri bizdən çox şeyləri öyrənməlidilər.

Lakin, adəti üzrə, Joan yenə də mövcud şəraiti ayıq başla qiymətləndirdi (sağlam dərrakə həmişə ona tez qərar çıxarmağa yardım eləyir). Allah göstərməsin, salıb qumda itirməsin deyər, bu çubuğu boynundan asan Cəsur Joan səhrada bu çətin yola qə-dəm qoydu.

Müvəqqəti ay (bu, onun üçün ayrılmış vaxtda göydə gəzib-dolaşan adi aydan iki dəfə böyük idi) qeyri-adi nuru ilə onun yolunu işıqlandırır.

O, elə hey gedir, gədirdi, kilometrələr bir-birini əvəz eləyirdi, yorğunluqdan yığılana qədər getdi.

– İndi bir dəvə necə də mənim dadıma çatardı! – o, dedi və həmin dəqiqə bu fikrini sehrli çubuğun üzərində sınamaq qərarına gəldi.

– Doğrudan da, lənət şeytana. Bir barmağın artıq-əksik olmasının nə fərqi var. Bu barmağımla burnumu eşməkdənsə, yaxşısı budur onu güclü və saz bir dəvəyə dəyişim. Qərara alındı.

Necə demişdisə, elə də elədi. Cəsur Joan çubuğu sol əlinin çeçələ barmağına toxundurdu və dedi:

– Dəvə istəyirəm!

Qara sehr qaydalarına uyğun olaraq barmaq yox oldu, ancaq Joanın qarşısında qumun içindən boz, gözəl bir dəvə peyda oldu; Joan boş yerə vaxtını itirmədən onun belinə mindi və hörgücləri arasında yırğalana-yırğalana yola düşdü...

Lakin yarım saatdan sonra acından onun ürəyi sıyrıldı və qar-nı sancıldı.

– Bəlkə bir kartofla bifşteks yeyim? – tərəddüd eləyə-eləyə ağzının suyunu udaraq o öz-özünə mızıldandı. Cəmisi, bir barmaq artıq, bir barmaq əksik, bir buna bax... nə böyük işdir. Skripka çalmaq fikrində deyiləm ki. Hə, bir bəxtimi sınayım!

O, çubuğu adsız barmağına toxundurdu və – möcüzə! – onun qabağında qıraqlarında qızardılmış kartof düzülmüş bifşteks peyda oldu.

– Qəribədir! Belə bir böyük bifşteks bu balaca barmağa necə yerləşirmiş? – o, sobada qızardılmış öz ətini ləzzətlə yeyəcəyi barədə düşünə–düşünə təəccüblənirdi.

Ancaq Joan bütün düşüncələrini bir kənara qoymağı qərara alıb, adamyeyən kimi bifşteksin üstünə cumdu.

Bu vaxt o, başa düşdü ki, ona çəngəl və bıçaq lazımdı... Sonra onun ürəyi pendir, armud, banan istədi... Hələ başqa-başqa şirniyyatları demirəm... Bir sözlə, naharın sonunda Cəsur Joan Barmaqsız Joan oldu.

“Əgər bu minvalla davam eləsə, – o, fikirləşdi, – vahəyə çatana kimi mən özüm–özümü yeyib qurtaracağam; ağılıma başıma yığmalıyam və iştahamı cilovlamalıyam”.

Və Joan and içdi ki, xüsusi bir tələbat olmasa, bu sehrli çubuqdan istifadə eləməyəcək.

Ancaq, səhər açılan kimi, o, yenidən acdı və nə eləmək olar, qarnının qurdlarını öldürməli oldu. İkinci qəlyanaltı zamanı çatanda o, iki qızardılmış çörək parçası və kremdə bişirilmiş üç pirojna yedi və üstündən də bir fincan süd içdi. Nəticədə – sol qolunun yarısı yox oldu...

Günəş rəhmsizcəsinə adamı yandırır–yaxırdı və Joan öz yanğısını sərinləşdirici içkilərlə söndürdü və çiyələk dondurması yedi; heç də təəccüblü deyil ki, günortaya qədər onun sol qolunun qalan hissəsi də yoxa çıxdı.

– Düzünü desəm, indi mən heç adama da oxşamıram, – Joan, öz zəifliyinə lənət yağdıraraq hiddətləndi. – Mən, ət dükanına çevrildim. Bakaleya müəssisəsinə. Kafeyə. Dondurma qutusuna.

Ancaq o, təmtəraqlı bir and içərək, yenə də özünü sakitləşdirdi:

– Pərinin canına and içirəm ki, – bu gün bircə damcı da olsa sərinləşdirici içki içməyəcəm!

Və o, sözünün üstündə durdu. On beş dəqiqədən sonra portağal şirəsi ilə boğazını islatmaq istədikdə, bir qədər sonra isə,

qulaqlarını yelpiyə dəyişmək istədikdə, bir də ki, yeri gəlmişkən deyək ki, onun qulaqları bir az şeşə idi və bir qədər də yelpiyə oxşayırdı, o özünü qoruyub saxlaya bildi.

Ancaq, hər halda, yangı yangıdı, aclıq da aclıq.

Və öz dəvəsinin belində çaparaq, Cəsur Joan qızların yolçulara bulaq suyu ilə dolu olan səhənglər gətirdiyi və ağacların kölgəsində onlara qızılı rəngli xurma ilə qonaq elədikləri Yaşıl Ləzzət vahəsinə doğru gedən ucsuz-bucaqsız yolla elə hey getdi, getdi.

Axşama yaxın Joan tamam taqətdən düşdü; o, yarısayıqlama içində mızıldandı:

– Ayaqlar nəyə lazımdı? Zavallı dəvənin böyürlərinə əzab vermək üçün? Daha bəsdı! Yaxşısı budu, acından ayaqlarımı zorla sürüməkdənsə, bir ayağımın əvəzinə ürəyim istədiyini kimi şam eləyim. Deyək ki, Sağ ayağımın pəncəsinin əvəzinə mən əla bir donuzun döş ətindən hazırlanmış bozartma ala bilərəm. Baldırımın əvəzinə – qoyun budu, hələ üstəlik zeytunla birlikdə; budumun əvəzinə – bir qab bişmiş kartoflu və göy lobyalı treska balığı ala bilərəm. Desert üçün isə yemişlə vetçina (donuz budu) yaxşı olar. Deyilənə görə, dadından doymaq olmur, barmaqlarını yalayırısan. Hə, indi də bir bəxtimi sınayım!

Necə deyilmişdisə, eləcə də edildi. Saat yarımından sonra Cəsur Joan sağ ayağını da yedi, çaxır tuluğu kimi şişərək, dəvənin kölgəsində yerə uzandı. Gözləri yumulurdu, o, mədəsində xoş bir ağırlıq hiss eləyirdi, onu heç bir şey narahat eləməirdi və uca-dan xoruldamağa başladı...

Onu qulaqbatırıcı bir səs oyatdı. Səhranın dərinliyindən ona tərəf bir adam gəlirdi, elə bir adam ki, dəhşətli yuxu kimi, adamın yuxusuna girə bilərdi. Ba adam mı idi? Daha çox, kabusa bənzəyirdi...

– Məni xilas elə, – zavallı zarıdı. – Mənə bir at ver, canım ağzımdan çıxana kimi, bəlkə, vahəyə çatdım.

– Bu səhranın ortasında sənün üçün atı haradan alım? – bu günkü yemək-içməkdən sonra bədəninin qalan hissəsini qoruyub-saxlamağa çalışan Cəsur Joan hirsələndi.

– Sənin sehrli çubuğun var! Mənə kömək elə! – onu yolundan azdırmaq səhnəsini oynamaq üçün pərilər Sindikası tərəfindən göndərilmiş bu yarımcan məxluq yalvardı. – Sol ayağımı bir ata çevir.

– Sol ayağımı! Sənin, qardaşım, deyəsən başın xarab olub! Bir azdan qaranlıq düşəcək, şam eləməyin əsl vaxtıdır, sənin ağ-lınca şam üçün nəyimi verməliyəm? Öz mədəmi mi?

Ancaq bu bədbəxt adam geri çəkilmədi və o, elə əzab çəkirdi ki, Cəsur Joan qərara gəldi: xudpəsənd olmaq olmaz, qoy yaxşı əməl qalib gəlsin; bəli, xoş məramlar, asta-asta da olsa onun qəlbində yetişməyə başladı.

– Hər halda, gecə vaxtı, ulduzların işığında şampan şərabi içə-içə lanqust yeməkdənsə, bu zavallıya yardım eləmək mənim üçün daha xoşdur...

Və, bədahətən ürəyində baş qaldıran bu arzuya tabe olaraq (nə üçün xeyirxah olmağa özünə imkan verməsin?), Joan çubuğu astaca sol ayağına sürtdü və o, həmin an ecazkar bir qara ata çevrildi. Yolçu sevincindən ağılı itirmiş Joana minnətdarlığını bildirmək istəyirdi ki, onun sözünü yarıda kəsdi:

– Boş şeydi. Boş şeydi. Yəhərlə mənim ayağımı və yoluna davam elə... Ancaq, ehtiyatlı ol, eşidirsən, boş yerə məhmızlarla onu incitmə! Dayan, tələsmə, əvvəlcə bir mənə bax. Gör indi mənə nə olacaq.

O, çubuğu sinəsinin üstünə qoydu və çox sakitcə (daha başqa nə cür ola bilərdi ki, – tale, taledir) əmr elədi:

– Yaşıl çətir istəyirəm!

Və bir anın içərisində Cəsur Joan son həddə qədər kiçildi: onun ancaq başı və sağ əli qaldı.

– Sən nə üçün belə elədin? – dəhşətdən qıç olaraq (necə də qıç olmayasan – axı onun əli birbaşa başından çıxmışdı) yolçu soruşdu.

– Ona görə belə elədim ki, bir daha yemək istəməyim, – Joan laqeydliklə izah elədi. Etiraf eləyirəm ki, artıq mən özüm-özüm-dən bezmişəm, öz bədənim bahasına bifişteks yemək sevinci artıq bəsdə.

Joan susdu, atlı da susurdu. Ağır sükutu yalnız əsəbi-əsəbi dırnaqlarını yerə döyəcləyən hövsələsiz at pozurdu.

– Zəhmət olmasa, mənim bu fərsiz başımı və əlimi dəvənin belinə qoy və çətiri aç, – Joan yolçuya müraciət elədi.

Yolçu məmnuniyyətlə onun xahişini yerinə yetirdi.

– İndi isə, cəhənnəm olub öz pərilərinin yanına gedə bilərsən. Yolun açıq olsun!

Bu naməlum şəxs onun məsləhətinə riayət elədi. O, yəhərin üstünə qalxdı, vidalaşmaq üçün əlini yellədi və elə bil ki, heç yerli-dibli olmamışdı. Tezliklə o, sarı qum üfüqləri arxasında yoxa çıxdı.

– Bir baxın, mənim zavallı ayağım görün necə çapır! – Cəsur Joan “Orfey”¹ futuristlərini, bu “həqiqi və fantastik poeziyanın müdafiəçilərini” təqlid eləyərək, kinayə ilə, təmtəraqlı tərzdə dedi. Və yaşıl çətirli dəvəsini qovaraq o, qum təpələrinin arası ilə arzusunda olduğu vahəyə yollandı.

Gecə düşdü və Cəsur Joan, daha doğrusu dəvənin belində yırğalanan və onun heç bir qayğı və həyəcan hiss eləməyən başı gözlərini qapadı və bu səhra gəmisinin ahəngdar yerışı altında yuxuya getdi.

Joan səhər tezdən yuxudan oyandı. Səma onun başı üzərində mavi tənəkə, günəş isə – sanki ağarana kimi qızdırılmış dəmir küre idi.

Yorğun dəvə qum təpəsinin yanında uzanmışdı, havadan isə artıq baharın və şirəli otların ətri gəlirdi. Çox güman ki, Yaşıl Həzz vahəsi elə də uzaqda deyildi.

– Zavallı anam: məni bu kökdə gördükdə, gör halı necə olacaq! – Cəsur Joan dedi. – Yaxşı, axı vicdanla desək, bədəninizi itirmiş başın da müəyyən üstünlükləri var. Məsələn, cır-cındır almağa pul lazım deyil. Papaq aldın – artıq sən lüt deyilsən... Bir də ki, əgər mənə bədən lazım olsa əmr eləyəyəm onu plastmasdan hazırlayalar. Əl qərəz, yaşayarıq – görərik.

Bu bitib-tükənməyən fikir axını qurtardığı zaman, Joan yenə qarşısında qara paltar geyinmiş bir qadının qumun üstündə sərildiyini gördü. O, hönkürə-hönkürə ağlayırdı.

¹ “Orfey” – Portuqaliya şairlərinin birinci modernist qrupunun adı (1915-1918)

“Hə, yeni bir bəla olmasa yaxşıdı”, – Cəsur Joan fikirləşdi. Ancaq yenə də qadına müraciət elədi:

– Zavallı, sənə nə olub?

– Su istəyirəm! Su içmək istəyirəm. Mənə su ver! – ümitsiz halda barmaqlarını ovuşdurən və ölüm vəziyyətində olan qadın ah-nalə çəkirdi.

Joan canyananlıqla ona baxdı, ancaq heç bir cavab vermədi.

– Mənə su ver! Axı sən razı olmazsan ki, mən burada susuzluqdan məhv olum! Məni xilas elə! – zavallı qadın onun qabağında diz çökərək yalvarırdı. Sonra isə, dərd-qəmə bataraq, o, yenidən özünü qumun üstünə atdı – elə təsəvvür etmək olardı ki, o, artıq son ümidini də itirib.

– Ah, mənim necə əzab çəkdiyimi sən haradan bilə bilərsən ki!

– Bu da bir yenilik! Niyə belə fikirləşirsən? – Cəsur Joan incidi.

– Ona görə ki, sənin yalnız başın qalıb. Sənin ürəyin yoxdur. Mən yazığam, bədbəxtəm! Mənim taleyim belə imiş, – burada ölməliyəm...

– Səfeh-səfeh danışma, – Joan sərt şəkildə onun sözünü kəsdi. – Ürək nədir? O, nə qanır? Maşın kimi işləyir, vəssalam. Bəyəm o, nəyi isə hiss eləyir? İnsanların əsl ürəyi başındadı. Mən onu başımda saxlayıram. İstəyirsən ki, mən bunu sübut eləyim?

Qara paltarlı qadın zarıdı:

– Su!

– Hə, su? Sən su içmək istəyirsən? Hansı sudan? Mineral su? Qazlı su? Zəhmət olmasa, hansından istəyirsən söylə, – deyərək Cəsur Joan kinayə ilə soruşdu.

Sakitcə və tələsmədən çubuğu başına yaxınlaşdırdı və gülməyərək qadına məsləhət verdi:

– Suyu analizə göndərməyi unutma. Birdən onun tərkibində ammonium, bitium, stroncium və yaxud da kremnezem ola bilər.

Elə həmin an Joan bir bulağa çevrildi.

VI FƏSİL

QAPISIZ ZAL

O vaxt ki, Cəsur Joan bulağa çevrilib, səhrada şırhaşırıla axırdı, Beynəlxalq Sindikatın pəriləri onun gələcək taleyini müzakirə etmək üçün Baş Assambleyaya (bu ikinci çağırış idi və burada bir düjün yarım nümayəndə pəri iclas keçirirdi) topladılar.

Nümayəndə xanımlardan biri – Çəp Göz pəri – Cəsur Joanın bütün əsrlərdə səhrada qalmasını arzuladı, qoy dünyanın axırına-cən özü üçün qaynayıb axsın. O, bir arzu da elədi ki, onu çox gözəl, ancaq çox çirklə Kənd Cənnəti kəndinə keçirtsinlər: bu kəndin əhalisi artıq neçənci ildir ki, nahaq yerə Deputatlar Palatasından ictimai kolonka istəyir, axı orada əl-üz yumağa yer yoxdur.

Sonra söz alan pəri Alicənab Ruh, prinsipə görə öz bacılığının təklifi ilə razılaşdı: söz yox ki, əbədi bulaq – əla ideyadır, ancaq elə etmək lazımdı ki, onun suyu möcüzələr törətsin.

– Qoy bu zavallı Joan heç olmasa bununla təsəlli tapsın, – o, əlavə elədi.

Pəri Tutqun Atəş özündən əvvəlki nəticələri ilə razılaşdı. Və nəhayət, Ağılı Başında Olan pəri bütün bu xoş cəfəngiyatlara qulaq asıb və onların bu mənasız təkliflərini beynində götür-qoy eləyib, öz müdrik barmağını qaldırdı:

– Kolleqalar! Daha bəsdə, bu zavallı Joanı ələ salmayın! Biz ona kifayət qədər cürbəcür nəsihətlər yedizdirdik, onu, öz aramızdı, o qədər ağıla gəlməyən, hədsiz dərəcədə mənasız əzab-lara düşər elədik və sınaqlardan çıxartdıq. Belə ki, gəlin artıq bu təqiblərə son qoyaq – axı onlar nəinki nalayiqdi, eyni zamanda mənasızdı – və bir yolluq onu sakit buraxaq. O, su dolu qədəhi dodaqlarına apardı və sözünə fasilə verib, əlavə elədi: – Belə-

liklə, mən sizin müzakirənizə bir qədər bizim nizamnaməyə zidd olan təklif verirəm: birinci: bu bulağı yenidən əvvəlki başı, əvvəlki bədəni, əvvəlki əlləri və ayaqları olan Cəsur Joana çevirək. Və ikinci: Cəsur Joanın mütləq azadlığından istifadə etməsinin və onun inkaredilməz hüquqlarını tanıyaq, qoy o, istədiyi kimi hərəkət eləsin, onu bizim nəzarətimizdən və sehr məharətimizdən xilas eləyək; yeri gəlmişkən deyim ki, bu nizamnamə son dərəcə köhnəlib və təcili islahata ehtiyacı var.

Assambleyanın iştirakçıları Ağlı Başında Olan pərinin hər iki təklifini qəzəblə qarşıladılar. Bununla belə, ovqatı təlx olmuş opponetlərinin etirazlarına baxmayaraq, Assambleya təklifin birinci hissəsini qəbul elədi. Qərara alındı ki, Joanın adam qiyyəsi qaytarılsın, ancaq təklifin ikinci bəndini isə pərilər, bütün qüvvələrini sərf eləyərək fit və uğultu ilə rədd elədilər.

– Biz sadə insanlara quyu qazmaq üçün yaranmışıq! Bu bizim peşəmizdi. Biz hansısa başıboş qadın deyilik. Rədd olsun! Satqın qadın rədd olsun! Cəhənnəm olsun islahat! Yaşasın sehrli çubuq!

Onlar bu qışqırıq, uluşma və lənətlər tufanı içində (qızmış pərilərin bu zaman içdikləri su qədəhlərini nəzərə almasaq) gecə yarısına qədər dava elədilər. Mübahisə yalnız dan yeri söküləndə bitdi və hamı ölümcül halda yorulmuşdu. Yarıyuxulu pərilər səs çoxluğu ilə belə bir qətnamə qəbul elədilər: Cəsur Joan Arzu pərisinin nəzarətinə verilmək şərtilə Qapısız Zala göndərilsin.

Arzu pərisinin təcrübəsi çox deyildi, o bu yaxınlarda Qara Sehr Universitetində xüsusi kurs keçmişdi. Ona görə də belə bir məsul tapşırıq aldıqda, o, çox həyəcanlandı. Və qorxa-qorxa kəkələdi:

– Bəs mən onunla nə eləməliyəm?

– Heç nə, ağılna nə gəlsə onu da elə, qızım, – bir qayda olaraq, səs buynuzcuğunu lazım olmayan tərəfə yönəldən qarımış pəri ona məsləhət verdi. – Ancaq nizamnaməyə riayət elə. Allah göstərməsin, nizamnaməni pozasan!..

Səhər açıldı və sədr-pəri Assambleyanın iclasını bağlı elan elədi. Hava soyuq idi və iclasın bütün iştirakçıları açıq-aşkar sevinc içində boş vaxtlarında daha çox ev işləri ilə məşğul olduqları malikanələrində daldalanmağa tələsdilər; bir də ki, bu pərilərin nə

kimi işləri ola bilər; mumla öz sehrli çubuqlarını silib-təmizləmək və onları dəri qaba qoymaq, saçlarına düzdükləri ulduzları silib parıldatmaq və ipək yastıqların üstündə uzanaraq qızıl və gümüş saplarla bitib-tükənməyən sehrli xalçalar toxumaq...

Elə ki, hamı dağılışdı, Arzu pərisinin qəzəbi aşıb-daşdı:

– Budur, bu lənətə gəlmiş Joanı da yüklədilər mənəin boynuma. Ən pisi də budur ki, heç vaxt olmadığı kimi, başım tamam boşdur.

Və qəzəbdən titrəyərək, o, parçalara bölünmüş Joanın saxlandığı Cadugərlər anbarına yollandı. Anbarın bir küncündə onun barmaqları, o biri küncündə – sol əli atılıb qalmışdı, sağ ayağı donuz budu kimi dam dirəyindən asılmışdı, ağac qurdunun oyuq-oyuq elədiyi qədimi bir sandıqdan isə sağ ayağı görünürdü, samana bürələnmiş başı ayrıca üzüm səbətində saxlanılırdı. Arzu pərisi səbrlə bədənin bütün bu hissələrini bir yerə topladı, onları Qapısız zala apardı və Joanın bir-birindən ayrı düşmüş hissələrini mümkün qədər bərk-bərk bir-birinə yapışdırdı. “Nümunəvi pərilər üçün kiçik vəsait”i əsəbi halda vərəqləyərək, o, əli ilə havada iki, və yaxud üç sehrli işarə cızdı və inamsız-inamsız Joanın üzərinə əyildi... Görəsən o, vəsaitdə olan bütün tələbləri lazımı qaydada yerinə yetirdimi, birdən hansısa sirli bir təlimatı pozmuş olar?..

– Hə, bir nəfəs al görüm, nəfəs al, xahiş eləyirəm, – pəri yalvardı.

Və o, hələ nə qədər ki, Cəsur Joan nəfəs almamışdı, özünə yer tapa bilmirdi. Şübhə yox idi: onun sinəsi asta-asta, ancaq bərabər qaydada qalxıb-enirdi. Nə yaxşı oldu! Arzu pərisi onun nəbzini tutdu. Ürəyi döyünürdü.

– Nanay-nay-nanay! – pəri sevincək ciyildədi.

Bir necə saniyə keçəndən sonra Cəsur Joan əvvəlcə sağ gözünü açdı. Sonra da sol gözünü. Nəhayət, o, asqırdı! Pəri heç gözünü qırmağa macal tapmamışdı ki, səhər idmanı qaydalarına uyğun olaraq əllərini qaldırıb endirə-endirə (axı nəfəsini bərpa etmək lazım idi) o, zəlin ortasında dayanmışdı. Adam olmaq nə böyük xoşbəxtlikdi! Nəfəs almaq! Və ürəyinin necə döyündüyünü eşitmək!

– Nay-nanay, nanay-nay-nanay! Nay-nanay, nanay, nanay!

Ölülər dünyasından dirilib qayıtmağına görə möhkəm sevinən Joan Arzu pərisini də unutmuşdu; nəhayət o, tam məmnunluq hissi ilə ona nəzər saldı.

– Sən məni yapışdırdın? – deyə o, soruşdu.

– Bəli, mən.

– Sağ ol.

Və o, səhər gimnastikasını bitirib dedi:

– İndi isə, mənə bir xeyirxahlıq göstərib bu Qapısız zalın qapısının harada olduğunu göstərə bilərsənmi? Azadlığa çıxmaq istəyirəm!

– Dördüncü ölçü qapısının yerini sənə göstərilməsini xahiş eləyirsən?

– Hə, hə.

– Göstərə bilmərəm.

– Yəni, nə üçün göstərə bilməzsən? Nə üçün?

Pəri özünə bəraət qazandırmaq üçün nizamnaməyə istinad elədi:

– Bilirsən, Baş Assambleyanın iki min dörd yüz əlli yeddinci maddəsinə uyğun olaraq bizim iradəmizlə çəkdiyən əzablara görə səni ovundurmaq mənə tapşırılıb...

– Hə, belə de?! Necə də təsirlidir! Cəsur Joan kinayəli-kinayəli dilləndi. – Axı sən özün kimsən ki, məni ovundurasan?

– Mən Arzu pərisiyəm və sənin müti nökerin olmağa həmişə hazırım, – nizamnaməyə uyğun olaraq Joana təbəssüm göndərən pəri özünü təqdim elədi.

Elə həmin an da o, qərara aldı: adi insanları özlərinə tabe etməyin ən münasib üsulu kimi, onları yolundan çıxartma vasitələrini tövsiyə edən iki min əlli yeddinci maddənin yüz onuncu paragrafında nəzərdə tutulan qaydanı Cəsur Joana tətbiq etmək lazımdı; bu maddə, konkret olaraq, ilk baxışda, sanki həyata keçməsi heç cür mümkün olmayan arzuların reallaşmasının vəd edilməsi yolu ilə həmin adamların gözlərini qamaşdırmaqdan ibarətdi.

– Bəli, mən Arzu pərisiyəm, – o, təkrar elədi. – Sənin qulluğunda hazırım və həyata keçməsi heç cür mümkün olmayan istənilən arzunu yerinə yetirə bilərəm.

– Heç cür mümkün olmayan? Sən ciddi deyirsən?

– Bəli, and içirəm!

Və sadələvh Cəsur Joan tələyə düşdü. O, elə həmin andan başlayaraq beynində bir-birindən daha qəribə olan səma qəsləri tikməyə başladı.

– Və mən hər şeyi, istədiyim hər şeyi arzu eləyə bilərəm?

– Hər şeyi. Ancaq, bilirsən, bir şərtlə... Nizamnaməyə görə yerinə yetirilən hər bir arzu cəmisi beşcə dəqiqə üçün nəzərdə tutulub.

– Cəmisi beşcə dəqiqə?! – Joan məyus halda səsini uzatdı.

– Yaxşı belə simic olma, vaxtı bir az artır!

– Əfsuslar olsun ki, bu mümkün deyil. Çox vaxt üçün mənim səlahiyyətim çatmır. Heç bir şey eləyə bilmərəm, nizamnamə belədi, – pəri kəkələdi.

Cəsur Joan dilxor oldu və əhvalı pozuldu. Bununla belə, marağ ona üstün gəldi, gözlərində ehtiraslı qığılcımlar parıldadı və o, ucadan dedi:

– Əzizim, bilirsən nə var! Mənə milyard milyardlara vurulmuş dörd yüz milyardlıq bir çek yaz.

Həmin an gözəgörünməz bir əl çeki ona uzatdı və tam beş dəqiqə ərzində yenicə peyda olmuş multimilyarder Qapısız zalda gəzişərək deyirdi:

– Mən dünyada ən varlı adamam. Ən varlı adam! Mən xirt-dəyə qədər qızıl içində oturmuşam.

Elə ki, beş dəqiqəlik vaxt qurtardı o, çeki cırıq-cırıq elədi və daha sadə bir şey arzuladı:

– Qoy, mənim sağ qulağım eşşək qulağı olsun, sol qulağımın yerində isə qaranquş qanadı bitsin.

– Pəri bunu də yerinə yetirdi. Və Cəsur Joan güzgünün qabağına qaçdı (Qapısız zalda nə qədər desən güzgü var idi).

– Əgər fil xortumu da əlavə olunsay, daha məzəli olar – güzgüyə baxaraq o, əlavə elədi.

O dəqiqə onun sifətindən, burnunun yerindən elə də böyük olmayan çəhrayı rəngli bir xortum çıxdı. Lakin, tezliklə bu səfeh oyun da Joanı bezdirdi və o, pəridən xahiş elədi ki, onu əvvəlki cildinə salsın.

– İndi də istəyirəm ki, başımdan mavi rəngli bir ağac çıxsın, – o, bildirdi. – Və budaqlarında çoxlu-çoxlu ay olsun.

Arzu pərisi üçün bu sadələrdən də sadə bir iş idi. O, əlini Joanın saçlarına çəkdi və onun başında hər tərəfindən rəngarəng aylar asılmış mavi rəngli bir ağac bitdi...

Ancaq bu ağac da tezliklə onu bezdirdi, sanki, yuxuda olan sayıqlama içində, Cəsur Joan cürbəcür mənasız şeylər quraşdırmağa başladı: öz başını ulduzlu sahəyə çevirdi, qulaqlarını kəpənək qanadları ilə bəzədi, barmaqlarına bayraq dəsti keçirdi və s. və i. Nəhayət ki, bu möcüzələrdən doyaraq o, dedi:

– Mən mövcud vəziyyətdən istifadə eləməli və bütün imkanları nəzərdən keçirməliyəm. Ancaq hansı imkanları, bax budur əsas məsələ? Hansı imkanları?

O, çox fikirləşdi, götür-qoy elədi və nəhayət pəriyə belə bir xahişlə müraciət elədi:

– Məni mütləq monarx elə.

– Bir dəqiqə, – pəri bu barədə göstəriş olan “Nümunəvi pərilər haqqında qısa vəsait”ə nəzər salıb dedi: – Əlahəzrət, hazırdı!

– Beləliklə, mən kralam, – Joan soruşdu, – sən əminsən ki, mən Boş Yer səltənətinin mütləq hakimiyəm?

– Əlbəttə, əlahəzrət, – pəri onu inandırmağa tələsdi. – Siz bütün mütləq monarxların ən mütləqisiniz. Buyurun əmrlər verin və təbəələriniz dizi üstə dayanaraq kor-koranə sizə tabe olacaqlar.

– Əla! – Cəsur Joan lovğalığından şişşərək dedi. – Biz Birinci Cəsur Joan, Boş Yer Səltənətinin mütləq hakimi, əmr və hökm eləyirik: qoy bizim təbəələrimiz və bizim saray əyanlarımız dərhal öz qarınlarını yırtınsınlar.

– Bu dəqiqə yerinə yetiriləcəkdi, – pəri cavab verdi. – Bu gündən etibarən sizin ucsuz-bucaqsız səltənətinizdə yalnız gödənsiz təbəələr qalacaq. Əgər kimi isə cinayət başında tutsalar – yəni kəsilmiş həmin o yerdə o mənfur əzanı tapsalar, – onu qorxulu cinayətkar kimi zindana atacaqlar və onu hökmdara və dövlətə xəyanətdə ittiham eləyəcəklər. Ancaq, əlahəzrət, izn verin soruşum, Sizi bu müdrik əmri təzələməyə nə vadar elədi?

– Mən bunu ona görə elan elədim ki, artıq biryolluq iqtisadi böhrana son qoyum. – Joan təntənəli tərzdə və aydın şəkildə bəyan elədi. – Hazırda və bundan sonra mənim səltənətimdə ancaq bir şəxs – mən özüm yemək yeyəcəyəm.

O, dərin düşüncələr içində zalda bir neçə dəfə var-gəl elədi və birdən güzgünün qabağında donub qaldı – dodaqlarının hərəkəti açıq-aşkar şəkildə onu yerindəcə dondurdu, bu təntənəli nitqi ifadə eləyərkən onlar amiranə şəkildə açılıb yumulurdu.

– Mənim hökmranlığımın ömrünə neçə dəqiqə qalib, – o, maraqlandı.

– Üç dəqiqə iyirmi saniyə, əlahəzrət.

– Əliyül-əla. Bu vaxtdan səmərəli istifadə etmək lazımdı. İlk növbədə bu tacı başıma qoy, əlimə də hökmdar əsasını ver və mənə kral paltarı geyindir.

Bir anın içində gözəgörünməz əllər Joanın ayaqlarına dizinə qədər çatan ipək corab geyindirdilər, məxmər şalvarının bütün düymələrini düymələdilər, ona platin bağları olan ayaqqabı verdilər, yaqut və ləl-cavahiratla bəzədilmiş mantiya geyindirdilər, başına tac qoydular, əlinə də hökmdar əsası verdilər.

Və bundan sonra Cəsur Joan hökmlə ömr elədi:

– İndi isə ömr elə mənin bütün vassallarımın boyunlarını vursunlar. Düşünmək qabiliyyəti ancaq mənə verilib. Mənə, başqa heç kimə. Hazırda və həmişə mənim imperiyamda hamının çiynləri üstündə bapbalaca sabun köpüyü yerləşdiriləcək. Yeni qaydalarla ziddiyyət təşkil eləyən bütün qanun və əsasnamələr ləğv edilir.

– Hazırdır, əlahəzrət kral həzrətləri, – pəri hesabət verdi.
– Baş bircə sizdə qaldı.

Son dəqiqələrdə Joan zəlzələ törətdi, atom bombası ilə Ayı partlatdı, Marsda şəhər saldı, “Vurulmuş boyunlar” və “Doğranmış qarınlar” ordenlərini təsis elədi. Kalson deyilən qvardiyaçılara baxış keçirdi və Rusiyaya müharibə elan elədi. Ən son anlarını belə boş yerə sərf etməsin deyə o, göstəriş verdi ki, Birləşmiş Ştatlara ultimatum göndərsinlər. Ancaq bu vaxt pəri ona saati göstərdi:

– Sən çox yaxşı işlədin, ancaq vaxtın qurtardı. Beş dəqiqə ötdü. Artıq səltənət yoxdur.

– Hə, Allaha şükür, – deyə Joan yüngüllüklə köksünü ötürdü. Düzünü desəm, mən tükəndim; ömr vermək çox çətin işdi. Yox, mən taxt-tac üçün yaranmamışam. Məni başqa ideallar narahat eləyir – müqəddəslik. Mən əlimə əsa alıb, ayağıma patava geyinib bir dilənçi kimi dünyanı dolaşmaq və möcüzələr yaratmaq istəyirəm, ölüləri diriltmək, cüzamlı xəstələri sağaltmaq, minlərlə ac-yalavac adamı beş çörəklə doyurmaq. Bunlar mümkündür?

– Boş şeydi! Bunlardan sadə iş ola bilməz ki.

Və Arzu pərisi bir anın içində Joana möcüzələr göstərməyin bütün üsullarını öyrətdi.

– Hə, bəs sonra? Mən daha hansı möcüzələri göstərməliyəm? – o, çaşqın halda donquldandı.

– Mən nə bilim! Bu artıq sənin qayğındı.

Ancaq bu yeni peyda olmuş möcüzələr törədən şəxs, bütün ciddi-cəhdlərinə baxmayaraq, sən deyən də elə bir əhəmiyyətli möcüzə fikirləşib tapa bilmədi. Tərs kimi, ağına dəhşətli dərəcədə mənasız, keyfiyyətsiz və səfeh planlar gəlirdi. Və ümumiyyətlə, o, bütün bu ölü illüziyalardan yoruldu. Onda qəzəb hissi baş qaldırmağa başladı – Arzu pərisi onu əsəbiləşdirirdi. Bir də ki, axı nə üçün onu bu həyatdan, günəşdən, səmadan, ulduzlardan uzaqlarda olan, güzgülü divarlarla və küllə örtülmüş döşəməsi olan bu zindəndə – Qapısız zalda saxlayırlar.

Nəhayət ki, Cəsur Joan, hər halda, miskin və ləyaqətsiz bir möcüzə yaratdı: o, rəngbərəng qanadlarla təchiz elədiyi həsir şlyapasını uçmağa məcbur elədi. Gözlərini bu şlyapaya zilləyə-rək, o, dilxor və qəzəbli halda əllərini açaraq dayanmışdı.

– Hə, bəs sonra? – pəri hövsələdən çıxaraq soruşdu.

– Doğrudan da, bəs sonra? Düzünü desəm, bir şey təsəvvür eləyə bilmirəm, – öz ikrah hissini gizlətməyə çalışaraq Cəsur Joan etiraf elədi. – Bir dayan. Mənim üçün bir pişik yarat. Ancaq adisini yox, xüsusi pişik olsun. Gərək onun qırx pəncəsi və quyruğu isə dəvəquşu lələklərindən olsun. Və gərək lələklər sual şəklində olsun.

Qırxayaq pişik həyata qədəm basaraq tənbel-tənbel miyol-dadı və Joan ikrah hissi ilə onu özündən kənara qovdu. Və yenə daha fantastik heyvanlar yaratmağa girişdi. O, balıqlarda olduğu

kimi, mavi zolaqlı üzgəcləri olan sarı bülbül, qulaqlarında fırçalar olan buynuzlu eşşək, xizəkli timsah, zirehli pələng, tovuzquşu lələkləri olan şir, alüminium başlı və beş ayaqlı (bu ayaqlardan biri quyruğu əvəz eləyirdi) at və s. və i. kimi heyvanlar yaratdı... Nəhayət, onun fantaziyası tamam tükəndi. Və Arzu pərisi özünün dəhşətli “Hə, bəs sonra?” sualını verdikdə Cəsur Joan partladı:

– Nə sonra? Mən nə bilim? Bütün bu cəfəngiyatlar, bütün bu mənasız fokuslar məni bezdirdi. Kral və yaxud peyğəmbər olub, burada, gözümün qabağında ancaq sənin dolaşdığın bir yerdə, Qapısız zalda dünyanı xilas eləmək məni bezdirdi. Mən nə istəyirəm? Bu saat məni bu zindandan burax. Mən həyatı, dünən necə idisə, bu gün necədirsə, sabah necə olacaqsa, elə o cür sevirəm. Südlü qəhvə, qəzetlər, metroda itələşmə və ayağımın döyənəyinin ayaqlanması, qışqırıq, hay-küy, qarışıqlıq, kişi sö-yüşləri, qadın şıltaqlıqları, fabrik və zavodlar, kabinetlərin sakit rahatlığı, şahmat yarışları, “Bax, indi sənə göstərərəm, heyvan!” kimi yad səslili qışqırıqlarla dolu küçə savaşları. Bəli, mən məhz belə bir həyatı sevirəm.

– Mən bütün bunları sənə verə bilərəm, ancaq cəmisini beş dəqiqəliyə... – pəri soyuqqanlıqla dedi.

Və Cəsur Joan burnunun altında nə isə mızıldadığı vaxt o, dərin mənalı tərzdə əlavə elədi:

– Hə... Beş dəqiqəliyə. Vaxt sürətlə ötüb keçəndi. Bizim bütün həyatımız, əslinə qalsa, elə beş dəqiqəlikdi.

Bu qeyd Joanı tamam cin atına mindirdi. O, bir küncə qısıldı, küllü başına tökə-tökə qurdalamağa başladı.

– Beləliklə, tez ol, qərara gəl, – pəri onu tələsdirdi.

– Rədd ol gözlərimin qabağından! Nəhayət ki, məni rahat burax! – onu lərzəyə gətirən qəzəbini cilovlamaq iqtidarında olmayan Cəsur Joan özündən çıxdı.

– Yaxşı, qoy sən iradədən həyata keçsin, – pəri özünün dəyişməz olan və adamı yolundan azdıran təbəssümü ilə dilləndi. – Qoy sən deyən olsun və yaşasın bizim nizamnamə. Sən istəyirsən ki, mən yox olum? Əliyül-əla. Ağzını geniş aç.

– Nə üçün? – Joan təəccübləndi.

– Mənim gedə bilməyim üçün. Evimə qayıtmağım üçün.

– Bunun üçün mən ağzımı açmalıyam? Sizin qəribə qaydalarınız var. Sən harada yaşayırsan ki?

Pəri yenə heyranedicə təbəssümü ilə gülümsədi və səmimiyyət hisslərinin təsiri ilə izah elədi:

– Sənin özündə.

– Məndə?!

– Bəli-bəli, sənin özündə. Bu gündən etibarən mən sənin bətnində yatacam, xoruldayacam, ağalıq eliyəcəm, qəlyanaltı, nahar və şam yeməyi yeyəcəm... Hə, aç ağzını, yoxsa nizamnamədə deyildiyi kimi, daha təsirli tədbirlərə əl atmalı olacam.

– Deməli, mən bundan sonra heç vaxt özümlə təkbətək qala bilməyəcəm? – Cəsur Joan dilxor oldu.

– Narahat olma, mən səni bezdirməyəcəm, – pəri onu sakitləşdirdi. – Ancaq sən özün məni çağıranda gələcəm.

– Mən? Səni? Heç vaxt! – Joan ucadan dedi.

– And içmə, dostum. Əvvəlcə hamı belə deyir. Elə ki, qəmgin, bədbin, məyus halda evə qayıdacaqsan, bu laqeyd, amansız dünyada həyatdan yorulacaqsan, bax onda sən məni yada salaçaqsan, hələ üstəlik deyəcəksən: tez gəl. Bu mütləq baş verəcək. Sən hələ çox arzu eləyəcəksən ki, səni Boş Yer səltənətinin hökmdarı eləyim, bu sözlərimi unutma. İndi isə aç ağzını.

– Hə, yaxşı! – Cəsur Joan sakitləşdi. – O başa düşdü ki, müqavimət göstərmək əbəsdir. Və imkanı çatan qədər – bu gözəl bir əsnəmək idi – ağzını ayırdı.

Arzu pərisi yüngül bir piruet elədi və onun xirtdəyinin dərinliklərində yox oldu. Cəsur Joan isə onun arxasınca qışqırdı:

– Arzu pərisi? Bu heç də belə deyil. Sən qarın qurdu pərisisən. Tüfeyli pərisən.

VII FƏSİL

TƏRS-MƏSSƏB ŞƏHƏR

Arzu pərisi Joanın bətninin dərinliklərinə daxil olduğu vaxt, Qapısız zal havada əriyib yox oldu, Cəsur Joan isə bir yaşıl çəmənliyə düşdü. Şeh damcıları brilyant kimi işıq saçırdı, quşlar cikkildəşirdi və günəş deyingən çayın sularında çimirdi.

Joan bir xeyli müddət azadlıqdan ləzzət aldı – adi, təbii şeylərin səni əhatə elədiyi mühitdə yaşamaq necə də xoşdur. O, qayğısız halda mavi quşların zənguləsinə qulaq asdı, otun üstünə sərildi, onun təzələyindən vəcdə gəldi, şən-şən quzuqulağı yarpaqlarını çeynədi, çəmənlikdə o yan bu yana qaçdı, sonra da çömbələrək qarışqa ordusunun paradını seyr elədi.

Bütün bunlardan sonra o, zeytun ağacının kölgəsində uzandı, cəld balıqlar kimi, dəcəl küləyin vals oynadığı vaxt, o, çayın şırıltısı altında arxası üstə uzanaraq yuxuya getdi. Dərin mənalı düşüncələrə və psixoloji incəliklərə nifrət eləyərək o, daşlar, kərtənkəllər, qanqallar və bütün başqa təbiət məxluqatı necə yatırsa, eləcə yatdı.

Ağlar sifətli və cansıxıcı səsi olan bir adam onu yuxudan oyatdı. Joanın yanında uzanaraq o, dedi:

– Axşamın xeyir.

Cəsur Joan yarıyuxulu halda parlaq səhər günəşindən gözlərini qıyaraq təəccüblə fikirləşdi: “Bu nədir, nə üçün “Axşamın xeyir”, bir halda ki, gün təzəcə başlayır. Və nə üçün bu adamın gözləri yaşıldı və bütün üzü göz yaşı içindədi? Bu da sənin üçün yeni bir macərə! Yox, deyəsən burada məsələ başqa cürdü”.

Ancaq nəzakət xatirinə o, tanımadığı bu adamdan, onun müsibətləri və kədəri barədə heç nə soruşmadı. Marağını təmin etmək üçün münasib bəhanə tapmaq lazım idi. Bu fürsət özünü elə də çox gözlətmədi. Cəsur Joan üz-gözünü məzəli şəkildə əyişdirdi, ancaq bu qərribə subyekt gülmədi, əksinə daha ümitsiz şəkildə hönkürdü. Onda, artıq qarayaxalığ eləməkdən çəkinmə-yərək, Joan mərhəmətlə soruşdu:

– Sizə bir bədbəxtlik üz verib? Sizin elə qəmli üzünüz var ki!

Öz zahiri görkəmi ilə “antitəccüb” adlandırılıla biləcək hiss-ləri ifadə eləyən bu yad adam ona baxdı:

– Deyirsən mən kədərliyəm? – o, ucadan dedi və onun göz-lərindən yaş sel kimi axdı. – Əksinə, sənənlə görüşməyimə mən çox şadam. Görürsən, mənim gözlərimdən yaş sel kimi axır. Bu bəyəm sevincin açıq-aydın əlaməti deyilmi!

– Hə, belə de! – Joan təəccüblə dilləndi. Sizin diyarda sevin-ci göz yaşları ilə ifadə eləyirlər...

– Təkcə bizim diyarda yox, mənim fikrimcə, dünyanın hər yerində, – onun həmsöhbəti ləyaqətlə etiraz elədi. – O vaxt ki, biz sevinirik, acı-acı ağlayırıq, qəmli olanda isə...

– Yıxılana qədər gülürük, – Joan cəld onun sözlərini bitirdi.

– Elədi ki, var... – onun həmsöhbəti razılaşdı. Onun gözlərinin qıraqlarında olan yaşlar, heç şübhəsiz ki, təbessümü əvəz eləyirdi.

“Möcüzə! – Cəsur Joan fikirləşdi. – Göründüyü kimi, mən bir tərs-məssəb şəhərinə düşmüşəm. Ancaq mənim başıma belə-belə işlər gələ bilər”.

Və bu yad adamın davranışından da göründüyü kimi, qeyri-adi və anlaşılmaz şəkildə yaşayan bu qərribə adamların qonağı olmaq onun yamanca ürəyindən keçdi.

Bununla belə, yad adam öz millətini tərifi etməkdən yorulmurdu.

– Yox ey, siz hələ bir təsəvvür eləyin. Biz daim qaş-qabaq-lyıq, dıl xoruq, qəmliyik və ölü basdıranlar kimi həmişə qara ge-yinirik. Bilirsən nə üçün? Ona görə ki, yer üzündə bizdən bəx-təvər adamlar yoxdur.

Cəsur Joan bu etirafa qulaq asaraq soruşdu:

– Hə, yaxşı... Gözlərdə sevinc yaşları... Çətinliklə də olsa yenə bunu anlamaq olar... Ancaq səhər vaxtı xeyirli axşam diləmək?..

– Bəs günün bu vaxtında daha nə arzu eləmək olar. Axşam çağığı bizim adamlar bir-birini salamlayaraq xeyirli sabah diləyirlər!

Bütün bu dolaşığı məsələlərdən başı hərlənən Cəsur Joan susdu və çimərlik paltarında olan bu enlikürək və cantaraq adamı diqqətlə nəzərdən keçirdi.

– Siz çimərliyə gedirdiz?! – o, qeyri-ixtiyari soruşdu.

– Siz nə danışsınız, cənab?! Mən ömrümdə heç birçə dəfə də olsun dəniz görməmişəm! Siz nə üçün bunu soruşursunuz?

– Axı siz çimərlik paltarındasınız!

– Çimərlik paltarı?! Siz dəli olubsunuz! Çimmək üçün konbinzon, germetik dəri şlem və akvalanqlarda olduğu kimi gözlük geyinmək lazımdı. Mənim əynimdə olan paltarı isə, ancaq mənim peşəmdə olan adamlar geyinir.

– Yaxşı siz hansı peşənin sahibisiniz? – əvvəlcədən sarsaq bir cavab alacağını gözləyən Joan cuşa gəldi.

– Mən təyyarəçiyəm, – bu cantaraq adam ən adi tərzdə cavab verdi.

Sakitlik yarandı, başında tam bir qatmaqarışılıq hökm sürdüyünə görə Cəsur Joan fikrini cəmləmək üçün bu sükutdan yararlanmağa tələsdi.

“Mən həqiqətən də qərribə bir yerə düşmüşəm ki, burada adi məntiq qanunlarına riayət eləmirlər. Görəsən nə üçün coğrafiya müəllimlərimiz bizə bu dövlət haqqında heç nə danışmayıblar. Hə, çox güman ki, mən Ağla, Sonra Da Öz Göz Yaşlarını Ud kəndinə qayıdandan sonra öz həmvətənlərimə çox şeylər öyrədəcəm”.

Bu vaxt, gözlərinin qıraqlarında nəvaziş ifadə eləyən göz yaşları olan təyyarəçi, onu təyyarə ilə aparacağını vəd eləyərək, Joanı öz şəhərlərinə dəvət elədi.

– Çox sağ ol. Məmnuniyyətlə... – sarsılmış Joan razılaşdı.

– Elə isə yolçu yolda gərək.

Və təyyarəçi əllərini yerə qoydu, ayaqlarını yuxarı qaldırdı və bu vəziyyətdə əlləri üstə yeriyərək yola düşdü.

– Eşq olsun, dostum! Sən ki, hələ üstəlik də akrobatsan ki! – Joan heyranlıqla dedi.

Başını azacıq dikəldən bu cantaraq adam çox yumşaq şəkildə (bu danışq tərzilə, görünür, son dərəcə əsəbiləşdiyini ifadə eləyirdi) Joana etiraz elədi:

– Akrobatlar – bu ayaq üstə yeriyənlər və əllərini havada yellədənlerdi. Mən isə – normal adamam.

Və o, ayaqları göydə yoluna davam elədi. Cəsur Joan dişlərini bir-birinə sıxdı, bununla o, Tərs-Məssəb şəhərinin tərs-məssəb dilində öz təəccübünü ifadə elədi.

Təyyarə yaxınlıqda, iki yüz metr aralıda dayanmışdı və o, qətiyyəni ucan aparata oxşamırdı. O, metaldan əridilib tökülmüşdü və qanadları yox idi. Qabaq hissəsinə, o yerdə ki, pərlər olmalı idi, burğuya və yaxud tıxac açana oxşayan bir alət yerləşdirilmişdi.

– Başa düşə bilmirəm, bu ət çəkən maşında necə uçmaq olar? – Cəsur Joan təəccübləndi.

Ancaq təyyarəçi onun düşüncələrini yarımçıq kəsdi və təyyarənin quyruğunda olan qapını açdı, bir skafandr çıxartdı.

– Geyinin! – o, əmr elədi.

Təyyarəçinin bütün bu hoqqalarına dözməsinə baxmayaraq, Joan bu dəfə özünü saxlaya bilmədi:

– Yox, bilirsinizmi, bu artıq həddini aşır. Məni bu polad qəfəsdə səyahət eləməyə məcbur eləməyiniz azmış kimi, hələ üstəlik bu skafandra da soxmaq istəyirsiniz?! Hər şeyin həddi var, hətta ağılsızlığın da!

Təyyarəçi tamamilə sakit halda (çox böyük həyəcan əlaməti kimi) cavab verdi:

– Doğrudanmı, cənab hesab eləyir ki, təyyarə səmalarda dolaşmaq üçün yaradılıbdı? Mənim dostum, yəqin sizin ağılınız çasıb! Havada avtomobillər, tramvaylar, elektrik və metro qatarları uçurlar. Təyyarələr isə yerin altı ilə səyahət eləmək üçün yaradılıbdır. Dünyanın hər yerində bu belədir.

Cəsur Joan susdu. Mübahisə eləsin? Nə əhəmiyyəti var? Ayaqları göydə olan bu adam heç vaxt onu başa düşməyəcək.

Yaxşısı budu, əhəmiyyətsiz dəyişmələrə vaxtını itirməsin. Və o, taleyi ilə barışdı:

– Verin bura sizin o skafandırı!

Joan ağır-ağır nəfəsini içinə çəkib özünü bu qərribə maşının dərinliklərində dəfn (başqa nə deyəsən) elədi. Təyyarəçi onun kimi hərəkət elədi və tıxac açan torpağı eşməyə başladı.

Beləcə, Cəsur Joan bu qeyri-adi Tərs-Məssəb şəhərinə yola düşdü.

Hamiya yaxşı məlumdur ki, bu şəhərin əhalisi, ayaqları göydə yeriyirdi, qalstuklarını belinə, kəmərlərini isə boğazlarına bağlayırdı, əlcəklərini ayaqlarına, qaloşu və ayaqqabılarını isə əllərinə geyinirdilər. Onların yaşadıkları evlərdə nə qapı, nə də pəncərə var idi. Fasadlarda yerləşdirilmiş liftlərdən istifadə eləyərək, evlərinə damlardan girirdilər. Tərs-Məssəb şəhərini bir xüsusiyyət də fərqləndirirdi: onun daimi küçələri olmadığına görə, o, hər gün öz görkəmini dəyişirdi. Qanun ev sahiblərini hər gün evlərinin yerini dəyişməyə məcbur eləyirdi. Bu zaman onlar təqaüdə çıxmış sürrealist – şairlərin “Nizamsızlıq” əsərini rəhbər tutmalı idilər. Evlər, təkərli metal platformalar üzərində ən yeni metodlarla hərəkətə gətirilirdi.

Yerdəyişmə prosesinin ideal şəkildə təşkil olunması sayəsində, şəhərdə qatmaqarışlıq görünməmiş ölçüyə çatmışdı. Hətta, bu şəhərin ən qoca sakinləri belə harada yaşadıklarını bilmirdilər.

Hələ bu harasıdı. Zaman anlayışı itmişdi. Saatlar nə dəqiqələri, nə də ki, saniyələri göstərirdi. Ən səfeh meşşanlar arasından seçilən hökmdarlar, alimlər və müəllimlər ayağı yuxarı vəziyyətdə gəzmək qaydalarını əbədləşdirmək üçün inadla mübarizə aparırdılar. Cəfəng sarsaqlamalarla öz yaxın adamlarını təhqir eləməyən adamların halı yaxşı olmurdu! Ən böyük kəşflər və nəhəng nailiyyətlər söyülürdü (məsələn, atom enerjisi və yaxud Yer in süni peyki) və bunun əksinə olaraq isə insan nəslinin xırdalanması və kasadlaşması haqqında mənasız nəzəriyyəçilər irəli sürülürdü. Azadfikirli adamları mənəvi ölü adlandırır və vicdan əzabı çəkmədən onları akademiyalardan və universitetlərdən qovurdular.

Axmaqlıq – bu isə İrqi ruhunun ən parlaq ifadəsi kimi qəbul olunurdu – hələ bələkdən başlayaraq əhaliyə aşılanırdı. Məktəblərdə müəllimləri seçən zaman, onların biliyinə fikir verilmirdi, əksinə geyim və qalstukla bağlama tərzində ciddi qanun-qayda sənəti kimi ən yüksək kamillik səviyyəsinə qaldırılmışdı.

İki yüz ildən artıq məzarda uyuyan ölümlərin qurumuş beyinlərini pinsetlə çıxardaraq, onları spirtli bankalara yerləşdirir, son dərəcə müasir və tam dahiyənə nəzəriyyələr kimi bilərəkdən şagirdlərin başını bu sayaq cürbəcür gərəksiz məlumatlarla və boş-boş ibarələrlə doldururdular.

Əsl alimləri (belələri isə çox az idi) eşşək adlandırırdılar. Ağır qaydalar tələb eləyirdi ki, yüksək vəzifələrə yalnız yoxlanılmış axmaqlar təyin edilsin. Belələri isə o adamlar hesab olunurdu ki, onlar yazılı imtahanlarda yüz sözdə səksəndən çox səhv eləsin və bölmə qaydasının öhdəsindən gələ bilməsin. Ona görə də, şəhərdə tez-tez belə tərif nitqləri səslənirdi:

– Filankəs – əsl səfehdi! O, istənilən məsələni və xüsusilə də həlli mümkün olmayan məsələni həll eləyə bilər.

– İks şair əməlli-başlı dəlidi!

Və sairə və ilaxirə.

Kənardan adama elə gəlirdi ki, bu şəhərin əhalisi sadəcə olaraq gic-gic zarafat eləyir və təlxək kimi hoqqa çıxardır və Cəsur Joan axmaqlıq virusuna yoluxmaqdan ehtiyat eləyərək, hər cür məntiqdən məhrum olan bu şəhərin adət-ənənələrini bir az qərəzli və ikrah hissi ilə müşahidə eləyirdi.

Nə üçün, məsələn, onlar teatrda, bir qayda olaraq arxalarını səhnəyə çevirir və çılgıncasına öz-özlərini alqışlayırlar?

Nə üçün qaranlıq kabareyə yığışaraq və orada sərxoş göz yaşları ilə hamılıqla ağlaşırlar, mərhumun tabutu üzərində və yasda isə gülüşür və lətifə danışırlar?

Nə üçün muzeylərə ən pis şəkilləri göndərirlər? Nə üçün kişilər çimərlikdə frakda və kraxmallı yaxalıqlı köynəklərdə (qanun belədir, özü də çox ciddi qanundu) gəzirilər, qadınlar isə küçələrdə ziyafət paltarında, ziyafətlərdə isə çimərlik paltarında gəzirilər?

Nə üçün estradada səssiz xor düzülür, tamaşaçılar isə oxuyur? Nə üçün, nəhayət, Tətbiqi İncəsənətin Estetik Soyuqdəymə və Bronxitlər Milli Akademiyasında birləşmiş orkestr üzvləri səhnədə dayanaraq dini ehtiramla tamaşaçıların öskürəyindən ibarət olan konsertə qulaq asırlar?

Cəsur Joan bu sayaq suallara nə qədər cavab axtarsa da, onların öhdəsindən gələ bilmədi. Axırda, başının hərlənəcəyindən ehtiyat eləyərək, o, ilk rastına gələn qatara (hətta onun təkərlərində qanadları belə olsa) minmək və bu Tərs-Məssəb şəhərindən qaçmaq qərarına gəldi.

Vaqzal yolunun üstündə o, son dərəcə qəribə bir məxluqla qarşılaşdı. Bu yerlə ayaq üstə yeriyan, qalstuku boğazına, kəmərinə belinə bağlamış, əlcəyini əllərinə geyinmiş adi bir adam idi. Onlar, sanki uzun müddətdən bəri bir-birindən ayrı düşmüş köhnə dostlar kimi qucaqlaşdılar.

– Nəhayət ki, mən bu lənətə gəlmiş şəhərdə normal bir adama rast gəldim! – Joan sevincək halda ucadan dedi.

– Sözün düzü, belə adamlar üçün mən də yaman darıxmışdım!

– Təsəvvür eləyirsən, bəs mənim vəziyyətim necədir?! Eh! Və burada doğulmaq haradan mənim ağıma gəldi, – bu zavallı adam şikayətləndi.

– Nə üçün ağına gəldi?

– Ona görə ki, bu şəhərdə heç kim məni başa düşmür... Ona görə ki, mən əzab çəkəndə ağlayıram, sevinəndə gülürəm. Ona görə ki, mən axşam “axşamın xeyir”, günorta vaxtı “günün xeyir” deyirəm. Ona görə ki, mən kombinezonla çimmirəm. Ona görə ki, hava qaralanda çırağ yandırırım...

– Bu bir daha sübut eləyir ki, sənin başın öz yerindədi, – Cəsur Joan ona təskinlik verdi.

– Hə, əlbəttə... Ancaq sən nəhaq yerə elə düşünürsən ki, mənim belə olmağımın onlara bir xeyri var. Hardan olacaq! Elə bir gün olmur ki, mən özümün “Başı yuxarı gəzirəm” adlı gizli qəzetimdə təsiredici bir məqalə çap eləməyim. Ancaq, görünür, heç kim onları oxumur. Hələlik, mən doktrinamın əllicə tərəfkeşini öz tərəfimə çəkə bilməmişəm.

– Bu elə də pis deyil. Və onlar hamısı yerdə ayaqları üstə gəzirlər?

– Ayaqları ilə yeriirlər. Başqa nə cür ola bilər ki! Ancaq evdə, ailə dairəsində. Elə ki, onlar küçəyə çıxırlar, şübhə oyatmasınlar və qara siyahıya düşməsinlər deyə, o dəqiqə əlləri üzərinə qalxırlar... Bir dəfə mən öz tərəfdarlarımı nüfuzlu bir kütləvi mitinqə dəvət elədim. Cəmiyə üç nəfər gəldi. Ancaq onlar da küçədə yalnız iməkləməyə cəsarət eləyə bildilər...

Yad adam ümitsiz halda əllərini göyə qaldırdı.

– Təsəvvür elə ki, hökumət orqanları məni satqınlıqda günahlandırdı. Onlar iddia eləyirlər ki, guya mən İrqi milli ənənələrini pozuram. Mənim əleyhimə onlar hətta xüsusi olaraq “Ayaqlar yuxarı” adlı qəzet də təsis eləyiblər. Onların dediklərinə görə, ayaqlar yuxarı yerimək sanki xalis bir mənəviyyat hadisəsidir... Bax, beləcə ulduzlara təpik atırlar. Bütün ali şeylərə təpik atırlar...

O, sözünü bitirdi. Qəflətən səs-küy qopdu və hava avtomobilindən altı nəfərdən ibarət polis dəstəsi çıxdı. Joanın müsaibisi heç amanını açmağa macal tapmamış, ona dəli köynəyi geyindirildilər və ağzına buruntaq taxdılar, əllərini və ayaqlarını sarıyıb maşına basdılar.

– Mənim anladığıma görə, senyor, siz buralı deyilsiniz? – bu qoçaqlardan biri Joana müraciət elədi.

– Şübhəsiz və bu mənim böyük xoşbəxtliyimdi...

– Bağışlayın ki, sizə mane olduq, – başqa bir polis dişlərinin arasında bıdıldadı. – Ancaq siz çox təhlükəli bir adamla söhbət eləyirdiz. Bu, xəstəxanadan qaçmış çilgin bir dəlidi.

– Dəlidi? Məncə, söz səhv eləyirsiniz. O, mənə tamamilə normal adam təəssüratı yaratdı. O, mənə dedi ki, qəzet buraxır.

– Cəfəngiyatdı! – sanki gözlərindən yaş püskürərək gülən başqa bir qoçaq (polis? sanitar?) sözə qarışdı. – O, ağılsızdı, onda maniya var – o, istəyir ki, biz ayaqları aşağı yeriək. Elə bil ki, bu mümkündür!

– Doğrudu, doğrudu, elə bil ki, bu mümkündür! – onun ardınca polislər qəhqəhə ilə hönkürərək xorla təkrar elədilər.

Joan qulaqlarını qapadı və başılovlu vağzala cumdu. O, çox həyəcanlı idi və ancaq dəmir yol kassasına çatanda xatırladı; axı onun heç bir qəpiyi da yoxdu.

Və yol xərcini qazanmaq üçün o, səyyar sirkə daxil olmağa məcbur oldu. O, orada bu sayaq reklam olunaraq sensasiya doğuran akrobat nömrəsi göstərirdi:

**BAXMAĞA
TƏLƏSİN!
ANCAQ
BİZİM
SİRKDƏ!
CƏSUR
JOAN
FENOMENDİR!!**

**DÜNYADA YEGANƏ
AKROBATDIR Kİ,**

*HÖRMƏTLİ TAMAŞAÇILARIN SƏRBƏST
ŞƏKİLDƏ KƏLLƏ-MAYALLAQ GƏZDİYİ KİMİ,
YER ÜZƏRİNDƏ*

**AYAQLARI AŞAĞIDA
YERİYƏ BİLİR.**

Joan sirkdə tam bir həftə qeyri-adi uğurla çıxış elədi. O, ciblərini pulla doldurub müqaviləni pozdu, təkərlərində qanadları olan qatara minərək biryolluq Tərs-Məssəb şəhərini tərk elədi.

VIII FƏSİL

UZUNQULAQ ŞAHZADƏ

Elə ki, Cəsur Joan təkərlərində qanadları olan qatara daxil oldu, həmin dəqiqə ağ metaldan ibarət olan polad avtomatik konduktor onun yaxasından yapışaraq yuxarı qaldırdı və kupeyə apardı, burada iki metal əl onu, deyim ki, kifayət qədər yumşaq və rahat kresloya sarıdı.

Və televizor ekranında peyda olan və itən buludlara, dağlara və səhralara baxa-baxa, Joan öz gələcək işləri barədə arxayınca düşünməyə başladı.

Görəsən bu qatar hara gedir?

Əlində sıxdığı bilete cəmisi bircə söz – “Divar” yazılmışdı. Tərs-Məssəb şəhəri ilə Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndi arasında birbaşa dəmir yolu əlaqəsinin olmaması barədə ona məlumat verildikdən sonra o, vağzal kassasında işləyən bilet satan qıza bu yerin adını demişdi.

– Bizim qatarlar yalnız Əcaib Məxluqlar qoruğuna qədər gedir, – bu kassada işləyən qız Joana xəbərdarlıq elədi.

– Elə isə mənə Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndinə yaxın stansiyalardan birinə qədər bir bilet verin. Bu, haradasa Divarın yaxınlığındadır, – Joan dedi.

Qız ona bilet verdi və budur artıq o, tezliklə bu yerlərdən canını qurtarmağı arzulayaraq, qanadlı qatarda göylərdə uçurdu: ola da bilsin ki, tam tənha səyahət eləmək sehri bədəni olan adamların ürəyindən olsun, ancaq həmişə öz həmyerliləri ilə sıx təmasda olan bir gözyaşıxıdanlıya – hərçənd ki, bu təmas mübahisəsiz və dava-dalaşsız da ötüşmürdü – kəlmə kəsməyə bir

nəfər də olsa qadın olmayan bu səyahət, sadəcə olaraq ona dö-
zülməz görünürdü. Cəhənnəm olsun, bu lənətə gəlmiş qatar!

– Mən bilmək istərdim, divara kimi hələ çoxmu var? – o,
hövsələsizlikdən alışıb–yanaraq öz–özündən soruşdu.

Elə həmin an, düz kupenin arakəsməsində, televizorun üs-
tündə nazik dodaqlı bir ağız peyda oldu və astaca dedi:

– Həm uzaqdı, həm yaxın.

Ağız yox oldu, sanki o, heç yerli–dibli olmamışdı və Cəsur
Joan bu qeyri–müəyyən cavab barədə düşünərək susdu.

Ancaq bir müddət keçəndən sonra (kim bilir, bir an, bir dəqi-
qə, bir saat, yaxud bir ilmi keçdi) Cəsur Joan heç kimə müraciət
eləmədən, yenidən öz sualını təkrar elədi:

– Mən bilmək istərdim, divara kimi hələ çoxmu var?

Bu dəfə nəhəng, qan kimi qırmızı rəngli başqa bir ağız, indi də
kupenin tavanında peyda oldu və ətli dodaqlarını aralıyaraq bağırdı:

– Həm uzaqdı, həm yaxın.

Eyni vaxtda, çox güman ki, bu yersiz marağına görə onu
cəzalandırmaq üçün, yenə iki metal əl peyda oldu. Onlar gözə-
görünməyən düyməni basdılar və Joanı kreslosu ilə birlikdə
katapultla elədilər. Uçuş zamanı kreslo paraşüt kimi açıldı və qızılı
rəngli səhər səmasında yüzlərlə quş qanadı xışıldadı.

Bax beləcə, Cəsur Joan Böyük Nə–İsə Krallığının yaşıl ot
basmış cəmənliyində rahatca yerə endi. Bura başdan–başa mey-
və bağlarından ibarət idi və ağacların bir qismi çiçəkləmişdi,
digərləri isə dəymiş meyvələrin ağırlığından yerə əyilmişdi. Joan
birinci qabağına çıxan, daşların arası ilə axan çayda əl–üzünü yudu
və yoluna davam elədi. O, sanki ölü, adamsız bir kənddən keçə-
rək, saatlarla mavi səmanın altı ilə addımladı və bir nəfər də olsun
canlıya rast gəlmədi. Peyzaj tədricən dəyişməyə başladı: şirəli
yaşıl otları yerə sərilməmiş bitkilər, mamırlar və qayalara yapışmış
şibyələr əvəz elədi; ancaq burada da insan yox idi və Joan
canlılardan yalnız özlərinə sığınacaq axtararaq daşların arasında
sürünən kərtənkələləri gördü. Bu ərazi elə boş, insan ayağı dəy-
məmiş yer idi ki, Cəsur Joan qeyri–ixtiyari düşündü: görəsən
hansısa bir səbəbə görə bu yerlərin əhalisi qovulmayıb ki?

Ancaq günün axırına yaxın meşədə, yolun kənarında o, yerə yığılmış bir ağacın kötüyü üstündə oturaraq dincələn qaşqabaqlı və qanıqara bir adam gördü.

– Bura gəl, qorxma, mən sənə heç bir pis şey eləməyəm, – o, Joana himayətgar bir tərzdə dedi.

– Mən səndən nəyə görə qorxmalıyam? – tanımadığı bu adamın özündən razı danışmaq tərzini Joana özündən çıxartdı.

– Bəyəm sən bilmirsən bu gün hansı gündü?

– Bilirəm. Deyəsən bazar günüdür... – Joan inamsız halda sözünü uzatdı.

– Elədi ki, var, bazar günüdür. Bəyəm bu sənə heç bir şey demir? – yad adam soruşdu.

– Qulaq as, mən sehrbaz deyiləm və sizin ölkənin adətləri mənə məlum deyil – bir də ki, mən gəlməyəm, – Joan dedi. Ona görə də xahiş eləyirəm bir əməlli-başlı izah elə.

– Ah, sən qəribəsən?! Hə, onda aydın oldu – yad adam ona haqq qazandırmamağa tələsdi.

Küləyin iti həmləsi ağacların çətirlərini silkələdi və onu susmağa məcbur elədi: qısa fasilədən istifadə eləyən Cəsur Joan hücumu keçdi:

– Bəs sən özün kimsən?

– Mən kiməm? Bəyəm sən başa düşə bilmirsən? Təsəvvürünə gətirə bilmirsən? Bilmirsən?

– Düzünü desəm, yox.

– Ola bilməz! Yaxşı-yaxşı fikirləş. Əgər yolçu yolda bircə adama belə rast gəlmədən yolla gedirsə və birdən ağac kötüyü üstündə oturmuş bir adam görürsə, sənin ağlınca bu subyekt kim ola bilər?

– Mən haradan bilim! – Cəsur Joan çiyinlərini çəkdi. O, sən deyən elə də cəzəbedici olmayan bu sirrin açılmasına boş-boşuna vaxt sərf etməmək istəmədi; bir də ki, əvvəl-axır hər şey öz-özünə aydınlaşacaqdı.

– Mən şahzadəyəm! Şahzadədən başqa mən kim ola bilərəm ki? – bu naməlum şəxs bir ictimai həqiqəti ifadə etməyə məhkum olunan adam kimi, süni gümrəhliklə cavab verdi.

– Sən şahzadəsən?

– Əlbəttə, şahzadəyəm, xalis şahzadə. Bəli, mən, şahzadə, bu gün səhər ova çıxdım, ancaq maralları və dovşanları qovmaq məni bezdirdi və mən öz atımın başını buraxdım ki, gedib bir az otlasın, özüm isə bir qıraqda oturdum ki, dövlət əhəmiyyətli işlər haqqında götür–qoy eləyim.

Cəsur Joan öz həmsöhbətini diqqətlə nəzərdən keçirdi. Əlbəttə, doğrudan da onun qarşısında əsl şahzadə oturmuşdu. Axı, bütün nağıllarda bu vəzifənin qəhrəmanları eynilə belə paltarda olurlar: tayı–bərəbəri olmayan corablar, gümüş qayıqlı ayaqqabılar, yaşıl məxmərdən şalvar, qısa pləş, krujevalı manjetli əlcəklər, kəmərinə xəncəl. Ancaq bir detal onu təşvişə saldı: bir qayda olaraq qəşəng sarışın və cazibədar olan, həm də sehrli cildlərə düşmək üçün nəzərdə tutulmuş digər şahzadələrdən fərqli olaraq, bu şahzadə dəhşətli dərəcədə eybəcər idi. Onun nazik kökəyə bənzhəyən fizionomiyası ilə hələ bir təhər barışmaq olardı, üstəlik təbiət onu eşşək qulaqları ilə mükafatlandırmışdı.

– Mən çox şadam ki, tale məni siz əlahəzrətlərlə qarşılaşdırdı, – Joan həm hörmət, həm də istehza ilə yerə qədər əyilib təzim eləyərək onu salamladı. – Güman eləyirəm ki, indi siz mənə bazar gününün sirrini izah eləyəcəksiniz...

– Bu tam boş bir şeydi! Mən təbəələrimin bazar günləri evlərindən çıxmalarını qadağan eləyən qanunu nəzərdə tuturam.

– Necə! Əlahəzrət! Siz onları bazar günləri işləməyə və qalan günlərdə dincəlməyə məcbur eləyirsiniz?

– Əsla. Bu nə sarsaqlıqdı. Məsələ burasındadı ki, bazar günləri mən bir qayda olaraq ova çıxıram... Və istəmirəm, arzulamıram ki, mənim vassallarım məni görsünlər.

– Bağışlayın, əlahəzrət, mənə tam aydın olmadı, bu qadağa sizə hansı üstünlükləri verir... – Cəsur Joan etiraf elədi. – Axı, siz öz populyarlığınızı itirmək riskini eləyirsiniz.

Şahzadə lovğa–lovğa gülümsədi, adətən hörmət xatirinə başqalarının məsləhətlərinə qulaq asan, ancaq bunları yerinə yeritmək haqqında heç düşünməyən və bunu özləri üçün uyğun hesab eləməyən adamlar belə gülümsəyirlər.

– Mümkündür ki, sən haqlısan. Ancaq əvvəlcə mənə qulaq as, gör sənə nə danışacağam, ondan sonra səmim-qəlblə cavab verərsən görüm mən başqa cür hərəkət eləyə bilərəmmi?

Hər cür əhvalatların həvəskarı olan Cəsur Joan təkrar dəvət gözləmədi. O, nəzakətli bir təzimlə uzunqulaq şahzadənin yanında oturdu və tutqun çiskinli havada şahzadə öz hekayəsinə başladı:

– Sən, yəqin, artıq görübsən ki, mən misilsiz dərəcədə gözələm.

– Necə? – təəccübdən üz-gözünü turşudan Joan soruşdu.

– Bəli, mən misilsiz dərəcədə gözələm. Mənim dərim təzə qar kimi ağappaqdı, burnum, təxminən yunan burnudu, heç bir nöqsanım yoxdu, gözlərim, ah, gözlərim, onlarda öz parıltısı ilə dünyanı işıqlandıran səmanın bütün parıltıları əks olunub – bu ən görkəmli şairlərdən birinin sözləridi, – ancaq mənim əsas məziyyətim – ürəkləri fəth eləyən balaca, Adonise layiq olan qulaqlarımdı. Sən niyə mənə belə baxırsan? Sənin fikrincə mən öz portretimi şişirdirəm?

– Ah, əlahəzrət! – Joan ancaq mızıldana bildi.

– Mən belə hesab eləmirəm! Mən güzgüyə baxıb öz gözəlliyimdən həzz alanda, sözün tam mənasında ekstaza gəlirəm, gözəlliyim öz gözlərimi qamaşdırır. Və hər səhər, məni belə gözəl və valehedici xəlf elədiyi üçün ulu təbiətə minnətdarlığımı bildirirəm.

Şahzadənin səhv elədiyini inkar eləmək üçün özündə lazımı mərdanəliyi tapmayan Cəsur Joan donquldandı:

– Ancaq, bütün bunların... bazar günləri gəzintiləri üçün qoyulmuş qadağaya... nə dəxli var?..

– Tamamilə birbaşa dəxli var. Sən hətta təsəvvür eləyə bilməzsən ki, mənim gözəlliyim hansı ictimai qarışıqlıqlar yaradırdı. Xəlf ağlını itirirdi. Məni gördükdə qadınlar heyrətdən huşlarını itirirdilər. Mənə aşıq olmuş qızlar dəstə-dəstə arxamca düzülürdü, onlar məni allah adlandırır və başıma qızıl güllər səpələyirdi. Mənim cəmiyyət üçün çıxmağım daim şiddətli mübahisələrlə müşayiət olunurdu: bəzən bu müzakirələr duellər və yumruq davaları ilə qurtarırdı. Bir-birinə düşmən partiyalar yaranırdı. Adamların bir qismi, ali harmoniyanı mənim sifətimin cizgilərinin ifadə elədiyini iddia eləyirdi, digərləri isə mənim

yerişimin Olimp ucalığından həzz alırdı. Estetlər bir səsle iddia eləyirdilər ki, məni ən çox bəzəyən burnumdu. Psixoloqlar isə daha çox çənəmi tərifləyirdilər, – onlar deyirdilər ki, məhz çənəm, mənim xasiyyətimin ali insani gücündən xəbər verir. Onların mübahisələri yalnız bir məsələdə birləşirdi və bu fakt təkzibolunmazdır və əlavə sübuta ehtiyacı yoxdur: müstəsna olaraq hamı hesab eləyirdi ki, mənim qulaqlarımın əvəzi yoxdu – bu kamilliyin tacıdı, belə qulaqlar dünyada yoxdur.

– Şübhəsiz, – Cəsur Joan acı bir kinayə ilə təsdiq elədi.

– Və budur, hər cür asayış pozuntusundan qaçmaq üçün, mənim – başqa yolum yox idi – qadağa fərmanını yeniləşdirmək qərarına gəldim. Etiraz eləmirəm, mən bu fərmanın ümumxalq kədərinə və etirazına səbəb olacağından ehtiyat eləyərək, onu ürəksiz halda imzaladım. Ona görə də, öz incikliyimi ört-basdır eləmək naminə və təbəələrimin ümitsizliyindən irəli gələ biləcək hər cür inqilabın qarşısını almaq üçün, mən bu fərmanı verdim, eyni zamanda da heykəllər ucaltmağı əmr elədim. Mənim şəxsiyyətim həkk olunmuş heykəllər, təbiidir ki, həm də piyada fiqurlarla yanaşı iki atlı heykəl də ucaldıldı. Onu da deməyə ehtiyac yoxdur ki, bu heykəllərin yanında daim qızgın entuziastlar toplaşır və onların çoxu bir-birinin ardınca huşunu itirirdi. İş o yerə çatdı ki, mənim həkimim Təcili yardım karetaalarının növbətçiliyinin təşkil edilməsi barədə göstəriş verdi. Bu nəqliyyat vasitəsi mənim isteriyaya düşən təbəələrimi bütün meydanlarda açılmış xüsusi müalicəxanalara aparırlar...

Bu vaxt ən yaxındakı ağacda oturmuş qaratoyuq zəngulə vurub oxudu və şahzadə quş zənguləsini dinləyərək öz hekayəsinə fasilə verdi. Ancaq o, yenidən danışmağa başladı və onun nitqində daha tez-tez qəmli notlar hiss olunmağa başladı.

– Necə ki, mən sənə demişdim, təbəələrim mənim fiqurumu fərqli şəkildə yonurlar. Buna, sevimli xalqımı xoşbəxt eləmək üçün, indicə sənə barəsində bəhs elədiyim heykəllərin ucaldılması barədə qərara gəldiyim zaman mən inanmaq şəraitində əldə elədim. Bu məqsədlə, mən Saraya iyirmi heykəltəraş çağırtdım və onlara əmr elədim: “Mənim heykəlimi yaradın! Mənim gips-

dən, mərmərdən və bürüncdən ecazkar formalarını və ilahi surətini yaradın. Ancaq, məni olduğumdan gözəl yaratmaq fikrinə düşməyin, bir də ki, onsuz da bu sizə müyəssər olmayacaq. Öz hissələrinizi cilovlayın və çalışın ki, gözləriniz nə görürsə, onu olduğu kimi əks etdirəsiniz. Yalnız və yalnız. Artıq heç nə”.

– Və nəticədə nə oldu? – deyə cavan oğlan şahzadənin ikrah doğurducu yaşaran gözləri və eybəcər eşşək qulaqları ilə “bəzənmiş” fizianomiyasına tamaşa eləyərək soruşdu.

– O oldu ki, eşidilməmiş bir hadisə baş verdi. On heykəltəraş öz yaradıcılıq məhsulunu mənə təqdim elədi. Heykəllər, söz yox ki, çox gözəl idi, ancaq qətiyyənlər mənə oxşamırdı. Qalan onu isə... heç bilmirəm sənə necə deyim... Hə, sözün qıssası, bu yaramazlar çox iyrenc, mənfur, saxta və murdar heykəlcikləri ilə mənim hökmdar nəzərlərimi təhqir elədilər. Qəzəbimdən alışıb yana-yana bu çox iyrenc heykəlciklərə baxdığım vaxt içimdə hər şey alt-üst oldu. “Necə, – mən soruşdum, – doğrudanmı mən beləyəm?” – “Bəli, əlahəzrət!” – heykəltəraşlar cavab verdilər. Mən özümdən çıxdım. – “Siz hamınız dəli olubsunuz. Bu ola bilməz! Güzgüdə öz-özümü seyr eləyərək, mən gecə-gündüz özümdən ləzzət alıram və mən özümü çox yaxşı öyrənmişəm. Mən gözələm! Son statistika məlumatlarına görə, mənim cəmiyyətlər arasına çıxmağım bir həftə ərzində orta hesabla altı yüz əlli min ürəkkeçməsi ilə nəticələnir. Eşidirsiniz? Sırğa eləyib asın qulağınızdan – mənim gözəlliyim qüsursuzdu!”

– Yaxşı, bəs bu eybəcər heykəllər çoxmu bir-birinə bənzəyirdi? – Joan maraqlandı.

– Təsəvvür elə ki, hamısı fərqli idi! Birinin burnu qartal dimidiyi, digərininki – istiotqabı, üçüncününkü – sanki pazı idi. Hamısı da bu sayaq. Tam fərqli! Yalnız mənim bu şanlı balaca, nəcib və göyçək qulaqlarımı bütün sənətkarlar eyni formada yonmuşdu.

– İnanılmaz işdi! – Cəsur Joan şahzadənin mübahisə doğurmayan bu eşşək qulaqlarından gözlərini çəkməyərək ucadan dedi.

– Hə, həqiqətən də inanılmaz işdi. O qədər inanılmazdı ki, mənim səltənətimin Baş hakimi (bu vəzifəni də, təbiidi ki, mən özüm tuturam) o dəqiqə bu qabiliyyətsiz dəstəni barmaqlıqlar

arxasına atdırdı və onları qanunların eşidilməmiş dərəcədə pozulmasında günahlandırdı – heç belə də zarafat olar – onların gözləri məni necə görmək lazım olduğu kimi görmək istəməmişdi. Və mən başqa heykəltəraşlar dəvət elədim.

– Və sonra necə oldu, onlar ağıllımı çıxdı – Joan böyük həvəslə soruşdu.

– Haradan! Yenə elə həmin əhvalat! Mənim ilahi simamı hətta mərmər və gips üzərində təcəssüm eləmək cəhdləri də baş tutmadı. Heç kim, onlara göstərilmiş etimadı doğrultmadı. Və onların bir çoxu o qədər həyasızlaşdı ki, burnumun yerinə donuz burnu, çənəmin yerinə hinduşka pipiyi və ilaxirə yondular. Bir sözlə, onlar zati-alilərini təhqir eləyən saysız-hesabsız cinayətlər törətdilər və bütün sənətkarlar öz əməllərinə uyğun cəzalandılar.

– Hə, bəs sonra?

– Sonra, bir yolla bu çətin vəziyyətdən çıxmaq üçün özümün bütün nazirlərimi topladım və mənim tayı-bərabəri olmayan gözəlliyimin təsvirləri verilmiş ən geniş memorandumlar təqdim eləmələrini əmr elədim. Ancaq burada da uğursuzluqlar oldu! Hamısı fərqli yazdı. Maliyyə naziri israr elədi ki, məsələn, mənim gözlərim rənginə və formasına görə qızıl əsginasları xatırladır. Dəniz donanması naziri isə təkid eləyirdi ki, – onlar dəniz kimi mavi-yaşıl rəngdədi. Turizm naziri and içərək deyirdi ki, onlar səmavi-mavi rəngdədi və ilaxirə.

– Əlahəzrət bəs siz nə elədiniz?

– Mən Nazirlər Şurasını buraxdım, ancaq həqiqət axtarışından da imtina eləmədim. Mən saraya – öz yanıma şairləri çağırdım və əmr elədim ki, məni şerlərində təsvir eləsinlər. Sonra rəssamları səfərbər elədim. Yağlı boya ilə çəkilmiş iki min portret üçün poza aldım. Rəy sorğusu keçirdim. Ümumxalq plebisti (rəy öyrənilmə) təşkil elədim. Və hamısı əbəs yerə! Bir portret o birisi ilə uyğun gəlmədi. Bütün rəssamlar məni fərqli şəkildə görürdü. Yalnız bircə detal tam eyni şəkildə təsvir olunurdu, heç bir fərq olmadan – mənim qulaqlarım bütün portretlərdə balaca, nəcib və göycək idi. Qulaq deyildi, sadəcə olaraq tamaşa idi.

Və şahzadə öz eşşək qulaqlarını nəvazişlə sığalladı.

– Mən öz qarşıma qoyduğum məqsəddən imtina eləməyə hazır idim ki, birdən ağılıma bir fikir gəldi: Axirət Dünyasından Gələn Cadugərə müraciət eləsəm necə olar? Söz gəzirdi ki, guya o, böyük hadisələrin sirli elminə tamamilə sahib olub. Onun yanına getdim və dedim: “Hamı bilir ki, sən haradasa, gizli bir yerdə, ola da bilsin ki, dərin bir quyuda Həqiqəti qoruyub saxlayırsan. Sən onu mənə göstərə bilərsən?” – “Göstərə bilərəm, əlahəzrət, ancaq o, sizin nəyinizə lazımdı?” – cadugər qadın təəccübləndi. “Mən istərdim ki, onunla mənim burnum, gözlərim və çənəm barəsində məsləhətləşim. Qulaqlarım barəsində isə heç soruşmağa dəyməz...” – mən dedim. Cadugər qadın isə susurdu. Əlimdən tutur və beləcə, bu sayaq, heç bir söz demədən məni birbaşa Min Yaşıl Ay meşəsinə aparır. Biz tam bir saat yol getdik, sonra o, dayandı, hansısa ağacın koğuşunu açdı və məni onun içərisinə daxil olmağa dəvət elədi. Mən daxil oldum, sərt pillələrlə aşağı endim və çılpaq Həqiqətin yaşadığı həmin o sirli yerə düşdüm.

– Və siz onu gördünüz? Onunla danışdınız? O gözəldi?

– Eh, mənim dostum, – Joanın həmsöhbəti uzun qulaqlarını yelləyə-yelləyə köksünü ötürdü. – Sən heç təsəvvür eləyə bilməzsən ki, mənim gözlərim qarşısında hansı mənzərə açıldı. Bir quyu əvəzinə mən milyonunu gördüm.

– Siz məni aldatmırsınız ki? Doğrudan orada milyon quyu var idi?..

– Hə, milyon quyu, onlarda isə milyon Həqiqət.

– Etiraf eləyirəm, özüm də bilmirəm ki, sizin yerinizdə olsaydım, mən nə eləyərdim. Çox güman ki, arxama baxmadan dönüb qaçardım.

– Əvvəlcə, mən də məhz belə düşündüm. Qaçmaq! Həqiqət və Yalanı cəhənnəmə göndərmək! Ancaq, cadugər qadın məni tutub saxlayırdı. O, zorla, düşünüb-daşınmadan seçdiyim ixtiyari bir Həqiqətlə söhbət eləməyə məni məcbur elədi. Mən onun bu inadkarlığına tabe oldum və ilk qabağıma çıxan quyuya yaxınlaşaraq səsləndim: “Həqiqət, ey Həqiqət, qalx mənin yanıma!”

– Və o, cavab verdi?

– Həmin an səsimə səs verdi. Başını eşiyə çıxartdı, uzun-uzadı mənə baxdı, nəvazişlə gülümsədi və nazik bir səslə dedi:

“Sənin qulaqların çox balaca, çox nəcib, çox göyçək, çox qəşəngdi”. Və – paf ! – geriyə, quyuya girdi.

– İnanılmazdı! – Cəsur Joan yenə təəccübləndi.

– Bax, elə onda mən lüzumsuz şübhələrə son qoymaq qərarına gəldim. Mən bəyan elədim ki, mənim gözəlliyim şəksizdi. Özümün fəlakətli, qarşısı alınmaz – fəlakətli gözəlliyimin diktaturasını elan elədim. Mən özümə necə görünürəmsə, məhz həmin cür avtoheykəllərimi ucaldım. Əmr elədim ki, xalq əvvəllər olduğu kimi, huşunu itirsin. Və insan arasına çıxmağı tərgitdim, – istəmərdim ki, mənim burnumun, yaxud çənəmin gözəlliyi bərəsində yarana biləcək şübhələrlə məni bezdirlənlər. Pis fikirləşməmişəm, elə deyilmi?

Və yer üzərinə səpələnmiş axşamqabağı toranlıq qüssəsinə dalmış şahzadə susdu. Birdən o, fikirli nəzərlərini Joana zillədi və qulaqlarını silkələyərək gözlənilməz açıqürəkliliklə etiraf elədi:

– Bilirsən nə var? Hərdən mənim ürəyimdən çirkin olmaq keçir. Elə günlər də olur ki, mənim ali ilahi gözəlliyim ərimiş qurğuşun kimi məni sıxır. Məsələn, mən indi öz dərəcəmi, öz şan-şöhrətimi dünyada nəyim varsa hər şeyimi verməyə hazırım ki, sənin kimi eybəcər olum.

– Mənim kimi? – Joan incidi.

– Hə, sənin kimi... – şahzadə təkrar elədi. – Sənə and içirəm ki, mən ömrümdə belə eybəcər adam görməmişəm. Sənin hətta qulaqların da eşşək qulağıdı.

– Mənim qulaqlarım eşşək qulaqlarıdı?! – cavan oğlan özünün balıqqulağı boyda balaca qulaqlarından yapışaraq özündən çıxdı.

– Əlbəttə, eşşək qulaqlarıdı. Mən onları çox gözəl görürəm, – şahzadə əvvəlki qətiyyətlə onu inandırmağa çalışdı.

Və bu eybəcər uzunqulaq Eşşək Qulaq şahzadə vidalaşmaq üçün başını yırğalayaraq və fit çalaraq atını çağırdı, atın belinə sıçradı və onun səltənətini artıq udmaqda olan qaranlıqda gözəndən itdi.

IX FƏSİL

46734 SAYLI KRAL QIZI

Eşşək Qulaq şahzadə ilə söhbət Cəsur Joanı əməlli-başlı sarsıtmasına baxmayaraq, onu fikrindən döndərə bilmədi: o, yenə əvvəlki kimi, bu uzaq diyarda onun üçün ən arzuolunan bir şey kimi görünən doğma kəndi Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndinə can atırdı. Ancaq o, əbəs yerə yol axtarırdı, əbəs yerə o mənfur divarı görməyə can ataraq təpələrin və dikdirlərin üstünə dırmaşırdı. O, heç nə görə bilmirdi. Tamamilə, heç nə.

– Görəsən, divara hələ çoxmu qalıb? – deyə o, arabir qeyri-ixtiyari olaraq özü-özünə müraciət eləyirdi. Və bir qayda olaraq elə həmin bu cavabı alırdı: “Həm uzaqdı, həm yaxın”. Məşum bu ağır dərin dərələr və sıx kolluqlar uzununu addımbaaddım onu izləyirdi; o, ya dəlik kimi qayaları parçalayır, ya gözlənilmədən ağacların budaqlarından sallanan meyvələrin üstündə peyda olur, ya da günəşin üzərində qızılı dodaqlarını aralayaraq eyni sözləri təkrar eləyirdi. Digər tərəfdən onun özünə bənzər xilqətlərin axtarılmasında daha böyük ciddi-cəhdlə yol tapmağa can atmasına baxmayaraq, axırda bu sözlər onu cin atına mindirdi. Adi dünyada həyatı göz yaşları içində, əzab-əziyyətdə, zəhmətdə və iztirablı axtarışlar içərisində keçməsinə baxmayaraq, bu belə sərsəm, kütbeyin və sirli qüvvələrin idarə elədiyi mənasız həyat deyildi.

Ayaqlarından qan gələnə qədər daşlı-çınqıllı sərt yamaclarda getməli və irəli getməli, çaylarda əl-üzünü yumalı, açıq səma altında yatmalı və bu ürəkbulandırıcı səyahət zamanı yolunu azmış bu fağırın təqib elədiyi vaxt qüssədən usanıb-bezmədən da-rıxmalı... Axır ki, hətta bu ağız da Joanı bezdirmədi və gözəl bir

gündə, Ağız şabalıd ağacının qabığına açıldı və özünün dəyişməyən sözlərini təkrar elədi: “Həm uzaqdı, həm yaxın” – və onun özünü, bu Ağızlı dəhşətli bir əsnəmək tutdu:

– Ah, nə yaman darıxdırıcıdı!

– Düz sözə nə deyəsən, – Joan da əsnəyərək cavab verdi. – Həqiqətən də sehrli qüvvələrin fantaziyası insanlardan azdı. Sənə gəldikdə isə, yadında saxla: əgər sən bir də mənim gözlərimə görünsən, bil ki, sənə ağızlıq taxacağam.

Həmin gecə Cəsur Joan gecələmək üçün ay işığında gümüşü rəngə boyanmış şabalıdlıqda özü üçün elə də böyük olmayan bir tala seçdi. Nəvazişkar meh öz uçağan xəzəlləri ilə onun saçlarını qarışdırırdı, bu vaxt gecə xoru üçün məşq eləyən qurbağalar hardasa qurulaşırdı.

– Yatmaq vaxtıdı! – Və Joan xəzəllə örtülmüş yumşaq torpağın üstündə yumaq kimi büzüşdü.

Ancaq gözlərini yummadan qabaq o, gözünün ucu ilə səmaya nəzər saldı. Və gözlənilməz bir hadisədən diksindi. Onun gördüyü şeyin həqiqət olduğu, yaxud onu qara basdığını yəqin eləmək üçün o, dirsəkləndi... Hə, ay səthində kömürlə yazılmış bir yazı peyda olmuşdu:

*BİZİM
FANTAZİYAMIZ
ÇATMIR!?*

– Hələ bir necə çatmır! – Joan ucadan dedi və əllərini başının altına qoyaraq yenidən uzandı. Nə deyirsən, de, ancaq bu yazı Joanı əyləndirdi.

– Ah, kaş ki, sirlə qüvvələr mənə hörmət eləməyi lazım biləydilər və mənə elə bir şey, məsələn, Yeddi başlı əjdaha kimi belə bir gözəl xilqəti göstərəydilər. Bir də ki, mənim üçün belə bir əjdaha yaratmaq onların əlində nədir ki: yeddi gözəl qız başı və birində isə sıx-sıx hörülmüş saçlarında bant...

Cəsur Joan aydan gözlərini çəkmirdi, o öz təklifinə cavab gözləyirdi və bu cavab peyda olmaq üçün çox da özünü gözlətmədi:

*Yeddi başlı əjdahalar
saçlarını burdurmağa gediblər.
Sən özün hesabla – saçlarını
düzəltmək üçün
onlara nə qədər vaxt lazımdır!*

– Kral qızı necə, varınızdı? – o, aydan, yaxud da, allah bilir kiminlə söhbət elədiyi varlıqdan vəcdlə soruşdu. – Mən artıq eşşək qulaqları olan şahzadə ilə tanış olmuşam. Hə! Əgər sizin zövqünüzə uyğundursa, lap başında qanadları olan kral qızı verin mənə. Ancaq yaxşısı olsun.

O, çox gözləmədi, ayın üzərində əlbəəl bu yazı peyda oldu:

*Ancaq
46734
saylı bir
kral qızı
boşdu.
Yarayırmı?*

– Yaxşı qoy 46734 saylı şahbanu olsun, – Joan razılaşdı.

*ONDA
tələs!*

Yazı yavaş-yavaş ağarmağa və əriyərək itməyə başladı və tezliklə tamam yox oldu, ay isə böyüməyə başladı, üç qat böyüyənə kimi, o, böyüdü və onun qırmızımtıl işığında görünən peyzaj tamamilə qeyri-real təsiri bağışladı.

Bu vaxt Cəsur Joan fikirləşirdi ki, görəsən 46734 sayılı kral qızı səhnəyə haradan daxil olacaq. Bədahətən xəzəllər arasında açılacaq quyu vasitəsilə? Yaxud bu şişmiş aydan ipək nərdivanla enəcək?

O, başqa fərziyyələr irəli sürməyə macal tapmadı. Fleyta zərif səslə dilləndi və meydana bir sürü meşə cırtıdanı qaçıb gəldi. Onların başlarının yerində tikanlı yaşıl şabalıdlar, saqqallarının yerində – ot çəngəsi, bədənlərinin yerində mürəkkəb qabı var idi. Dörd dənə çubuq onların əllərini və ayaqlarını əvəz eləyirdi. Bütün bu kompaniya Joanın ətrafında çalıb-oynamağa başladı.

Sonra fleytaya hansısa naməlum başqa çalğı alətləri də qoşuldu və onlar təbiətin ümumi orkestrinə qaynayıb-qarışdı; bayquşlar, ah-nalə çəkir, quru yarpaqlar xışıldayır, ağır su damcılarını cingilti ilə daşların üstünə düşürdü...

Elə ki, çalıb-oynamaq başa çatdı, şabalıdbaşlıların başçısı, başındakı balaca qırmızı beretini çıxarıb, böyük nəzakətlə Cəsur Joanı salamladı və onun qabağında dayanaraq cavab gözlədi. Joan çömbəldi – o, cırtıdanların başçısına əməlli-başlı baxmaq istəyirdi və soruşdu:

– 46734 sayılı əlahəzrət kral qızı indi haradadı?

– Əlahəzrət cənabları O Yerə Ki, Heç Kim Girməyib Və Girməyəcək qalasında yaşayan kral qızını nəzərdə tutur?

– Əlbəttə, başqa kim olacaq... – kral qızını uşaqlıqdan tanıyan adam kimi Joan lovğa bir əda ilə təsdiq elədi.

Cırtıdan sarı muncuq gözləri ilə ona baxdı və dərinədən bir ah çəkərək dedi:

– Kim bilir, kral qızı indi haradadı! Axı heç kim onu görməyib! Hələ əyyami-qədimdən bu həmişə cavan və əbədi olaraq gözəl kral qızı insanlardan uzaq, tək-tənha şəkildə Bulud Kamilliyi qəsridə yaşayır. Ancaq, deyilənə görə, guya bu yaxın-

larda yoxa çıxıb. Və onu əjdahalar oğurlayıb... Və heç kim onun izinə düşə bilmir.

Cəsur Joan gülümsədi. Və ürəyində fikirləşdi: “Kralların qızları ilə elə həmişə eyni hadisə baş verir. Kral qızı evdən qaçır (ya onu əjdaha oğurlayır, ya o, qəm-qüssədən xəstələnir, ya sehrli dərman içib yuxuya gedir), aqlını itirmiş atası dərddən özünə yer tapmır, onu tapıb sehrdən xilas eləyəne təpə-təpə qızıl-gümüş vəd eləyir və budu son səhnədə, pərdənin düşməsinə bir az qalmış ona aşıq olmuş bir cəngavər peyda olur, kral qızını xilas eləyir və onunla evlənir. Bu qaçılmazdı.

Və ağzını cırtanların başçısına yaxınlaşdıraraq o, soruşdu:

– Kral qızının atasının əhvalı çox pozulub?

– Deyirlər ki, yaman çox.

– Hə, əlbəttə. Və o, kim onun qızını saraya qaytarsa, qızını ona ərə verəcək? Elə deyil?

– Həqiqətən də elədi, cənab. Ancaq bütün bunları siz haradan bilirsiniz?

– Mən bunu və hələ çox-çox şeyləri bilirəm, ona görə ki, mən Cəsur Joanam və hər cür möcüzələrə və sehrli hoqqalara alışmışam. Xüsusilə də, belə adi şeylərə. Axı, mən belə məsələlərdə çox pərgaram.

Külək Cəsur Joan tərəfin əks istiqamətində əsdiyindən bu şabalıdbaşlı dəcəllər gülməkdən fınxırırdılar, o isə sanki heç bir şey olmayıbmiş kimi, özünə təmtəraqlı görkəm verərək, öz nitqini davam eləyirdi:

– Minlərlə qəhrəman onu axtarıb-tapmağa cəhd elədi, ancaq onların bu axtarışları heç bir nəticə vermədi, doğrudu?

– Minlərlə? Siz nə danışırsınız! On minlərlədən də çox! Çox güman ki, milyondan da artıq. Onu tapmaq üçün hər şeyə hazır olan cəngavərlər dünyanın dörd bir tərəfindən axışmış gəldilər, ancaq bu günə kimi heç kim onun olduğu yeri tapa bilməyib.

– Bəs kral?

– Mənə məlum olduğuna görə, kral ümitsiz halda saçını və saqqalını yolur və onunla birlikdə təbəələri də belə eləyirlər, onlar kral qızını yalnız mücərrədçi rəssamların çəkdiqləri portret

vasitəsilə tanımalarına baxmayaraq onu çılğınlıqla sevirilər, bu portretin kopyaları demək olar ki, bütün daxmalarda var.

Qəribə işdi. Cəsur Joan çox gözəl bilirdi ki, 46734 sayılı kral qızı bu gecə uydurulub ki, onu bu sehrli tamaşa ilə əyləndirsinlər, ancaq bu zavallı qızın taleyi əməlli-başlı onu narahat elədi. Ola da bilsin ki, onun başı bu macəranın qəhrəmanı ola biləcəyi barədə xoş, ancaq aldadıcı xülyalara qarışmışdı. Bir də ki, bu tamaşada o, ancaq baş rolda iştirak eləməyə razı ola bilirdi. Ya baş qəhrəman, ya heç nə!

Görünür bu vəzifəni elə onun boynuna qoymaq istəyirdilər və buna əmin olmaq üçün – bir gör insan şöhrətpərəstliyi nəyə qadirdi! – o, heç bir vicdan əzabı–filan çəkmədən cırtandan lazımı məlumatları qopardırdı.

– Bir düzünü de görüm, kral qızını xilas eləmək üçün taleyin özü məni seçib?

– Güman eləyirəm ki, hə. Onu azad eləmək üçün, sonra da yeni bir – Bulud Kamilliyi qəsrinə girmək kimi daha çətin qəhrəmanlıq göstərmək üçün.

– Deyirsən, bu qəsr tamamilə əlçatmazdı?

– Deyirlər ki, o, buludlardan düzəldilib. Ona toxunan kimi, dağılır. Onu dağıtmadan oraya daxil olmaq mümkün deyil.

– Onda, sənin ağlına, döşəməsinə ayaq basan kimi uçub gədən o qəsrə mən necə girə bilərəm?

– Bunun bircə yolu var – buludları qatılaşıdırmaq lazımdı, ancaq bunu elə eləmək lazımdı ki, onlar özünün səma gözəlliyini itirməsin. Bu sirri hələ bu günə kimi heç kim açə bilməyib... Doğrudu, israr eləyirlər ki, hansısa kimyagərlər – onları yerin altında saxlayırlar – xilasedici sirlə formula kəşf eləyiblər.

– Elə isə, ilk öncə kral qızını axtarmaq yaxşı olmazmı?

– Bəs kral qızı həqiqətənmi mövcuddu? – cırtndan dedi. – Bəyəm indiyə kimi onu bir adam görüb?..

Qeyri-müəyyən vəziyyət, hər halda Cəsur Joana özünü cəngavər elan eləməyə mane olmadı. Böyük bir şücaət göstərmək lazımdı, ancaq, düzünü desək, Joan bu şücaətin nədən ibarət ol-

duğunu belə təsəvvür eləyə bilmirdi. Şücaət göstərmək üçün ilk növbədə heç olmasa ən azı bir at lazım idi.

– Siz mənə bir at tapa bilərsiniz? – o, cırtdana müraciət elədi.

– At? – şabalıdbaşlıların başçısı peysərini qaşırıyaq soruşdu.

– Bir dayan! – başqa bir cırtdan söhbətə qoşuldu. – Sadələvh–Oduңunun daxmasının yanında hansısa bir yabı dayanıb. Ancaq o zavallı yaman arıqdı. Bu at deyil, zoologiya muzeyindən qaçmış əsl skeletdi.

– Eybi yox, o da yarıyar. Nə fərqi var. Gecə vaxtı bütün atlar yorğaya bənzəyir.

Və Cəsur Joan sıçrağan–cırtdanların şən kortejinin müşayiəti ilə sehrlı ayın işıqlandırdığı şabalıd talasına girdi və Sadələvh–Oduңunun komasına yaxınlaşdı. O, komanın qabağında sümükləri çıxmış bir at gördü; onu bir az əvvəl odun daşıyan arabaya qoşmuşdular.

– Lənət şeytana, deyəsən mən bu heyvanı haradasa görmüşəm. Onu mən haradan tanıyıram? – Joan mızıldandı. – Bəlkə onu hansısa kitabda olan şəkildə görmüşəm?

Və o, cırtanların başçısından soruşdu:

– Bu yabının adı nədir?

Ancaq at cırtdanı qabaqladı və kədərli–kədərli kişnədi:

– Sən mənı tanıdırsan? Bir mənım ayaqlarıma bax. Onlar əsl kibrit çöpləridi. Sümüklərimin üstünə isə sanki köhnə baraban kimi dəri çəkilib.

– Sən niyə mənım üstümə düşübsən? Deyildi ki, mən səni xatırlamıram, – Joan hirsli–hirsli onun sözünü kəsdi.

– Mən Rosinantam, – Senyor Cəsur Joan, – zavallı heyvan qəmli bir kişnərti ilə özünü təqdim elədi.

– Necə? Don Kixotun atısan? Sən buraya necə düşübsən?

Zavallı heyvan dərindən köks ötürdü və elə də təfəsilatına varmadan, başına gələnleri beləcə nəql elədi:

– Nə eləmək olar? Mənım sahibim dünyasını dəyişəndə mənı akrobatlara satdılar, onlar da mənı yarmarkalarda gəzdirir, bir arıqlıq möcüzəsi kimi pulla camaata göstərirdilər. Sonra mən əl–dən–ələ keçdim və axırda da Sadələvh–Oduңuya qismət oldum.

– Yəqin ki, sən, hər halda keçmiş günlərin xiffətini çəkirsən? Qəmlisifət cəngavər Lamançlı Don Kixotun unudulmaz zamanlarında olduğu kimi, yenə də dünyanı gəzib-dolaşmaq istəyirsən?

– Ah, əgər bu mümkün olsaydı...

– Onda yola hazırlaş, sən mənə cani-dildən və ürəkdən xidmət eləyəcəksən. 46734 sayılı kral qızına yardım eləmək üçün irəli!

Dərin razılıq əlaməti kimi, yabı dırnaqlarını iki dəfə yerə vurdu. Və cırtıdanlar səs-küylü dəstə ilə Rosinantı arabadan aç-aça onun ətrafında qaçırdılar, o, Joana etiraf elədi:

– Qulaq as ey cəngavər! 46734 sayılı kral qızının xatirinə mən bütün əzablara qatılmağa hazırım, Hətta ölümə də!

Bir anın içində Cəsur Joan onun sür-sümükdən ibarət olan belinə qalxdı və əmr elədi:

– Rədd Olsun Qılınc cəngavərinə yol verin!

Və o, 46734 sayılı kral qızını axtarmaq üçün Rosinantın şan-şöhrətli ələngələri üzərində Buludlar, Yalnız Buludlar səltənərinə, gen dünyaya yola düşdü.

Tezliklə sirr açıldı – Joana zəruri yardımı göstərmək üçün təbiət özü ona kömək eləmək qərarına gəldi.

– Diqqət! Sən bu meşə cəngəlliyinin yaxınlığında sola dönersən, – yarpaqları küləkdən titrəyən ağac pıçıltı ilə ona dedi.

– Bu yol, sən getmək istədiyin yerə getmir, – bayquş uladı. Bax, o təpənin üstünə qalx, zirvəyə çatanda yolu şam ağacından soruş.

– Dərəyə en, – şam ağacı məsləhət gördü. – Bulaq hansı cığırın çaya getdiyini sənə göstərer.

– Çayın qırağı ilə get, – bulaq donqulandı. – Və üç ağlağan söyüdü gördüyün vaxt dayan və kral qızını çağır.

Cəsur Joan onların məsləhətlərinə qulaq asdı. O, Don Kixotun arıq atının belində, yoğunluqdan mürgü vura-vura çayın qırağı ilə irəlilədi. Və yalnız dan yeri söküləndə doğmaqda olan günəşin zəif-bəyaz şüalarının altında o, nəhayət ki, üç söyüdü gördü. Burada o, yabını saxladı və arayıcı nəzərlərlə ətrafına baxdı. Ətrafda heç kim yox idi. O, yarıyuxulu halda atdan endi

və səhər sazağından gömgöy göyərmiş əllərini bir-birinə sürtərək inamsız-inamsız səsləndi:

– Kral qızı!

Sükut. Joanın səsi qalın dumanın içində dondu və əriyib itdi.

– Kral qızı! Kral qızı!

Cavab gəlmədi. Hətta, səhər zığzığ quşu da cavab vermədi. Gömgöy göyərmiş, rəngi qaçmış halda ağzını geniş açaraq əsnəyən Joan elə Kral qızını, onun qəsri ilə birlikdə cəhənnəmə göndərmək istəyirdi ki, birdən Rosinant təəccüblə kişnəyərək onu səslədi:

– Cəsur Joan bura gəl! Tez bura gəl və suya bax!

Cəsur Joan tez özünü suya çatdırdı və suyun üstünə əyilərək, gözlərinə inanmayaraq, onun səthində arzu kimi gözəl olan bir qadın əksi gördü.

– Bu nə demədi? – o, çılğınlıqla mızıldandı və sahildə ondan və Rosinantdan başqa bir kimsənin olmadığına əmin olmaq ümidilə o, ətrafa nəzər saldı. – Bəs əsl canlı kral qızı harada gizlənib?

– O, hələ də əjdahaların əsiridi... – suyun üzərində lap astaca buxarlanan yüngül buğ kimi zərif bir səs cavab verdi.

– Bu kimin səsi? – təəccübdən ağzı açıla qalan Joan dilləndi.

– Mənim... – soyuqdan titrəyən səsə bənzər bir səslə əks təkrar elədi.

– Və sən yox olmayacaqsan ki? Silinməyəcəksən ki?

– Qətiyyə.

Artıq günəş yarpaqlar üzərində şən işıq zolaqlarını – səhər şüalarını səpələmişdi, kral qızının cingiltili səsi getdikcə daha açıq-aydın şəkildə eşidilirdi.

– Əjdahalar mənim üstümə hücumə keçəndə, mən saçlarımı qızıl daraqla darayırdım. Mən müdafiə olundum, ancaq onların əlindən qurtara bilmədim. Bax, budur, məni belə sevən insanlara dərin hörmət bəslədiyimə görə, onlarla vidalaşmaq məqsədilə çaya baxdım və surətim əbədilik olaraq bu sulara həkk olundu.

– Mən isə səni xilas eləmək istəyirəm, kral qızı! Yox, səni yox, surəti yox, o birisini, əsl kral qızını. Bir mənə də görüm, sən haradasan, yox, o, indi haradadı? Dərddli atan sənə görə gecə-gündüz ağlayır. Xalq öz başına gül səpir!.. Mən səni xilas elə-

mək istəyirəm, 46734 saylı kral qızı! Mən sənin səltənətində buludları əbədilik qatılaşıdırmaq istəyirəm!

– Bu mümkündür deyil! – zəif səs gəldi. – Mən sadəcə bir surətəm, başqa bir şey deyiləm. Mənim xalqıma de ki, mən buradayam, üç ağlağan söyüdüün yanındayam. Ola bilsin ki, onlar bilsələr ki, heç olmasa bu şəkildə də olsa mən mövcudam, bəlkə onlar üçün xoş olar. Get və xoşbəxt ol.

Ciddi-cəhdlə surəti tutmaq və onu quruya çıxartmaq üçün Cəsur Joan əlini suya saldı. Onun əli bıçaq kimi kəsən soyuqdan başqa bir şey hiss eləmədi. Və nəhayət, qəm-qüssəyə batmış Joan Rosinantın belində yerini rahatladı və yola düşdü; yol boyu ona rast gələn adamların hamısına deyirdi:

– 46734 saylı kral qızı – sadəcə sürətdi, onu üç ağlağan söyüdüün yanında axtarın! 46734 saylı Kral qızı yalnız surətdə mövcuddu!

O bu minvalla Sadələvh-Oduğunun komasına çatana qədər yarıyuxulu vəziyyətdə yoldan keçənləri haraylaya-haraylaya xeyli yol qət elədi. Orada o, yenidən Rosinantı arabaya qoşdu və dostyana əlini onun yalına çəkdi.

– Bilirsən sənə nə deyəcəyəm? – at vidalaşaraq kişnədi... – Mənə elə gəlir ki, unudulmaz kələkbaz Lamançlı Don Kixot məhz 46734 saylı Kral qızını axtarırdı.

– Bəs o, onu necə adlandırırırdı? – Cəsur Joan maraqlandı.

– Bilmirəm, həm də heç vaxt bunu bilməmişəm... Bir də ki, adın nə dəxli var?.. O səltənətdən olan Kral qızı onsuz da ömürlük buludlar arxasında qalacaq.

– Ola bilər, sən haqlısan, – Joan mızıldandı. – Ancaq sənin sahibin, mənim fikrimcə, yeri gəlmişkən elə mənim kimi, böyük bir səhv eləyib. O, əjdahaların əvəzinə teyfləri təqib eləyib, o isə əjdahaları məhv eləməli idi.

Bundan sonra Cəsur Joan ağacın altında uzandı və mürgülədi, zavallı Rosinant isə dözümlü sür-sümüklərinə güc verərək yenidən odun daşımağa başladı.

X FƏSİL

ÜÇ LƏYAQƏTSİZ TRIUMFATOR

Cəsur Joan yuxudan çox gec oyandı, bu o zaman idi ki, artıq günəş qürub eləyirdi və o, təəccüb içində müəyyən elədi ki, çox dərin, ancaq quru bir quyunun içində uzanıb. Rədd Olsun Qılınc Cəngavəri oraya yatdığı vaxt düşmüşdü və o öz əzab-əziyyət-lərinə o qədər alışmışdı ki, quyunun dibində yerini bir təhər rahatlayıb, bundan sonra başına gələcək sərgüzəştləri sakitcə gözləmək qərarına gəlmişdi. O, əla başa düşürdü ki, istənilən avarashehrbaz, Allah Bilir Kim shehrbaz onun başına hansı oyunları açar bilər və belə olan halda, doğma Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndi, əlvida!

– Ancaq nə etmək olar! Burada, quyunun dibində, hətta daha rahatdı, – özünün xoşbəxtlik uğrunda mübarizə qaydalarına riayət eləyərək, o, belə bir nəticə çıxartdı; bu isə ondan ibarət idi ki, taleyin zərbələrini sən elə qəbul eləməlisən ki, sanki onları sən özün arzu eləyibsən. Və ümid səltənətinin yuxusundan yaxasını qurtarmağa çalışaraq o bu sayaq düşüncələrə daldı: “Maraqlıdı, məni nə cür buradan çıxardacaqlar. Bəlkə, gözlənilmədən bu dəliyi yaxınlıqda olan bir şabalıd ağacının kökü ilə birləşdirəcək bir tunel vasitəsilə? Yaxud, dağ qartalını məni dimdiyində yuxarı qaldıracaq?.. Hə! Bilim! Çox güman ki, quyunun dibini lift kabinəsi kimi yuxarı qalxmağa başlayacaq... Bir sözlə, yaşayırıq görürük”.

Bu düşüncələrə daldığı zaman onun qulaqlarına sanki kiminsə onun adını çağırən səs gəlmişdi. O, başını qaldırdı və quyunun üstündə üç dənə baş gördü.

– Siz cenyor Cəsur Joansınız? – həmin bu xırıltılı və kobud səs soruşdu.

– Mənəm. Məndən nə istəyirsiniz?

– Çıxın oradan!

– Yaxşı bir deyin görüm hansı yolla? – əlləri ilə sürüşkən daşlara toxunaraq və bir daha quyunun divarlarından yapışaraq yuxarı çıxmağın qeyri-mümkün olması qənaətinə gələn Joan qışqırdı.

– Yuxarı hoppanın! – xırıltılı səs göstəriş verdi. – Hoppanın, vəssalam!

– Hoppanım? – Cavan oğlan təəccübləndi.

Joan bu məsləhətə inamsızlıqla yanaşsa da, hər halda bəxtini sınamaq qərarına gəldi, yerə təkən vurdu, hoppandı və – dəhşət! – o, yerdən ayrılaraq sanki rezin topa çevrildiyini hiss elədi və bir göz qırpmında naməlum bir qüvvə onu quyunun dibindən bayıra atdı.

Üç kişi Joana özünə gəlməyə aman vermədi. Onlar onun ayaqlarına yıxılaraq və xorla ürəkbulandırıcı tərzdə, yaltaq səslə yalvarmağa başladılar:

– Ey bizim əvəzsiz xeyirxahımız, bizə yardım əlini uzat. Bizə kömək elə, öz qiymətli ruhunun xilasını naminə bizi bu düşdü-yümüz bəladan xilas elə!

Və dizin-dizin sürünərək, Cəsur Joanın onları utandırmağa çalışmasına məhəl qoymadan, onun ayaqlarından yapışır və şalvarının ətkələrini öpüşlərə qərq eləyirdilər.

– Bu nə deməkdi? Bir məni başa salın!

Qul mütiliyi ilə hər üçü ayağa durdu və onlardan biri, xırıltılı səslisi, danışdı. Bu cırıq gödəkcəsi, artıq ömrünü yaşamış çəkməsi olan bir cavan adam idi: hələ üstəlik onun üzünü də tük basmışdı.

O, hayxıraq özünü təqdim elədi:

– Senyor Cəsur Joan, gəlin tanış olaq. Mənim adım – Sadəcə-Donuzdu... Bu isə mənim ürək dostum Susqun-Avaradı, o, anadangəlmə laldı... Bax bu səfəhin adını isə Axmaq-Göbək qoyublar, o, bütün ömrü boyu bircə iş görür – meyxanalarda

veyillənir, sərxoşluq eləyir və bədahətən şerlər qoşur, elə şerlər ki, adamı lap dəli eləyir!

“Hə, Güzəl kompaniyadı, – Cəsur Joan fikirləşdi. – Daha sözüm yoxdu”.

– İndi isə, zati aliləri, gərək sizə etiraf eləyək ki, biz nə oxuya, nə də ki, yaza bilirik, – Sadəcə-Donuz sözünə davam elədi. – Susqun-Avara əllərinin hərəkəti ilə fikirlərini çatdırır. Axmaq-Göbək isə elə spirtlənib ki, ona yaxın düşmək mümkün deyil, adamın ürəyi ağzına gəlir. Adamlar məni də özlərinə yaxın buraxmır: onların, təsəvvür eləyirsiniz, ürəyincə deyil ki, həmişə məndən soğan iyi gəlir. Elə ki, bir az yaxınlaşıram, onlar artıq qışqırışmağa başlayırlar: “Səfil, pinti!” – və cürbəcür pis-pis söylüşlər yağdırır və hələ üstəlik daşa da basırlar. Dünən isə Susqun-Avara özünün kəşf elədiyi döyənəyə xeyiri olan və adamın xirtdəyi ağrıtarda içilən möcüzəli iksirini (abi-zəməmini) satmaq istəyirdi, doğrudu, zati aliləri, siz başa düşürsünüz ki, o, taybərəbəri olmayan bir firıldaqçı və kələkbazdı. Bax beləcə, onun da, bu günah sahibinin də, ətinin suyunu verdilər. Onu elə kötəklədilər ki, zorla canını qurtara bildi, Hələ mən Axmaq-Göbəyin barəsində danışmıram, o fağır elə bədbəxtədi ki, gəl görəsən. O, bayağı məzmunlu bədii ədəbiyyat ticarəti ilə məşğuldu və həm də yaman səmimi adamdı, yazıq bu yolda bütün varını-yoxunu qoyur, ancaq hamı onu ələ salır və ciddi qəbul eləmişlər. Bax, biz zavallıların başına gələnlər bunlardı.

– Yaxşı, cənablar, deyin görüm bəs məndən nə istəyirsiniz? – Cəsur Joan qətiyyətlə onun zəvzəməsini kəsdi. – Mən ürəkdən sizin halınıza acıyıram və əlimdə bir iqtidarım olsaydı, ola bilsin ki, sizi bu bələlardan qurtarardım, ancaq mən nə eləyə bilərəm...

– Zati aliləri, zəhmət olmasa, bizə axıracan qulaq asın, – bu müddət ərzində dörd bir tərəfi hayxıraraq tüpürüb dolduran Sadəcə-Donuz onun sözünü yarımcıq kəsdi, – və mən sizə izah eliyim ki, nə üçün sizi narahat eləməyə cəsarətimiz çatıb. Məsələ belə olub: dünən axşam bizim üçümüz də bir ağacın altında oturmuşduq, həmişə olduğu kimi, qara bəxtimizdən şikayətlə-

nirdik. Və birdən, bilmirəm haradansa, kiminsə səsi gəldi, sanki havanın özü bizimlə danışırdı. Və bu səs soruşdu: “Xoşbəxt olmaq istəyirsinizmi?” – “Aydın məsələdi ki, istəyirik, bəs necə?!” – “Hə, Sadəcə-Donuz bəs sən, nə arzulayırsan?” – “Mən istəyirəm ki, adamların yanından keçəndə onlar üz-gözlərini turşutmasınlar və burunlarını tutmasınlar” – “Bəs sən, Susqun-Avara?” – Susqun Avara barmaqlarının işarəsi ilə izah elədi ki, öz iksirini (abu-zəməmini) maneəsiz alıcılara sırmaq istəyir, bir də bundan sonra heç kim onu təqib eləməsin və incitməsin.

– Yaxşı bəs sonra? – bu avaralardan gələn it iyinə zorla dö-zən Cəsur Joan onu dayandırdı.

– Sonra isə – bu səs təntənə ilə buyurdu: “Əgər xoşbəxt olmaq istəyirsinizsə quru quyunun başına gedin, orada Cəsur Joanı tapın və ondan xahiş eləyin ki, əlini cibinə soxsun”.

– Əlimi cibimə soxum? Bu nəyə lazımdı? – Cəsur Joan etiraz elədi.

Onda Susqun-Avara ona müxtəlif hərəkətlər, üz-göz ifadələri, əzilib-büzülmələr dili ilə uzun-uzadı elə bir nitqlə müraciət elədi ki, Joan dözə bilmədi, bütün bunları görməsin deyər gözlərini yumdu. Ancaq bu vaxt son dərəcə kefli Səfeh-Göbək qabağa çıxdı. O, ayaq üstə zorla dayanırdı, ancaq bu ekspromtu hüdülüyüb tökmək ona müyəssər oldu:

Bu senyor dağıtmaqçün fikrini,
Bütün bunlar yalan olsa da belə,
Soxmalıdı əlini
Öz sehrli cibinə.

– Əlini cibinə sox, əlini sox cibinə, bizim xeyirxahımız, bizim əziz ağamız Cəsur Joan! – Sadəcə-Donuz az qala dizin-dizin sürünərək yalvardı.

– Sox əlini, sox! – yoldaşları da bir səslə onu təkrar elədilər

Onların belə alçalmış və təkidli xahişləri qarşısında duruş gətirə bilməyən Cəsur Joan ürəksiz-ürəksiz əlini cibinə soxdu – və o dəqiqə səmada qərribə bir quş qatarı peyda oldu – hind quşu,

tutu quşu və tovuz quşu, – hələ üstəlik də hər bir quş dimdiyində bir bağlama tutmuşdu.

Birinci olaraq hind quşu papirus kağızına bükülmüş və üstündə “Sadəcə-Donuz üçün” sözləri yazılmış bağlamayı dimdiyindən yerə saldı.

Tutuquşu da onun kimi elədi, Susqun-Avara üçün nəzərdə tutmuş hədiyyəni yerə tulladı və nəhayət tovuz quşu sonuncu bağlamayı dimdiyindən buraxdı, o da düz qafiyəpərdaz-əhlikəfin təpəsinə düşdü.

Bu üç həpənd içində aşağıda deyilən hədiyyələr olan bağlamaları açıb baxana kimi hansı hala düşdüklərini söyləməyə ehtiyac varmı: son London dəbi ilə şəxsən Sadəcə-Donuz üçün tikilmiş “üç hissədən ibarət olan dəst” kostyum; Avara-Susqun üçün üzərinə yaşıl məxmər çəkilmiş qutuda akademik palma bu-daqları ilə bəzədilmiş bərbəzəkli orden və Səfeh-Göbək üçün isə dəfnə çələngi.

– Bütün bunlar bizim nəyimizə lazımdı? – avaralar dilxorluqla bir ağızdan dilləndilər.

– Yəqin onun üçün ki, – Cəsur Joan cavab verdi, – Sadəcə-Donuz bu kostyumu geyinsin, Susqun-Avara Ali tutu quşunun ordenini yaxasına taxsın, Səfeh-Göbək isə başını dəfnə çələngi ilə bəzəsin. Haydı, indi şəhərə gedin, artıq hər şey öz qaydasında olacaq.

– Nə üçün biz şəhərə getməliyik? Onun üçün mü ki, hamı məndən qırağa qaçsın? Məni ələ salsınlar? – Sadəcə-Donuz saçlarını qabartdı.

– Sən nə üçün boş-boş danışırısan? Heç kim səni ələ salmayacaq! Bəyəm sən hələ də başa düşmədin ki, bunlar Çoxmənalı Görüntünün üç quşu idi və onlar sizin hamınıza insanlara sehrli təsir göstərən şeylər bəxş elədilər?.. Bir də ki, siz artıq nədən qorxursunuz! Artıq qələbə təmin olunub! Siz zəfər çalacaqsınız!

Və üç səfeh bu əsaslı dəlillərə inanaraq daha da ruhlandılar. Sadəcə-Donuz düşünüb-daşınmadan əynindəki cır-cındır paltarını çıxardıb atdı və onu düz əyninə biçilib-tikilmiş kostyumla

əvəz elədi. Ancaq bu heç də Sadəcə-Donuza xas olan kəskin üfunəti aparmadı və onun elə hey tüpürməyini də tərgitmədi.

Susqun-Avara Ali tutu quşu ordenini pəncəyinin yaxasına sancdı, içki düşkünü şair isə dəfnə çələngini başına keçirdi.

– İndi isə getdik! – Cəsur Joan bu üfunətli dəstəyə başçılıq eləyərək göstəriş verdi. – Şöhrətə doğru irəli!

Onlar şəhər darvazalarının qarşısına çatanda Joan öz planlarını yol-yoldaşları ilə bölüşdü:

– Mənim fikrimcə bizim belə topa şəkildə şəhərə girməyimizin heç bir mənası yoxdur. Əvvəlcə biriniz, onun arxasınca o biriniz, sonra da üçüncü getsin. Bu daha tədbirli olar. Siz razısız?

Alışmadığı üçün qoltuqlarının altını sıxan nərmə-nazik kostyuma pərçimlənmiş Sadəcə-Donuz həmin dəqiqə razılaşdı.

– Əlahəzrət cənabları necə əmr eləsə, biz o sayaq hərəkət eləyəcəyik. Uşaqlar sizin bütün əmrlərinizi yerinə yetirməyə hazırıdır.

– Əla. Belə olan halda birinci mənimlə Sapdəcə-Donuz gedəcək. Yerdə qalanlar məni gözləyəcək, – Cəsur Joan göstəriş verdi.

Ali tutu quşu ordeninin lovğa-lovğa hamının gözünə soxan Susqun-Avara və təzəcə təltif olunduğu Dəfnə çələngini yan qoymuş Səfeh-Göbək məmnuniyyətlə bu planı qəbul elədilər. Və Cəsur Joan barmaqları ilə bərk-bərk burnunu tutaraq Sadəcə-Donuzla şəhərə yollandı, o bu gözəl təzə kostyumda əvvəlkindən daha eybəcər və gülməli görünürdü.

Onlar əvvəlcə başında kuzə olan bir qıza rast gəldilər. O, yanlarını yırğalıya-yırğalıya fontandan su gətirməyə gedirdi.

– Yaxınlaş ona! Qorxma! – Joan öz hamisinin qulağına pıçıldadı.

Sadəcə-Donuz onun sözünü yerə salmağa cürət eləmədi. O, səfeh bir hırıltı ilə çürük dişlərini ağartdı və Joanı özünün iyrenc üfunəti ilə ətirləyərək inamsızcasına qıza yaxınlaşdı. Qız ona baxaraq kuzəni yerə saldı, kuzə çilik-çilik oldu və o, heyranlıqdan inildəyərək qışqırdı:

– Ah, necə də gözəl kişidi! Ömrümdə heç vaxt belə gözəl kişi görməmişəm! Əlbəttə, bu şahzadədi! Bu sehrlı şahzadədi!

Və o, dəli kimi qaçmağa başladı, sınımış kuzənin səmindən və bu qızın ah-naləsindən duyuc düşən qonşu qeybətçil qadınlar da bir nəfər kimi hamısı başlarını pəncərələrdən bayıra çıxartdılar.

– Dünyanın ən közəl kişisini görməyə tələsin! Şahzadəyə tamaşa eləməyə tələsin!

Və tezliklə sevincək olan qadınlar Sadəcə-Donuzu əhatəyə aldılar və ekstaz vəziyyətində onun qabağında diz çökdülər.

– Ah! Ondan nə gözəl ətir gəlir! – Sadəcə-Donuzdan gələn leş iyini ləzzətlə udan bu qadınlardan biri vəcdə gəlirdi.

– Və onun nə alicənab təbəssümü var, – bu avaranın qara dişləri üçün hava öpüşləri göndərən ikinci qadın köksünü ötürdü.

– Bu sehrli şahzadədi! – yerdə qalanlar qışqırırdılar.

– Ah, o, necə də nərmə-nazikdi, – üçüncü qadın gözlərini süzdürərək inildədi.

Son nəticədə, polis bu başıpozuq kütləni dağıtmağa nail ola bildi və ona aşiq olmuş bu qadınların çilgün məftunluğundan qu-laqları batmış və tənənfəs olmuş Sadəcə-Donuzu xilas elədi. Ancaq polisin işə qarışması nəinki ehtirasları sakitləşdirdi, əksinə yanan ocağı daha da qızıqdırdı. Küçələrdə isteriyalı qışqırıqlar və çağırışlar ucaldı. Üsyan və barrikadalar təhlükəsi yarandı. Və təsəvvürə belə gətirmək çətindi ki, əgər “Sehrli şahzadələr haqqında xəyala dalan qadınlar liqası”nın enerjili sədri poçt qutusunun üstünə çıxmasaydı və bu qadın kütləsinə belə-belə sözlərlə müraciət eləməsəydi, allah bilir bunun axırı necə qurtaracaqdı:

– Qadınlar! Bu barədə sizə məlumat vermək şərəfinə nail oluram ki, bizim Liqa cenyor Sadəcə-Donuzu sehrli şahzadə kimi qəbul elənməsi və şərəfli şəhərimizin fəxri vətəndaşı seçilməsi barədə qərar qəbul elədi.

Alqışlar, əl çalmalar, ürək keçmələr, əsəb sarsıntıları, atəşin salamlamalar və qışqırıqlar, başgicəllənmələr və yenidən ürək keçmələr, gül-çiçəklər və yenə gül-çiçəklər...

Və Cəsur Joan Çoxmənalı Görüntü quşunun hədiyyəsi olan bu sehrli kostyumun təsirindən razı qalaraq, o biri avaraları ax-tarmağa getdi.

İkinci avara şəhərə yollandı. O, hədsiz dərəcədə özünün böyük xaç ordeni ilə öyünürdü. Və bu əbəs yerə deyildi – orden həqiqətən də Susqun-Avaraya təzim etmək üçün yolun bu tərəfinə keçən saç-saqqalı ağarmış qocalardan tutmuş cavanlara qədər hamını son dərəcə məftun eləmişdi.

Qoca papağını çıxardaraq yaltaq-yaltaq gülümsədi:

– Əlahəzrət, siz çox məşhur adamsınız. Siz – bizim İrquimizin ən görkəmli nümayəndəsiniz.

– Bu, dahi nətiq Susqun-Avaradı! – Cəsur Joan riyakar ekstazla gözlərini səmaya dikərək izahat verdi.

– Bilirəm, – hər şeyi bilən qoca başını yelləyərək dilləndi. – Bu, Böyük tutu quşu tərəfindən böyük xaç ordeni ilə mükafatlandırılmış, ağzından dürr tökülən nətiqi kim tanımır ki? Lap elə bu yaxınlarda mən onun “Boşluq heç vaxt mövcud olmayıb” mövzusunda yazmış olduğu məşhur fəlsəfi və yüksək elmi nitqini oxumuşam və əzbərləmişəm. Bu kəşf – bizim yarımadaanın ən böyük elmi nailiyyəti.

On beş dəqiqə keçəndən sonra bu lal-kar adam xüsusi bir canfəşanlıqla əllərini oynadaraq pərəstişkarlarını başına topladı, onlar da öz növbəsində göz yaşları ilə qarışıq səslə çığırdılar:

– Danış! Əyan elə. Bizə təlim ver! Ah, öz sözlərlə bizi sehlə! Yox-yox, söz nəyə gerek. Sadəcə əl hərəkətləri bəsd. Bələdiyyə palatasının eyvanına çıx və özünün ali bələğətini nümayiş elə!

Və onlar firıldaqçı Susqun-Avaranı əllərində bələdiyyə binasına apardılar.

– Dostum çaşma ha! – Cəsur Joan ona ürək-dirək verdi. – Öz həyat suyunu sırı onlara.

Və Avara-Susqun, bu anadangəlmə lal-kar elə də elədi. O, əlləri ilə havada bələğətli fiqurlar cızdı, belə ki, bu hərəkətlərin köməyi ilə möcüzəli döyənək məlhəmini tərifləməyə adət eləmişdi.

– Sən bir nitq texnikasının gücünə bax! – kütlə içində vəcdlə pıçıldırdılar. – O, əllərinin hərəkəti ilə sözlə demək mümkün olmayan şeylər deyir.

– Və nə qədər hərarət var! – ürəyinin dərinliklərinə qədər təsirlənən dinləyicilərdən biri qışqırdı.

– Onun nitqi adamın düz ürəyinə yol tapır, – başqa birisi çılgınlıqla dilləndi.

Axırda Ağsaqqallar Assambleyası senatının nümayəndə heyəti Böyük tutu quşunun ali xaç kavaləri, zati-aliləri Axmaq-Susqunu salamlamaq üçün gəldi və onu nitq eləmək üçün ancaq xüsusi adamlar üçün nəzərdə tutulmuş fəxri xitabət kürsüsünə dəvət elədi. Bu hay-küydən xirtdəyəcən doymuş Cəsur Joan isə Səfeh-Göbəyin təntənəli görüşündə iştirak eləmək qərarına gəldi; bu görüş Sadəcə-Donuzun və Axmaq Susqunun qəbullarını kölgədə qoydu.

Və həqiqətən də, zəfər korteji şəhər darvazasından keçib kral sarayına qədər uzanıb gedirdi; burada isə Səfeh-Göbəyin şərəfinə təntənəli qəbul üçün incəsənət Akademiyasının həqiqi üzvləri iki cərgədə sıraya düzülüşdü. Əllərində gül dəstələri tutmuş şagirdlər də kifayət qədər idi; onlar “Şöhrət qazan, şair” himnini tələm-tələsik əzbərləmişdilər və onu ali qonağın şərəfinə ifa eləyirdilər. Ticarət Assosiasiyasının təklifi ilə bütün mağazalar bağlanmışdı: əvəzolunmaz bu dahinin şərəfinə iki günlük bayram keçirtmək haqqında “Dövlət qəzeti”ndə dekret çap elədilər. Universitetlər Səfeh-Göbəyə Honoris causa doktor elmi dərəcəsini verdilər. Tələbələr də borclu qalmasınlər deyə ona Fəxri Dərsdən qaçan adını verdilər. Üzərində onun təsviri olan xüsusi markalar buraxdılar. Bu əyyaşın sınıq-salxaq şərləri dövlət məktəblərinin müntəxəbatlarına daxil olundu və müəllimlər və şagirdlər öz nitqlərində onları misra-misra sitat gətirdilər. Bütün bunlar onunla qurtardı ki, kütlə qızğın bütperəstlik şövqü ilə şairi qaldırıcı kranla, hər ehtimala qarşı quraşdırılmış boş olan pyedestal üzərində yerləşdirdi və dəfnə çələngi yana əyilmiş Axmaq-Göbək ümumxalq alqışlarından həzz alaraq bir neçə saat orada dayandı.

– Əlvida, Axmaq-Göbək! – dəfnə çələngli əyyaşın bu görkəmindən ürəkdən şənlənən Joan aşağıdan onu səslədi.

– Əlvida, dostum! – qafiyəpərdaz pərəstişkarlarının üstünə yığılmasın deyər əlindəki çətirlə müvazinətini saxlamağa çalışaraq öz yüksək pyedestaldan onun səsinə səs verdi. – Bu adamlara de ki, mənə bir stəkan gətirsinlər. Artıq mənim boğazım quruyub.

Və o özünün quraşdırdığı bu təqlidolunmaz sınıq-salxaq şəri ilə nitqini yekunlaşdırdı:

Dayanmışam burada, əzab verir yanğı mənə,
Cəsur Joan, ey mənim sadıq dostum,
Ah, kaş ki, bu dəfnə çələngi
Meyxananın qapısını göstərəydi mənə.

– Eşq olsun! – onun pərəstişkarları vəcdlə bağırdılar. – Gör bir necə şairdi! Gör bir necə epopeyadı! Bizim milli iftixarımızdı! Bis! Eşq olsun!

Cəsur Joan daha dözə bilmədi. O, arxasını canlı heykələ çevirdi və nəhayət ki, arzuladığı divara çatmağa can ataraq bu şəhəri tərk elədi.

XI FƏSİL

QORXAQ JOAN

Cəsur Joan, onun hesablamalarına görə, Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndinin yaxınlığında yerləşən divarla birləşən Ağ meşəyə girdi və bu meşə talasında yanıqlı göz yaşları axıdaraq ağlayan yol qırağındakı daş üzərində oturmuş bir qız gördü.

– Belə... – o, gizlətmədiyi məmnunluqla dedi. – Budur, yol içindəki göz yaşları axıdan qaçılmaz qız, – sehrli nağıllar diyarında belə üsula tez-tez əl atırlar. Ənənələri pozmamaq xatirinə, mən indi bu qızcığaza yaxınlaşmalıyam və bu vəziyyətlər üçün nəzərdə tutulmuş sorğu kitabını işə salmalıyam. Belə başlamaq lazımdı: “Bala, bəs sən niyə ağlayırsan...” Və, əlbəttə ki, o, say-sız-hesabsız qəm-qüssəsi haqqında mənə danışaraq, ürəyini mənə açacaq... Yox, belə olmaz! Mən bu farsda iştirak eləməkdən imtina eləyirəm! Mən Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Üd kəndində doğulmuşam və məni göz yaşları ilə aldatmaq olmaz. Əzizim, nə qədər ürəyin istəyir ağla, hönkür!

Və Cəsur Joan daş kimi etinasızlıqla bir neçə addım ataraq yeridi. Davranış proqramının bu sayaq pozulması qızcığaza əməlli-başlı təsir elədi və o, bunun əvəzində, düzünə qalsa kə-dərdən çox inad ifadə eləyən uzun-uzadı ciyiltili səslər çıxartdı.

– U-u-u-u-u-u! U-u-u-u-u-u-u-u!

– Gör bir səni nə sayır, – Cəsur Joan burnunun altında don-quldandı. – Sən istəyirsən ki, mən səndən soruşum: “Mənim balam, sən niyə ağlayırsan?”. Elə isə, gözlə!

Elə ki o, iyirmi addım aralanmışdı və artıq özünü bu sentimental macəradan xilas olunmuş sayırdı, bu vaxt qız özünə gəldi və özünü hövlnək ona yetirdi:

– Ah, sən nə yaman ürəksizsən! – O, qəzəblə Joanın ətəyindən yapışdı. – Sən həтта mənim nə üçün ağlamağımı soruşmağı belə özüne rəva bilmədin! Yaxşı, səncə, məni burada bir cındır gəlincik kimi oturdublar? – Və o, qəzəblə onun üstünə düşdü: – Tez ol tərən, ay səfeh! Sənə nə əmr eləyirlər, yerinə yetir, nə üçün ağladığımı məndən soruş. Sən bilmirsən ki, mən demək olar ki, yetiməm... Atam ölüb, anamı iflic vurub, onun ayaqları quruyub və buna baxmayaraq o, ailəni saxlamaq üçün bütün gününü paltar tikir. Mənim qardaşcığazım isə...

Bu vaxt onun gözlərindən yağış damlaları kimi, iri göz yaşları axmağa başladı (ah, o, birinci dəfə deyildi ki, bu səhnəni oynayırdı). Və Cəsur Joan özünü nə qədər soyuqqanlı aparmasına baxmayaraq, onun kədərinə biganə qala bilmədi; mərhəmət hissi yavaş-yavaş onun qəlbinə hakim kəsildi və qəhər onun boğazını tutdu.

– Bəs sən qardaşının başına nə iş gəldi?

– Bilmirəm... – qız göz yaşlarını silərək, hiçqırdı. – Bir necə gün bundan əvvəl mən onunla birgə nahar üçün meşə moruğu və böyürtkən yığmağa getmişdik və o, meşədə azdı. Bəlkə, qurdlar onu yeyib? Və yaxud, bundan daha betər: ola da bilsin ki, onu Məcburi Xoşbəxtlik İfritəsi oğurlayıb.

– Məcburi Xoşbəxtlik İfritəsi? Nə səfeh addı! Sən nə üçün ondan şübhələnirsən? Bəyəm o, belə zalımdı?

– Deyirlər ki, o, adicə olaraq dəhşətdi. Daha doğrusu, belə hesab eləyirlər, ona görə ki, indiyə kimi onun şikarlarından başqa heç kim, heç vaxt onu görməyib. Onun necə olması haqqında isə fikirlər haçalanır. Bir qismi inandırmağa çalışır ki, onun başında saç əvəzinə tikanlı məftil var, gözlərinin yerindən zəhərli ilanlar sürünüb çıxır, dilinin yerində iti mişar var, onun əlləri – qızdırılmış dəmir, barmaqları – yeddiquyruq qamçılarda olduğu kimi qayış, ayaqları tüklüdür, pəncələrinin yerinə isə ağarana qədər qızdırılmış keçi dırnaqları var... Kürəyində isə, gecələr ov eləyən yarasalar kimi qanadları var...

– Tfu, bu nə murdarlıqdı! Nə yaman eybəcərdi, – Joan ikrah hissi ilə tüpürdü. – Onu məhv eləmək lazımdı.

– Dayan! – qız onu saxladı. – O, hamı üçün belə deyil. Bəziləri də hesab eləyir ki, bu qadın ilahi gözəlliyə malikdi, ağıllı və cazibədardı və o, hələ əyyami-qədimdən Qara mağarada bayquşların içində və ifritələrin skeletləri əhatəsində deyil, canlı çiçəkləri olan və xüsusi günəşlə işıqlandırılan Mavi göyərçinlər bağında yaşayır.

– Yaxşı, bəs onda o, insanlardan nə istəyir?

– O, insanları xoşbəxt eləmək istəyir, – hər halda, Gözəl ifritənin tərəfdarları belə deyirlər. Kimi inandırmaq yolu ilə, kimi də güclə, bunun üçün də öz qurbanlarını gözəgörməz qəfəsə atır...

– Bəs onun düşmənləri nə deyir?

– Deyirlər ki o, kişiləri istismar eləyir... qadınların qanın sovrur... hər səhər evə toqqasından asdığı iki, yaxud üç təzə cəsədlə qayıdır.

Bu hekayə Joanın marağını daha da artırdı.

– Bu ifritə adətən haralarda olur?

– Sümüklər meydançasında, düz gecənin yarısında.

Sükut çökdü və qız yenə əvvəlki vəziyyətinə düşdü: qəmli ah-nalə ilə ağlamağına ara verərək göz yaşlarını axıtmaqda davam elədi.

– Hə yaxşı... – onda, yeni şikayət və ah-nalələrin partlayışında iştirak eləməmək arzusunda olmayan Joan qərara gəldi. – Mən Sümüklər meydanına gedirəm.

– Özünü ifritədən qoru, – qorxudan gözləri bərələn qızcığaz ona məsləhət verdi.

– Narahat olma... Hələlik məni ancaq sənin qardaşının taleyi narahat eləyir. İfritənin növbəsi sonra çatacaq. Ola bilsin ki, mən onu dilə tutub xaçpərəst elədim... Yaxud da başqa ad götürməyə məcbur elədim. Qoy onu Ancaq Axmaqlar Üçün Mümkün Olan Xoşbəxtlik ifritəsi adlandırsınlar.

Qız təkidlə onu dilə tutmağa başladı ki, Sümüklər meydanına getməsin və onun qaçılmaz hönkürtüsündən xəbər verən səsi yüngülcə titrədi. Ona görə də Cəsur Joan tələm-tələsik onunla vidalaşdı, talada gözdən itdi; o, ümid eləyirdi ki, meydançaya

heç bir müşayiətçinin yardımı olmadan, istənilən şəraitdə sehrlı istiqamət tapmaq qabiliyyəti sayəsində təkbaşına gedib-çıxacaq; bu qabiliyyəti o, Əcaib Varlıqlar qoruğuna elə ilk girişi zamanı, avtomatik olaraq əldə eləmişdi.

Həqiqətən də gecə yarısına az qalmış o, dörd bir tərəfdən qayaların və sıldırım daşların sıxdığı geniş bir meydancaya çıxdı; bu qayalar kəllə sümüyünü xatırladı və Cəsur Joan çətinlik çəkmədən ona lazım olan yerə düşdüyünə inandı.

“Sümüklər meydançası məhz burada olmalıdı, – o, fikirləşdi. – İndi isə ancaq o qalır ki, bu qızcığazın qardaşını xilas eləmək üçün Məcburi Xoşbəxtlik ifritəsinin caynaqlarından qurtarmaq, bir də ki, ümumiyyətlə onunla tanış olmaqdan da heç imtina eləmərəm, çünki, mənim üçün də çox maraqlıdı ki, görüm o, tikanlı məftillərdən olan saçlarını nə ilə darayır? Kəlbətinləmi və yaxud da daha hansısa başqa bir alətləmi?”

Elə həmin an onu tutdular – ola bilsin ki, bu cəzalandırmağın ağıllı bir üsulu idi – kiminsə titrək əlləri idi, onun arxasında kiminsə diş-dişinə dəyirdi və qorxaq bir səs yavaşca mızıldandı:

– Mən qor... xu... ram...

Cəsur Joan ilkin olaraq (axı bir də ki, gözlənilməz hadisələr onun üçün göydəndüşmə deyildi) fiquru ayın solğun işığında açıq-aydın görünən bu tir-tir titrəyən tanımadığı adamın ağuşundan xilas olmağa çalışdı. Ancaq o, həmin an özünü ələ aldı və bu adamı özündən kənara itələmədən, onu nəzərdən keçirtməyə başladı.

Bu, təxminən Joanla bir boyda olan cavan bir oğlan idi və təəccüblü dərəcədə ona oxşayırdı, lap əkiz qardaş kimi; yalnız bir cəhətinə görə o, Joandan fərqlənirdi: qorxudan onun gözləri bərəlməmişdi, tükləri biz-biz dayanmışdı, barmaqlara taxılan şaxşax kimi, dişləri dişlərinə dəyib şaqqıldayırdı, əlləri isə fasiləsiz olaraq əsirdi.

– Mən... qor... xu... ram... – o, yenidən təkrar elədi.

Ona ürək-dirək vermək üçün, Cəsur Joan ucadan soruşdu:

– Dostum, sən nə üçün qorxursan?

– Mən qorxuram... hər şeydən... – o, donquldandı. – Qorxuram ki, mən buradayam... tamam yalqızam... Və ağaclardan... Və gecədən... Və özüm-özümdən... Ay-ay-ay! Dəhşət!!!

Güclü külək meşəni silkələdi və cavan oğlan Joana daha çox sıxıldı.

– Sən eşidirsən? Bu ka... bus... du... – o, inildədi.

Gülməyindən xoşlanaraq Cəsur Joan şaqqanaq çəkib güldü:

– Sən nə boş-boş çərənləyirsən, ay səfeh? Kabus-zad nədi, lənət şeytana! Sakitləş, heç kim sənin xatirinə dəyməz. Saçlarını sahmana sal, bəsdı, gözlərini bərəltmə və ağaclardan, küləkdən, ay işığından qorxmaqdan, məndən nümunə götür. Gül! Oxu! Hətta, sənın üçün qorxulu olsa da... Eşidirsən? İndi isə gəl, bizi xoşbəxt eləmək arzusunda olan ifritə nə qədər ki, hələ gəlməyib, sağ-salamat buradan uzaqlaşaq.

Ancaq bu ağıllı məsləhətlərə baxmayaraq Joanın oxşarı sakitləşə bilmədi.

– Mən özümlə bacara bilmirəm!.. – o, Joanı bir addım da olsun belə uzaqlaşmağa qoymadan izah elədi. – Hələ uşaqılıqdan mənim saçlarım biz-biz dayanır və daim dişim-dişimə dəyir.

– Ağılıma gətirə bilmirəm ki, mən nə eləyim. Səni yarmarkada pulla camaata göstərmək lazımdı, – Joan ona hirsələdi.

Külək yenidən yarpaqların arasında uladı: u-u-u-u-u-u-u-u.

– Sənin adın nədir?

– Qorxaq Joan.

– Maraqlıdı! – Cəsur Joan hayqırdı. – Yaxşı bəs necə olub ki, bura düşübsən?

– Eh, bu barədə heç xatırlamaq belə istəmirəm! Dağ qartalı şalvarımdan tutub məni buludların altına qədər göylərə qaldırdı, sonra isə buraya, bax bu meydançaya tulladı.

– Bəs sən burada nə elədin?

– Heç nə... Bax, budur, düz altı gün, altı gecədir ki, mən burada qorxudan əsə-əsə bu meydançada gizlənərək bacımı göz-ləyirəm... Mən canavarlardan, yarasalardan, ifritələrdən və kabuslardan dəhşətli dərəcədə qorxuram...

– Vay sənin, maymaq! – Cəsur Joan himayədar bir görkəmlə dedi. – Sən nə qədər əzab çəkibsən! Yaxşı, eybi yoxdu. Bundan sonra sənin əzabların bitdi. İndi sən mənim himayəm altında olacaqsan. Beş-altı dərsdən sonra isə sən özün mənim kimi davranacaqsan. Razısan? Axı mənim adım, bilirsənmi, Cəsur Joandı.

– Hə, bu ki, əla oldu! – Qorxaq Joan köksünü ötürdü.

– Di yaxşı. Artıq yatmaq vaxtıdır. Ancaq barmaqlara taxılmış şaq-şaq kimi dişlərini şaqqudatma. Düzünü desəm, indi qətiyyənlə mənim ürəyimdən xabanera¹ rəqsi oynamaq keçmir.

Və Cəsur Joan gecələmək və yatmaq üçün bir kolluq tapmaq ümidilə öz oxşarını hövsələ ilə, sanki doğma qardaşı kimi, meydançada öz arxasınca dartıb apardı.

Nəhayət, onlar münasib yer tapdılar. Orada, qocaman qollubudaqlı ağacların altında Cəsur Joan özünə və yoldaşına yataq düzəltdi, bundan sonra ona əmr elədi:

– Cəld uzan və yat!

Qorxaq Joan əmrə tabe oldu. Lakin heç iki dəqiqə keçməmişdi ki, o, qorxu içində sıçradı və boğunuq səslə qışqıraraq Joanın qolundan yapışdı:

– Vay, biz batdıq!

Cəsur Joan nahaq yerə özünü yuxululuğa vurmuşdu, hətta xorulduyurdu: “Xor... xor... xor...”

Qorxaq Joan, qorxu içində, onu silkələyirdi, elə hey ağacların başını göstərərək bir an belə ona rahatlıq vermirdi:

– Qulaq as!.. Ora bir bax!..

Yuxusu pozulan və ovqatı təlx olan Cəsur Joan Qorxaq Joanı sakitləşdirməyə çalışdı.

– Bu, quşlardı oxuyur. Sən allah, zəhmət olmasa, demə ki, sən quşlardan da qorxursan. Di yaxşı. Sus və yat!

Və o, daha bu qorxağın zarılısına məhəl qoymadan, yenidən otdan düzəldilmiş öz yatağına uzandı.

Sən saydığını say! Heç yarım dəqiqə keçmədi ki, Qorxaq Joan yenidən onu silkələdi və Cəsur Joanın qulağına pıçıldadı:

– Bu quşlar deyil... Bu... adamlardı...

¹ Xabanera – milli portəgiz rəqsi

– Sən bu gün mənə yatmağa qoyacaqsan, ya yox? – Cəsur Joan hirsli onun üstünə çəmkirdi. – Sabah səhər istənilən qədər söhbət eləməyə vaxtımız olacaq. Əgər sən indi sakitləşməsən, mən qaçıb gedəcəyəm və səni burada tək qoyacağam.

– Bu adamdardı! Bu adamlardı! Mən sənə deyirəm!.. Qorxaq Joan inadkarlıqla təkrar elədi.

Onda, onun qorxularını dağıtmaq üçün, Cəsur Joan durdu və iki əli ilə pırtlaşıq saçını geri ataraq ön yaxındakı ağacları nəzərdən keçirdi. Və ona elə gəlirdi ki, adda-budda yarpaqların arasından elə də aydın görünməyən insan fiqurları onlara baxır.

– Sən düz deyirsən, bu adamları, – o, açıq-aşkar təəccüblə razılaşırdı. – Bu adamları, ancaq onlar quşlar kimi ötürlər. Əlbəttə, bütün bunlar çox qərribədi, ancaq səhər biz bütün bunları aydınlaşdırırıq. İndi isə özümüzü ləyaqətlə aparaq və bizim qonşularımızı bezdirməyək deyər yuxuya gedək.

– Yataq?! Görüm necə yuxuya gedirsən! Doğrudanmı, sən elə hesab eləyirsən ki, əgər adamlar ağacların başında yaşayırlar və quşlar kimi ötürlər də və bu təbii.

– İndi mənə hər şey təbii görünür... Mən bundan qat-qat qərribə şeylər görmüşəm. Məsələn, adam kimi danışan tutuquşu.

– Əlbəttə, əlbəttə, belə şeylər olur... – Ancaq, yaxşı olmağı heç yatmayaq... – Qorxaq Joan yoldaşına da bərk-bərk sızıllaraq yenə də dediyini dedi. – Onlar bizi öldürə bilirlər.

– Qorxma, – Cəsur Joan başını ot topasının üstünə qoyaraq, onu sakitləşdirdi. – Axı onlar nərildəmir, ona görə də onlardan qorxmaq lazım deyil. Eşidirsən, oxuyurlar... Çox güman ki, onlar şairdirlər. Ulduzları və ayı vəsf eləyirlər. Həyatı və məhəbbəti mədh eləyirlər. Di yaxşı, yat. Bərk-bərk mənə qucaqla, mənə Qorxacaq Joan, nə quşları yamsılayan adamlardan, nə təbiətdən, nə də insanlardan qorxma.

Ancaq bu dəlillər Qorxaq Joanı inandırmadı; qorxudan yenə əvvəlki kimi onun dişləri dişlərinə dəyirdi.

– Ah! Bircə gözlərimi yuma bilsəydim, o zaman ayı görməzdim! – o, birdən zarıdı.

– Sən gözlərini yuma bilmirsən? Nə üçün?

– Mən gözlərimi yuma bilmirəm, titrəməmin öhdəsindən gələ bilmirəm, elə eləyə bilmirəm ki, saçlarım vız-vız dayanmasın, – zavallı ümitsizcəsinə inildədi.

– Onda saçlarını ütü ilə ütülə, – Birinci Joan zarafat elədi. Və, ciddi-cəhdlə yuxusunu qovmağa çalışaraq, dodağının altında donquldadı: – Sən nə üçün aydan qorxursan?

– Ona görə ki, o kəlləyə oxşayır... Qorxaq Joan etiraf elədi.

Ancaq Cəsur Joana cavab gəlib çatmadı. Ümidini təbiətin və onun üzərində açılan, özünün bütün bürcləri ilə işıq saçan kainatın rəhminə bağlayaraq o, möhkəm yuxuya getdi, xeyirxah gecə lampası – Ay isə bütün gecəni onun meşə yataq otağı üzərinə işıq saçdı.

Səhər erkən Cəsur Joan şən quşların hay-küyünə oyandı. Qorxaq Joan təhlükəli gecənin yuxusunu alaraq möhkəm xorulduyurdu, – o, ancaq dan yeri söküləndə səhərin şəfəqlərindən sakitləşərək və həşəratların tənəkə xışiltısından gözlərini açdı.

– Güman eləyirəm ki, bizim sədaqətli qonşularımıza baş çəkməyin vaxtıdır, Cəsur Joan əsnəyərək və gərnəşərək dedi.

O, meymun cəldliyi ilə yaxınlıqdakı ağacın başına dırmaşdı və orada nəhəng və çox rahat bir yuva, yuvada da adam gördü. “O, quşdan çox qorillaya oxşayır”, – Joan fikirləşdi. Yarıçıılpaq, yaşıl-gözlü, burnu sanki quş dimdiyi, saçlarında çiçəklər, nəvazişkar təbəssüm, bal kimi səslə – bu rahat yuvanın sakini bax belə idi.

– Gün aydın, – həmişə olduğu kimi, dəniz topuğundan olan Cəsur Joan onu salamlamadı.

– Fyu... fyu... fyu... fyu... – yanında qonaq üçün yumşaq yeri boşaldaraq yuva sahibi nəzakətlə cükküldədi.

– Sağ ol. Fyu... fyu... fyu... fyu... – öz qabiliyyəti daxilində quş-adamı yamsılayaraq Cəsur Joan cavab verdi.

– Fyu... fyu... fyu... fyu... fyu... – yuva sakini onun sözlərin təkrar elədi.

– Fyu... fyu... fyu... fyu...

– Fyu... fyu...

Və tezliklə Joan elə ustalaşdı ki, hətta qonşu yuvalardan onun fitinə uçuşub gəldilər. Ola bilsin ki, xaricilərə məxsus olan cəlbəedici yüngül ləhcə onların ürəyindən idi.

– Ey, Qorxaq Joan, – öz uğurlarından fərəhlənin Cəsur Joan ağacın başından səsləndi. – Dırmaş yuxarı, qaratoyuq kimi, cükküldəyəcəksən! Sən təsəvvür eləyə bilməzsən ki, bu nə qədər xoşa gələndi! Gəl, çıx yanımıza! Kim bilir, bəlkə də sən istədadın – quş olmaqdadı... məsələn, bayquş; o zaman sən başqa quşları qorxuda saxlaya bilərsən...

Ancaq qorxacaq, heç yerindən qımıldanmadı da.

– Sən hələ də yatırsan, yoxsa hətta ağaca dırmaşmağa da qorxursan? – Joan onu cırnatdı. Bir mənə bax: başqa bir həyat arzulamıram. Heç şübhəsiz ki, mən quş olmaq üçün doğulmuşam.

Və artıq Qorxaq Joan haqqında düşünmədən, o, müzəffər xoruz nərəsi çəkdi, banladı, qaqqıldadı, quruldadı, fitlədi, uğuldadı, çikkildədi, quqquladı və lələklərin çıxacağı və qanada çevriləcəyi ümidilə fasiləsiz olaraq qollarını silkələdi. Və bütün bunlardan sonra, əsl şirniyyat və yemək həvəskarı kimi, o, zərif yeməkləri – cikkildəyə–cikkildəyə və gülə–gülə kanar quşunun toxumlarını və sintetik qurdları ləzzətlə ötürməyə başladı, onu insan-quşlar ürəkdən qonaq eləyirdilər.

Nəhayət hava qaraldı. Gecə aləmi məzar kimi qara sükuta qərq elədi. İnsan-quşlar şirin cəh-cəhlərlə bir-birlərinə xeyirli gecə arzuladılar və doğma yuvalarının isti bucağında gizləndilər. Cəsur Joan da öz küncündə yerini rahatladı.

Ancaq qaranlığın düşməyilə küləyin hıçqırtısı, yaxınlıqdan gələn bayquşun ulaması və sehrli vəhşi heyvanların nəriyyəsi Cəsur Joanı yuxudan oyatdı, onun sacları vız-vız qalxdı və sükutu dəhşəti çağırış pozdu:

– Kömək edin! Kömək edin!

– Nə olub? – demək olar ki, lap sərçələşmiş Cəsur Joan cikkildədi. – Nə üçün mənə yenə dəng eləyirsən, görüm səni lənətə gələsən? Əgər qorxursansa bizim yuvamıza dırmaş.

– Yox... Yaxşısı budur sən aşağı düş... Gəl bura... bax... Düş... aşağı düş...

– Yaxşı. İndi gəlirəm, – Joan ağacdən yerə hoppanaraq dedi. Hə, nə olub?

– Gedək... buradan... tezliklə... – möhkəm-möhkəm Cəsur Joandan yapışaraq Qorxaq Joan kəkələyərək mızıldandı. – Bura sehirlənibdi.

– Nə üçün sən belə düşünürsən?

– Sən bir bax, gör daş necə tərənir. Bax orada!

Cəsur Joan yoldaşının titrəyən barmağının uzandığı istiqamətə nəzər saldı və gördü ki, həqiqətən də nəhəng bir daş zorla seziləcək şəkildə hərəkət eliyir.

– Görürsən? – sacları oxlu kirpinin iynələri kimi vız-vız dayanan Qorxaq Joan bıldırdadı.

– Görürəm, – Cəsur Joan soyuqqanlıqla təsdiq elədi.

– Bəs nə olsun. Sən qorxmursan?

– Heç bir damcı da... Əvvəla, ona görə ki, mən Cəsur Joanam. İkinci, ona görə ki, mən tövbə eləmişəm: öz-özümə nifrət eləməyim deyər qorxunu ürəyimin dərinliklərində gizlətməliyəm. Üçüncü, ona görə ki, bu addımlayan daş məni qətiyyənlə qorxutmur, əksinə məndə təbii bir maraq hissi oyadır, – mən bilmək istəyirəm o, nə üçün yerində dayanmır.

– Sənin qiymətli sağlamlığının xatirinə tez buradan gedək! – Qorxaq Joan bıldırdadı.

– Sən dəli olubsan! Bu sirri açmayınca buradan getməyəcəyəm.

Cəsur Joan susdu və həqiqətən də harayasa yerini dəyişən – buna şübhə yox idi – daşın hərəkətlərini diqqətlə izləməyə başladı.

– Çox güman ki, bu daş hansısa yeraltı aləmə gedən girişin ağzına qoyulmuş qapaq kimi bir şeydi, – Qorxaq Joanı ürəkləndirmək üçün o, ucadan fikirləşdi, – və onu hansısa mexanizm hərəkətə gətirir...

Bu doğrudan da belə imiş, ona görə ki, daş birdən donub yerində qaldı və cavan oğlanlar bir müddət keçdikdən sonra insan cildində olan məxluqların çıxdığı yarığı gördülər. Bunlar, qısa-boylu, çirkli, heyvanabənzər yarı insan, yarı meymunlar idi, onların beli nəhəng kisələrin ağırlığından əyilmişdi.

– Ah, dünyanın axırı çatıb! – Qorxaq Joan zarıdı. – Tez qaçaq! Qaçaq!

– Sakit! – Cəsur Joan onun üstünə qışqırdı. – Sus! Axı onların qulaqları var!

Ancaq bu miskin məxluqlar – onlar daha çox robotlara bənzəyirdi – hətta bizim qəhrəmanları heç görmədilər. Onlar özlərinin ağır əməyinin qayğısına qalırdılar: onlar kisələri quş yuvalarına qaldırırdılar və səssizcə, tələsmədən və cani-dildən işləyirdilər.

Beş dəqiqədən sonra, onlar boş kisələrlə aşağı düşdülər, bir-birinin ardınca dar dəliyə girdilər, daş işə yenidən hərəkətə gəldi.

– Sən haqlısan. Buradan gedək! – Cəsur Joan məyus halda dedi.

– Gedək, gedək! – Qorxaq Joan tir-tir əsə-əsə sevincək onu dəstəklədi.

– Sən bilirsən, bu adamlar kimdi? – Birinci Joan qaş-qabaqla soruşdu.

– Yox.

– Bunlar, təhqiramiz və mənasız əməklə məşğul olan qullardı. Onlar rahat yuvalarda yaşayan tənbellik çirkabına bulaşmış, eyş-işrət içində yaşayan veyil adamlara yemək gətirirlər. Və, onda ki, yarımallahlar yeyirlər, içirlər, bütün günləri səhərdən axşamacan özlərini çiçəklərlə bəzəyirlər və günəşi mədh eləyirlər, onlar, qara qullar kimi, bədbəxt maşınlar kimi göz-gözü görməyən zülmət içərisində nəfəsləri kəsilənə kimi qan-tər içində işləyirlər.

– Ancaq, axı onlar da insanlardı? Lap elə bizim kimi insanlardı?

– Əfsuslar olsun ki, elədi. Sənə elə gəlmirmi ki, bu dəhşətli dərəcədə eşşəklikdi.

Və, qəm dəryasına qərq olmuş Cəsur Joan (həyat əsaslı şəkildə onu kədərləndirmişdi) dedi:

– Getdik buradan, qorxacaq! Sən öz bacını axtar, mən işə çalışacağam ki, gedib divara çatım...

Və Cəsur Joan öz oxşarına möhkəm-möhkəm yapışaraq sıxılmış – və o, elə kip yapışmışdı ki, ay işığı yerə iki deyil bir kölgə salırdı, – Qorxaq Joanla birlikdə ağaclara tərəfə işarə eləyə-rək, yola düşdülər:

– Əlvida, quşlar!

XII FƏSİL

QORXAQ HAVA

İki yoldaş bütün gecəni meşədə gəzib-dolaşdılar və insan-quşlar onların arxasınca cikkildəşdilər və qarıladaşdılar.

Yalnız dan yeri söküləndə onlar nəhayət ki, Al Qırmızı təpənin ətəyindəki mağaraya çatdılar, ancaq Qorxaq Joan oraya girmədi; o, gözlərini bərəldərək elə hey deyirdi ki, bütün mağara, üstündə platindən xalları olan qırmızı kərtənkələ və ilanlarla doludu. Yuxusuz gecədən sonra əzab çəkən Cəsur Joan öz yol yoldaşına, çox nadir hallarda, ən çıxılmaz vəziyyətdə, müraciət elədiyi başqa yolla, təsir eləmək qərarına gəldi, – bu üsullar onun ürəyincə deyildi. Və beləliklə, bir zərbə ilə vurub Qorxaq Joanı yerə yıxdı, bunu elə elədi ki, o, havada mayallaq vuraraq otun üstünə sərildi. Sonra, bu qorxacağın ah-naləsinə məhəl qoymadan, onun yaxasından yapışdı, sürüyüb mağaraya saldı və orada onun burnunu ən qaranlıq və dolanbac küncə soxdu və “Hanı burada qorxulu bədheybət, hə hanı onlar?” deyərək, canını bircə dəfəlik uydurma qorxulardan (gerçək qorxular onsuz da kifayət qədərdir!) qurtarmaq istədi.

Və sonra dedi:

– Biz burada allahlar sayacağı yatıb yuxumuzu alarıq!

Ancaq bədahətən mağara cəhənnəm gurultusundan titrədi və nəhəng daş seli girişin ağzını bağladı.

– Ah, bizim ölümümüz çatıb! – Qorxaq Joan vay-şivən qopardı.

Lakin, təkbətək döyüşlərdə və vuruşmalarda bərkimiş Cəsur Joan bu vay-şivəni kəsdi, sonra da əlləri ilə yumşaq, mamır sərili-

miş bir künc tapmaq ümidilə yerin altını araşdırdı və qərara aldı ki, dinməz-söyləməz bundan sonra baş verəcək hədisləri gözləsin.

Sən deyən elə də çox gözləmək lazım gəlmədi. Daşlar yenedən cırıldadı və mağaranın ağzı bağlanan girişinin əks istiqamətində bədahətən iki nəfərin keçə biləcəyi boyda kifayət qədər geniş bir qapı açıldı.

Qorxaq Joan, acı-acı zarıdı, titrədi, inildədi, mızıldandı... Ancaq, Cəsur Joanın qeyri-adi sirayətedici görkəmini gördükdə o, sakitləşdi və dostu kimi hərəkət elədi; Cəsur Joan əllərini ciblərinə soxaraq və əsnəyə-əsnəyə, dağların dərinliklərində yerləşən qəribə sarayın astanasına qədəm basdı. Birinci zal, hər şeydən əvvəl daha çox geniş məbədə bənzəyirdi və ora xəfif işıq saçan yaşıl plitələr elə döşənmişdi ki, bütün əşyalar şəffaf görünürdü və qətiyyətlə kölgə salmırdı. Sağ əldə ağır postament üzərində dayanmış iyirmi əlli və iyirmi ayaqlı bədheybət bir büt müvazinətini qoruyurdu.

– Bu da qırxayaq-allah! – susmağı bacarmayan və sevməyən Cəsur Joan acıladı.

Onun kimi nəhəng olan qonşu zala, qırmızı daşdan üzlük çəkilmişdi. Təzə qanla qırmızı rəngə boyanmış qurbanlıq məhrabında, qəribə heykəl – əlli başı olan, həm də hər birinin sifəti fərqli hissələr ifadə eləyən bir qadın bardaş qurub oturmuşdu. Bu sifətlərdən biri bic-bic gülümsəyir, o birisi küt-küt qaş-qabağını sallayırdı.

İki gənc cəhənnəm həftəbecərində bir-birinə qarışmış insanlar və heyvanların və bütün mümkün barbar tanrıların yuva qurduqları bu saysız-hesabsız rəngbərəng zallarda və müqəddəs yerlərdə uzun-uzadı gəzib dolaşdı. Orada qartal qanadlı və insan ağızlı canavarlar, uşaq ayaqları və pişik gözləri olan hörümçəklər, qulaqlarında ayaqları olan qəzəbli qocalar, saçlarının yerində öküz buynuzu və pələng caynaqları olan qızlar və s. və i. var idi. Bir sözlə, başdan başa mənasızlıq!

– İnsanlar bu tanrıları icad eləyiblər, bu tanrılarla onlar yalnız deyillər! – nadir muzey əşyalarına əsl qiymət qoyan adamlar kimi,

Cəsur Joan arxayın-arxayın bu zallarda gəzişərək düşünürdü. – Çox təəssüf ki, burada bələdçi yoxdu, yoxsa o bu qeyri adi (ponap-tikumun) eksponat yığınının tarixi barədə bizə məlumat verərdi!

Və, beləcə düşünə-düşünə, Cəsur Joan öz yol yoldaşı ilə üzərinə qranit üzlük çəkilmiş son zala gəlib çatdı; zəlin dərinliyində lift quraşdırılmışdı.

– Əla. Birinci mərtəbəyə biz artıq baxdıq. İndi də ikinci mərtəbəyə baş çəkək.

Və ikinci Qorxaq Joanın zarılısından cana doyan Cəsur Joan, onu güclə dartıb liftə saldı; ildırım sürəti ilə (bu uyğun gəlməyən ifadəyə görə məni bağışlayarlar) dostlar əlli metr yuxarıya uçdular. Lift, zəlin ən ucqarlarına gözlənilən səyahəti eləmək üçün iki rahat və yumşaq oturacaqlı samokat-xalça olan yuxarı pilləkən meydançasında dayandı.

Cəsur Joan elə hey mızıldanaraq “Bu əzabların sonu olmayacaq!”, “Mənim bədbəxt taleyim qaradır!” – və s. deyən qorxağın artıq adı qayda imiş müqavimətini dəf elədi. Onların hər ikisi oturacaqlarda əyləşdilər və yola düşdülər. Samokat-xalça qayaların içərisində açılmış tunellə apardı. Daş divarlar parıldayırdı və bu parıldıdan adamın canına xoş bir istilik axıb gəlirdi. Yolçular geniş bir mağarada dayandılar. Onun döşəməsi mavi büllurdan, divarları güzgüden ibarət idi. Qorxaq Joan öz taleyini yamanlamağa başladı və elə zarıdı ki, sanki çoxdan qalmış borcunu ödəyirdi.

– Mənim zavallı anamcığazım. Öz qulaqlarımın dalını görə bilmədiyim kimi, onu da görməyəcəyəm.

– Kəs səsini, – Cəsur Joan onun səsini kəsdi. – Bu nə görkəmdi. Bir güzgüyə bax.

Qorxaq Joan itaətkarlıqla qabağına çıxan ilk güzgüyə nəzər saldı. Və, gözlənilməli kimi, tam bir axın şəklində şikayət və nidalar ucaldı:

– Ah, dəhşət bir bax!

– Sənə nə olub, hətta öz-özündən qorxdun?..

– Bir bura gəl, bax! – o, əlləri ilə gözlərini yumaraq əsə-əsə dedi.

Cəsur Joan yeni təkidə imkan vermədi və güzgüyə nəzər saldı, kinayə ilə gülümsədi. Həqiqətən də, onun bədəninə əks elətdirmək əvəzinə, bu lənətə gəlmiş güzgü onun skeletini göstərirdi.

– Bəyəm... mən... daxilən... beləyəm?.. – ağciyər oğlan donquldandı və yenidən onun saçları biz-biz oldu. – Deməli, mənə daxilim bu kəllə sümüyü və skeletdən ibarətdi?

– Təbii ki! Bizim hər birimizdə olduğu kimi... – Cəsur Joan təsdiq elədi.

– Bu dəhşətdi! Mən öz-özümdən qorxuram! Mən hər şeydən qorxuram! Mən, həmişə mənimlə olan skeletimdən qorxuram! Kömək eləyin! Məni xilas eləyin!

Onun iniltisi nəhayət ki, Joanı təngə gətirdi və, bu ağır yük-dən necə xilas olacağını bilmədən, o, meydançanın axırında olan nəhəng polad qapıya tərəf yollandı və divarın yan səthində olan düyməni basdı; qapı layları aralandı və Cəsur Joan (Qorxaq Joan onun arxasınca gəlirdi) hündürlüyü uzağı on metrə çatan, uca zala daxil oldu.

Elə həmin an kiminsə qeyri-adi yoğun barmaqları ondan yapışdı və, həmişə çətin anlarda onun başına gəlmiş kimi, o, həmin dəqiqə fikirləşdi – çox güman ki, o, nəhəng adamın çənkinə keçib. Bu nəhəng adamın boyu nə qədər olar? Üç, dörd, beş metr? Allah bilir. Joana ancaq bu nəhəng adamın uzun qıvrıcaq saqqalı olduğunu və velosiped təkəri boyda monokl taxılmış tək-tənha gözü olduğunu onu görmək nəsisib oldu.

– Ha-ha-ha! – nəhəng adam uzun-uzadı qəhqəhə çəkdi. Nəhayət ki, sən mənim cəngimə keçdin, Cəsur Joan! İndi mən sənənin canını alaram! İndi sənə göstərərəm gün hayandan çıxır! Ona görə ki, bu dəfə sən möhkəm ilişibsən, aydındı? Mən Heç Vaxt Heç Kimə Zıyan Vurmayaqların Qisasını Alan əsl nəhəngəm. Aydındı sənə?

Və artıq nə Qorxaq Joanın ölümcül təşvişinə, nə Cəsur Joanın qızğın müqavimətinə məhəl qoymadan o, saqqalından iki tük çıxartdı, hər iki Joanı bir-birinə sarıdı və açıq-aydın onları ələ salaraq, qəzəblə nərildədi:

– Hə... Mən qisas alacağam... Dəqiq bilmirəm, nə üçün və necə... Ancaq mən qisas alacağam... Ürəyimdən nə keçirsə, sənin başına gətirəcəyəm. Axı mən sonsuz dərəcədə iqtidara malikəm. İnanmaq istəyirsən?

Və nəhəng adam bir çırıma ilə Qorxaq Joanı, gözlərində aclıq parıltısı olan timsaha çevirdi. Sonra timsahın içindən yüzlərlə məryəmquurdu çıxartdı, onları toplayıb nəhəng bir şar düzəltdi və bu şarı nəhəng bir qurbağanın qabığından olan pərdəyə bükdü. Qorxaq Joandan tam bir heyvanxana yarandı! Axırda nəhəng adam bu qurbağanı basıb əzdi və ondan yalnız böyük bir qan ləkəsi qaldı...

– Bəs sonra? – o, düşüncəli-düşüncəli daş plitələri sürüşdürərək öz-özündən soruşdu. – Aha! Tapdım. Mən onu havada əridəcəyəm.

Doğrudan da – iki sehrli pass¹ və Qorxaq Joan buxarlandı. İnsan havaya çevrildi.

– Xariqə! Artıq o öz zırıltıları ilə heç kimi təngə gətirməyəcək, – Nəhəng adam mırıldadı və bu onun qəbirüstü nitqi oldu. – İndi çox hörmətli cənyor Cəsur Joan növbə siz əlahəzrətə çatdı.

Və, Allah eləməmiş, vaxtından əvvəl onu basıb əzməsin deyər müxtəlif ehtiyatkarlığa riayət eləyərək, nəhəng adam saçını açdı və monoklla Cəsur Joanı nəzərdən keçirdərək, ovcunda oturdu.

“Nə üçün bu tip monokl taxır? – bir anlığa Joanın beynindən keçdi və elə həmin an onda, hələ tam aydın olmayan, axıra qədər düşünülməmiş qaçmaq planı yetişdi. – Hə! Qaçmaq lazımdı! Nə üçün də mən risk eləməyim?”

Və o, risk elədi. Bu əcaib məxluq ətli sifətini ona yaxınlaşdıranda, Cəsur Joan ani vəziyyətdən istifadə eləyərək, gözlənilməz zərbə ilə vurub monoklu onun gözündən çıxartdı və onu daş plitənin üstünə atdı, sonra da akrobat cəldliyi ilə onun pəncəsindən pəncəyinə, pəncəyindən şalvarına, şalvarından çəkməsinə hoppandı, sürüşüb döşəmənin üstünə düşdü... Və nəhəng adamın caynağından xilas oldu, o isə eyzən kor kimi, əllərini sürtə-sürtə hərəkət eləyərək, lənətləri lənətlər üstündən yağdırırdı:

¹ P a s s – hipnozçunun əl hərəkəti

– Yaramaz! Yaramazın oğlu! Yaramazın nəvəsi!

Cəsur Joan da nəhəng adamı ələ salaraq, borclu qalmadı:

– Baxmayaraq ki, sən çox nəhəngsən, ancaq köstəbək kimi korsan! Allah xatirinə bu zavallı əlilə yemək üçün yardım eləyin!

Bu lağlağılar miskin qisasçını alışıdırıb–yandırdı və o, daha da qızıışaraq köməksiz halda özünü bir küncdən o biri küncə vurmağa başladı.

– Sən düşünürsən ki, mənim əlimdən qaçıb qurtara biləcəksən? Səhv eləyirsən. Qisas kordu. Bu barmaqlarımla – nəhəng adamın hər bir barmağı isə, heç olmasa bir metr yarım çatırdı, – sənə toxunmaq kifayət idi ki, sən gözəl–göyçək xərçəngə, mavi xərçəngə çevriləsən. Bildin?

Ancaq Cəsur Joan onun hədələrindən qorxmadı. Cəld və mütəhərrik olan bu gənc, sanki gizlənqaç və ya qaçdı–qovdu oynayırımı kimi, onun ayaqlarının arasında dolaşaraq məharətlə nəhəng adamdan yaxasını qurtarırdı.

– Of! Mən nə üçün belə həyəcanlanmışam? – nəhəng adam birdən dayandı və dərindən nəfəsini dərərək, döşəmənin üstündə oturdu. – Sən bunu istəsən də, istəməsən də, mənim qabağında ipəyə dönəcəksən. Uzağı beş dəqiqədən sonra, sən qorxudan tir–tir əsəcəksən... Gör bir necə biabırçılıqdı! Cəsur Joan qorxunun caynaqlarındadı.

Və, nəhəng adam fərəhdən rəqs eləyərək, qulaqbatırıcı səsle qəhqəhə çəkdi.

– Bilirsən mən niyə belə deyirəm, bala? – Və, öz sözlərini xüsusi vurğulayaraq izah elədi: – Ona görə ki, sən Qorxaq Joanla nəfəs alırsan... – Və o, əlavə elədi: – Sən gördün, – mən onu havaya çevirdim, saçlarından oksigen, gözlərindən azot, əllərindən su buxarı, dişlərindən kömür turşusu aldım... Və budur, hissə–cikləri havaya dağılan Qorxaq Joan, yavaş–yavaş sənə içinə daxil olur. Bax, indi sən onun ayağının çevrildiyi havanı udursan. İndi isə – onun əlinin havasını. İşin şuluqdu, ay səfeh! Sən məhv oldun. Tezliklə sən mənim ayaqlarıma düşüb üzr istəyəcəksən... Hə, eşidirsən, üzr istəyəcəksən? Deyirsən, nə üçün? Elə birçə

ona görə ki, sən mövcudsan... Mən nə bilirəm? Gör bir səni necə ələ salacağam!

Bu kəlamları dinləyərək, Cəsur Joan, sümüklərinə qədər işləmiş təhlükəli titrətməni özündən rədd eləmək üçün, nəhəng adamı döyüşə çağırmaq qərarına gəldi və öz-özünə dedi: “Ya iki dəqiqədən sonra mən qaçırım, ya da mənim axırım çatıb!”

Adi ayıq ağılını və məntiqi düşüncə qabiliyyətini saxlayaraq o, nəhəng adama cavab verdi:

– Sən bir cəhəti unudubsan... Axa sən də mənimlə birlikdə həmin havanı udursan... Və, ələ buna görə də, bu təhlükəyə sən də məruz qalırsan.

– Bəyəm sən görmürsən, səfehlin biri səfeh, mən səndən nəçə dəfə böyüyəm? – nəhəng adam özündən razı halda bu bədhəybət qisasçı baldırlarını sığallayaraq və yer üzərində bu qədər yer tutduğuna sevinərək şənləndi. – Zəhərlənməyim üçün, mən an azı iyirmi dəqiqə Qorxaq Joanla nəfəs almalyam. Ancaq beş dəqiqədən sonra, sən öz anacığazını köməyə çağıranda, mən hava təmizlənsin deyə pəncərələri taybatay açacağam – vəssalam. Sənə aydın oldu?

Araya müəyyən bir sükut çökdü və Cəsur Joan, narahatlığını zorla saxlayaraq, döşəmədən beş və ya altı metr hündürlükdə açılmış pəncərəyə nəzər saldı. Ah, kaş ki, o, ora qalxa biləydi! Şüşəni sındırmaq lazımdı! Bəs nə ilə? Yarım metr uzunluğu, bir kiloqram ağırlığı olan sancaqdan başqa heç bir əşya bu işi görmək üçün yaramırdı. Bir də ki, yəqin burada şüşə də adi şüşə deyil, sehrli, qırılmayan şüşədi.

– Ancaq iki dəqiqə qalır! – nəhəng adam xəbərdarlıq elədi.

“Yox, görünür heç bir şey eləyə bilməyəcəyəm! – zavallı Joan bir az məyus oldu, ancaq ruhdan düşməsin deyə, öz-özünü ələ saldı. – Nə etmək olar, yəqin ki, mənim qismətimə xərçəng olmaq, xərçəng xanımla evlənmək və bir düjün gözəl-göyçək balaca-balaca xərçəngciklər törətmək yazılıb... Ancaq bu, hələ lap pisi deyil. Ən pisi odu ki, mən onların qabağında qorxaq kimi görünəcəyəm. Sən bir işə bax, sözüüm yoxdu, mən onda nə vəziyyətə düşəcəyəm. Biabırçılığa bir bax! Necə də iyərəncdi...”

Bədahətən o, özünə gəldi. Və, bu dəhşətli hisslərdən rəngi ağararaq, əli ilə saçına toxundu: hə, saçlarıma nə isə xoşagəlməyən bir şey olub. Və – ay, qəzəb, ay, qudurğanlıq! Ay, it qisməti! – ümitsizliklə o inandı ki, başının tükləri yuxarı qalxır. Aram-aram... Ancaq dayanmadan.

– Dəqiqə yarım qaldı, – nəhəng adam nərildədi.

Joanın başının tükləri biz-biz oldu.

“Mən də fağır Qorxaq Joanı ələ salırdım, – o, səmimi mərhəmət hissi ilə fikirləşdi. – Kim düşünə bilirdi ki, bu mənim də başıma gələcək və mənim də tüklərim biz-biz qalxacaq. Heç olmasa, qoy mənim dişlərim kastanyetlər¹ kimi şaqquldamasın”.

Ancaq, səd heyif... Və nəhəngin çox böyük məmnunluğu altında, bu bəla da ondan yan keçmədi.

– Ba! Bax-sana! Bax! Sənin dişlərin qorxaq sarabanda rəqsini² oynayır, – o, vəcdlə bağırdı. – Nə qədər xoş melodiyadı. Adamın lap oynamağı gəlir. – Və bu rəqs həvəskarı əllərini budlarına döyəcləyə-döyəcləyə və ayaqlarını nataraz-nataraz atıb-tutaraq öz-özü ilə vals oynamağa başladı. Bu vaxt zavallı Az Qala Qorxaq Joan yavaş-yavaş Qorxaq Joana çevrilirdi. Qorxudan onun gözləri bərəlmişdi və darıxdırıcı dəhşət süzülərək onun ürəyinə girirdi. Tezliklə, lap tezliklə o, diz çökərək aman diləyəcəkdi... Dəhşətə bir bax!

– Cəmisi iyirmi saniyə qalıb! – nəhəng adam qəzəblə və sevinclə əlini əlinə sürtərək elan elədi.

Ancaq bu məqamda ağlasığmayan bir hadisə baş verdi. Az Qala Qorxaq Joan birdən dözmədi. O, yalvarıcı əlləri və hədə-qəsindən çıxmağa hazır olan gözləri ilə dişlərini barabana döşəyən kimi şaqquldadaraq, uzun və ümitsiz bir nalə çəkdi və artıq bilmirəm hansısa sehrli yolla onun uzaqlardan gələn çağırışı müəllifə çatdı – və mənim əlim o dəqiqə bu təhlükə işarəsini kağız üzərinə həkk elədi:

¹ Kastanyet – barmaqlara taxılaraq rəqs zamanı musiqi taktına uyğun surətdə şaqquldayan şax-şax.

² Rəqs növü

– Mənə kömək eləyin! Kömək eləyin! Senyor Joze Qomes Ferreyra, məni xilas eləyin! Xilas eləyin məni, senyor Joze Qomes Ferreyra! Kömək eləyin!

Beləliklə, mən, Porto şəhərinin Muz küçəsində dünyaya göz açan, Lissabon universitetinin hüquq lisenziyasının sahibi, şair, keçmiş konsul, keçmiş kino tənqidçisi və s. və i. Joze Qomes Ferreyra, kədərlə qeyd eləməliyəm ki, Cəsur Joanı o zamandan məğlub olmuş hesab eləyirəm ki, o vaxt ki, monokullu nəhəng adam qadağan olunmuş üsula əl atdı və Qorxaq Joanı havaya (mötərizədə deyim ki, həmin o havaya ki, biz onunla çoxdan nəfəs alırıq, birdə ki, ola bilsin ki, onda zəhərin dərəcəsi azdı) dağıtdı. Və, özümün qərəzsiz salnaməçilik borcuma sədaqətli qalaraq, mən ürəyimdən qara qanlar axmasına baxmayaraq, Joanın məğlubiyyətini etiraf eləməyə hazır idim, ancaq bədahətən, tamamilə dramatik bir vəziyyətdə o, mənə müraciət elədi və titrək əlləri mənim mürəkkəb qabıma uzandı... Kömək barədə gözlənilməz müraciət – and içirəm ki, bu mənim planlarıma daxil deyildi – şüurumun alt qatlarından gəldi; axı mən Cəsur Joanı hər bir insanın fəxr edə biləcəyi xeyirxah bir keyfiyyətə, – ürəyində qorxu hissi olmayan, mərd, əsl mərdanəliyə malik olan bir adam kimi görmək arzusu ilə yaratmışdım.

Nə üçün də etiraf eləməyim ki, bu çağırış ürəyimin dərinliklərinə qədər məni həyəcanlandırdı?

Və mən, ləngimədən, Cəsur Joanın üstünə tökülüşən və onu alçaltmağa çalışan Sirlı Qüvvələrlə döyüşə girdim. Yox, mənim əzizlərim, mavi xərçəngə mən razılıq vermirəm. Heç bir vəchlə! Mən yolayovuğam, mən xeyirxaham, ancaq buna razı deyiləm!.. Gəlin, heç olmasa, yaranmış vəziyyəti müzakirə eləyək. Və biz onu müzakirə eləməyə başladıq. Demokratikcəsinə. Uzun-uzadı (baxmayaraq ki, hansısa möcüzə nəticəsində bütün bu müzakirə bir dəyərsiz saniyənin içində baş verdi). Və yeganə mümkün nəticəyə gəldik (başqa tədbirlərə, təbiidir ki, mən heç vaxt razı olmazdım): Joanı xilas eləmək lazımdı.

Və mənə, qəhrəmanı istənilən yolla da olsa, açılmayan pəncərəsi və polad qapısı olan zaldan xilas eləməyin üsulunu fikirləşib tapmaq qalırdı.

Nə eləmək olar, işə başlayaq! Mövzudan kənara çıxdığım üçün üzr istəyirəm və bizim hekayəmizə qayıdaq.

Həqiqətən də ağlagəlməyən bir hadisə baş verdi.

Birdən Joanın gözü divarların birində olan iki bapbalaca yaşıl ləkəciklərə sataşdı. İki düyməcik! Mümkündü! Ancaq o bu bərədə özünü inandırmağa heç cəhd də göstərmədi. Son gücünü toplayıb, müvəffəqiyyətə heç bir gümanı olmadan, – ancaq dumanlı ümid hər halda onun ürəyini qızdırırdı, – o bu düyməcikləri basdı.

Və, bizim əvvəlcədən nəzərdə tutduğumuz kimi, gözlənilməz bir hadisə baş verdi. Mərmər divarda bir yarıq açıldı və Cəsur Joan, nəhəng adam özünü qalib elan eləmək istədiyi elə həmin anda, atılıb oradan çıxdı:

– Hazırdı. Sən...

Və bu vaxt yarıq bağlandı və tələyə düşən bu nəhəng qəzəblə bağırdı:

– Lənətə gəlmiş! Sən sehrlı düyməni basdın və indi mən nə qapını, nə də pəncərəni açə bilməyəcəyəm! Ax, mənim iradəm daxilində olsaydı, mən səni qaynayan yağ qazanında bişirərdim. Və sənin gözlərini çıxardıb uşaqlarıma verərdim ki, onlarla beşdaş oynasınlar! Mən diri-diri sənin dərinə soyardım və ondan özümə əlcək tikərdim! Sənin saçlarından isə diş fırçası düzəldərdim.

– Elə şey olmaz! – Joan etiraz elədi. – Heç yarım saat keçməyəcək, və mən ləzzətlə sənə güləcəyəm. Qabağımda diz çöküb bağıslamağımı xahiş eləyəndə, görüm halın necə olacaq. Biabırçılığa bir bax – qorxacaq-nəhəng adam! Gur saçları biz-biz duran – nəhəng adam!

Nəhəng adam cavab vermirdi; kor qəzəblə o, ayaqları ilə qapını döyəcləyirdi, Cəsur Joan isə, döşəməyə sərilərək Qorxaq

Joan ürəkli nəhəng adamın baş rol oynayacağı tamaşanın nə vaxt başlanacağını arxayın-arxayın gözləyirdi. Və heç on dəqiqə keçmədi ki, monoklu sındırılmış, kifayət qədər qorxaq hava udmuş, qisasçı şikayət bildirən nəriltili ilə öz bətnindən göz yaşları ilə qarışıq yalvarışlar ifraz eləməyə başladı:

– Mənim xatirimə dəymə!.. Mən qorxuram... Məni vurmayın!.. Ay, ana, doğma ana, gizlət məni tumanın altında.

Ancaq, acı təcrübədən ağı başına gələn, Cəsur Joan, gözlənilməz kələkdən, yaxud dəhşətli tələdən ehtiyat eləyərək, tələsməmək qərarına gəldi. O, daha bir neçə dəqiqə gözlədi, sonra isə düyməni basdı – və qapı taybatay açıldı.

Zəvalli nəhəng! O, diz üstə dayanaraq və yumaq kimi bükülərək aman diləyirdi. Onun əlləri əsirdi, dişləri zınqrov kimi cingildəyirdi, damarı titrəyirdi, sanki elektrik cərəyanı keçibmiş kimi, tükləri biz-biz durmuşdu... Kərkəz gözündən yaş damırdı.

– Öldürmə məni! Məni xortdandan gizlət, – zavallı yalvarırdı və onun səsi uzaqlardan gələn göy gurultusu kimi cingildəyirdi.

– Qorxma, mən sənə toxunmaram, ürəyi yumşalmış Cəsur Joan onu sakitləşdirdi. – Açığını desəm, sən məndə yalnız mərhəmət və ikrah hissi doğurursan. Al pəyini, axmaq!

Joan bacarıqsız nəhəng adama bir təklikli ilişirdi və qisas hissinə qapılmadığına görə şadlanaraq düşdüyü tələni tərək elədi.

XIII FƏSİL

TƏMSİL ALƏMİ

Yuxulu və yorğun, gecə cığırlarında azmış, Cəsur Joan qabağına çıxan ilk mağaraya girdi və elə həmin anda maront kimi yuxuya getdi. Dan yeri söküləndə onu titrətmə tutdu, ancaq soyuqdan yox. Bütün bədəninə qarışqalar daraşmışdı və yalnız möcüzə nəticəsində yuxulu-yuxulu onları basıb əzmədi. Bununla belə, bütün mağaranı titrədərək, kiminsə oturmuş xırıltılı bas səsi dilləndi:

– Tərpənmə! Biz tam nizam-intizamla geri çəkilib... Ehtiyatlı ol, bizə toxunma!

Adamın ürəyini üzən adi boşboğaz gözyaşaxıdanlara tamamilə bənzədiyi üçün idi ki, Cəsur Joan artıq sehrli cəfəngiyatlar aləminə alışırdı. Ona görə də, o, qətiyyətlə təəccüblənmədi və hətta qarışqalara minnətdarlıq eləməyə hazır idi – axı onu diridiri yeməmişdilər, ancaq eləcə xahiş eləyirdilər ki, onların döyənəyini tapdalamasın.

– Yerindən tərpənmə! – həmin səs yenidən səsləndi. – Yalnız bircə batalyon qalıb.

Qarışqalar iki-iki öz əvvəlki yerlərinə qayıtdıqları vaxt, Cəsur Joan, mağarada uzanaraq, gözlərini yarıqaranlığa zilləmişdi və natiq-komandiri axtarırdı. Və onu görə bildi. İri bir qara qarışqa balaca mikrofonun qarşısında dayanaraq kənardə durmuşdu və onun səsi səsucaldıcıdan gəlirdi.

– Sənə nə olub? – oğlanın azacıq yerindən tərpəndiyini gördükdə o, dedi. – Mənim əsgərlərimdən kimsə səni narahat elədi?

– Yox, əksinə, sənənin əsgərlərin çox nəzakətlidi. Yalnız onlar öz çəkmələri ilə məni qıdıqlayırlar.

Və qarışqaların rəhbəri və Joan şən-şən gülüşdülər. Ancaq elə ki, gülüş kəsildi, Joan başa düşdü ki, əgər o, yüngülcə də olsa öz təəccübünü bildirməsə, bu onun tərəfindən ədəbsizlik olar. Və o, gözlərini bərəltədi:

– Etiraf eləyim ki, mənim heç vaxt ağılıma gəlməzdi ki, qarışqalar danışıq bilərlər və həm də hələ mikrofon qarşısında!

– Belə-belə işlər! Bəyəm sən bilmirsən ki, keçmiş dövrlərdə bütün heyvanlar danışırdılar?

– Bu keçmiş dövrlər idi. Bəs indi...

– İndi həqiqətən də heyvanların əksəriyyəti lallaşmış, – natiq-qarışqa təsdiq elədi. Və bu təəccüblü deyil! Siz insanlar o qədər hərzə-hərzə danışıdınız, o qədər səfəhlədiniz ki, günlərin bir günü heyvanlar sizə baş qoşmasınlar deyər, ümumi tətillər, susqunluq tətilləri elan elədilər və o bu günə qədər davam eləyir... Yalnız tutuquşular və aşağı səviyyəli quşlar ştrekbreher (satqın) çıxdılar...

– Bu həmişə belə olub. Elə bir tətillər yoxdur ki, “sarılar”sız olmasın, – Cəsur Joan dilləndi: axı bu vəziyyətdə o susa bilməzdi.

Ancaq qarışqa tez-tələsik onun sözünü kəsdi:

– Bizdə onları “sarılar” deyil, “yaşıllar”, yaxud “qaralar” adlandırırlar.

– Belə de?! – Və söhbəti davam etdirmək üçün soruşdu: – Yəqin ki, siz “yaşıllar” deyilsiniz, elə deyilmi?

– Biz?! Biz “yaşıllar”ıq? – Qarışqa qəzəbdən həttə öskürdü də. – Sən nə danışırsan! Heç bir vəchlə. Mən görürəm ki, heyvanların necə və hansı şəraitdə susqunluq tətilləri etməsi barədə sənə heç təsəvvürün belə yoxdur... Eyni zamanda, görünür, sənə məlum deyil ki, heyvanlar, keçmiş dövrlərdə olduğu kimi Qızıl Əsr haqqında danışıq bilmələri üçün, əlçatmaz bir yerdə Canlı Təmsil muzeyi təsis eləyiblər...

– Və mən bu sirli muzeyə düşmüşəm?

– Hə də... Sən təsadüfən Ezopun, Fedrin və Lafontenin vəsf elədikləri aləmin, Təmsil aləminin sirli giriş yerini aşkar eləyibsən.

– Maraqlıdı! – Cəsur Joan dilləndi. Bu məlumat həqiqətən də onu maraqlandırdı. – Yaxşı, bəs sizdə əxlaq məsələsi nə yerdədi? Mən təmsil əxlaqını nəzərdə tuturam.

– Bilirsən... Bizim adətlərimiz yavaş-yavaş dəyişir...

– Artıq mən bunu hiss elədim. Siz təəccüb doğuracaq qədər sivilləşibsiniz. Hətta, sizin mikrafonunuz da var.

– Ancaq, əgər ayrı-ayrı maşınlar və cihazlara görə sivilizasiya uğurlarından danışsaq, biz çox uzağa getmişik və bizdə olanların hələ sən çoxunu görməyibsən, – qarışqa öyündü. Sən hətta təsəvvürünə gətirə bilməzsən ki, indi bizim qarışqa yuvalarımız necədi. Bizim elektrikimiz var, liftlərimiz var, və radarımız, və yeməkləri mərkəzi anbarlara daşıyan yük maşınlarımız, və DDT-dən qorunmaq üçün əleyhqazlarımız, və sairə və ilaxirələrımız var.

Hətta, ən canlı danışığ zamanı olan qaçılmaz fasilələrdə belə sonrakı izahatlar axıb gəlirdi. Və adama elə gəlirdi ki, sanki qarışqa məktəb dərsliyindən sitat gətirir.

– Hə... Bax belə... Burada da, bütün cəmiyyətlərdə olduğu kimi... Aydını? Belə... Heyvanlar bölünürlər... Bəli, məhz bölünürlər. Bilirsən... Onlar iki qrupa bölünürlər: inadkarlıq göstərənlərə, hə, hə, vaxtı keçmiş anlayışlara kor-koranə tabe olanlara... Və yeni illüziyalar yaradanlara. Bax, belə. Bilmirəm, sən başa düşdünmü?.. Mən yeni illüziyalar yaradanlar barəsində danışırım.

Bu vaxt o, dərindən nəfəs aldı və dedi:

– Biz, sən artıq gördüyün kimi, ikinci qrupa daxilik.

Cəsur Joan elə həmin an qeyri-ciddi sual verdi:

– Bəs cırcıramalar? Bəs sizdən yemək istəyən bu tənbəllərlə necə yola gedirsiniz? Keçmişdə olduğu kimi, onları rəqs eləməyə göndərirsiniz?

Qarışqa pəncəsi ilə peysərini qaşdı:

– Bilirsən... Sən təmsilin klassik sonluğunu nəzərdə tutarsan: “Sən elə hey oxuyurdun, iş belədi! İndi də get rəqs elə” – belə deyil?

Joan başını tərpətdi və onun həmsöhbəti vəcdlə izahatının davamına girişdi:

– Səndən gizlətmirəm, son onillikdə bizdə çıxışların əksəriyyəti “Cırcıramalara yemək verək!” və “Rədd olsun Lafonten” şüarları altında keçirilir. Bu şübhələr bizim qarışqa yuvalarımı-

zın əsrlərlə boyu mövcud olan sakitliyini pozub... Və təbliğatçılar gah burada, gah orada konkret cırcırama musiqisinin düşkünləri altruist siyasətin yeni siniflərinin xeyrinə, bu məşhur təmsil üçün uydurma sonluq quraşdırdılar. Bədbəxtlikdən, bizim qarışqa yemimizin qeydinə qalan bu zavallı musiqişünas-şairlərin gücünün müdafiəsinə sərf edilmiş bütün səylər fəlakətlə nəticələndi ki, bu ən qartımış idealistləri küsdürdü. Tezliklə, bizə əyan oldu ki, cırcıramalar bizim anbarlarda saxlanılan ehtiyatlarımızı yemirlər (bu da aydındı – bizə və cırcıramalara ayrı-ayrı yeməklər lazımdı). Cırcıramalar bizim təamlardan ölürdülər, bəziləri rəqs eləyə-eləyə, digərləri ağızlarında nəğmə oxuya-oxuya, və onlar çox gözəl şəkildə həlak olurdular; yeri gəlmişkən deyim ki, məhz cırcıramalar belə bir əfsanə uydurublar ki, guya onların yemi sırf metafizikdi və onlar otun ətrindən və günəş işığından qidalanırlar. Sən bir özün üçün təsəvvür elə, günəş işığı ilə! Bir sözlə... yavaş-yavaş biz başladıq...

O, utandı və susdu. Ancaq, Cəsur Joanın sual dolu nəzərləri ilə qarşılaşanda açıq-aşkar etiraf elədi:

– Yavaş-yavaş biz onları yeməyə başladıq.

– Yəni necə... yeməyə başladız!

– Bəli, çox sadəcə. Dışlərimizlə. Əlbəttə, biz vicdan əzabı çəkirdik, ancaq nə eləmək olar? Belə təzə, belə lirik əti istifadə eləməmək cinayət olardı, sən belə hesab eləmirsən. Nə üçün boş yerə xarab olsun. Hələ, onların qanadları necə də ləzzətlidi, dadından doymaq olmur. Onlar bizdə azadlıq hissi doğururlar!

Və, Joanın üzündə narazılıq əlamətlərini gördükdə, qarışqa çevik strateji gediş elədi və cırcıramaların müdafiəsinə qalxdı:

– Ancaq sən nahaq yerə onları tənbel adlandırırsan. Nəğmə oxumaq da onlar üçün işdi. Özü də necə! Əlbəttə, onlara qulaq asmaq asan iş deyil, amma sən özün bir cəhd elə onların tərzində, mişar kimi, oxu görüm, necə oxuyursan.

Və, ləyaqətlə öskürərək, qarışqa oradan uzaqlaşdı, Cəsur Joan isə açıq səma altında olan Canlı Təmsil muzeyini görmək üçün onun arxasınca yollandı.

Joan bir neçə addım atdı və onun gözləri qarşısında daha bir qeyri-adi mənzərə açıldı: Yaşıl Lehmə gölünün sahilində, iş-gəncə ilə əzab-əziyyət içində öz ölçülərini azaltmağa çalışan Öküzün yanında, Qurbağa burnunun suyunu çəkə-çəkə özünü şişirdirdi.

– Bu isə “Qurbağa və Öküz” təmsilinin personajlarıdır, – Cəsur Joan başa düşdü və təbəssümlə tez-tez ona bu təmsili danışan anasını xatırladı...

Günlərin bir günü Qurbağa xanım Öküz bəyə rast gəlir və onun boy-buxununa və nüfuzlu görkəminə qibtə eləyərək, bil-mirəm hansısa şəkildə, öz-özünü şişirtməyin üsulunu tapır. Və şişdi, şişdi, şişdi... o qədər şişdi ki, şişkinlikdən partladı. Lakin, indi onun qarşısında başqa mənzərə idi. Qurbağa, doğrudur, əvvəlki kimi şişirdi, ancaq Öküz nədənsə öz həcminə görə büzüşməyə, balacalaşmağa çalışırdı... Onlarla danışmaq lazımdı, görüm bu nə məsələdi.

Cəsur Joan yaxınlaşdı və nəzakətlə Öküzə təzim elədi:

– Xoş gördük, Öküz qardaş!

– Xaş gördük İnsan qardaş, – Öküz inam və etimadla cavab verdi.

– Bir mənə izah eləyin görüm, bütün bunlar nə deməkdi? Siz balaca olmaq istəyirsiniz?

– Hə, əlbəttə, burada nə var ki, – artıq öz kütləsinin yarısını itirmiş Öküz böyürdü. – Sənə bu bir ədalətsizlik kimi görünürmü ki, mən belə nəhəngəm, qurbağa isə belə balacadı?

– Yəqin ki, bazarlarda satılan gildən hazırlanmış bapbalaca üşürək-öküzlərə bənzəmək istəməzsiziniz?..

– Allah eləməsin... İş bu dərəcədə alçalmaq səviyyəsinə gedib çıxmayacaq, – Öküz etiraz elədi. Mən qardaşımın başına gələnləri təkrar eləməməyim naminə hər şeyə hazırım: o, elə hey balacalandı, balacalandı, balacalandı və axırda o qədər balaca oldu ki, əl arabası basıb onu öldürdü.

– Belə olan halda, mən heç nə başa düşmürəm! – bütün bu sarsaqlıqlardan artıqlaması ilə doyan Cəsur Joan dilləndi.

– Burada aydın olmayan nə var ki... Hər şey çox sadədi. Bir-birimizə qibtə eləməyə dəyər, biz qurbağa ilə belə bir razılığa gəlmişik: mən bir az büzüşərək balacalaşırım, o, isə böyüyür və bu minvalla biz bərabərləşirik.

– Ancaq Lafontenin təmsilində Öküz Qurbağanın tələblərinə açıq-aşkar ikrah hissi ilə yanaşırdı, – Joan etiraz elədi.

– Bu əvvəllər belə olub. İndi isə Təmsillər aləmində hər şey dəyişib, – Öküz hövsələ ilə izah elədi. – Biz arzu eləyirik ki, bərabərləşək və heç bir Lafonten bizim üçün qanun ola bilməz.

Cəsur Joan şübhə ilə başını yırğaladı. Və, bu bərabərlik tərəfdarlarını tərk eləyərək o, vidalaşarkən, yaxşı tərbiyə almış gənclərə məxsus bir tərzdə nəzakətlə və ədəb-ərkanla dedi:

– Sizin amalınız, mənəcə, tamamilə tərifə layiqdi, hərçənd ki, açığımı desəm, siz onu bir qədər... Sizə necə deyim... Hə, bir qədər bəsit şəkildə həyata keçirirsiniz.

– Nə üçün? – sifəti son dərəcə küt xeyirxahlıq ifadə eləyən Öküz heyretlə böyürdü.

Cəsur Joan, lazımı dəlillər seçmək cəhdi ilə çapalayaraq, donquldandı:

– Hə... ona görə ki... bəlkə mən yanılıram... yaxud... bir sözlə... bərabərlik və bərabərləşmək – müxtəlif anlayışlardı, hərçənd ki, tez-tez bu anlayışlar qarışdırılır. Axı, zahiri görkəminizə görə siz heç vaxt qurbağa ilə eyniləşə bilməzsiz.

Bu sayaq məntiqi ipucundan Joan bərk-bərk yapışdı ki, fikri yayınmasın.

– Təsəvvür eləyin ki, – o, dedi, – Qurbağa xanım Öküz ağanın ölçüləri ilə bərabərləşir və bu zaman o, buyunuz da çıxarmaq istəyir. Belə olan halda siz nə məsləhət görürdünüz?

– Boş şeydi! Qurbağanın səsi zəiflədi. – Mən sünisini sifariş eliyərdim. Kauçukdan və ya plastikdən.

– Əla. Bu vəziyyətdən çıxış yolu ola bilər... – Joan razılaşdı. – Bəs birdən Öküz quruldamaq istədi?..

Və Qurbağa və Öküz susdular – bu sual onları açıq-aşkar çaşdırdı və Joan dedi:

– Onda, belə olan halda, Öküz ağa gərək Qurbağa xanım necə quruldayırsa, elə o sayaq quruldama yazılmış val udsun... Mən başqa çıxış yolu görmürəm... Bircə siz öz səhvinizi anlayın. Nə qədər çalışsanız da sizin və Qurbağanın zahiri görkəmi fərqli olacaq. Hətta bu, hər halda, sözün dar mənasında bərabərsizlik də deyil, müxtəliflikdi...

– Bəs necə olsun? – öz küt nəzərləri ilə və nəvazişə Joana tamaşa eliyən Öküz böyürdü.

– Heç necə. Mənim məsləhətimə qulaq asın və öz əvvəlki vəziyyətinizə qayıdın. Qoy Öküz ağa nəhəng, Qurbağa xanım isə – cırdan boyda olaraq qalsın. Əgər bir halda ki, siz bərabərliyə can atırsınız, onda məlum fərqlərin heç kim tərəfindən sıxışdırılmamaq hüququnu verən azadlığı əldə eləyin...

Joan susdu, o, anladı ki, daim sivrilib əldən çıxan həqiqətləri sözlə ifadə eləmək olmaz. Utanmış vəziyyətdə o, yoluna davam elədi, Öküz isə, şisməkdə davam eləyən biganə Qurbağanın yanında dayanaraq, əvvəldə olduğu kimi, həcmcə kiçilirdi. Joan mümkün qədər tez Təmsil aləmindən çıxıb canını qurtarmaq istəyirdi, fəlsəfi düşüncələr onun ürəyini üzmüşdü, həm də ki, o, qurd kimi acmışdı.

Ancaq Joan heç üç addım atmamışdı ki, külək ona tanış olan bir mövzunun qırıqlarını gətirdi və o, maraq xatirinə Ezop dövründən başlayaraq kələkbaz Tülkünün saxta nəvazişlə məşhur qarğanın başını bişirdiyi talaya baş çəkmək qərarına gəldi (həmin o qarğa ki, ağzında pendir – gözəl pendir parçası ilə ağacda oturmuşdu).

– Ah, nənə, nənə! Doğrudan da sən dünyada ən qəşəng quşsan! Mən nə danışıram, dünyada! Bütün kainatda... – bu riyakar yaltaqlandı. – Sənin nə qəşəng lələklərin var, nənə! Onlar necə də par-par parıldayırlar. Və yəqin ki, həqiqətən sənin səsin mələk səsi olmalıdı! Səni dinləyəndə mən adicə olaraq ləzzətdən əriyirəm. Oxu, gözümün işığı, utanma...

Məlum olduğu kimi, qədim təmsildə qarğa tülkünün yaltaqlığına inanmışdı və yarım düjün yalançı komplimentlərə aldanaaraq, pendiri düz tülkünün ağzına salmışdı.

Ancaq bu dəfə yaltaq təriflər qətiyyənlə Qarğanın eyninə də gəlmədi. Açıq-aşkar kinayə ilə o, pırıldıyaraq budaqdan-budağa qondu, köhnə əl pəfonunun yanına uçdu və tülkünün sözlərinə abırsızlıqdan xali olmayan cavab yazılan valı pəncəsinin cəld hərəkəti ilə işə saldı:

– Pendiri yeyəndən sonra mən oxuyaram! Pendiri yeyəndən sonra mən oxuyaram! Pendiri yeyəndən sonra mən oxuyaram!

Qarğanın dimdiyində sıxılıb saxlanan yupyumru pendir parçasını xeyli vaxtdan bəri nahaqca yerə gözləri ilə yeyən tülkünün sifəti dəhşətli dərəcədə uzandı. Quyruğunu yanına qısaraq və başını aşağı sallayaraq, zavallı meşəyə doğru elə götürüldü ki, sanki, bu pendirin ona heç bir dəxli yoxdu... Qarğa isə valı dayandırdı və tamahını saxlaya bilməyərək, bütün səsi gəldikcə qarılıdı:

– Bu onsuz da bəllidi ki, mənim ilahi səsim var. Sənin isə ay səfeh, mənə bunu təkrar eləməyinə ehtiyac yoxdu! Mən onsuz da bunu bilirəm! Mən istənilən bülbüldən yaxşı oxuyuram! Sənə açığımı deyim ki, sənin difirambaların məni bezdirib. Bu dəfə, mənim əzizim, ağzına qıfıl vur və oruc tut. Onsuz da pendir mənə çatacaq. – Və qanadlarını çalaraq, təvazökarlıqla dedi: – Ancaq əvvəlcə, içki əvəzinə, bütün mənim tanışlarımla xahişi ilə mən bir nəğmə ifa eləyim.

Və nazlı-qənzəli hərəkətləri ilə Qarğa xırıltılı səslə allah bilir nə qarılıdı. Cəsur Joan isə, şöhrətpərəstliyi məğlub eləmək münasibətilə sevinərək, özünün acgöz gözləri ilə pendirin düşdüüyü yeri manşırıldı, öz qismətinə yaxınlaşdı – və məsələ bitdi!

XIV FƏSİL

YARIMÇIQ AYAQLI QIZ

Qarğanın, hansı yollasa Ezopun bütün heyvanlar səltənətini köməyə çağıracağından ehtiyat eləyərək, Cəsur Joan dabanına tüpürərək meşəyə tərəf götürüldü və əyri-üyrü meşə cığırları ilə təpəlikdə olan bulağa qədər qaçdı; bu öz daş yatağında sakit-sakit donquldanan balaca bir bulaq idi. Burada Joan yumşaq mamırın üstünə sərildi, ancaq, hətta əlini uzadıb yeməyə başladığı pen-dirin üstündən dadlı bulaq suyu içməyə belə təqəti yox idi. Onun yalnız qəmli-qəmli bu sözləri deməyə gücü çatdı:

– Ah, divar, divar, axı sən haradasan?!

Elə həmin an yaxınlıqdakı sal qayanın üzərindəki bir-biri ilə kəşişən çatlar “insanlaşdı” və böyük bir ağıza çevrildi. Bu həmin o, əvvəllər onu bezdirən izləyici – Ağız idi və halını dəyişmədən təkrar elədiyi ifadəni bəyan elədi:

– Həm yaxındı, həm uzaq.

Həm yaxındı, həm uzaq? Səni görüm lənətə gələsən! Və Cəsur Joan, yumruğunu sıxaraq, hirsindən alışıb-yanaraq yerindən sıçradı.

– Kəs səsini, səfeh! Mən artıq sənənin bu “həm yaxındı, həm uzağından” xirdəyəcən doymuşam, doymuşam, doymuşam. Daha kifayətədi! Əgər sən sakitləşməsən, vurub dişlərini tökəcəyəm!

Ancaq Ağız üzünü turşutdu (insanlarda üzün bu şəklinə təbəssüm deyirlər) və dedi:

– Qızıqma, ay bala! Başlıcası da, bu hay-küy nəyə lazımdı! Bu nədir, yoxsa sən bütün işləri korlamaq istəyirsən? – Və, do-daqlarını bant kimi bükərək, pıçıldadı: – Suss! Ali hakimiyyət

istirahət eləyir. Onların son istirahətidi. Mənə bax, onları yuxudan oyatma... Bir yaxına gəl. Ancaq astaca...

Özgə aləmdən olan ağızlara təbii olaraq inanmamasına baxmayaraq (kim bilir, birdən bu ağız dişləməyə və ya tüpürməyə başlayacaq), Joan bunu tər-təmiz şıltaqlıq kimi qəbul eləsə də, bu xahişi yerinə yetirdi.

– Bir az da yaxına gəl... Qorxma, – Ağız onu çağırırdı. – Sənə nə isə təklif eləmək istəyirəm... ancaq bu elə olmalıdı ki, heç kim eşitməsin... Xüsusilə də, teyf – Qulaq; o, hər şeyə qulaq asmaqla məşğuldu, hətta danışılmayan şeylərə də.

– Bəs sən mənə nə təklif eləmək istəyirsən? – Maraqdan alışıb-yanan Joan danışan ağız olan qayaya daha da yaxınlaşdı. Eşidirəm səni!

Onda Ağız (ondan necə də axmaq iy gəlirdi) Joanın qulağına pıçıldadı:

– Mən sənə Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndinə necə getməyin yolunu öyrədə bilərəm. Ancaq, əlbəttə, bir şərtlə...

– Bir şərtlə? O, hansı şərtidi?

Ağız dodaqlarını yaladı:

– Sən gərək öz pendirini mənə verəsən...

Cəsur Joan qızıışdı:

– Necə, deyirsən pendiri sənə verim?.. Axı mən onu Qarğadan elə bir əzabla qorartmışım ki! Pendirin hamısını?

– Hə, bala, son qırtımına qədər hamısını... Sən bilsəydin ki, mən bu həyatı ətri olan pendir üçün necə də darıxmışam! – Və o, Joanı tələsdirdi: – Hə, tez qərara gəl! Yoxsa yarım dəqiqədən sonra gec olacaq! Sən razısan, ya yox?

– Razıyam, – Joan dərindən köks ötürərək dedi. – Götür pendiri.

Və o, yerini rahatladı, o, çox arzulayırdı ki, bu dəhşətli tamaşadan yaxşıca zövq alsın. Bəs necə, təsəvvür elə ki, – qaya üzərində açılmış insan ağızı Fedrin təmsillərində təsvir olunan əfsanəvi inəklərin südündən hazırlanmış pendiri necə acgözlüklə basıb yeyir.

– Bax bu pendirdi! Bütün pendirlərin pendiridi! – Seliyini axıda-axıda Ağız ləzzətlə dilləndi.

Ancaq o bu ləzzətli tikəni tələm-tələsik yeməli oldu; hövsələsi çatmayan Cəsur Joan bu sirli divarın harada olduğunu öyrənmək arzusu ilə onu tələsdirdi.

– Hə, cəld ol, cəld çeynə qurtar.

– Gözlə, qaçmırıq ki, bizim hələ vaxtımız var.

Ağız pendir qırıntılarını yaladı və Joanın üzünə pendirin iyni yayaraq onun qulağına pıçıldadı:

– Bundan sadə şey yoxdu. Bax o cıgır ilə baş aşağı düş, o, səni Canlı Meyvələr sarayına aparıb çıxaracaq – bu bizim dahilərin son uydurmasıdır, onların fantaziyası, sənə məlum olduğu kimi, şahzadələrdən və krallardan uzağa getmir... Bu bağda Qırmızı Günəbxanlar bitən bir lək var, bax, ...gedən tunelin yolunu tapacaqsan.

– Divara?

– Hə, divara. Ancaq heç kimə heç nə demə. Suss!

Və ayrılma zamanı başdan-başa pendirin yağına bulaşmış pinti – Ağız, özünün məmnunluğunu ifadə eləyərək, bərkdən gəyirdi və yağlı təbəssümlə dişlərini ağartdı:

– Pəh! Bu necə pendirdi! Necə də möcüzəli pendircikdi!

Və doyunca gülümsədikdən sonra, əriyib cansız qayada yox oldu.

Yorğunluğuna və acliğına baxmayaraq, hərərətinə alışdığı doğma göz yaşları olan öz evlərinə qayıtmaq ümidindən qol-qanad açan Cəsur Joan, o dəqiqə danışan ağızın göstərdiyi yolu əlinə alıb məqsədinə doğru irəliləməyə başladı. O, heç əlli addımlıq yolu qət etməmişdi ki, onun nəzərləri ətrafın vəhşi peyzajının fonunda, xüsusilə, nəcibliyi və incəliyi ilə seçilən, nəhəng bir bağa sataşdı. Hava elə zərif idi ki, onun yüngülcə əsməsi sevən əllər kimi adamın dərisini sıgallayırdı, çiçəklər isə çox incə rayihəsi ilə adamın başını gicəlləndirirdi. Ancaq Cəsur Joan əldən düşmüşdü və bütün bu nemətlərə və gözəlliklərə lazımı qədər diqqət yetirmədi. Bununla belə, o bu möcüzəli bağın gözəlliyi qarşısında duruş gətirə bilmədi və Qırmızı Günəbxanlar bitən tunel barədə deyilmiş sözləri unuddu.

“İki arzu məni rahat buraxmır, – yorğunluğuna qalib gəlməyə çalışaraq, o, fikirləşdi, – doyunca yemək və yaxşıca yatıb yuxumu almaq”.

Və ləngər vura-vura və yuxusuz gecələrdən sonda şişmiş gözləri ilə yolu zorla seçərək o, bağın darvazasından içəri girdi və baş xiyabanın sonunda mavi ağacların üzük qaşı kimi əhatəsində olan gözqamaşdırıcı gözəlliyə malik bir saray gördü.

– Nə bilmək olar, – bir qədər utanmış halda o, dedi, – əgər mən bu sarayın sahibinə baş çəksəm, axmaq bir hərəkət eləmiş olaram ki? Hə, birdən, o, məni özü ilə birgə yeməyə dəvət elədi...

“Gedim? Getməyim?” Beləcə, bir qərara gələ bilmirdi və bə-dəhatən yandakı xiyabandan qaça-qaça gözəl bir qız gəldi, qıpqırmızı dodaqları ilə nəvazişlə gülümsəyərək onun yolunu kəsdi və bu vaxt o, qeyri-müəyyən vəziyyətdə yerində təpik döyürdü.

– Xoş gördük, senyor! Siz hara tələsirsiniz?

Cəsur Joan öz məqsədini ondan gizlətmədi:

– Mən bu sarayın sahibinə baş çəkmək istəyirəm və ümid eləyirəm ki, bəlkə o, mənə yataq, yemək və təmiz yorğan-döşək verə. Axı mən dəhşətli dərəcədə çoxdandı ki, çimmirəm... Bundan başqa, mən acam, elə acam ki, dünya başıma fırlanır. Ah, əgər siz mənə yeməyə bir şey versəydiniz – bu sarayın sahibinin gözlərinə belə miskin şəkildə görünmək dəhşətdi. Etiraf eləyim ki, hətta mən özümü bir az da narahat hiss eləyirəm.

– Yemək? Bu nə olan şeydi? – qız soruşdu və onun moruğa bənzəyən qara gözləri qorxudan daha da qaraldı.

Bu açıq-aydın mənasız sualdan diltor olan Cəsur Joan çiyinlərini çəkdi.

– Deməli siz yeməyin nə olduğunu bilmirsiniz?.. Yəni siz qarnınızı doldurmayıbsınız, qızardılmış kartofla verilmiş bifşteksi çeynəməyihsiz, düyünü içəri ötürmüyübsüz... Bir sözlə çənənizi işlətməyihsiz!

Joan danışdığı vaxt qızın təəccübü daha da artdı.

– Bifşteks?.. Nə qəribə sözdü! – o, mızıldandı.

– Sən hətta bifşteksin nə olduğunu bilmirsən? Bu nədir, yoxsa məni ələ salırsan?

– Yox, qərib adam, – qız etiraz elədi, – səni inandırırım ki, mən ilk dəfədir ki, belə qəribə söz eşidirəm.

– Yaxşı da! Mən də sənə inandım! – az qala acından huşunu itirəcək Joan qəzəbləndi. – Gedim sarayın sahibini axtarım! Çox güman ki, o, səndən ağıllı olar.

Qız narahatlıqla ona nəzər saldı.

– Dayan. – Və pıçıltı ilə əlavə elədi: – Getmə!

– Niyə ki?

– Niyə? Bəyəm sən bilmirsən ki, burada bizim şahbanumuz yaşayır.

– Ah, şahbanu, lap yaxşı!.. Mən ömrümdə heç vaxt şahbanu görməmişəm və əlimə düşən bu fürsətdən istifadə eləyərək onunla tanış olaram... O, evdə də başına tac qoyur?

Joanın bu sözləri dediyi zaman ifadə elədiyi ikrah hissi, bu qıza azacıq da olsun təsir eləmədi. Onun, dəymiş çiyələyə bən-zəyəyən qıp-qırmızı dodaqları, bu dəfə gülümsəmədi:

– Getmə! Bizim şahbanunun xaricdən gələn adamlardan zəhləsi gedir. Qaç! Əks təqdirdə sənə heç nə yardım eləyə bil-məyəcək. Dördüncü Dona Gözəldona amansız adamdı.

– Dördüncü Dona Gözəldona?

– Hə... Dördüncü Dona Gözəldona. Bizim şahbanunun adı belədi. Onun, eyni zamanda, ləqəbi də var – Zəhər...

Düşünüb-daşınaraq, Cəsur Joan yenidən qıza xatırlatdı ki, o, acdı.

– Mən qaçıb gedərəm, ancaq mənə nə isə yeməli bir şey tap. Mən yemək istəyirəm... Başa düşürsən? Diqqətlə mənə bax, izah eləməyə çalışacağam.

Və Joan ona “yemək” felinin mənasını başa salmaq üçün bütün imkanlardan istifadə elədi. Klassik əl hərəkətləri ilə o, ağızını göstər-di, çənəsini tərpətdi, ancaq hamısı əbəs yerə. Qız, heç nə anlamadan ona baxırdı, – sanki, o, onunla anlaşılmayan bir dildə danışırdı.

– Yaxşı, bəs sən özün bir şey yemirsən? – qəzəblənmiş Cəsur Joan partladı. – Bəs onda sən necə üzünün yaxşı rəngini saxlaya bilirsən? Sən nə ilə qidalanırsan? Öz gücünü nə ilə qoruyursan?

– Qız tərəddüd içində ona nəzər saldı və birdən hansısa qərara gələrək, onu məhəccər boyu öz arxası ilə apardı, sonra isə oturtdu və təmtəraqsız sadələvhlüklə onun ayaqqabılarının bağlarını açmağa başladı.

– Bunu eləmək hansı cəhənnəmdən sənin ağına gəldi?
– Joan hirslə bağırırdı.

Ancaq qız Joanın narazılığına baxmayaraq, yenə də onun çəkmələrini çıxartdı.

– Hazırdı. İndi, güman eləyirəm ki, sən təmin olundun? – Bu sarsaq hərəkətdən cin başına vuran Joan ona çəmkirdi.

– Hələ yox, – o, şən-şən etiraz elədi. – İndi də corablarımı çıxarmaq qalır.

– Daha bu ağ oldu! Corablarımı çıxarmaq, üzr istəyirəm, mən razı deyiləm, mənə bu həddini aşmaq deməkdi.

Bununla belə, onun etirazları əhəmiyyətsiz idi. Bu füsunkar qız bütün maneələri dəf eləyirdi.

– Yaxşı, bəs sonra? – Ayaqları soyundurulmuş Cəsur Joan soruşdu.

– İndi ayaqlarını göstər.

Və sakit bir təmkinlə qız onun ayaqlarının altını nəzərdən keçirdi. Bu vaxt, o, artıq dözmədi:

– Belə işlər ancaq mənim başıma gələ bilər! Mən bura acından yarı ölü vəziyyətində gəldim, xahiş elədikdə ki, məni yedirtsinlər, onda mənə şirəli bifşteks vermək əvəzinə, ayağımdan həzz almaq üçün ayaqqabılarımı çıxartdılar. Deyin görüm, əziz qız, siz çox güman ki, Dördüncü Gözəldonnanın səltənətində baş döyənək operatoru deyilsiniz ki?

Ancaq qızın başı özünün sehrli və o dünyadan olan xəyallarına qarışmışdı. Bir kəlmə kəsmədən, o, ayaqqabıları və corabları çıxartdı və xoş bir qəmzə ilə öz ayaqlarını ona göstərdi. Bu dəfə Cəsur Joan səmimi olaraq təəccübləndi, çünki, qızın ayaqlarının altı açıq idi! Belə bir şeyi təsəvvürə gətirmək olar?! Qızın ayaqları yarımçıq idi!

– Bu nə deməkdi? – o, tamamilə özünü itirmiş halda dedi.

– Elə də xüsusi bir şey deyil. Bizim səltənətin bütün əhalisinin ayaqları belədi.

– Bəs nə üçün?

– O dəqiqə görünür ki, sən əsl barbarsan, – qız incidi. – Bu yarımçıq ayaqlar bizi qidalandırır.

– Hansı yolla? – Cəsur Joan soruşdu; o indi yorulmadan və tam səmimiyyətlə təəccüblənirdi.

– Bax, – qız dedi və torpağı qazaraq ayaqlarını ora soxdu, özü də aydın görünürdü ki, bu onun üçün vərdiş olunmuş iş idi.

– Heç nə başa düşmürəm! – son dərəcə qayğılanmış Cəsur Joan əsəbiləşdi.

Qız ona cavab vermədi və bir dəqiqə ərzində əvvəlki vəziyyətdə dayandı, özü də adama elə gəlirdi ki, o, hansısa təmtəraqlı ayini yerinə yetirir. Nəhayət o, sükutu pozdu və şagirdlərin məktəblərdə müxtəlif nəsihətləri oxuduqları tərzdə dedi:

– Sənin özünün də gördüyün kimi, bizi torpağın özü qidalandırır, birbaşa və bilavasitə və cürbəcür hoqqalara və kələklərə ki, siz müraciət eləyirsiniz və buna görə də özünüzü təbiətin ağası hesab eləyirsiniz, biz onları eləmirik. Biz hər gün eyni işi görürük: ayaqqabılarımızı soyunuruq və ayaqlarımızı yaxşı gübrələnmiş torpağa soxuruq...

– Yaxşı gübrələnmiş?

– Hə, biz torpağı peyinlə və ya kimyəvi dərmanlarla, kim necə istəyirsə, gübrələyirik. Və belə torpaq bizim qanımıza yeni enerji verir və bizim həyatı qüvvələrimizi möhkəmlədir...

Cəsur Joan qıza qəzəbli nəzərlərlə baxdı.

– Sən demək istəyirsən ki, mənim acından öldüyüm bir vaxtda, sən şam yeməyi yeyirsən? Qulaq as! Mən... Mən... hə, mən...

O, nitq qabiliyyətini itirərək susdu. Ancaq bu zaman onun burnu, məlum deyil, haradansa gələn zərif və kəskin bir ətri duydu...

O, ləzzətlə dadlı ətri içinə çəkdi:

– Əgər mən səhv eləmirəmsə, buradan meyvə ətri gəlir. Armud və alma ətri... Ah kaş onlar mənim əlimə keçəydilər!

Və, bu ətirləri iyləməkdə davam eləyə-eləyə o, qızın yanına, lap yanına yaxınlaşdı.

– İndi mən başa düşürəm... Sənin sifətindən anton almasının ətri gəlir, – o, dodaqlarını yaladı, – o, almadan deyil ki, yaxud da, ola bilər ki, sənin paltarın armudlarla bir yerdə saxlanılır?

Və bu vaxt ağıla sığmayan bir hadisə baş verdi. Aclıq ağılsızlığının tutması nəticəsində Cəsur Joan qızın düz yanağından dişlədi! O, alma dadını hiss elədi, zavallı qız isə yanağının bir hissəsini itirərək ağrıdan çığırdı.

– Şübhə yoxdur ki, – Joan alma parçasını çeynəyə-çeynəyə, fikirləşdi, – mən anlaşılmaz bir yerdəyəm, burada həm kişilərin, həm də qadınların sifətləri meyvələrdəndi və onlar bitkilər kimi qidalanırlar... Bu qız, məsələn əsl meyvə salatıdı. Onun gözləri – iki moruqdu, dodaqları çiyələkdə, yanaqları almadı... Bəs barmaqları?.. Ver bir sənin barmaqlarının da dadına baxım. Yaxşı, heç olmasa birçə parçasını!

Deyildi – olundu. O öz qurbanının ürəyi dağılayan iniltilərinə məhəl qoymadan, qızın əlindən yapışdı, şəhadət barmağının bir parçasını dişlədi.

– Necə də dadlıdı! – o, ləzzətlə ağızını marçıldatdı. Armud dadır. Barmaqlarını yalayarsan.

Və bu gözüdoymaz adamyeyən-vegetarian hərisliklə qızın burnunu gözaltı elədi, ancaq birdən başılovlu özlərini hadisə yerinə çatdıran iki nəzarətçini gördü. Onları qızın ah-nalələri oyatmışdı və onlar diri-diri yeyilməkdə olan bu qızın köməyinə gəlirdilər. Bir də onların üzlərindəki ifadəni görəydin! Zəhmli və əzazil, eynilə kal heyva kimi.

– Qırmızı Günəbaxanlar ləkini mən haradan tapa bilərəm? – özünün müdafiə instinktinə tabe olaraq Joan qızın qulağına pıçıldadı.

Və qız, – axı onun ürəyi baldan idi, heç inciyib-küsmədən, şirəsi süzülən şikəst edilmiş barmağı ilə yaxınlıqdakı çiçək ləkini göstərdi. Nəzarətçilər onu görməsinlər deyə Joan aşağı əyildi və var gücü ilə Günəbaxanlara doğru qaçmağa başladı və yerə çömbələrək əlləri ilə tunelin girişini axtarmaq məqsədilə torpağı eşləməyə başladı.

XV FƏSİL

QAYIDIŞ

Cəsur Joan başı lovlı otu ayaqlayır və yoluşdururdu, axı o, tapmalı idi... bir də ki, nəyi axtardığını, o, heç özü də bilmirdi.

Çox güman ki, bu, sehrli lyukların təchiz olunduğu həlqə, klassik həlqə olmalı idi. Ancaq o, sifətləri kal heyva kimi turş olan gözətçilərdən yaman qorxurdu və, bu həlqəni tapmağa ümid eləmədiyindən, sürət xatirinə, kor-koranə əlinə keçən bütün bitkiləri kökündən çıxarmağa başladı. Və o bu işin öhdəsindən çox əsaslı şəkildə gəldi və ən nəhayət, qırmızı günəbaxan kolunun köklərinə sarılmış nəhəng bir daşı yerindən tərptədi. Və bu vaxt tunelin yolu göründü – vahiməli, məzarabənzər bir çökəklik. O, ora nəzər saldı və onun ürəyi sıxıldı. Sonra nə etməli? Aşağı düşmək? Bəs görəsən bu quyunun divarında pilləkən varmı? Qaranlıqda onun əlləri ancaq nəm mamıra və soyuq daşa toxundu. Bəlkə elə sehrli qüvvələrə arxayın olaraq (ölüm təhlükəsi qarşısında ona bir cüt xilasedici qanad vermək onların əlində nədi ki) vaxt itirmədən özünü başaşağı bu yarğana atmalıdı?

Xoşbəxtlikdən, o, elə də çox düşünüb–daşınmalı olmadı. O bu dərin uçurumun üzərinə əyildi və bədahətən o taydan olan nəhəng bir ağızın onu necə sorduğunu həzin bir rahatlıqla hiss elədi. Xırıltılı bir inilti ilə Joan torpağın, əziz ana-torpağın dərinliklərində gözden itdi, o, isə onu özünün qaranlıq dərinlikləri ilə dartıb apararaq (bu səyahət eyni zamanda həm çox uzunmüddətli, həm də ani oldu), onu cəld bir qalereyanın içərisindən keçirərək Qanlı daşlar karxanasına atdı, bu karxana isə düz divarın yanında yerləşirdi. Hə, düz Qanlı divarın yanında. Burada o, sonsuz asılma və diş-diş olan qan rəngli sonsuz qaya silsiləsini xatır-

ladırđı; tamamilə hamar və əlçatmaz olan bu divar uzun-uzadı kilometrərlə uzanıb gedirdi və haradasa üföqlərin arxasında göz-dən itirdi. Güzgü kimi, hamar yalı olan bu divarın başına çıxmaq haqqında heç düşünməyə belə dəyməzdi. Heç bir yerində, birmənalı şəkildə heç bir yerində Joan divarın səthində yalnız arıya sığınacaq verə biləcək kiçik də olsun bir çat, kiçik də olsun bir oyuk tapa bilmədi. Heç nə olmaz. Lənət şeytana! Sən bir işə bax! Nəhayət, ümitsizliyə qapılmış Joan ağır-ağır hansısa bir daşın üzərinə əyləşdi. Elə həmin dəqiqə qəzəbli bir nəriti onun ruhuna qədər işlədi.

– Rədd ol buradan, heyvan!

Cavan oğlan səksəndi:

– Mənimlə danışan kimdi?

– Bu mənəm, başam, sən məni əzdin. Gələn dəfə oturduğun yeri yaxşı-yaxşı nəzərdən keçirt, səfeh!

Bu qaya parçasını nəzərdən keçirən Cəsur Joan inandı ki, həqiqətən də o, ədəbsizcəsinə nəhəng çəpgöz, şivyə saqqallı və bir az da çöpur burunlu qranit bir başın məmir basmış saçları üstündə oturub...

– Qəribədi. Sən daşa elə oxşayırsan ki... – o, danışmağa başladı.

– Həqiqətən də bu belədi... qaya onun sözünü kəsdi. – ancaq səni inandırım ki, mənim beynim var. Doğrudu, bu elə sən deyən də çox deyil, ancaq kifayət qədərdir. Olan beynim, divara gözətçilik eləməyə kifayət eləyir.

– Başa düşürəm, sən, yəqin ki, gömrükdə xidmət eləyirsən?

– Səninlə tanış olmağıma şadam, – Joan onu salamladı, ancaq bununla belə kəkələmə tərzi onun özünü də təəccübləndirdi. Və öz şəxsi ləyaqətini qorumaq xatirinə o, dişlərinin arasında mızıldandı: – Heç omasa, məni başa sal görüm bu nə mənasızlıqdı? Nə üçün sənin ancaq başın var?.. Gözətçi üçün bədənin qalan hissələri, çox güman ki, lazım deyil, hə?

Bu sözlərə, necə ki, gözləmək olardı, daş soyuqluğu ilə izahat verildi:

– Sən səhv eləyirsən, mənim də bütün özünə hörmət eləyən başqa canlılar kimi, başımdan əlavə, bədənim, əllərim və ayaqlarım var. Ancaq ürəyimdən dincəlmək keçdiyi zaman, mən özümü par-

çalara ayırıram. Məsələn, ayaqlarım yorulanda, mən onları bədənimdən ayırıram, yuxuya gedənə qədər onlara lay-lay çalırım. Bədənimlə və əllərimlə də eyni cür davranıram. Başa düşürsən?

– Başa düşürəm. Ancaq, sən onları əvvəlki, necə deyərlər, normal vəziyyətinə necə qaytarırsan?

Və baş, atılıb düşə-düşə dığırlandı yatan bədənin yanına getdi – burada, açıq-aşkar sehrsiz ötürmək mümkün olmadı – və onu silkələməyə başladı:

– Tez ol bir oyan görüm, tənbel!

Və bütün bu dilətmələr tərs bədəne təsir eləmədiyinə görə, baş yarımtdəbirlərlə kifayətlənmədi, o, nə qədər əlindən gəlirdisə bir o qədər qəzəblə dişlərini ona keçirdi və bağdırdı:

– Oyansana bir, səni görüm lənətə gələsən! Elə yatırsan ki, sanki lyüminal içibsən!

Dişləmə üsulu təsir elədi və gözətçi bədəninin bütün hissələrini bir yerə topladı – bədənini, daş əzələli və kələ-kötür barmaqlı əllərini, döyənəkli ayaqlarını. Və o, əlbəəl öz vəzifə borcunu yerinə yetirməyə girişdi – onu vəzifə borcu ilk növbədə icazəsiz buraya daxil olmuş Joanı uzaqlaşdırmaq idi:

– Sən divarı aşmaq istəyirsən, elə deyilmi? Yaxşı. Onda tez ol pasportunu göstər mənə. Hə, hə, pasportunu... Təbii ki, müvafiq möhürlər olmaq şərtilə, möhürlər elə aydın olmalıdı ki, o dəqiqə nəzəri cəlb eləməli idi. Necə?! Sənin pasportun yoxdu?! Hətta, heç möhürləri də yoxdu?! Bəs sən buraya möhürsüz necə keçə bilibsən? Sən kiminləsə dil tapıbsan, bu belədi? Hə, bu adi haldı. Ancaq nəzərə al ki, mənim əzizim... müəyyən olunmuş qanuni möhürlər olmadan bu sərhədi hələ indiyə kimi heç kim keçməyib! Haradan gəlibsən, oraya da qayıt...

Ancaq Cəsur Joan yumşaq tərzdə ona etiraz elədi:

– Bəs birdən mən apelyasiyaya verəsi oldum?

– Mənim xeyrixah daş ürəyimi apelyasiyaya verirsən, elə deyilmi? – gözətçi onun sözlərini dəqiqləşdirdi. – Əhəmiyyəti yoxdu, mənim əzizim. Buradan, təbii ki, lazımı qaydada doldurulmuş pasport təqdim eləmədən hələ heç kim keçməyib. Bu isə o deməkdi ki, ona açıq-aydın şəkildə düz yetmiş möhür vurul-

malıdı. Və, bundan əlavə, mən çətin inanaram ki, elə bir adam tapmaq mümkün olsun ki, bu yer cənnətini... dəyişməyə qadir olsun. Sənin əslin haradandı?

– Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndindən.

Gülüşü imitasiya eləyərək, gözətçi cırıldadı və Joana elə gəldi ki, haradasa yaxınlıqda, çınqıl doğrayırlar.

– Deməli sən o yerdənsən ki, orada əhali o qədər ağlayıb ki, onların gözlərinin altında mamır bitib, burunlarının altını isə yaşıl kif basıb? Bəs sən orada nə eləməyə hazırlayırsan?

Cəsur Joan təəccüblə çiyinlərini çəkdi:

– Mən haradan bilirəm! Düzünü desəm, burada səyahət eləyərkən, mən inandım ki, Sehrli Təxəyyüllər aləmində (sənin möhür tələb eləyərək qoruduğun həmin bu yerdə), və bizdə, Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndində, elə eyni cansıxıcı qanun hökm sürür. Onun məğzini isə indi mənim sənə sadalayacağım sözlərdən biri təşkil eləyir, – ürəyinə hansı yatırsa, öz zövqünə uyğun onu da seç: çərəncilik, darıxma, yeknəsəklik, bayağılıq. Əlbəttə, fərqləri də var. Gözyaşıaxıdanlar daha çox əzab çəkirlər. Ancaq onların əzab-əziyyətləri heç üç qara qəpiyə də dəyməz. Çünki, onların yalançı qəm-qüssələri həqiqətən də elə əhəmiyyətsizdi ki, elə miskindi ki, elə mənasızdı ki, onların əslində əsl bələlər haqqında heç təsəvvürləri belə yoxdu.

– Yaxşı, belə olan halda, sən bu içi quru, üstü yaş diyarda nə edəcəksən? Axı, ora qəlb zökəminin əsl şitilliyidi.

– Bilirsən... İnsan heç vaxt hər şeydən razı olmur... Açıqlığı desəm, mən olduğun Yuxugörmə səltənətinin bütün bu isitməli anarxiyasından xirtdəyiməcən doymuşam və indi də yenidən bizim gerçəklik adlandırdığımız şeyi görmək istəyirəm. Bundan başqa... Qulaq as, mən sənə bir sirr açacağam... Ancaq söz ver ki, bu sirri heç kimə deməyəcəksən... Söz verirsən? Yaxşı, onda qulaq as. Mən ilk növbədə ona görə ora qayıtmaq istəyirəm ki, əgər mənə müyəssər olsa, Ağla, Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndini ayağa qaldırım, mənim yerlilərimin belini düzəldim... Onların ürəklərində yeni həyata, layiqli, cəsarətli həyata inam işığını yandırırım. Ancaq, bununla belə, – nə üçün də bunu sənə etiraf eləməyim, – doymaq bilmədiyim bir arzu içimdən məni gəmirir.

– Hansı?

– Ah! Bilirsən, hətta bunu deməyə belə utanıram... – Və utandığından qızaranaq, Cəsur Joan donquldandı: – Mən, dəhşətli dərəcədə ... üçün darıxmışam, sən təsəvvür eləyə bilməzsən ki, nədən ötrü... darıxmışam. Bircə dənə kobud xörək üçün, kartofla treska balığı üçün. Təzə kartofla yaxşı treska balığının bir parçası üçün. Mənim dostum, bir təsəvvür elə! Məhz belə bir əhəmiyyətə arzu, bəzən böyük ruh yüksəkliyinə gətirib çıxarır. Məsələn vətən üçün darıxmağa.

Divarın qoruqçusu Joanın səmimi etiraflarından təsirlənək dedi:

– Yaxşı... Ən çoxu mən sən üçün onu eləyə bilərəm ki, – sən ilə necə hərəkət eləməyim barədə rəislərimlə məsləhətləşə bilərəm. İzn ver bir müddətliyə səndən ayrılıq, mən indi onlarla danışaram.

– Sən orada çox olacaqsan?

– Yox, hərəkət eləmədən də hərəkət eləmək olar, sən bunu indi görəcəksən. Bax, hazırdı.

Və gözətçi çıxdı, daha dəqiq desək, hərəkətsiz vəziyyətdə dondu, gözlərini içəriyə tərəf hərlədi və təxminən on beş dəqiqəyə qədər tərənəmədi; o, “yox idi”. Elə ki, qayıtdı, daha doğrusu, gözlərini eşiyə tərəf hərlədi, o zaman bütün görkəmi ilə Joana nümayiş elətdirdi ki, yuxarının göstərişlərindən tamamilə razıdır.

– Mənim məsləhətləşdiyim hökumət nümayəndələri, səni buradan buraxmağa razılıq verdilər, – o, bəyan elədi.

– Ah, nə gözəl! – Cəsur Joan rahatlıqla nəfəsini dərdi.

– Ancaq bir şərtlə ki, sən qalacaqsan, – gözətçi əlavə elədi. Joan özündən çıxdı:

– Lənətə gələsən! Siz daim sfinkslərin hoqqalarını çıxardırsız! Necə, bəyəm, sən fikrincə, bu tapmacanı həll eləmək olar?

– Hə, mümkündür.

– Yaxşı, bəs necə? Mənə de görüm hansı yolla, a daş baş?

Müəyyən detallar gözətçiyə aydın deyildi və o, yenidən uzaqda olan hökumət nümayəndələrinə müraciət eləmək qərarına gəldi.

– Bir dəqiqə gözlə. Mən indi qayıdıram.

Və hər şey yenidən təkrar olundu: o, gözlərini tərsinə çevirdi və heykəl sakitliyini qoruyub-saxlayaraq, çıxıb getdi, daha doğ-

rusu, birinci dəfə olduğu kimi, yerində dondu... Nüfuzlu rəhbərliyin ali fikirlərinə nail olmuş xoşbəxt sifətli tabeçilikdə olan adamlar kimi o, geri qayıtdı.

– Hər şey qaydasına qoyuldu... Buradan sən mənimlə gedirsən. Gedəcəyimiz yol yaxın deyil: altmış min kilometrdir.

– Altmış min kilometr? Piyada? Bilmirəm, mən dözə biləcəyəmmi.

Gözətçi gülümsədi, – bunu ancaq onun səsindən başa düşmək olardı, çünki, bu zavallının daş qiyafəsi hər hansısa bir hissiyatı və emosiyanı ifadə eləyə bilmirdi.

– Piyada? Sənin ağlın başındadı! Mən heç vaxt piyada getmirəm. Mənim ayaqlarım, sən deyən də elə sözə baxan deyil. Mən başqa hərəkət vasitəsinə üstünlük verirəm... Bax buna.

Və o, hansısa qərribə mərmərdən, yarımşəffaf, şübhəsiz ki, sehrlı, yaxud da, başqa sözlə desək, divarın o tayındakı adamların hələ özləri üçün kəşf eləyə və öz məqsədləri üçün tabe eləyə bilmədikləri sirli qüvvələrlə hərəkətə gətirilən çəkmələri göstərdi.

– Hə, gəl bir bu çəkmələri geyin görüm, – gözətçi təklif elədi. – Sənin bəxtindən məndə bir cüt artıq çəkmə var.

Cəsur Joan razılaşdı və gözətçinin ona verdiyi çəkmələri tez geyindi.

– Hazırdı... Bəs indi?..

– Gözlə. Qoy bir mən öz çəkmələrimin öhdəsindən gəlim. Onlar bir az ayağıma dardı. – Və o, arabir acı-acı inildəyə–inildəyə və öz monoloqunu kəsərək, qranit bədəninə əzab verən ağrıacıları barədə Joana məlumat verdi. – Bu döyənəklər mənə nə əzab verir! Uf!.. Ancaq bu işi görməyə dəyər. Bu çəkmələrdə xizək üzərində sürüşən kimi sürüşürsən. Oy!.. Ona görə ki... sən indi özün görəcəksən ki, biz onları yox, onlar bizi aparırlar. Oy!

Bu belə də oldu. Elə yenicə Cəsur Joan tərپənmişdi ki, çəkmələr işıq sürətilə irəliyə doğru durmadan götürüldülər. Və o, gözünü qırpmığa macal tapmamışdı ki, birdən...

– Hazırdı. Biz artıq çatmışıq! – rəhmsizcəsinə ayaqlarını sıxan çəkmələrə məhəl qoymadan gözətçi nərildədi.

Cəsur Joan kirimişcə (bu yürüşdən sonra o, hələ nəfəsini dərməmişdi) ətrafa nəzər saldı və əmin oldu ki, bura, ilk dəfə

onun bu daş qoruqçu ilə rastlaşdığı yerə çox bənzəyir. Həmin o divar, daha doğrusu, həmin o sərt və keçilməz yarıqandı, ancaq köhnə yerdə təmiz mavi sulu çay yox idi...

Tövşüyə-tövşüyə və nəfəsini dərə-dərə gözetçi çəkmələrini çıxarıb atdı: o, tələsmirdi və görünür ali qüvvələrin öz sirli fokuslarını hansı yolla Cəsur Joana nümayiş etdirəcəklərini açıb deməyə can atmırdı, – axı Joan “gedərək burada qalmalı” idi. Nəhayət, gözetçi işgüzar danışıq üçün iltifat göstərdi və Joana müraciət elədi.

– Deməli, sən bunun mümkün olmasına inanmırsan? – o, soruşdu.

– Əgər məni iki yerə bölərlərsə onda mümkün olar... – bu təklifin yerinə yetə bilməyəcəyini dərk eləyərək, Joan dedi.

– Bax, məhz bu belədi. Əgər səni iki yerə bölsələr, Joanın biri bu tayda, o birisi isə o tayda olar. Həm də hər iki Joan eyni Joan olmalıdı.

– Aydını. Belə çıxır ki, Mən – Özgə və Mən – Mən vahid Mən olacaq, – gözetçinin bu sayaq metafizik nüsxələrindən əylənən Joan dilləndi.

– Hə, hə; sən həm özün olacaqsan, həm də özgə Joan. – Və gözetçi heç bir kinayə çaları olmadan əlavə elədi: – Görürəm ki, sənə dünyada birmənalı şəkildə hər şeyi həll edən bizim dilimiz aydındı. Məsələ burasındadı ki, sonradan sadələşdirilmək üçün hər şey qəsdən mürəkkəbləşdirilir. Və bilirsən, – o, özünün adı bətdaxili təbəssümü ilə dedi, – Mən – Mən və Mən – Bu due-tində hər iki obyekt işıq və qaranlığın daxili vəhdətində birləşib. Və beləliklə, mənə elə gəlir ki, Mən – O daha cəsur və təcrübədir, nəinki o elə də şüurlu və ciddi olmayan Mən – Mən. Sən isə, ona görə də, kimin kim olduğunu ayırd eləyə bilməyəcəksən.

– Bu nə sarsaq şeydi, – Joan gözetçiyə bu dolaşlıq sirdən narazı olduğunu bildirərək, səsini ucaltdı və başını tutdu.

– Deməli, belə çıxır ki, sən ikiləşməyə razısan? – gözetçi soruşdu və onu tez qərar gəlməyə tələdirərək inkaredilməz dəlil gətirdi: – Yeri gəlmişkən, sənın buradan çıxmağın üçün yeganə vasitədi.

– Ciddi deyirsən?

– Mən həmişə ciddi danışırım. Elə onun üçün də məni qranit parçasından yonublar.

Cəsur Joan bu qaçılmazlıq qarşısında geri çəkildi.

– Yaxşı... Əgər başqa vasitə yoxdursa, onda nə eləmək olar! Ancaq sən məni necə iki yerə böləcəksən, necə?

– Artıq bu mənim qayğımı. Bir az gözlə. İndi görərsən.

Və soyuqqanlı Sehrli Aləmin gözətçisi daş addımlarla çaya tərəf yollandı. O, çayın sahilinə gəldi, suyun üzərinə əyildi və əlinin ani bir hərəkətilə çayın suyundan bir güzgü çıxartdı. O, ehtiyatla onu divara söykədi ehtiraslı tərzdə dedi:

– Bura bax!

Cəsur Joan müticəsinə gözlərini güzgünün səthinə zillədi.

– İndi də sənin həyatında baş verəcək ən əhəmiyyətli hadisəyə hazırlaş! – daş gözətçi xəbərdarlıq elədi. – İndi sənin əksin güzgüdən çıxacaq, o, yeriyəcək, danışacaq, fikirləşəcək...

– Və o, – bu mənəm? Mənim bədənimdi?

– Hə, bu sənsən, həm də sən deyilsən...

– Ancaq mən, hər halda, əvvəlki qorxu bilməyən Joan olacağam? – Joan kütləşmiş halda soruşdu.

– Hə, sən əvvəlki kimi, özünü elə göstərəcəksən ki, guya qorxunun nə olduğunu bilmirsən.

– Hər halda bu ikiləşmə dəhşətli şəkildə bir qatmaqarışlıqlığa gətirib çıxara bilər, – Cəsur Joan qayğılı-qayğılı dedi. – Axı heç kim ayırd eləyə bilməyəcək ki, harada Mənəm, harada Mən deyiləm.

– Gözlərim aydın, çox vacib bir iş imiş, axı siz ayrı-ayrı dünyalarda yaşayacaqsınız.

– Bəs Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndinə kim düşəcək? Qızardılmış treska balığını kim ləzzətlə yeyəcək? Mən, yoxsa, qeyri Mən.

– Mən sənə min dəfə demişəm ki, bu heç bir əhəmiyyət kəsb eləmir. Siz ikiniz də – bir substansiyasınız (bir mahiyyətdən ibarətsiniz). Ruh, instinkt, zövq – sizdə ümumidir.

Və Cəsur Joan taleyin hökmünə sığınmaq qərarına gəldi. O, gözlərini güzgüyə zillədi, daş qöruqçu isə bu zaman daş səs ilə ömr elədi:

– İki sayılı Joan güzgüden bayıra hoppan!

Və bu vaxt sehrlı güzgünün dərinliklərində Joanın əksi qabardı. Özünün cismi görkəmində o, mayallaq vuraraq adi dünyaya daxil oldu.

– Nəfəs alıram və sevinirəm! – o, vəcdlə dilləndi.

Hər bir yeni nəfəslə həyat onun ciyərlərinə daxil olurdu. İkinci Joan əlini Birinci Joana uzatdı və o, məmnuniyyətlə onun əlini sıxdı. Axı öz səsini sənin olmayan ağızdan eşitmək xoşdu, eyni zamanda, heç də tam sənin olmayan öz əlini sıxmaq da çox xoşdu.

– Ay səni, dələduz, nə var, nə yox?..

Hər halda ailə səhnəciyindən qaçmaq üçün gözətçi başlanmaqda olan söhbəti kəsdi.

– Tezliklə qaranlıq düşəcək. Bu gün əzizlənmək vaxtı deyil. Əsas məsələyə keçək. Gözlərinizi yumun.

– Nə üçün? – daha çox hər şeylə maraqlanan Birinci Cəsur Joan soruşdu.

– Mənə əmr olunub ki, sizi bir-birinizə qarışdırım, dəyişdirim, fırladım... ki, heç kim, o cümlədən də siz özünüz ayırd eləyə bilməyəsiz ki, sizin hansınız birincisiz, hansınız ikinci. Uşaqlar, rəqs eləyin! Dam-da-ra-dam-dam, bam-ba-ram-bam-bam, dum, dum, dum...

Və döyüclənən dəmirçi çəkicinin taktının ritmləri altında, daş pəncələrin çəpiklərinin müşayiəti ilə hər iki Joan rəqs etməyə başladılar. Böyük qorxu hissi onları bu cəhənnəm tarantellasının¹ tempində fırlanmağa məcbur eləyirdi və hər iki Joan o vaxta qədər elə mürəkkəb piruetlər elədilər ki, axırda onların başları hərləndi. Tamamilə əldən düşmüş vəziyyətdə onlar yerə yığıldılar.

– Hazırdı! İndi heç mən özüm də ayırd eləyə bilmirəm ki, sizin hansınız birinci, hansınız ikincisiniz, – gözətçi təmtəraqlı tərdə dedi. – Artıq, dəhşətli seçim anı gəlib çatdı. Məsələn, sən, – və o, yaxınlığında dayanan Joanı göstərdi, – bundan sonra real olmayan dünyada gerçək şəkildə səyahət eləyəcəksən... Sən isə,

¹ Tarantella – rəqs növü

– İkinci Joana müraciət eləyərək dedi, – Ağla Sonra Da Göz Yaşlarını Ud kəndinə qayıdacaqsan.

– Və biz bir daha görüşməyəcəyik? – məlum deyil hansı Joan kədərləndi.

– Nə üçün görüşməyəcəksiniz? Siz həтта, gizli yolla bir-birinizlə al-dəyişiklik eləyə bilərsiniz, ancaq elə eləyin ki, heç kim, elə ilk növbədə də, sən özün bunu hiss eləməyəsən. İndi isə, sizdən xahiş eləyirəm ki, vaxt itirməyin! Qulaq as, dostum! – Və o, boynuna yarışlarda sirlı qüvvələrlə döyüşmək qisməti düşən Cəsur Joana müraciət elədi. – Tez ol qəhrəmanlıqlar göstərmək üçün yola düş! Küləyi yəhərlə və haydı!

– Qoy belə olsun! – seçilmiş şəxs teatr pafosu ilə dilləndi. – Bugünkü və gələcək bədheybətlər titrəyin. Titrəyin Cəsur Joanın, yalnız xəyallarda döyüşən cəngavərin qabağında titrəyin!

O, bir sıçrayışla küləyi yəhərlədi və qibtə dolu kədərlə ona tamaşa eləyən o biri Joanı səslədi.

– Əlvida, dostum! Günlərin bir günü mən sənə baş çəkməyə gələrəm və biz talelərimizi al-dəyiş eləyərək, yaxşı?

Və onda hər ikimiz dincələrək – mən macəralardan, sən isə treska balığından...

Və o, buludlar arxasında yox oldu.

Onda gözətçi yenidən dilə gəldi:

– Yaxşı. İndi sənin növbəndi. Öz gözyaşınaxıdanlarının yanına qayıtmaq vaxtı gəlib çatdı.

– Məmnuniyyətlə, ancaq bunu necə eləyim?

– Sadədən sadə yolla. Divara yaxınlaş və onu yarıb keç.

– Divarı yarıb keçim, bəs necə? Harasından? Onun qapıları yoxdu axı.

– Qapılar sənə heç lazım da deyil... Olmayan qapıdan keç.

Bu Sehrli Aləmin təlimat dərsliyinin tipik göstərişləri idi və daş gözətçi işi belə rahatlıqla yoluna qoya bildiyinə görə sevinərək, bütün gərək olan möhürlərlə pasportu Joana verdi.

– İndi keç divarın içindən. Qorxma, – gözətçi ən sonuncu möhürün üstünə üfürərək dedi.

Bütün bu işlərin kələksiz ötürmədiyini çox yaxşı anlayan (bunun üçün heç elə də xüsusi incə ağıl tələb olunmurdu) Cəsur Joan gözətçi ilə vidalaşdı, divara yaxınlaşdı və ona yapışdı.

Bircə anda divar sehrlı dumanın içərisində yox oldu. Və çox yüngülcə, sanki adi duman səddini keçən kimi, çəkmələri ilə onu parça-parça eləyərək Joan bu duman səddi keçdi (məhz teyflər bu cür süzülüb keçirlər) və nəhayət cani-dildən arzuladığı gözyaşaxıdanlar torpağına qədəm qoydu. Cəsur Joan oraya həyəcanlı halda daxil oldu. O, keçmiş macərələrini yada salarkən və öz dostları ilə şücaətləri barədə bölüşəcəyi barədə düşü-nərkən onun ürəyi sevinc hissi ilə dolurdu. Və bununla bərabər, naməlum bir peşmançılıq hissi Joanın qəlbinə kölgə salırdı. Hə, yenidən geri, öz evinə qayıtmaq bu hissləri doğururdu...

Yavaş-yavaş şər qarışır, hava qaralırdı, külək haradansa, uzaqlardan ah-nalə və hönkürtü səsləri gətirirdi. Bəlkə bu, ağla-yan, sanki qamçı ilə gözyaşaxıdanların ağaclarını döyəcləyən yağış idi, hələ bəlkə də, bu gözyaşaxıdanların özləri idi, – axı onlar öz gözyaşlarını axıtmaq ənləri ilə yaman fəxr eləyirdilər... Onlar hər zaman ağlamağı sevirdilər, səhərdən axşamacan ağlayırdılar.

Bu gözyaşlarını axıtmaqla bir dəfəlik qurtarmaq lazımdı – indi Cəsur Joanın əsas məqsədi bu idi. Beləliklə, irəli!

Ayaq basılmamış cığırda o öz kəndlərinə tərəf yollandı və bədahətən onun qulaqlarına şikayət dolu quş civiltisi gəldi – civ-civ-civ... Acıdan yarıölu vəziyyətinə düşən yuvasından düşmüş sərçə civildiyirdi. Joan ehtiyatla onu qaldırdı. Zavallı quşcuğaz! O, mavi rəngli göz yaşları axıdaraq ağlayırdı. “Necə də qəribədi, görəsən doğrudanmı quşlar mavi rəngli göz yaşları axıdaraq ağ-layır! Bəlkə mən ala-toranda pis görürəm? – o, pıçıldadı. – Burada hamı, həm yerdə, həm də göydə aclıqdan qırılır. Yan-ğıdan heç kim tələf olmur, su gözlərindən birbaşa ağızlarına axır”.

Və, zavallı quşcuğazın qanadlarını nəvazişlə qaldıraraq (bu yazıq sərçəciyə necə də arıqlayıb) o, dedi:

– Məni o təəccübləndirir ki, mənim quşcuğazım, onlar nə yaxşı indiyə kimi səni yeməyiblər!

Dumanlı şəkildə özündə hansısa pisliyə doğru dəyişikliyin baş verdiyini görərək və hiss eləyərək ki, o, artıq əvvəlki Joan deyil (məhz elə bu onu vadar eləyirdi ki, başını dik tutsun və təkəbbürlü görkəm alsın), cavan oğlan bu quşcuğazı qarşıya çıxacaq gözyaşaxıdanların hökmünə tabe elədi və bilirdi ki, ac ağlağanlar belə şikarlardan ötrü sino gedirlər, ehtiyatla onu bir budəğm üstünə, ən gözəgörünən bir yerə qoydu.

Sonra isə o, qollarını açaraq onu qarşılayan qonşuları və dostları olan kəndə daxil oldu. Öz sevinclərini onlar hönkürtü ilə ifadə eləyirdilər. Anası birinci olaraq adamları yararaq özünü Joana yetirdi və göz yaşları içində dedi:

– Mənim əzizim Joan! Sən dənizlər arxasında olan diyarlarda çox səyahət elədin, ancaq anacığazını unutmadın. Bəyəm düz demirəm, canım mənim? Ax, sən bir bilsəydin, mən nə qədər göz yaşları axıtmışam, səndən ötrü ağlamaqdan gözlərim tutulub, oğulcuğazım! Dayanıb-durmada bütün gecə və gündüzləri hönkürmüşəm. Yaxşı, heç olmasa sən varlanıbsan? Mənim vaxtım çatanda, layiqli dəfn mərasimi keçirtmək üçün pul gətiribsən?

– Yox, ana! Bütün bunlar nəyə lazımdı? Vacib olan şey başqadı – əsaslı şəkildə bizim həyatımızı dəyişmək lazımdı.

Joan moizə oxumaq, təlim vermək üçün alışıb-yanırdı. Və bir daşın üstünə atılıb çıxaraq o, bütün ağlağanlara belə bir nitqlə müraciət elədi:

– Həmvətənlər! Heç nəyə yaramayan gözyaşları ilə mübarizədə sıralarımızı sıxlaşdır! Üzlərdən mamırı qırxaq, dodaqlardan yaşıl kifi silək! Yaşasın inqilabi şadlıq!

Ancaq onların məzarlıq ənənələrini dağıdan, çürük və ac rahatlıqlarını pozan bu çağırışlardan qorxuya düşən gözyaşaxıdanlar asta-asta, bir-birlərinin ardınca gizlincə dağılışmağa başladılar. Cəsur Joanın təhlükəli nitqlərinin üstünə unutmazlıq külü tökərək onlar əvvəlki vaxtlardan daha betər hönkürmək istəyirdilər.

– Qulaq asın! Qulaq asın! – bu qorxaq toplumu əbəs yerə inandırmağa çalışaraq o, qışqırırdı.

Ancaq bu nitqlər kimə lazım idi? Və onun sözləri eləmi inandırıcı idi, soyuq da deyildi, sən deyən elə istidə deyildi ki,

onlar möcüzə yaradaydı və kiminsə ürəyinə od salaydı? Və ya-vaş-yaş bu gözyaşaxıdanların hərəsi bir tərəfə dağılışdı və rütubətli gecənin nəmişliyində əriyib itdi. Joanı gözyaşları qarışıq dilətmələri ilə tənğə gətirən bircə anası tərək eləmədi:

– Burax sən bu təhlükəli ideyaları, oğlum, bizim qiymətli sakitliyimizi pozma, bizim rəhmətə gedənlərimizlə əlaqələrimizi qırma. Biz necə ağlayırıqsa, sən də eləcə ağla. Barış, axıt göz yaşlarını!

– Heç vaxt, heç vaxt mən barışmayacağam, – Joan iftixarla və cəsərlə (hər halda, kənardan adama elə gəlirdi ki, o, təxəffürlü və cəsərlidi) qışqırdı. Və elə həmin dəqiqə də (ay allah, görəsən o biri Cəsur Joan indi haralarda gəzir və o, buraya nə vaxt gələcək?) o, nəhayət ki, üzülüb əldən düşmüş adamların müti müdrikliyi ilə anasının qulağına pıçıldadı:

– Ana, mən geri çəkilməyəcəm, mən təslim olmayacam. Başa düşürsən, heç bir vəchlə geri çəkilməyəcəm. Amma müvəqqəti olaraq, yalnız müvəqqəti olaraq və ancaq gücümü bərpa eləmək üçün... mən istərdim ki... Bilirsən nə? Bizim sevimli treska balığını... Kartoflu treska... Ancaq elə fikirləşmə ki, mən mübarizədən imtina elədim. Yox, heç vaxt! Treska – bu yalnız aclığımı dəf eləmək üçündü.

– Hə, mənim oğlum... hə, mənim qiymətli oğlum... Ancaq aclığını dəf eləmək üçün.

Və zavallı arvad treska bişirməyə cumdu; üstünə gözyaşları tökə-tökə bişirməyə.

Cəsur Joan isə elə hey gözləyir, gözləyirdi, o, nəyi gözləyirdi, ya bütün yer üzərində olan gözyaşlarını qurudacaq bir möcüzəni... ya da yalnız gecələr, yuxularda ona görünən başqa Joanı...

Və Cəsur Joan, müvəqqəti, yalnız müvəqqəti, ətrafında bu qədər adamın ağlaşdığını nəzərə alaraq, burun dəsmalı fabriki açdı və bununla da varlandı.

(Hə! Ancaq nə vaxtsa, nə vaxtsa...)

MÜNDƏRİCAT

Qərbi Avropa yazıçılarının nağılları
(L.Keroll, R.Kiplinq, J.Q.Ferreyra) 4

LÜİS KEROLL

Alisa möcüzələr ölkəsində

(*tərcümə edəni: Aydın İbrahimov*)

I fəsil. Dovşan yuvası ilə üzüaşağı	25
II fəsil. Göz yaşı gölü	31
III fəsil. Könüllü cıdır və davamı	37
IV fəsil. Dovşan Balaca Billi evə yollayır	44
V fəsil. Tırtılın məsləhəti	50
VI fəsil. Çoşqa və istiot	57
VII fəsil. Ağılsız çay mərasimi	65
VIII fəsil. Kraliçanın kroket meydançası	74
IX fəsil. Saxta Çanaqlı bağa – Mok-Tartılın hekayəti	81
X fəsil. Xərçənglərin rəqsi	89
XI fəsil. Keksləri kim oğurlayıb?	98
XII fəsil. Alisanın ifadəsi	104

REDYARD KIPLİNG

Mauqli

(*tərcümə edəni: Mustafa Əfəndiyev*)

Mauqlinin qardaşları	113
Kaanın ovu	136
“Pələng, pələng!”	166
Cəngəlliyə qorxu necə gəldi	185
Cəngəlliyin hücumu	205
Knyaz ankası	233
Vəhşi itlər	254
Bahar gəzintisi	282

JOZE QOMES FERREYRA

Cəsür Joanın qəribə macəraları

(*tərcümə edəni: Cəlil Nağıyev*)

I fəsil. Başsız adam	301
II fəsil. On əlli ağac	310
III fəsil. Büllur töpə	316
IV fəsil. Qanadlı qrammofon	327
V fəsil. Udağan çubuq	336
VI fəsil. Qapısız zal	344
VII fəsil. Tərs-məssəb şəhər	354
VIII fəsil. Uzunqulaq şahzadə	363
IX fəsil. 46734 saylı kral qızı	373
X fəsil. Üç ləyaqətsiz triumfator	383
XI fəsil. Qorxaq Joan	393
XII fəsil. Qorxaq hava	404
XIII fəsil. Təmsil aləmi	415
XIV fəsil. Yarımqıç ayaqlı qız	423
XV fəsil. Qayıdış	431

LÜİS KEROLL
ALİSA MÖCÜZƏLƏR ÖLKƏSİNDƏ

REDYARD KIPLİNG

MAUQLI

JOZE QOMES FERREYRA
CƏSUR JOANIN QƏRİBƏ MACƏRALARI

“ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”

BAKI-2005

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*

Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*

Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*

Kompyuter səhifələyicisi: *Aleksandra Samuylova*

Korrektor: *Bəxtiyar Məmmədzadə*

Yığılmağa verilmişdir 19.11.2004. Çapa imzalanmışdır 02.06.2005.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 28. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 144.

Kitab “PROMAT” mətbəəsində çap olunmuşdur.